

**Botanicon, continens herbarum, aliorumque Simplicium,
quorum usus in Medicinis est, descriptiones, & Iconas ad
uiuum effigiatas : ex praecipuis tam Graecis quàm Latinis
Authoribus iam recens concinnatum. Additis etiam, quae
Neotericorum obseruationes & experientiae uel comprobarunt
denuo, uel nuper inuenerunt.**

<https://hdl.handle.net/1874/436779>

BOTANICON,

CONTINENS HERBARVM, ALIORVM QVE

Simplicium, quorum usus in Medicinis est, descriptiones, & Iconas ad uium effigias: ex præcipuis tam Græcis quam Latinis Authoribus iam recens concinnatum. Additis etiam, quæ Neotericorum obseruationes & experientiæ uel comprobarunt denuo, uel nuper inuenierunt.

AVT. THEODERICO DOR.
stenio Medico.

Cum Gratia & Priuilegio Cæsareo.

FRANCOFORTI, Christianus Egenolphus
excudebat.

BOTANIC

CONTINENS INSECTA VARIOVIRAE
SUGGESTARIA, ET DE TERRIS INTEGRALE, QUAE PRAECEPS & CO-
MUNITA, ET DIVERSIS PLANTIS, INSPICIBVS TANDEM CAVAT, CVM PESTIS
MORTALIUS, ET VENIOSUS, ABBREVIA, CONCRESCENTIA, IN
MUTATIONIBVS OBLITERANTIA, ET COMBINANTIA, IN CAMPICO SPATIUM

AT. THEODORICO. DOR.
fficio M. M.

Cum Gramm & Pintusio Gallico.

TRANSCOLORIS CUNIGERI PEGOLOPIS
excepit.

CLARISSIMO SIMVL AC DOCTIS,
SIMO VIRO D. DOCTORI BVRCHARDO
Mithobio, Illustriss. Ducis Erici Brunsuicensis
Medico excellentissimo, Domino ac Pa-
trono suo, perpetua fide colendo
Theodericus Dorstenius
S. D.

V P E R I O R E anno clarissime D. Doctor, Christianus Egenolphus Typographus Francfordianus, precibus à me contendit, ut uolumen illud Herbarium, quod in Germanica lingua iam olim stanneis excusum formulis in uulgu emiserat, Latinitate donarem, ac idem ex optimorum medicorum uiridarib[us] locupletarem. Quod laboris, licet ego meo (quod aiunt) me pede metiens, deprecari non desierim, tamen sic institit ac ursit ille, ut sedulus euicerit, persualus impo-
sito oneri me parem ac idoneum fore, qui iam & temporis & studij non parum in arte medica insumpserim. Obtrusam igitur uerius quam oblatam scribendi prouintiam accepi, partim ut amantissimum mei uirum, pleniore si fieri posset, obsequio demererer, partim ut in Herbaria medicina ac simplici, per scribendi exercitatio-
nem, ac, quem optimum magistrum Cicero predicat, usum, conse-
querer uberiorem eius cognitionem: Partim etiam, ut tali beneficio, uel potius iuuandi studio meo, omnes medicinæ candidatos mihi deuincirem, in spem uenienti, non paruam ex opere suscepto pro-
manaturam utilitatem. Principiò autem opus ipsum Germanicum succisiuis horis pro mea uirili à me uersum, ex probatissimis tam Gracis quam Latinis medicinæ autoribus in uniuersum locupletius reddidi. Deinde singulis herbis atq[ue] simplicibus annotationes quasdam, in quibus ueræ & genuinæ ipsarum herbarum & simpli-
cium nomenclaturæ, & descriptiones, ex antiquis & recentioribus medicis erutæ continentur, adieci. Postmodum etiam Barbaras uo-
ces Arabibus & myropolis communiores, & magis receptas non omisi. Postremò si qua est inter medicos controuersia uel discepta-
tio de herba uel simplici aliquo, eam quoque non missam feci, lites qua potui dexteritate conatus dirimere. Atqui non defuturi sunt procul dubio male feriati quidam medici, qui hosce labores ceu ua-
nos ac infrugiferos, carbone priusquam legerint notabunt, ac naso,
quod aiunt, suspendent, insimulabuntq[ue] me temeritatis, qui litera-
turæ mediocris homo, de herbis, hoc est de rebus dubijs & perple-
xis ac arduis, propter quas inter summos medicos, etiam num uehe-
mens contentio atque controuersia gliscat, aliquid in lucem ædere

P R A E F A T I O.

fuerim ausus. Sed tales uelim rogatos, ut prius quæ sunt à me diligenter scripta perlegant, quām incognita, dente Theonino rodant. Quo facto, clementiores agnoscunt ac fatebuntur, me summorum ac optimorum medicorum authoritatibus inniti, ipsorumq; de herbis ac simplicibus iudicia & placita concessisse, & breuiter nihil ad duxisse, quod ex eorum libris non sit depromptum. Cæterum si quis illos classicos autores, quos imitor, nonnullis in herbis sumpum minus attigisse conuicerit, is mihi ueniam dabit, cum ipsi opus habeant Patronis, quos paraui defensores: tametsi multo malim cum illis ipsis errare, quām cum rixosis medicis qui Herbarię medicinæ rudes ac prorsum ignari sunt, ualde sapere. Optimè prosectori mihi de medicinæ tyronibus mereri uidentur, qui rei Herbarię habentus tam fœdè neglectæ, olim uero in magno precio habitæ, auxiliares manus admouent, eamq; ab interitu omnis calumnię securi, vindicare non grauantur. Atq; utinam in hoc pulcherrimum negotium, omnes medicinæ proceres conspirarent, eoq; uelis (ut aiunt) equisq; contendenter, quo Herbaria medicina iamiam renascens, & caput iterum exerens, tandem pristino uigori ac honoris restituatur. Quod ipsum efficere totis uiribus olim conati fuerant excellentes uiri, Leonicenus, Manardus, & Ortho Brunsfelsius. Quibus si fata uitam non inuidissent, rem Herbariam me Hercle multum adiuuissent, & maiore cum fructu promouissent. Sed iam commune mortalitatis iter nigressi, lampada tradiderunt illis qui adhuc superstites in Herbarum mundanarum uiretis excentur: in quorum numero sunt D. Ruellius, Antonius Musa, Leonardus Fuchsius, atq; aliij cum linguarum peritia, tum Herbarum cognitione nobilitati medici, qui utinam à pulcherrimis coeptis desistere non uelint, sed strenue progredi, æternam sibi bene faciendo gloriam paratūri. Non enim fluxum uirtutis premium apud medicinæ studiosos promerebuntur, qui bonam in herbarum disciplinis illustrandis, nauauerunt operam. Vnde dolendum imò detestandum arbitror, hanc medicinæ partem tam multos annos adeo neglectam & contemptam iacuisse, ut eius apud Medicos nulla tanç Megarensium habita fuerit ratio, cum tamen literarum monumentis proditum sit, summos olim reges adeo herbarum fuisse studiosos, ut neglecto regiæ maiestatis honore non puduerit neq; taeduerit eos, per uastas regionum solitudines, ac saltus inuios reptare, cliuosa montium iuga peragrare, abdita terræ uiscera scrutari, latebrofos deniq; specus penetrare, solo studio querendi commodas, ac utiles humanis usibus herbas, & ad posteritatem transmittendi earum inuentarum cognitas uires, ut eo uelut omnium maximo beneficio, sibi genus humanum obstringerent. Hoc itaq; uelut sempiterno gloriæ authumento,

P R A E F A T I O.

tamento, illi reges celebratissimi uiuunt, etiam hodie grata homi-
num memoria. Quorum nomina peritura cum ipsis simul mortem
obiuissent, nisi plantis indita iam æterno durarent ævo: permane-
bunt autem immortalia tantisper dum tellus fida & optima rerum
parens gignet Gentianam, Eupatorium, Clymenum, Polemoniam,
& cætera id genus nomen à regibus habentia. Quid? nonne Iuba
qui utriq; Mauritaniæ primus imperauit, studiorum claritate me-
morabilior etiam quam regno, qui potissimum eo celeberrimam
famam affecutus est æternamq; laudem, quod herbam Euphorbi-
am nomine ab inuentore medico suo appellatam, miris laudibus
celebrarit, priuatim ei dicato uolumine. Mithridatem quoq; Ponti
regem, non perinde regnū alioqui locupletissimum, non tam unius
atq; uiginti linguarum miraculum, quam unica rei Herbarie peri-
tia nobilitauit, uereq; magnum uirum ad sydera tulit, qui inde com-
mentationes & exemplaria, effectusq; in arcanis reliquit, ut autor
est Plinius. Cum igitur non modo doctissimi rerum naturalium
indagatores, sed etiam summi & potentissimi reges herbarum co-
gnitione delectati sint, ac in eo studiorum genere laboribus inde-
fessis uersati, quis non uiderit ualde ridiculum esse à medicis non
nullis falsam sibi scientiæ persuasionē induentibus, rem Herbariam
contemni ac uelut indignam scitu Sepiasiarijs ac Pharmacopolis to-
tam relinqui. Quo supercilio turgentes, audent ipsi se præferre
summis illis medicis, Hippocrate & Galeno? qui in syluis & monti-
bus oberrarunt ad inuestigandum & quærendum herbas, qui pro-
fecto tantum laboris non cepissent, nisi exploratum habuissent, hoc
ipsum plurimum conducere, & in arte medica summe necessarium
fore. Quibus importunis utilissimæ rei contemptoribus illud plæ-
runq; solet contingere, ut cum peregre abierint, & ad egrotos per-
uenerint, nihil ualeant, omni ope destituti, nisi ad manus habuerint
myropolia, cum tamen quibuslibet in syluis & hortis circumquaq;
magna sit herbarum copia, quibus optimè & utiliter possent medi-
cari, si modo herbas haberent cognitas, ac non è myropolarum præ-
scriptis penderent. Sed exoticis illis & Arabum pharmacis, quibus
officinæ seculi nostri sunt oppletæ, intantum addicti sunt, ut præ-
his omnes herbas negligant ac contemnant. Cum tamen nemo
hoc improbare ausit, nostrates herbas exoticis illis non esse uiribus
inferiores, atque eas corporibus nostris magis salutarem præstare
medicinam. Sed ne longius euehar, ista missa faciens, medicinæ
studiosos monebo atq; hortabor, ut medicinam Herbariam reie-
ctis eius contemptoribus, auide amplectantur, omnesq; libros de
herbis conscriptos diligenter euoluant, summorumque illorum
regnum & medicorum exemplis adducti, sylvas, montes, pra-

P R A E F A T I O : q

ta & hortos nonnunquam uerno & aestiuo tempore peragrent per
Iustrentq; quo ueram herbarum aliorumq; simplicium cognitio-
nem sibi paulatim parent, cum impossibile sit, ut is in probatum me-
dicum euadat, qui harum rerum nullam habuerit cognitionem, at-
que experientiam. Caeterum iam uela contracturus, clariss. Doctor
ad te reuertar. Nouisti doctis uiris priscam solennitatem ac consue-
tudinem esse, ut suas lucubrations magnatibus uiris ac Mecœna-
tibus inscribere consueuerint, partim quod gratiam ac beneuolen-
tiā eorum sibi conciliare ac pro beneficijs in se collatis gratiam re-
ferre queant, partim quod praesidium aduersus iniuriam amulo-
rum & Zoilorum quærant ac parent. Eodem ergo studio atque
exemplo uir ornatissime, in presentia impulsus ego, meam hanc
qualem cunque industriam laborem q; Tuæ dignitati nominatim
nuncupare constitui. Es enim tu inter omnes bonos amicos mihi ui-
sus dignus, cui hoc opus tanquam Deo tutelari dedicaretur, id que
duabus de causis. Princípio ob summam & arctissimam familiarita-
tem, quæ multis ab hinc annis, non solum Erfordiæ, uerum etiam
Marburgi, inter nos intercessit, atq; ob tua summa in me merita,
quibus me totum tibi deuinxisti. Deinde quod tu non solum in arte
medica, uerum etiam in Mathematis atq; in omni genere disciplina-
rum sis præstantissimus: unde & iam tuum nomen apud omnes do-
ctos celebratum est: per quod non leue pondus, necq; paruam aesti-
mationem huic operi accessuram esse penitus mihi persuadeo,
postquam tui nominis auspicio euulgatum est. Proinde uo-

lumen hoc Herbarium tanquam μνηστευομ, & amoris no-

stri erga te pignus, hilari fronte excipias precor

Burcharde doctissime, & contra morsus ui-

tiligitorum defende. Bene Vale, Apud

Marpurgum, Kalendis Mar-

tij. Anno à Chri-

sto nato.

1 5 4 0.

ΕΛΕΓΧΟΣ.

ΕΛΕΓΧΟΣ.

Αρότορος	17. Φ	Ατράφαξις	35. a	Επίθυμοι	316. b
Αρύδησκος	26. c	Αψίνδιοι	2 b	Επίταστευρος	227. a
Αγρόσπλιγχος	27. c			Επίταφυλοι	287. b
Αγρότικηλα	178. a	Βιόλαχος	103. d	Ερωτίλλοις	268. b
Αγρώσις	141. d	Βαλανίσιοι	43. b	Ερυθρόδακνοι	253. b
Αδιστητός	61. c	Βαλσαμοφ	41. d	Ευζώμοις	215. a
Αδύτηρος	40. a	Βάρευθορ	255. c	Ευφαῖωρεοι	217. c
Αερόφωροις	294. b	Βερύπτηροι	2 b	Ευρευθόδακνοι	253. b
Αιγαίης	294. d	Βεσίλικοι	208. b	Ευφρέσσωσις	49. c
Αιγαίου	20. c	Βάτος	193. d	Εφύμεροι	249. a
Αιγάλεων	301. a	Βλῦχροι	239. b		
Αιγαλέαντι κνίδη	27. a	Βουβάνιοι	157. c	Z.	
Αιγανέος λευκή	47. a	Βούγλωσοι	90. d	Ζαΐκη	257. b
Αιγανός	16. a	Βούκεροις	229. d	Ζαΐγγιβερτ	305. c
Αιγορος	15. a	Βόντυροι	55. d		
ΑΙΓΑΥ	259. b	Βόνθαλμοις	127. c	H.	
Αἰγανέαντι	296. d	Βραδήν	255. c	Ηδύστημοις	187. b
Αἴλιοις	118. b	Βρύοις	30. b	Ηδύστημοις ἄγριοις	239. a
Αἴλικαντι	19. a	Βρυονίας	52. a	Ηερμήνειοι	158. b
Αἴλοι	25. b	Βρώμοις	21. d		
Αἴλιάς	5. d			Θ.	
Αἴρερκος	211. b.	Γαλιόθις	302. d	Θάψια	284. d
Αἴρερκης	125. b	Γαρύφουλοι	137. b	Θερμος	67. d
Αἴρεροίς	210. a	Γεντιάνη	139. a	Θρίλαξ	200. c
Αἴρτελος	198. d	Γερένιοι	147. b	Θυμέλαιάς	ib. i.
Αἴτελος λευκή	215. a	Γλάρχωμ	239. b		
Αἴτελος μέλαινης	35. b	Γλυκυρρίζη	135. d	I.	
Αἴκυδελη	24. b	Γλυκυσίδης	212. d	Ιβίσκος	5. d
Αἴναβεστις	149. d	Γορύζη οὔμεροις	243. b	Ιεραβοτάνη	292. d
Αἴνεγκλίς	31. c		125. b	Ιερυμέλαι	297. c
Αἴνατήριος	15. a		297. c	Ιωακώριοι	260. c
Αἴνδραχκην	212. b	Δαμοσώνιοι	125. b	Ιπανορίς	117. c
Αἴνδρος τικόφ	21. d	Δαστυόδιοι	297. c	Ιρίς	149. d
Αἴνεμις	7. d	Δαεύκος ἄγριος	104. c	Π.	269. b
Αἴνδρωπόμορφος	56. c	Δαφνίδες	164. d	K.	258. a
Αἴνηση	181. a	Δαφνίς	264. d	Κάλλιμος ἀργειωστικός	57. d
Αἴνηση	3. c	Δαφνίτης	296. d	Καλαμίνη	187. c
Αἴνηση	224. b	Δίκτασμος	106. a	Κανγκεβίς οὔμερος	59. c
Αἴρυμάνη	19. c	Διονυσίοι	142. d	Κατανίοι	232. b
Αἴριολοχής	4. d	Διος βαλανός	70. a	Κατωνίτης	ib.
Αἴριολοχής μεκρός	8. c	Διός πύκμος	193. b	Καπνός	ib.
Αἴριεντής	259. c	Δίτσακος	67. a	Καπτάρις	60. c
Αἴριερίκης	244. a	Δρακοντίτις μεγάλη	87. d	Καρδαμοφ	197. a
Αἴριολοσσος	227. a	Δρύς	242. d	Καρδάμαλοι	64. a
Αἴρυγλωσσομεκρός	229. d		201. d	Κάρος	
Αἴροι	22. c	E.	Καρνουροβασιλικόν	202. c	
Αἴρηστις	17. a	Εκατογκέφαλοι	153. b	Καρνουροϊνδικόν	204. b
Αἴσαροι	73. d	Ελατίνη	144. b	Καρνουρομερισικόν	203. d
Αἴστηρος	223. d	Ελαφοβόσκος	256. c	Κερχρός	292. c
Αἴστηροις	264. a	Ελελίσφακος	256. c	Κερδούκλοι	85. a
Αἴστηρος	211. b	Ελένειοι	213. a	Κελτίκη ναρρός	264. a
Αἴστηρος	257. c	Ελέβωρος λευκός	108. d	Κενταύριοι	22. a
Αἴστηρος	212. c	Ελέβωρος μέλας	110. a	Κεράσιοι	24. b
Αἴστηρος	49. a	Ελεύηνη	210. b	Κεσαρός	ib.
Αἴστηρος	25. a	Εμπετροφ	262. b		

ΕΛΕΓΧΟΣ.

Κέρατόφυλαξ	228 c	M.	Οφχίς
Κερδομ	22 c	Μάκερ	276 c Οσυρίς
Κηκίς	234 b	Μαλαχινάνθεμα	278 d Οφθαλμίκα
Κιννάκιωνόη	24 b	Μανδροσύρόρας	181 a
Κίονος	142 d	Μάρεσθεομ	223 b
Κίτριον	25 a	Μασίχη	253 c
Κιχώριον	62 a	Μασχαρίωνον	240 a Γαυονίτα
Κινος	95 d	Μελάνθιον	202 a Παρδενιον
Κνίδιος κόκκος	85 d	Μέλε	134 b Πενίσφιλον
Κοκκιμίλεα	238 a	Μελίς	131 d Πεπερι
Κόλοκύνθα	96 d	Μελίλατος	285 b Περικλύμενος
Κολαντιβίς	86 c	Μελισσόφυλον	236 b Περιτερένη
Κολχικόμ	149 a	Μέσπιλον	200 b Περσικον
Κορισσον	90 d	Μέσπιλος	ibid. Περσικογιανόλον
Κόριον	ibid.	Μιδικόμ	85 a Πετροσέλαιον
Κορωνότωνς	818 d	Μικών	209 b Πετροσελινον
Κέσος	92 a	Μύλινον	81 a Πεικέδανος
Κράμβη	204 d	Μύλον	232 a Πύγανον
Κρέθιμον	93 d	Μολόχη	180 b πέζιζον
Κρίβη	251 b	Μορέας	194 a Πιθώνιον
Κρίνον	169 b	Μοσχοκάριον	203 d Πίστορ
Κρόκος	95 a	Μυός ὥτα	36 a Πισακίς
Κρόμμικον	23 b	Μυρίκη	280 d. 195 d Ρέινουσα
Κυανός	218 b	Μυριόφυλον	190 c Ρολιον
Κυδώνιον	92 c	Μυρσίνη	297 a Ρολύγανον
Κυκλάσσινος	203 d	Μυρσίνη αγρία	53 c ταλινενος
Κύμιον	210 a		ταλινπόλιον
Κύνγυόλοοσον	203 b		ταλιντρίχον
Κυνοκεφάλιον	438 d	N.	ταράστιον
Κυνωρίοσ	99 c	Μαρδοσαγρία	13 d. 291 a τραστομπεραλώτον
Κύνενος	203 a	Ναρολος ινδ' ική	175 d τραστομπεραλώτον
Κύνερος	168 c	Ναρδός κελτική	276 d τραστάτεος
Κύνερος	300 d	Ναρθηκ	122 d ωφερις
Κυνοσάμπελος	83 c	Νυμφαία	299 a τριφερον
Κωνέιον			

Δαγύώτωνς	136 c.	218 d	Ξιφιον	220 b.	240 a	Ρᾶς
Δαθυρίς	71 a		Ευρές	240 a	Ραφανίς	Ραφανίς αγρία
Δάσπαθον	162 b		O.			Ρόδον
Δάσχανον	204 d		Οινόφορος	298 d	Ροῖς	
Δειχύρ	145 b		Οκιμον	37 a	Ρηον	
Δεκυθος	225 a		Ολύρα	269 c		
Δενδιασόδιον	22 a		Ομφακίτις	234 b		
Δενδιδιον	223 d		Οξαλίς	6 d		
Δεπτοκάριον	202 a		Οξος	34 a	Σάμιθοχος	
Δευκάσιον	81 a		Οξυακάνθα	48 b	Ζαρξίφαγον	
Δεύκη, αγγέρος	231 d		Οξυλάσπαθον	162 b	Σατύριον	
Διβανωτίς	251 d		Οένς	9 c	Σέλινον αγρίον	
Διγυνικόν	167 c		Οεντροφυλον	9 c.	Σέλινον κικλώτον	
Διβόστερμον	192 b		Οένφοινικον	289 d	Σέλινον λεπτόν	
Δινοκάλαμος	173 c		Οταρεσ	280 b	Σεμνύσια	
Δίνον	ibid.		Οργανος	231 a	Σερες	
Δίνον αγρίον	ibid.		Οργανον αγρίον	205 b	Σεσελε	
Δινόζωσις	229 c		Ορμινον αγρίον	135 b	Σύσαμον	
Δινχνίς αγρία	216 d		Οροβος	207 c	Σίκνε	

ΕΛΕΓΧΟΣ

208 b
223 d 248 b
216 d

212 d
211 b, 189 c

214 d
223 d

217 b
219 a

219 c
220 c

253 d
255 b

216 d
216 c

215 b
216 c

216 d
216 b

215 b
215 d

216 c
216 b

216 b
216 b

217 d
217 d

ΕΛΕΓΧΟΣ.

93 b	Τερμίνινη ῥητίνη	293 d	Φιλυρέα	295 c
270 b	Τερμίνθος	ibidem.	Φλόμος	292 c
44 d	Τεῦτλον	25 d. 204 d	Φοινικά	203 d
102 b	Τηλίς	129 d	Φοινικός	203 d
265 a	Τιθύμαλον	236 a	Φοῦ	291 a
10 b	Τραγόσωαγοφ	30 a		
277 d	Τρίφυλος	177 a		X.
196 b	Τρίφυλον	190 c. 283 d	Χαμαιάπτη	208 d
208 d	Τριχόμακες	61 c	Χαμαιάρνη	296 d
113 a	Τρομέλη	3 b	Χαμαιδίους	77 c
ibi.	Τύρος	69 b	Χαμαίκιος	144 b
211 b		254 c	Χαμαίκηλον	56 c
279 b			Χαματίνης	76 d
212 d	Υδροπεπέρη	154 c. 216 d	Χαμιενφύλλον	137 b
104 c	Υδ'ωρ,	32 c	Χελιδόνιον	78 c
280 a	Υστικαμος	153 b	Χόρος αφροδισίας	64
221 c	Υπερικον	215 d	Χρυσόκαρπος	142 d
194 a.	Υπνοτίκος	253 b	Χρυσολάχανον	35 a
304 c	Υστικός	254 c		
122 c				Ψ.
89 b	Φάκος	165 a	Ψευδόναρδος	264 a
228 c	Φάκος δέωτις Τελματον	165 d	Ψύλλιον	225 d
	Φασγανοφ	140 a	Ψυχέροφον	38 c
	Φηγός	120 d		TελΘ.
219 c	Φιλόφαρες	182 b		

INDEX.

INDEX.

A:

- A** Abrothamnum 17 a
Absinthium 2 b
Absinthium ponticum 17 a
Acanthis 44 a
Acatia 20 c
Acerosa 6 d
Acetum 34 a
Acorus 16 a
Acus muscata 147 b
Aegilops 21 d
Affodillus 15 a
Agaricum 26 c
Agaricus 26 c
Agnus castus 27 c
Agreste sedum 119 c
Agrestis saluia 217 c
Agrimonie 11 c
Aizoon 40 a
Aizoon minus 294 b
Albucum 15 a
Alcanna 168 c
Alchimilla 22 d
Alga palustris 199 a
Alexandria 296 d
Alisma 125 b
Alkakengi 19 a
Alleluia 9 c
Allium 10 b
Allium agreste 265 a
Alius 79 c
Altercum 153 b
Aloë succotrinum 25 b
Althaea 5 d
Amantilla 291
Amaracus 177 a
Amaranthus 126 b
Amarum dulce 76 d
Ambrosia 18 a
Ambubeia 82 a
Amerina salix 27 c
Amygdala amara & dulcia 24 b
Amygdalus 24 b
Anacardus 23 c
Anagallis 31 c
Anagallis maior 89 b
Anethum 7 d
Anicetum 7 d
Anisum 8 c
Anthemis 56 c
Anthera 21 b
Anthos 251 d
Aphrodisia 261 b
Apiastrum 186 b
Apium hemorrhoidum 30 c
Apium hortulanum 28 b
Apium regale 30 b
Apium rutilus 29 b
Apium rusticum 13 a, 30 b, 28 d

INDEX.

B:

- Apium sativum 28 b
Apium sylvestre 29 b
Apollinaria 22 c
Aqua 32 c
Aqua multa 184 b
Aquilegia 30 d
Arbor glandis 242 a
Aringa 76 d
Aristolochia longa 4 d
Aristolochia rotunda 3 c
Armoracia 244 a
Arnoglossa 227 a
Aron 12 d
Artemisia 1 a
Artemisia domestica 281 d
Arthanita 303 d
Artincilla 22 d
Asarum 13 d
Asparagus 273 d
Aster Atticus 157 d
Asterion 157 d
Astrantia 19 d
Athanasia 281 d
Atriplex 35 a
Atriplex Hispaniense 277 a
Atriplexum 35 a
Auena 21 d
Balaustia, um. 43 b
Ballote 182 b
Balsamita 44 d
Balsamum 41 d
Barba Aaron 12 d
Barba hirci 80 a
Barba Iouis 40 a
Barba silvana 41 b
Basilicon 37 b
Bedeguar 47 a
Bedegaris 47 a
Behem 47 d
Behemun 47 d
Berberis 48 b
Bleta 45 d
Bleta rubea 204 d
Bernardi testiculus 15 a
Batis 93 d
Beta 45 d
Beta alba 46 d
Betonica 38 c
Betula 296 b
Bismalua 5 d
Bistorta 87 d, 287 b
Bitumen 49 a
Bitumen iudaicum 49 a
Bombax 51 c
Borago 49 c
Bothormarien 303 d
Botrys 18 a
Branca ursina 44 a
Brassica 204 d

C:

- Bromus 21 d
Bryonia 52 a
Bryonia nigra 53 b
Bruscas 53 c
Bubonion 57 d
Bucheidem 208 b
Buglossa. um. 50 d
Buphthalmon 80 e
Bursa pastoris 54 c
Butyrum 55 b
Buxus 35 b
Caballinum 73 b
Cæpa 75 b
Cæpe 187 c
Calamentum 187 c
Calamentum montanum 57 d
Calamus aromaticus 57 d
Calamus odoratus 58 c
Calendula 300 b
Campanella 282 d
Candela regis 382 d
Candelaria 59 c
Cannabis sativa 61 d
Cannabis sylvestris 63 d
Capillus porcinus 63 d
Capillus Veneris 63 d
Caprifolium 332 b
Capnitis 80 c
Caput monachi 64 z
Cardamomum 197 d
Cardamum 65 z
Cardiaca 47 a
Cardo s. Mariae 65 c
Carduus benedictus 67 z
Carduus fullonum 101 d
Carium 64 z
Caros agreste 96 b
Carpelium 41 d
Carpobalsamum 95 d
Cartamus 101 d
Carios 123 c
Cartofilago 101 d
Carui 101 d
Caruum 135 c
Caryophyllata 137 b
Caryophyllum 69 b
Caryophyllum 68 a
Cassia fistula 63 d
Cassia lignnea 70 b
Castanea 265 d
Castrangula 71 d
Catoputia 149 d
Cauda equina 192 b
Cauda porcina 204 d
Caulis 72 a
Centaurea 72 a
Centaurium 152 b
Centrum capita 133 b
Centrum galli Cen-

INDEX.

Cenunnerula aquatica	41 b	Cressio	266 d	Euphragia	116 d
Centumnodia	235 b	Creta marina	93 d	F.	
Cerasum	74 b	Cretanus	93 d	Faba	218 b
Cerasum	74 b	Crispula	54 c:	Faba inuersa	219 c
Cerefolium	74 b	Crista gallinacea	94 d	Faba suilla	253 b
Cerephyllo	75 b	Crocus	96 a	Fagafmon	220 b
Ceruboletus	75 b	Cubebe	96 b	Fagus	220 d
Chamabolitus	76 b	Cucumis	98 b	Febrisuga	221 b
Chamædaphne	76 b	Cucumis citrinus	98 c	Fel terræ	72 a
Chamædryos	296 d	Cucurbita	98 d	Ferraria maior	205 b
Chamædrys	77 c	Cuminum	101 a	Ferula	211 d
Chamæelon	77 c	Cunila	260 d	Ferulago	284 d
Chamæpithys	56 c	Cupressina	76 d	Ficus	222 c
Chamæpithys	76 d	Cupressus	99 c	Filago	223 c
Chamomilla	76 d	Cuscuta	200 b	Filicula	230 a
Charantios	56 c	Cyclaminus	303 d	Filipendula	224 d
Cheiri	58 c	Cydonium	92 c	Filix	224 a
Chelidonia	81 a	Cymbalaria	300 b	Fistica	226 c
Chironia	78 c	Cymimum	101 a	Fistici	226 c
Cichorium	78 c	Cynoglossa	202 b	Fistula pastoris	225 b
Ciceron	72 a	Cyperus	203 a	Folia sene	157 b
Ciceron	82 a	Cypresus	99 c	Folicul sene	267 b
Cicuta	203 d	Cyssimbrium	189 a	Flammula	218 a
Cimimum dulce	82 a			Flos amoris	226 b
Cinnamomum	83 c			Flos frumenti	226 d
Cirrago	84 b	Dactyli Indici	280 b	Flos S. Iohannis	227 c
Circe malus, siue medica	186 b	Dactylus	103 d	Foenicum	228 b
Citreolus	85 a	Daphnitis	295 d	Foenicum porclnum	220 d
Citrum malum	98 c	Daucus Geticus	104 c	Foenum græcum	229 d
Citromalum	85 a	Daucus sylvestris	104 c	Fraga	230 c
Citrus	85 a	Dens Ironis	107 b	Fragaria	230 c
Clava Herculis	98 c	Dictamnus	106 b	Fraxinus	231 d
Cnecos	85 a	Diapensia	105 b	Fuga dæmonum	215 d
Cnecos	199 a	Dipcamus	106 b	Fungus abietis	26 c
Cocco gñidios	95 d	Dracontion	87 d	Fumaria herba	132 b
Collum draconis	95 d	Dracunculus major	87 d	Fumus terræ	131 b
Coloquintida	85 d	Dulcis radix	174 d		
Colubra	87 d				
Columbina	86 d	Ebulum	108 a	G.	
Coma	87 d	Ebulus	108 a	Galanga	133 c
Consolida major	ib.	Elleborum nigrum	210 b	Galla	134 b
Consolida minor	292 b	Elleborus albus	108 d	Gallcrus	218 a
Consolida regalis	80 a	Endiuia	111 b	Gallitrichum	135 b
Convalluulus	89 b	Endiuia sylvestris	111 c	Gallitrichum sylvestre	136 b
Cordulem	105 b	Enula Campana	113 a	Gamandrea	77 c
Cortandrum	90 d	Epaticum	25 b	Gariophyllata	116 c
Cortandrum	300 b	Epithymon	114 a	Gariophylius	137 b
Cortandrum	64 a	Epithymus	114 a	Genista	138 a
Cortandrum	90 d	Equinalis herba	149 d	Gentiana	138 d
Cortandrum	61 d	Equisetum	149 d	Geranion	147 b
Cortandrum	90 d	Erice	195 d	Gingiber	205 c
Cortandrum	185 b	Erigeron	266 d	Git	201 a
Cortandrum	235 b	Eryngion	158 b	Gossipion	51 c
Cortandrum	92 a	Eruca	115 a	Gladiolus	140 a
Cortandrum	51 c	Eruum	207 c	Glycirrhiza	174 d
Cortandrum	92 c	Esula	116 a	Gramen	141 d
Cortandrum	56 c	Esula adulterina	173 a	Grana juniperi	159 c
Cortandrum	51 c	Eupatorium	148 b	Grana pœoniæ	212 d
Cortandrum	294 b	Eufrasia	117 c	Grana solis	192 b
Cortandrum			116 d	Gratia dei	147 b

H.

INDEX:

H.	L.	M.			
Halicacabus	19 a	Iuiubæ	159 a	Maiorana	177 a
Hastula regia	15 a	Iuncus angulosus & odo-	103 a	Mala matiana	178 b
Hedera	142 d	ratus		Mala sylvestria	178 b
Hedera terrestris	144 b	Iuncus odoratus, rotun-	278 c	Malua	178 d
Heliotropium	82 a	dus		Malua hortensis	180 b
Hepataria	145 b	Iuniperus	159 c	Malua minor	180 b
Hepatica	145 b			Malua Rhomana	180 b
Hepatorium	117 c	L.		Malua Satiua maior	180 b
Heracliotica	206 b	Labrum ueneris	47 a	Malua transmarina	181 a
Herba Appollinaris	153 b	Lactuca agrestis	67 a	Malum	141 a
Herbabenedicta	136 c	Lactuca domestica	160 c	Malum granatum	89 a
Herba cancri	54 c	Lagopus	160 c	Malum medicum	141 a
Herba casta	212 d	Lamium	136 c	Malum punicum	303 d
Herba clauellata	156 c	Lanari	302 d	Malum terræ	181 b
Herba Herculis	189 d	Lanceolata	282 d	Mandragora	181 b
Herba paralisis	146 c	Lapathium	162 b	Mandragoras	284 b
Herbapedicularis	179 b	Lappatium maius	162 b	Manna	208 b
Herbapulicaris	238 d	Laparitum minus	162 b	Manus Christi	123 b
Herba regia	1 a	Lapathum	162 b	Marathrum	146 c
Herba Roberti	147 b	Lapathum rotundum	163 d	Margarita	182 b
Herba S. Ioannis	215 d	Lapsana	134 b	Marrubium	182 b
Herba S. Petri	210 b	Lauacrum ueneris	67 a	Marrubium nigrum	183 d
Herba stellaris	145 b	Lauendula	164 a	Mastiche	63 a
Herbatrinitatis	155 c	Laurea	165 d	Mastix	121 b
Herba tunici	295 a	Laureola	85 d	Matersylua	145 b
Herba uenerea	15 a	Lauribaccæ		Matricaria	184 b
Herba urinalis	148 b	Laurus	164 d	Matrisylua	184 b
Herculea-Herba	192 b	Lens	166 a	Medo	184 b
Hermodactylus	149 a	Lenticula	166 d	Mel	184 b
Heroion	15 a	Lenticula aquæ	166 d	Melicraton	284 b
Hippia	31 c	Leontopodium	22 d	Melroris	186 b
Hippolapathum	162 b	Lepidium	223 d	Melifolium	185 b
Hippuris	149 d	Leucopedium	22 d	Melilotum	186 b
Hirundinaria herba	78 c.	Leuisticum	167 c	Melilotus	186 b
Holusatum	150 d	Lien capræ	178 d	Melissa	98 d
Hordeum	219 d	Ligusticum	167 c	Melon	98 d
Humulus	151 b	Ligustrum	168 c	Melopepen	186 b
Hydromel	152 c	Lilium coeleste	169 b	Melisophyllum	187 b
Hydropiper	184 b	Lilium coeruleum	169 b	Menta	187 b
Hypericon	155 d	Lilium album	169 b	Menta alba	189 a
Hyoscyamus	216 d	Lilium conuallium	169 b	Menta aquatica	187 b
Hysopus	215 d	Linaria	170 d	Menta odorifera	187 c
	153 b	148 b	173 a	Mentanon odorifera	187 b
	154 c	Lingua agni	227 a	Menta Romana	187 b
		Lingua auis	174 c	Meta Sarracenia	44 d
		Lingua canis	102 b	189 a	
		Lingua canina	102 b	Menta sylvestris	189 d
		Lingua ceruina	264 a	Mercurialis	214 z
Iacea	156 c	Linozostis	189 d	Mercurij herba	200 h
Iaceanigra	195 a	Linum	173 d	Mespilus	200 b
Iarus	12 d	Liquiritia	174 d	Mespilum	187 d
Ibiscus	5 d	Lupinum	175 d	Mezereon	191 c
Iecoraria	145 b	Lupinus	175 d	Milium	192 b
Incensaria	157 b	Lupulus	175 d	Milium solis	190 d
Inguinalis	157 d	Lupus salictarius	152 c	Millefolium	192 a
Intybum	111 b	Lybisticum	152 c	Morabacce	182 a
Intybum erraticum	81 a		167 c	Mora rubi	195 a
Inula	113 a			Morsus diaboli	31 c
Inuolucrum maius	63 a	Macer	176 c	Morsus gallinæ	194 a
Irtingus	158 b	Macis	176 c	Morum celsi	194 a
Iris	169 b	Magistrantia	19 d	Morum	194 a
Iuamoschata	76 d			Motus	

INDEX.

Morus		Papaver palustre	199 a	Premulaueris	234 c
Diatlum		Parthenion	189 d	Priapismus	261 b
Muris urina		Parthenis	1 a	Proterpinata	235 b
Mulcus arboris		Parietaria	210 b	Protentilla	236 b
Myrica		Passulae	211 b	Prunella	237 a
Myrice		Pastinaca domestica	212 a	Prunella immatura	20 c
Myrrha		Pedicularia	279 b	Prunum	238 a
Myrtillus		Pentadactylus	214 a	Prunus	ibi.
Myrtus		ibid., Pentaphylon	ibid.	Pseudolinum	148 b, 173 a
Myrtus sylvestris		Pepon	98 d	Pseudonardus	194 a
N.		Pera pastoris	54 c	Pityum	338 d
Narcissus		Perdicum	210 b	Pyrethrum	241 b
Nardus agrestis	149 a	Perfoliata	215 b		
Nardus celtica	291 a	Perforata	215 d		
Nardus Indica	164 a	Peristercon	292 b	Quercula minor	77 c
Naturtum	275 d	Perpensa	13 d	Quercus	242 a
Naturtum magreste	197 d	Pericaria	216 d	Quinquefolium	214 a
Naturtum aquaticum	197 d	Pericium	85 a.		
Nepeta	266 d	Peruinca	217 b	R.	
Nenuphar	187 c	Pescorinus	218 a	Radicula	245 a
Nesipium	199 a	Pes leonis	22 d	Radix	ibi.
Nelpulus	200 b	Pes leporis	136 c.	Radix diuina	38 c
Nigella	ibid.	Pesurinus	218 d	Ranunculus	218 a
Nux auellana	201 a	Petrapium	44 a	Raphanus	245 a
Nux baillica	202 a	Petroselinum	219 d	Raphanus agrestis	244 a
Nux coryli	202 d	Petroleum	219 b	Raphanus maior	ibi.
Nux Indica	202 a	Peucedanum	220 d	Rapa	243 b
Nux juglans	204 b	Peucedanus	ibi.	Rapa sativa	ibi.
Nux molchata	202 d	Pilosella	36 a	Rapum	ibi.
Nux mystifica	203 d	Pimpinella	221 c	Rapum terræ	303 d
Nux pontica	ibid.	Pinastellum	220 d	Rapistrum	246 a
Nux prænestina	202 a	Pinea nux	222 c	Raponeoli	246 d
Nymphaea	ibid.	Piper	223 a	Rapunculus	ibi.
O.	199 a	Piperi	ibi.	Ribes	248 d
Ocimum		Piperitis	223 d	Robertiana	147 b
Olivella		Piper aquaticum	155 d	Rosa	249 c
Olus	37 b	Piperina	223 d	Rosa Benedicta	212 d
Olus regium	168 c	Piper montanum	155 d	Rosarum mel, oleum, succus	
Orobalsamum	204 d	Pirola	225 a		
Organus	1 a	Pirum domesticum	224 a	Rosmarinus	249 c
Orobos	41 d	Pirum sylvestre	ibi.	Rostrum ciconiae	251 d
Ostrichtum	206 b	Pistacea	226 c	Rostrum porcinum	147 b
Oxilapathum	207 c	Pisum	226 a	Rubea sativa	112 c
Oximele	19 d	Pituitaria	279 b	Rubea tinctorum	253 b
Oxiphœnicum	162 b	Poligonon	235 b	Rubus	192 a
Oxyacantha	184 b	Polypodium	230 a	Rumex	162 b
Ozimum	280 b	Pomum	231 a	Ruscus	53 c
P.	48 b	Populus arbor	231 d	Rustica nardus	13 d
Peonia	37 b	Porrum	232 b	Rutasatua	253 d
Palatum leporis	212 d	Porrum sectiuum	ibi.	Rutaflystres	ibi.
Palma Christi	208 d	Pors	197 a	Rhabarbarum	247 a
Palmula	208 b	Portulaca	233 b	Rhaponticum	248 a
Panis cuculi	203 d	Pulegium	239 b	Rheon	247 a
Panis porcinus	9 c	Pulmonaria	240 d	Rheubarbarum	ibi.
Papaver album	303 d	Purgatorium capitis	279 b		
Papaver nigrum	209 b	Plantago	227 a	S.	
Papaver	ibi.	Plantago aquatica	41 b	Sabina	255 d
	ibi.	Plantago minor	229 a	Sabucus	259 b
	ibi.	Planta leonis	22 d	Sagitalis herba	120 b
	ibi.	Phu	291 a	Salix	258 a
	ibi.	Prasium	182 b	Sambucus	259 b

* *

INDEX.

Salsiaris herba	241 b	Solidago	98 b	234 c	Turbit	290 c
Salicaria	276 d	Solsequium		82 a	V.	
Salvia	256 d	Sonchus		208 d		
Sampsuchus	177 a	Sparagus		273 d	Valeriana	291 a
Sanguis Martis	13 d	Spatula foetida		274 d	Veratrum album	108 d
Sanguinaria	54 c	Spelta		275 b	Veratrum nigrum	110 b
Sana munda	136 c	Spica Celtica		276 d	Verbascum	282 d
Sanicula	260 b	Spica Indica		275 d	Verbena	292 b
Satureia	105 b	Spica nardi		ibi.	Verbenaca	ibi.
Sauina	255 d	Spica Romana		276 d	Vermicularis	294 b
Saxifraga	262 b	Spina alba		47 a	Veronica	295 a
Saxifraga alba	192 b	Spinaceum olus		277 a	Vesicaria	295 c
Saxifraga rubea	19 a, 124 d	Spinachia		ibi.	Veronica	296 b
Saxifragia	262 b	Splenaria		63 a	Vibex	210 b
Saxifragum	ibi.	Sponsa solis		71 b	Victorialis	296 d
Satyrion	251 b	Squilla		277 d	Vinca	81 a
Scabiosa	263 b	Squinantum		278 c	Viola citrina	ibi.
Schoenanthos	378 c	Staphis agraria		279 b	Viola lutea	
Scolopendria	264 a	Stataria herba		220 d	Violanigra, purpurea, mu-	297 c
Scolopendron	ibi.	Stellaria		157 d	rana.	87 d
Scordium	265 a	Stichas		279 d	Viperina	67 a
Scorodotis	ibi.	Stichados citrinum		ibi.	Virga pastoris	124 d
Schrophularia	124 d	Strangularia		265 d	Vilcago	242 a
Scylla	277 d	Strychnon sativum		272 d	Viscum quercinum	27 c
Sedum maius	40 a	Supercilium ueneris		190 d	Vitex	52 a
Sedum minus	294 b	Symphiton maius		89 b	Viticella	ibi.
Seitaragi Indum	223 d	Sylua mater		142 d	Vitis alba	53 b
Semen fraxini	174 c	Sylvestris cucurbita		86 d	Vitis nigra	298 d
Semperiuuum	40 a				Vitis unifera	300 b
Senation	197 d				Volubilis	152 c
Senetio	266 d				Volubilis magna	189 d
Septineria	227 a	Tamarindus		280 b	Vnguentaria	210 b
Serpentaria	87 d	Tamariscus		280 d	Vrceolaris	301 a
Serpentaria minor	12 d	Tamarix		ibi.	Vrtica	302 d
Serpillum	268 b	Tanacetum		281 d	Vrtica iners	ibi.
Serratula	38 c	Tanacetum agreste		236 b	Vrtica labeo	ibi.
Serica	159 a	Taraxacon		112 c	Vrtica mortua	303 b
Sertula campana	185 b	Taxus barbatus		282 d	Vsnea	303 d
Sesama	271 b	Terebinthina resina		283 d	Vulgago	304 c
Sesamum	272 b	Terebinthus		ibi.	Vua canina	211 b
Sefeli Massiliense	271 a	Tereniabín		284 b	Vuæ passæ	27 d
Sicla	204 d	Terræ corona		144 b	Vualupina	304 c
Siler montanum	272 a	Testiculus uulpis		261 b	Vua Taminia	53 b
Silicia	129 d	Thapsia		284 d	Vua uersa	304 c
Silicula	ibi.	Tilia		285 c	X.	41 d
Siligo	269 c	Tithymalus, um;		286 b	Xilobalsamum	51 c
Silamum	271 b	Thymbra		260 d	Xilon	
Sinope	270 b	Thymolæa		85 d	Z.	
Sinapi	ibi.	Tomentilla		287 b		
Sinapis	ibi.	Tribulus marinus		290 a	Zea	275 b
Sisymbrium	44 d	Trifolium		130 c	Zedoaria	305 a
Solanum	272 d	Trifolium acutum		288 d	Zingiber	305 c
Solanum furiosum	304 c	Trifolium cuculi		289 d	Zingiberi	ibi.
Solanus	19 a	Trixago		9 c	Zinziberina	223 d
Solatrum	271 d	Trixagopalustris		77 c	Zizipha	359 a

FINIS.

Register.

Register.

Register.

A.	Blaßwurz	94 c.	287 b	Einbeer	304 c.
	BrackenDistel	153 b	Elend	158 b	
	BraunBetonien	38 d	Elephantenlauf	23 c	
	Braunwurz	265 a	Elßen	2 b	
	Brennkraut	225 d	Endmien	111 b	
	Brennwurz	157 b	Engelung	76 b	
	Bromberen	193 a	Engelsüß	230 4	
	Buchwurz	21 c.	Enß	8 c	
	Brunellen	237 a	Entian	138 d	
	BrunnKresse	197 d.	Epfel	231 4	
	Bübenstrel	67 a	Epfig	28 b	
	Büchampfster	9 c	Ephew	242 d	
	Büchbaum	220 d	Eppich	142 d	
	Büchsbaum	55 b	Erbfal	48 b	
	Burgel	233 b	Erbßen	216 a	
	Burz	49 c	Erdenepfich	144 b	
	Bürtschen	280 d	Erdenkrenzlin	144 b	
	BurzelKraut	233 b	Erdepffel	303 d	
	Butter	55 d	Erdeber	130 c	
B.					
	Calmus	57 d	Erlinbaum	79 d	
	Cameln hero	278 c	Ernrosen	180 b	
	Camillenblumen	56 c	Eschbaum	131 d	
	Capperentind/wurzel/		Eßig	34 4	
	vnd blumen,	60 c	Eychbaum	242 a	
	Cardamomlin	64 b	Eychfaren	124 4	
	Carden benedict	65 d	Eychen mistel	242 4	
	Christwurz	205 d			
	Currinatapffel	85 a	F.		
	Citrullen	93 c	Faren	124 a	
	Claret	184 a	Feber Kraut	72 a. 121 b	
	Cypressenbaum	99 c	Feehdistel	47 a	
	Coloquint	86 c	Feigen	122 c	
	Coriander	90 d	Feigbonen	175 d	
	Costen	92 a	Feigblater eppich	30 c	
	Creuzblumlin	156 c.	Feldkümmel	272 a	
	Cubeben	96 c	Fellris	107 b	
	Cucumeren	98 b	Fendel	128 b	
			Fewrbau	159 c	
			Fichtennuß	222 c	
	Dactilen auf Indien	280 b	Feigwarz Kraut	265 d	
	Dannenschwamm	26 c	Filtzkraut	100 b	
	Datteln	203 d	Flachs	173 a d	
	Den gräß	235 b	Flachs Kraut	148 b	
	Dennenmarck	291 a	Flachs seiden	100 b	
	Dille	7 d	Fleischblüm	288 d	
	Diptam	206 a	Flohe Kraut	155 d. 216 d. 238 d	
	Dolwurz	304 c	Floramor	126 b	
	Dost	206 b	Fraw Venus bad	67 a	
	Drachenwurz	16 a	Freyschemkraut	156 c	
	Dreifaltigkeitblumen	156 c	Froschöffelkraut	41 b	
	Drißwurz	265 d	Fünffingerkraut	214 b	
	Dünkel	275 a			
	Dunderbar	40 a	G.		
	Durchwachs	215 b	Galgan	133 d	
			Gallöppfel	134 b	
	E.		Gamenderlin	77 c	
	Eberwurz	220 d	Garbe	190 d	
	Edeldistel	65 d	Gariofilat	136 d	
	Ehren preiß	295 a	Garten ephew	28 b	

* *

Registers

Garten Isop	250 d	Hipocras	184 a	Bleynklett	163 d
Garten köl	ibid.	Hirschen	191 c	Bleynschwertel	129 b
Garten kreß	197 d	Hirtzschwam	76 b	Bnaben kraut	261 b
Gauch heyl	31 c	Hirten pseiff	125 b	Bnoblauch	10 d
Gelbelilien	16 a	Hirten seckel	54 d	Bnollen kraut	265 d
Geeler kle	140 a	Hitzwurtz	18 a	Böle/rot kôle	204 d
Gleiterben	185 b	Hitzzung	264 a	Bollerwurtz	199 d
Geleschwerteln	212 a	Hisop	154 c	Bördel kraut	132 d
Geel violin	81 a	Holder	259 a	Bornblümen	159 b
Genserich	236 b	Holzmangolk	225 a	Krametbaum	147 b
Genzzung	211 b	Holzöpfel	178 b	Branch halß	158 b
Gerst	151 b	Holwurz	3 c	Brauß distel	197 d
Gewandt botzen	219 c	Honig	184 a	Kressen	56 c
Geyßblat	63 a	Honigtaw	284 b	Brotten dill	212 d
Gichtwurtz	206 a	Hopff	152 c	Königs blüme	282 d
Ginest	138 a	Hornungs blüm	149 a	Königs kerz	96 d
Ginsteren	ibi.	Hortwurz	199 a	Kübbiß	92 c
Goliwurz	25 a	Hunds fürbßen	52 a	Kürtten	189 d
Gottes gnad	147 b	Hunds melde	35 a	Kuwurz	87 d
Granat blümen	43 b	Hunds milten	189 d	L.	
Gränat öpfel	141 a	Hunds zung	102 b	Lang holwurz	
Gräp	141 d	Hünner bisz	31 c	Lattich	
Grenisch	236 b	Hünner darm	268 b	Lauch	
Grensing	ibi.	Hünner köl	268 b	Lauendel	
Griechisch hew	129 d	Hünner serb	31 c	Leber kraut	
Grindt kraut	263 b	I. 3.	204 b	Lein kraut	
Grindt wurtzel	162 b	Ibisch	5 d	Leinsamen	
Großklett	ibi.	Ibisch wortzel	ibi.	Lenzkraut	
Grundheyl	295 a	Ielenger je lieber	76 d	Liebstöckel	
Guckanach lauch	9 c	Indier nuss	204 b	Lilien weiß/blaw.	
Gundelreb	144 b	Ingber	305 c	Lindenbaum	
H.		Ingrien	296 d	Linsen	
Habern	21 d	Johans treublin	248 d	Lipwurz	
Hanenföß	218 b	Isenhart	292 b	Lorberbaum/beer.	
Hanß	59 c	Isenkraut	292 b	Löwen füß	
Harnkraut	148 b	Juden kirschen	19 a	Edwencapen	
Harstarck	220 d	Juden leim	49 a	Lungenkraut	
Harstrang	ibi.		B.	M.	
Harrhaw	216 a	Banel	84 b	Magdblüm	56 c
Harrigel	168 c	Bannen kraut	149 d	Magssamen	209 b
Haselnuß	202 a	Bapskraut	64 d	Mandelbaum	24 b
Haselwurz	13 d	Barten distel	76 a	Mandelsüß/bitter.	24 b
Hasenföß	218 d	Bazzen leyterlin	276 d	Mangolt	45 d
Hasen hauß	208 d	Bazzen minz	187 c	Mans trew	158 d
Hasen klee	9 c	Bazzen treublin	294 b	Marien magdalens blü	
Hasen straub	208 d	Bazzen wortzel	291 a	men	
Hauswurz	40 a	Bazzenzagel	149 d	Mashliebe	
Hederich	246 a	Bellers hals	85 d	Massfisselen	
Herculis wortzel	199 a	Berbeln	75 b	Maulbeerbaum	
Hertzgespan	56 a	Berzen kraut	282 d	Maurpfeffer	
Hertzkraut	186 b	Bese	69 b	Maurrauten	
Hertzwurz	19 d	Besten	70 a	May blümen	
Heyd	195 d	Bess	27 c	Meerdisteln	
Heydelbeer	53 d	Bessch lamp	74 b	Meer hib	93 d
Heydnisch blümen	197 a	Birßbaum	ibi.	Meerzwidel	290 a
Heydnisch wundkraut	15 a	Bussen	222 c	Merricich/Merrif	292 b
Heymischer klee	295 a	Binnuß	253 b	Meld	277 d
Heytern nesseln	288 d	Bleb kraut	288 d	Melissenkraut	244 d
Himelschlüssel	301 a	Blee	65 d	Mengel	35 a
Hinsch kraut	146 c	Blein Creuzwurz			180 b

Register:

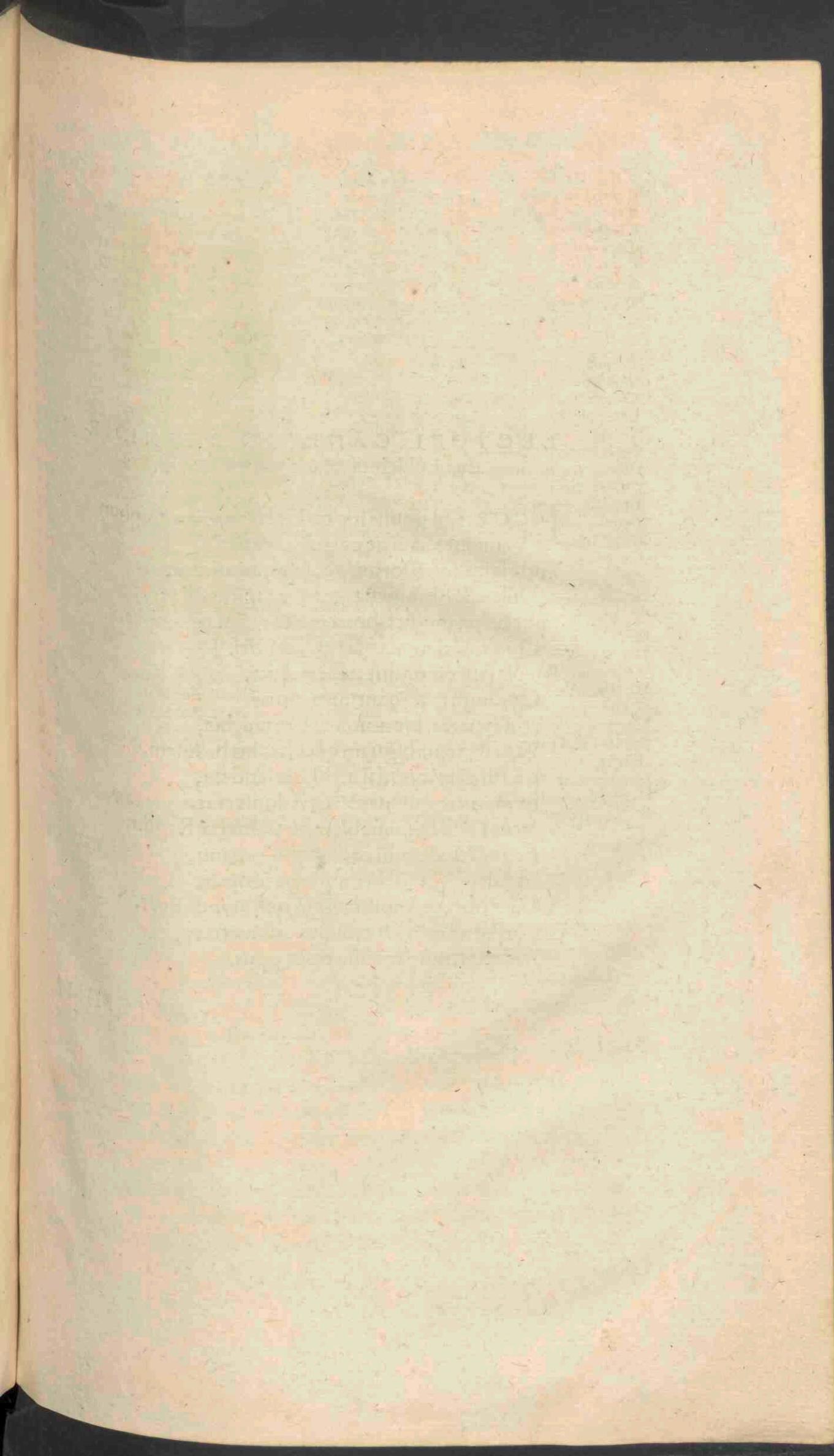
	R.	S.	T.
6 d			Schlangenkraut 87 d
162 b	Rabenfüß	218 b Schlehen safft 20 c	
47 a	Raddistel	158 b Schlüsselblumen 146 c	
121 b	Ragwurz	261 b Schlüchten 19 d	
184 a	Rapunzel	246 d Schwalbenkraut 78 c	
121 b	Rasenwurzel	52 a Schwarbenwurz 150 d	
36 a	Raten/Raden	201 a Schwarz Christwurz 210 b	
177 a	Rauten/wildrauten,	253. d Schwarz Corander 201 a	
19 d	Rein blumen	279 d Schwarz kimich ibi.	
187 b	Reinfaren	281 d Schwarz nießwurz 110 b	
189 d	Rein weiden	168 c Schwarz stickwurz 93 b	
212 a	Reitich	245 b Schwatz Weinreb ibi.	
303 b	Rinds aug	127 c Schwarzwurz 89 b	
279 d	Ringelblumen	58 c 80 c Schweins brot 303 d	
268 c	Rittersporn	90 b Schwertel blaß 169 b	
176 c	Ricken	269 c Seeblüm 199 d	
203 d	Römis ch köl	45 d Senet bleitter 267 b	
186 b	Römis ch kümel	101 a Senff kraut 223 d	
121 b	Römis ch pappeln	180 b Senff 270 d	
303 b	Römis ch er spick	276 d Seuenbaum 255 d	
196 b	Rosen honig/dl/safft.	249 c Sibengezeid 229 d	
	Rosmarin	251 d Singrün 296 d	
	Rosen rot/weiß.	249 c Sinnat 22 d	
148 b	Rosen samlin	21 c Sisam dl 271 b	
35 a	Ros schwanz	149 d Sisam samen ibi.	
156 c	Rosyn	211 b Sonnen kraut 81 d	
272 d	Roswicken	207 c Sonnen wendel ibi.	
87 d	Röde	253 b Sonnen wirbel ibi.	
137 b	Rotsteinbrech	124 d Spargen 273 d	
136 d	Rotwurz	287 b Speck liliens 63 d	
187 c	Rüben	243 b Speck malten 189 d	
301 a		Spelz 275 d	
O.		Spica narden 275 d	
Offenzung		Spiz wegerich 229 d	
Ödermenig		Sprunck körner 71 b, 85 b, 186 b	
Osterlaici		Sprunckwurz 286 b	
P.		Siabwurz 17 d	
Dappeln		Stendel kraut 261 b	
Peonien blumen		Stendelwurz 261 b	
Peterlin		Stern kraut 157 d	
Petersilgen		Steyn brech 261 b	
Pfaffenblate		Steyn flees 185 b	
Pfaffen ping		Steyn mintz 187 c	
Pfaffen stil		Stein peter silgen 28 b	
Pfawen spiegel		Steyn rauten 61 d	
Pfawen kraut		Stich kraut 47 d	
Pfeffer		Stickwurz 52 d	
Pfeffer kraut		Stoltz heinrich 87 d	
Pfeffing kraut		Storkenschnabel 147 b	
Pfeffierung		Süßholz 174 d	
Pfaumen			
Pfummen			
Pöpelnbaum			
Pöleyen			
Post			
Pflücken kraut			
Quidem			
Quendel			
		T.	
		Tagvond nache 210 b	
		Tamarisc baum 280 d	
		Tauben kropff 132 b	
		Tauben rock 249 d	
		Tausent blatt 190 d	
		Tausent gilden kraut	
		17 a 189 d 72 d 190 d	
		71 b Tausent schön 126 b	
		35 a Taub nesseln 302 d	
		78 c Terpentin 283 d	

Register.

Teschelkraut	54 d	Wegdritte	235 b	Wildernardus	13 d
Teuffelsabbiss	195 a	Wegetrich	227 b	Wild poley	269 b
Teutscher Ingber	12 d	Wegebreyt	227 b	wilde rauten	132 b
Thymiblum	114 a	Weggras	235 b	wilderscharlach	136 b
Todnesseln	302 d	Wegholder	159 c	wildschwertel	13 a, 120 d
Tormentil	287 b	Wegwart	82 a	wilder saffran	95 d
Triblat	288 d	Wegweise	82 a	wild salbey	117 c
Cropffwurz	230 a	Weidenbaum	258 a	wilder senff	246 d
		Weinrauten	253 d	wilder Turbie	284 d
		Weinreb	298 d	winden kraut	300 b
V.		Weinstock	298 d	winter grün	215 b
Versich	48 b	Weiß betonien	146 c	winter rosen	180 b
Versitz	ibi.	Weiß distel	47 a	wisen kümel	101 d
Violen	297 c	Weiß glocken	300 b	wolff milch	116 a
Ulben baum	231 d	Weiß köl	46 d	wolffs milch wild	173 a
Unser frauwen betisstro	268 b	Weiß meerlisen	166 d	wolgemüte	206 b
Unserfrauē slachs	148 b	Weiß nieswurtz	108 d	wolffwurz	279 d
Unser frauwen mantel	173 a	Weiß senff	115 a	wulkraut	282 d
Unser frauwen mintz	22 d	Weisser steinbrech	197 b	wundelbaum	71 b
Unzeitige schlehen	187 b	Wein weinreb	52 a	wundkraut	123 c
Vogelkraut	20 c	Welsch hanbutten	159 a	wundskerling	87 d
Vogelzung	31 c	Welschnuß	202 d	wurmsamen	83 c
		Wernut	207 c	wüterich	83 c
		Wicken	6 d	wütischen	83 c
Waltfaren	124 a	Wildampfer	5 d	wützlerling	83 c
Walthopff	216 a	Wildappel			
Waltköl	225 a	Wildegarben	224 d		
Waltlilien	106 a	Wilder Eppich	29 b		
Waltmangolt	225 a	Wilder galgan	103 a	Zeer Kraut	277 c
Waltmeyster	63 a	Wilder fenchel	220 d	Zeitlosen	234 c
Waltsbart	41 b	Wild lattich	160 c	Zeitlosen	149 d
Walwurtz	89 b	Wilder klee	185 b	Zibeln	73 b
Wandlenkraut	274 d	Wilder knobloch	265 a	Zimetrind / rose	84 b
Wasser	32 c	Wilder kürbs	86 c	Zit wen	305 a
Wassermintz	189 a	Wild kreß	197 d	Zwibeln	73 b
Wasser pfeffer	155 d	Wild mintz	189 a	Zwibeln hisop	260 d
Weberkacien	67 a	Wild moren	104 c	Zwiland	85 d

Ende des Registers.

LECTORI

LECTORI CANDIDO REINHAR.
dus Lorichius Hadamarius S. D.

ECCE tibi nouus hic codex Herbarius amplum
Venit inexhaustie commoditatis opus:
Vnde salutiferis florum genus omne uiretis,
Dulcis & omnigenae germine spirat odor,
Vnus habet modicis bona multa reclusa maniplis,
Quæ multi nimia garrulitate libri.
Turpia fallacis posuit tectoria fuci,
Quæ multis alij continuere locis.
Virtutes ueras, hic nomina uera uidebis,
Non feret ambiguam quelibet herba fidem.
Ergo Phœacis quod si uiridaria laudem,
Et mervere quibus clarus Adonis erat.
Si decus Hesperidum tuleratur pomaria, Regum
Et quæ Medorum consita prata manu,
His nihil inferior debetur gloria scriptis,
Cum tibi commoditas non minor inde fluat.
Clarius ac nomen Dorstenius ipse meretur,
Accepit studio lumina cuius opus.

FINIS.

ARTEMISIA.

A DE HERB. CAETERISQVE SIMPLICIB. MED. C
ARTEMISIA.

Artemisia.
Aurea tipios.

Artemisia.
Herba regia.
Olus regium.
Parthenis.

Beyfuss.
S. Johans gürtel.

B D E S C R I P T I O.

RTEMISIA à Græcis & Latinis eodem nomine appellatur, ab Artemisia uxore Mausoli regis, quæ sibi hanc herbā uendicauit, dicta, uel ab Artemide Diana, quod instar Dianæ parturientes adiuuet. Græci, ut inquit Barbarus, *Βασιλικὴ ἄρχαιον*, id est regium olus, etiam appellauere. ob virium enim præstantiam apud Græcos & Latinos uaria huius herba fuit nomenclatura. Matricaria etiam à Latinis dicitur, quod matricis doloribus medeatur.

Artemisia herba est, figura Absynthio & Abrotano similis, sed maiora tantum & latiora hæc habet folia, quæ extrinsecus candida, intrinsecus uero sunt uirentia, & odore acuto, sapore admodum amaro. Caulem habet oblongum, flores uero ut Chamomilla, producit.

Duo eius genera. Rubens caule ac floribus est rubicundis, Albinus altera, caule est albo, & flore flavo, radice fruticosa & candida. Nascitur serè ad uiri altitudinem.

C
D
A

DE HERBIS, CAETERISQUE

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccatur tertio ordine. Foliorum tantum est usus in Medicina, & non radicis, & uiridia plus prosunt, quam arida.

VIRES AC IUVAMENTA.

Decocta in uino & pota, mulieribus prouocat menses, prodest quoq; si in balneo saepius ab inferiori parte, secundum umbilicum se ea lauerint ac fouverint.

Eadem uino ac ceruisia decocta, & pota, ad difficilem partum conductit. Herba elixa dextro femori mulieris uel ilijis applicata, praesens adfert remedium, Sed ea quam primum infans in lucem prodierit, inde est amouenda, ne neglecta magna adferat perniciem.

Si qua mulier mortuum in utero foetum habuerit, bibat ex huius herbæ decocto, tum leniter liberabitur.

Contra uenena, & rabidorum animalium morsus ualde prodest, & in primis succus si bibatur.

Artemisia rubea uino decocta ac pota, menstrua prouocat. Ex uino pota urinam ciet.

Redacta in puluerem & cum aqua apij temperata & pota, calcu-
lo lumborum supra modum auxiliatur.

Cum uino cocta & bibita, muliebrium locorum tumores, & o-
mnia ibidem mala emendat.

Eadem cum uino, folijs Chamomillæ, & saluia decocta, mem-
bra paralytica & stupida, si ex ea defricata fuerint, recalfacit & ui-
res confirmat.

Contusa ficubus atq; myrrha admixta si fuerit, stomachum re-
frigeratum calefacit, si singulorum drachmam unam uino imposue-
ris, & ea potionē usus fueris.

Herbæ huius Radix sumpta, tam potenter laxat & purgat, ut eti-
am foetum ex utero mulieris uiuum aut mortuum expellat,

Medicinae magis conueniunt huius herbæ folia, quam radices,
& utiliora sunt uiridia quam arida, & mulieculis sterilibus præci-
pue conducunt.

Cum semine anethi in puluerem redacta & commista, fucus aut
mariscas sanat imposta. Parotidas quoq; eodem modo curat, si pri-
us acuto scalpello locus fuerit scarificatus, & tum puluis inspersus
fuerit.

Oppilationem membrorum, ut splenis ac iecinoris, ex frigida
causa prouenientem aperit, si quis tali modo usus fuerit.

Artemisia ac Scolopendriæ Manipulum unum, ac parum ab-
synthij, si quis acceperit ac simul in uino coixerit, & Zaccaro edulca-
uerit, haec potio prodest ad Ictericiam, si parum Centaureæ admi-
scetur. Et quicquid à potionē herbarum reliquum fuerit, calidum
lenient.

SIMPLICIB. MEDIC.

2

A lieni est imponendum. Idem quoq; prodest si leni extrinsecus tumo rem uel inflationem noxiā acceperit.

Artemisia cum Taxo barbato in uino cocta, remedium præstat ad anum procidentem, si quis huic calido decocto insederit.

Artemisiā secum habentibus, negant nocere mala medicamen ta, bestiam uell & ne solem quidem.

Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

A Q V A A R T E M I S I A E.

Herba tantum distillatur in fine Maij.

Hec aqua medetur Tussi, conciliat somnum, pellit uenenum, cale facit stomachum & confortat. decem dies pota prodest regio morbo laboratis, Quadrageinta uero dies pota singulis uicibus ad iij. vel iiiij. uncias, conducit ad hydrope: facit procrescere barbam illita. Tinea capitis exterit, lassitudinem & defatigata membra refrigerat illita: partus accelerat, bibita pondere uinus uncie: fœtum mortuum expellit pondere unc. iiij. pota. Malā quoq; accidentia, & tumores, & alia reprimit et pellit que mulieribus circa pudenda accidere solent. Vrinam dicit & calculos, Renes opilatos aperit. Venerorum quoq; unica antidotus est.

A B S I N T H I V M.

D
Scrophularia
Antidotum
ap Semelumbinum

NOMENCLATVRÆ.

Ālīndiōn.
Barypicron.

Absinthium.

Wermut.
Elsen.

B S I N T H I V M ab ἀνθεδαι hoc est a tangendo ex aduerso per antiphrasin Græci nomen deflexerunt, quod nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat, Vnde & barypicron ab amaritudine & odore

A ij

DE HERBIS CAETERISQUE

A dicitur, Germani *Wermut* appellant, quasi prohibēs alacritatem, & fortè ob gustum ita appellarunt. Sacris Romanæ gentis celebatur quondam absinthium est: siquidem Latinorum ferijs certantibus in capitolio quadrigis, uictor absinthium bibebat: sanitatem ut par est præmio dari honorificè tunc existimantibus Romanis, cuius seruandæ restituendæq; non parua meritò inter olera laus Absinthio debetur, tam multiplex uis est, & in firmādo stomacho tam efficax.

DESCRIPTION.

Absinthium caules habet ut Artemisia. Flores superne luteos, in star herbæ, quam imperiti uocant Stichados citrinum, Radices infernè candidas & fruticosas.

Tria autem à Plinio diuersis locis, & item à Dioscor. Absinthij genera numerantur. Primum est Absinthium Romanum vel rusticum, quod & ponticum à regione, in qua optimum nascitur, appellatur. Aliud Absinthium marinum, quod & Seriphium dicitur, nobis quidem ignotum. Tertium Absinthij genus quod plurimum in Gallia ultra Alpes nascitur, quodq; incolæ gentis suæ uocabulo Sanctonicum à Santonum gente appellant, unde & semen Sanctonicum, quod in pharmacopolijs uenditū aduersus infantium lumbricos.

TEMPERAMENTUM.

B Absinthium calidum primo gradu est, siccum tertio, astringenti, amara & acrisimil dōnatū qualitate.

Succus ipsius herba multo calidior est.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus decem diebus continuis una uice potus ad quatuor drachmas, & in saccharo temperatus, conducit ad Ictericiam, & aquā intercutem, & multos etiam lienis & iocinoris noxios humores propellit.

Absinthium stomachum & epar confortat, Ciborum appetitiam excitat. morbis ex opilatione prouenientibus, utputa hydropi, & id genus alijs, medetur.

Lumbricos in uentre necat, & fortiter eos expellit, emplastro inde præparato in hunc modum. Recipe Absinthij quatuor uncias, euphorbij semi unciam, cornu ceruini combusti, unciam unam, his addatur uncia una fellis leporini, & mel admisceatur, Inde emplastrum factum, uentri imponatur.

Qui longa febre conflictatur, utatur succo Absinthij, saccharo temperato, statim febre leuabitur.

Si cui caput adeo dolet, ut somnum capere nequeat, accipiat Absinthium & herbam minutum contusam in aqua bene decoquat, & linthes

A SIMPLICIB. MEDIC.

3

lintheo impositam, capiti leniter circumdet ac circumliget, pulsati. C
ks dolores remouebit, & suauiter dormire faciet.

Succus Absinthij persicorum nucleis permistus, & auribus instil-
latus, uermes aurium necat.

Auribus si manat sanies, cum acetо tritum infunditur.

Absinthium cholerae, quae stomacho aut epati cohæserit, ex-
purgat, & per urinam euacuat.

Cum uino elixum, & per diem una uice ad quatuor uncias à ieiū-
nobibitum, hominem præseruat, ne sanguis in corpore putrescat:

Contra fugillata multum prodest, si mel & paululum optimi
uini, cum Cymino contuso addatur, & deinde commisceatur, &
emplastrum modo imponatur.

Oleum ex Absinthio, auribus instillatum auditum restituit.

Absinthium oris graueolentiam emendat acetо permistum, si os
inde colluatur. Si uero biberis, lienis tumores discutit. Idem con-

tusum & melle subactum, oculisq; illitum, hebetes oculos clarificat.
Ad lumbricos in aluo necandos, Accipe Absinthium, Marru-
bium & Lupinum, eodem pondere, & decoque in aqua mulsa uel
in fortius uino, & aluo hoc impone circa umbilicum, tum absq; dubio
necantur.

B Cum oliuarum oleo coctum, & uentri illitum, debilitatem sto-
machi, & malitiam iecoris tollit.

D Aduersus ebrietatem ualet Absinthij succus cū melle permistus.
Menses mulierum obstructos idem trahit, si cum succo Artemisiae,
myrrha & melle commistus, in modum pessi locis muliebribus sub-
datur.

Succus quoq; Absinthij cum succo Boraginis & floribus Centau-
ree decoctus, in sero caprino, liensis ac febricitatis opitulatur.

Absinthium cum abrotano in lixiuio elixum, ualet contra deci-
dentes capillos.

Ad cruditatem stomachi, accipe Absinthium & rutam æquali-
pondere, & admixto pipere inuicem contunde, & decoque in ui-
no, & ex eo bibe, hoc ualde confert stomacho, atq; eum expurgat.

Anginis quoq; subuenit cum melle & nitro. Absinthium uesti-
bus infertum, tineas arcet, Somnos allicit, olfactum: aut inscio sub
capite positum.

Ex Absinthio conficitur uinum Absinthite, quod stomacho ac-
commodatum est, & urinam cit. Ägre concoquentibus utile est,
iocinorosis itidem, renum cum urinæ malo aliquo doloribus, suf-
fusis felle, cibum auersantibus stomachis, stomacho malè affectis, &
his quibus ex longo tempore præcordia tenduntur. utile itidem
inflationibus, rotundis alui lumbricis, & suppressis mensibus.

A iii

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

AQVA RBSINTHII.

Absinthia aqua circa finem Maij distillatur.
Aduersus omnes febres hęc aqua saluberrima est. Conducit
quocq; īs quibus ex frigida causa caput īdoleſcit.
Tormina intestinorū curare efficax est. Ad deſciendam aluum,
econtrariò ad ſtendam aluum nimū profluente, utilissima eſt.

ARISTOLOCHIA ROTUNDA

NOMENCLATVRAE,

Aristolochia.
Tragopan.

Aristolochia rotun-
da.

Holmwez.
Biberwurtz.
Hirsch Fraut.

B

ANNOTATIO IN ARISTOLOCHIAM
LONGAM.

RISTOLOCHIA ut Dioscoridi placet, inde nomē
sortita eſt, quod ἀριστολοχεύσταις, id eſt puerperis egre-
gię ſalutaris ſit, utpote quae remoratos menses, hæren-
tes ſecundas, & reliquias omnes à partu pellat. Roma-
nis pariter & Græcis Aristolochia plerumq; dicitur. Malum ter-
ræ etiam à Latinis appellatur.

TEMPERAMENTVM.

Aristolochia rotunda herba eſt primo gradu calefaciens, ſecun-
do aut ſiccans, libenter nascitur in ſenticetis, antiquis nemoribus,
& frutetis. E radice praelongos caules in Martio profert, cubitali
quandoque altitudine, in quorum ſummo flores ſunt punicei auq;
candidi. Radicem ad modum iuglandis rotundam habet, intus
concauam & colore croceam. Folia uero hæderæ terreſtri ſimi-
lia producit.

GENERA EIVS.

Tria Aristolochia genera apud Dioscoridem deſcribuntur, ro-
tunda,

tunda, longa & Clematis, quæ Sarmentosa dicitur, ob radices in C
modum sarmenti complicatas. Plinius uero quatuor species adin-
uenit lib. 25. cap. 8. Aristolochia longa mas existimatur: rotunda
autem foemina. Hæc duo genera notissima sunt, quibus in offici-
nis utuntur.

Aristolochie rotundæ in medicinis maior est usus, quam longe,
& radices plus commendantur quam folia. Radix effodienda est,
priusq; flos erumpit. Ea miram efficaciam haber, absunt enim &
expellit uenena, potestq; ad duos annos integra uirtute durare.

Rotundæ Aristolochiae radicem, summopere pisces expetunt.
Itaq; si contusam admixta calce, in mare sparseris, aduolant pisces
mira cupiditate, continuoq; exanimati fluitant, idq; Plinius coram
se factum testatur à pescatoribus Campaniæ, qui ob id hanc radi-
cem, uenenum terre uocabant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Asthmatico ualde prodest Aristolochia, si paululum Gentianæ
cum succo Glycyrrhizæ, quam officinæ liquiritiam uocant, adda-
tur, & melle permisceatur, & eo utatur.

Pulmoni item utilis, pectori, ac tussi medetur.

Morbo Comitiali ac paralyxi opitulatur, si quis sumat duas un-
ias Aristolochiae, Euphorbiæ & Castorei singulorum drachmam D,
unam, & cum oleo oliuarum decoquat, & spinam dorsi à ceruice
usq; ad anum, eo inungat.

Aristolochia in puluerē redacta & aceto temperata, ualde con-
ducit, si inde scabies lauetur. Puluis Aristolochiae uulneribus putre-
scentibus inspersus, ea curat, & Gangrænam in ijs consumit. Fistu-
las quoq; sanat inspersa, si prius lixiuio de betulis facto, aut aqua alu-
minis lotæ fuerint. In difficultate partus Aristolochiam in uino
& oliuarum oleo decoque, quo parturientis uentrem perunge, &
statim leuabitur.

Pluribus modis Aristolochia grauidis opitulatur, nam cum uino
pota, myrrha & pipere additis, menses & secundas ciet, & emortu-
os foetus extrahit.

Potest eadem, subditus ex eadem foeminis pessulus.

Eadem uino bibita medetur morsibus uenenatis, & aduersus po-
tiones ueneno infectas conducit. Febres quoq; eodem modo sumpta
pellit.

Aristolochia etiam salubris est illis qui apostemate lateris uel pe-
ctoris laborant.

Eadem cum aloë epatico in puluerem trita, & calce atq; melle in-
uinum subacta, tollit polypum uel cancrum, qui nasum obsedit.

DE HERBIS CAETERISQUE

A Puluis eiusdem cū melle temperatus ad oris exulcerationem & ad gingiuas maximè consert, & omnia uulnera expurgat.

Aristolochia contusa & cū radice Dictamni in puluerem redacta, & melle permixta & emplastrī modo uulneribus imposta, sagittas atq; fentes extrahit.

Eius radix in uino uel aqua cocta, facit ad laterum dolorem, & ad lienem, si quis inde potet.

In aceto decocta & dētibus ex eo collutis & fricatis, dealbat eos, & tollit dolorem.

Vulneribus eadem imposta, saniem, sagittas, ossa fracta, & fentes extrahit.

Radicibus uiolarum, & melle temperata, in modum emplastrī, generat carnem.

AQVA ARISTOLOCHIAE ROTUNDÆ.

Ad distillationem in medio Maij cum tota sua substantia, minutim concidenda est.

Manibus inde friatis pellit tremorem.

Vulnera ex ea lota, statim curat.

Lateris & lienis dolorem, pota mitigat..

Spasmo subuenit, membris ex ea mane & uesperi friatis.

B Omnem perfrictionem in homine reprimit, mane & uesperi, sicut gulis uicibus ad duas uncias pota.

Sæpius pota & articulis inde friatis, podagrum diminuit.

ARISTOLOCHIA LONGA.

NOMENCLATVRAE.

Αριστολοχία μάκρη.

Aristolochia longa.

Osterlucei.

Lang Holzwurz.

ANNO.

ANNOTATIO IN ARISTOLOCHIAM LONGAM.

ARISTOLOCHIA longa, est longo & alto caule, folijs uiridibus pallore mistis, in agris libenter proueniens, Caule & internodijs similis Azaro, graui odore, floribus pallidim flavecentibus, radice candida, tenui & oblonga.

TEMPERAMENTVM.

Aristolochia longa tertio ordine calefacit.

VIRES AC IUVAMENTA.

In puluerem trita, & myrrha, æquali pondere commista, ac in uino calido sumpta, purgat matrices, foetusq; ex utero mortuos expellit.

Gum radice Hibisci, plantagine ac melle imposita, mitigat podagmam.

In puluerem redacta curat putrida uulnera.

Equis læsis ab ephippio, idē puluis uulneri utiliter inspergitur.

Aristolochia longa, & Aloepaticum æquali pondere cum melle rosaceo in modū emplastri formetur, utilissimum est, aduersus uetera & caua ulcera crurū, quæ prius oleo tartari, aut decocto myrræ debent mundari.

Suspiciois opitulatur, & pectus expurgat puluis Aristolochiae longæ, sumptus cum aqua mulsa.

Cum Dictamno pari pondere in uino decocta & colata, deinde D mane & uesperi pota, sagittas & surculos educit, mane & uesperi uulneri imposita, tum leniter curat.

Aristolochiae longæ partes duæ, Gentianæ cum Acoro in puluerem contritæ pars dimidia, misceantur melle despumato, hoc asthmaticis saluberrimum est, & pectoris uiscosos humores discutit.

In puluerem redacta, & cum succo Rutæ illita, morsus uenenatorum animalium sanat. Pulueris autem drachma pota pellit uenena.

AQVA ARISTOLOCHIAE LONGAE.

Hæc cum tota substantia distillanda est in exitu Maij.

Hæc aqua salubris est ad podagrum, spasmum, & uitiosa crura, si cum illa toueantur & fricentur.

Tormina uentris quoq; pellit, trium unciarum ponderē mane & uesperi pota. Sic quoq; conducit ad morbum Comitialem, & lateris dolores.

Item tumores & corporis magnitudinem ex lassitudine prouidentem discutit, si prædicto modo bibatur. Sic etiam conduceit ad destillationes capitis & ad spirandi difficultatem.

A mulieribus pota, pellit secundinam, & sanat lienosos, febris busq; medetur.

Conuenit

DE HERBIS CAETERISQUE

A Conuenit quoq; ad membrī virilis & genitalis mulierum pustulas, & quæ pascendo serpunt ulcera, si in de lauentur, & linteola in ea madefacta mane & uesperi super imponantur.

Spasnum cum podagra pellit, si membra sepius cū ea fricentur.

Valet item aduersus malitiā scabiosorum crurum, & ad uulnēra profluentia, ex illa lota, aut linteal in ea madefacta illis applicentur: prodest ad exitum ani, si spongia in ea aqua immersa, calidæ imponatur: fistulas curat inde lotas, si quoq; panni linei in ea intincti imponantur.

ALTHAEÆ.

NOMENCLATVRÆ.

Αλθαία.
Ιβίσκος.

Althæa.
Ibiscus.
Bismalua.

Ibisch.
Wild Pappel.
Ibischwurzel.

ANNOTATIO IN ALTHAEVM.

ALTHAEA siue Ibiscus Romanis pariter & Græcis utroq; nomine dicitur. Tributū ei nomen ab excellētia & multitudine remediorum. Si quidem nihil Althæa Græcis aliud est, quām si à medendo medicam simpliciter dicas, quibus ἀλθεῖ in Medicina pharmacum remediumque, & ἀλθαίνει uerbum mederi est, Officinis bismalua appellatur quia species maluæ est & foliū mollius & duplo crassius habet quā ipsa simplex malua, Vulgo malauiscus appellatur, quod glutinosa sit radice.

DESC.

DESCRIPTIO.

Althaea prasinus est colore, caule oblongo & alto, quemadmo-
dum Rose, que uulgo uocantur, rosæ refert, in superiore parte,
florem habet roseum, semina dictarum rosarum consimilia, folia
sunt lanuginosa, mollia & rotunda, qualia azari. Radix longa, ma-
gna, uiscosaq; intus candida cū multo humore, facile nascitur ubi-
cunq; plantatur, quotannis repullulando se ipsam reuocat.

TEMPERAMENTVM.

Habet uim natura calefaciendi, discutiendi, laxandi, inflamma-
tionem abigendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum ipsa herba decocta, & duris apostematibus imposi-
ta, emollit ea.

Folia cum oleo oliuarum decocta ualent ad quemuis corporis
exteriorem calorem, emplastri modo imposta.

Semē mollificat omnia dura & calentia apostemata, & sanat ea,
Sic etiam conduceat membris que intumuerunt.

Radix cum semine lini elixa, emplastri modo ad anteriorem par-
tem colli applicata, gutturis ulcera & abscessus emollit.

Semen Althææ cum hyssopo & dulci radice in aqua aut uino
decoctum, & haustum, Tussim sedat, ex calida intemperie contra
etiam, & facilem reddit excretionem.

Semen cum uino coctum, & oleo oliuarum admixto, uitiliginem
& quanquinq; faciei decolorationem exterit atq; emendat, si cum
eolauetur.

Radix elixa & ambustis imposta, magnum extrahit calorem.
Ad rupturam interiorem, utere semine Althææ, & ex eo bibe, in
de curabitur.

Ad apium iectus, accipe radicem & cum aceto tempera, & illine,
hoc statim opitulatur.

Semen quoq; in posta aut uino decoctum, bibitur contra omnes
vesparum, apium ac similiū aculeatos iectus.

Radix cum uino cocta, si inde bibas, ciet urinam.

Semen propellit calculum, qui lumbos obsedit.

Semen recens arefactum, deinde contusum, & cū aceto elixum,
ad solem inunctū, asperam & scabiosam cutem leprosorū curat.

Radix cum uino decocta & pota, ad interiora membra que pla-
gis aut contusione aut casu fuerint rupta, conduceat: Eadem cum
aceto decocta, & ore inde colluto, medetur dentibus, & remouet
dolorem gingiuarum.

Althæa in uino aut aqua mulla elixa, & bibita, curat Apostemata
thoracis, tumorem uulnern & corporis, rumpit ulcera & strumas,
ac faci

A

DE HERBIS, CAETERISQUE

ac facit ad abscessus, secundum aures, quos parotidas dicunt, mala-
gmatis modo imposita.

Ex radice & adipe anserino si fiat emplastrum & duris aposte-
matibus, ulceribus, & membris ambustis imponatur, sanat ea, ac ca-
lorem extrahit. Hippocrates uulneratis, sitientibus defectu sangu-
inis, radicis decoctæ succum bibendum dedit, & eam uulneribus
cum melle & resina, item cōuulsis, luxatis, tumentibus & musculis,
neruis, articulis imposuit. Suspiriosis ac dysentericis in uino biben-
dum præbuit. Vide Plin. lib. 20. cap. 21.

Decoctum radicis potum, prodest urinæ difficultati, calculorum
cruditatibus, coxendicu[m] doloribus, tremulis ac intestinorum tor-
minibus.

A Q V A A L T H A E A E.

Tempus distillandi conueniens est à mense Iulio usq; ad Septem-
brem, tum radix contusa debet distillari.

Hæc aqua cū uino pota, medetur dysenterie. Sanguinem min-
gentibus auxiliatur, ad tres uncias pota, & expurgat uescicam, Pota
uel imposta ad omnes prædictos morbos conducit.

B

A C E T O S A.

Oxalis.

Acetosa.

Saur Ampfer.
Wild Ampfer.
Mengelwurz.

Acetosa

D

A SIMPLICIB. MEDIC.

7

ANNOTATIO IN ACETOSAM.

C

 CETOSA Latinis ea herba est, quæ Græcis Oxalis dicitur, à saporis aciditate, quòd gratum acorem palato repræsentet, unde & in acetarijs magni est usus, & singularem habet gratiam. Est aut oxalis apud Diocordem & Plinij, genus lapathi, cuius descriptio omnino ostendit, eam esse Acetosam. Sunt qui eam à foliorum figura anaxyrida appellant, quoniam calceorum soleis, quos Cræci aliquando ea uoce significant, similia sunt.

D E S C R I P T I O.

Acetosæ duo sunt genera, Acetosa maior, quæ latiora habet folia caulem sesquicubitum, altum ac rubescentem, semine rubro in mucronem acuminato, quod foliaceo uestitur inuolucro, hæc partim seritur, partim sponte in incultis & pratis prouenit. Secundum genus, quod Acetosam minorem uel agrestem appellant, quæ multo minora & numerosiora folia habet, caulem uiridem & gracilem, secum paruum & album, ea mulierculæ in ardore febrium utuntur, contusa enim & cum sale imposita, mire refrigerat. Maior autem Acetosa, uirtute & bonitate hanc superat.

B TEMPERAMENTVM.

D

Acetosa refrigerat & siccatur in tertio ordine.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Acetosa comesta tollit fastidium, & appetentiam ciborum excitat. Eadem cum Barba Iouis contusa, & aceto temperata, atq; imposta, sacros ignes atq; inflammationem sanguinis restinguunt.

Omnes species lapathi, ut Dioscorides inquit, molliunt aluum, si olus coctum edatur.

Folia cruda illita, meliceridas, rosaceo, aut croco addito, discutunt.

Acetosa contusa, & oculis applicata emplastri modo, tumorem pellit, & sanat uitiligines, leucas, & alias cutis maculas prauas, etiā emplastri modo imposta. Eodem modo medetur ambustis. Semē, herba, & radix ad prædictos morbos eandem habent facultatem.

Succus Acetosæ temperatus oleo oliuarum, & capiti illitus, remouet magnū capitidis dolorem ex calida intemperie prouenientē.

Cum uino pota uel comesta, discutit quosuis morbos ex calore contractos, ut Icterum, ex iecore uel splene ortum. Eodem modo pota, auxiliatur mulieribus quibus menses diu durauerint, & præcipue si semine utantur.

Semen lumbricos pellit, & ad uenena conduceit, tum in primis ad uenenorū animalium mortis atq; ictus.

B

DE HERBIS CAETERIS QVE

A Succus acetosæ oculis circumlitus, reddit eos clariores.
Idem auribus instillatus, interiorem tumorem discutit,
Acetosa in acetario sumpta, choleræ impetum restinguunt.
In uino aut aqua aduersus dysenteriam uel fluxum hemorrhoidum utiliter bibitur.

Eadem conductit aduersus ebrietatem.

Radix in uino cocta doloribus aurium dentiumq; prodest, si colluantur illo decocto.

Radicem Acetosæ, quidam contra strumas in collo suspensam gerunt.

Semen in uino elixum, omnes alui flunctiones sistit, lienis tumores ac dolores aceto discutit.

Radices coctæ cum aceto, uel crudæ, lepras & impetigines impositæ curant, atq; scabros unguis. uerum oportet locum antea, nitro acetoq; in sole confricatum præparare.

Decocti succo corporis pruritus remouetur, si in balneo ex eo foveatur & fricitur.

Acetosa uirtute & facultate conuenit cū Sēperuiuo & portulaca.

AQVA ACETOSAE.

Acetosa distillanda est cum tota substantia in uere.

Aqua Acetosæ cum Theriaca temperata, ualet aduersus pestem;

B Pota conductit ad quosvis internos calores, sedat sitim, salutaris est iecoriet spleni, bibita & linteolis imposita.

Sacris ignibus medetur applicata, & bibita, conductit ambustis, pellit morbum Regium, Discutit febres, tum quoque parotidas.

Deniq; conductit ad omnes morbos prædictos.

ANETHUM.

NOMENCLATVRAE.

Anethop.

Anethum;

Anicetum,

Dille

ANNO.

ANNOTATIO IN ANETHVM.

NETHVM Romani pariter Gr̄ecis dicunt. Diosco.
lib.3. cap.60. Anicetum quoq; uocari tradit, quo no
mine Gr̄ece appellantur ea, quæ cibi appetentiam fa
ciunt. Paulus Āgineta ipsum uocat anemion.

DESCRIPTIO.

Anethum omnibus nota herba est, Seritur non minus coquorū
quam medicorum gratia, ut inquit Platina. Nascitur herbaceo colo
re ad modum foeniculi, uerum caule non usq; adeo alto, superius
umbellam habet luteis florib; refertam, & libenter inter olera hor
tensia prouenit. Radix est lignosa & albicans.

TEMPERAMENTVM.

Anethum, ut inquit Āgineta, calefacit in secundo ordine inten
so, siccata paulo remissius.

VIRES AC IVVAMENTA.

Somnum conciliat, si quis utatur, & in primis oleo Anetino ca
piti illito. Antiqui, ut Galenus scribit, uiridi Anetho uti solebant
ad somnum conciliandum, coronis inde factis, & capiti applicatis.

Succus uel oleum Anethinum ualet ad auriū dolorem, calidum
instillatum.

Cibo frequenti oculos hebetat, genitaram extinguit. Si nu
trices uel mulieres lactantes puerum, utantur ipsa herba, uel semine,
lactis copiam generat, & præcipue si cum iure ex lentibus parato,
sumatur.

Anethum cum papauere decoctum & commistum ac potum,
fit uomitiones. Tormina & inflationes uentris sedat.

Semen etrematum illinentibus condilomata tollit. Idem fluxū
ani, unde mariscæ solent exoriri, sanat, puluere insperso.

Cinis ex Anetho confert ad omnes ani morbos, & dolorem pu
dendorum, Tum quoq; humentibus ulceribus utiliter illinitur, &
potissimum ijs, ut uult Galenus, que in pudendis consistunt.

Decoctū anethi si sumatur, ualde prodest stranguria laborantib.

Anethum cum Zaccaro decoctum, & oleo uinoq; permistum,
conducit matrici, pellit secundas, trahit menses, si pondere duarum
drachmarum bibatur.

Decoctū Anethi bibitū, optime prodest ad frigiditatē pectoris.

Semen seruens arefactum, singultus cohibet.

Idem sumptum ex aqua, mitigat cruditates.

Semen Anethi atq; urticæ, pari quantitate in puluerem redactū
& aqua mulsa permisceatur, ac cataplasmatis modo mariscis impo
natur, præsens erit remedium.

DE HERBIS, CAETERISQUE

- A Epiphoris radix illinitur ex aqua uel uino.
Anethum quoq; cum mastiche decoctum, uomitum reprimit.
Cerebrum atq; stomachum confortat, si edatur.
Oleum Anethinum dolori uenarū & paralyſi subuenit, unguen-
to Dialtheæ permixtum,
Semen in aqua decoctum, mulieribus insidentibus, tollit dolo-
rem matricis.

AQVA ANETHI.

- Anethum in fine Maii cum tota substantia distillatur.
Aqua ea pota, & temporibus capitis affricata & illita, conciliat
somnum & quietem. Mulieribus lac proritat, Inflationes corpo-
ris discutit, concoctionem adiuuat.
Tumorem & ulcera pellit, si linthcolis imponatur. Venerem mi-
nuit, si bibatur.

ANISVM.

NOMENCLATVRAE,

Anisay.
Anisum:
Cyminum dulce.
Enis.

ANNOTATIO IN ANISVM.

B

NISVM, Latinis & Græcis, hoc nomine cognitum,
quod etiam Anicetum uocatur, quoniam Anethi mo-
do, inquit Barbarus, appetentiam ciborum præstat.
Vulgus medicorum Romanum foeniculum appellat.

DESCRIPTIO.

Anisum omnibus est notissimum, in pinguiori terra libenter nasci-
tur, cubitali altitudine, folijs circinatis, semine foeniculo simili, flo-
re luteo, radice inferne candida, Viride, & quod magna habet gra-
na, optimum censetur.

TEMPERAMENTVM.

Anisum calefacit atq; siccatur in tertio ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Conditum cum Zaccaro, ut scribit Platina, turgidas aluosexo-
nerat, Vapores caput petentes reprimit, oris halitum iucundorem
facit, foetoremq; tollit.

Anisum suffitu naribus haustum, confert ad faciem inflatam, &
capitis dolores, & uertiginem sedat.

Contusum & oleo rosarum admixtum, & auribus instillatum,
auditum emendat.

Oleum ex Aniso, ac foeniculi semen, mulieribus lactis copiam
procreat.

Anisum

Anisum sitim arcet, obstructo epati succurrit, & urinam ciet,
manducatum.

Malos humores disjicit, & termina uentris cohibet, & inflatio-
nes discutit.

Purgat foeminis matricem & malas humiditates.

Venerem stimulat tam uiris quam mulieribus: uiris in cibo come-
stum, genituram auget, Vesicam & renes obstructos aperit.

Cum foeniculo decoctum, confert diurna febre laborantibus,
pellit uenenum.

Affidue comedentibus, auget naturalem calorem.

Quocunq; modo quis utatur Aniso, inflationes reprimit, quæ
intestina indurant, & stomachum grauant.

Calefacit epatis, & concoctionem adiuuat.

Anisum in uino elixum, & cynamomo atq; mastiche cōmīstum,
utiliter sumitur aduersus grauem eructuationem, ex frigido & cru-
do stomacho contractam.

Cum lingua ceruina, quam officinæ uocant Scolopendriam,
commīstum, ualet ad oppilationem epatis atq; splenis.

Bibitur utiliter subeuntibus cutem aquis, discutit tumorem.

Conducit ad omnia genera Hydropis, & albas fluctiones foemi-
narum fistit.

Puluis ex Aniso sacculo inditus, & in uino calefactus, mulierum
pudendis si applicetur, attrahit, expurgat eas ab omni immundicia.

Concīsum auribus fractis infunditur cum rosaceo. Ad affe-
ctiones oculorum conducit, si qua oculis inciderunt detrahit, uel si

plagis uel contusione læsi fuerint, si modo contusum in aqua coqua-
tur, & calidum imponatur. Eodem modo illūtum, narium ulcera

consumit. Contritum in puluerem & temperatum melle, Hyso-
po & aceto, ac coctum, fiat gargarismus ad Squinantiam. Sic quo-

que paratum cum uino, & comestum, ualet ad thoracis apostema-
ta, & ad tussim. Cum castoreo sumptum, confert ad tumorem

stomachi & intestinorum.

Strangulationes uuluæ, si manducetur uel bibatur cum aceto &
melle, sedat.

Insomnia leuat, ut inquit Plinius, suspensum in puluino, ut dor-
mientes olfacent. Parturientibus propinatur cum Anetho.

Pythagoras coripi comitali morbo negat in manu tenentes,
ideo quam plurimum domi serendum.

Cum uino sumptum sudorem leniter præstat.

Vestes quoq; à tineis defendit.

Thoracis pituitas purgat tostum, & cū melle sumptum melius.

Dysenteriam cohibet & Tenesmum, Anisum tostum, non enim

DE HERBIS, CAETERISQUE

Aliud utilius uentri & intestinis putant.

Calefacit membra, dolores lumborum & matricis mitigat.

A Q V A A N I S I .

Herba iam maturescens cum semine distillatur, Et ad omnes
morbos prædictos ea aqua salutaris est.

ALLEGRIA.

NOMENCLATVRAE.

ΟΞΥΣ.

Οξυτριφύλλον.

Alleluia.

Panis cuculi.

Trifolium cuculi.

Guckgauch klee.

Saur klee.

Hasen klee.

Buch Ampffer.

ANNOTATIO IN ALLEGRIA.

ALLLEGRIA herba est, quam officinæ etiam Trifoli-
um acidum Latine appellant, Vulgus uero panem cu-
culi. Oxys Plinio nominatur, ab acido sapore, ut Ruell-
ius testatur, Eam Hieronymus Tragus primi nomi-
nis Medicus, putat esse Oxytriphylon, quod est genus Trifoliij,
Septem enim genera Trifoliorum idem recenset, quemadmodum
& Ruellius & Brunsfelsius in primo Tomo simplicium Pharmacœ-
rum, quos quilibet herbarum & medicinæ studiosus de hac re lege-
re potest. Marcellus duo ponit genera, cum inquit: nobis ex his que
diu obseruauimus, in eam partem inclinat animus, ut duo sint Tri-
folij genera, commune & pratense, hoc omnibus notum, & acutio-
ris folij: alterum, quod Græci Oxytriphylon dixerunt.

D E S C R I P T I O .

Alleluia seu panis Cuculi, herbula est acido sapore prædita, ut
Acetosa, Trifolio similis est, longis tantum pediculis, tria tantum in
summitate folia proferentibus. Flore candido, rufo in lunatis sili-
quis foetu, radice in transuersum longa & fruticosa, in truncis arbo-
rum defectorum & locis petrosis libenter proueniens, In hortis quo-
que plantari potest. In acetarijs ea utuntur, iucundo sapore.

T E M P E R A M E N T U M .

Herba est frigida & sicca, & in primis semen, folia humiditatem
quandam in se continent, Eadem nempe, qua Acetosa pollet fa-
cilitate.

V I R E S

SIMPLICIB. MEDIC.

10

VIRES AC IVVAMENTA.

C

Herba auxiliatur doloribus capitis & thoracis, & ualeat ad oppilationem epatis & splenis, præterea ad uentris tormenta ex frigida intemperie contracta.

Conducit ad oris Aphthas, quæ pueris uel etiam adultis periculose sunt, masticata, uel succo in ore retento.

Succus omnes malas pustulas oris emendat.

Idem cum aqua aluminosa temperatus, fistulas oris sanat.

Herba cum uino decocta, & myrrha permista, si os inde colluat, oris dolorem & gangrenam gingivuarum curat.

Prodest calida complexione præditis. Sitim sedat, Refrigerat cepar, & cor confortat.

AQVA PANIS CVCULI.

Aqua pota salutaris est ad pestem, & ad omnes supra scriptos morbos.

ALLIVM.

D

NOMENCLATVRAE.

Σκόροδον.

Allium.

Knoblauch.

ANNOTATIO IN ALLIVM.

LLIVM, Latini uocant à Græco uerbo ἄλλιον, id est, quod exiliendo crescat. Græcis autem Scorodon dicitur, ut Aristophanis enarrator in Pluto tradit, quasi σκαριών γένος, id est, rudis & iniuria rosa, quod asperè sub præmodum redoleat, & olfacentium nares offendat.

DESCRIPTIO.

Allium est alba cepa, pluribus coagmentata bulbis, & nucleis, in alba & bene stercorata terra optimè proueniens. Si maturum sub terra manserit, regerminat. Secundo anno semine prouenit. Non semen sericeum debet, quod tandem sit uenenum, fisiæpius seratur. Sed

B iiiij.

DE HERBIS, CAETERISQUE.

A spica uel nuclei, quilibet ratim disponentur, digitorum quatuor spacio distantes, spicæ vero sint diuisæ, ut in puluiniis positæ, minus infestentur aquis hyemis, maturescentis caulis depresso in terram obruitur, quo capita fiant vastiora. Columella inter hortorum delicias numerat allium, non contemnendum sanè in ruris honore & hortorum disciplina locum inuenit, honestum enim ac gratum rusticæ plebi obsonium est ac medicina. Quare & Marsilius Ficinus Allium theriacam rusticorum appellat.

Dioscorides duo alij genera ponit, satiuum siue hortense, aliud silvestre, quod ophioscorodon, quasi anguinum Allium nominant. Reperiuntur & plura Alliorū genera, apud Plinium & Theophrastum, quæ hic enumerare nimis prolixum esset.

Allium quo plures habet nucleos, eo asperius est.

Halitum edentibus reddit insuauiores.

Verum ad amoliendam odoris tetri foeditatem, betæ radicem in prunis tostam, superedisse conuenit. Edentibus halitus tædium fertur aboleri, si crudam fabam super manducarint. Velsi rutam superederint. Aiunt, allium si luna sub terris posita seratur, & item sub terris luna latente, uellatur, odoris foeditate cariturum.

TEMPERAMENTVM.

B Allium calefacit siccato; in quarto gradu, ut inquit Aegineta, Cepa, allium, porrum, ut idem testatur, primo libro, acriuitate donata sunt, corpus calefaciunt, extenuant, & crassos in eo humores incidunt. Cholerici cauebunt ne utantur allio, & maximè temporibus calidis, quia totū corpus inflammat & desiccat, & Choleram rubeam ac adustam auget.

VIRES AC IUVAMENTA.

Allium, interiorem corporis tumorem discutit. Apostematam emollit & aperit, saniemque educit, elixum & impositum.

Cum succo Allij, si caput ungatur, necat pediculos & lentes.

Bibatur etiam Allium magna utilitate cum origani decocto, ut Dioscorides scribit, contra pediculos & lentes.

Capillorum defluuijs, quas alopetias dicunt, medetur alliorum cinis cum melle subactus & inunctus.

Eodem modo illitum, uitia cutis emendat.

Cinis sanat mala ulcera quæ aperta sunt, si inspergatur.

Idem cum melle & butiro uernali subactus, leuigat cutem, scabie & lepra infectam, si à balneo inungatur. Allii officit oculorū claritati.

Decoctum & sumptum claram reddit uocem, & antiquæ medetur tussi, ac thoracem expurgat infrigidatum. Stomachi humiditatē exiccat

Allium cum ipsa herba coctum in uino, & potum, urinam promouet, mulieribus menses mouet, extrahit secundas, si uenter co inungatur.

A inungatur. Quin etiam suffitu hoc præstare potest Allium, si mulier in sella excavata sedens, ab inferiori parte sit obtecta.

Allio usus, à nullo uenenato animali læditur. Contusum cum folijs sicuum & floribus Chamomillæ, pari mensura, & emplastri modo impositum, morsus rabidorum animalium sanat.

Odor allij fugat quosuis uermes uenenatos. Si quis Allio præsumpto feriatur à serpente, nullam inde trahet noxam, neq; si uenenum hauserit, ei nocebit.

Cum aceto decoctum & cum aqua mulsa potum, latos lumbros, & noxia quævis interaneorum animalia pellit. Idem cū oleo oliuarum elixum, sanat animalium uenenatorum morsus, in pedibus & alijs quibusvis corporis membris. Hoc unguento removitur uescicæ incomoda & tumores, si extrinsecus illinatur.

Cum lacte decoctum pulmonis ulcera sanat.

Allium cum centaurea in uino decoctum, & sumptum, pellit hydroponem, ex frigida causa contractum.

Contusum & Coriandro permixtum, atq; sic cū uino sumptum lumborum doloribus, & difficultati urinæ opitulatur.

B Cum fabis coctum & contusum, & temperatum oleo oliuarum uel papaueris, unguentum inde factum ualde conducebat ad dolorem capitum, temporibus illitum. Affidet edentibus inducit dolorem capitum, & impurum reddit sanguinem.

NOCVMENHA EIVS, EX PLINIO.

Vitia eius sunt, ut inquit Plinius, quod oculos hebetat, inflatiōes facit, stomachum lædit, copiosius sumptum, sitim gignit. In totum autem coctum utilius est crudo, elixumq; tosto.

Allium decoctum & tostum cum mastiche & pyretro, & contritum in puluerem, eo decocto si os colluatur, dentū doloribus multum auxiliatur.

D Dentum dolores etiam leuat, ut autor est Dioscorides, si cum te da & thure coquatur, & illud decoctum ore contineatur.

Magnæ utilitati Allium est r̄js qui concoctionis munia obire nō possunt. Vnde & operarijs & rusticis conducebat, qui plerumq; aquā bibunt, & cibo frigido, duræq; concoctionis utuntur.

Nec minor efficacia contra aquarū, & quorumcunq; locorum mutationes, quando uescentes eo, nec aquarum uitio, nec coeli mutatione tentari, neq; infestari conditione regionis patitur,

AQVA ALLII.

Hæc aqua distillanda erit in diebus Canicularibus. Conducit ad anginam, & gutturis tumores, si linteola in ea ma-

defacta, applicentur, & duab. uncij bibatur, uel gargarizetur, usq; dum meliusculè fiat. Ad omnes prædictos morbos, pota quoq; salutaris est.

AGRI

A
DE HERBIS, CAETERISQUE
AGRIMONIA.

NOMENCLATVR.

Argemone.

Agrimonia.

Odermenig.
Bruchwurz.

B
D
ANNOTATIO IN AGRIMONIAM.

AGRIMONIAM pharmacopolæ passim corrupto uocabulo dicunt pro Argemone, quæ sic à ueteribus appellata est, ut inquit Vergilius Marcellus, quod oculorum & lucis uitio, quod Græci argema uocant, illita medetur. Quæ autem sit uera Argemone uel Agrimonia, adhuc medicis non satis constat, eius enim usus & cognitio hodie omnis intercidit. Nam iuxta iudicium & sententiam Hermolai Barbari, Leonici, Antonij Musæ, & aliorum doctissimorū medicorum, Agrimonia illa, cuius in officinis usus est, uerum Eupatorium est Diocoridis. Et hoc quilibet per se iudicare potest, si modo picturam & descriptionem Eupatoriæ Diocoridis contulerit cum hac herba, quam uulgò uocant Agrimoniam. Quare quisquis est medicorum qui posthac Eupatoriæ uti uelit, Agrimonia Eupatoriæ loco utatur confidenter, cum tot sint præstantes medici autores, qui hoc conducere existimant: neq; est quod aliquis credat, Eupatorium esse quod agrestem Saluiam uulgò appellant, quum hoc à Diocoridis descriptione ualde alienum sit.

DESCRI

DESCRIPTIO.

Agrimonia seu potius Eupatorium, surculosa est herba, simplicis capi, tenuis, lignosi, subrecti, nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliquando & amplioris, folio per interualla inciso, & magna ex parte quinquepartito, aut amplius diuiso, quinquefolij aut canabis similitudine, nigro & ipso, extremitatibus ferratis.

Samen è medio caule cum luteis floribus circà, prossilit pilosum & hirsutum, inclinatum in terram, ut cum inaruerit inambulantium quoque vestibus adhaerescit.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Viridis contusa, & succus bibatur, pellit pestem in homine ex ortam. Eodem modo quoque omnia interiora ulcera discutit.

Succus bibitus, ictis à uenenatis animalibus conducit. A cane rabiido morsus, loco læso herbam contusam cum succo imponat.

Succus potus tormina uentris leuat. Viridis & recens contusa, & malignis ulceribus imposita, unde lupus morbus prouenit, sanat ea.

Ciracetō tēperata, uerrucas remouet. emplastrī modo imposta.

Lienosus si agrimonia & Ambrosia in cibo utatur, præsentaneum sentiet remedium.

Radix cum uino elixa & sumpta, paraliticis membris subuenit.

Agrimonia in cibis sumpta, ualde confert cancro laborantibus.

Tollit omnem immunditiam capitū uel alterius partis in corpore, si inde lauetur. Succus malignam scabiem quæ serpendo crescit sanat. Contusis articulis impositus medetur. Idem illitus, membra plagiis uel flagris cæsa curat. Fatigatus longo itinere, lauet pedes decocto Agrimonie, iassitudinem leuabit.

Potu sumpta omnes interiores corporis dolores sedabit, qui calculo laborant, ex calore uel siccitate proueniente, in sudatorio se cū calauabunt. Succus cum aqua Acetosæ temperatus, confert ad calidos abscessus, qui quandam pestis speciem præ se ferunt.

Puluis ex Agrimonia profundis uulnibus aut fistulis inspersus, mire sanat.

Agrimonia simul cum radice Inulæ Campanæ in aheno decocta, si quis mane & uesperi articulos infringidatos & cauatos in eo decocto lauerit, intra octiduum eos sanat.

Folia contusa cum bona axungia, ualent ad malefica ulcera, Catothe Græci uocant, quæ uix cicatricem recipiunt.

Si quis bibat ex uino in quo radix, herba & semina macerata sint, conductit ad dysenteriam & iocinoris uitia, & serpentium iictibus medetur.

51 DE HERBIS, C A E T E R I S Q V E

A AQVA AGRIMONIAE SEV EVPATORIL.

Herba colligitur & distillatur in Maio.

A qua medetur Tussi, & necat omnes corporis lumbricos, à quibus si pueri infestantur, ualde prodest si ad iij. uncias biberint. Conducit ad aquam intercutē, articulis sæpius ex ea perfricatis. Medicetur quoq; Icteritiæ, mane & uesperi duabus uncijis pota. Secretum experimentum est ad discutiendam febrem quartanam, si quis mane & uesperi singulis uicibus iiiij. uncias in potu sumat.

Confert etiam ad uermes arcendos & necandos, qui in putridis ulceribus procreantur, si inde lota fuerint, purgat & sanat ea.

Gargarizata curat exulcerationem oris uel gutturis.

A R O N.

NOMENCLATVRÆ.

B Αρον.

Aron.

Barba Aaron.

Serpentaria minor.

Iarus.

Aron.

Pfaffen pitt.

Teutscher Ingber.

ANNOTATIO IN ARVM.

R O N Græcis & Latinis eodem nomine dicitur. Variæ est huius herbæ apud recentiores nomenclatura. Quidam, quod dracunculum æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpentariam minorem appellant, Alij quod folium effigie bubuli uestigij prodeat, pedem uituli nominarunt. Vulgus quod pistillum promit exerti ferè genitilis effigie, Sacerdotis mentulam uocat, officinæ corrupto uocabulo, Iarum appellant, uel Barbam Aaron, quod Barbe sectæ figuram repræsentet.

DESCRIP-

DESCRIPTIO.

Aron planta est tenera, duorum aut trium foliorum, Dracunculo similiū, sed minorū, & paucioribz respersorum maculis, scapum habens dodrantem, in purpuram leniter tendentem, & pistilliforma fastigiatum, super quem fructus racematim aggestus insidet, acinis primum uirentibus, deinde cum ematuruerunt, croceo colore rutilantibus. Radix illi candida & fruticosa, Duæ autem radices cohærent, quarum una cum increscit, altera marcore perit. Nascitur libenter in antiquis nemoribus, senticetis, & umbrosis locis. Numerabatur quondam serebaturq; inter olera hortensiā Aron, ut Dioscor. Plinius, & Theophrastus testantur, quare etiam nonnulli dubitant, num nostri orbis Aron, cum antiquorum Aro conueniat, Posteaq; radix quæ apud illos in ciborum usu erat, nūc temporis tantam acrimoniam habet, ut quasi damnata sit, & in cibis nullam habeat gratiam.

TEMPERAMENTVM.

Aron ut Ægineta inquit, calore & siccitate primi est ordinis, uerum alij propter magnam acrimoniam quam habet, uolunt, quod in tertio ordine calefacentium & siccantium sit, quod etiam uerisimile est.

B Virtus eius consistit non solum in herba, uerum etiam in seminibus & radicibus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix cum fimo bubulo emplasti modo imposita, podagrī prodest. Eadem extrahit multos malos humores & hominem malentum reddit in cibo sumpta.

Aron cum radice contusa, & succo inde poto pestem tollit. In cibo sumpta ualde confert ad opilationem thoracis & ad pulmonem male affectum, & humores uiscosos in thorace & pulmone detentos per sputum reuicit, & cor hominis refocillat.

Si cui nigræ & malignæ pustulæ erumpunt, ut Carbunculi, que letales sunt, hanc herbam uel radicem edat, ea noxios calores sedat, & tollit uenenum pustularum, ac sanat eas. Qui adeo ueneno infectus fuerit, aut peste correptus, ut præ debilitate loqui non queat, folia Ari cum sale temperata, edat, aut folia in mel decoctum concidat, & sic in cibo sumptum, discutit uenenum, & præcipue pestem.

Guīus stomachus crassis glutinosisq; humoribus fuerit infarctus, & malas febres in eo latentes fuerint, radicē in uino decoquat, quo refrigerato, chalybem ignitum in eo intingat, ut iterum calefiat, & ita calidum ut ferre possit, bibat, hoc crassos illos humores dissipat & expellit & malas illas febres remouet.

Idem potus discutit Melancholiam & tristiciam animi, & bonum generat sanguinem.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

A Puluis ex radice cum Zaccaro temperatus, si in iuscule pectorum sumatur, aluum deject.

Ex myrrha & laudano pessarium factum, succoq; Ari permixtum, locis muliebribus iniiciatur, menses prouocat.

Cataplasma si fiat ex radice, & cum cymino & oleo temperetur, focus curat.

Aron conductit ad ani exitum, si in uino decoquatur, & huic calido decocto si quis insideat.

Radicem in puluerem contritam accipias, & ossa Sepiae cum cerebris addas, singulorū unciam unam, deinde aqua rosacea permisce, purificat faciem, & tubera in ea exterit, si inde laueris.

Succus cum theriaca potus, medetur pesti.

Herba & radix cum sale contusa, etiam ad pestem conductit.

Scrophulas resoluit, cū squilla, & axungia ursina, emplastri modo imposta. Alij in uino & oleo eam decoquunt, & confert ad easdem, eodem modo imposta.

Hippocrates ad quaslibet collectiones cum melle imposuit.

Vlceræ omniū generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomatæ, siue serpent, siue polypi in naribus, mire sanat:

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum, uel herba cum radice esui data.

B Ad menses trahendos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt, eadem potio, si à partu non purgantur, & secundas trahit. Tussim decocti ius cum melle finit.

In folijs Ari caseus optimè seruari traditur.

A Q V A A R I.

Aron circa finem Maij colligitur & cum tota substantia concisa distillatur.

Aqua ruptis salutaris est, si quotidianie mane & uesperi singulis uicibus tres uncias bibant.

A iejunis pota, incidit & absunit crassos & glutinosos stomachi & thoracis humores, excitat appetitiam ciborum.

Putrida uulnra sanat, si inde lauentur.

A S A R V M. N O M E N C L A T U R A E.

Aσαρον.

Νέρπος ἄγρια.

Afarum. Perpensa.

Rustica nardus.

Vulgago.

Sanguis Martis.

Hasel wurtz.

Wilder nardus. AN.

ANNOTATIO IN ASARVM.

 SARVM, ut inquit Plinius, ideo sic uocatum se inuenisse, quoniam in coronas non addatur, & ornatus eius usu careant homines. Si quidem Græcis ἄστρον significat idem quod ἀσάριον, id est, quod in ornatum non ueniat, & quo ornari nequeamus. Quamuis Dioscorides coroniam esse herbam testatur, illud tamen nō aduersatur, possunt enim, ut Vergilius Marcellus ait, plantæ earumque partes, ob præcipuum eius usus causam, coronariæ esse, & nihilominus, quia aliquid aliud impedit, in coronas non addi, satis enim erat odor, qui quoniam in Asaro multus est, effecit ut coronarium esset, & ob eā causam à Dioscoride, Asarum etiam coronarijs adnumeraretur.

Silvestris etiam uel rustica nardus dicitur, ob odoris similitudinem, quia nardi odorem & uim habet.

Latini etiam Perpensam appellant, siue Vulgaginem, ut Macer scribit, magi uero Sanguinem Martis.

Galli Baccharem appellant, cum tamen duæ herbæ sint, Baccharis & Asarum si quis Plinium & Dioscoridem rectè considerabit, & forte hinc error manauit, ut inquit Antonius Musa, quod Asarum Baccharis dicitur, quia multæ Baccharis notæ in Asaro posite sunt. D

DESCRIPTIO.

Asarum folia hederæ repræsentat, rotundioria tantum & molliora, quæ cum nigrore uirentia sunt, & à tergo multis diuisa fibris. Radices multæ sparguntur, partim albantes, partim subfuscæ, geniculatae, tenues, obliquæ, similes gramini, & supra modum odoratae. Hedera terrestri non incomodè comparari potest, quia eodem modo in fenticetis & opacis siluis, se ipsum humili passim propagat.

Florem iuxta radicem & inter folia habet purpureum, bene ollentem, uasculis Apollinaris herbæ, (quam Hyoscyatum uocant) similem, semen in floribus acinosum residet, ut in uvis. Nascitur umbrosis montibus, macris & sitientibus locis.

Radix tantum in Medicina commendatur, & melior est, quæ crassior densiorq; extiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus cum modica stipticitate.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciendi ac siccandi uim habet in tertio gradu, ut uult Ægieta. Sunt qui calidum & siccum in secundo ordine constituant. Extenuat, aperit, resoluit & impellit.

DE HERBIS, CAETERISQUE

A VIRES AC IUVAMENTA.

Asarum omnes dolores corporis interiores pellit, & calefacit membra interiora, quae refrigerata sunt, si quis ex eo bibat.

Accipe Asari unciam unam, & in mensura boni & recentis iusti maceratum: simul ad trimestre spaciū reponere, postea percola, & mane & uesperi ex eo bibas. hoc hydropticis & ictericis magnū est remedium. Ea potio quartanam quoq; tollit, & diutinas febres, quod experimento probatum est.

Asarum urinam ciet, confortat uesicam & lumbos, purgat uera tri albi modo, sed non adeo fortiter.

Corroboratum & permistum cum aqua casei, cū spica, & aqua mellis, ad laxandam aluum optimè confert.

Educit superfluos & frigidos humores, si quis modo supra praescripto utatur.

Ex oleo Asari, si quis spinam dorsi inungat, prouocat sudorem, & aperit membra obstructa.

Mixtum collyrijs cum Tutia attenuat tuniculam eam, quæ uocatur cornea, & clarificat uisum.

Asarum mulieribus ducit menstrua & eis urinam prouocat, si ex eo bibant. Eadem uirtute pollet, qua Acorus.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Educit per inferiora Choleram & Phlegma ex omnibus membris. Mouet uomitiones. Si caput lotum fuerit ex lixiuio facto ex Asaro, cerebrum confortat.

Aqua Asari uel decūlum eius potum, foetum pellit & uiuentem & mortuum, quæ prægnantibus propinanda non est.

Dosis radicis erit ad quatuor drachmas, si quis in potu uti uelit. Pulueris autem Dosis erit una drachma, uel ad summum duæ.

Asarum, lingua ceruina, & folia sene, in uino decocta subueniunt febri quartanæ.

AQVA ASARI.

Optimum tempus est distillandi, uel alioqui siccandi, uel repoenendi herbam unā cum radice, à decimo quinto die mēnsis Augusti, usq; ad octauum diem Septembris.

Linteolum hac aqua imbutum & secori ardenti applicatum, uel alioqui alijs membris, extinguuit calorem non naturalem, & hoc ex singulari quadam facultate.

Ad qualescumq; diuturnas febres & ad quartanam mire conduit, ad iij. uel iiiij. uncias pota.

Grauidis mulieribus hæc aqua omnino est prohibita, foetum enim tam uiuum quam mortuum potenter expellit.

ASPHO.

NOMECLATVRAE.

Ασφόδελος.

Heroion.

Affodillus.

Hastula regia.

Albucum.

Bernardi Testiculus.

Goldtwurz.

Wild Schwertel.

Heydnisch Blumen.

B D ANNOTATIO IN ASPHODELV M.

SPHODELV S, à Latinis Hastula regia dicitur, ac propter ea id nomen sortitus est, ut putat Antonius Musa, ꝑ inter bulbosas herbas maximus sit. Romani etiam Albucum dicunt. Plinius tamen eius caulem Albucū, ipsum uero totum Hastulam regiam dici mauult. Idem inquit Asphodelum de clarissimis herbarum aliqui Heroion appellauerunt. Vulgaria herbaria Affodillum barbare uocant, & autorem sequuntur Auicennam, qui Canone 2. cap. 77. etiam ita uocat.

D E S C R I P T I O.

Asphodelus herba est, folijs porro similibus, caule mediocriter longo, flores gerente cacuminibus, radices longæ, rotundæ, rubricundo uel aureo colore, coaceruatae quasi multis bulbis compactæ. Dioscorides illi assignat radices plures oblongas & teretes, glandibus similes, Verum Antonius Musa scribit quòd radicem unam habeat, à qua plures prodeunt, quarum quælibet Peoniæ radicem imitari uideatur, & inquit quòd quandoque uiderit digitales radiculos uel bulbos, qui ex crassiore radice prodeunt, sexagenarium numerum excedere. Sic & Plinius li. 21. cap. 17. fatetur, quòd ab eius radiis octuaginta adnati bulboli in aceruum uisi sunt. An uera Hastula regia uel Asphodelus sit, quam herbam pro ea iam officinæ &

DE HERBIS, CAETERISQUE

A Herbarij ostendunt, inter Medicos nondum conuenit. Hieronymus Tragus uult quod nostra terra non gignat Asphodelum, ideo que radices tantum aliunde ad nos aliquando sine herba adferri. In Italia uero, ut testatur Antonius Musa, iam passim cœpit haberi in hortis, adeo ut nullus sit, qui ibi Asphodelum ignoret.

TEMPERAMENTVM.

Radix maiorem efficaciam in se habet, Calefacit & siccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix in uino pota, adfert laeticiam, dissipat humores, cieturam, menstrua obstructa dicit.

Asphodelus, alumen ustum & in puluerem redactum, ac cum melle permistum, scabiei & lepræ medetur, si ex eo inungas.

Idem contusus si cum fece uini malignis ulceribus emplastrimo, do imponatur, ualde sanat.

Emplastrum ex radice & farina ordei factum in æquali quantitate, & inflammatis apostematibus impositum, ingentem calorem extinguit, & aperit ac emollit,

Eodem modo impositum membris contusis auxiliatur.

Succus ex radice expressus & uulneri calidus infusus, omne purulentum educit. Idem cum Tucia temperatus, conductus ad lipiantes oculos, si à foris illinatur.

Succus quoq; cum uino & Zaccaro commixtus, ac posus, graui ter tussientibus opitulatur.

Radices decocta cum fece uini, & emplastrum modo mammarium ac testium inflammationibus si imponantur, ualde prodest.

In uino decocta, suffusis felle & hydropicis medetur.

Flores cum uino temperati & poti, purgant stomachum.

Radix in aqua elixa, laxat aluum.

Nicander, ut inquit Plinius, contra Serpentes & Scorpiones, caulem uel semen uel bulbos dedit in uino tribus drachmis, Substrauitq; somno, contra hos metus. Illo die quoq; ab omni uene no quisq; tutus est, in quo biberit eam potionem.

Puluis ex radice cum alumine usto permistus, & purulentis uulneribus inspersus, erodit gangrenam. Purulenta uulnera silauentur ex radice in uino decocta, saluberrimum est.

Succus Asphodeli & hederæ terrestris permixtus, & in contraria aure tepens infusus, ad dentium dolorem prodest.

Radix cum Abootano in lixiuio elixa, conducta ad defluuium capillorum, si caput inde lauetur. Odorem iucundum affectantibus cum ira arida & exiguo sale præbet. Hesiodus magnis laudibus extulit, cum inquit paucos nosse quot in maluis & Asphodelo bona reperiantur.

ACORVS

NOMENCLATVRÆ.

Acoros.
Χορδαφροδισίας.

Acorus.
Herba uenerea.
Gladiolus.

Gelbe Lilien.
Drachenwurz.

ANNOTATIO NI ACORVM.

ACORVM pharmacopolæ & herbariū uulgò appellant, herbam illam, quæ iridis species est, & Gladiolus etiam ab acuminato gladij, quem refert, mucrone, appellatur. Caeterum Manardus, Campegius, & Brunfelsius, multique alij, acri exacto que iudicio medici, constanter affirmant, uerum Acorum Dioscoridis, esse radicem illam, quam passim in officinis perperam appellant calatum aromaticum, eamque prætendunt rationem, quod Acorus Dioscoridis, calore & siccitate uiget, radicemque habet odoratam: noster autem uocatus Acorus frigi, ditate & siccitate insignitur, & insipidum quendam saporem habet, radicemque iniucundi odoris. Quare etiam suadent, calatum uocatum Aromaticum sumendum esse, quoties in Medicina opus est Acoro. Porro uerus odoratus calamus, de quo Diosco, scribit, adhuc ignotus est.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DESCRIPTIO.

A Acoris Iridis folia habet, radicesq; nō dissimiles, multiplicatas, nec in rectū nec altū actas, sed cespite summo in obliquū tendentes, internodijs distinctas, albicantes, gultu acres, odore non ingratas;

TEMPERAMENTVM.

Acorus, ut quidam uolunt, calefacit atq; desiccatur in secundo gradu. Sed iuxta Galenum & Paulum Æginetam in tertio ordine est calefacientium & desiccantium.

Huius utimur radice, ut inquit Galenus, que gustu acri est, & modicè amaro, odoreq; non iniucundo.

Herba autem quæ iam ab Herbarijs Acorus dicitur, Folia habet similia Iridi, sed angustiora & latiora, præterea albicantia ac instar gladij acuminata, horem habet luteum, similem croco, radices ob-tortas & geniculatas, atque rubicundas. nascitur in palustribus & aquosissimis locis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radicis tantū est usus. Cuius succo oculorū caliginem discutit.

Radix in aqua decocta & pota, stillicidio urinæ subuenit. Simili modo quoq; ad abscessus pectoris atq; lateris cōducit. Serpentum iictibus auxiliatur, in potu sumpta.

B Iocineris atq; lienis affectibus opitulatur, si quis accipiat libram radicis Acori contusæ, & semi mensuram optimi aceti, & radicem in eo maceret tres dies, & decoquat postea radicem cum aceto ad medietatem, & linteolo percolet, atq; sex uncias mellis admisceat, & denuo acriter feruere sinat. hæc potio mane, quādiu durat, ie- iunis bibenda. Si quis radicem penes se gestauerit, immunis erit à disenteria & spasio.

Acorus facultatem incidendi habet, & aperiendi opilationem iocineris atq; lienis ex frigore contractam.

Radix in uino decocta uel macerata, illud uinum conducit dolo-ribus pectoris, iocineris atq; lienis.

Aduersus Icterum accipies radicem Acori, linguam ceruinam, endiuiam, dulcem radicem, & cucurbitæ semina, hæc cum aqua de-coques, & percolata edulcabis, & sic uteris.

Radix uino elixa ualet ad dolorem matricis, si decocto huic insu-deant. Conducit torminibus, ruptis, uulsis & disenteriæ.

Antidotis radix magno usu commiscetur.

Radix in uino trita & illita testium tumores mire discutit.

AQUA ACORI.

Cum herba florere incipit radix uel flores debent distillari.

Aqua in potu sumpta, menstrua nimium fluentia sistit. Ad omnes quoq; supra enumeratos morbos salutaris est.

ABRO-

ABROTANVM.

NOMENCLATVRÆ.

Abrotovor.

Abrotanum. *Aurum*Absinthium ponticum. *Pontischer Wermut*

Stabwurz.

Schöfwurz.

ANNOTATIO IN ABROTANVM.

BRO TAN V M, ut inquit Platina, iucundi ac grauis odoris herba est, nomen autem ab Abrotonio sc̄emina in herbam conuersa sumpsit, uel ut Nicandri enarrator testatur, inde sibi nomē usurpauit, quod consperatum, tenerum molle, uel delicatum habeatur, aut quod difficilem halitum prospiret. Absinthium ponticum etiam Romanis dicitur, ut inquit Diosco, ab amaritudine quam similem Absinthio habet, autore Plinio.

D E S C R I P T I O.

Abrotanum duorum esse generum traditur, ut Diosco. & Plinius testantur. Campestre sc̄ilicet ac montanum, hoc foeminam, illud marem intelligunt. foemina Dioscoridi quadam arboris specie fructicat, candicantibus circū ramulos folijs, minutatim marini Absinthij modo incisis, copioso flore, in fastigio comātibus auri fulgoro, re corymbis. Alterum quo mas comprehenditur, sarmentosum, gracili semine, marathri folio, breuiori, canescente, lutheolo flore, copioso, uelut corymbis in cacumine congestim dependentibus, cum grauitate quadam suauiter olentibus, simplici radice in alium descendente.

T E M P E R A M E N T U M.

Calidum est in primo gradu, siccum in secundo. Abrotanum, ut Aegineta tradit, & calefacit & siccat in tertio abscessu, digerendi incidentiꝝ facultate præditum, modice uero astringit.

V I R E S

DE HERBIS, CAETERISQUE

VIRES AC IUVAMENTA.

A

Abrotanum combustum & in puluerem tritum, & temperatum cum oleo raphani, & capiti caluo illitum, facit renasci pilos.

Succus eius cum oleo anethino permixtus, idem præstat, barbae uel alij loco inunctus glabro, ubi quis crines nasci desiderat.

Resoluit apostemata, & Phlegmaticos humores, decoctum in olla cum cotoneorum nucleis, & ita usurpatum.

Succus expressus ex Abrotano & cum uino bibitus, defendit hominem ab Apoplexia.

Prodest contra paralysim membrorum, succus impositus.

Abrotanum cum oleo oliuarum decoctum, & capiti inunctum, frigidam intemperiem capitum remouer.

Cum uino & saccharo elixum, calefacit stomachum, pregnantibus foetum mundificat, si cum uino coctum bibant.

Cum appio & saccharo decoctum, & in potu sumptum, calculum renum & uescæ comminuit atq; expellit,

Conducit ad stranguriam.

Oleum Abrotani infra umbilicum illitum, ciet urinam.

Contra uenena potum in uino, antidotum est.

B

Suffitu serpentes fugantur. Cum uino potum contra uenentorum morsus utile est.

Ex radice si quis saepius bibat, lumbricos necat, uel si succus cum exiguo lacte permisceatur.

Suppressis mensibus medetur, contusum & paululum myrræ admixtum si fuerit.

Aduersus inflammations oculorum, Accipe Abrotani drachmam tunā, & micas tritice panis, & decoque in aqua, qua oculos fovebis, & omnem calorem extinguet.

Abrotano si quis utatur, superfluos intestinorum humores digerit, unde tormina solent generari.

Ad frigidos affectus pulmonum & Thoracis utiliter datur, decoctum cū hyssopo in uino & aqua, & dulci radice ac saccharo si dulcetur.

Cum oleo & sale simul contusum, & pulsibus manuum impositum, utile remedium contra febres est.

Ramo eius, ut inquit Plinius, si subiiciatur puluino, uenerem stimulari aiunt, efficacissimamq; esse herbam contra omnia uenicia quibus coitus inhibetur.

AMBRO-

NOMENCLATVRAE.

Ambrosia.

Botrys.

Apium rusticum.

Hirz wurz.

Wilde Salbey.

ANNOTATIO IN AMBROSIAM.

D

ON inter herbas aliquas fluētuans, & uagum nomen tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odo-
ris & cibi suauitate placeret, in poëtis, scriptoribusque
alijs hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatē uten-
tibus faceret, sic appellata illis fuit.

DESCRIP TIO AMBROSIAE EX DIOSCORIDE.

Ambrosia frutex est pusillus, trium palmorum altitudine, ra-
mosus, folijs rutæ, paruis circa imum caulem. In ramulis semen est,
uuiis dependentibus, Odore uinolo, qua de causa Botrys à quibus
dam dicitur, ab alijs Arthemisia.

Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res est, ut inquit
Marcellus, & inter herbas non facilis inuentu, alijs aliter eam ostenditibus,
& cum Artemisia miscentibus fere cunctis.

DESCRIP TIO VVLGARIS AMBROSIAE.

Ambrosia aut, quæ ab officinis & item herbarijs hodie demon-
stratur, est planta ramis exilibus, patulis, folio nepetæ, multo ru-
ta aut sanguinaria longiore ac maiore, in quorum cacuminibus co-
rumbi dependent, nigro semine, radice cubitali, subalbida. Inueni-
tur in montosis & macris locis, & hæc polemonia putatur esse. Ea-
dem naturam habet calefaciendi ac desiccandi.

VIRES

DE HERBIS, CALTERISQUE

C

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad amissionem auditus, Accipe Ambrosiam & contunde eam, & succum expressum permisce cum lacte mulieris lactantis masculum, & guttas duas uel tres auribus instilla, hoc emendabit auditum.

Si quis uulneratus fuerit, casu, uel contusione, uel alioquocunqmodo, Vulnus primum lauare debet uino, postea lineum pannum imponet, & herbam aqua decoquet, & aquam ex herba bene exprimet, & ita calidam panno imponet, & leniter super uulnus ligabit, hoc suppurationem uulneris tollit, & ipsum perfranat. Atq; quam primum incipit cicatricem recipere, pannus amouendus est, & herba uulneri applicanda, tum eo citius curatur.

Ad interiorem uulnerationem corporis, quocunqmodo ea contigerit, Accipe puluerem Ambrosiae, & prius cum aqua calida bibe, postea cum meliusculè fit, in uino calido bibe. Conducit herba unà cum radice ad recentia uulnera, & ad antiqua ulcera.

B Aduersus Paralysim, Accipe Ambrosiae, herbae paralysis, Tithymalli, singulorum unciam unam, Cubebae seminum drachman unam, & in uino decoque, & cum Zaccaro edulca atq; utere. Ad amissionem loquelæ optimè ualet si huius decocto os s̄aþe colluat. Aduersus apoplexiā utiliter sumitur.

Ad aquam intercitem & Icteritiam, bonū est remedium si quis cum Appio & semine petroselini permisceat & in uino decoquat.

Hæc herba permista cum lappatio maiore, mundificat scabiem, conducit ad defluuim cappillorum.

Multos affectus iocineris emendat.

AQVA AMBROSIÆ.

Herba cū tota substantia minutim concidi debet, & distillari in medio Maj. D

Aqua salutaris est ad puncturam & dolorem cordis ex impuro sanguine prouenientem, interdiu ter pota singulis uicibus ad quatuor uncias.

Eodem modo pota, ex casu læsis uel uulneratis & illis qui sanguinem concretum intus habent, subuenit.

Preseruat etiam ab Apoplexia in potu sumpta.

ALKA

B NOMENCLATVRAE.

Στρύχνος. ἄλικάκανθος.

Saxifraga rubea.
Solanus.
Vesicaria.
Halicacabus.
Alkakengi.

D Juden Kirschen.
Boberellen.
Schlitten.

ANNOTATIO IN ALKAKENGI.

 LKAKENGI Latinis dicitur Halicacabus, Arabes & Barbari Latinū peruerentes, Alchachengi quafi Halicacabum uocant, Et est secunda species Solani Dioscoridis, quam Plinius uesicariā appellat, quoniam Vesicæ & calculis prodest. Dioscoridi autem magis placet, quoniam folliculus ille, in quo eius granum continetur, cum uesica similitudinem habeat, Vesicariam dictam esse.

DESCRIPTIO.

Alkakengi, siue Halicacabus, Strychnos, folijs Solano satiuo est similibus, tantum latioribus, caulinis postquam adoleuerunt, humili prostratis, Folliculis inter folia puniceis ac turbinatis, singulari intus acino, quale cerasium rubens, flore hæderaceo, radice cum sic cescit albicante, nascitur in uinetis & alijs hortis ac circa s̄epes, ut Aristolochia longa.

TEMPERAMENTVM.

Alkakengi herba frigida & sicca est in secundo ordine.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

A Tria uel quatuor semina Alkakengi, uesperi comesta, quando
itur cubitum, podagræ medentur, & educunt ex homine per uri-
nam multos uitiosos humores.

Eodem modo si quis utatur, mirum in modum ciet urinam, &
singularem facultatem habet aduersus calculum. Fructu in multis
remedijis utuntur, Qui cum radice Petroselini & Saxifraga permis-
sus, & in uino decoctus, affectibus iocineris, uesicæ, & lumborum
auxiliatur, & dolorem eorum omnino remouet.

Herbæ ipsius usus erit ad emplastra, quæ conducunt ad humen-
tia uulnera.

Succus Alkakengi ulceribus illitus sanat ea. Succus uero potus
subuenit interioribus abscessibus, & dissipat in corpore sanguinē
concretum. Succus etiam exprimendus est & in sole siccandus ad
ciendam urinam. Alkakengi, si quis utatur, frangit calculum in uesi-
ca & renibus. Mörbü regium discutit. Semine poto urinam pellit.

AQVA ALKAKENGI.

Ex acinis in secundo mense Autumni collectis, aqua distillari de-
bet in balneo Mariæ.

Hec aqua quotidie, mane, à prādio, & uesperi tribus uel quatuor
uncijis pota (infantibus uero una uncia potuj dabitur) opitulatur
lithiasi & calculo renum, & uesicæ.

B Eodem modo in potu sumpta, stillicidio urinæ subuenit, citò
purgat renes & uesicam.

Conducit etiam ad exulcerationem renum & uesicæ, & saluta-
ris sanguinem mingentibus.

ASTRANTIA ET ANGELICA.

NOMENCLATVRAE.

Astrantia.
Magistran-
tia.
Ostrutiū.

Meister-
wurz.
Herr-
wurz.

ANNO

ANNOTATIO IN ASTRANTIAM:

C

 STRANTIA apud Dioscoridem & alios ueteres autores nomenclaturam non habet. Herbarum peri-
tissimi scribunt Astrantiam speciem esse Angelicæ,
& quod in utrisq; sit calefaciendi facultas, nisi quod
Astrantia & gustu & sapore calidior est Angelica, atq; ut testatur
Hieronymus Tragus, differt Astrantia ab Angelica, quantum piper
à Gingibere. Non dubitandum est utramq; ueteribus fuisse no-
tissimam, uerum alijs nominibus. Ita enim fieri solet, ut durantibus
rebus, nomenclaturæ rerum saepe mutantur. Quidam herbarij
statuerunt Astranciam esse Meu Dioscoridis, quod Brunsfelsius
omnino falsum esse scribit. Meu enim esse Anetum agreste, & se
magis assentiri excellentissimo medico D. Hieronimo Bock, qui
credit Astranciam & Angelicam esse ea genera panaces, quæ à Dio-
scor. & Plinio ponuntur, probatq; hoc ex descriptione panaces, &
ex odore & suco harum radicum, quæ omnia cum panace omni-
no conueniunt,

D E S C R I P T I O.

B. Astrantia herba est magna & incisuris diuisa, dura & tenuis, pro-
ducens caulem altum, in summitate habentem herbam, & semen si-
mile Aneto. Radices sunt albicantes, quæ in terra se passim propa-
gant, digitali crassitudine & odore iucundo.

D

T E M P E R A M E N T U M.

Astrancia calefacit & desiccat in secundo ordine,

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Radix in aqua decocta & pota, omnes phlegmatices humores ex
corpo educit, & tollit lumbaginem. Cum uino sumpta stoma-
cho inflato conducit, & mulieribus matricem purgat, si Melissa &
Artemisia addantur. Morbo regio laborans bibat succū ex hac
herba cum aqua centaureæ permixtum, & curabitur.

Radix cum farina ordeacea decocta, & emplastri modo impo-
rita, emollit nigricantes pustulas, ac sanat eas.

Contra febrem, Accipe duos uel tres manipulos huius herbe ac
contunde, deinde semi mensuram optimi uini super infundē, in quo
sumito per noctem macerari, & postea illo uino percolato, aliud ite-
rum super addas, quod eodem modo per noctē stabit, & percolabi-
tur, ex quo bonū haustum quinq; uel sex noctes subsequentes sumi-
to, & præsentissimum erit remedium.

Radix in ore masticata educit humores ex capite & purgat cere-
brum. Eadem masticata & comesta maximè concoquit, si quod sto-
machus concoctu durum acceperit. Radix pectoris angustias a-
perit, & ad ueterem tussim ex frigida intemperie contractam salu-
bris est.

D 7

DE HERBIS, CAETERISQUE
ACATIA.

NOMENCLATVRÆ.

Anania.

Acatia.

Prunella immatura.

Schlehen safft.
Unzeitige Schlehen.

ANNOTATIO IN ACATIAM.

ACATIAM Romani pariter Græcis dciunt, Nostram autem uocatam Acatiam, illam non esse Dioscoridis, manifeste patet: si quidem Dioscoridis Acatia spina est arboreascens, fruticosa, nec recta in altum crescens, flore albo, semine cœlum lupinorum candido, in siliquis clauso ex quo succus ille etiam Acatia appellatur. Pharmacopolæ autem passim ex arbuscula, quæ prunus silvestris dicuntur, Acatiam parant, fructum ante maturitatem colligunt ac exprimunt, deinde simul cum carne miscentes in placentarum orbes conformant, & exicantes pro Acatia utūtur, Neq; ullum dubium est, quin officinarum Acatia ferè eandem habeat facultatem astringendi & refrigerandi, quam uera illa Acatia Dioscoridis, quæ ex Ægypto adfertur.

D E S C R I P T I O.

Acatiæ uulgaris arbor in spinetis nascitur, Flores producens albos, ac fructus nigros cum nucleis & austero sapore, radices habent canescentes & se propagantes altius in terram, tum etiam plerumque sunt rubentes.

D E S C R I P T I O.

Acatia frigida & sicca in tertio gradu est, & uirtutē habet astrin- gendi & repercutiendi,

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Intestinum extreum quibus prominet, illinant hoc Acatia, sic introrsum repellitur. Simili modo ad procidentem matricē mulieribus adhibetur.

Acatia sanguinem, disenteriam, & mulierum menstrua nimium fluentia sistit.

Oculorum Medicinæ accommodatus est Acatiæ succus, uisum confortat, remouet fluxum oculorum.

Calidam

A SIMPLICIB. MEDIC.

21

Calidam intemperiem corporis maximè refrigerat, & calores C
non natuos discutit, aluum fluentem supprimit.

Acatiae succus sacris ignibus medetur, si illinatur & inflammatis
membris.

Epiphoris oculorum illitus ualde refrigerat.

Conducit optimè ad locum aliquem corporis, quem glabrum
& depilem reddere uelis, si inungatur.

Acatia cum succo plantaginis permista, conducit ad fluxum san-
guinis uarium.

Cum dragaganto & mumia in albo oui si permisceatur, & sto-
macho imponatur, nimium uomitum cohibet.

A Q V A A C A T I A E.

Pruna immatura contundi debet & distillari in fine Septembris.

Aqua interdiu ter & singulis uicibus trium uel quatuor uncia-
rum pondere pota ualde conducit dysenteriæ calidæ, & ad omnes
iam prædictos morbos salubris est, pota uel imposita.

Similiter aqua ex floribus Acatiae in Balneo Mariæ distillata, ua-
let ad apostemata pectoris uel lateris, priusq; oriantur, tum quoq;
ad abundantiam sanguinis.

A N T H E R A.

NOMENCLATVRAE.

Anthera.

Das gelb sämlin inn den
Roten Rosen.

ANNOTATIO IN ANTERAM.

ANTHRAM medici iam uulgò appellant flores in
medijs rosis, id est luteos apices, qui separantur in ca-
pillamenta & in semen, quod sub his lanugine qua-
dam opertum cortice continetur. Quòd autem flo-
res rosarum Antheræ nomine recentiores medici significauerint,
ex hoc maximè appareat, ut inquit Manardus libro 4. ep .3. quòd
ea in morbis utuntur, qui ad strictioriam uim ualde desiderant, qua-
principue flores rosarum pollere Galeni testimonio demonstratur

D ij

DE HERBIS, CAETERIS QVE

A Quod & nomen ipsum manifestat, quum ab eo quod est *arbor fœdosa*, id est, flos rosæ deductum videatur. Apud antiquos uero autores Anthera compositio est, que ad oris ulcera & egritudines proficua est, & ex rosis tamen constat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Anthera utilis est ad aluum fluentem, & ad uomitum, si in puluerem redacta cum iure gallinaceo sumatur. Puluis idem confert fluxui hemorrhoidum.

Puluis cum Aceto temperatus statim restringit sanguinem ex uulnere fluentem, si imponatur.

Aqua ex hoc semine cum aqua plantaginis distillata & bibita, mulieribus sistit menstrua, & dysenteriam sanat. Semen hoc est frigidum & siccum in secundo ordine.

Ad fluxum sanguinis narium, Accipe unciam unam Antheræ sanguinis draconis, terræ sigillatæ, boli armeni, singulorum drachmam unam, & cum albumine ouii & pilis leporinis in puluerem redactis comisce, & naribus immitte, hoc fluxum sistit.

A V E N A.

B

NOMENCLATVRÆ,

Bromus.

Auena.

Bromus.

Ægilops.

Habern.

ANNO:

ANNOTATIO IN AVENAM.

C

A VENA apud Diosco. & Plinium Bromus & Ægilops dicitur, Verum inter Bromum & Ægilopa hęc differētia est, ut clarissimus Medicus Janus Cornarius indicat in quinto libro Commentariorum in libros Galeni de compositione medicamentorum, Quod Bromus auenam frumenticam, satiuam, puram, & quam hodie albā appellamus significat. Ægilops uero ea Auena à Theophrasto, Diosco. & Plinio dicitur, quae sua sponte prouenit, atq; ex hordeo in eam degenerante fit, atq; ob id frumenti uitium à Plinio dicta est, quam hodie Auenam sylvestrem ac erraticam uocamus, Ægilopa quoq; Vergilius inteligit cum inquit: Infelix lolium & steriles dominantur Auenæ. Eodem modo de Bromo & Ægilope sentit Collinutius in defensio ne Plini aduersus Leo nicenum.

TEMPERAMENTVM.

Auena siue Bromus ut Galenus autor est, iumentorum pabulo potius quam hominum cibo nascitur, nec nisi cum extrema premit fames, in panes cogitur. Calefacit egregie, minus quoq; corpus enutrit. Ægineta item calefaciendi uim ei assignauit. Dioscor. etiam attribuit ei naturam siccandi, facultatem quoq; habet discutiēdi malos humores & absuēendi dura apostemata, si Auenæ farina emplastrimodo imponatur, & præcipue conduceit fistulis oculorum.

VIRES AC IUVAMENTA.

Puls Auenacea Dioscoridi efficax est aluo cohibendæ. Auenæ farina in Aceto, tollit naeuos. Ex Auenæ cataplisma factum, cui admixta sit farina dulcis, malam scabiem, quae representat lepram, sanat, si imponatur. Auenæ decocta in aqua, & deinde contusa, & cum melle temperata, bonum inducit calorem, si iusculi more edatur. Puls Auenacea cocta cum Aceto, ingentem calorem temperat. Farina Auenæ emollit & maturat dura apostemata, si cataplasmatis more imponatur.

Cocta quoq; omnem tumorem ex calida causa prouenientem reprimit.

Emplastrū si fiat ex Auenacea farina & permisceatur oleo Laurino, hoc medetur scabiei & discutit tumorem durorum apostematum. Conducit etiam fistulis ani.

Farina eadem cum cerussa temperata, puram & claram reddit faciem, si saepius inde inungatur.

DE HERBIS, CAETERISQUE
APOLLINARIA.

NOMENCLATVRAE.

Apollinaria.

Schirling.

APOLLINARIA propter nocumentum, quod infert, raro
habetur in usu, destruit enim & corrumpt sanguinem, & omnes
humores, & generat malos uapores in corpore.

VIRES AC IUVAMENTA.

Si quis percussus fuerit aut ceciderit, Apollinarium in aqua bene
decocquat, & eam potionem bibat, & herbam ita calidam loco læso
imponat, & linteolum super liget, tum sanguis concretus dissipatur
habet enim naturam incidendi & discutiendi.

Si uero quis ex cōtusione uel percusione inter cutem & carnem
intumuerit, coquat Apollinarium & Solanum parimensura, atque
inde tumorem inungat, tum euanscit. Ad interiorem corporis
tumorem ex morbo proueniente non conductit, nam humorem qui
erumpere deberet, repercutit, & ma-

gnūm incommodum adferret.

Si araneam quis in cibo comedē-
rit, hanc herbam uiridem cum sale in
bono uino decoquat, uenenum abs-
que damno redditur inefficax.

Ictus à uenenato animali, ex eafa-
ciat emplastrum, & imponat.

ALCHIMILLA.

NOMENCLATVRAE.

Δεοτηπόδιον.

Alchimilla.

Artincilla.

Leucopedion.

Planta Leonis.

Pes Leonis.

Leontopodium.

Sinnaw.

Onser Frauwen mantel.

Löwen füß.

Löwen Tapen.

ANNO.

ANNOTATIO IN ALCHIMILLAM.

ALCHIMILLA herba uulneraria est, atq; ei à Hieronymo Brunsvicensi Herbario nomē inditum Leontopodium uel Pes Leonis, uerum Dioscoridis descriptioni non quadrat, quamuis nomen illud benè ei conueniat, ob figuram pedis Leonis, quem referre uideatur.

DESCRIPTIO.

Alchimilla habet folium crispum & serratum, nascitur in uetus uījs, ac in pratis, palmæ altitudine, cum luteis flosculis, radicem habet paruam & albicanter, quidam tamen scribunt eam esse ruficundam. Salubris herba est ad uulnera sananda & ad sanguinem fistendum, ut Sanicula.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo gradu. Durat totum annum integravirtute. Recens tamen ad usum melior est quam sicca.

VIRES AC IUVAMENTA.

Accipe Alchimillam, Saniculam & herbam illam uulnerariam quam uocant herbam sortis, ex singulis manipulum unum, atq; in aqua pluiali decoque, Deinde longos lumbricos accipe, & contunde illos & exprime humorem per linteolum, permisceq; cum decocto illo, Hæc potio si sumatur fistit omnem sanguinem ex uulnere. D

ribus fluentem, & herbam uulneri impone extrinsecus, tū curatur. Succus Alchimillæ tribus diebus mane à iejunis pota, comitali morbo laborantibus subuenit, si postea cephalica uena sinistre manus incidentur, absq; dubio auxiliatur.

Si quis in stomacho aut pectore uulneratus fuerit, bibat ex Alchimilla & Sanicula, tum sanatur.

Alchimilla contusa & succus exprimetur per linteolum, cui hypericon uel Gallitricum in puluerem contritum admisceatur, hoc in potu sumptum, discutit tormenta intestinorum, & quiequid in corpore saeuerit.

Accipe Alchimillæ, Fœniculi, Salviæ, Petrosilini, singulorum manipulum, & admisce Anisi, seminis fœniculi, hyssopi, Inulae Campanæ, singulorum uncias duas, atq; in duabus libris aquæ usq; ad tertiam partem decoque, ea potiosi bibatur, omnem sanguinem concretum resoluit & expellit per urinam & per excrementa.

AQVA ALCHIMILLÆ.

Ad conuenientem destillationem, Radix ac herba cum tota substantia concidi debet, & distillari in fine Maij, uel à mense Iulij usq; ad Septembrem.

Aqua Alchimillæ omnibus uulneribus conducit & malum ipso- rum calorem extinguit, si cum ea soueantur, & panni linei in cætini illis imponantur.

Eadem

DE HERBIS, CAETERISQUE

A Eadem ad iij. uel iiiij. uncias pota mane & uesperi, omnibus interioribus vulneribus, & rupturis medetur,

ANACARDVS.

NOMENCLATVÆ,

Anacardus.

Elephanten lauf.

ANNOTATIO IN ANACARDVM.

NAGARDVS apud Diosco, & alios Græcos autores non inuenitur. Officinæ perperam appellant Pediculum Elephantis, cū Anacardus, ut inquit Serapion, est fructus arboris, similis cordi auis, cuius color est parum rubens, & inter ipsum est res similis sanguini, & est id quod administratur in eo.

B Ruellius Anacardium appellat, hoc modo de eo scribens: Anacardium recentiori Græciæ, nam uetus non neminit huius, arbos est Indis familiaris, prouenit quoq; in Siciliæ montibus, qui flamas ignis eructant, fructu auiculæ corculo non dissimili, unde nomen putatur inditum, rubente intus crux, quo ueluti sanguine scatet.

TEMPERAMENTVM.

Anacardi fructus calefacit atq; de siccatis in quarto ordine. Ruellius inquit quod quidam tertiam excalfacentium & resificantium classem huic assignant. Durat triginta annos, nihil de sua uirtute perdens, si tantum in locis ualde humidis aut siccis non seruetur.

Si quis solo Anacardo usus fuerit absq; additamento, quod malitiam eius corrigat, illum mori oportet, aut euadet leprosus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis debili memoria & hebeti ingenio præditus fuerit, Accipiat iij. uncias Pimpinellæ & decoquat in xij. uncias acidi acetii, fructusq; huius decorticati iij. uncias addat, ac simul misceat dum acquirat conuenientem spissitudinem, & inde se in occipitio mane & uesperi inungat, tum bonam & tenacem parabit memoriam.

Accipe

Accipe succum huius fructus & commisce cum auripigmento & Cinnamoneo inalam scabiem, ut impetiginem, consumit eā, sed ut hoc quām primum calida aqua abluas.

Contra impuram cutem lepræ, Accipe Saluiam, Absinthium, interiorem partem colocynthidos aequali pondere, & in puluerem redacta, confice cum tribus uncijis succi ex Anacardo, uel cum acetato, & decoque ad modum emplastri, & cuti immundæ superimponas.

Omnibus morbis cerebri quos frigida aut humida causa attulerit, opitulatur.

Propterca etiam fructus anacardi doloribus nervorum medetur, qui ut podagra cruciant, si cum melle misceatur.

Cum melle permistus, & uerrucis impositus, eas remouet.

Anacardus temperari debet cum Castoreo, quod corrigit maliciam eius.

AMYGDALVS.

NOMENCLATVRÆ.

D

Amygdalus.

Amygdala amara &
dulcia.

Mandelbaum.

Süß/ Bitter mandel.

ANNOTATIO IN AMYGDALVM.

AMYGDALVS abor circa Calendas Februarias seridet, quia prima gemmascit, Ea iam in Germania est notissima, ubi passim in hortis seritur. Nuces quæ seri debent, ut docet Ruellius, pridie liquidō fimo macerantur, alij aqua mulsa madefaciunt, in eaq; noctem solam esse patiuntur, ne germen extinguat mellis mordacitas. Cacumina in terram recte figuntur, sic ut lignosior pars sursum spectet.

Amygdalum

DE HERBIS, CAETERISQUE

A Amygdalum pro fructu genus uariat, nam etiam reperitur hæc Amygdala, &c, in foemino genere. Sunt uero duplices Amygdale, Amaræ & dulces, Amaræ salubriores sunt & Medicinæ magis, quæm elsi accommodatae, Dulces uero suauiores & Germaniæ familiariiores, quibus Zaccaro confectis in secunda & tertia mensa uescuntur, minus hæc ualent in remedij, ut inquit Plinius, sed tamen purgant & turinam ciunt.

TEMPERAMENTVM.

Dulces non tantum efficaciam habent quæm amare, Incidendi extenuandiq; viribus pollent, ut inquit Aegineta, ideoque uiscera & thoracem expurgant, idq; efficacius amaræ.

Dulces Amygdalæ calefaciunt & humectant in primo gradu. Amaræ calefaciunt & desiccant in secundo gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Arcent ebrietatem, ut scribit Dioscori, quinque aut sex amaræ Amygdalæ in cibo presumptæ.

Hoc idem testatus est Plutarchus Cheronæus qui apud Drusum Tiberij Cæsaris filium, quandam medicum comedari solitum retulit, qui omnes bibendi certamine prouocabat, neminiq; cedebat in uini potu, is tandem deprehensus est, antequam biberet, quina senaue amara comedisse Amygdala. Plutarchus hanc uim amaritudini retulit, quæ persiccat & humores depascat.

Vulpes quoq; ut Plinius refert, si comedenter eas, moriuntur, si non contingat eū uicino aquam lambere.

Amygdalæ, si edantur cum Zaccaro, citò concoquuntur, quare & aluum laxant.

Dulces comedentes augment uirorum & mulierum genituram.

Dolorem gingivarum tollunt Amygdala, si comedantur, uel in ore retineantur.

Amaræ crassos humores educunt, Lienis apostemata auferunt. Radix amaræ Amygdalæ decocta asperam & discolorem faciem emendat, si inde lauetur, præstant idem & nuces illitæ.

Amaræ Amygdalæ cum aceto uel rosaceo decoctæ, fronti temporibus ue in modum cathaplasmati impositæ, aut etiam illitæ, capitis doloribus succurrunt.

Contra exedentia ulcera & herpetas contunduntur, & cum mel le permiscetur ac imponuntur.

Eodem modo morsibus canis rabidi imponuntur.

Dulces Amygdalæ ut leniter aluum laxent aut sistant, commisceas cum uuis passis aut Zaccaro. Hę comedentes somnum conciliant.

Cum menta & Amylo sumuntur contra sanguinis excretiones. Linguntur uel ex aqua bibuntur, in renum doloribus, uel in pulmonum

monum inflammatione, quam peripneumoniam dicunt, unde phthisis prouenire solet. In eclegmate auellanæ nucis magnitudine additis melle & lacte: iocinorosis, tussientibus, & maioris intestini, quod Colon dicunt, inflationibus opitulantur.

Gummi ex Amygdalo, in uino utiliter babitur contra sanguinis excretiones.

Idem summae cutis impetigines illitum ex Aceto rapit.

Oleum de Amygdalis amaris suffocationi & præcipitationi matricis subuenit, si circa umbilicum inungatur.

Idem temporibus illitum, capitis doloribus succurrit, & quietem adserit.

Calidum auribus idem instillatum, sonitum & tinnitus aurium pellit, auditum restituit.

Idem mixtum cum melle, dulci radice, oleo rosaceo, & cera, inde unguentum si fiat, & illinatur circum oculos, expurgat & claros eos reddit.

Conducit quoq; aduersus calculum, dolores renum, ac strangulatiam, si lumbis & umbilico illinatur. Amygdalæ amare comestæ ad idem conducunt, Quæ etiam Lumbricos necant & pellunt, si quis saepius eis utatur. Emplastrum inde factum si umbilico imponatur idem præstat.

A L O E.

D

NOMENCLATVRAE.

Αλοη.

Aloe Succotrinum.

Epaticum.

Gaballinum.

Ein bitter safft in der Apotheck.

ANNOTATIO IN ALOEN.

 ALOE & herba est & eiusdem herbæ succus, que, ut inquit Galenus, est similis scille, folijs pinguibus, crassis, in latitudinem se modicum fundentibus, rotundis & retrouersum repandis, Cuius descriptionem etiam apud Dioscor. uide. Nascitur plurima in India, unde & liquor ad nos affertur. Nascitur & in Arabia, Asia q; & maritimis quibusdam locis, glutinandiis vulneribus accommodata, sed ad exprimendum ex ea liquorem inutilis, Duplex genus, ut idem Diosco. scribit, liquoris eius est, alterum Arenosum, & ueluti purissimæ Aloes sedimentum, alterum iocineris modo coactum. Eligito pingue Aloem, synceram, & sine calculis & arenis, splendentem, ruffo colore, friabilem.

E

DE HERBIS, C A E T E R I S Q V E

A iocineris modo concretam, facile liquefcentem, & quæ egregia amaritudine sit, Reprobanda è diuersò quæ nigro colore est, nec facilè liqueficit, Mesue & alijs Neoterici tria ponunt genera Aloes, utputa Succotrinum, à regione Succutri, nobilius reliquis. Secundum Epicicum appellatum, quia in colore suo assimilatur epati, atq; ex Persie elatum, secundum bonitatis locum habet. Tertium Caballinum dictum, & est Rex aliorum, in Medicina uix quicquam ualens, atq; ex Armenia & Arabia adfertur.

Recentiores Medici errore quodam, Aloe hepatico aut caballino pro uero Aloe utuntur, cū semper Aloen succotrinum ad usum Medicinæ potius debeat recipere, ut Campegius probat ex Diocor. Galeni & aliorum medicorum Græcorum autoritate, qui alia genera uidentur neglexisse.

Magna præterea est controuersia inter medicos de ui & facultate Aloes, Arabes medici, ut Mesue & Serapion testatur, Aloen orauenarum aperire atq; sanguinem ciere, Econtrariò Neoterici quidam, ut Manardus, Fuchsius, & alijs nonnulli, hoc omnino refutant, atq; optimis & firmissimis testimonij ex Galeno, Dioscoride ac Plinio, demonstrant, Aloen potius ora uenarum occludere, atq; sanguinem undecunq; fluentem sistere. De hac re uide Fuchsium libro primo paradoxorum cap. 1. Sed Antonius Musa in examine simpli cium medicamentorum horum sententiam improbat, Vbi sic inquit: Cum Mesue ac Serapione Aloen aperire ora uenarum censeo, ex quadam insita uirtute, cuius causam ignoramus, forte ex ea dem qualitate qua extrema amaritudine prodijt. Porro inquit, experientia ducor ut id sentiam, nam qui Hemorrhoidas pati consueuere, Aloe magnopere offenduntur, ut in hoc statim incurvant ea uorata. Deniq; Manardus hanc controuersiam lib. 1. Epistola prima hisce uerbis dirimere uidetur, cū inquit: Tametsi Aloe aliquando sedis uenas aperire uidetur, ex accidenti hoc fit, quoniam uidelicet excrementa id agentia ad ea loca mouet, quæ uenas recludunt, sicuti ex alijs quoq; fieri medicinis scribit Galenus Aphorismo 47.

TEMPERAMENTVM.

Aloe iuxta Aginetam, calefacit in primo, siccat in tertio ordine, stomacho etiam amica est, abstergit dissipatq; aluum subducit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Discutit malum Phlegma, Choleram & Melancholiā, frigido & uiciato iocineri conducens.

Aloe cum mastiche permista, sanguinem excreantibus medetur.

Aleo uim miram in sistendo sanguine habet, ut Gale. lib. 5. ther. meth. cap. 4. ijs uerbis indicat. Optimum omnium quæ noui mendicamento-

A dicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarum sanguinis eruptiones tutissimè uti licet, est quod nunc dicetur: Thuris pars una, Aloes parti dimidiatae misceatur, & deinceps cum utendi tempus instat, tantum huius cum ovi candido subigatur, ut mellis crassitudinem reddat, dehincq; leporis mollissimis pilis excipiatur, & tum usi ipsi, tum toti ulceri imponatur. Quod medicamentū ipse quoq; Avicenna Fon. 17, Can. 3. cap. 9. in fistendis Hemorrhoidibus probat.

Aloe caput & stomachum purgat ex malis humoribus.

Cum fortī uino temperata ac oleo rosaceo, dolores capitī finit, fronti temporibusq; inuncta.

Oculorum scabies, & in oculis angulorum prurigines lenit.

Aloe contusa & cum uino melleq; permista, hoc si in ore retineatur, ulceribus linguae & gingivarum succurrit.

Cum mastiche ac succo Glyciryzae, quam dulcem radicem appellamus, permista, suspiriosis opitulatur, si quis ita utatur.

Eadem in puluerem redacta, uulneribus si inspergatur, ea quām primum sanat, purulentis oculis medetur. Inueterata ulcera ad cicatricem reducit, exulceratis tam uirorum quām mulierum genitalibus medetur, si puluis eiusdem inspergatur.

Idem puluis quando ponitur cum uino super hemorrhoidas & rimas ani, tunc sanguinem ex eis manantem sistit. Sanat quoque ulcera ani & uirge cum uino si illinatur.

Aloe in puluerem redacta & cum aqua temperata emplastrī modo uulneribus imposta, glutinat ea.

Aloe cum myrrha ac sanguine Draconis permista simulq; in puluerem contrita, & in putrescentia uulnera uel pustulas inspersa, eredit carnem mortuam absq; dolore.

Eadem lota cum aqua rosacea uel succo foeniculi, si inungatur circa oculos, tollit fluxum oculorum, & acuit uisum.

Aloe sumpta in sero lactis caprini, discutit morbum regium.

Mastix aufert Aloe maliciam.

Si cum mastice in aqua linguae ceruinæ permisceatur, aperit operationem iocineris & splenis.

Aloe sumpta à mulieribus in aqua Artemisiæ, trahit menstrua.

Aduersus aquam intercutem, Accipe drachmam unam Aloes, & drachmam semis Masticis, & cum succo Absynthij commisce, quod intra hebdomadam bis sumptum, bonum erit remedium.

Puluis Aloes cum melle permistus, aduersus lumbricos conducit.

C

DE HERBIS, CÆTERISQUE
AGARICVM.

NOMENCLATVRÆ.

Agaricus.

Agaricum.

Agaricus.
Fungus Abietis.

Dannen Schwam.

ANNOTATIO IN AGARICVM.

D

GARICVM Græci atq; Latini eodem nomine appellant, nomen uero à loco sumpsit, Ptolomæus enim Agarum & urbem & amnem in Sarmatia uocari scribit, ubi Agaricus optimus nascitur.

DESCRIPTIO.

Agaricum ut fungus nascitur in arboribus Galliarum, & præsertim in arboribus glandiferis: Circa Bosporum quoq; prouenit colore candido. Est autem fungus albus, odoratus, antidotis efficiax, in summis arboribus nascens, nocte relucens, ideoq; in tenebris decerpitur, ut autor est Plinius lib. 16. cap. 8. protali fungo omnes ferè medici Agaricum accipiunt. Dioscorides uero inquit: ferunt quidam plantæ radicem Agaricum esse, quidam in truncis arborum ex corruptione fungorum modo fieri. Idem sentit Ägineata inquiens: Agaricum radix est ex arborum truncis prognata, corpore fungoso, quæ ex aëria terrestrique substantia coaluerit. Galenus in libro ad Paternianum ita scribit: Agaricum ab arboribus excrescit prout tubera uel boleti. Diuersitatem autem hanc fecerunt, ut scribit Marcellus, non satis noti quondam Agarici natales, ad serentibus alijs radicem esse, alijs fungorum modo arboribus ad nasci, Appellatur à multis fungus abietis, ut inquit Mesue, propterea quod

A rea quod ad modum fungorum nascitur in magnis arboribus, quibus accedit corrosio & putrefactio.

Genere, ut inquit Diocor, differt Agaricum: estq; in eo alterum mas: alterum foemina, bonitate antecedit foemina, rectas intus pecti num modo uenas & divisiones habens. Masculum in se ipsum convolutum, rotundumque & undique concretum est. Pharmacopolæ unum bonitatis indicium esse, friabile censem.

TEMPERAMENTVM.

Agaricum est calidum in primo ordine, aridum in secundo, Vis eius est, inquit Aegineta, digerere & incidere crassos humores.

VIRES AC IUVAMENTA.

Aduersus febrem quotidianam, Accipe succi de fumo terre duas uncias, & admisce Agarici unciam unam, ac præbe hoc febricitanti, multis euim fuit præsentissimum remedium. Aiunt drachmam in aquæ mulsa cyathis tribus ante accessiouem febribus liberare, quæ cum horrore ueniunt.

Ad termina intestinorum, Accipe Agarici ij. uncias & commisce aqua, in qua malua, uiola, parietaria ac portulaca sint decocta, Deinde misce cū oleo oliuarum, & in aluū per clysterem infunde.

Accipe Castorei, Schœnanthi, Senæ, Agarici singulorum semiunciam, & in uino decoque, contraq; maximos capitum dolores mane & uesperi inde bibito.

Vel facito pilulas ex eo cum Rute ac foeniculi succo, quæ idem præstant.

Aduersus difficultatem urinæ, decoque Saxifragam in uino, ac linteolo percola, dein semiunciam Agarici admisce, & utere.

Contra fistulas, Accipe Sal ustum, tartarum, & Agaricum in puluerem contritum ac melle permistum cum linamento in fistulam inferas, hoc eam curabit.

Ad mariscas, Accipe Agaricum in puluerem redactum, ac tempera cum succo herbae quam Ciclamen uel malum terræ appellant, & cum oleo, atq; impone.

Vulnus strangulatum, mensumq; difficultatem tribus obulis trium in uini ueteris cyatho potum emendat.

Ad serpentium plagas & morsus obulis tribus potum in uino efficaciter succurrit.

Febres frigidas leuiores facit in aqua calida potum.

Sistit Agaricum sanguinis excretiones, trium obulorum pondere cum aqua sumptum.

Omnibus in uniuersum interioribus uitijis accommodatum est, pro viribus & estate sumentium datu alijs cum aqua, alijs cum uino, alijs cum Aceto mulso, alijs cum mulsa aqua.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C AGNVS CASTVS.

NOMENCLATVRÆ

Agnos Ἀλύθ.

Agnus Castus.

Vitex.

Amerina salix.

Kensch lamp.

Schaff milt.

Schaff wulle.

Abrahams baum.

ANNOTATIO IN AGNUM CASTVM.

D

GNOS Græce Latine Vitex dicitur, Herbarij Agnum Castum appellant, utraq; uoce idem significante, dicitur autem Agnos, id est Castus, quod autore Galeno, castitati conseruandæ facere creditur, non modo com manducatus potusq; uerum etiam in cubitum substratus, Diosco. aliam rationem nominis adducit, inquiens: Agnos autem, id est castus hic frutex à Græcis dictus est, quoniam in Thesmophorijs, quæ erant sacra Cereris, castitatem custodientes mulieres, folijs eius cubitus sibi sternebant. Lygos uero dicitur, quasi uimen, similiter & Vitex ob eam quam habent uirgæ eius in uinciendo lentitiam & firmitatem. Romani quoq; salicem amerinam uocant.

DESCRIPTIO.

Agnos seu Vitex arborescens frutex est, nascitur asperis & incultis locis propè aquas & flumina, Ramulos habet longos, utilium modo lentore suo infragiles, Folia oleæ, teneriora tantum.

Duo eius genera sunt, maior in arborem, modo salicis adsurgit, flore cum purpura candido. Minor ramosa folijs albioribus, lanuginosis purpureo flore.

Agnos semen producit ad formam granorum piperis. Id quod administratur ex hac arbore in medicina, sunt folia, semē & flores, quæ omnia debent colligi in ucre & autumno. Arbor hæc perpetuò uiret, & utilior est uiridis quam arida.

TEMPERAMENTVM.

Agnos iuxta Aeginetam, in tertio ordine tū calefacitum secat.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Contra lethargum, Accipe semen Agni, semen Apij, foliaq; Salviae, atq; in aqua salsa decoque, quo posteriore partem capitis il-line, statim curat morbum.

Semen eius potum, uenenatorum morsibus succurrit. Idem lic-nosis & cutem subeuntibus aquis medetur.

Lactis abundantiam facit: trahitq; menses, in uino potum, dra-chimæ pondere. Idem genituram extinguit.

Semen arcere ueneris stimulus & Galenus credit, & ob id per quam idoneum ijs qui castitatem custodire statuerunt.

Seminis decoctu uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu. Lichenas & lentigines cum aphonitro & aceto semen sanat, & oris ulcera & eruptiones cum melle.

Duritiem testium cum butyro & uitium folijs discutit.

Rimas sedis semen ex aqua illitum mitigat.

Virgam eius uiator qui gestat, negatur intertrigine tentari.

APIVM.

NOMENCLATVRÆ.

Σέλινος καπταιον.

Apium sativum.

Apium hortulanum.

Epfig.

Garten Ephew.

Stein Petersilgen.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

ANNOTATIO IN APIVM.

E LINON Gr̄eci, Latini Apium uocant, dictum autem est Apium, ut Platina scribit, quod apex, hoc est caput in Achaia uictorum sacri certaminis eo coronaretur, aut quod eius flores Apes libenter pascuntur. Quum autem absolute Apium dicitur ut inquit Antonius Musa, hortense intelligi oportet, quod Selinon satiuum à Dioscor. dicitur, estq; illud quod Petroselinum Macedonicum uulgò appellatur, quia in præruptis montibus Macedoniæ crescit.

DIVISIO EIVS.

Ap̄ij uaria sunt genera apud Medicos, quæ Dioscorides ponit, sunt Eleoselinon, Oreoselinon, Petroselinon, Olausatum, & Smyrnon, quæ quid re ipsa sint, quilibet apud Dioscor. uidere potest.

Est autem historia generū Ap̄ij ualde difficultis, unde & in ijs de scribendis ac discernendis medici ualde dissentunt.

Plinius ex Chrysippo, sexu distinguit, femina ut sit crisrioribus folijs atq; duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Mas folijs nigroribus, breuioris radicis, uermiculosq; gignens, Neutrum ad cibos admittebant, nephastum existimantes, quoniam defunctorum sit epulis feralibus dicatum: & ut Plutarchus inquit, coronentur Apio sepulchra: unde uetus illud prouerbium, Indigere Apio, de ijs qui periculose ægrotant, & profligata utuntur ualetudine.

DESCRIPTION.

Apium hortense ut Cherefolum caulem habet, qui sæpe cubitalē aequat altitudinem, & intrinsecus est concavus, tenuiter stria-
tus, rotundus, multisq; ramulis brachiatus, foliā habet dissecta & le-
niter crispa, flosculum uero candidum, & quo minutiore haud te-
mere reperias. semen & radicem ad modum Petroselini habet, Na-
sciturq; libenter in humidis ac benè stercoratis locis.

TEMPERAMENTUM.

Apium calidum est in primo, siccum uero in secundo ordine. Galenus inquit, quod usq; adeo calidum sit, ut & urinam & men-
ses cieat.

Semen in medicina maiorem habet usum quam herba uel radix.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus Ap̄ij ualde conduceat recentibus & inueteratis vulneri-
bus, si quis indat.

Semen

A Semen in puluerem redactum, & cum aqua raphani sumptum, maximè urinam promouet, & calculum tum in uestica tum in lumbis frangit.

Apium cum polenta permistum & epiphoris impositum, mirè auxiliatur, sic quoq; stomachi ardores mitigat.

Mammarum concreto in grumos lacte durities desicit.

Cum uino mixtum & cum mellicrato edulcatum, urinam bene mouet & mulierum menstrua, potui datum. Eodem modo sumptum concoctionem adiuuat.

Radix Apij in uino elixa ac bibita, expellit calculum uesticæ atq; lumborum.

Aduersatur uenenis potum foliorum radicumq; eius decoctum, uomitiones ciens, stomachiq; tumorein discutit.

Si semen ab ijs estur, quibus anima foget, grauis halitus tædium emendat, nihil enim equè suavitatem oris commendare prodiderunt.

Apium colorem reducit ex diuturna ualetudine amissum, si quis in cibo quotidie utatur.

Idem cum radice Petroselini in uino decoctum, aduersus aquam intercutem utiliter sumitur.

B Succus Apij cum albo oui temperatus, uulnera mundat, emplastri modo impositus, Puerperæ & nutrices ab Apio abstinebunt, abeo enim cibo Plinius scribit infates qui ubera hauserint, comitiales fieri.

Apium & Abrotanū in lixivio decocta, si inde caput lotum fuerit, ad defluvium capillorum profund.

AQVA APII.

Apium distillari debet cum tota substantia circa finem Maij.

Aqua Apij temporibus illita conciliat somnum, & ad omnes suprà praedictos morbos salutaris est.

APIVM SYLVESTRE.

NOMENCLATVRAE.

Σέλινον ἄγριον.

Apium sylvestre.

Apium risus.

Wilder Eppich.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQVE

C

ANNOTATIO IN APIVM

Sylvestre.

PIVM sylvestre apud Dioscor. est alterum genus rannunculi herbe, quod nostræ ætatis Herbarij, ut Vergilius Marcellus inquit, Apium risus appellant, genus & noxam eius simul indicantes, In Apiorum genero enim ob similitudinem ab omnibus numerata est, atque à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoam, siue Sardoniam dicunt, quæ pota siue comesa, mentis alienationem, & cum labrorum contractione eas conuulsiones facit, ut risus speciem uidentibus prebeat, Inde enim Apium risus appellatur, uel ut Apuleius Madaren sis scribit, si quis hominum eam gustauerit, ridendo exanimat. Ab eoque tristi affectu quandam inter homines prouerbium, Sardonius risus iactabatur. Et absque dubio hoc prouerbium originem suam sumpsit ex hac herba, quæ ut iam dictum est, Sardoa siue Sardonia à regione appellatur. In eam sententiam & Erasmus in eodem prouerbio hisce uerbis scribit: Sunt qui dicant in Sardorum insula, herbam nasci quandam, cui Sardoæ cognomen sit, Apiastro similem, Eam sapore quidem esse dulcem, uerum gustatam, ora hominum in rectus dolore contrahere, ut ueluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse inquit, uidetur Solinus, cumq; hoc Seruius grammaticus enarrans hunc ex Vergiliana Thyside locum.

D

Imò ego Sardois uidear tibi amerior herbis.

Meminit huius herbae & Plinius lib. 25. circa finem.

Apuleius eam scleratam herbam quoq; uocauit, quoniam nimis malo euentu constet risus ab ea factus.

DESCRIPTIO.

Hæc herba iuxta descriptionem Dioscoridis, est lanuginosa, altiore caule, & pluribus foliorum incisuris, plurimumq; nascens in Sardinia, efficacissimæ acrimonie.

Nascitur autem in locis incultis & aquosis, ubi ranæ sunt frequentes, & est facilis inuentu, ut scribit Marcellus, & ubique occulis occurens, quamvis à congeneribus alijs suis ob similitudinem difficilem discernatur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

Est illi tris & natura acris & in exulcerando efficacissima, ut & alijs gene-

generibus ranunculi.

Herba est satis nota Empiricis, solent eam applicare apostemati bus propè maturis, loco caustici uel phlebotomi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Apium sylvestre curat & tollit clavos ac uerrucas in pedum digitis, si contusum ipsis imponatur.

Succus huius herbe mulieribus tumorem mamillarum repellit, cum radice Ibisci impositus.

Semen eadem prestat, nec adeo periculoso est ut herba uel fo lia, in cibo sumptum.

Ex hac herba in uino macerata si quis biberit, conductit aduersus febrem quartanam, urinam quoque ciet, Tollit etiam oppilatio nem splenis atque iocineris.

APIVM RVSTICVM.

NOMENCLATVRAE.

D

Apium rusticum,
Apium Regale.

Bauren Eppich.

ANNOTATIO IN APIVM RVSTICVM.

APIVM rusticum ueteres pro Apio sylvestri uel Apio risus ac cipiebant, uerum Herbarij recentiores aliud genus Apij esse uolunt.

TEMPERAMENTVM.

Est autem calidum & siccum in quarto ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba haec contusa & uino temperata, si inde frigida cutis fouetur, inducit naturalem calorem.

Succus

D'E HERBIS, CAETERISQUE

A **Succus cum Aceto permistus, & emplasti modo impositus no-** C
uem diebus continuis, cancrum sanat.

Idem scabiosis conuenit, si cuti illinatur.

Ventrис quoq; tumorem citò discutit.

APIVM HÆMORRHOIDVM.

NOMENCLATVRAE.

Apium hæmorrhoidum.

Feig blatern

Eppich.

ANNOTATIO IN APIVM HÆMORRHOIDVM.

EST etiam Apium quoddam Hæmorrhoidum, quod ideo sic dicitur, ut Vitalis de furno inquit, quia puluis aut cinis eius hæmorrhoidibus inspersus aut impositus, earum fluxum restringuat.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit quoq; & desiccat in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Conducit ad fluxum Hæmorrhoidum, contusum & emplasti modo impositum.

B

Valet etiam ad fluxum sanguinis uulnerum, cum aceto & aqua rosacea impositum.

Hæc herba cum Aceto & uino decocta, impuram scabiem expurgat, & extirpat ex profundo, cutemq; nitidam reddit, si inde lauetur.

Radix siccata, deinde in puluerem contusa, ac putridis uulceribus & gangrenæ inspersa, eredit absq; ullo dolore.

AQVILEGIA

NOMENCLATVRAE.

Aquilegia.

Agleyen.

ANNO.

ANNOTATIO IN AQVILEGIAM.

QVILEGIA herba, num Græcis ueteribusq; medicis fuerit cognita, haud facile aliquis affirmauerit, cū ex medicis adhuc nullus existat, qui certò ostendere potuerit, quæ nam herba Aquilegia sit apud Dioscoridem. Non parum uero aberrant, ut etiam Euritius Cordus in suo Botanologico testatur, non solum vulgares herbarij, uerum etiam magni similiter medici quidam, qui Aquilegiæ herbam Græcorum Ægilopæ credunt, omnesque eius facultates eidem tribuunt, nihil enim in ea quod Ægilopis historiam referat conspicitur. Ægilops, ut in Auena ex Dioscor. & Plinio demonstratum est, est species Auenæ quæ sponte sua prouenit, & auena sylvestris ac erratica uocatur, Hæc ita cum Aquilegia conuenit, ut rosa cum Anemona.

DESCRIPTIO.

Aquilegia herba est folia Chelidoniæ similia habens, rotundiora tamen ac molliora, caulem altum, coeruleos aut candidos flores cum caudis gerentem, ex quibus fiunt capitula, in quibus nigrum semen, ut Chelidoniæ semen clauditur.

Radix eius densa est intra terrā & profunda, nascitur in pinguis pratis ac hortis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Odor eius est acris, uirtutem habet penetrandi ac consumendi dura apostemata.

Herba hæc contusa fistulis medetur, si succus instilletur.

Malam scabiem corporis citò curat, si triticea farina oleoq; tarari illinatur.

AQVA AQVILEGIAE.

Optimum tempus distillandi est, ut herba cum caulis concidatur quando flores gerit.

Hæc aqua tribus aut quatuor uncij singulis uicibus pota confert aduersus uenena, & Choleram stomachi, tum etiam interiora corporis apostemata dis cutit.

Lipothymia laborantes ad se redeunt, si ex hac biberint.

F

C DE HERBIS, CAETERISQVE
ANAGALLIS.

NOMENCLATVRÆ.

Anagallis.

Morsus gallinæ.

Hippia.

Hüner darm.

Hüner bis.

Gauch heyl.

Vogel kraut.

Hüner serb.

ANNOTATIO IN ANAGALLIDEM.

D NAGALLIS tam Græcis quam Latinis ea herba dicitur, quam officinæ Morsum Gallinæ uocant, nihilq; iam despectius Anagallide est, cū tamen in antiqua medicina, multis fuerit eius usus, numerauitq; eam Paulus Ægineta inter ea, quibus caput purgatur, iussitque succum eius naribus in eum usum infundi. Qui magicis superstitionibus sunt imbuti, ut refert Plinius, præcipiunt effossuris, ante solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse vires.

DESCRIPTIO.

Anagallidis iuxta Dioscor. duo genera sunt, diuerso floris colore, Habet enim altera coeruleos, quæ foemina est, altera quæ mascula, puniceos flores. Breues sunt Anagallidis frutices, in terra iacentes; folijs in quadrangulo caule paruis & modicè rotundis, helxines figura, semen habet circinatum. Hieronymus Brunsuicensis pertissimus Herbarius, scribit adhuc aliud genus esse Anagallidis, quod alios flores gerat.

TEMPERAMENTVM.

Anagallis frigida & humida est in tertio ordine, Singularis cibus est auium & gallinarum, nascitur locis opacis & uliginosis, cultis & incultis, Leniendi uis utriq; est.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Anagallis inflammationes membrorum arcet & extinguit, si imponatur.

Accipe succi Anagallidis cum succo Aizoi permisti, singulorum semilibram, olei oliuarum unam libram, haec simul decoquantur ad consumptionem medietatis, deinde admisceantur iiiij. unciae butyri, eruginis semi uncia, & inde fiat unguentum, quod ad multos exteriores corporis affectus ex calore contractos conducit, & praecipue aduersus fistulas, si indatur, uel emplastri modo imponatur.

Hæc herba cum uino decocta, & thoraci imposita, asthma tollit.

Succus caput purgat, naribus instillatus.

Idem gargarizatus, capitis pituitas per os purgat. Dentium dolor quoq; finit, à contraria nare instillatus.

Anagallis uirtutem habet absterendi & siccandi, quare & uulnera sanat, & ulceribus serpentibus & putridis, utiliter imponitur.

Ad recentia quoq; uulnera tanta traditur uis, ut faniem ossibus extrahat.

Galenus utranq; Anagallidem tradit quandam attractorium calamorem possidere, quo spicula ac spinas, uel impactos corpori reficit aculeos.

Oculorum albugines purgat Anagallis cum melle Attico.

Prodest hebetibus itidem oculis.

Idem præstat semen cum optimo melle temperatum & oculis ictuum.

Contra uiperarum morsus, iocineris & renum uitia, ex uino bere prodest.

Ferunt Anagallidem, ut inquit Dioscor. cui coeruleus flos est, procidentem sedem compescere, cui uero punicens, proritare.

AQVA VTRIVSQUE ANAGALLIDIS.

Tempus distillandi conueniens est circa finem Maij, uel quando flores gerit, tum herba cum caulis, floribus, & tota substantia distillari debet.

Aqua Anagallidis sex uncij pota medetur pesti, si quis statim se quieti tradiderit, & inde sudauerit. Ex mascula Anagallide propinatur uiris, ex foemina mulieribus.

Aqua hæc quotidie iiiij. uncij singulis uicibus pota, recentia uulnera sanat, si inde lauentur.

Calenti iocinori cum molli cannabe utiliter imponitur, constitit idem ad calidum tumorem cum linteis saepius imposita.

DE HERBIS, CAETERIS QVÆ

C Infantibus potu data ad ij. uncias, conseruat ne paralyssi corripiantur, atq; ab eo morbo illos planè liberat.

Pota ab illis qui syncope præmuntur & omnibus viribus destituti sunt, eos confortat & aliquamdiu conseruat,

A Q V A.

NOMENCLATVRÆ.

Idem.

Aqua.

Wasser.

ANNOTATIO IN AQVAM.

D YDOR Romani Aquam dicunt, & est elementū quod ab æqualitate dicunt, nihil enim illa dum quiescit æquilius. Themistius inquit aquam inde dictam esse, quia id sit, à qua uiu imus. Quum autem multus & quotidianus Aque, & homini, & pecori usus sit, nihil accuratius homini curandum, quam ut Aquam qualem esse oporteat inuestiget.

Aquas enim ubi uitio inficiantur aliquo, uarios subinde parere morbos, quotidiana docet experientia.

Socrates igitur non sine causa præceperat, ut in his locis minimè degatur, ubi neq; iusticiæ locus, neq; profluens Aqua perennis sit: quasi his duobus ablatis, nihil reliqui manere quod humanitatem sustinere possit.

Aquarum præter ea uirtutes & uitia, ut Ægineta docet, cognita habere expedit, ut quæ in omnem ferè usum, magisq; ad quilibet uictus rationem requirantur.

AQVARVM POTABILIVM V. DIFFERENTIAE.

Hic uero minimè ignorandum est Vallam ex Ruffo, quinq; differentias Aquarum potabiliū citare: pluuiam nanc, ut cisternam, fontanam, putealem, fluuiale, & palustrem.

Ea autem Aqua optima censenda est, autore Ægineta & Diocoride, quæ nullam aut gustu, aut odore qualitatem repræsentat: sed protinus bibenti suavis est, & uisu pura limpidaq;. Aqua pura iudicatur gustu, uisu & odoratu, Autore Galeno lib. i. de simpl. medica, faculta.

De qua

STAGNANTES AQVAE, FLUVIALES,
& Pluuiales.

De qualitate aquarum in salubritate uel comoditate Plinius lib.
31. cap. 3. sic inquit.

Quæritur inter medicos cuius generis Aquæ utilissimæ. Stagnantes pigrasq; meritò damnant, utiliores quæ profluunt existimantes, cursu enim procursuq; ipso extenuari atq; proficere, eoq; miror cisternam ab aliquibus probari. Sed hi rationem adferunt, quoniam leuissima sit imbriu aqua, ut quæ subire potuerit ac pendere in aëre. Et hæc, ut Aegineta inquit, omnium promptissimè computrescit, ceu diuersis ex qualitatibus conflata, nemo tamen ob id deterri-
mam eam esse existimet, nam mutationis facultas uirtuti potius, quæ uitio tribuitur. Præterea inter imbruum aquas, æstiu quæ tonitru decidit, præstantior est quam quæ nimbis demissa est.

AQVAE GLACIALES.

Ex glacie & niuibus aqua, insaluberrima est, nam ea congelata, sciente, tota pars tenuior exprimitur. Hactenus Aegineta.

AQVAE FONTANÆ.

Porrò aquæ fontanæ septentrionales, ut Vitalis testatur, ad potum sunt utilissimæ, eò quod expositæ sint uentis septentrionalibus, & ex motu illorum uentorum subtiliores reddantur.

Aquæ item fontium, quæ oriuntur & erumpunt, atque per uias arenosas & petrosas profluunt, subtiliores quoq; sunt, ac nō minus ad bibendum salubres. Quia sabulum, arena & lapilli & petræ re-
tinent uiscositatem, & crassitatem terrestrem aquæ transeuntis, atq;
ita eam clarificant, emundant & extenuant.

AQVAE PUTEALES.

Aquæ uero puteales non tam salubres sunt ad bibendum quam fontium aquæ, quia Constantino teste, Aquæ puteales grossiores sunt, & malæ digestionis, cum propter terræ salsuginem & limum, tum propter ipsius aquæ quietem & propter elongationem ab aëre & sole. Quo circa necesse est ut puteorum aquæ frequenter moueantur, haurianturq; si quidem ex tali motu aqua depuratur, & à corruptione præseruatur.

DE AQVARVM VSV ET FACVL TATI

tibus, ac earum documentis.

Aquæ omnes natura sunt frigidæ & humidæ.

MELICRATON PRO VOMITV.

Commisce aquam & mel, atq; salem adde, cola per linteū. quod silbenter uomere uolueris, calefacito ac bibito, hoc uomitum leuiter prouocat.

Quicunq; turbidam & grauem aquā biberit, eius corpus intume-

DE HERBIS, CAETERIS QVE

A scit, splen corrumptur, maliq; humores in corpore congregantur.
Aqua frigidis natura multos morbos adducit.

Grauidæ mulieres, quæ multum aquæ bibunt, cum magna difficultate & labore pariunt foetus.

Ex nimio quoq; potu aquæ mulieribus menstrua ualde mouentur, unde illis lipothymia ac uertigo exoritur, cerebrum etiam inde nimium refrigeratur.

Aquam licet potui dare aduersus febrem contractam ex cholera, eam enim reprimit ac consumit, uerum in accessione febricitanti nulla aqua est propinanda, nam febris inde prolongaretur.

Itidem nulla aqua ægrotanti est potui danda, quam diu humores in corpore adhuc crudi & inconcocti sunt.

Cibus hominum non potest parari absq; aqua.

Ex aquis salientibus meliores sunt, quæ nondum opertæ sunt. Et quo longius aqua absfuerit à sua origine, eo magis probatur.

Probatur item quæ estate frigidior, hyeme calidior est.

Aqua elixa minus inflat quam non elixa, & citius à præcordijs descendit.

Calida Aqua facit ad intestinorum tormina, & ad splenis inflationem. Eadem concoctionem destruit, & non citò sitim sedat.

Stagno si quis usus fuerit, hoc nocumentum infert stomacho.

B Aqua palustris quæ omnium est deterrima, lienis ulcera generat, & hydropem producit.

Aqua pluialis, & præcipue quæ colligitur estate, quando tontruat ac fulgurat, numeratur inter optimas aquas, quarum in medicinis usus est.

Quæ autem alijs temporibus colligitur & non estate, uoci obest, & pectoris obstructionem inducit.

Tepida Aqua infert fastidium ac nauseam. Frigida aqua pota, omnibus interioribus uitijis nocuia est, quare ægroti abstinebunt à potu illius aquæ.

Multi homines ex lauacro frigidæ aquæ mortem obierunt, Quare uideant, qui aquam frigidam ingredientur, ut docet Aegineta, ne uentre, neq; alio quodam modo lassi, neq; cruditatem sentiant, neq; uomitu, aut alio inaniti, neq; uigilijs defatigati sint, periculum enim est si quis ita affectus, frigidæ lauacro utatur.

Aqua elixa cum hordeo hominibus conduit, ac interdum optima est Medicina, & in primis ad morbos ex calida intemperie provenientes, quare & tertiana febre laborantibus eā bibere conduit.

Ex aquis salientibus meliores sunt, quæ circa orientem & meridiem scaturiunt, Alię quæ ab occidente prosiliunt, insalubres sunt, & morbos pariunt.

ACETVM.

Oſſ.

Acetum.

Effig.

ANNOTATIO IN ACETUM.

 XON Romani Acetum dicunt, quod acre uinum est, quia uel acutum sit, uel quasi aquatum uinum, Vinum enim Aqua mixtum citò in hunc saporem uertitur, uel dicitur à uerbo aceo. Plinius inquit, Acetum uini uitium esse quod ad luxuriam cessit hominibus, tot ad usus expetitum, si ne quibus uita mitior exigi non posset. Acetum ut Platina scribit, ex uino fit, si uas fuerit uacuum & non clausum, Aer enim ex uacuo elicit potentiam eius, nam cum uinum semina potentie in se habeat, ac uapidum fiat, transit in uitium, quod Acetum dicitur, adeo frigidum, ut ante omnes humores flammatum extinguat. Acetum subito sic Græci fieri promittunt, si tusam betæ radicem in uinum conieceris, post horas tres in Acetum degenerabit. Mirum acorem conciperet tradit Sotion, si aridi uinacei aut pauci uiae acerbæ acini de- mittantur. Pyretrum quoq; infusum acorem supra modum accen- dit, si cum una parte feruefactum reliquæ miscueris. Si lapides igni tui in uino extinguantur, istud uinum statim fit Acetum. Quidam si- ne uino ita Acetum configunt: fici ueteres, & torridum hordeum, & citriorum malorum interna caro crebrus subacta cōturbataq;, colis exprimuntur, ut in aceti uicem succus cedat. Alij marinam aquam & gypsum concoquunt, admistaq; aqua fluuiali percolant aceti usu.

D

TEMPERATVRA ACETI.

Variae sunt autorum sententiæ de Aceti qualitate. Aegineta scribit Acetum mixtae naturæ esse, sed utriusq; tenuis, frigidam tamen calidam excellere, cæterum in tertio ordine siccare.

Similiter quoq; Galenius in primo libro de simplicium medica- mentorum facultatibus disputat, frigidum quidem esse acetum, sed quandam etiam obtinere calorem, qui acrimoniam ratione per acci- dens spacio temporis mediocriter corpus excalfaciat. præterea ad- dit, omnium quæ acrimoniam hebetare, aut calorem refrigerare creduntur, eorum omnium acetum compertū est efficacissimum.

DE FACVL TATIBVS ET IVVAMEN.

tis Aceti.

Acetum refrigerat & astringit, ut testatur Diosco, cum spongia

F iiii

DE HERBIS, CAETERIS QVE

A malignis pustulis impositum, inflammationes arcet.

Compescit Acetum procidentes foeminarum locos, & in utroq; sexu sedes, si eo illinantur.

Stomacho frigido obest, nimium enim ipsum refrigerat, ne po-
stea bene concordare possit.

Prodest malis ulceribus quæ serpunt, ignibusq; sacris.

Eodem pterygia, lichenes & lepræ curantur, addito utiq; sem-
per aliquo ex ijs, que priuatim aduersus ea uitia polleant.

Acetum cum melle decoctum, purulentis oculis medetur, si eo in
ungantur.

Contra capitis ardores addito rosaceo in spongia aut succida la-
na imponitur.

Dentium doloribus medetur, si eo calido colluantur, Prodest
anginis, & deiectæ oris columelle, si calidum gargarizetur.

Acetum cum sale temperatum, facit ad lethargum & phrenesim
si interiores partes manuum & plantæ pedum, eo fricentur & inun-
gantur.

Si Acetum stomachum inuenierit plenum, laxat, si uero vacuum
inuenierit, tum sistit.

Panem in craticula tostum in aceto contunde, & ex eo ægroti-
os, labia, nares, atq; pulsum illine, hoc maximè confortat, & uires
restituit. Aduersus alui fluctiones, sume Acetum & in eo Aristo-
lochiam rotundam, uel Garyophylla decoque, & in eo spongiam
macera, quam ad uomitum stomacho super impones. Ad alui flucti-
ones uero uentri sub umbilicum impones.

Accipe Acetum forte, & permisce cum argilla in fornace uita,
atq; inde parum in nares illine, hoc statim fluxum sanguinis restrin-
git. Fluentem ex uulneribus sanguinem quoq; sistit.

Vaporantur calente aceto cutem subeentes aque, aurium graui-
tates, sibilaq; & sonitus earum. Necat instillatum aurium uermes.

Facit præterea ad omnia uenena letalia, calidum potum, mox uo-
mitioribus redditum: pellit quoq; haustas hirundines potum ace-
tum, Reprimit gargarizatum in fauces destillationes.

Pestilenti anno hoc uti in obsonijs, ac odoratorum uice id pulsi-
bus ac naribus admouere, domiciliaq; humectare iubemur.

Liberatum acerrimo podagræ dolore M. Agrippam supremis
suis annis ferunt, demersis in Acetum calidum pedibus.

Acetum desiderium edendi instaurat, hinc fit ut in cibis primæ
mensæ eo plurimum utantur.

Atriplex.

ATRIPLEX.

NOMENCLATVRÆ.

Ατραφαξις.
Χρυσολαχανον.

Atriplex.
Atriplexum.

Scheismelde.
Melde.
Hunds melde.

ANNOTATIO IN ATRIPLICE M.

TRIPL EX Latinis, Græcis Atraphaxis dicitur, ab atro colore, ut quidam putant, tanquam faceret hydroponicos morbosq; regios ac pallorem, ideoq; à Pythagora damnatur. Addidere, ut Plinius inquit, Dionyius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, quibus facies maxi me decoloratur. Quidam uero imitatione Græce uocis ατραφαξις, dicunt putant. Olim Atriplexum, ut Pompeius refert, appellabatur, nonnullis etiamnum Chrysolachanum dicitur, quod olus hoc aureum colorem oculis referat. Aberrant multi, qui Atriplicem id olus esse putarunt, quod uulgo Spinachia dicitur, quoniam Atriplex antiquum est & notum, Spinachia nouum olus est, uulgariter uocatur *Binetsch*. De quo ueteres nihil in literarum monumentis tradiderunt, forsitan ob id, quod cibo potius, quam medicinę natum esset, magis enim Atriplice alit, aluum levigat, laudabiliusq; nutrimentum post se relinquit.

DESCRIPTIO.

Atriplex notum olus est, Duo eius genera sunt; Sativum & sylvestre. Sylvestris nullus est usus.

Quidam tria eius oleris genera ponunt, q: oddam enim album, quoddam etiam rubrum, aliud uero uiride. Sed omnium eandem esse in purgando uentre facultatem certum est, suntq; omnes semine foliaceo, habentq; in uertice caulis flores uirides, radicem candam & lignosam, nascenter libenter apud Bletam. Sationem Atriplicis

DE HERBIS, CAETERISQUE

A plicis docet Columella lib. 12. his uerbis: Cherephilum itemq; olus Atriplicis quod Græci uocant ατράφαξψ, circa Calendas Octobres obrui oportet, non frigidissimo loco, nam si regio sœuas habet hyc mes, post Idus Februarias semina serenda sunt, suaq; sede partiēda.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex, ut Ægineta testatur, humectat in secundo, ac refrigerat in primo ordine, qua de causa uentrem quoque emollit: semen ipsius ui pollet abstersoria, unde ictericis ex iocineris obstructione accommodatum est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Atriplex contusa & permissa cum melle, podagram tollit, si emplastrī modo imponatur. Itidem & Macer scribit:

Atriplicem tritam cum nitro, melle, & aceto

Dicunt appositam calidam sedare podagram.

Semen Atriplicis cum aqua mulsa potum, sanat felle suffusos.

Sacros ignes ac inflammations sedat succus ex folijs contusis expressus, & impositus.

Sanguinem excreantibus comodum est uti Atriplice.

B Ad uitia uuluarum mulieribus uentri imponitur, tum dolor matricis statim sedatur.

Ad emolliendam aluum estūr coctum ut olus, & uarios tumores discutit.

Atriplex contusa & emplastrī modo membro alicui ex spina uel clavo læso, imposta, absq; omni nocumento ea extrahit, & sanat.

Cum melle si Atriplex decoquatur, & scabris unguibus imponatur, sine iniuria eos detrahit.

Semen conductis suspiriosis, si sepius eo utantur. Idem quoq; expellit lumbricos, & uomitiones prouocat.

Pythagoras, ut supra quoq; indicatum est, Atriplicem damnabat, ut quæ morbum regium ac pallorem induceret, uerum Dioscorides longe aliter sentit, scribit enim Atriplicis semen ictericis prodesse.

Atriplex quoque ep̄ar calidum habentibus conductis.

Mercurialis si unā cum Atriplice decoquatur in olere, & eo iure si quis utatur, soluit uentrem, & tollit etiam dolorem uescicæ.

Si quis usus fuerit Atriplice decocta cum Beta ac Mercuriali, tum febrem extinguit.

AVRICV

AVRICVLA MVRIS.

NOMENCLATVRAE.

Myosotis.

Auricula muris.

Pilosella.

Meus ohr.

Nagelkraut.

ANNOTATIO IN AVRICVLAM MVRIS.

A YOSOTA siue Myosotis à Romanis Auricula muris dicitur. A muribus autem ideo nomen inuenit, ut Dioscorides inquit, quod eorum auribus similia habet folia.

Alsine itē dicta est, quod lucos, quos Greci ἄλσος uocant, umbrosaq; & nemorosa amet loca. Hallucinantur qui hāc Anagalli dis generibus assignant, cum latissimo discrimine inter se se discrepent, quemadmodum declarat Leonardus Fuchsius in libello de er ratis medicorum, item Ruellius, alijq; complures, qui de herbis scri pserunt.

Dioscorides inquit, quod duo sint genera Auriculæ muris, Primum quod in memoribus locisq; arenosis nascitur, & Alsine uocatur, quod hodie non est cognitum Herbarijs, ut Vergilius Marcel lus putat.

Alterum genus est, quod plures ab una radice caules mittit, aliquatenus ab imo rubentes & concauos, folia habet oblonga & angusta, dorso elato & eminente, nigrescentia, per interualla dein ceps geminata, & in acutum desinentia, radix est digitali crassitu dine, multis capillamentis fibrata, hoc modo describitur à Diosco.

Quam autem nos appellamus Auriculam muris uel Pilosellam, ut Otto Brunsfelsius ostendit, ea est minuta herba, folijs pilosis, humili prospersens, caule item paruo & piloso, floribus luteis ac odora tis, Cuius etiam duplex genus est, Vnum magnis folijs est, Alterum uero paruis, utriq; flores sunt lutei.

DESCRIPTIO.

Auriculæ muris duo genera sunt, Primum flores rubentes ha bet, Alterum uero coeruleos habet flores, & humi serpit, caules ac folia habens pilosa, nascens in frigidis montibus & nemoribus, radicem habet candidam, paruam, & multis fibris capillatam.

TEMPERAMENTVM.

Hec duo genera uulgaribus Herbarijs magis sunt in usu, & in his regionibus frequentiora.

Habet

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Habet utrumque genus naturam siccandi cum exiguo calore, Sed Auricula muris quae à Dioscoride Alsine appellatur, uim habet helixæ similem, ut Aegineta scribit, quæ refrigerat humectatque, qua propter adferuentes inflammations conuenit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Auricula muris conuenit ad exteriora corporis uulnera, non fit ea suppurare, si imponatur, Succus in ore retentus tollit parulidas. Idem cum aqua Chelidoniae ac melle permixtus, conducit habetibus oculis si imponatur.

Auricula muris quæ cœruleos habet flores, cum Taxo barbato in uino elixa, & emplasti modo imposita, procidentem sedem reducit in suum locum.

Succus auribus instillatus, sonitum earum discutit, & expellit uermes.

Idem naribus instillatus, prouocat sternutationem, & caput purgat ex malis humoribus.

Auricula muris quæ rubentes habet flores, uim habet attrahendi. Si spina uel telum membro alicui fuerit infixum, hoc leniter extrahitur, Sume succum Auriculae muris, succumque Dictamni, & puluerem magnetis cum axungia porcina permisce, & ad modum unguenti impone.

D Cum hedera terrestri contusa & succus ille auribus instillatus, medetur doloribus dentium.

Conducit aduersum morsus uenenatorum animalium.

Succus cum uino elixus ac potus auxiliatur morbo comitali.

Auricula muris, Tithymallus, ac Cyminum in uino decocta, & cum modico melle uel Zaccaro permixta, tormenta intestinorum discutiunt, si quis utatur.

Certum experimentum aduersus Herniam: Radicem cum herba in Maio effodito & siccato, puluerem illum cum malua, pueris ruptis esui dabis in pulte, Adulti uero in cibo sument, hoc iuuabit.

Aduersus morbum regium decoquæ auriculam muris & fragariam in uino, & ex eo potu bibe mane & uesperi.

AQUA AVRICULÆ MVRIS.

Herba & radix cum tota substantia circa finem Maij colligenda & distillanda erit.

Aqua Auriculæ muris mane & uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijis pota, salubris est aduersus Tabem.

Eadem pota conferit ad capitibus uertiginem, tum quoque bene conferunt linteal ea aqua imbuta, & capitum circumdata ac admota.

Conducit etiam pota contra sputum cruentum.

Saluberrima est aduersus præfocationem uteri, si mulier interdiu ter-

diu ter uel quater inde biberit, singulis uicibus quatuor uncias.
 Itidem conduceit uomentibus & tormina uentris habentibus.
 Eadem pota salutaris est ad malos & calidos siccōs affectus cor-
 poris, aluum enim lenit, lumbricos necat, discutit tumorem,
 Medetur membrorum paralysi cum linteis imposita.
 Oculorum ægilopis etiam medetur.

Finis Literæ A.

Sequuntur descriptiones Herbarum Literæ B.

BASILICON.

NOMENCLATVRAE.

Ocimum.

Basilicon.

Ocum.

Ozimum.

Gariophyllum.

Basilien.

ANNOTATIO IN BASILICON.

CIMVM, uel ut alijs scribunt Ozimum, à Latinis Basili-
 con uocatum, regia herba est, flagrantissimi & uehemen-
 tissimi odoris, unde nomen accepisse credimus, nempe
 à Græco uerbo ὄζω, quod significat redoleo, Quidam
 Ocimum ab ὄζει dictum putant, hoc est à celeritate nascendi, omni-
 um enim in horto satorum celerrimè prouenire solet, Quodq; uix
 credat aliquis, feruenti aqua conspersum, celerius prouenire dici-
 tur, uniq; Ocimo meridiana datur aqua, cum cæteris oleribus horæ
 rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole, Mirum
 quoq; quod Theophrastus prodidit, nempè lætius prouenire si cū
 maledictis ac probris seratur, Columella libro Duodecimo precci-
 pit, Ocimum circa Idus Maias serendum esse, & quando semen ter-

G

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cra obrutum est, ipsum diligenter pauicula uel cylindro inculcaride bere, Nam si terram suspensam reliquerit olitor, facillimè totū corrumptur & perit. Gargilius Martialis rem notatu dignā affirmat, quod modo purpureos, modo albos, modo roscos flores pariat; si ex eo semine frequenter seratur.

Ocimum Chrysippus olim grauiter increpuit, ut Plinius scribit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocineris uitia: idcoq; capras id aspernari, hominibus quoq; fugiendum censuit. Recentiores Græci, qui de re rustica scripserunt, Basilicon & Misodulon appellant Ocimum, tantamq; cum eo foeminae discordiam inesse praedcant, ut si pultario subiectū sit, nec mulier id sciat, futurum, ut nunquam cibo manus admoliatur, priusquam subductū fuerit. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato quoq; Ocimum uocat, quo sistebant aluum bubus. Porrò ingens controuersia in Plinio & Diocoride est, ut alterum ipsorum errare opus sit, Dioscorides enim inquit, si à Scorpione uulnerētur qui Ozimum comedere, incolumes euadere: econtrariò Plinius li, uigesimo, capite duodecimo. Si quis ea die qua Ozimum comedérat à Scorpione pungatur, non posse sanari. Quidam per uarias Ozimi species hanc controuersiam tollere conantur, quæ diuersam habeant naturam.

DESCRIPTIO.

D Ocimi duo sunt genera, Crispum scilicet, & longum. Crispum est quod habet strictiora & minora folia & Gariophyllum appellatur, ab odore Gariophyllorum, in cacumine habet ramulos crisplos & flores albos, hoc ab autoribus censemur optimum esse & medicinæ conuenire. Longum autem, caulem habet fermè cubitali altitudine, floribus roseis, semine nigro & odorato, in pinguiore terra libenter nascens.

TEMPERAMENTUM.

De temperamento & natura Ocimi autores non concordant. Nam Auicenna ponit in primo ordine calidum & siccum esse, Galenus uero & Aegineta secundo calefacientiū ordini assribūt, quod que habeat humiditatem quandam excrementitiā, propter quam neq; utile sit intus assumptum: extrinsecus autem illūtum, discutiat & concoquat.

VIRES AC IUVAMENTA.

Basilicon seu Ocimum odore suo cerebrum confortat, qui uero infirmum cerebrum habuerit, huic non admodum conuenit.

Semen in Iulio colligi debet, tum enim optimum est: folia in aqua elixa & ex ea potionē si quis bibat, tollit uertiginem capitīs. Conducit similiter si herba per noctem in uino macerata bibatur.

Firg idum

A Frigidum stomachum habens hanc herba in musto uel uino decoquat, tale uinum fit odoratum, & stomachum calefacit, & concoctionem adiuuat.

Ad interiorem rupturam corporis conducit, si herba in puluerem trita, cum Acatia octo diebus continua matutinis horis bibatur.

Matricem mundificat, ut Platearius scribit, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbæ in aqua, & sifiat ex ea fomentum circa pudenda.

Succus Basilici à parturientibus mulieribus sumptus, partū promouet, & post partum eas expurgat.

Ad crebram desidendi cupiditatem, quem morbum Tenesmon appellant, herba debet in uino & oleo decoqui, hoc decoctum optimè iuuat, si adhibeatur.

Contra fluxum uentris ex frigiditate factum ualeat, cum modico puluere Acatiae, & decoctum in aqua pluiali, & potum.

Semen naribus haustum, subinde mouet sternutamenta, Idem cum Atramento sutorie mistum, uerrucas tollit, & radicem earum funditus extrahit.

B Semen sumptum uentrem emollit, & flatus dissoluit. Idem in uino sumptum mulieribus lactantibus lac prouocat. Eodem modo sumptum, quibuscunq; oculorum doloribus medetur.

Potum Ocimi semen mœrores quos atrā bilis attulerit, mulcet, animi nubila discutit, tristes exhilarat, atq; timidos animat.

Conducit stomacho Ocimum, duros enim cibos concoquit, Iocinori quoq; salubre est & cordi. Cum farinæ polenta rosaceoq; & Aceto emplastrī modo impositum, pulmonum inflammationibus medetur.

Odor Ocimi confert ad oppilationem cerebri & narium, caput expurgat, & tollit catharrum.

Oculorum caligines abstergit Ocimi succus, eorumq; destillatio nes exiccat, herba ipsa comesta idem præstat.

Ocimum Gariophyllatum refocillat spiritus, confortat cerebrum humidum, recreat quos cor defecerit, sternutamenta mouet, nari bus inditum, calefacit uenas frigidas si succo illiniantur, uel cū aqua ex eo distillata.

AQVA OCIMI.

Herba cum tota sua substantia in Iunio collecta & concisa, in Balneo Mariæ distillanda est.

Aqua hæc pota uel cordi applicata, confortat atq; recreat illud. Eadem iiii. uel vi. uncijis pota conductit ad uermes qui in hominem repserint uel nati fuerint, eos enim expellit.

DE HERBIS, CAETERISQVE
BETONICA.

NOMENCLATVRÆ

Kisrop.
Ухътъръфър.

Betonica.
Vetonica.
Serratula.
Radix diuina.

Betonien Kraut.
Braun Betomen.

ANNOTATIO IN BETONICAM.

BETONICAM Græci Cestron uocant, uel Psychotropa phon, quoniam frigidissimis gaudet locis, Latini ab inventoribus Betonicam seu Vetonicam appellauerunt, Sunt em̄ Vetones, autoribus Geographis cunctis, in Hispania primi Vetonicæ huius inuentores, si Plinio credimus 25. uo lumine cap. 8. dicenti: Vetones in Hispania inuenierunt eam, quę Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, ideoq; Serratula dicta est, quia habet folia in morem serræ per ambitum incisuris diuisa.

DESCRIP TIO.

Betonica herba est, tenuem caulem, & quadrangulum, altitudine cubitali, & aliquando paulò maiorem habens, folia longa & mollia, per ambitum incisuris diuisa, quernis similia, & odorata. Inter que maiora sunt, quę ad radicem uiuunt. In summo caulinum sement est, satureiæ modo spicatum. Radices subsistunt exiles, flores vero

A uerò habet purpureos. Betonica duorum generum est, Mas & foemina. Quæ ab officinis rubea uel fusca Betonica appellatur mas est, Alba uerò Betonica quæ alba habet folia, foemina est, utraq; celebris & nota.

TEMPERAMENTVM.

Betonica ut inquit Platearius, est calida & sicea in tertio ordine. Habet naturam incidendi, quod ex sapore constat, qui acris & ali- quantum amarus est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius carpuntur siccanturq;, ut inquit Dioscor. quorum frequentior usus est, Seruanda trita Betonicæ folia siccata, in fistili sunt.

Dantur folia drachmæ pondere bibenda in dulci aqua aut sim- plici aqua, conuulsis, ruptis, contra muliebrium locorum affectio- nes, & strangulatu uuluæ procidentibus.

B Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit præ- sumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit. Medetur com- cialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lenisq; uicijs drach- mæ pondere in aceto mulso. Concoctionem adiuuat, si quis ea fa- bæ magnitudine secundum coenam, cum melle cocto deuorarit: modo consimili acidè ructantibus propinatur; per noctem in uino macerata & pota, sistit uomitum. Datur febricitantibus in uino elixa, & medetur. Ad aquam intercutem datur binis drachmis ex hydromelle, & multos humores educit.

Regio morbo laborantes emendat; Menses dicit drachmæ pondere cum uino pota.

Betonica in uino decocta & colata, si cum tribus drachmis hierę picræ Galeni permisceatur, leniter aluum purgat.

Facit cum melle ad Tabem, quam Græci phthisin dicunt, & pu- rulentam excretionem.

Datur sanguinē excreantibus tribus obolis cū uini misti cyatho. Herba Betonica contusa & super capitib; iustum posita, ut testa- tur Apuleius, uulnus mira celeritate conglutinat & sanat, tantamq; habet facultatem, ut ossa fracta consolidet, & uisua extrahat, san- guinemq; congregatum dissoluat.

Ad oculos contusos uel ex ictu lœsos conductit, si folia contusa emplastri modo oculis imponantur.

Ad dolorem oculorum Betonicæ radices ex aqua ad tertias co- quito, & ex ea aqua oculos foueto.

Succus eius cum oleo rosaceo auribus instillatus omnem dolo- rem tollit, Idem asthmati medetur, si pectori illinatur.

Betonica manducata aciem oculorum clariorem facit.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Herbam Betonicam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam
gargariza, dolorem dentium discutiet.

Eadem in uino pota uitiosum corporis colorem emendat.

Ex uino decoctam & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant.

Ad Tussim, Accipe Betonicę uncias duas ex melle per dies octo.

A Typum Quotidianę, Accipe Betonicę drachmas duas, Arnos glossae unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad Typos Tertianę atque Quartanę, Accipe Betonicę drachmas tres, mellis attici unciam, aquę calidę cyathos tres in unum miscere, & ante accessionem potui dabis, mirè sanabitur.

Ad Vesicę dolorem, Accipe Betonicę drachmas quatuor, Apis radicis scrupulos tres decoquito, radices vero Apis in aqua sextario ad medium quum decoctae fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuique exhibenda; dolorem ita exterminant, ut postlimino redeat nunquam.

Vesice malis, contraque calculos grauissimis cruciatibus auxilio est. Eadem ad strangurias efficacissima. Ad calculos quidam Betonicam & Verbenacam & Millefolium aequis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Contra horrores, Betonicę drachmę duę ex uino austero, cyathis duobus; item ex aqua calida pari mensura sub accessione bibere dato.

D Ad fistulas, Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis inserito, fistulum obligato, expurgat.

Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest. Betonicę radices cum folijs coctas ad tertias, & in aqua potas, ipsam quoque per se tritam & applicatam, mirè dolorem podagræ lenire experti affirmant.

Betonica, ut inquit Ioannes Viginus, inter herbas quae capitū conferunt, obtinet principatum. Et folia eius imposita fronti, mendent dolori oculorum, & distillationes retinent.

Tantum gloriæ habet Betonica, ut Plinius scribit, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab pia culis omnibus.

Tantaque uis inesse Betonicę putatur, ut inclusæ circulo eius serpentis, ipsæ sese interimant flagellando.

AQUA BETONICAE.

Tempus colligendi & distillandi Betonicam cum tota substantia, est circa finem Maij.

Aqua Betonicę, ut testatur Hieronymus Brunsvicensis Heraclius expertissimus, in potu sumpta mane, meridie, & uesperi singulis uicibus ad quatuor uncias, discutit hydropem, Icterum, & quas cunctas febres.

Conducit

Conducit quoq; ad renum, lienis, pulmonisq; mala, & ad omnes morbos supra enumeratos, pota uel pannis lineis applicata, si malum extrinsecus apparuerit.

BARBA IOVIS.

NOMENCLATVRAE.

Aizoon.
Barba Iouis.
Sedum maius.
Semperiuuum.

Hauswurz.

Dunderbar.

ANNOTATIO IN BARBAM IOVIS.

AI ZOON Græcis ea herba est, quam uulgaris Latinorum Barbam Iouis appellat, nomen habens ab æternitate uitæ, uelut Dioscor. inquit ab æterna foliorum uiredine, unde & Semperiuuum à Latinis dicitur: Nullo enim estu, quod mirandum est, nulloq; frigore, aut ulla cœli iniuria perit uel moritur, tam hyeme quam æstate uirere uidetur, Ob quam causam in tanto nominum ambitu ueteribus fuit, non solum Græcis, uerum etiam Latinis, Non contenti fuerunt Græci, quod ab æternitate Aizoon & ξonion appellauerint, sed alij quoq; multis appellationibus id exornare uoluerunt: quare etiam dicitur ab eis Aithales id est semper uirens: Ambrosia ab immortalitate: Chrysospermon, ab aureo semenis colore: Zoophthalmon ab oculorū in animalibus similitudine: Stergetron ab amore quem creditur conciliare, Et id genus multis alij nominibus, que à Dioscor. & Plinio recensentur. Latini quoq; uarijs nominibus appellauerunt, nempe Semperiuum, Sedum, Barbam Iouis &c. solum ob eternitatem & præstantiam eius. In uetusorum parietum summitatibus crescere solet uel in fistulis uasculis. A quibusdam autem in tectis domorum seritur, in uasitq; iam pridem uulgi animos uana opinio, non percuti fulmine domum in cuius tegulis uireat sedum, frigoreq; suo plantam cœlesti bus illis ignibus aduersari, Sed ignauit, nihilq; timendi ignes illi erūt, sitam exigue plantæ frigore mortalis fiet flammarū illarum fulgor.

DESCRIPTIO.

Aizoon seu Semperiuuum duas species habet, Maius folia latiora habet, spissa & pinguia, pollicari magnitudine, atq; in formam

DE HERBIS, CAETERISQUE

C gladioli acumiuata, alia in terram conuexa, alia in capite stantia, ita ut prædenso cinctu effigiem imitentur oculi. Caulem habet altitudine cubitali, & pinguem, rubentes flores ferentem, Radicem uero paruam & fibratam. Est etiā minus Aizoon, quam uermicularem uocant, de qua inferius dicemus.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon refrigerat in tertio ordine, humectat quoq; & astringit, Pollet cadem uirtute qua Acetosa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aizoon refrigerat homines calidos, si succus extrinsecus cum linteo, thoraci imponatur, & quando hoc exiccatum fuerit, tum iterum madefiet.

Si quis surdaster fuerit, Accipe lac mulieris lactantis masculum, quando decem uel duodecim hebdomadæ à partu præterierunt, & admisceat huius herbæ succum, ac tres uel quatuor guttas auribus instillet, quod si saepius fecerit, auditus redibit.

Si cui struma nascitur, Accipiat Aizoon & seuum ouinum & saltem, haec simul contusa & strumæ imposita, eam discutiunt.

Si cui oculi matutino tēpore ex ulceribus, uel lippitudine ita operiuntur, ut egre possint aperiri, ille succo huius herbe oculos inunget.

D Aizoon habet naturam & uim refrigerandi calida apostemata, & facit ad sacros ignes, ulcera quæ à serpendo herpetas dicunt, que itidem pascendo serpunt, oculorum inflammations, ambusta, podagræq;: in quem usum per se & cum polenta emplasti modo folia imponuntur.

Succus cum oleo rosaceo fronti uel temporibus illitus, capitis doloribus medetur.

Herba aluum sistit, & dysenteriam, & mulierum menstruam.

Eadem in uino decocta & pota, teretes tineas pellit.

Sanguinem sistit in nares inditum, si inde fluat.

Mammarum uitij Aizoon unice medetur.

Succus in uellere subditus, foeminarum abundantiam sistit, Oculis lippientibus sanguinis uitio perungitur.

Vigiliarum remedio monstratur Aizoon, si inuolutum panno nigro ignorantis puluino subjiciatur.

Aizoï succus cum succo Absinthij decoctus, & foraminibus formicarum inspersus, eas necat.

AQVA AIZOI.

Aizoon in Maio uel Iunio distillari debet in Balneo Mariæ, uel in alia fornace uel meta distillatoria.

Aqua extinguit omnes nocuos calores tam intus quam foris, sed in corpus modicè sumetur, nisi admixta fuerit alijs remedij.

Ad pestem

Ad pestem uralde salubris est. Calido iocinori cum molli casina, beimposita, ipsum refrigerat, oculos ex lippitudine clausos, iterum aperit. Dolorem oculorum mitigat cum linea panno imposta. Conducit ad phrenesim ex calida intemperie contractam, apertimposita. Cum oleo oliuarum decocta & auribus instillata, restituit auditum. Sanat ambusta cum oleo rosarum permista & imposta. Cum uino mixta & pota sistit aluum & dysenteriam.

BARBA SILVANA.

NOMENCLATVRAE.

Barba siluana.
Centumneruia aquatica.
Plantago aquatica.

Walts bart.
Froschloßel kraut.

ANNOTATIO IN BARBAM SILVANAM.

BARBA siluana est species Plantaginis, ut Hieronymus Herbarius indicat, & uocatur Plantago aquatica uel palustris, cui rang frequenter insident, unde & à Germanis froschloßel kraut dicitur, Centumneruia etiam appellatur, à multis fibris tanquam neruis per totum folium extensis, Eustachius Cordus in ea est opinione quod Barba siluana apud Dioscoridem sit Alis.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C sit Alisma, id est Damasonium, & recte quidem sentit. Nam historiam eius Barba siluana omnino exprimit. Ruellius quoque affirmit Alisma esse Plantaginem aquatricam.

DESCRIPTION.

Barba siluana seu Alisma est herba folia habens Plantaginifolia, angustiora tantum & in terrâ reflexa. Caulis illi est gracilis, altitudine cubitum excedente: thyrso similis, capitula in summo habens, flores habet tenues, candidos & quadam tenus pallidos. Radices nigro ueratro similes, graciles, odoratas, acres, modicè pingues, A. quosa amat loca, Refrigerat in tertio gradu.

Vtilis contra rubetæ ranæ morsus: potum opium, & intestinorum tormenta, in quem usum per se & cum pari syloestris Pastinace semine bibitur, Conuulsis itidem, muliebrium locorum & præficationibus accommodata est. Sistit præterea aluum herba, Menies trahit, & tumores lenit emplastri modo imposita.

BALSAMVM.

NOMENCLATVRÆ.

D

Βάλσαμον.

Balsamum.

Opobalsamum.

Xilobalsamum.

Carpobalsamum.

ANNOTATIO IN BALSAMVM.

ALSAMON Romanipariter Græcis Balsamum dicunt. Arbuscula est Balsamū, ut Dioscorides scribit, que Violæ aut Lycij (quod pyxacantha, id est buxeæ spina etiam dicitur) magnitudine crescit, Rutæ folia habet, multo tamen candidiora, perpetuaq; fronde magis uirentia. In Iudea, eiusq; conuale quadam tantum, & in Aegypto nascitur. Plinius scribit Balsamum uni terræ Iudeæ concessum, Pausanias quoque in Arabia gigni scribit. Autores in eius figura dissentunt, Dioscor. folia Rutæ habere censet, Plinius uero lib. 12. cap. 25. uti similiorem esse dicit quam Myrto, Strabo Terebintho similem esse dixit.

Omnibus odoribus Balsamū prefertur, Rependit: ut Diosco. inquit, quo loco nascit, duplo ad pōdus eius argento. Iustinus Trogus Pompej

Pompej testimonio fretus incredibile tradit, quantum opes Syriae genti ex uestigalibus opobalsami creuere, quod his tantum regionibus signatur. Est inibi conuallis, quae continua montibus tanquam muro cincta, instar castrorum clauditur, spaciū loci, ducēta milia iugera, nomine Hierichunta uel Hierico, (quae olim Vrbs ingens Iudeæ, nunc octo magalijs referta,) dicitur. In ea sylua est, ubertate & amoenitate insignis: si quidem palmeto & opobalsamo distinguitur, & arbores opobalsami formam piceis arboribus similes habent, nisi quod humiliores sunt, & uinearū modo coluntur. Hæ certo tempore anni Balsamum sudant: sed non minor loci opa citas quam ubertatis admiratio. Sub cane, ut autores tradunt, huius loci incolæ plenū corticem incidunt, hoc est ea parte qua turgere uidetur, Id antiquitus ferreo cultro siebat, uel unguibus ferreis, Instrumenta enim erant, unguibus similia, Sed quia usum est ferro plantam laedi, propterea ad uitrum, lapides osseos cultros conuersi sunt. Sudor è plaga manat æstate tota. Sarmenta quoque eius & surculi odore prestantes amputantur, & ueneunt magnò, alioquin grandesceret arbuscula nisi succideretur.

Tria autem sunt, que ad usum medicinæ ex Balsamo colliguntur, nempe Opobalsamum, Xylobalsamum, & Carpobalsamum.

Opobalsamum est succus uel liquor collectus ex arbore, Probatur recens Balsami liquor, ut Dioscor. inquit, qui firmo & syncero odore sit, nec acido sapore sentiatur, qui itidem citissime penetrat, leuorem habeat, & linguam leniter adstringat & erodat. Non est uerum Opobalsamum, quod Sepiasiarij passim uendit, sed adulteratum, neque magni precij. Quare quibus notis deprehendatur uerus Balsami liquor, qui rarissime uel nunquam ad nos adfertur, ostendere necessarium duximus. Primo si laneæ uesti instilletur uerum Opobalsamum, maculam aut macule uestigium non relinquit, adulteratum inhæret & maculam facit. Syncerus succus si lacti instilletur, coagulat, quod non facit adulteratus. Syncerus præterea lacti aquæne infusus, disiicitur quam primum, & lactis modo albescit, Adulteratus olei modo in summo fluitat, densaturque & stellæ modo radiatur, Syncerus uetusitate crassescit, & bonitatem suam amittit. Hi decipiuntur qui putant uerum Balsami liquorem esse, si projectus in aquam descendit, mox sparsus emergit: hic autem adulteratus est. Quando inustum est, colorem candidum habet, & oleo crassiori similis est, deinde rubescit, postea durescit, & translucidus fit: optimus lachrimæ color est modicè rufus, Secundus in bonitate candidus, prior uiridis, pessimus niger.

Xylobalsamum uero Balsami lignum dicunt, hoc probatur recentis, quod gracili sarmento, rubens & odoratum est, exiguoque li-

quoris

DE HERBIS, CAETERISQUE

C quoris Balsami odore spiret deniq;.

Carpobalsamum est semen uel fructus Balsami, quod ruffum, plenum, grande, ponderosum erit, feruidæ in gustu mordacitatis, mediocri Balsami liquoris odore. Adulteratur Balsami semen semi ne hyperico simili, quod ex Petra Palestinæ oppido affertur, d'prehenditurq; quod grandius, inane, inefficax, & in gustu sapore piperis est.

TEMPERAMENTVM.

Balsami lignum, ut Ægineta scribit, siccatur & calefacit in secundo ordine, subtilemque habet substantiam, liquor autem multo tenuior est, fructus proxime hunc uirtute accedit, sed minus tenuis est.

Vires in tota Balsami natura efficacissimos habet liquor, teste Dioscoride, egregia ad calefaciendum potestate.

VIRES AC IUVAMENTA.

Balsami liquor tantas habet vires, ut si quis in manu habuerit, tum statim penetrat. Opopobalsami scrupulum unum si quis in mensuram uini indat, & per noctem reponat, Hoc uinum omnia interiora membra calefacit, & præcipue conduceat mulieribus, nam illis matricem expurgat, & foetus mortuos expellit, mensq; trahit.

Balsami liquor cum oleo oliuarum permistus, indeq; si fiat pessarium, & mulierum genitalibus adhibetur, hoc menses proritat.

D Idem circa umbilicum inunctus, tollit stranguriam.

Morbis ex frigida intemperie prouenientibus quoque medetur.

Qui frigidum stomachum habuerit, accipiat tres uel quatuor guttas Opopobalsami, & cum haustu uini bibat, auxilium præstabit.

Non euadet leprosus, quicunque corpus suum foris Balsamo inunxerit.

Medetur Balsami liquor omnibus doloribus capitum ex frigida causa prouenientibus, si fronti illinatur.

Ad cicatricem ex uulnere relictam, Accipe Balsami liquorem, & ex eo inunge, & tantum ceræ impone, ut possit latitudinem cicatricis operire, hoc si decem diebus continuis feceris, cutis reddetur æquabilis.

Aduersus febrem Quartanam, Bibe quatuor uel quinq; guttas Opopobalsami cum uino tribus diebus continuis matutino tempore, ea lege ut corpus prius sit purgatum, hoc præsentaneum erit remedium. Soluit inunctus Balsami liquor in accessionibus febrium cum tremore algores.

Contra tinnitus aurium, Instilla guttam unam atque alteram Balsami, & inde cessabit.

Conseruat Balsami liquor corpora mortuorum ne putrescant, si inde inungantur.

Subuenit

Subuenit cum lacte his qui aconitum biberint, nec minus etiam
venenatorum morsibus.

Prodest Balsami liquor Comitalibus, & ijs qui non nisi recta cer-
uice spiritum trahunt, orthopnoici Græcis dicuntur, si pectori illi-
natur.

Suffitus ex Balsami ligno incenso conduit mulieribus, ut medi-
ci tradunt, matricis enim mala discutit, & eam expurgat.
Bibitur Balsami semen utiliter in lateralī dolore, Cum uino ea-
dem utilitate bibitur pylmonarijs & tussientibus.

Ad partes corporis quæ spasmo contrahuntur, prodest Opo-
balsamum, si eo illinantur.

Si iuncturis & articulis illinatur, tollit paralysim & articularios
morbos, sanguinem calefacit, & neruos confortat.

Facit ad abscessum pulmonis, si extrinsecus illinatur, & cum ui-
no in potu sumatur.

Recentibus uulneribus illitum, plus sanat uno die quam alia un-
guenta intra quatuordecim dies.

Balsamum conseruat hominem à malo odore, si semel intra men-
sem sumatur pondere scrupuli & à multis morbis, qui homini acci-
dere possunt, adeo ut intus putrescere non possit.

Præseruat quoq; hominem à lepra, quare & in illis regionibus
ubi nascitur Balsamuin, non reperiuntur leprosi.

Tempore pestis Balsamo non est utendum, maximè calefacit, &
posset pestis inde accendi.

BALAVSTIVM.

NOMENCLATVRAE.

Βαλαυσιον.

Balaustium.

Balaustia.

Granats blumen.

ANNOTATIO IN BALAVSTIVM.

BALAVSTIVM mali punice sylvestris flos est, Galli
& Hispani florem mali Granati appellant, In hoc flo-
re apud Græcos & Latinos Autores differentia habe-
tur, quippe Theophrastus, Dioscor. & Paulus, flores

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C mali punicæ duobus nominibus appellant. Balaustium & Cytinum, Cytinus est flos domesticæ & latiæ mali, Balaustium sylvestris. Plinius autem inter Latinos præcipiuus cap. 17. lib. 13. Balaustium mali punicæ florem simpliciter nominat, nec inter sativam & sylvestrem distinctionem facit, quem omnes recentiores medici imitantur, per Balaustium cuiusvis mali punicæ florem intelligentes.

Flores colliguntur eo tempore, quando arbor fructum producit, tum enim humescunt & decidunt arboribus, qui siccati durant duos annos integra uirtute,

TEMPERAMENTVM,

Balaustium refrigerat & siccatur in secundo gradu. Aegineta inquit Balaustium sylvestris punicæ flos est, ualide astringens, siccata & frigida facultate præeditum, itaque summae cutis ulcera ad cicatricem perducit, & destillationes cohæbet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Balaustium habet uim fistendi aluum.

D Aduersus uomitum cholericum, Accipe cortices Balaustij, & in aceto decoque, & emplastri modo stomacho impone, hoc potenter iuuat,

Cortices mali punici uel Granati, easdem quas flores præstant utilitates.

Ad multa prosunt flores, Quicunq; nimium molestatur stomachi eructatione, Accipiat flores & cortices mali punici, contundat, & in aceto decoquat, spongiamq; in eo tinctam pectori superimponat, hoc præsenti erit remedio.

Conducunt Balaustia ad Tenesmum, si quis in cibo utatur. In ore masticatæ conferunt dentibus & medentur gingivis sanguinolentis.

Ita quoq; mobiles dentes firmant & confortant:

Cortice punici ex uino decocti & impositi, perniones sanantur. Succus ex malis punicis acidis expressus coquitur cum melle ad oris, uirilitatis & sedis uitia, nomas, reduuias, & quæ in ulceribus excrescent, & aurium dolores.

Balaustium in puluerem redactum, potest accipi loco Boli armeni.

Branca

DE BRANCA VRSINA.

NOMENCLATVRAE.

*Anaxbos.**Branca Vrsina.**Acanthus.**Pes Vrsinus.**Beren flawe.**Beren tap.*

B ANNOTATIO IN BRANCAM VRSINAM.

BRANCA Vrsina herba est quæ inter emollientes herbas hodie usurpatur, & à medicis inter quatuor remolitiua, quæ appellant, annumeratur: quibus utuntur in decoctione clysterum. Et est ea herba quam Dioscor. & Plinius Achanton appellant, ut Antonius Musa & alij Autores Herbarum pertissimi tradunt, Ex similitudine, quam eius folium cum anterioribus Vrsorum pedibus habet, vulgus Brancam Vrsinam appellavit. In omnibus autem Dioscoridis Acanthi descriptio Brancæ Vrsinæ conuenit. Et neminem mouebit, quod Acantha spinam significet, quoniam hæc herba spinosa quidem est, sed mollibus spinis, ideo à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Topiaria & pulcherrima herba est, quam architecti in columnarum basibus ornandis aut epistylis posuere.

Branca Vrsina vel Acanthus iuxta Dioscor. folia multò quām altuca latiora longioraq; habet, erucæ modo incisuris diuisa, nigrigentia, & cum molli leuore pinguia. Idem & in caule leuor, quem altitudine duorum cubitorum erigit: crassitudine digitali, per interualla sub ipsum usq; uerticem foliolis quibusdam oblongis ueluti nucamentis aculeatis uestitum: ex quibus candidus prodit flos: semen illi est oblongum, & luteum, capitulum thyrsi figura, radices lentore molles, mucosæ, longæ, rubentesq;. In hortis & humentibus locis nascitur.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C TEMPERAMENTVM.

Branca Vrsina herba est calida & humida in secundo ordine. uitutem habet molliendi, maturandi & leniendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia contusa cum axungia porcina, conducunt ad Apostemata ex frigida & humida causa prouenientia, si emplastrum modo impo- nantur. Eodem modo imposita etiam conferunt ulceribus, quæ sub axillis & circa genitalia nascentur, leniunt eñ & benè emolliunt.

Lienosus accipiat Brancam Vrsinam, & oleo immerget, in quo finat eam quinq; dies macerari, deinde oleum linteo percolet, & li- nem in sinistro latere extrinsecus eo inungat, hoc potenter iuuat.

Quando folia adhuc recentia & uirentia sunt, possunt usurpari ad emplastra & unguenta. Aduersus membra indurata & para- lytica, & ad lienem inflatum, sequens parabitur unguentum: Acci- pe Brancæ Vrsinæ contusæ viij. uncias, sabinæ, saluie, maluæ, maio- ranæ, rosmarini, pulegij, Artemisiæ, Absinthij, Abrotani, singulo- rum manipulos duos, gario phillorum vi. uncias, cynamomi femi- unciam, cymini ij. uncias, galangæ ij. drachmas, thuris, masticis, singulorum iiij. drachmas, ceræ albæ viij. uncias, uini boni & fortis tres libras. Hæc omnia cōmisceto, & lento igne inuicem liquefa- cito, ut tantisper bulliant dum uinum in ijs consumatur, postea remouebis ex igne, cæramq; admiscebis, ut inde fiat unguentum, quod ad morbos prædi- ctos conduceat.

D

DE BALSAMITA

NOMENCLATVRÆ.

Σισύμβριον.

Balsamita.
Menta Sarracenica;
Sisymbrium,

Balsamkraut.
Balsam Uting.

DESCRL

DESCRIPTIO.

BALSAMITA mentæ genus est, quod apud Diosc. Sisymbrium appellatur, Due autem eius sunt species, Vna que folijs est integris & crispis, caule quadrato & viridi, odore iucundo, & est sativa. Altera etiam caulem habet quadratum & rubentem, folijs acuminatis: hæc sylvestris, interdum etiam sativa appellatur. Est & alia Balsamitæ species, quam mentam nunc vocant aquatica, quæ circa piscinas, fluuios, & stagna lætissima prouenit, & corollis intorquetur. Aliæ duæ species nascuntur & plantantur in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Balsamita calefacit & desiccat in tertio gradu. Huius herbæ uirtus maxima est, & ad multa conducens, incidit enim & consumit malos humores in homine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Hæc herba in puluerem redacta & cum aqua Raphani temperata, si quis iejunus mane bonum haustum inde sumat, tum lumborum dolores & intestinorum termina pellit.

Eadem in puluerem contrita, & cum farina hordei & modica aqua permista, si inde fiat puls, uentriq; imponatur inter pudenda & umbilicū, multos malos humores in uesica & intestinis consumit. Si quis catharro laborauerit ex frigida intemperie, Accipiat Balsamitæ folia & sacculo indat, ac per noctem capiti imponat, hoc catharrum tollit, & caput leuius reddit.

Cum uino elixa & pota, frigido stomacho ualde confert.

Eodem modo facit ad stillicidium urinæ.

Emplastrum ex hac herba, uentri impositum inter genitalia & umbilicum, auxiliatur ijs qui urinam continere nequeunt.

Si mulier ex hac herba biberit, tum menses prouocat, partumq; promouet, ac matricem refrigeratam expurgat.

Decocta cum surfure & facies inde lauetur & illinatur, tollit lentigines & alias maculas.

Cum uino decocta & cum lingua ceruina permista, confert ad obstructionem iocineris atq; lienis.

Contusa cum polenta mammarum uitijis medetur.

Succus Balsamitæ cum aceto temperatus sistit fluxum sanguinis narium. Succus cum aceto bibitus, enecat rotundos lumbricos. Vomitiones, singultus, fastidia, stomachi dissolutiones cohibet, siue in cibo sumatur, siue succo bibatur.

Imposita fronti, capitib; dolores mulcet. Mammas si tendantur, aut lacte turgeant, compescit, si ex succo minantur.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

Cum sale canum morsibus illinitur.

Linguæ scabritiem conficta leuigat, uel cum aqua mulsa tempore
rata, & os inde colluatur.

Eodem modo sumpta conducta aduersus oris uitia, linguæ tube-
ra, exulcerationem oris, & ad dolorem gingiuarum.

Curat hæc herba omnes rupturas interiores.

Vlceræ & scabiæ in capite infantium mire sanat, si cum lixivio
inde lauentur.

AQVA BALSAMITÆ.

Balsamita cum tota substantia in medio Mañ distillatur.

Aqua Balsamitæ pota, & extrinsecus linteis imposita, omnibus
morbis iam ante dictis medetur.

Conducit pota ad stomachum, ad oppilationem iocineris atq;
splenis; & ad ciendam urinam.

Cum uino mixta atq; pota, confortat frigidum stomachum.
Naribus instillata caput purgat.

DE BETÀ.

D

NOMENCLATVRÆ.

Tetrap.

Beta.

Bleta.

Römischi Röls.

Mangolt.

ANNOTATIO IN BETAM.

BETÀ olus uulgò notissimum, dictum à similitudine, quam ha-
bet cum B litera Græca, figuram enim illius literæ cum depri-
mitur ab olitoribus, refert, ut testatur Columella in carmine de hor-
torum

torum cultu. Græci Betam modo τεῦτλον, modo σευτλον nominant. Capeſſit Beta culturæ quadam ratione incrementum arboris, necq; ulli Hortensium, ut Plinius scribit, latitudo foliorum maior, in buspedes aliquando se pandunt, ſoli natura eis conſentiente; qui- bùdam locis ampliſſimæ Betæ proueniant.

DESCRIPTIO.

Duplex Betæ species est, ut inquit Dioscor. Nigra altera, quæ cum lente cocta aluum efficacissimè compescit, multoq; magis radix. Candida altera est, quæ bonam facit aluum. Ambæ ob nitroſam quam habent uim, mali ſuccisunt, ideoq; caput purgat naribus ea- rum ſuccus cum melle inſtillatus. Nonnulli & tertium genus po- nunt, nempe Betam rubram. Alba in omnibus efficacior est, præ- terquam in astringendo, quo effectu à nigra ſuperatur;

TEMPERAMENTVM.

Betæ omnes frigidam & humidam naturam habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Betæ aluum ciet, si ab aliquo ſumatur, uerum ſtomacho nocet, quem mordicat, & præcipue illis qui ſenſilem ſtomachum habent, herba autem elixa magis probatur, quam ſuccus. Cum ſina pidecocta, ualet ad uitiosum lienem. Conducit ſuccus ad ſacros ignes.

Radix Betæ decocta, ſi inde tres uel quatuor calidæ guttæ auri- bus inſtillentur, tollit dolorem earum.

Succus ex cruda Beta contufus, ſi glabro capitio loco inungatur, facit ut crines naſcantur, & necat pediculos. Quinetiam radicum foliorumq; decocto, furfures & lendes capitio abſterguntur.

Fouentur eodem etiam perniones.

Crudis folijs uitiligines, capilli deſluuia, quas alopetias dicunt, & quæ paſcendo ſerpunt ulcera, utiliter emplaſtri modo illinuntur. In uitiliginib; tamen nitro locum antea conſrificasse oportet: in alopecijs autem unguibus ſcarificaffe.

Beta elixa papularum eruptiones, & ambusta ſanat.

Succus Betæ cum Cumino uel ſemine Anethi ſumptus, tormina ventris diſcutit,

Radices in aqua coctæ, prurigines tollunt.

AQVA BETÆ.

Distillatur hæc herba & radix cum tota ſubſtantia conciſa, cir- ca finem Maij.

Aqua Betæ mane & uesperi ſingulis uicibus duabus uel tri- bus uncijſ pota, & linteum in ea intinctum, fronti applicetur,

DE HERBIS, CAETERIS QVE

- C doloribus capitum ex calida causa contractis, medetur.
Eodem modo pota, raucedinem gutturis tollit.
Aqua hæc matutino tempore à ieuno sæpius naribus attracta,
phlegma & distillationes capitum per nares extrahit.

DE BETA ALBA

NOMENCLATVR AE.

D

Beta alba.

Weiß Rödl. Raps Kraut.

VIRES AC IVVAMENTA.

B E T A alba facultatem habet purgandi & abstergendi omnes
malos humores.

Aqua in qua Beta alba decocta fuerit, furfures capitum tollit, si ex
ea caput lotum fuerit.

Beta candida cocta & cum allio crudo sumpta, uentris tineas
abigit.

Succus fronti illitus, epiphoras sedat.

Eadem Beta contra ulcera quæ serpent, & in capite manant, il-
linitur.

Hæc herba crebrius comesta, non conductit hominibus, auget
enim malos humores tam in sanis quam in ægrotis.

A Q V A B E T A E A L B A E.

Tempus distillandi est in exitu Iunij, tum folia ex caulis decer-
pentur & distillabuntur.

Aqua Betæ albæ recens pota mane & uesperi singulis uicibus
quatuor uncij, ualet aduersus calculum, nam illum consumit.

Confert

Confert quoq; contra lithiasim lumborum, renes enim & lumbos expurgat.

Morbis articularibus cum pannis lineis imposita, Dolorem & cruciatum eorum sedat.

DE BEDEGARI SIVE SPINA ALBA.

NOMENCLATVRAE.

Anardia leuca.

Bedeguar.

Bedegaris.

Spina alba.

Cardo sancte Mariæ.

Labrum Veneris.

Weiß Distel.

Mergen Distel.

Fehe Distel.

Stich Kraut.

BEDEGVAR Arabes, Romani uero Albam spinam dicunt. Pharma copolæ ac iuniores medici, pro alba Spina, quæ illis ignota est, utuntur spongiola, quam rosa canina uel sylvestris producit, nascitur q; in spinis. Nam etsi hæc plurimum in medicinæ usu differat à Spina alba, non tamen est hæc permutatio exitialis, ut testatur Campegius in libello de simplicibus medicamentis. Spina alba, ut Leonardus Fuchsius opinatur, est Carduus Mariæ, que herba in omnibus conuenit cum descriptione Spinæ albæ, apud Diocoridem.

DESCRIP TIO.

Bedeguar folia habet albis Carduis similia & spinosa, Spinæ autem ferunt flores purpureos. Semen simile est carthamo.

Dioscorides Bedeguar uel Spinam albam hoc modo describit. Nascitur montibus & sylvis locis, folijs nigro chamæleoni similibus, angustioribus tantum candidioribusq;, asperis & spinosis, Caulem altitudine supra duos cubitos habet, humani pollicis crassitudine, crassiorem q; aliquando, albescentem, intusq; concavum. In cuius summo aculeatum capitulum est, marino echino simile, oblongius tamen & minus; flores purpureos, in quibus semen cnici figura est, sed rotundius.

T E M.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

TEMPERAMENTVM.

Spina longior in Bedegari frigida est in primo ordine cum medio diocri humiditate ac seccitate.

Radicem siccantem & modice astringentem obtinet, ut testatur Ægineta. Semen calidum est ac tenuerit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Bedeguar habet uirtutem resoluendi ac aperiendi oppilationem splenis & iocineris.

Pota Spīnæ albæ radix, sanguinem expuentibus prodest. Semen potū succurrat conuallis infantibus, Succurrat & serpentū morsib.

Semen potū etiam auxiliatur spasio.

Conducit Spīna alba cōtra rubras pustulas quæ pueris oboruntur. Valet item ad sanguinem congregatum, ad dolorem punctilem, loca cordi uicina relaxat, expurgat, & aperit iecur & splenem, sitim sedat.

Radix quoq; pota, prodest & cibum in stomacho non continetibus, cœliacisq;. Vrinam cit, & contra tumores emplastrimodo imponitur.

Colluuntur eiusdem decocto, in dolore dentes. Ferunt etiam factō ex Spina alba amuleto, & ex collo suspenso, fugari uenenata omnia. Corona ex ea imposita, capitis dolorem minuit.

AQUA BEDEGARIS.

D Tempus distillandi est circa finem Maij, tum folia decerpentur ex caulis, & distillabuntur.

Aqua pota mane & uesperi ac meridie duos uel tres dies, singulis uicibus iiiij. uel v. uncis, confert contra punctionem in corpore infantiū præcipue: & contra erysipelaca, & calorem minus naturale.

Eadem pota salutaris est aduersus sanguinem in grumos concretum, siue ex casu, siue ex plaga.

Relaxat thoracem ac cor, siue sola sumatur, siue uino admiscat.

Conducit item pota ad pulmonem & splenem.

Aqua hæc pota ut suprà dictum est, saluberrima est, quando inflammatio ipsum iecur occupauerit. & ad alios calores conductit, si linteis in ea intincta, superimponantur. Sitim quoq; pota sedat.

DE BEHEM ET BEN.

NOMENCLATVRAE.

Behem.

Behenum.

Ein Wurzel inn der Apothecken.

ANNO.

ANNOTATIO IN BEHEM.

BEHEM est ex illis simplicibus, quæ ex Arabibus medicis celebrantur. Extat autem in officinis duplex Behem, Albū scilicet & Rubrum. Deportantur radices ex Armenia, suavi odore, glutinoso scatentes humore quæ genituram adaugere creduntur.

TEMPERAMENTVM.

Behem est calidum & humidum in secundo gradu. Herbe in medicina nullus est usus. Radix conductit aduersus Melancholiam, excitat lætitiam. Ea uero radix optima censemur quæ densa fuerit & non foraminosa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Behem cor confortat, ac tremorem tollit. Duos annos durat integrata virtute.

Ben autem uel Been apud Arabes est granum angulosum, magnum ut auellana. Dioscorides quarto libro, Balanū myreplicem, Latini uero glandem unguentariam appellat. Plinius uno nomine myrobalanum uocat. Hoc Ben calidum in tertio ordine, siccum uero est in secundo. Ex hoc semine exprimitur oleum, quod confert ad faciem immunda lepra decoloratam.

Si quis ex semine crebro bibat, tum facit ad lienem induratum.

DE BERBERI.

NOMENCLATVRAE.

Oxyacanthæ.

Berberis.

Oxyacantha.

Versich.

Saurauch.

Versitz.

Erbsal.

ANNOTATIO IN BERBERIM.

BERBERIS apud Arabes est arbor, quæ Græco nomine Oxyacantha, idest acuta spina à Dioscoride dicitur. Berberim uero cū Oxyacantha idem esse, manifestè aliquis deprehendet, qui Serapionem cum Dioscoride

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Dioscoride contulerit, facilis cognitu & inuentu Oxyacantha hęc, tam certę eius notę sunt, & tam multis locis nascitur, syluis, sepibus, frutetis, campestribus montanisq; & siccis & aquosis locis. Gręci à spinarum acuminatis cuspidibus, Oxyacanthan dixerunt, membrinęq; pluribus locis eius Theophrastus, qui & genere masculino Oxyacanthum semper eam appellat.

DESCRIP TIO.

Oxyacantha ut Dioscor. inquit arbor est similis agresti piro, minor tantum, magisq; spinosa, fructum fert myrti baccis æqualem, conferctum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidam radicem, & altius descendente.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; desiccatur in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus potus antiquas fluctiones fœminarum tollit & expurgat eas. Sistit fluores alui, quos diarrhoeam uocant, potus & in cibo sumptus fructus eius.

Radix trita & illita extrahit infixa corpori, ueluti sagittas, spicula, hastulas, surculos, spinas, Idem præstat & fructus eius, tritus & illitus.

Berberis sudorem prouocat, si quis uentrem ex ea inunxerit: secundum mortuum expellit, uentre prægnantis inde inuncto.

Sitim sedat Berberis si quis utatur, stomachum & iecur firmat atq; confortat.

Facit etiam ad calidos abscessus, tam intus quam foris existentes, remouet enim calorem.

Aufert omnes morbos ex nimia fluctione sanguinis prouenientes, maximas uires cordi præbet, & appetitiam præstat.

Ex fructu Berberis facito Syrupum, qui cum aqua decoctus, deinde percolatus & cum Zaccaro edulcatus, ualet contra febrem & calidam intemperiem iocineris.

Fructus cum Solano permixtus, & iocineri impositus, ipsum refrigerat.

Succus cum aqua expressus medetur dolori capitis, si quis mane eo usus fuerit.

AQVA BERBERIS.

Fructus Berberis distillari debent, quando benè sunt maturi, ut in Octobri.

Aqua hęc restinguat malum calorem in homine, mane & uesperi tribus uncij̄s pota, Salubris quoq; est aqua hęc pota aduersum calidum iecur, uel si quis linteal molle lanam in ea madefactam in dextro latere ilij̄s imponat.

Sitim

Situm quoq; sedat, & ualet aduersus tumorem & eructationem
atq; ciborum fastidium, appetentiamq; reducit.
A qua confert aduersus flunctiones nimias foeminarum, cum ru-
bris corallis perinista & pota.

DE BITVM IN E.

NOMENCLATVRAE.

Ασφάλτος.

Bitumen.

Bitumen Iudaicum.

Juden Leim.

ANNOTATIO IN BITVM EN.

ASPHALTON Romani Bitumen dicunt: Bitumen o-
mne, inquit Dioscorides, antecedit Iudaicum, probatur
quod purpuræ modo splendet, ponderosumq; & firmo
odore est, damnaturq; cōtrā quod nigro colore sorder,
Adulteratur enim admista pice. Nascitur in Phoenice, Sidone &
Babilone, Iudaicumq; hoc Bitumen, ideo omnibus alijs à Dioscori.
de præfertur, quod efficacissima omnium aliorum ui & natura sit,
idq; indicio esse potest, quod ut Strabo in descriptione Iudeæ testa-
tur, ex interuallo ui sua solidissimis metallis, & auro, rubiginem &
asperitatem inducat: Necq; credendum est, ut Campegius indi-
cat, uerum Bitumen Iudaicum ad nos adferri, uel si adfertur, tanti
pretij existit, ut totius Antidotij pretium peruerat. Galenus & Dio-
scorides uarijs id adulterari modis queruntur.

TEMPERAMENTVM.

Bitumen Iudaicum est calidum in fine tertij ordinis, & siccum in
quarto.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tumorem tollit cum aceto mixtum & illitum. Cum castoreo
permixtum, atq; suffitus inde fiat, mulieribus menses trahit.
Fumus inde naribus attractus, pellit catharrum.
Bitumen Iudaicum in ore retentum, medetur absq; dubio dolo-
ribus dentium.

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE BORAGINE

NOMENCLATVR AL.

Ευφρόσωνος.

Borago,

Borrich.

Burris.

Boretsch.

D

ANNOTATIO IN BORAGINEM.

BORAGO herba est, cuius floribus cæruleis utimur in acetarijs delicatioribus, habentq; flores etiam in conditura & medicina peculiarem quandam gratiam. Quæ autem hodie Borago ob Empiricis, & tota thericorum schola uocatur, uerum est Buglossum antiquorum, Nam & foliorum habitus, & flos, & tota uirtus Buglossi cum Boragine omnino conuenit. E contrario quæ ab Empiricis & Herbarijs iam Buglossum appellatur, Borago est, & apud Dioscoridem Cition uocatur, adeo diuarum Herbarum appellationes inuicem commutate & confuse sunt. In hac opinione sunt omnes recentiores medici, utputa Nicolaus Leonicenus Manardus, Marcellus Vergilius, Fuchsius, Brunsfelsius, & alij multi, quorum iudicia de his diuibus herbis quilibet legere poterit. prudenter igitur facient medici, item & pharmacopole, nisi omnino uelint obstinatè in suo errore persistere, si quando Buglossum in medicum usum adhibere uelint, ut pro illo Boraginem nostram potius, quam illam quæ uulgò Buglossa appellatur, accipient quod si fecerint, sentient & securas quas illi adscribunt antiqui facultates.

DESCRL.

DESCRIPTIO VULGARIS BORAGINIS.

Borago vulgaris nascitur sesqui cubitali altitudine, viridi colore floribus ceruleis, in quibus capitulum est purpureum, in alba stella vel circulo. Radix est albicans, herba uero hirsuta, cum crasso & pingui caule, ramulis se propagat, ubi semel plantatur, deinceps sua sponte crescit. Semen nigrum fert, quod quum maturum est, erumpit & exilit, per hyemem in terra perit: folia hirsuta sunt, quorum usus in medicinis est, quum adhuc recentia & viridia sunt, & non siccata.

TEMPERAMENTVM.

Borago quae à Galeno & Dioscoride Buglossum appellatur, calida & humida est in primo ordine. Quod & Galenus testatur in quibus Buglossum humidæ calidæq; temperie est, itaq; uinis inieatum, letitiæ hilaritatisq; causa esse creditum est. Hinc & ἐφροσυφη Græci dixerunt, quasi lœtificantem.

VIRES AC IUVAMENTA.

Borago decocta cum uino & bibita, bonum generat sanguinem. Qui laborant uertigine capitis, accipient succum huius herbæ & commixtum cum Zaccaro bibant, tum optimè iuuat.

Aduersus tremorem & palpitationem cordis, Accipe Syrupum ex succo Boraginis, & admisce Zaccarū, pulueremq; ex ossibus de corde cerui, remedium præstat, si utaris.

Succus cum sena si Syrupo de Boragine admixtus fuerit, & mane ac uesperi potus, auget sensus, & discutit Melancholiam.

Flores crudi comesti, bonum reddunt sanguinem, cohident cordis tremorem, idem quoq; præstant, si quis in uino ex eis bibat.

Syrupus Boraginis usurpatur aduersus morbum regium, flores siccati & per annum seruati, conferunt omnibus, quibus ipsa herba confert.

Flores oleo oliuarum impositi, & cordi stomachoq; illiti, maxime confortant.

Syrupi de Boragine & Buglosso usus est in medicina ad omnia quæ confortant.

AQVA BORAGINIS.

Tempus distillandi Boraginem est circa finem Maij, quando flores fert, tum radix ac herba cum tota substantia concisa ac contusa in Balneo Mariæ distillari debet.

Aqua hæc mane & uesperi pota singulis uicibus duabus vel tribus uncij, pellit tormina & tumores uentris, medetur dysenteriæ, atq; difficultati spirandi.

Eadem pota, cor & cerebrum confortat, uires præbet memoriam & ingenio, malum sanguinem purgat, & arcet phrenesim.

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cum linteolis imposta loco alicui, ubi Aranea vel Apis hominem pupugit, tollit dolorem.

Eadem cum rubro serico panno oculis imposta, dolorem eorum pellit, claritatē inducit, auribus & collo imposta, tinnitus & dolores aurium discutit.

Aqua florū Boraginis pota, in omnibus eodem modo in potu sumienda est, quo ipsius herbæ aqua, nisi quod ea præciosior est, purgat sanguinem, pellit Melancholiam, & mirè cor confortat.

Conducit ad omnem destillationem capitum, singulis uespertiniis horis duabus uncijis pota.

Aduersum febres ardentes, & icterum prodest, iecur refrigerat, pota uel linteis imposta.

DE BUGLOSSO.

NOMENCLATVRÆ

Buglossop.

Buglossum.
Buglossa.

Ochsenzung.

VGLOSSVM Romani bouis linguam aut bubulam linguā appellant, folia habet in terram decidua, & hirsuta, bubulæ linguæ similia, Quamuis inter medicos controuersia est de nominibus, tamen eadē virtute esse prædictas Boragine & Buglossum testantur.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Vtrāq; calida & humida est in primo.

VIRES AC IUVAMENTA.

Buglossum in uino sumptum confert pulmonarijs, & sicca tussi laborantibus.

Coctum in mulsa, ut Galenus inquit, congruit ob gutturis asperitatem tussientibus.

In uino maceratum & temperatum cum melicrato, & potum, facit hilaritatem.

In uino frequenter sumptum purgat Choleram rubeam ex nimio feroore prouenientem.

Eodem modo medetur cardiacæ. Etiam nocuos humores pulmonis ita sumptum detrahit.

Succus cum calida aqua bibitus, tumorem pedum tollit.

Vinum quo Buglossum fuerit maceratum, potum, seruat bonam memoriam.

Idem cum uino sumptum cor ualde confortat, & bonum generat sanguinem.

AQVA BUGLOSSI.

Buglossum distillatur in principio Iunij.

Hæc aqua propinabitur omnibus qui dysenteria, asthmate, & animi defectione laborant, præterea tristibus & perturbatis, illisq; qui debili sunt cerebro, pondere duarum uel trium unciarum, & mane ac uesperi cum Zaccaro sumetur.

Confert quoq; aduersus omnes calidos morbos, ad febres, pulmonis uitia, ad iecur & lienem, purgat sanguinem, punctionem circa cor & thoracem discutit.

Aqua Buglossi dissipat icteriam, mundificat leprā & scabiem, & fluxiones capitis mitigat.

Capitis dolorem & ferorem oculorum sedat, lineis pannis capit uel oculis applicata, eodem modo tinnitus aurium tollit.

Flores Buglossi in Balneo Mariæ distillati, præbent preciosissimam aquam ad confortandum cor & cerebrum, cum contusis marginitis uel cum confectione manus Christi ex margaritis, propria.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

NOMENCLATVRAL

Gossipion.

Xylon.

Bombax.

Coton.

Cotum.

Baumwoll.

ANNOTATIO IN BOMBACEM.

BOMBAX & Cotum barbara sunt nomina, Latinis autem Gossipion uel Xylon dicunt, ut Ruellius Autor est.

Gossipion frutex est exiguus laniger, palmæ folio, similem barbatæ nuci lignens fructum, cuius in exteriori

D Bombyce lanugo netur in linum candidissimum mollissimumq; de hoc Plinius lib. 19. cap. 1. in hunc modum scribit: Superior pars Ægypti in Arabiam uergens gingnit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina: parvulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore Bombyce lanugo netur, nec ullum lini genus est, quod huic candore & mollitia præferatur.

In floribus huius fruticis semen continetur cuius usus est in medicinis. In Sicilia quoq; nasci hunc fruticem quidam scribunt, & similem esse persico.

Folia & semina multa pollut virtute, & sunt humidæ naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Foliorum succus medetur infantium torminibus.

Semen potum cum aqua foeniculi medetur tussi & uitij pectoris. Oleo ciuis emaculantur lentigines.

DE BRYONIA.

NOMEN.

fit I

NOMENCLATVRAE.

Αμπέλος λευκη.
Βρυώνια.

Bryonia.
Vitis alba.
Viticella.

Stickwurtz.
Rasewurzel.
Hundskürbsen.
Weißweinreb.

ANNOTATIO IN BRYONIAM.

BRYONIAM Græci & ampeloleucem dicunt, Latini uerò albam uitem appellant, quod folia & corymbos ac capreolos Vitis habeat: eademq; folia alba gerat, præsertim dum grandiora sunt, A Latinis etiam pylotrum hoc est quasi depilatorium dicitur, quia ex ipsius acinis pelles confici possint, & depilari: uel etiam quia depilatoria unguenta ingreditur, imò ipsa per se sola, & sapone (ægre autem) depilat. Viticella etiam dicitur ob similitudinem quam cum Vite habet. Duæ uitem sunt huius Vitis species, alba scilicet & nigra.

DESCRIP TIO.

Bryonia uel Vitis alba est radix cum herba nascens plerunq; inter sepes, caulem oblongum & herbaceum acquirit, sepibus, fruticibus qui sunt in proximo, passim se innectit, suisq; complectitur claviculis, albos flores producit, eius corymbi primum uirides, deinde vero rubentes fiunt, qui intus acinos ut uua habent. Radix est candida & longa, in profunda terra hærens.

TEMPERAMENTVM, VIRES AC IUVAMENTA.
Bryoniæ germina, ut Ægineta inquit, ceu stomacho grata eduntur, urinæq; ciendæ sunt: radix abstergit, tenuis natura & mediocriter calida.

Radix abigit serpentes & bufones, si in igne tostæ minutim consideratur, tum enim uaporem ac odorem emittit, quem si serpentes uel quæcunq; alia animalia uenenata olfecerint, statim læduntur, & moriuntur.

DE HERBIS, CAETERIS QV E

C Idem odor & fumus laedit hominem, nisi prius rutam comedenter.
Habent folia, fructus & radix acrimoniam, quapropter Chironijs & in gangrenā phagedenamq; transcurrentibus, & putrescentibus tibiarum ulceribus, cū sale utiliter emplasti modo imponuntur.

Herba in aquā decocta etiā tibijs exulceratis calida imponitur.

Bryonia cum Carduo panis, quem uulgò Eberwurz dicimus, pari pondere in puluerem redacta, & cum aqua pluiali permista, mulieribus dissoluit secundas, si in potu sumant.

Fœminarum locis etiam apposita, foetus & secundas trahit. De coquitur eadem, decoctoq; illo insidentium fœminarum loci purgantur, & ejectione exinaniantur.

Aduersus pestem in corpore exortam, Accipe Bryoniae drachmam unam, diagridij granum unum, & cum succo Chelidoniae commisce, & bibe ex eo lesquidrachmam, & pestem pellet: postq; autem ægrotus sudauerit, corpus intus purgabit hoc modo, Accipe Diafiniconis iij. drachmas, electuarj de succo rosarium, & Disturbit singulorum drachmam unam, & similis permisce cum modica aqua Acetosæ, uel cum iure pectorum non salito: postq; hoc sum pseris, tres horas manebis iejunus, & toller omnem malorum humorum illuient ex eo potu in corpore collectam.

Radix è collo suspensa sanat laborantes spasmo aut epilepsia.

D Si quis sumat in potu bonum haustum ex succo foliorum, tum medetur dysenteriæ, Similiter & sanguinē excrecentibus conducit.

Folia decocta & cum melle permista, ac pota gargarizataq; conferunt ad omnes dolores gutturis.

Accipe succum & tantum uini admisce, ac septem dies ad potandum præbe illis qui contrita ac fracta ossa uel membra habuerint, & sanabuntur. Accipe succum ex fructu, & cum radice mori decoque, indeq; para gargarismum, quo manū & uesperi os collue, facit ad omnes dolores dentium, confortatq; eos, neq; sinistri decidere. Radix uitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & fugillata emendat, & cictrices, si in modum rapæ tosta & contusa fuerit, ac faciei imposita. Idem præstat decocta in oleo.

Radix cum aceto decocta, & emplasti modo sinistro lateri imposta, tollit punctionem ac dolorem ipsius lateris. Idem membris tumidis impositum, ut genitalibus uirorū, tollit tumorem. Radix decocta cū aqua mulsa & modico aceti admixto, si hoc per totum annum quis biberit, medetur morbo comitali. Idem præstat puluis cū Oximelle sumptus, Fit ex ea etiam addito melle eclegma, spiritus prefocationibus, suspiciose & tussientibus utile.

Radix trita & emplasti modo imposta fracta extrahit ossa. Quinetiam ex uino emplasti modo imposta, inflammations dscutit,

scutit, & abscessus rumpit. Semine ad scabiem & lepram utiliter inunguntur. Idem emplastri modo imponitur. Facit lactis abundans tam succus eius cum tritici decocto potus.

AQVA RADICIS BRYONIAE.

Radix Bryoniae concisa distillatur in fine Maij.
Hæc aqua quatuor uncijns pota adiuuat concoctionem, tollit pituitam ex gutture si inde tam à foris quam intus fricitur.

Si pedes ex ea fricentur, confert ad podagram. Quatuor uncijns à ieiuno pota, conducit malo stomacho, octo uero uncijns pota laxat aluum. Restinguit sacros ignes, pellit malas maculas, neuos & lentigines, ac rubentem leprosamq; faciem, si sæpius ex ea lauetur.

Valeat ad currentem paralysim, & ad tumorem & morbum regium linteis imposita.

DE NIGRA VITE, VEL BRYONIA.

NOMENCLATVRAE.

Αμπελος μελανη.

Bryonia nigra.

Vitis nigra.

Vua Taminia.

Schwarz Stickwurz.

Schwarz Weinreben.

BRYONIA nigra folia hederæ similia habet, ut inquit Dioscor. ad smilacis tamen hedere folia magis accedentia, cui & caules habet etiam similes, maiora tamen eius folia quam illius sunt. Claviculis & hæc nititur, apprehenditq; propinquas arbores, fructus illi racemosus est, à principio viridis, cum maturuit deinde niger. Radix foris nigra, buxei coloris intus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Huius etiam caules in prima germinatione olerum modo in usu sunt, menses & urinam trahentes. Minuant ipsis lienes, Comitia libus, uertiginosis, & resolutis accomodati sunt. Habet nigræ huius

DE HERBIS, CAETERISQUE

C hulus Bryoniæ radix albæ similes uires, & h̄sdem accomodatas, minus tamen efficaces, faciunt ad iumentorum ceruices cum exulceratæ fuerint, nigre Bryoniæ folia in quem usum emplastri modo imponuntur. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

DE BRVSCO.

NOMENCLATVR AL.

Mugium cypri.

Ruscus.

Bruscus.

Sylvestris Myrtus.

Heydelber.

ANNOTATIO IN BRVSCVM.

BRVSCVS officinarum, ut Antonius Musa & Ruellius indcant, est apud antiquos & Dioscoridem, Ruscus & Oxymyrsine, idest sylvestris myrtus. Barbari uocabulum corrupere, & Bruscum pro Rusco dicunt. Ex hoc frutice acuminato & spinoso aliquibus locis scopæ ad purganda paumenta fiunt. Pueri etiam rubentes baccas ex folijs eius decerpentes, ceu corallis per ludum se illis ornant. Rustica postremò plebs in carnario suspendit, tueturq; eo à murium iniurijis pernas: & casei sui fiscellas, neq; enim acumina ta in cuspidem foliorum eius cacumina penetrare animalia illa au dent, quam ob causam myacantham, idest murinam spinam à Di scoride dictam esse credendum est.

DESCRIPTIO.

Bruscum hodie officinæ uocant humilem herbam, fruticosam, folijs

folijs acutis, & mucrone rigentibus, dependentibus à medio bacis, que per maturitatem rubescunt, osseō intus nucleo, ramulis cibitalibus, utilium modo lentis, foliosis, fractu contumacibus, radice graminis acerba, subamara.

TEMPERAMENTVM.

Fructus & folia, temperato calore sunt prædita.

VIRES AC IVVAMENTA.

Bibuntur in uino folia fructusq; ad ciendas urinas: ducendos menses, & frangendos in uestica calculos: proflunt eadem fellis suffusionibus, urinæ stillicidio, & capitis doloribus, Nascitur asperis locis & præruptis rupibus.

Succus ex folijs in ore retentus, tollit putredinem & statim sanat. Idem succus cum lacte temperatus, & circa aures inunctus, omnija mala ex eis tollit, & clarum reddit uisum. Idem cum Zaccaro bibitus, excretionem sanguinis aufert, & frangit calculum lumborum.

Succus decoctus & potus, uulvas mulierum purgat, & mouet menstrua.

Puluis ex radice uulneribus inspersus, erodit gangrænam, & statim sanat.

Ad tumida uirilia facito emplastrum ex folijs cum oleo rosaceo permixtis, & superimpone, tumor pellitur absq; incommodo.

Ad uirilia quoq; cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilis putant.

Accipe radicem Brusci, Anjsum & fœniculum equali pondere, ac in puluerem contunde, & Zaccarum admisce, huius pulueris unum cochlear ieiunus sume, & flatus in corpore & tormina intestinalium discutiet.

DE BVRSA PASTORIS.

NOMEN

DE HERBIS, CAETER ISQUE

NOMENCLATVRAE.

Bursa pastoris.
Sanguinaria.
Pera pastoris.
Crispula.
Herba cancri.

Teschel Kraut.
Hirten seckel.
Blüt Kraut.

ANNOTATIO IN BVRSAM PASTORIS.

BVRSA Pastoris multis nominibus à recentioribus medicis donata est: num autem apud Græcos & antiquos hæc herba cognita fuerit, nemo adhuc certò demonstrare potuit. Bursam pastoris uulgus appellat, à folliculis in exiguae uulgæ similitudinem compressis, turbinata cordis effigie. Proinde & Germani Teschel Kraut, id est herbam marsupij appellant. Sanguinaria etiam dicitur, quia miram in sistendo sanguine potestatem habet, Sunt autem plures Sanguinariæ, sed hæc uirtute præpollet.

DESCRIP TIO.

Bursæ pastoris duo inueniuntur genera. Maior scilicet & Minor, Maior censemur melior, Vtracq; habet folliculos dependentes marsupij figuram representantes, in quibus continetur semen minus, Flores uero albos, & radicem candidā & numerosam habet.

TEMPERAMENTVM.

Vis illis tribuitur astringendi & refrigerandi.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Bursa pastoris confert illis quibus stomachus æstuat, si extrinsecus imponatur.

Trita ex acetō collectionum inflammationes refrigerat, ac eo defluentes humores cohibet.

Medetur dysentericis, sanguinem excreantibus, neq; non mulierib; profluvio, succus in potu sumptus.

Ad nimiam fluxionem sanguinis narium, uel alterius membr; Accipe succum huius herbæ, & cum eo nares uel membrum inundatum sanguinem sistet, & uenas æstuantes refrigerabit.

Herba in manibus si contineatur, ualde adstringit sanguinem ex naribus fluentem.

Auribus purulentis succum calidum instilla, pus ipsum ac fluxum carum tollit.

Bursa pastoris decocta cum uino & melle, & recentibus uulnibus imposita, citò sanat.

Cruenta quoq; uulnera facile sanat.

Succus cum Semperuiuo in acetō permixtus, imponitur utiliter sacris ignibus.

Herba cū uino decocta, confert aduersus morsum uenenatorū.

Vtramq; Bursam pastoris sanguinem uehementius adstringere, quam ullam herbam, medici affirmant.

AQVA BVRSÆ P ASTORIS.

Ad distillationem herba cum tota substantia colligenda est, & minutim concidenda circa finem Maij, uel circa principium Iunij.

Aqua Bursæ pastoris, mane & uesperi singulis uicibus tribus uncij; pota, saluberrima est contra omnem fluxum uentris. Eodem modo pota mulieribus sistit menstrua. Item omnia uulnera mitigat & curat, si inde lauentur.

Eadem sistit fluxū sanguinis ex naribus, si pessulus factus ex Gospio, in ea aqua maceratus, naribus immittatur. Idem præstat si cum linteolo fronti imponatur.

Eadem vi, aut vii. uncij; pota sistit sanguinem uulnerum.

DE BVXO.

NOMENCLATVRÆ.

Buxus.

Buchsbaum.

K

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN BXVVM.

C

VXVS siue Buxum, utrumq; enim dici potest, est una illarum arborum, quae topiario operi accomodatissimæ sunt, & tonsiles ac flexiles, perpetuoq; uirore commen- dabilis; quales sunt Cupressus, & Iuniperus. Buxus au- tem arbor est satis nota, ligni pallore & duritia commendabilis, ut inquit Plinius, immortali coma uiret, nec ei decidunt folia, Spissima ac grauissima ex omni materie, ideoq; in aquis non fluitat, neq; ca- riem neq; uetus statem sentit. Pyrenæis & Cytoro montibus pluri- ma, ac Berecynthio tractu. Huius autem tria genera facit Plinius lib. 16. cap. 16. Gallicum, quod procerum est: Olerastrinum, in o- mni usu damnatum ob grauem odorem: & nostrate siue sylvestre, omnium minimum, sed diffusius, & densitate parietum uirens sem- per ac tonsile.

TEMPERAMENTVM.

Buxi lignum ualde bonum est, singulari pollet uirtute, & in qua- tuor qualitatibus temperatum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Serpentes quando uulnerati sunt, ed untradicem Buxi, & statim reualescunt.

Folia Buxi siccata & in puluerem trita, cumq; aqua Lauendulae D in potu sumpta, phrenesim tollunt. Sub Buxo dormire aut quie- scere, minuit ac laedit mentem, nam odor illius naturæ aduersatur. Lignum aufert libidinem.

Ligni rasura subtilis (cum sit frigida & sicca, ut Vitalis testatur,) in aqua pura decocta atq; bibita, fluxum uentris restringit.

Buxus si in lixiuio uel aqua decoquatur, & ex tali decocto ca- put saepius lauetur, crines facit ruffos atq; flauos.

DE BV TY RO.

NOMENCLATVRÆ.

Bovtyropœ.

Butyrum.

Butter.

Ancken.

ANNOTATIO IN BV TY RV M.

BVTYRV M. Romani pariter Græcis dicunt, E lacte fit & Buty- rum, ut Plinius inquit, Barbararū gentiū laudatissimus cibus, & qui

& qui diuites à plebe discernat, quoniam autem plurimum è bubulo fit, ab oue nomen inuenit, alioqui ex omni lacte fieri posse & Di scor. & Plinius testati sunt, quod antiquiores aliqui negauerunt, nomen magis quam rei naturam contemplati.

TEMPERAMENTVM.

Butyrum calefacit atq; humectat in primo ordine. Habet naturam maturandi purgandi & digerendi mediocriter in teneris corporibus, quod etiam Ægineta testatur:

Olcosum natura Butyrum est, & lactis naturam sequitur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Butyrum maturat parotidas, si eo inungantur: infantū dentitiones adiuuat, admixto melle Butyrū: in quem usum gingivæ eo sunt confricandæ, prodest & ante dentitionem gingivuarum pruritibus. Prodest & oris ulceribus in eadem etate, quas aphtas dicunt.

Conducit etiam ut membra & lumbi eo inungantur, dolorem enim in ijs mitigat.

Butyrum cum melle permistum & ita in cibo sumptum conductum A postema pectoris.

Eodem modo discutit abscessus pulmonis, unde solet proueni retabes. Præterea etiam lenit & purgat omnia ulcera in genitalibus.

Butyrum in cibo sumptum lenit omnia interiora membra, propteræ etiam in illis regionibus ubi homines quotidie Butyro uictitant, perraro calculo obnoxij sunt, nam erassi uiscosiq; humores ex quibus calculus creari solet, ex Butyro digeruntur & purgantur per urinam & sedes.

Butyro si quis usus fuerit tam foris quam intus facit hominem per sputum ejcere uiscosos humores pectoris.

Præterea, ut Ægineta inquit, humores ex inflammatione pectorum infarctos, Butyrum linctum concoquit.

Infunditur clystere contra intestinorum tormina Butyrum, & crassioris intestini, quod colan dicunt, exulcerationem.

Finis literæ B.

Sequuntur Herbarum descriptiones que à litera C. incipiunt.

DE CHAMOMILLA.

K. 11

DE HERBIS, CAETER ISQVE

C

NOMENCLATV.
RAE,

Ανθέμις.
Χαμαιμέλον.

Anthemis.
Chamæmelon:
Chamomilla.
Cotula foetida.

Camillen blumen.
Magdblum.
Brotten dill.

D

ANNOTATIO IN CHAMOMILLAM.

HAMOMILLA uulgò ab officinis & Herbariis
uocatur, quæ à Dioscoride Anthemis & Chama-
melon dicitur. Eranthemon aliqui appellant, quo-
niam uere floreat, Chamæmelon uero, quia odorem
mali habeat, sic nonnulli Leucanthemon à colore al-
bo, aut Chrysanthemon Chrysocomenue à flauo
auri colore, eam indicauerunt.

DESCRIPTIO CHAMOMILLÆ, ET
eius Genera.

Chamomillæ tria inueniuntur genera. Primum, ipsa uera Cha-
momilla, quæ ubiq; in segetibus nascitur, & locis cultis, duorum pa-
lmarum altitudine, folijs foeniculo, floribus uero Matricariæ simi-
libus, odore iucundo, capitello intus luteo, quod per ambitum cir-
cumdatur flore candido, in modum coronæ. Alterum genus uo-
catur Cotula, quæ adeo similis est Chamomillæ, ut frequenter eti-
am Herbarios decipiatur: cum folijs & floribus nihil penitus differre
uidet, odore tamen est tetriore, & uocatur sylvestris Chamomilla.
Tertium

Tertium uero genus est Cotula foetida, Germani eam Caninam, si ueforem caninum appellant, hec ultra modum pessimum olet; utraque Cotula amat loca inculta, & semitas.

TEMPERAMENTVM.

Chamomilla ut Galenus inquit, calefacit siccator in primo ordine, præterea uirtute tenui discussoria, laxanti, & odorata constat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Florū magnus usus est in medicinis, & colligendi sunt circa finem Maij, uel in principio Iunij. Habent uirtutē molliendi & leniendi.

Chamomilla in aqua decocta, & duris apostematibus imposta, emollit ac dolorem lenit, expellit purulentiam.

Vinum in quo per noctem flores Chamomillæ fuerint macerati, biberit, neruos confirmat, & paralysim aufert, flores contusi & cum melle permixti ac sumpti, aluum laxant, multosq; uiscosos humores per inferiora expellunt, ac intestina hominis expurgant. Flores Chamomillæ cerebrū confortant, & educunt malos humores in eo ex frigiditate collectos, si caput lixiuio ex illis parato lotū fuerit.

Chamomilla in aqua elixa curat ulcera oris, si os inde collutum fuerit. Ad stillicidium urinæ conduit, si quis ex ea bibat. In usno elixa tollit tumorem stomachi, & adiuuat concoctionem.

Eodem modo medetur asthamati & euacuat pectus. Confert etiam iocinori affecto. Foetus mortuos educit, si mulier inde biberit, uel decocto eius insederit.

Si quis calculo obnoxius fuerit, ille lauet ter uel quater cum Chamomilla, & leniter liberabitur.

Inter omnes herbas quibus in Balneis aduersus calculū utimur, Chamomilla maiorem habet efficaciam.

Si quis pedes lauerit in decocto Chamomillæ, multas ægritudines corporis repellit.

Aqua in qua Chamomilla elixa fuerit, emollit lumbos & uestimentam, expellitq; materiam ex qua calculus generatur. Eadem ualde confortat membra, & ex eis repellit paralysim, qua uirtute præcipue pollet oleum Chamomillæ.

Chamomilla lenem & mollem reddit cutem, si quis ex ea lauet; multos malos humores expellit, si quis inde biberit.

Emplastrum inde factum & scabiei impositum, uel maculis in corpore, hoc quam primum medetur. Flores Chamomillæ in aqua elixi & capiti impositi, ualde ei conferunt, dolores quoq; capitum tollunt, si inde lauetur. Ad interiorem tumorem corporis & ad iecur affectum prosunt, si quis inde bibat.

Ad calculum lumborum, floribus Chamomillæ te in calido loco inunges circa lumbos & sub umbilico, & præcipue à Balneo, hoc

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cremedium adferet, fellis suffusiones emendant. Sanant quoq; emplastrī modo impositi flores, omnes oculorum fistulas, quas argilos vocant.

Chamomilla præ alijs herbis proprietatem habet mitigandi dolorem uentris, ut inquit Auerrois.

Oleum eius uocatur oleum benedictū, ut inquit Viginus, quia resoluit sine attractione, & in leniendis doloribus non habet sui simile.

AQVA CHAMOMILLAE.

Chamomilla colligetur in fine Maij uel in principio Junij, & distillabitur.

Aqua Chamomillæ pota mane & uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncij, mitigat dolorem uentris & tormenta intestinorum.

Eadem pota felle suffusis medetur, ciet urinam, frangit calculum renum & uesicæ.

Mulieribus mouet menstrua, mortuum fœtum in utero, si haberit mulier, cum expellit, & præterea omnem uiscosum humor matricis.

DAqua hæc pota, ut suprà dictum est, minuit febrem, aperit liene obstructum, discutit tumorem stomachi, quem etiam confortat ac calefacit, sistit alii fluxum, quem lienteriam nominant.

Eodem modo facit ad abscessus pulmonis, emendat lepram. Cum linteis exulceratis pudendis imposta, calorem extinguit, & minuit dolorē. Sanat morsus serpentū, pota & cum linteis imposta.

Confert quoq; ad medullam uel ossa, si refrigerata fuerint, si saepius inde lauentur & fricentur. Cerebrum confortat, sedat dolorē capitis exfrigida causa ortum, & frigidos fluxus aurium, si caput cum ea friatum fuerit.

DE CALAMO AROMATICO.

NOMENCLATVRÆ

καλαμος ἀρωματικός.

Calamus aromaticus,
Calamus odoratus.

Calmus.

ANNOTATIO IN CALAMVM AROMATICVM.

CALAMVS aromaticus ut Dioscorides inquit, in India nascitur, estq; in eo probatissimus, qui colore ruffo, & crebris genulis est.

culis est, qui confractus in multas assulas dissilit, fistulis aranearum plenis albescens, & in cōmanducando glutinosi lento ris astricto sa pore, nec adeo acri. De hoc Calamo inter medicos magna est diffensio, Manardus enim hoc tempore Calatum aromaticum putat ignotum: quod enim (inquit) uulgaris eo nomine uocat Calamū aromaticum: radix est non Calamus, nec ut arbitror (inquit) Ca lam illius radix, sed uel Acorus est, ut etiam suspicari Herimolaus quodam loco uisus est: uel alia quædam res nobis incognita. Porro in Mæotide odoratum nasci Calatum produnt, ut scribit Ruelius, radice subalbida, sine fistulis, intus plena & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, acorum ipsam putantes; quanto autem amarior tanto & calidior Indico. Vt truncus tamen genus Acorum odore superat, Quanquam autem uulgaris Calamus cum descriptione Dioscoridis non quadrat, credendum tamen est à uiri bus ueri Calami non multum discrepare. Recentiores medici, ut su prætiam in Acoro dictum est, fermè omnes iudicant, nostrum uul garem Calatum, esse radicem ueri Acori apud Dioscoridem,

TEMPERAMENTVM.

Calamus aromaticus, ut Ægineta inquit, in secundo ordine cale facit atque siccatur, inest ei quippiam & subtile & astringens.

VIRES AC IUVAMENTA.

Calamus aromaticus mirum in modum confortat, præcipue stomachum, concoctionem quoq; adiuuat.

Ad frigidum stomachum, accipe tres drachmas Calami, & cum succo Absinthij commisce, ac cum calido uino bibe.

Si stomachus cibum concoquere non ualuerit, Accipe Calami in puluerem redacti drachmam unam, & cynamomi in puluerem contriti drachmas duas, & cōmisce, ex hoc matutino tempore bo num haustum cum uino sume, & proderit.

Ad tremorem cordis, Accipe integrum Calatum aromaticum, & in aqua rosacea decoque, uesperiq; bibe.

Calatum aromaticū macerant aqua, & postea condijunt ut Zinziber, qui confert ad stomachi frigiditatem, & concoctionem adiuuat, hominemq; à febribus præseruat.

Calamus in puluerē redactus, & cum succo Taxi barbati permistus, ad anum prominentem conducit, si quis imponat.

Est illi uis & natura urinā ciere, ut Dioscorides inquit, eamq; ob causam cū gramine aut Apī semine decoctus, contra cutē subeunes aquas, renū cū urinē malo aliquo dolores, uesicae stillicidiū & rupta, utiliter bibit. Dicit idem menses, potus & appositus. Tussi per se & cū terebinthina resina suffitū medetur, fumo in os per fistulam attracto. Decoquitur præterea fœminis ad insidendum. Quin etiam clysterē infunditur,

C DE HERBIS, CAETERISQUE
DE CALENDVL A.

NOMENCLATVRAE,

Calendula.
Charamos.

Ringelblumen.

ANNOTATIO IN CALENDVLAM.

D ALENDVL Auulgò dicta est, quod quibuslibet Calendis, & quolibet mense sponte renascatur, & florere deprehendatur tam hyeme quam aestate, ideoq; Italiflorum omnium mensium appellant, quidam solarem aut folisequium aut heliotropion appellant. An tamen reuera ita appellari debat, nondum satis constat: nam ut haec quidem herba cum sole se se circumagere uidetur, ita permultos habet eius proprietatis flores sibi similes. Heliotropion Dioscoridis à paucis medicis cognoscitur, habet enim in summo candidum florem, purpurascens etem, scorpionum caudæ modo inflexum: flores uero Calendulæ crocei sunt, & in patentem amplitudinem dehiscunt.

Singulare genus herbæ Calendula est, seritur in hortis pro ornamento, & ad coronamenta & serta puellarum. Adhuc incertum est, quo nomine apud Græcos medicos & antiquos Latinos, appellata sit. Matthæus Syluaticus uocat eam Charamos, nonnulli etiam Caput monachi appellant.

DESCRIPTIO.

Calendula est flos duorum palmorum altitudine, luteo colore, & graui odore, ferme similis flori, quem appellant florem S. Ioannis.

VIR E S

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores Calendule aceto & sale macerandi sunt, & reponendi, sic duos annos vires suas retinent.

Stomachum confortant, appetentiam ciborum excitant, Humores stomachi consumunt, calefaciuntq; stomachum frigidum.

Cortex Calendulae penetrat & digerit malos humores, Qui in uino coctus & potus, medetur iocinerosis.

Puluis ex Cortice permixtus cum succo sceniculi, & uino, modicq; oleo, & decoctus usq; ad crassitudinem, parumq; ceræ si admixtum fuerit, fiet unguentum, quod lieni uel frigido stomacho foris illatum, maximè prodest.

Succus ex folijs expressus, auribus instillatus, necat uermes.

Cortices in puluerem redacti, malignisq; pustulis impositi, eas sanant.

Succus herbæ & radicis clystere infusus, auxiliatur membris paralyticis.

Mulieribus quibus mamillæ fuerint inflatae, ob menstruorum suppressionem, dentur flores Calendulae cum spica & uino: quia tumorem sedant & menstrua prouocant, ut testatur Mattheus Sylvaticus.

Ad sanguinis mictum, Accipe flores Calendulae & decoque, si in debiberis fluxum sistit.

Singulare experimentum ad expellendum secundas à partu mulieris. Flores & folia exiccata in usum repone, si uero muliere libera ta secundæ sequi noluerint, hanc herbam & flores exiccatos cereo accende, & suffitum infernè facito, hoc experimentum est certum ut scribit Brunsfelsius.

AQVA CALENDULÆ.

Hieronymus expertissimus Herbarius inquit, aquam ex floribus Calendulae distillatam, mederi omnibus uicijs oculorum, siue ex calore, siue ex frigore contractis, oculosq; claros reddere, præterea etiam omnes capitis dolores discutere.

DE CANNABI SATIVA ET SYLVESTRI;

NOMEN.

DE HERBIS, CAETERISQVE

G

NOMENCLATVRAE.

Kannabis Κάνναβις.

Kannabis Κάνναβις.

Cannabis sativa.

Cannabis sylvestris.

Sanff.

ANNOTATIO IN CANNABIM.

D

CANNABIS, ut inquit Dioscorides, multæ utilitatis uitæ hominum, texendis ualidissimis ex ea funibus planta est, unde & à Græcis schoenostrophon dicta est. Varro, Gellius, & Palladius Cannabum non Cannabis appellant. Duas species habet. Sylvestrem & satiuam, ex ambabus semina pharmacopolæ habebunt, ex sylvestri autem speciatim radices. Sylvestris Cannabis nascitur in sylvis, uirgulas Altheæ fundens nigriores, asperioresq; ac minores, cubitali altitudine, Folia habet satiuæ similia, asperiora tantum & nigriora, flores uero rubentes. Semen & radices Althææ.

DESCRIPATIO.

Cannabis sativa folia malo similia habet, & ingratior odoris, Caulis longos inaneſq; Semen rotundum. Ea ferulacei generis est, gravi odore, simplici, adolescit caule in tantam plerunq; proceritatem, ut arborum æquet fastigia. Cannabis sativa solum pingue stercoratumq; & riguum uel planum, atq; humidum & alte subactum deponcit. Semen eius cum est maturum, ab æquinoctio autumnali defringitur, & sole & uento aut fumo siccatur. Ipsa Cannabis uelliatur post uindemiam. In quadratum pedem seruntur grana sex eius seminis arcturo ex oriente, quod est ultimo mense Februario, circa sextum aut quintū Calendas Martias. Si sit pluuius coeli status, improbè seruitur.

TEM

TEMPERAMENTVM

Canabis calefacit & exiccat in secundo ordine, Quare & flatus in uentre dissoluit & discutit.

VIRES & AGIVMNTA.

Ex ea uiridi expressus succus contra aurium dolores utiliter instillatur. Idem præstat succus ex semine expressus.

Si quis habuerit aures fluidas, oleum ex semine Cannabis auribus calidum instillet, hoc opem præstat. Herba ipsa auget dolorem capitis assidue utentibus, inducitq; phrenesim.

Huius semen, ut Autor est Galenus, magno negotio concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauos creat humores. Sunt tamen qui hoc quoq; tostum iuolumq; cū bellarijs, quæ secundis mensis præbentur, usurpent. Admodum excalifacit, & caput æstuoso halitu sursum missò tentat. Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium necat, & quodcunq; intrauerit, ejicit, sed cum dolore capitis.

Antonius Musa scribit, gallinas hoc semine pastas per totam hyemen oua parere, quod & urticæ semen facere certum est.

Succo tanta uis est, ut aquæ infusus, coagulare eam dicatur, & ideo iumentorum aliud succurrit in aqua potus.

Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagræ, & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam amarescat.

Accipe succi ex cortice iuglandis unciam unam, succi ex Eupato hilo semiunciam, succi ex ruta ij. drachmas, succi hyssopi ij. uncias, succi Cannabini iiiij. uncias. Hoc simul permisce, indeq; accipe semiunciam, & misce cum semidrachma Mumiae, & semiuncia sacchari candi, drachmaq; una sacchari rosacei, ex hoc potionem para, quam uesperi quando iturus es cubituin, bibes, & stragulis bene operatus cubabis, tum ea potio omnes humores in homine, unde pestis creari solet, expellit. Eadem potio hydropi auxiliatur, eodemq; modo sumpta, hominem ab huiusmodi morbis præseruat.

Radix sylvestris Cannabis, ut inquit Dioscor. elixa lenit inflammationes, tumores discutit; lapidosas durities, quas Greci poros dicunt, disiicit, emplastrī modo imposita.

AQVA CANNABIS.

Tempus distillandi conueniens est, ut cæcumina ex Cannabis ad huc tenera & uiridi concisa, distillentur.

Aqua Cannabis magnopere confert doloribus capitis ex caliditate creatis, si caput, frons & tempora sæpius ex ea illinantur.

Conducit etiæ aduersus omnem calorem in quacunq; parte corporis fuerit, si linteola in ea intincta, imponant, & hoc p hydriem in die, per estate uero ter fiet.

CAPP A.

50 DE HERBIS, CAETERISQUE
DE CAPPARI.

NOMENCLATVRÆ.

Ramagia.

Capparis.

Cynosbatos.

Persicum Sinapi.

Capperen.

Capperen blumen.

Capperen Kinden vnde

Wurzel.

ANNOTATIO IN CAPPARIM.

D APPARIS uulgaris quotidianiq; usus cum suo fructu est, & medicinæ tamen magis familiaris, quam cibo, ut testatur Galenus. Capparim autem à cunctis rei rusticæ scriptoribus appellari notum est: unde uero Persicum Sinapi à Romanis uocari Dioscorides dixerit, negat Marcellus rationem posse inueniri. A nonnullis cynosbatos dicta est Capparis, hoc est sentis caninus, ob hamatos quos habet rubo illi similes aculeos, quemadmodum & phyllostaphylon, quod inter folia frumentum quasi uuam fert, dicitur.

DESCRIP TIO.

Capparis, ut Dioscor. inquit, Spinosus frutex est, in gyrum per terram stratus, Hamatas habet rubi modo spinas, folia rotunda, cotonei malii folijs similia, fructum Oliue figura: qui dehiscens candidum pfert florem: eoq; deflorescente superest ueluti oblonga glans: quæ dehiscens, grana punicæ modo intra se ostendit exigua rubentiaq;. Habet Capparis radices multas, lignosas & grandes, nascitur asperis plerunq; locis: & tenui solo domorumq; areis.

TEMPERAMENTVM.

Capparis calefacit atq; desiccat in tertio ordine. Iuxta Auicenniam uero in secundo ordine calida est & sicca, habetq; naturam acuum extenuandi & purgandi stomachum à superfluis humoribus, & aperiendi obstructionem iocineris atq; splenis. In Cypro, ut Galenus inquit lib. 2. de aliment. faculta. Capparis plurimum prouenit, parum alimoniae uescientibus præbet, quod partium tenuitate polleat,

polleat, fructus sale conspersus aduersatur, alioqui citò corruptio-
nem sentit. Recens salem non expertus plus alit quam eodem inue-
teratus, aluum tamen magis mouet. Elutus & tantisper maceratus,
dum omnem salis naturam deponat, minimè quidem enutrit, sed
elanguescentem appetitiam mutat, fastidia ciborum discutit: pi-
tuitam quæ in uentre coierat deject, lienis ac iocineris obstruentes
inferctus expedit: uerum ad hos usus præstandos, ex aceto mulso,
aut oleo & aceto cæteris dapibus præponi debet. Eadem de Cap-
pari idem Autor scribit, lib. 7. de simplic. medicamen. faculta. &
Paulus Aegineta lib. primo.

Capparis radix teste Aegineta extergit, probè purgat, incidit, di-
scutitq; tum amaritudine, tum acrimonia: at acerbitate contrahit,
stringit & densat, quapropter lienes induratos & pota & extrinse-
cus imposita, iuuat. Folia autem & fructus similem quidem, sed im-
becilliorem uim possident.

Folia, flores, cortices atq; radices in medicina usurpantur, sed
corticū radice maior usus est, qui in principio ucri colligendi sunt,
& in umbroso loco desiccandi. Hic autem cortex magis laudatur,
qui fractus non præbet puluerem. Idem quinq; annis suis uiribus
conseruatur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Capparis cum sale & oleo saporis est optimi: & acetarij uice per
hyemen in plerisq; locis editur.

Semen Capparis minuit lienem, quadraginta diebus pondere
drachmarum duarum cum uino potum.

Succurrit idem semen potum coxendicis doloribus, resolutisq;,
nec minus ruptis conuulsisq;.

Menses idem trahit, & capitis pituitas per os purgat, Coqui-
tur semen eius, colluunturq; decocto illo utiliter in dolore dentes.
Siccatus radicis cortex contra prædicta omnia itidem ualet, repur-
garq; uetus omnia sordida, & in callum durata ulcera.

Mordetur radix eadem, succurritq; dentium dolori. Vitiligi-
nes albas trita ex aceto exterit. Discutiunt concisa folia & radi-
ces, durities & strumas. Necq; paralysi pericitari eos ferunt, ut
Platina inquit, qui Cappari quotidie utuntur, non lienis dolori-
bus, non epate, cum fibras uitalium & precordiorum aperiat, hu-
moresq; glutinosos ac Melancholicos in primis à splene abigat, uri-
nam ciet, lumbricos interficiat, uenerem excitet, ac contra uenenum
theriacæ uim obtineat.

Verminosas aures instillatus radicis succus, enectis uermibus,
sanat.

Aduersus uerrucas & duras glandulas in corpore, quas scrophu-

L

DE HERBIS, CAETERIS QVE

Clas tuel strumas appellant, quæ plerumq; in collo, gutture, & sub aliis nascuntur, & cuti sunt conformes, creanturq; ex malis humoribus, utputa ex Phlegmate crasso & uiscoso, & ex Melancholia. Deco- que corticem & radicem Capparis, atq; eo decocto quatuordecim dies uerrucas atq; strumas laua, tum dissipantur absq; ullo pericu- lo. Deinde para hoc unguentum, quo eas inunges, Accipe anguem mortuum, eiusq; caput & caudam amputa, reliquam partem in ol- lam foraminosam coniçito, & hanc ollam in aliam ponito, superio remq; ollam gypso uel argilla benè obturato, similiter quoq; aliam, inferioremq; ollam feruenti aquæ imponito, in qua tantisper stabit, dum oleum ex superiore olla destillasse tibi uideatur, anguis uero consumitur uapore inferioris ollæ. Ex hac pinguedine anguis, & ex puluere radicis Capparis, si inuicem permista fuerint, strumas curare potes intra octiduum, si inde unixeris.

DE CAPILLO VENERIS.

NOMENCLATVRAE.

Adiantop.
Πολύτριχον.
Τεχόμανες.

Capillus Veneris.
Coriandrum putei.
Capillus porcinus.

Maur rauten.
Steyn ruten.

ANNOTATIO IN CAPILLVM VENERIS.

CAPILLVS Veneris herba est, quæ à Dioscoride Adianton appellatur, hoc est non madescens, quod semper siccum inue- niatur, etiam si ipsam herbam aqua immerseris, quod si madescat, statim quidem siccatur. Quod & Theophrastus testatur lib. 7. ca- pite 13. cum inquit; Adianti, idest Capilli Veneris folium in aqua nunquam madescit, nec quicquam adhæsse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Omnium Græcorum & Latinorum eadem in nominis origine ratio & sententia est, Vox ipsa etiam indi- cat, necq; enim Adianton aliud est, quam quod òv d' uiveræ, idest non madescit, A uarijs effectibus diuersa nomina ei sunt imposta, quod & Pli-

& Plinius testatur, Polytrichon enim appellatur, quia capilli deflu-
via explet. Callitrichon autem, quia eos tingit, & speciosiores red-
dit. Apud quosdam dicitur Capillus fontium, ab alijs uero Corian-
drum putei, Germani Capillum Veneris, murariam rutam appel-
lant, quum tamen ea potius sit Saxifragæ species, ut Otto Brunsfel-
dus & Hieronymus Herbarius indicant. Videmus etiam ueterum de-
scriptionem non conuenire cum ea Muraria ruta, quam hodie ap-
pellant officinæ Capillum Veneris: utendum tamen ea est, quum
uiribus par sit, dum ueram discamus agnoscere. Nam & Plinius te-
statur Adiantum saxifragum dici, non tam quia nascitur in Saxis,
quam quod calculos mirè frangit. Est & alia Saxifragæ species, ut
Brunfelsius scribit, quam etiam Capillum Veneris appellant Her-
barij, caulinulos uel pediculos habens, ad modum capilli ruffi uel
aurei coloris, & Germanice **Der gulden Widerthon**, ab illis dici-
tur, putantq; esse amuletum contra fascinationes.

DESCRIPTIO.

Capillus Veneris seu Adianton, duo habet genera, candidū scilicet & nigrum. Candidum propriè Adianton dicitur, quod folia magis alba, & Coriandro similia habet, exigua & in extremitatibus incisuris diuisa. Coliculos quibus ex ea exeunt nigros, extremè gracilis, dodrantales, nitentesq;. Non caulem, nō florem, nō semen fert. Radix illi inutilis est.

Nigrum alterum Trichomanes appellatur à Dioscoride, folia habet filici similia, tenuia, nigriora primo & breuiora. Hoc propriè Callitrichon dicitur, ex tricarum pulchritudine quam facit, Romanis capillarem herbam, siue filiculam uocant, à quibusdam Germanis **Frauwen har** dicitur, ac si dixeris Fœminę crinis. Creditur hoc ante dicto eadem omnia posse.

Hieronymus Herbarius inquit, quatuor esse genera Capilli Veneris, scilicet Adianthon, Polytrichon, Capillum Veneris, & Callitrichon, quem multi Pharmacopolæ secuti, etiam iuxta diuersa nomina, quatuor diuersas herbas falso ostendunt, quum duę tantum sint herbæ, quæ antedictis nominibus appellantur, & easdem uires habent. Nascitur Capillus Veneris umbrosis, palustribusq; locis, humeribus muris, & propè fontes.

TEMPERAMENTVM.

Capillus Veneris, ut Ioannes Viconius inquit, est frigidæ & sicce temperatæ naturæ, Habet uirtutem diureticam, confertq; spleneticis, & hepaticis. Paulus Aegineta autem inquit: Adiantum siccatur, extenuatur, & modicè discutitur, calore ac frigiditate medium est. Alopecia igitur medetur, tumores digerit, calculos potu cōfringit, reiectiones pulmonis desiccatur, alui profluuum sistit.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

VIRES AC REMEDIA.

Capillus Veneris, ut Mesue testatur, educit ex homine Choleram & Phlegma, crassosq; humores, sanguinem mundificat, & bonum inducit homini colorem, bonumq; reddit anhelitum; stomachum expurgat, & uentrem & hepar ac lienem, & confert dolori eorum, si quis ex ea herba bibat.

Eodem modo sumpta discutit calculum uescicæ & lumborum.

In aqua uel lixiuio cocta, si inde caput lotum fuerit; facit crines nasci, Capilli defluvia, quas Alopetias uocant, explet.

Cum Ladano, ut inquit Dioscorides, myrtleoue, & lilino oleo, uel hyssopo etiam, addito & uino, capillū fluentem compescit, furfures & manantia capitis ulcera, cum lixiuio exterit, facit etiam ad omnes capitis & reliqui corporis furfures, decoctum eius cum lixiuio & uino, in quem usum eo absterguntur.

Cinis Capilli Veneris, ut Serapion scribit, sanat fistulas, si insperatur. Idem uitia in pudendis mulierum purgat.

Decoctum herbe potum, prodest spirandi difficultati, suspicio-
sis, lieni & felle suffusis, urinæ angustijs, Calculos frangit, alum si-
stit, Serpentium morsibus auxilio est. Contra serpentum mor-
sus etiam crudum illinitur. Quinetiam menses, & quæ à puerpe-
rio purgantur, decoctum trahit.

D Herba ipsa gallos pugnatores reddit, cibarijs eorum admixta.

Succus eius, ut Viconius inquit, cum succo Abrotani, & Althæe,
& mucilagine nasturtij permixtus schrophulas resoluit.

Corona ex Capillo Veneris sedat capitis dolores. Horus Apol-
lo scribit upupam auem, uuæ morbo tentatam, Adiantum ori indi-
tum obuersare, quapropter Ægyptij hominem sese sanantem hoc
figurarum inuolucro designant, upupam & Adiantum herbam ap-
pingentes.

AQVA CAPILLI VENERIS.

Herba ipsa cū tota sua substantia distillari debet in medio Maij uel à Iulio usq; ad Septembrem.

Aqua Capilli Veneris conductit ad iecur affectum, ipsum enim
refrigerat, si quis mane & uesteri tribus uncijib; bibat.

Eodem modo bibita prodest iocinori putrescenti.

Confert quoq; omnibus morbis suprà dictis.

DE CAPRIFOLIO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Periclymenos.

Caprifolium.

Matersylua.

Splenaria.

Inuolucrum maius.

Geyßblat.

Walt meyster.

Speck Lilien.

ANNOTATIO IN CAPRIFOLIV M.

APRIFOLIV M herba est quæ apud Dioscoridem Periclymenon dicitur, ut herbarum pertissimi tradunt, Vulgo Materstylua, uel Materstylua appellatur, Romani Inuolucrum maius appellant. Splenion uel Splenaria etiam dicitur, ut Pandectarius inquit.

DESCRIPTIO.

Caprifolium seu Periclymenon, breuis & simplex frutex est, ut inquit Dioscorides, folia per interualla habet eū uestientia, albido colore, hederæ figura. Habet & secus folia germinationes quasdam, in quibus semen hederæ simile: flores candidos, fabarum floribus æquales, modicè rotundos, folijs ueluti superpositos. Semen durum, & quod difficile uellatur. Radicem crassam rotundamq;. Nascitur in aruis ac sepibus, propinquis fruticibus se aduoluens.

Pandectarius in hunc modum describit: Caprifolium inquit herba est cuius folia sunt ex altero laterum subalbida, & ex altero uiridia, adherens, & aduolens se sepibus. Cuius fructus sunt magnitudine Cubebarum, in principio uirides, & quum maturuerunt citriñi coloris, tendentes ad rubedinem, positi iuxta ordinem, & concludi in duobus folijs simul coniuictis, existentibus in capitibus stipitum iuxta eum.

DE HERBIS, CAETERISQUE

TEMPERAMENTVM.

C Periclymeni folia & semen, ut Aegineta scribit, incidendi simul & calefaciendi uires obtinent, quapropter urinam cruentam excernunt, ad quatuor dies pota. Competens potionis mensura est, drachmæ unius cum uino. Porro desiccat quoq; semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem bibentibus afferre.

VIRES AC IUVAMENTA.

Herbæ huius folia, semina, & radices, contunduntur & decoquuntur in aqua dulcis radicis usq; ad crassiciem mellis.

Hoc decoctum omnia corporis manantia ulcera exiccat, ualdeq; conuenit malignis pustulis, ut cancro & phagedænæ, si illinatur.

Ex succo Caprifoliæ etiam paratur medicamentum quod lycium appellant, quod cum Myrrha & melle permistum, medetur putridis uulneribus.

Hæc herba ut quidam uolunt, extra corpus tantum adhibetur, propterea quod contraria facultate, nempe calida & frigida praedita sit. Semen in uino bibitum, prodest ad dolorem & obstruktionem lienis.

Semen quoq; ut Dioscor. inquit, cum maturuit lectum & in umbra siccatum, ad minuendos lienes drachmæ pondere quadraginta diebus in uino bibitur. Prodest in spiritus difficultate non nisi recta ceruice spirantibus, prodest & singultientibus. Partum quoq;

D adiuuat, & dicit menstrua. Cruentam à sexto die urinam trahit.

Habent easdem uires & folia, quæ in circularibus febribus ex oleo inuncta, earum horroribus opem ferunt.

DE AQVA CAPRIFOLII.

Tempus distillationi conueniens est, ut primum flores in principio Iunij distillentur.

Aqua Caprifoliæ octo uel decem dies mane & uesperi pota subuenit Cardiacæ & orthopnææ.

Eodem modo pota medetur hydropi; opitulatur suspiriosis, respirationemq; reddit longam, & thoracem expurgat. Itidem quoque confert ad calculum lumborum, & purgat renes.

Salubris quoq; illis est, qui sibi à lepra metuunt, sanguinem enim emundat: facit etiam ad rubentes in facie pustulas, næuos pellit, & faciem puram reddit, si ex ea lauetur.

Efficax est ad membra paralytica quæ exaruerunt & extabuerūt, sicut ea quotidie fricentur.

Prodest ueteribus & recentibus uulneribus mane & uesperi inde lotis.

Prodest etiam ut uetera ulcera crurum inde lauentur. Medetur quibusvis tumoribus illita, uel mane ac uesperi singulis uicibus tribus un-

bus uncis pota. Eadem attonitis quoq; remedio est, pota, uel membris ex ea friatis.

Ambusta igni uel aqua sanat, si ex ea lota fuerint, uel linteolis imponatur.

Cancrum oris sanat, si saxe pius inde lauetur, & gingiuam exulcerationemq; oris,

Cancer mane ac uesperi ex ea lotus curatur, uel silinei panni in ea madefacti, superimponantur. Oculis indita eos claros reddit.

Eadem fistulas sanat, pellit papulas & pruritum ac mentagram, si cum ea lauentur.

DE CARDAMOMO.

NOMENCLATVRAE.

Καρδαμόνιον.

Cardamomum.

Cordumeni.

Caros agreste.

Cardamomin.

ANNOTATIO IN CARDAMOMVM.

CARDAMOMVM à Dioscoride appellatur, quod à Serapione & Arabibus Cardumeni uel Cordumeni dicitur: hoc claram est, Dioscoridi Serapionem comparanti, inquit enim Serapio, melius est ex eo, quod difficile frangitur, plenum, coniunctum, durum & graue, & extensæ superficie, cuius sapor est acutus parum: quod autem ex eo non est tale, est malum. Dioscorides eodem serè modo scribit: Eligito quod frangenti contumax repugnet, quod plenum, præclusumq; sit: quod enim tale non erit, uetus state exoleuit, & bonitatem amisit. Quod in officinis habetur non est uerum Cardamomum, ut à Dioscoride describitur, quia amarum non est, nec frangenti contumax, ut etiam indicat doctissimus Medicus Ioannes Manardus lib. 3. epistola quarta. Officinæ duo semina pro Cardamomo ostendunt, quorum alterum est paruum, rugosum, & oblongum, & appellatur Cardamomum maius, Alterum magis exiguum est, & triangulare, utruncq; tamen acri sapore est, & apud recentiores medicos in magno usu est, magnaç; ui præditum esse propter acrimoniam censem est, inquit Brunsfelsius: & quia longo usu iam probatum est, non rei sciendum est, donecueri Cardamomi copia nobis facta fuerit, quod ex Armenia, Bosphoro, India, uel Arabia afferri debet.

DE HERBIS, CAETER ISQVE

DESCRIPTIO VVLGARIS CARDAMOMI.

C Cardamomum est fructus cuiusdam arboris, cuius grana sunt similia seminibus ruta, tenues paruosq; cortices uel folliculos habens, in quibus semen uel fructus conclusus est, Duoq; eius genera sunt, Alterum Cardamomum satium, alterū uero agreste : uel alterum Maius, alterum uero Minus, quorum satium uel maius est melius & magis odoratum, colorem habens subrufum, acremq; saporem dulcedine temperatum. Agreste minus odoratum est, neq; habet tantas uires ut satium. Utendum est in medicina satiuo tantum: quando autem quis uti uoluerit, tum prius lapillos ex eo colliget, & puluerem abijciet.

TEMPERAMENTVM.

Cardamomum est calidum & siccum in secundo ordine. Durat decem annos nihil de sua bonitate amittens.

Cardamomum illis salubre est, qui ob magnam imbecillitatem cordis, syncope premuntur.

Vertiginosis praeterea maximè conductit, si ex eo bibant, uel ex puluere eius iure aliquo temperato.

Eodem modo sumptum, stomachum roborat, & adiuuat concoctionem.

D In puluerem redactnm & lignum aloes admixtum pari pondere si fuerit, & hoc cum bono uino potum, discutit stomachi eructationem & uomitum.

Aduersus Cardiacam, Accipe pulueris illius drachmam unam, & in uino uel iure aliquo bibe, hoc absq; dubio opitulatur.

Cardamomum cum Aniso permistum, & cū uino bibitum, excitat ciborum appetitiam. In omnibus morbis anterioribus ex frigida intemperie prouenientibus, Cardamomo uti licebit, quibus maximè conductit, ac præcipue mulieribus.

Pellit idem, ut Dioscorides inquit, latos uentris lumbricos, & cū uino potum, renum cū urinę malo aliquo doloribus, quos nephritim Græce dicunt. Vrinæ angustijs, scorpionum morsibus, cunctis que alijs quæ iictu aut morsu uenenum relinquunt, opitulatur. Calculos praeterea disiicit cum lauri radicis cortice potum drachmæ pondere. Foetus in utero suffitu necat. Scabies pellit ex aceto inunctum.

DE CARDIACA.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE;

Cardiaca.

Hertzgespan.

ANNOTATIO IN CARDIACAM.

CARDIACA herba est à recentioribus Medicis & Herbarijs inventa, ac in usum medicinæ recepta. an ueteribus fuerit cognita, nondum constat. Euritius, Cordus Medicus doctissimus, Herbarumq; pertissimus, putat speciem esse Marrubij uel Melissophyl li, quia non aliter quam melissophyllum apibus gratissima sit, scribitq; se propterea ipsam ad alucaria plantasse, neque credi posse, quanto examine, quam sonoro murmure circum hanc florentem densæ apes susurrarent. Cardiaca autem inde appellatur quod cordis tremoribus & doloribus uehementer opitulatur.

DESCRIPTIO.

Cardiaca herba est incisuris diuisa, altis caulisbus, floribus rubentibus, graui odore, radice inferius subflaua, nascitur fere circa Septem, aliquando etiam in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Cardiaca calefacit ac desiccat in secundo gradu. Habetq; uitatem corpus intrinsecus purgandi ac emolliendi. Herbæ tantum in medicina usus est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba elixa cum Beta, ac comesta, lenit stomachum, & concoctionem roborat.

Succus

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Succus ex herba contusa expressus ac sumptus, pellit dolorem cordis, bonumq; sanguinem cordi generat.

Succus confectus cum saccharo, facit ad tremorem cordis, si à ie-
iuno sumatur.

Herba cum radice contusa, & pectori imposita tollit cardiacen.

Eodem modo sumpta expurgat pectus, Qui spasmus obnoxius
est, utatur hac herba cum aqua mulsa.

Contusa & membro alicui imposta, quod spasmus occupauit,
ipsum tollit absq; dubio: facit quoq; ad membra paralytica, si inde
lauentur, & succus illinatur.

DE CARDVO BENEDICTO.

NOMENCLATVR.

Carduus benedictus.

Cardo Benedict.

Bornwurz.

Edel Distel.

Kleyn Creuzwurz.

ANNOTATIO IN CARDVVM BENEDICTVM.

CARDVVS Benedictus herba est uulgaris, & notissima, magniç; usus in medicina, summamq; efficaciam habens contra uenena, pestem, & cordis affectus. Nomen atq;
ipsa figura herbæ indicant speciem esse Cardui: uerum
quia uaria sunt genera Carduorum, magni nominis medici, hic gra-
uiter lapsi sunt, quorū quidam hanc herbam per Scholymon, id est
Carduum apud Dioscoridem significari uoluérunt, quidam Sene-
tionem & Erygeron esse statuerunt, alij uero Crassulam medium,
nonnulli Chamæleontis speciem fecerunt, à quibus herbis multis
partibus discrepat. Ruellius censuit Carduum benedictum esse spe-
ciem Attractylidis, cuius duæ sunt species, ut Theophrastus scribit:
Vna mitior & cneco satiuo similiōr, caule rectiore, at rigidō, exili:
itaq; pro colu antiquę mulieres utebantur, semine candido, grandi,
amaro.

amaro. Hanc officinæ sylvestrem Cartamum dícunt. Altera Hir-
sutor, torosiore caule, foliorumq; mollitia, humi penè serpens, ra-
dice fulua, tenui, superuacua, tubere acanaceo, in quo lutea stami-
na prominent, molli intus lanugine semen operiente. Hanc bene
dictum Carduum officinæ appellant. Ruellius uidetur exactius &
melius de hac herba iudicasse, & ueritatem magis attigisse, quare
eius iudicio potius subscribendum esse censeo.

DESCRIP TIO.

Carduus benedictus caulem habet crassum & spinosum ad mo-
dum endiuig, cum asperis & crispis folijs, luteisq; floribus, pingues
amat hortos.

VIRES AC IVVAMENTA.

Naturam & facultatem habet aperiendi obstructionem mem-
brorum, penetrandi, & ciendi urinam.

Hæc herba esu medetur omnibus doloribus capitis, & pulmo-
nis, bonumq; reddit auditum.

Acuit ingenium & memoriam, uertiginemq; discutit. Cere-
brum atq; uisum confortat, non modo si edatur, uerum etiam si
oculi inde inungantur. Quum uero succus haberi non potest, tum
puluis, uel herba ipsa siccata in aqua macerantur, quia oculila-
uantur.

Succus oculis instillatus, sanguinem inde tollit.

Sanguinem quoq; narum uel oris restringit, si adhibetur loco
unde fluit.

Idem puluis purgat uuulam, fauces, & guttur, facitq; ut quis fa-
cilius expuat pítuitam & crassos humores,

Medetur stomacho debilitato, excitatq; ciborum appetentiam,
atq; cor emollit. Malum sanguinem consumit, bonumq; generat.

Vinum cum hac herba elixum, & bibitum, prouocat sudorem.

Cum aqua uero si herba decocta fuerit & pota, malos humores
consumit, bonosq; seruat.

Eadem comesa, roborat paralytica membra, pulmonemq; exul-
teratum sanat.

Calculum frangit, decocta uel cruda cum uino pota.

Cum lotio sani alicuius infantis masculi decocta ac pota, sanat hy-
dropicos, ac pestem, omniaq; apostemata rumpit, cancrum ac mor-
bum comitialem pellit.

Puluis ex hac herba ante duodecim horas pondere unius drach-
mæ potus, sanat & pellit pestem.

Lanugo ex floribus proueuiens, uulneribus imposita, curat sine
ullo dolore.

DE HERBIS, CAETERISQUE

- C Herba in ore masticata, curat fetorem anhelitus.
Carbunculos sanat contusa & imposta.
Locorum muliebrium uitia sanat.
Omnem unctionem curat ac pustulas inde ortas, herba siccata ac
cum succo suo permista & imposta.
Eadem cum uino albo pota, colicam sanat, scabiemque pellit.
Puluis cum farina permistus, indeque ex aceto calido emplastrum
factum, pustulas pestis sanat, si imponatur.
Herba mulierum menstrua mouet.
Cum succo uel aqua decocta, uenenatorum animalium morti-
bus medetur.
Cum uino decocta ac calida in potu sumpta, circa quartam par-
tem horae ante febris accessionem, deinde aegrotus uestibus par-
operiatur, omnes febres tum frigidas tum calidas sanat. Vel acci-
pe puluerem cum calido uino, uel aquam inde distillatam, uel tres
bolos ex uiridi herba omni mane: & homo breui reualescet.
Aduersus omne uenenum per os sumptum prodest, quando cum
que hoc accidit, puluerem ac herbam, aut succum aut aquam in po-
tu sume: ac uestibus te operi, ut benè sudes ad spacium triū horarū.
Puluis comestus aut bibitus, facit aduersus morbum lateralem.
Vinū ex Carduo benedicto in autumno confectionum: & suo tem-
D pore bibitum, contra omnes morbos iam enumeratos optimè con-
ducit.

AQVA CARDVI BENEDICTI.

Tempus distillationis eius est, ut herba sola circa finem Maij di-
stilletur.

Aqua Cardui benedicti, mane & uesperi iiij. uel iiiij. uncijns pota,
discutit dolorem capitis, confortat memoriam, pellit uertiginem ca-
pitis, conducitque maximè ad omnes affectus oculorum, etiamque si
ex ea lauentur.

Eodem modo prodest ad tabem in corpore.

Aqua hæc pota calculum frangit, curat omnem adustionem, liti-
teolis in ea maceratis, & imposta.

Confert quoque pota contra febrem quartanam, & uenena, sanat
cancrum & carbunculum, & omnia inueterata ulcera. In summa,
non satis potest laudibus efferrari, propter eximiias & uarias suas uir-
tutes.

DE CARDVO FVLLO NV M.

NOMEN.

NOMENCLATVRAL.

Διταξος.

Carduus fullonum.
Virga pastoris.
Labrum Veneris.
Lauacrum Veneris.

Karten Distel.
Weber Karten.
Buben strel.
Fraw Venus bad.

ANNOTATIO IN CARDVVM FULLONVM.

CARDVVS fullonum apud Dioscoridem, & antiquos Grecos
 Dipsacos est. Romani Labrum Veneris aut Lauacrum Vene-
 ris appellant, Herbarij uero Virgam pastoris nuncupant, Quanquam
 autem Carduus fullonum & Virga pastoris eadem omnino herba
 est, tamen ita differunt, quod Carduus fullonum seritur, Virga pa-
 storis sylvestris est, & sponte prouenit. Haec planta Carduus ful-
 lonius ideo dicitur, quod ea rudes pannos uelut echino quodam ex
 poliunt, detractis floccis fimbrijsq; quas uocant crocidas, concin-
 nant. Vulgo quoque pectorius cardo dicitur, quod lanificia uncina-
 tis uerticibus aculeorum pectantur, Græci à siti Διταξος eam dixe-
 runt: quoniam humorem contra eam paratum semper habet, uel
 quæ ex natura magis causa uidetur, quod securus fontes, aquarum sca-
 tebras, aquosos limites, & fossas nascitur, & alijs locis raro inueni-
 tur. Virga pastoris fortasse inde dicta est, quod pastores forte unā
 ex illis longis uirgis quibus Cardui ad poliendos pannos insident,
 sumentes, & aculeis nudantes, ea parte qua possit manu capi, reli-

M

DE HERBIS, & CETERISQUE

C qua aculeata parte gregem ducant. Cur autem Labrum uel Lava
crum Veneris spina hæc quondam dicta sit, causa adhuc latet, ut
Vergilius Marcellus indicat.

DESCRIP TIO.

Carduus fullonum, seu, ut Græci dicunt, Μέναρος, planta est, in genere aculeatarum existens, ut Dioscor. inquit, caulem habet excedens, spinosum, folia lactucæ prælonga, aculeis armata, in dorso medio tubercula ceu bullas intus & extra spinosas, genicula eius binis folijs amplectentibus, concavo alarum sinu, in quo ros, aut pluuius humor subsistit. In cacumine singulis surculis capitula sunt echinata spinis longiuscula, quæ cum aruerunt, candido colore sunt. Habent & capitula illa per longitudinem diuisa, uermiculos in medulla quosdam.

Duo à quibusdam huius herbe genera ponuntur, quorum Mas alterum appellatur, alterum uero foemina, Mas ipse Carduus fullo num est, Foemina autem Sanguinaria uel Cauda uulpis, uel Centū nodia dicitur, & habet caulem cubitali altitudine & rotundum cū geniculis.

TEMPERAMENTVM.

Carduus fullonum seu Virga pastoris refrigerat in tertio ordine. Radix, ut Ægineta inquit, in secundo ordine deliccat, nonnullam quoq; abstergendi uim simul obtinet.

D

VIRES AC IUVAMENTA.

Herba in puluerem redacta, & in iure pisorum sumpta, sistit uidentam fluctionem, & præcipue mulierum,

Eadem decocta & capiti imposita, tollit phrenesim.

Succus auribus instillatus, uermes in eis necat, tollitq; fluxū earū.

Folia in aceto & ovi albumine elixa, & uentri imposta, sistunt dysenteriam. Stomachi quoq; tumorem emplastri modo imposta tollunt, Sic etiam menstrua mulierum restringunt.

Radix rimis fistulisq; sedis medetur, ut Dioscorides inquit, in uino decocta, tum tusa, & usq; dum sit ceræ crassitudo subacta, & deinde imposta: oportetq; in genea pyxide seruari medicamentū hoc ferunt præterea uerrucis & quas formicas uocant, mederi, feruntur itidem uermiculi in capitulo labri Veneris inuenti, in aluta clausi, tum collo brachio uerbi hominis adalligati, quartanas finire febres, Marcellus scribit se multum obseruasse illos uermiculos in echinis nascentes, sed inuenire non potuisse. Verum Antonius Musa inquit, quod nullus errare possit, quin Autumno inueniat, quum exiceari incipit, si per medium echini dimouetur, uermiculus albus est, qui per cavitatem echini dimouetur, & in caudicem transit, hyeme etiam uidere licebit, antequam præ frigore moriatur.

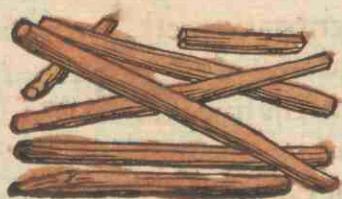
Aqua

Aqua quæ in folijs huius herbæ inuenitur, præcipue confert ad claritatem oculorum, emundat quoq; faciem, si ex ea lauetur: pueræ & pulchræ mulierculæ plurimum ea utuntur.

Eadem flauas maculas ex ægritudine obortas pellit, si quis à balneo sæpius se ea lauerit.

Aqua ex hac herba distillata confert ad exulcerationem oris.

DE CASSIA FISTVLÀ

NOMENCLATVRÀ.

Cassia fistula.

ANNOTATIO IN CASSIAM FISTVLAM.

CASSIA fistula noua & peculiaris medicina est, qua recentiores medici utuntur ad aluum leniendam, hanc Arabibus acceptam referimus, antiquis penitus incognita fuit, uel si cognita fuit, certe eam in medicinæ usu non probauerunt. Cæterum scire oportet, si quando Cassiam syringa, hoc est fistulam, in antiquis autoribus legere contigerit, non pro ea capiendam esse quæ nunc Cassia fistula dicatur, sed pro lignea siue aromaticâ, cuius una quoq; species ab ipso Dioscoride πλατᾶς συριγξ, id est lata fistula nuncupari certatur. Actuarius nostram Cassiam fistulam, nigram Cassiam appellat: ab aliquibus Calamos, id est arundo, seu potius Indica canna nominatur.

DESCRIPTIO.

Cassia fistula, magnas cannas habet, quæ intus humores & granæ ad modum Pæoniæ habent, laminis intus ac parietibus, quibus grana sunt separata. Cannæ ponderosæ sunt meliores, & colore nigricantes, Leues autem & quæ sonitum reddunt quando concutuntur, nondum bone sunt, quia humor in eis exaruit.

Hermolaus Barbarus hoc modo describit: Cassia fistula arbor est, que partim in India, partim in Ægypto nascitur, folio iuglandis. Siliquas habet prælongas ac teretes, utrinq; fastigiatas, duos fere pedes proceras, carne intus nigra, gustu prædulci, sed planè medicato, ligneis distinguenter membranis, & ossibus siliquarum intercursantibus. Deligere oportet ponderosam, collucentem, perplenam, quam si concusseris, inclusa intus grana non obstrepant.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C

TEMPERAMENTVM.

Hanc, ut idem Hermolaus inquit, recentiores Greci, calidam & humidam abscessu primo perhibent. Duos annos in sua bonitate durare potest, Humor cannarum & grana in usu medicinę habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dari audacter & intrepidè potest ijs, ut Actuarius inquit, qui ob teneram ætatem, aut aliam quamvis causam deficiencia aluum medicamenta respuunt, præbetur pueris, & fœminis uentrem ferentiibus, comoditate quadam & necessitate urgente, quibus potentius aliud medicamentum sumi denegatum est, item quibus reliquorum medicaminum usus incandescens febris aspernatur.

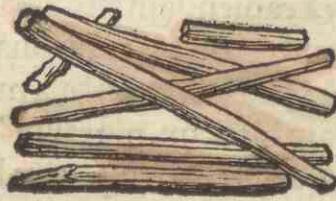
Cum aqua rosacea duabus uncij sumpta, leniter subdicit aluum, in omnibus morbis benè operatur, Sanguinem purgat, sitim, stomachū quoq; erpurgat, expellit Choleram adustam, malosq; Phlegmaticos humores.

Anginis medetur, pectorisq; uitij subuenit, calculumq; lumborum & uesicę repellit, Hoc totum intelligendum est, de Cassia fistula extracta, quemadmodum in officinis habetur.

Conducit contra acutas febres, leniter enim subducit aluum.

DE CASSIA LIGNEA.

D

Cassia lignea.

Kinden oder Holz von
Cassia.

CASSIA lignea odorem rosarum representat, duo eius sunt generica. Alterum colore Cinnamano est simile, Alterum uero rubicundius est, que duo bonitate probantur. Inueniuntur & plura genera: quoddam enim nigrum est, quoddam rufum, aliud uero albicans, que omnia reprobantur. Decem annos Cassia lignea suam bonitatem retinet. Dioscorides ueram Cassiam ligneam scribit amabili coloris bonitate esse rubicundam, corallio lapidi similem, item angustissimam, longam crassamq; & fistulis plenis, que in uestu erodat, & cum feruore aliquo adstringat, que aromatum modo odorata sit, simulq; uini odorem referat.

Hec descriptio satis declarat, Cassiam illam qua officinę nunc passim utuntur, ligneamq; uocant, cum uera Cassia penitus nihil commune habere: est enim tetra, nullumq; habens odorem, & prorsus aspernabilis, imò nihil habens quare Cassia putari debeat, ut
Diosco-

A. Diſcoridem & Plinium legenti, remq; ipsam in manu habenti, facile conſtabit, De hac re legitio libellum Leonardi Fuchsij de errori bus medicorum, preterea Leonicenum & Manardum. Deniq; eror quorundam recentium medicorum hic silentio non est prete-reundus, qui in suis receptulis ad prouocanda menstrua, in quibus scriptum est Cassia, ipſi corticem Cassie nostrę uulgaris & arabice ſumunt, quum Cassiam ligneam Gr̄corū potius ad eundem uſum recipere debuiffent, ex Diſcoridis aliorumq; Gr̄corum medicorum autoritate.

TEMPERAMENTVM.

Cassia lignea calida & ſicca eſt in ſecundo ordine. Aegineta inquit, quod calefacit & ſiccat in tertio ferè abſcessu, tenuis abunde, acris, & modice astringens, incidit igitur & diſcutit, roburq; inſtrumentis adiicit, poſtremò & menses euocat.

VIRES AC IUVAMENTA.

B. Cassia lignea facit ad catharrum ex frigida intemperie ortum, puluerem ex ea carbonibus ignitis injice, ac fumum inde naribus attrahe.

Auxiliatur contra morbum comitiale, ſi ex hoc puluere pillule formentur, & permisceantur cum Laudano atq; ſucco Absinthij ita ut acquirant pondus unius drachmæ.

Ad imbecillitatem ſtomachi ex frigiditate contractam, Accipe pulueris Cassiae lignae, maſticis, ſeminis foeniculi, aequales partes, & cum ſucco Absinthij iejunus bibe, hoc opem praefabit.

Oculorum medicina, ut inquit Diſcor. ad claritatem uifus, accommodata eſt, Lentigines tollit ex melle inuncta, Menses commovet: renum doloribus, contractionibusq; uulueſ ſuffitu inſeffuque ſubuenit. Ciet urinam, uiperarum iictibus pota reſiſtit. In ſumma uis eadem ferè, quæ cynamomo cum quo ſubinde naſcitur quod: ſi defuerit, uicaria pro eo ſuccedit, duplicito pondere.

DE CASEO.

NOMENCLATVRAE.

Túpos.

Caseus.

Reſe.

M iij

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN CASEVM.

CASEVM Romani, Græci autem Tyron dicunt, dicitur uero. Caseus, ut Varro inquit, à lacte coacto, nam fit lacte coagulato, hædino in primis uitulorumue coagulo. Caseus infumatus laudatur à ueteribus, nec hodie contemnitur, Omnis porrò Caseus se-nectute fit salsus, sed in musteum redit saporem acetō è thymo mace-ratus. Salitus Caseus in locum fumo aliquantulum obnoxium reponatur, ubi salem conceperit, & ætatis aliquid adeptus erit, esu non incongrue dabitur. Caseus Oxygalacticus commendatur à Gale-no, diciturq; quasi acetosum lac.

NOCVMENTA CASEI VETERIS.

Caseus concoctu difficilis est, inducitq; ingens malum, quibus he-par & Splen induratus est, cuius nimius & frequens usus calculum generat, hoc tamen de omni Caseo non est intelligendum, est enim discrimen habendum inter Caseos, sed tantū de ueteri Caseo, nam uetus, ut inquit Platina, difficile concoquitur, parum nutrit, stomacho ac uentri aduersatur, bilem facit, podagram, dolorem laterum, harenulas & calculos generat.

VIRES AC IVVAMENTA CASEI RECENTIS.

Nutrit in cibo Caseus sine sale recens, ut Dioscor. ait, stomacho utilis est, facillimeq; digeritur, corpus auget, aluum leniter mollit, Ipse à se ipso ex lacte quo confectus est, natura differt, Minus ma-lus est Caseus lacti uicinus.

Paulus Aegineta in sanitatis usu probauit tantum recentem Ca-seum, fungolum, molle, dulcem & mediocriter salsum.

Caseo dignitas à locis & pecoribus accessit, à lacte animalis unde conficitur, propè uim suam ac naturam retinet.

Qualitas Casei ex etate deprehenditur. Recens algidus est & hu-mectus: salitus & durus, calidus & siccus, Caseus recēs & mollis, ur-Aegineta inquit, repellendi uim obtinet, leuiter refrigerans, quare & uulnera impositus conglutinat, at qui Oxygalacticus dicitur, præter hanc facultatem etiam discussoriam modicam possidet, magisq; uulnera conglutinat, uetustus iscq; pinguis discutiendi uirtu tem præ se fert, qua articuliorum quoq; tophis accommodatus est, præsertim cum suillæ carnis & salsa & pinguis decocto.

Elixus Caseus & ab elixatione statim sepositus, mox massatus, aluum compescit. Prodest oculorum inflammationibus, sugillatissq; illitus Caseus.

Recens Caseus super morsum rabidi canis impositus, uenenum extrahit, facit idem contra Anthracem & alia apostemata ueneno sa, impositus uel manducatus.

Sigillare stomachum Casei præduri & ueteris modicum puta-
tur, &

tur, & prohibere quo minus exhalationes cibi antè sumptu, ex stomacho caput & cerebrum petant: unde & usus inualuit, ut Caseus postremò post omnia alia fercula apponatur, & edatur.

Caseus nimium salitus facit ut homini uarij accidant morbi: primò calculum generat, & stillicidium urinæ, deinde fastidium stomacho inducit, destillationes capit is parit, quare ab esu talium Caseorum abstinentur est. Serum Casei ægrotis ualde conuenit, nam laxat & emollit aluum, atq; confortat.

Hoc serum ex optimis Caseis ouillis, qui haberi possunt, conficie tur. Est quoq; Casei serum, nutriendis canibus accommodatum.

DE CASTANEA.

NOMENCLATURA.

Διθ. Βάλανος.

Castanea.

ANNOTATIO IN CASTANEAM.

CASTANEA Græcis Διθ. Βάλανος, hoc est Iouis glans uocatur, cum tamen iuglandis appellatio nucibus tuntum regis dicata sit à nostris, ut Hermolaus Barbarus testatur. Nuces uocamus & Castaneas, quanq; propiores glandium generi Vergilius inter nuces numerat in carmine, quum inquit, Castaneæq; nuces mea quas Amaryllis amabat. Photion Castaneas primò dictas scribit, quod ab oppido Magnesiæ quod Castanon dicatur, aduectæ sint. Castanea tam fructum, quam ipsam arborem significat.

DESCRIP TIO.

Castanea arbor est uulgò nota, iuglandi haud quaq; absimilis, folio tantum uenosiore & fimbriato, nuce intus solida & plurimū plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calice.

Hæc arbor miram habet naturam, uiribus enim suis destituitur, neq; fructum producit ubicunq; sola nascitur, delectatur montibus perraro in locis planis proueniens, Fructus eius includitur echinato calici, ut fagi fructus.

M iiiij

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Castanea incunte. Vere germinat, seriusque Vergiliarum obitu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Castanea est frigida & sicca in primo gradu.

Exterior cortex ex fructu in puluerem redactus, & eodem pondere cum Reupontica permixtus, fastidium & eructationem stomachi pellit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Castaneæ siccatae & in puluerem contritæ, ac cum puluere ex oculis cancerorum & aqua Apij sumptæ, carenturinam.

Pulmonarijs nocumentum inferunt Castaneæ, & pariunt dolores capitis, eo quod tardius concoquuntur. Si comedantur tostæ vel elixæ, thoracem obstruunt, asthma generant, & inducunt letales morbos, si quis plurimum ijs utatur. Castaneæ crudæ manducatae facilioris sunt concoctionis quam glandes, quamvis eiusdem ferè sint naturæ. Quicunq; crudis Castaneis plurimum uescuntur, multum pediculorum in corpore & uestibus acquirunt, quos si iterum expellere uolueris, comedere contusos flores lauendulae, & uestibus eos insere.

D Castaneæ uehementer fistunt uentris & stomachi fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt. Sed capitis dolores creant, inflationes pariunt, concoctu difficultes, tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittunt: tritæ cum melle & sale, rabiosorum canum morsibus imponuntur. Mammrum duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, ijsq; uino maceratis, & cum farina subactis pessi uice utuntur, ad supprimendos menses. Item earum cortices foliaq; usta, & in puluerem trita atq; cum uino temperata, & emplastri modo capiti imposita, capillos augent, eorumq; defluuia prohibent.

Castaneæ ut Platina scribit, ex omnibus quæ esui dantur, robur & uim in membris generant, sed difficillime concoquuntur, maxime uero à Phlegmaticis, nisi cū saccharo & melle fuerint in cibum sumptæ. Elixæ uero & adhuc calidæ, mane ante cibum cum melle date tuſſientibus prosunt. Torrentur item ad flammarum in patella perforata, nec eius suavitatis sunt, nec nutrimenti, cuius habentur sub carbonibus lento igne decoctæ. Has suauius edemus cum caseo in tertia mensa. Meliores item, ut idem inquit, habentur, inter prunas & cineres coctæ, quam quæ elixæ: nimia enim eius turgidas & stiptica uis decoquitur.

Interior Castaneæ membrana quæ corticem fructumq; distinguit ad tertias in aqua decocta ac potui oblata, mirè aluum fluentem fistit.

Membranæ

Membrana illa proxima corpori & in ijs & in nucibus, saporem, nisi detrahatur, infestat.

Molitura, ut ait Plinius, Castaneæ prestant, iejunio fœminarum quandam imaginem panis, & ubiuncꝝ alia fruges deficiunt, ut in Bergomatis agri montanis.

Castaneæ priusquam cineribus credantur, ferrò uulnerari debent, ut plagæ hiatu spiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitū prosiliunt, assidentium periculo, flatus itaq; ijs angustijs elisus, à noxa uindicabit, impetu in sibilum abeunte.

Castaneæ seruantur uel in cratibus dispositæ, uel intra sabulum, ne inuicem tangantur, immersæ, uel in uasculis fictilibus nouis conditæ & loco sicciore defossæ, uel hordei paleis immundissimis obrute. Sunt qui filo transfixas cumulatim, & igni detostas adseruent.

DE CATAPVTIA

NOMENCLATVRAE:

Arabicus.

Cataputia.

Tithymalus.

Granum regis.

Sponsa solis.

Sprinck Körner.

Scheiß Körner.

Wundelbaum.

ANNOTATIO IN CATAPVTIAM:

CATAPVTIA herba est quæ à Dioscoride & Plinio Lathyris appellatur, alij Tithymalum appellant, eamq; Tithymalorum numero adscribunt, sunt enim uariæ species Tithymalorum, quas Dioscor.lib.4. Plinius lib.17. describunt. Cataputiam inde dictam uolunt, quod eius granis soluendæ aluo pro Catapotis, id est pillulis utantur. Vulgus & mendici plerunq; aluum purgare Cataputie granis solent.

DESCRL.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DESCRIPTIO.

Cataputiæ duæ sunt species, est enim Maior & Minor, Maior habet folia ad modum oleæ, sed maiora tantum, Caule uero habet concauum, in cuius summo pendent uuæ, ex quibus exprimitur oleum quod officinæ uocant cicinum, Minor caule emittit cubiti altitudine, folijs gracilibus, digitæ longitudine, in cacumine triangularibus. Semen foris nigrum est, intus uero album, quod quando maturuerit, è suis folliculis exilit.

TEMPERAMENTVM.

Cataputia calefacit tertio ordine, humectat autem in primo. Virtutem habet purgandi Phlegma, Choleram & Melancholiæ.

Si quis uomitum prouocare uoluerit, accipiat oleum ex huius fructu paratum, hoc enim multum malorum humorum ex stomacho pellit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Contra quamvis febrem quotidianam, Accipe bonam partem huius fructus, & cū Beta inuolue, & simul in olla benè decoquito, postea oleū inde exprimoto, quod tam sanis quā ægrotis conuenit.

Oleum Cataputiæ aduersus paralysim conductit. Semina eius, ut Dioscor. inquit, numero septem aut octo deuorata, purgant aluum, aut in cibo sumpta, pota ue cum caricis aut palmulis, frigida

D super pota aqua ducunt quocunq; modo sumpta, pituitam, bilem & aquas. Coquuntur præterea cum gallinaceo oleribus in eundem usum folia eius.

Cataputiæ grana uicena in aqua pura, aut mulsa pota, hydroponicos sanant, Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lœdunt, itaq; inuentum est, ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur.

AQVA CATAPUTIAE.

Tempus distillationi conueniens est, ut caules & folia dum perfecte excreuerunt, distillentur.

Aqua Cataputiæ habet uim purgandi & soluendi, purgat bilem & superfluos humores Phlegmaticos iij. uncij una uice sumpta.

Prouocat uomitum, iij. uncij pota, expellit lumbricos, prodest ad scabiem humidam & ulceram capitis, si ex ea lauentur.

Pustulas inmundas tollit, curat exanthemata, serpiginem & scabiem sicciam, si saepius inde lauentur.

Aqua Cataputiæ & omnium Tithymalorum, intra corpus sumpta, nōcumentum infert pulmoni, stomacho, & iocinori, unde uarij morbi prouenire possunt. De hac aqua infrà uide plura in capitulo de Tithymalo.

DECENTAVRIO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Centaury.

Centauriū;

Centaurea,

Chironia,

Fel terræ,

*Tausent gulden Kraut.**Feber kraut.*

ANNOTATIO IN CENTAVRIVM.

CENTAVRIVM, ut Plinius indicat nomen, sortitū est à Chirone Centauro, quia ea herba Chiron curatus sit, cum Herculis excepti hospicio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem, unde & Chironio appellatur. Sed mirabilius nomen à Germanis ei tribuitur, hi enim arbitrantes Centaurium non à Chirone Centauro, sed à centum aureis dictum, uocant ipsum, nomine à mille aureis dicto, *Tausent Gulden Kraut*. Magnum dubium magnaq; controversia est de hac herba, quidam uolunt eam penitus hodie esse ignotam, & præcipue maiorem: quidam putant matricariam esse: alij uero Reuponticum, De hac re legitio Leonicenum & Leonardum Fuchsium de erroribus medicorum.

DESCRIPTIO MAIORIS CENTAVRII.

Centaurij duo generā sunt, Maius scilicet & Minus. Maius iuglandis nucis folia habet, oblonga, colore ut in brassica viridi, ferre modo per ambitum incisuris secta. Caulem profert duorum trium ue aliquando cubitorum altitudine, multis à radice adnatis, in quibus papauerum modo capita sunt, in rotundo oblonga. Radix illi est uasta, ponderosa, dura, longitudine ad bina cubita, succo plena, sapore acri cum adstrictione dulcedineq; aliqua rubescens, succum quoq; sanguineum mittit. Hæc est quæ nunc à uulgo & officinis Rhapsonticum falso nominatur, ut Ruellius testatur. Idem sentit Campegius inquiens: omnia que à Dioscoride in Centaurea describuntur, ita herbe & radici uulgò uocatę Rhapsonticum, quadrant, ut hanc esse ueram Centauream nemo nisi ab ortu naturæ cœcus

non

DE HERBIS, CAETERISQUE

C non agnoscat, Herbarij nostri nulla ueterum autoritate nixi, aliud Centauriu[m] maioris cognomine demonstrant, flore luteo, folijs per interualla binis, auersa parte candidantibus, interna uirentibus, sa- lice maioribus & connexis.

DESCRIPTIO CENTAVRII MINORIS.

Centaurium minus herba est origano similis, & aquosa amat lo- ca, Caulem habet altitudine supra dodrantē, florem purpureum. Radicem paruam, nullius usus, gustu amaram. Latini ob summam amaritudinem minus Centaurium fel terræ appellarunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtrumq[ue] Centaurium calefacit ac desiccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Centaurea menses mulierum promouet subdita. Sanguinem reffientibus auxilio est.

Contra omnes febres, Accipe semiunciam Centaureæ in pulue- rem redactę, & in uino cum saccharo temperato: tribus diebus ma- ne iejunus bibe, hoc auxilium præstat. Accipe manipulum unum Centaureæ & eam in aqua elixam bibe, tum asthmati medetur. Eodem modo sumpta, antiquam tussim remouet.

Succus ex radice assumptus, purgat stomachum, aluumq[ue] sub- ducit.

D Centaurea colligenda est, quando incipit florere, & postea su- spendenda in loco obscuro neq[ue] soli exposito, ac ita siccanda, post annum etiam conductit ea uti, & in primis maiori.

In uino elixa & cum saccharo permista, ualde prodest ad oppila- tionem iocinoris, lumborum, splenis atq[ue] uesticæ. Cum uino deco- eta & oleo oliuarum permista, & uentri sub umbilico imposita, ma- gnum dolorem lumborum tollit, aperitq[ue] lienem obstructum. Vnguentum confectum ex succo cum oleo & cera, benè prodest lie- ni, si inde illinatur à foris.

Ad iecur & lienem induratum conficies Syrupum hoc modo. Accipe succum Centaureæ, radicem Apij, radicem foeniculi, pari- pondere, & in succo bullire sinas, deinde percola, & humorem be- nè exprime, & saccharum admisce, quantum lubet, iuxta quantita- tem Syrupi. Hæc potio etiam felle suffusis opitulatur, mane & ue- speris sumpta.

Succus ex radice Centaureæ expressus, & ad semiunciam cum oleo oliuarum sumptus, multos malos humores ex homine pellit.

Centaurea permista cum sanguine upupæ, & modico mellis, & noctu intra laternā in qua candela ardet, posita, facit ut astantibus videatur quasi multæ in ea currant stellæ. Eadem in aqua decocta & pota curat antiqua ulcera. Choleram & crassos humores per in- ferna

ferna trahit ac exigit. Infuso eiusdem decocto coxendicum dolores leuantur, trahit enim sanguinem.

Succus oculorum medicamentis perquam utilis.
Cum melle caliginem oculorum, & ea quae obstant claritati, di-

scutit.

Succus bibitus uel subditus foeminis, menses trahit & foetus.

Idem ad omnia uulnera tum recentia, tum antiqua efficax est.
Fistulis quae omni parte serpunt, auxilio est unguentum ex succo,
& melle confectum, neruos confortat, & eos uulneratos curat.

Ei qui uenenum sumpserit, Centaureum minorem ex acetato tri-
tam dato: bibat, mox discutit uenenum.

Succus Centauree quomodo excipiendus & conficiendus sit, Ga-
lenus priuatim in quodam libello docet, est enim aurea & præ-
stans medicina ad innumerabiles morbos, quos Galenus ibidem
enumerat.

AQVA CENTAVRE AE.

Tempus cremandi & distillandi Centaurea est circa exitum Iunij,
tu caules, folia, & flores minutim inuicem concidi & distillari debet.

Aqua Centaureæ mane & uesperi singulis uicibus iij. uel iiiij. un-
cijspota, illis salutaris est, qui crudum & frigidum stomachum ha-
bent, nam omne quod malum & noxiū in eo est, consumit.

A pueru duabus uncijis, ab hoīe uero adulto quatuor uncijis ma-
re à ieunis pota, lumbicos uentris expellit. Eadē pota febrē pellit.

A muliere bibita, foetum mortuum ex utero ejicit. Saluberrima
quocque est ad nauseam & singultum stomachi, appetentiam cibo-
rum excitat, purgat & expellit crassos humores, unde chiragra, po-
dagra, icteros, coxendicum dolores, & id genus alia, oriri solent.

Eadem pota facit ad iecur & lienem, atq; ad eorum duritiam.
Prodest ad colicam passionem & tormina intestinorum. Curat re-
centia uulnera, si ex ea lauentur, uel linteolis imponatur, cicatrices
& maculas ueterum uulnorum remouet: Ad crus fractum condu-
cit, si linteolis calida imponatur uel superligetur. Sanguinem ex-
creantibus medetur.

DE CAEPA

NOMENCLATVRAE.

Κροκυον.

Cæpa.

Cæpe.

Zwibelen.

Zybelen.

N

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN CAEPAM.

CAEPA Cæpe, siue Cæpe indeclinabile in neutro genere, à capitis magnitudine dictum uolunt, lachrymosum olus est, & oculos mordet, unde à Græcis nomen impositum κρημα, quod oculi pupillā comprimi cogat, ut Aristoteles in problematis tradit, nam oculos uellicando expressis subinde lachrymis contrahi pupillas oculorum certum est. Cæparum plura sunt genera, que Plinius libro 19. omnia recenset. Nobilissima Ascalonia, ab oppido Iudee, Nam ut refert Strabo lib. 16. Ascalonensium regio præcipue fert Cæpas, Ruffa Cæpa acrior est quam candida, sicca quam uiridis, & cruda quam cocta. Cæpe frigida, humida, ac sabulosa amant loca. Seruantur benè ad fumum suspensæ, optimè paleis. Incorruptæ etiam durabunt, si in calidam aquam demersæ, mox insolatæ donec penitus siccescant, paleis hordeaceis recondantur, ita compositæ ut nulla ex parte se se contingant. Seruntur in Martio ac Aprili. Id mirandum in Cæpis est, quod adolescenti Luna marcescunt & minuntur, contrà autē decadente luna reuirescunt & augentur, ut Plutarchus testatur.

DESCRIPTION.

DCæpe duplices sunt, Ruffæ scilicet & candidæ, Quando florent, caulem concavum in medio acquirunt, in cacumine uero albos flores cum capitello uel nodo, in quo semen continetur nigricans, si caulis desecatur, ab inferiori parte regerminat. Cum herba interram deprimitur, Cæpa fit maior.

TEMPERAMENTUM.

Cæpa ex quarto ordine calefacientium habetur, substantię crassioris, ut Galenus testatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cæpe crudæ comedæ asperum reddunt guttur, & stomachum inflant. Cum melle permistæ, tollunt dolorem mali stomachi. Membris nocent si edantur, nimium enim exiccat humiditatem corporis. Hemorrhoidas aperiunt cū acetō temperatae & impositæ. Fricantur cum succo eius capillorum defluvia, quas alopetias uocant, & in loco glabro citò capillum prouocat. Cæpe molliunt aluum, & mouent sitim. Inungitur ad claritatem oculorum cum melle. Cæparum succus, prodest albuginibus, oculorum nubeculis, & incipientibus eorum suffusionibus.

Ad dolores pectoris, Accipe Cæpas in carbonibus ignitis tener tostas, indeq; mane & uesperi comedere, hoc facilem humorum crassorum excretionem reddit, pectusq; laxat. Eodem modo pellit tumorem, & stomachum purgat. Cæpe cum sale & melle permistæ, & uerrucis impositæ, eas funditus curant. Cum acetō con-

tusæ

tusæ, si inde scabiosa cutis lauetur, eam puram reddunt.

Stomacho non conducunt, fastidium enim faciunt.

Oris foetorem manducatæ tollunt.

Succus naribus instillatus purgat caput. Contra rabidorum canum morsus, succus additus ruta, sale, & melle, ac inuicem contus, inungitur. Idem auribus purulentis instillatum prodest. Cholericas plurimum nocet Cæparum usus, inde enim calidores & sicciores redundunt. Phlegmaticis autem semper conueniunt, incident enim a c consumunt in eis superfluos humores.

Inhunguntur utiliter cum flucco atq; gallinaceo adipe à calceis fa. di attritus pedum.

DE A Q V A C A E P A R V M.

Tempus electissimum ad distillandum Cæpas est in primo mense Autumni, tum radix concidetur & distillabitur.

Aqua hæc quater uel quinques singulis uicibus duabus uncijis pota, subuenit ex animalis morsu obmutescientibus.

Naribus instillata, pellit grauedinem capitis.

Auxiliatur doloribus dentium, si inde fricentur uel colluantur.

Facit capillos nasci in caluo capite, si ea fricitur, Lumbricos pellit, in potu sumpta.

DE C E R A S I S.

NOMENCLATVRAE.

Kerasos.

Kerasop.

Cerasus;

Cerasum,

Cerasium.

Kirßbaum.

Kirßen.

ANNOTATIO IN CERASVM.

CERASVS arbor nota, à Cerasunte Ponti ciuitate sic dicta, ut Athenæus inquit, quam Lucullus debellato Mithridate, primus in Italiam intulit, & à ciuitate illa Cerasum appellauit. Hæc arbor iam ubiq; in omnibus regionibus frequens est & vulgaris. Seritur Cerasus malorum & pyrorum more. In sitione præsertim letatur, nec unquam bonum dulcemq; dabit fructum, nisi prius in.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C sita. Cerasos præcoces facit, cogitque maturescere calx admota. Poma sine ossibus enasci Martialis rei rusticæ prudens promittit, si teneram arborem ad binos pedes rescissam usque ad radicem finidas, abrasaq; ferro partis utriusq; medulla, statimq; seunctas parteis uinculo perstringas, & summam partem, & diuisuras laterum oblianas simo: post annum duia cicatrice diuortia coalescunt. Hanc arborem surculis, qui fructum adhuc non tulerunt, inseris, & sine ossibus Poma (ut afferit) nascentur. Democritus est Autor, si quis tenellum cerasi caudicem radice tenus scindat, non vulnerata parte imma, medullamq; auriscalpio eruat, deinde lachrymam cyrenaicam aqua dilutam, usq; dum sapæ crassitudinem referat, infundat: & humente charta diligenter obligatum adminiculo fulciat, ne lachryma effluat, octauo die eadem lachryma perfundi præcipit, ut gemina citet, sic exos & enucleatus fructus exibit. Si Cerasus concepto humore putrescit, in trunco foramen excavetur quo possit saines educi. Siformicas patitur, succum portulacæ debebis infundere cum aceto media parte permistum. Inter Cerasa principatum obtinent duracina, ut inquit Plinius. Aproniana maximè rubent, Actia nigerrima sunt, Iuliana tenerrima. Cerasum, ut idem scribit, siccatur sole, condituruq; ut olua, cadis. Ratio hec à Florentino rei rusticæ autore sic tradita est. Cerasia ante solis exortum arbore sua decerpta, in uas substrata in fundo satureia coniunctur, dein Cerasia superponuntur, iterumq; alternis satureia, adiicitur nonnihil acidi mellis aliquantum dulcescentis. Scruantur itidem interiectis arundinum folijs, & in eundem modum alternatim dispositis in cadao. In candenti sole usq; ad rugas siccata, diu seruantur, item molliusculo ignis ferore passa.

Cerasiorum quædam sunt acida, quædam austera, & quædam dulcia. Austera uentrem constringunt, stomachum exasperant, Acida pituitam incident, flauam bilem reprimunt, sitim extinguit, & desiderium edendi inducunt. Dulcia stomacho aduersa, lumbros & putridos humores in uentre generant. Deuorata mane dum recentia sunt, cum suis nucleis, urinam & uentrem mouent.

VIRES AC IUVAMENTA.

Nuclei cerasorum calculo obnoxij subueniunt. Bonam faciunt aluum, ut Dioscor. inquit, recentia Cerasia: siccata fistunt.

Gummi Cerasorum in diluta uini potionē haustum, utile est contra diutinam tussim. Cutis colorem commendat: facit ad claritatem oculorum: & appetitiam cibi excitat: prodest & calculosis in uino potum.

Ex Cerasis etiam paratur conditum quo per annum utilicet: Accipe Austera Cerasia, quæ in melle & saccharo inuicem commixta, sinito

A finito quatuordecim diebus macerari. Deinde cerasis iterum exem
ptis, coquito potionem ex hyssopo, Rosis, uiolis, & dulciradice, in-
spergito quantum uolueris de Cynamomo, Cariophilis, & mace,
hoc cum optimo uino commisceto, & iterum quatuordecim diebus
Cerasa in eo finito. Postea apud solem Cerasa siccanda sunt. Licet
etiam sicca uel humida mensæ apponere.

AQVA CERASORVM.

Cerasa magna, rubentia, atq; austera cum breuibus pediculis,
quum matura fuerint decerpuntur, & duos dies sparguntur super
pannum, & postea in ba'neo Mariæ distillantur.

Hæc aqua bis aut ter singulis uicibus iij. uncij pota, menstrua,
dysenteriam & alios alui fluxus restringit.

Eodem modo salubris est ad calorem iocinoris & stomachi, atq;
cor confortat.

Aqua ex floribus Cerasorum oculis instillata uesperi, quando
cubitum itur, pellit albugines & nubeculas oculorum. Similiter &
ruborem & lachrymas oculorum discutit, si bis aut ter ita sumpta
fuerit.

Nigra Cerasia eodem modo distillantur.

B Aqua ex nigris Cerasis quotidie bis singulis uicibus tribus uncij
pota, medetur hydropi. Oportetq; ægrotum interim ab alio potu
abstinere. Eodem modo in potu sumpta, Apoplexiā & paraly-
sim membrorum remouet, quæ etiam ex ea lauari & fricari debent
& deinde per se siccari. Qui illis morbis obnoxius est, quotidie eam
aquam duabus uncij ieiunus bibat. facit quoq; ad tumorem, & ciet
urinam.

DE CEREFOLIO.

NOMENCLATVRAE.

Cerefolium.

Cerephyllum.

Kerbelen.

Kerbelfraut.

DE HERBIS, CAETERISQVE
ANNOTATIO IN CEREFOLIVM.

CEREFOLIVM olus hortense: alio nomine etiam dicitur Cerophyllum, ita uero nominatum Ruellius scribit, quod largo grandiq; foliatu gaudet, breui caule contentum, & uelut herba paria secum faciente, quae quod à cauliculo demperit, luxuriosa foliorum ubertate compensat, mediocri tamen proceritate sustentatur. Nondum adhuc certum est, quo nomine apud Dioscor. & alios medicos Græcos appetetur, Ottho Brunsfelsius putat eam herbam esse, que à Dioscoride Myrrhis uocatur. Cæterum Ruellius scribit, quod potius eorum sententiæ accedendum sit, qui inter prætantur Cerefolium esse Gingidion Dioscoridis, nam erraticæ pastinacæ, quam daicum aliqui uocant, folium emulatur, aliquando tenuius, radicula candicante, subamara. Apud omnes mandatur & crudum ex aceto, & iuribus incoctum. Apud Galenum & Paulum Æginetam maior aliquanto amaritudo tribuitur Gingidio, quam in nostro Cerefolio possit inueniri, uerum hoc forsitan fieri potest ex longo transmigratu, inuenientq; dulciore solo, quod bonam partem amaroris exuerit, nam quedam stirpes propter mutationes locorum à qualitate sua discesserunt, ita ut dignosci non possint.

DESCRIP TIO.

DCerefolium est olus ad modum Petroselini, nisi quod multo mollius est, & semen caulem q; rubicundum producit, albos habet flores, radicem q; candicantem, longissimum caulem, & folia Coriandro similia.

TEMPERAMENTVM.

Cerefolium calefacit in tertio gradu, & desiccat in secundo.

VIRES AC IUVAMENTA.

Hec herba urinam ciet, & menstrua pellit, in potu sumpta. Cum uino trita & hausta, lateris dolores mitigat.

Ex aqua mulsa bibita, Pituitam resoluit. Tormina uentris quoq; discutit, & parit flatus.

Succus Cerefolij cum aceto sumptus, necat lumbricos.

Cerefolium contritum in puluerem, & cum melle permistum, cancrum sanat, si imponatur.

Cum uino potum coxendicuum dolores sedat.

Herbam cum sua substantia elixam, si cum aceto misceas, & caput inde laues, furfures capitis tollit.

Eodem modo phagadænas sanat.

Morsum rabidi canis sanat, si quis ex semine biberit, & uulnus inde lauerit. Radix Cerefolij elixa cum Saxifraga & pota, frangit calculum uescicæ, & prouocat urinam.

Cerefolium

Cerefolium in uino elixum & potum sanguinem in grumos concretum dissoluit.

Tritum cum Cera & axungia parotidas soluit.

DE AQVA CEREFOLII.

Tempus electum ad distillandum Cerefolium est, ut herba & radix cum tota sua substantia minutim concidatur, & distilletur in medio Maij.

Aqua Cerefolij mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncis pota, opitulatur ruptis hominibus, & ex graui casu laesis, & resoluic sanguinem in grumos concretum.

Eadem pota prodest ad calculum renum, una uice plurimum pota aluum laxat.

Bonum reddit stomachum, confirmat atque confortat cor, pellit horrorem febris, salutaris est capiti, & confortat sensus. Pota ut supra dictum est, pellit maximos dolores & punctiones, opitulatur pulmoni & eius affectibus.

DE CERVI BOLET O.

NOMENCLATVRAE,

Cerui boletus.

Ceruibolitus.

Hirtz Schwam.

Pfifferling.

Engerling.

TEMPERAMENTVM.

CERVI boletus frigidæ naturæ existit, & tam hominibus quam pecoribus manducatus nocumentum infert.

VIRES AC IVVAMENTA.

Masticatus & impositus prodest ad ictum aranearum. Inflammationibus cuiuscunq; generis impositus educit magnos calores.

Fatigatus ex itinere edat ex eo, & lassitudinem non sentiet. Calliginem oculorum emendat, si à ieuno edatur. Dentibus communitus, & tumidis genitalibus impositus, tumorem inde tollit.

Ad difficultatem pariendi, Mulier accipiet Cerui bolitum, ad magnitudinem unius pisii, & dimidiā partem mandet, & alia parte umbilicum oblinet, tum statim absq; ullo labore pariet. Vsus Ceruiboliti, non cuiuis conuenit, & maximè mulieribus grauidis. Nam si imprudenter & absq; ratione eo utantur, magnum malum ēis inde oriri posset, quamobrem grauidæ eo non utentur, nisi in tempore partus, quando necessitas postulat.

DE HERBIS, CAETERISQUE

AQVA CERVIBOLETI.

C Optimum tempus ad distillandum Ceruiboletos est, quando plene maturuerunt, tum circa Maium in balneo Mariæ distillandi sunt.

Aqua Ceruiboleti conduceit ad phthisim, si membra mane, meridi, & uesperi ea illinantur, & deinde per se iterum siccantur.

Non est melior aqua ad rubentes pustulas faciei, si inde illinatur & per se siccantur. Linteis imposta quascunq; in corpore inflammations extinguit. facit ad podagram & alios affectus pedum, madidis linteolis imposta. Salutaris est ad erysipelaca per diem bis linteolis imposta.

Talem facultatem & naturam fere habent omnes boleti distillati, & modo iam prædicto corporiforis applicati.

DE CHAMAEPITHY.

NOMENCLATVRAE.

Xamæpitvus.

Chamæpithys.

Aiuga.

Chamæphithyos.

Iua moschata.

Cupressina.

Amarum dulce.

Je lenger je lieber.

ANNOTATIO IN CHAMAE PITHYM.

C HAMAE PITHYS nomen accepit ab odore quem habet pi- ceæ uel Pinus, unde Chamæpithys dicitur, quasi parua uel hu- milis Picea. Latine Aiuga autore Plinio appellatur, quidam cupre- sinam nuncuparunt, Officinæ simul & Herbarij corrupto uocabu- lo, Iuam appellarunt, cognomento Moschatam, forsitan ab odore quem habet, Recentiores etiam Genitiuo pro recto utuntur, Cha- mæpithyos dicentes. Chamæpithys quam Pharmacopolæ & Her- barij ostendunt, descriptioni Dioscoridis prorsus repugnat, unde suspicio oritur, eos ueram Chamæpithym non agnoscere.

DESCRL

DESCRIPTIO.

Chamæpithys alta & ramosa planta est, floribus luteis & colore violaceo, granis rubentibus. Radix in os sumpta, quanto diutius manditur, eo fit dulcior, unde & herba nomen à Germanis fortita est, qui eam appellant. Je lenger ie lieber / Amat ripas fluminum & uetus atq; cauas arbores.

TEMPERAMENTVM, VIRES AC
remedia.

Chamæpithys, ut Ægineta inquit, secundo gradu calefacit, tercio desiccat, quam ob causam & purgare & abstergere uiscera, possimum iecur, potest, tum pota tum apposita cum melle; item urinas mensesq; trahit, magna uulnra conglutinat, putredinem experitis medetur, duritias discutit, decoctum ipsius etiam coxendicum doloribus salutate est.

Malignis pustulis & ulceribus, mamillisq; tumidis & purulentis conduceat, si herba cum semine in aqua elixa, & emplastri modo imposita fuerit.

Succus ex herba contusa expressus, & cum Cassia fistula permixtus, ac sex drachmarū pondere sumptus, leniter subducit aluum, expellit ex homine terrestres humores.

Radix icteris medetur, septenis diebus in potu sumpta, folia quoque, ut Dioscoridi placet, septenis diebus in uino pota morbum regium discutiunt: & quadragenis in aqua mulsa ischiadicis medent.

Chamæpithys decem diebus in uino maceratur, usque dum in eo putrefaciat, deinde uinum probè ebulliet quo ad fermè consumptum sit, & herba ut nigrum ius ex pipere per pannum transmitetur, quem liquorem transmissum cum oleo oliuarum & cera permiscebis, & inde unguentum conficies, quod ad uiciatum iecur & splenem, foris illitum prodest.

Eadem cum melle à iejuno sumpta lumbricos uentris necat.

Cum lingua ceruina in uino elixa, facit ad opilationem iocineris & splenis, morbum regium & calculum renum atq; uesicæ discutit.

Mortuos partus ex aceto cocta, potaq; ejcere dicitur.

Sanguinem densatum trahit pota.

DE CHAMAE DR Y.

NOMEN.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

NOMENCLATVRÆ.

xamidous.

Chamædrys.
Chamædryos.
Gamandræa.
Quercula minor.
Trixago.

Gamenderlin.
Blawmenderlin.

ANNOTATIO IN CHAMAE DRYM.

CHAMAE DRYS herba est, quæ à Latinis Quercula minor dicitur, nihil enim aliud Chamædrys quam humilem & terrestrem Quercum significat, A Plinio etiam & Dioscoride Trixago Latine dicitur. Vulgus uocat Gamandræam, Barbari corrupte Chamædryos pro Chamædrys dicunt, Genitio pro Nominatiuo utentes.

DESCRIPTIO.

Chamædrys brevis frutex est, ut Dioscorides inquit, altitudine quantum à summo pollice ad extremum minimum digitum patet explicata hominis manus, folijs paruis, figura diuisurisq; quernis similia, gustu amaris, purpurascente flore, & ipso etiam exiguo. Nascitur asperis & petrosis locis, aliquando etiam in hortis, Carpena est suo semine prægnans herba.

TEMPERAMENTVM.

Est illi calefacientiæ uis, simul & siccandi, usq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer, nā in qualitate eius dissontant scriptores. Colligenda erit circa finem Maij, tum enim herba unà cum floribus extat.

VIRES AC IUVAMENTA.

Tollit duritiam splenis, ciet urinā, & mouet menstrua, Hydropis opitulatur, si in morbi principio per diem ter cum uino ex ea bibatur. Herba ipsa cum suis floribus, optimè confert membris contusis, si ex ea lauentur, uel si inde quis bibat.

Contusa

Contusa & fistulis oculorum imposita, itidem si oleum inde con-
fatum instilletur, eas statim sanat, si modo homo fuerit frigidæ &
humidæ complexionis, tum maximè iuuat. Calida uero & sicca
complexione præditis, non conductit. Cum uino elixa & pota, di-
scutit morbum regium.

Chamædrys cum semine fœniculi & sene in uino elixa, salutaris
est ad obstructionem iocineris atq; splenis; si uero semen Apij addi-
tum fuerit, subuenit stranguriæ & calculo.

Cum uino elixa & membris, quæ paraly sis obsedit, imposta,
opem prestat.

Contusa & cum oleo olivæ vulneribus imposta, ea sanat.

Prodest etiā ad inueterata ulcera, semen bilem expellit. Ad dolores
oculorum herbam itidem ut prædictum est, contusam oculis
impones, & auxiliabitur. Herba ipsa uiridis elixa in aqua fontana,
spasmo & paraly si obnoxij, pota medetur. Tuffientibus itidem
pota duratis lienibus, urinæ angustijs, & cutem incipientibus subire
aquis auxiliatur. Menses eadem trahit & foetus. In uino elixa bibi-
tur contra uenena: potest idem emplastri modo imposta contra
morsus uenenatorum animalium. Ad splenem herba cum uino &
aceto coquenda est: ad ueterem tussim & uetera ulcera cum melle
permiscenda est & bibenda. In uino itidem decocta & pota, ruptis
medetur, & mitigat podagrum. In aqua elixa, ita ut mulier uapo-
rem inferne excipiat, alba menstrua pellit: auxiliatur quoq; si herba
calida, genitalia eius foueantur. Puluis eius cum melle datus, lum
bricos occidit. Contra Catharrum ponantur pulueres calidi in
sacculo, & capiti superponatur, optimum remedium est: prodest
ad exulcerationem oris, si per diem os inde ter colluatur.

Prodest ad scabiem minutam, si cū uetere axungia inde ungnen-
tum confeceris, & cutem eo inungas. Ad furfures capitis, uel bar-
baræ cum farina lupinorum, herba ipsa decoquatur in aqua salsa, ad
dito aceto, deinde per pannum colabis, & inde caput lauetur.

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

A Q V A C H A M A E D R Y O S .

Tempus distillationis est in medio Mañ, tum herba cū tota sua
substantia minutim concisa, distillanda erit.

Aqua Chamædryos iiiij. uncij pota foctum mortuum expellit;

Ad interiorem rupturam salutaris est, si s̄epius iiiij. uncij singulis
vicibus bibatur.

Item quotidie mane & uesperi ad tres uncias pota, purgat & bo-
num creat sanguinem, lætitiat cor, & iecur recreat refrigeratque,
præcipue si cum floribus distillata fuerit; facit ad exulcerationem
oris, si os s̄epius inde colluatur.

D E C H E .

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE CHELIDONIA.

NOMENCLATVRAE.

Χελιδόνιον.
Γασίνα.

Chelidonium, sive Che-
lidonia.
Hirundinaria herba.

Schelwurz.
Schwalbenkraut.
Goldtwurz.

ANNOTATIO IN CHELIDONIA M.

CHELIDONIA herba, ut Dioscorides & Plinius scribunt, non
men habet in Graeca & Latina lingua, ab Hirundinibus, pro-
pterea quod hirundinum aduentu ex terra prodit: discedentibus
vero iisdem, marcescit: uel quia Hirundines hac herba oculis pullo-
rum in nido restituunt uisum, etiam eritis oculis; unde etiam cogni-
tum est, quod oculis hominum medeatur, Hieronymus nobilis Her-
barius hanc herbam coeleste donum hominibus esse ait, ob summam
facultatem & præstantiam qua prædicta est. Chelidonia Latine di-
citur Hirundinaria herba, Graeci enim Hirundinem καλιδόνα uo-
cant.

DESCRIP TIO.

Chelidonia duplex est, Maior scilicet & Minor. Maior ut Dio-
scor. inquit, cubitalem caulem, & aliquando maiorem, gracilem &
surculosum, folia habet ranunculo herbæ similia, teneriora tantum
& cum coeruleo colore aliquo: iuxta quæ singula folia florem uiolæ
similem. In ea succus croti est, mordax, acris, & aliquantulum sub-
amarus. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fi-
bratur. Nascitur in opacis & parietinis, lapidumq; cumulis. Mi-
nor Chelidonia parua herba est, sine caule, folijs hederæ, rotundio-
ribus minoribusq;, pediculis quibusdam à radice dependentibus,
item teneris & aliquatenus pinguibus. Hæc Pharmacopolis in usu
non est. Ruellius hanc putat esse herbam quam Herbarij uocant
Scrofulariam, quæ huic descriptioni omnino quadrat, & miratur
quod

quod hec à nullis medicis uel Herbarijs ostendatur, cum nulla uer-
not tempore frequentior occurrat, præsertim Hirundinum aduen-
tu, & marginibus aquosis inueniatur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidonia calida est in principio quarti gradus, & sicca in ter-
tio. Platearius inquit, quod calida & sicca est in quarto gradu.

Quatuor ex hac herba seruanda sunt, folia cum caule, radices,
semina, & succus.

VIRES AC REMEDIA.

Succus in æreo uase cum melle prunis decoctus, oculis clarita-
tem adfert, & caligines eorum discutit. Cum sale armoniaco suc-
cus commixtus, & oculis instillatus, albuginem tollit, & claritatem
præstat. Chelidoniam florentem contundit, & in aqua decoque,
& aquam illam decoctam in ollam infunde, & iterum igni adhibe,
& eam bene despuma: quando autem ebullire incipit, per linteolum
eam colla, & ad usum serua, oculis enim illita caliginem discutit.

Succus radicis lepram tollit, si quis illinat, & deinde per nouem
ex ordine dies mane & uesperi, Syrupum de fumo terre assumat,
absp. dubio opitulatur.

Succus in Maio est excipiendus, tum enim ex radicibus, folijs at-
que floribus, simul contusis exprimendus est.

Radix cum Aniso in albo uino decocta & pota, arquatos obstru-
ctione liberat.

Imposita cum uino, aut manducata, dentium dolorem sedat.

Sanat itidem ulcera quæ à serpendo hei petas uocant, ex uino em
plastri modo imposta.

Contra colicam passionem herbatrita, ut inquit Platearius, &
in uino cocta superponatur, uel spongia intincta in eo decocto.

Puluis eius uulneribus atque ulceribus inspersus ea purgat &
sanat.

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radicis eius cum
puluere rosarum conficiatur cum acero, & decoquatur usq; ad me-
diocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inungantur partes
cancrofæ, multum confert. Ad menstrua prouocanda, & matri-
cem mundificandam, fiat fomentum saepius ex aqua decoctionis
eius,

DE AQVA CHELIDONIAE.

Tempus colligendi & distillandi Chelidoniam est, ut cum tota
sua substantia minutim concisa, in medio Maji distilletur.

Aqua Chelidoniae mane & uesperi pota singulis uicibus iiii. un-
cijs, morbum regium pellit. Itidem pota contra uentris tormenta
auxiliatur.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Eodem modo pota, febrem mitigat, facit ad scabiem ex frigore contractam, si inde illinatur. Per diem bis aut ter singulis uicibus duabus uncis pota, prodest ad obstructionē iocineris atq; splenis.

Oculis illita, albugines & maculas corrigit, rubedinem eorum discutit, & uisum acutum reddit.

Si os inde colluatur, sedat dolorem dentium, pellit maculas faciei, si facies inde lauetur.

Cancrum siccatur & sanatur, tum etiam fistulas, pellit pustulas pestilentiales, si linteum in ea maceratum, per diem bis aut ter super imponatur.

DE ALNO.

ALNU'S genus est arboris fluuialis, ex qua primum factæ sunt lyntres: dicta quod amne alatur. Nascitur enim iuxta fluuios, aptaq; est nauigia, quod aquis obruta, ut inquit Vitruvius, diu non corruptitur.

DESCRIP TIO.

Est autem Alnus sterilis arbos, caudice recto, ligno medullaque molli, adeò ut graciliores uirgæ concaventur, folio piri, sed ampliore ac neruosiore, quadanteus orbiculato uirgatoq;: cortice squarroso, foris albicāte, intus rufo, qua de causa coria tingit, fructu nullo, cum nihilo minus floreat. Radice summa, nec quam laurus maiore, tenui. Alnus in plana descendit, aquosissimq; gaudet, quamquam accipitem agat uitam. Alnum quandam fructiferam, aliam sterilem prodidit Theophrastus: utrancq; tamen florescere fatetur. Aristoteles inter naturæ miracula retulit Alnos in sola Creta, non esse steriles. Alij Alnum duntaxat scopis nascentem, nullum ferre fructum prodiderunt: quare infelicem existimari, damnata mōrel religione.

VIRES

VIRES AC IUVAMENTA.

Quantum ad medicinam attinet, folia suppurationes discutere tradunt. Eadem contra tumores & tubera quidam cum calida aqua imponunt.

DE BARBA HIRCINA.

NOMENCLATVRAE.

Τραγοπόνωρον.

Barba hirci.
Coma.

Hocks bart.

BARBA Hirci, que Græcis Tragapogon appellatur, & à Plinio Coma dicitur, hac facie representatur à Theophrasto: Radix longa, dulcis, folium croci longius, caule paruo super quem calyx latus & barbula, quæ summo uertice incana, & prolixa funditur, unde nomen accipit, Describitur à Dioseoride caule breui, folijs croco similibus, radice oblonga, dulci, supina, magno supra scapum calyce, è cuius summo nigrum semen pendet. Crescit in aruis sua sponte, Crescit & altilis etiam in hortis pastinato altiusq; subacto solo. Radices in altum agit, quæ hybernis diebus acetaria dulcedine sua commendant; utraq; cum carpitur manat lacte, sed que nasci tur in asperis, magna ex parte luteo flore nitet. A plurimis nūc Romana consuetudine dicitur Petre herba, quod asperis locis quasi è medijs saxis uideatur erumpere. Gerontopogon eadem esse creditur permultis, sic dicta quod nasctaur promissa Barba, folijs longis instar capillorum.

DE HERBIS, CAETERISQUE

TEMPERAMENTVM.

Barba hirci calidæ est complexionis, magnam præbet utilitatem, si quis introsumat.

C DE AQVA BARBAE HIRCI.

Herba unà cum radice distillatur in Maio.

Aqua ea ualde præciosa est contra punctionem, & Apostemata lateris.

DE CAPITE MONACHI.

NOMENCLATVR AE.

Caput Monachi.
Buphthalmon.

Pfaffen stil.
Pfaffen blatt.
Ringel Blämen.
S. Johans Blüm.

D

APVT Monachi herba est, ut generosus Comes à Neu enare scribit, quæ apud nostrates à quibusdam Flos Sancti Ioannis dicitur, & à Dioscoride Buphthalmon, eò quod similitudine oculū bouis referat. Quidam etiam uernaculo idiomate florem orbicularēm sive annularem, hoc est Ringel blämen appellant, propter rotunditatem qua oculo assimi latur. Intus flores lutei sunt, in ambitu albi, quemadmodum Anthe mis, sive Parthenion, id est Chamomilla: nascitur apud nos frequen tius in pratis, & aggeribus prope riuulos. Otto Brunsfelsius & Hieronymus Bock, Caput monachi aiunt esse, eam herbam, quam Barberi uocant Calendulam, de qua requisiq; legat ipsum Herbaria.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba ad uarios morbos est efficax, ut tradit Comes à Neuena re, quanquam rarò ea utantur empirici nostri temporis. Valet ad tineam & serpiginem corporis, tam pota ex uino quam foris illita.

Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam Cataplasma superposita. Cum radice & floribus eam carpere utilissimum est.

DE CHEIRI

SIMPLICIB. MEDIC.
DE CHEIRI, IDEST VIO.
LA LVTEA.

81

NOMENCLATVRAE.

Αευκοῖος.
Μύλινος.

Viola Lutea, seu Citrina
Cheiri.

Geel Violen.

ANNOTATIO IN CHEIRIN.

CHEIRI ab officinis Arabico nomine, appellatur ea herba que à Græcis Leucoion, à Lātinis uero Viola lutea dicitur. Et si Leucoij nomine Viola significetur candida, id enim Græca dictio sonare uidetur λευκός, tamen etiam pro Lutea Viola, cuius præcipuus est in medicina usus, ut Dioscorides inquit, & pro cœrulea & purpurea solet usurpari.

DESCRIP TIO.

Cheiri herba est uario colore & specie, & præcipue in floribus, qui quatuor continent folia. Differentia enim generis in flore est, qui in aliquibus candidus, in aliquibus luteus, in aliquibus cœruleus, in aliquibns purpureus uidetur. Sed quæ luteo est colore, in medicina præfertur. Semen foliaceum tenuibus siliquis continetur. Violæ etiam odore discernuntur, quædam enim de die bonum odo rem reddunt, quædam de nocte. Sic Violæ quæ uocantur Cheiri noctu tantum sunt odoratæ. Hæ primo uere inter flores emicant, tepidioribus locis ante exactam hyemen uer nunciantes.

O iii.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

TEMPERAMENTVM.

Cheiri uirtutem habet calefaciendi, siccandi & extenuandi: flores in medicina magis probantur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Flores in aqua decocti, secundas pellunt, si ea potionē quis utatur. Itidem & foetus mortuos expellunt.

Grauidæ mulieres ex his floribus non bibent, nisi in difficultate partus, quem promouere, & menses trahere solent. Dicit prærea menses, secundas, & foetus, ut Dioscor. ait, semen pondere duarum drachmarum cum uino potum, aut ex melle appositum. Eius siccati flores decoquuntur: facitq; decoctum id ad muliebres locos: ducunturq; insidentibus in eo fœminis menses, & eorum locorum inflammationes curantur: flores contusi & succus ex eis oculis instillatus, tollit maculas eorum. Succus huius herbe cum melle permistus, sanat oris ulcera, quas aphthas dicunt. Oleum Cheiri cum oleo lini temperatum, dolorem lienis mitigat, & duritiem eius minuit atq; emollit. Quinetiam lienem minuunt, & podagrī prosunt, radices ex aceto emplastrī modo impositæ.

DE AQUA CHEIRI.

D Caules & folia distillari debent, quando maturuerunt circa finem Maij.

Aqua Cheiri mane & uesperi una uice duabus uncijspota, phreneticis medetur, atq; confortat cerebrum. Itidem pota iecur corroborat, & renes: mulieres reddit fœcūdas, easq; à partu expurgat.

Eodem modo bībita calefacit, atq; confortat cor infringidatum, acuit sensus & rationem, animum lætificat, purgat atq; confirmat sanguinem corruptū, calefacit ossium medullam, frigidosq; fluxus expellit.

Apoplexia uel linguæ paralyſi laborantibus salutaris est, aut si latera hoc malo fuerint affecta, tum optimè iuuat, si quis bibat, uel membra inde fricet. Tremorem manuum pellit, si indefricentur: idem præstat mane & uesperi pota. Duabus uncijspota, unaquaq; uice, mane & uesperi pota, temperat calorem cordis, illudque confortat atq; aperit: facit ad omnes maculas sub oculis, siue fuerint ex caliditate, siue ex frigiditate, atq; nitidam claramq; reddit faciem.

Omnes dolores capitis sedat, linteolis in ea intinctis, capiti circumligata & applicata, somnumq; conciliat.

DE CICOREA.

NO MEN.

NOMENCLATVR AE.

Kikorion.
Σέπις.

Cicorea.
Cichorium.
Intybum erraticum.
Ambubeia.
Solsequium.
Helitropium.
Sponsa solis.

Wegwart.
Sonnen wirbel.
Sonnen kraut.
Weg weise.
Sonnen wendel.

ANNOTATIO IN CICHORIVM:

CI HORIVM suo nomine Ægyptio uenit in Græciam & Latium, herba est ubiq; notissima. A Græcis Seris dicitur, Plinius Erraticum aut agreste Intybum appellat. Quidam Latinorum Ambubeiam appellant, quidam Solsequium. Celsus solarem herbam appellauit, eo quod flos solem semper comitatur. Hanc nonnulli ob singularem utilitatem, Threston appellauerunt: quidam quod aduersus omnia corporis uitia polleat, Pancration: nonnulli ab insigni amaritudine, picrida, Germanorum uero pars Wegwart appellant, quasi custodem viarum, & Wegweise/ nam uidetur ferè indicare uiam peregrinis.

DESCRIPTIO.

Cichorium planta est multis caulis, & folijs paucis & acutis, floribus coeruleis, qui ad solis splendorem se uertunt, & quum Sol occidit, flores se claudunt: rursum quum oritur, se aperiunt, passim nascitur propè uias, & in agris.

Duplex Cichorij species inuenitur. Una sativa est, & seritur in hortis, quæ est Crispis folijs, & floribus coeruleis, iuxta formam agrestis Cichorij.

Est tamen quoq; species lactucæ. Alia est quæ in agris nascitur, & in locis incultis, & secus uias,

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C

TEMPERAMENTVM.

Cichorium frigidæ & siccæ naturæ est, aliquanto plus quam Endiuia.

Ægineta inquit quod refrigerans & siccans est in primo abscessu, & habet etiam uim adstringendi.

VIRES AC IUVAMENTA.

Hæc herba in uino decocta & in cibo sumpta, stomacho est accommodata, & concoctionem adiuuat, flores cum radicibus contulsi, & emplastrī modo podagræ impositi, statim dolorem mitigant. Hoc emplastrum sa cris ignibus impositū, ingentes calores educit.

Si quis acceperit gummi quoddam, Serapinum uocatum, & myrrham, æquali pondere, & cum oleo Chamomelino atq; melle simul permiscuerit, ac emplastrum inde confectū genitalibus mulierū imposuerit, adeo matricem earum purgat, ut deinde facile parere possint. Mulierum purgationibus, ut Plinius inquit, decoctum in aqua adeo prodest, ut emortuos partus trahat.

Herba contusa cum radice, & inde si fiant rotundi trochisci, quibus in aqua rosacea dissolutis & permixtis, scabiosam cutem inungito, curat enim, & cutem nitidam reddit.

D Potio facta ex succo Cichorij, Endiuiae, & lingue ceruinæ, sacharoq; ei addito, cum aqua & modico aceto decocto, confert ad oppilationem iocineris & splenis, si quis utatur. Deinde pillulae ex Rheubarbo sumentur, & confortatio quā appellant, Triasandali.

Succus Cichorij decocti uentrem soluit, iocineri, renibus & stomacho prodest.

Si in aceto coquatur, urinæ tormina discutit; item regium morbum è mulso, si sine febre sit.

Cichorium, ut Dioscor. ait ex aceto sumptum stomacho utile, ardores enim & infirmitates eius in cibo lenit.

Cardiacis etiam per se & cum polenta utiliter emplastrī modo imponitur.

In peste quoq; & in ardentibus febribus eo utendum est.

Extinguit pustulas pestilentiales, si aqua eius cū linteo imponat.

Ad Vuulam & anginam fiet ex eo gargarisna, pellit uenenum ex corde.

Flos eius projectus in gregem formicarum, citò rubescit tanq; cruentus.

DE AQVA CICHLORII.

Optimum distillationis tempus est, ut herba unà cum radice in uicem minutim concisa, in medio Maij distilletur.

Aqua Cichorij tribus aut quatuor diebus, mane meridie & uesperi, duabus uncis una uice pota, uel si potus cum ea misceatur, ardorem stomachi pellit,

Eodem

Eodem modo bibita, uel linteolis cordi applicata, confortat ac
confirmat cor atq; stomachum.

Linteolis iocinori imposta, calores eius sedat, & obstructio-
nem aperit.

Ad pestem præseruādam modo antedicto bibenda est.

Ad Carbunculos salubris est, pota, uel linteolis imposta.

Itidem & sacrī ignibus medetur.

Sæpius pota ascensum pulmonis ad guttur prohibet, sistit dysen-
teriam.

Gargarizata & pota facit ad uulam & anginam.

Eadem pota iecur & lienem obstrūtū aperit.

Ad tabida membra conducit, si ex ea fricentur, & ad morsus ue-
nenatorum animalium pota, uel lineis pannis imposta.

Flores Cichorij matutino tempore collecti, ac in Balneo Mariæ
distillati, ea aqua ad uarios affectus oculorum salutaris est, nempe
ad ulcerā oculorum, ad caliginem, albugines, maculas & ungues, &
ad multo plures huiusmodi morbos.

DE C I C V T A.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C NOMENCLATVRAE.

Kωνέα.

Cicuta.

Wutzerling. Wundscherling. Wütschen. Wüterich.

ANNOTATIO IN CICUTAM.

CICUTA à Græcis Conion dicitur, quæ ut Plinius inquit, uenenum est, & publica Atheniensum poena iniuria, succo enim eius ad mortem in publicis & capitalibus iudicis utebantur, quare etiam Socrates ex Cicuta potionem sumere in carcerebus fuit coactus, cū ab Anyto, & Melyto fuisset accusatus, quod de Dñs Athemensium parum benè sentiret.

Androcides sapientia clarus, intemperantiam Alexandri cohibens, scripsit: sicuti homini uenenum est Cicuta, ita & uinum, namque temulentorum eadem quæ Cicutæ epote incommoda.

Alexander Aphrodisæus in suis problematis inquit, Veratro cornices, Cicuta sturni uescuntur, quæ toxica hominibus esse certum est. In eandem quoque sententiam scribit Galenus lib. 2. de Alimentis cap. 4. inquiens: Cicuta sturno nutrimentum est, homini uero uenenum. Semen noxiū est, quamobrem Leoninus errori Pharmacopolarum detexit, qui loco rutæ sylvestris semen, Cicutæ semen colligunt & eo utuntur, non sine magno ægrotantiū periculo, nedium cum aliqua medendi facultate.

Nemo ueterum Cicuta aliter usus est, quam quod extrinsecus eam apposuerit, nullus autem eorum intra corpus adhibere iussit, id quod omnium maximè ostendit Dioscorides.

DESCRIP TIO.

Cicuta geniculatum & grandem formâ modo profert caulem. In cacuminibus ramos & umbellas habet. Florem subalbidum. Semen aniso equale, sed candidius. Radix fistulosa illi, sed non profunda.

TEMPERAMENTVM.

Cicuta refrigerat & desiccatur in terrio gradu. Inter letalia numeratur Cicuta, frigiditate enecans. Succurrit remedioque contra eam meracum uinum est, ut Dioscor. testatur. Semini quoque & folijs refrigeratoria uis est, ut Plinius inquit, que si ene cat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusque perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota irremedialis existimatur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Semen adhuc uiride contusum, & succus inde expressus, ac oculis illitus, tollit fluxum eorum & claritatem inducit.

Extinguit idem succus sacrosignes, & quis serpunt.

Cicuta

Cicuta cum semine contusa, & puerarum mammis imposta, lac extinguit, & in unguibus mammarum incrementa compescit: & puerorum testes nutrimento augeri prohibet.

Quinetiam concisa herba comaq; eius, mox testibus emplastri modo imposta, nocturnas libidinum imagines in somno auertit.

Ad dolorem lienis subuenit, in aceto & oleo elixa & imposta. Cum premula ueris in uino & oleo decocta, prodest ad paralysim mannum & pedum. Eodem modo facit contra colicam & stranguoram, uentri & lumbis imposta.

Succus, ut Dioscor. inquit, excipitur cacuminibus, antequam co-
ma uel semen obarescat, è qua etiam tusa expressus concrescit in so-
le. Multos habet in medicina usus, sed præcipuo effectu collyrijs
quæ ad dolores sedandos per somnum queruntur. Fit ex succo ad
refrigerandum stomachum malagma: folia quoq; ut Plinius ait, tu-
morem omnē doloremq; & epiphoras sedant, igni sacro medent.
Podagras refrigerat cicuta cum lithargirio, & axungia. Cum ea-
dem tumorem doloremq; luxatorum tollit. Sanguinem claudit
cicute semen in nares, si inde fluat, ex aqua inditum.

D E A Q V A C I C V T A E.

Optimum tempus distillandi est, ut herba una cum caulis in
medio Maij distilletur.

Aqua Cicutæ salubris est, quando homo muscam deglutierit,
eam enim expellit, si quis unius unciae pondere biberit.

Hæc aqua omnium est frigidissima, quare sacris ignibus mede-
tur, linteolis imposta.

Eadem mammis virginum linteis applicata, prohibet quo minus
crescant, prodest etiam ad rupturas infantium, linteis imposta.
Itidem mane & uesperi imposta, medetur calido hydropi. Sub-
uenit quoq; Apoplexiæ ex calida intemperie contractæ, quam mi-
rificè sedat, si triplicatis linteolis membris affectis applicetur.

Conducit ad omnes tumores & Apostemata calida, ad diuer-
tendum & repercutiendum ea à membro nobili ad ignobile.

D E C I N N A M O M O.

NOMENCLATVRAE.

Κίνναμον.

Cinnamomum.

Zimmet rinden/ oder Ranel.

Zimmet Rören.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN CINNAMOMVM.

C **CINNAMOMVM** uerum nostros Pharmacopolas non habere, doctissimus vir Ioannes Manardus libro sexto epistolarum medicinalium, ex Galeni de Antidotis libris satis probauit, præterea si quis Dioscoridem recte considerauerit, facile intelliget ex tot generibus Cinnamomi optimum ad nos non adferri,

DESCRIPTIO.

Cinnamomum est cortex arboris nascentis in India ac Aethiopia. Duo eius sunt genera, Alterum tenuissimum est, Alterum uero crassum. In medicina crasso Cinnamomo utendum est ad stomachum purgandum, Tenuissimo uero ad confortationem cordis. Hi cortices bonitate antecedunt, qui odorati sunt, & acres, dulcedine quadam permisti, ac colore rubescentes, Cortices candidi ac nigri nullius sunt precij uel honoris. Cinnamomum ad decem annos lynceras uires seruat.

TEMPERAMENTVM.

Cinnamomum calefacit in tertio ordine, & exiccat in secundo.

VIRES AC IUVAMENTA.

Cinnamomum cum aqua potum expellit secundas, & menses trahit. Maiorem ad hæc omnia efficaciam habet, si in piluerem redactum misceatur cum myrrha.

D Vitia cutis in facie, & lentigines ex melle litum exterit: sedat tussim: pituitæ distillationes cohibet. Ad renum dolores, aquam intercutem, urinæ difficultates expeditur.

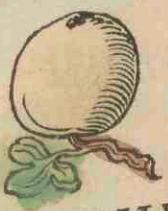
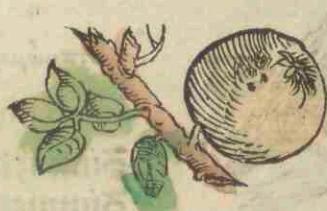
Cinnamomum rubescens malos humores in homine expellit, stomacho bonum creat odorem, eiusq; frigiditati succurrit.

Purgatque oculorum claritati officiunt: collyrio admixtum eorum humiditatem desiccat. Tritum & cum aceto mixtum, impetiginem curat.

Cinnamomum confortat cor, bonumq; creat sanguinem, unde & Cardiacis auxiliatur.

DE CITRO SEV MALO CITREA

ET EIVS FRVCTV.

NOMEN-

NOMENCLATVRAE.

Μηλικός, ἡ *Περσικός*, ἡ *Καθούμηλος*. ἡ *Κίτριος*.

Citrus. Citrea malus seu medica. Malum medicum.

Persicum. Citromalum. Et Citreum malum.

Citrinat Apffelbaum. Citrinat äppsel. Citrynn äppsel.

C ANNOTATIO IN CITREAM MALVM.

CITREA malus seu medica, quam & Persicam autore Theophrasto, & Assyriani, Plinio referente, uocant, cuius fructum vulgo Citreum malum uel Citro malum appellant, uel malum Citri, Græci malum Hespericum, autore Iuba, qui ab Hercule translatum id in Græciam, & aureum malum uocatum scripsit, ut Virgilius de his intellexisse uideatur, cum dixit: Aurea mala decem misi. Quæ auri colore reluent Poma, aurengia uulgas appellant, ut inquit Ruellius: Quæ ex uiridi in luteum languescent, Citreola & tandem Citrula nominant. Quæ ouata specie turbinantur, si luteo colore uinent, citrangula priuatim Citrea uocant, Si herbaceo colore uinent, limones dicunt. Huc accedit, quod Antonius Musa inquit, nos citri genūs quod succo potissimum abundat & ualde acerbo, limonem appellamus.

D E S C R I P T I O.

Citrus seu Citrea malus arbor est toto anno fecunda & pomeraria, alijs cadentibus, alijs mirescentibus, alijs uero subnascientibus malis, folio lauri, intercursantibus spinis, fructu perenni, Pommum oblongum est, rugosum, colore ad aurum inclinato, cum gravitate odoratum. Interdum quoq; rotundam figuram habet. Sotion rei rusticæ celebris Author, iubet Pomū Citri, subacta gypro studiose perlini, ut toto anni curriculo inoffensa integritate ilæsum omni uitio seruetur.

Citria mala nō putrescere promittit, quæ aceruis hordei fuerint obruta.

Tradunt alij malum per totum annum custodiri, si uasculis quibuscumq; claudatur. Alij singula singulis fictilibus claudunt, & opaco loco ordinata custodiunt. Pleriq; in cedri scrobe, uel in straminibus minutis, uel in paleis tecta seruant.

T E M P E R A M E N T U M.

Citrum malum refrigerat & desiccatur in secundo ordine. Aegineta inquit: Citrū medium acidum aut qualitatis expers est, in quo semen tertij refrigerantium siccantiumq; ordinis habetur, cortex siccatur in secundo quidem abscessu, sed non item refrigerat, acri uirtute præditus: caro ipsius crassi succi est, pituitæ generandæ apta, & frigida: semen digerit, & in secundo ordine desiccatur, folia arboreis siccandi discutiendiq; uim repræsentant.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Semen habet pirorum seminibus simile, & amarum, fructus in se continet triplicem formam, quod inferiore parte fructus est, acidum saporem praestat, ut acetum, & natura refrigerat, medium autem quod inter medullam, & corticem est, calidum & humidum natura est.

Cortex natura calefacit atque desiccat, cuius usus est in medicina. Aetio cortex calefacit, & resiccat tertio recessu; Caro autem refrigerat & humectat primo.

VIRES AC IUVAMENTA.

Oris halitum & suavitatem commendant decocto mali citri coluto aut succo expresso. Idem praestat decoctum corticis.

Creduntur cortices in armarijs & scrinijs compositi, erosionum noxas a uestibus arcere. Suffitus ex corticibus remouet malum aerem, unde pestis oriri solet.

Cortex Citri ad omnes affectus stomachi conuenit, ciborum concoctionem adiuuat. Aduersus atram bilem, & tristicias quas excitat, opitulatur. Omnes uiscosos humores ex intestinis pellit, Mel le conditus uentrem calscit; & humorem, qui coquunt, expurgat.

Puluis ex cortice in uino potus, iocineri & stomacho confortat.

Medulla huius fructus conductus ad inflammationem membrorum. Cuius loco licet ex Pharmacopolio sumere unguentum Citrinum, quod etiam ad cutem attritam, & confricatam ex longo itinere, labore uel pruritu prodest, si illinatur, & inprimis ad calidos tumores, ut unguentum album. Idem faciei illitum lepram inde tollit.

Conditum fit ex malo citreo, quod comedum ab hominibus infirmis, & Lipothymia laborantibus, cor confortat & omnia interiora membra.

Ex succo fit Syrupus acido sapore, qui itidem cor confortat, uenenumque inde pellit, & auxiliatur contra malum & infectum aerem, ac febres pestilentiales.

Mala Citrea assis & calidis obsonijs adhibentur omni tempore, aestate tamen praecipue, quod bilem reprimunt, sitim extinguunt, & desiderium edendi inducunt. Comeduntur & in praegnantibus fastidijs, quod malum Graeci cyssan dicunt. Semen omnibus uenenis aduersatur, priuatim morsibus Scorpionum, & potu & appetitu resistit.

DE COCCO GNIDIO.

NOMENCLATVRAE:

Θυμέλαια. Κρίδος κόκκος.

Coccus Gnidos. Thymelæa;

Mezereum. Laureola.

Kellerphals. Sprengelkörner.

Zwiland. ANNO.

ANNOTATIO IN COCCVM GNIDION.

COCCVS Gnidios, Mezereon, & laurcola diuersē sunt herbe, in quibus Pharmacopole grauiter errant, quum eas ita confundunt, quasi sint una herba. Habent autē talem differentiam, ut Otho Brunsfelsius, & Ruellius indicant. Coccus Gnidios planta est quam Dioscorides Thymelæam appellant. Mezereon uero est Chamelæa apud eundem, & Laurcola est Daphnitis. Semen Thymelæa Dioscorides appellat Coccum Gnidiæ. Thymelæa nomen habere uidetur, ab olea cui similis est, & à Thymo herba, cuius habet flores. Aliqui hanc plantam Pyrosachnen vocarunt, ab urendi ui quam habet: πῦρ enim Græci ignem vocant: nec aliud Pyrosache ne compositum ex igne & tenui stipula nomen indicat, quam quod egregiè urit.

DESCRIPTIO.

Coccus Gnidios est frutex folia habens ut Prunus sylvestris, quam Acatiam vocant, sed absq; spinis, in cacumine flores producit rubicundos, ex quibus proueniunt grana nigra ad Piperis similitudinem, quæ gustata linguam acriter mordent, Rami eius ad ignem accendendum optime conducunt, qui humi sparsi iacent. Nascentur montanis & asperis locis. Dioscorides hoc modo describit. Hæc planta speciosas ex se uirgas mittit, gracilesq; & bicubitales fere. Folia Chamelææ, uel oleæ similia habet, uerum tamen angustiora pinguioraq; & in commanducando gummosa glutinosaq; flores candidos, & in eis semen myrto simile, paruum, rotundum, à principio uiride, mox rubens: experimentum cuius foris dum nigrumq; intus uero candidum est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in quarto ordine, ut Mesue testatur. Et iocineri alijsq; membris interioribus natura nocumentum infert, quicunq; uero uti uoluerit, prius in lacte decoquet, & spumam in detollet, uel in antiquo iure gallinaceo, tū malicia eius corrigitur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Detrahunt per aluum bilem, aquas, pituitam, uiginti granorum nuclei, uerum fauces adurunt: quare cum farina polenta ue, aut in acino uiae inclusi, aut melle cocto obducti dantur deuorandi. In difficulti sudore cum nitro, & aceto triti perunguntur, sed prægnantibus obest.

Theophrastus inquit. Granum Gnidiæ semen fert Pipere maius, multoq; ad calefaciendum Pipere ualidius. Quam ob causam cum dant (datur autem ad soluendam aluum) in pane aut adipe inuolutum dant: alioqui fauces urit.

Noxia stomacho herba est. Folia per messem carpenda sunt:

DE HERBIS, CAETERISQUE

C post quod siccantur in umbra & seruantur. Ea cum danda erunt, tundenda prius, & auferendæ omnes eorū fibræ, purgant corporis aquas pondere acetabuli in diluta uini potionē pota: mitioremen tamen purgationem faciunt elixæ lenti aut concisis oleribus mixta.

Mezereon ab Arabib⁹ dicitur herba, quam Dioscorides Chamelæam appellat, & interpretatur quasi rapiens uitam, ut Mesue testatur. Hæc herba uenenum in se continet, igitur eius usus periculosus est, nisi uenenum alijs rebus ei adimatur. Omnes aliae herbæ, que sub hoc frutice nascuntur, etiam uenenosæ sunt, & hominem interimere possunt, si quis eas in cibo sumperit,

DE COLOQVINTIDA.

NOMENCLATVRÆ.

Kolonwurz.

Colocynthis.

Coloquintida.

Sylvestris Cucurbita.

D

Coloquint.

Wilder Kürbs.

Ein weißer bitter Apffel.

ANNOTATIO IN COLOCYNTHIN.

COLOCYNTHIS à Romanis Cucurbita Sylvestris appellatur, quidam Cucurbitam amaram uocant. Hodie officinis omnibus Coloquintida Barbarè dicitur. Notissima est apud omnes Colocynthis, & peculiare antiquorum Pharmacum. Quidam ex recentioribus medicis eius usum improbant, ac consulunt ne quisquam ea utatur, quia adeò uiolenta res sit, ut magis turbet quam prospicit. Sed si conuenienti additamento rectè corrigatur Colocynthis, non est adeo noxiū Pharmacum.

DESCRIP TIO.

Colocynthis folijs & fructu Cucurbitæ est similis, farmenta & folia per humum strata repunt, fructum fert in orbem circumstum mediocris pilæ quantitate, egregiæ amaritudinis. Ufus eius est admodum periculosus, nam uenenum in se habet, quare perimit, & difficilē anhelitum reddit, magnamq; creat imbecillitatem, & frigidum sudorem.

TEMPE.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in tertio gradu, in secundo desiccat: durat fructus integrus natura & uiribus ad quinque annos.

NOCVMENTA EIVS.

Colocynthis nocet cordi, stomacho, & iecori, faciens in hominē operationes difficiles: & aperit orificia uenarum, sanguinem suprà & infrà potenter educit, deradit intestina, & uias urinæ. Proinde quisq; qui ea uti uoluerit, uideat, ut eam prius misceat, & uim mortiferam ei admimat. Quare si ad stomachum uti uoles, tum ultra semidrachmam non accipies, & admisce mastichem, ita enim non nobis debet. Potest etiam Colocynthis misceri cum Draganto, Bdellio & Gummi Arabico.

Parari quoq; potest, ne uenenum eius homini noceat, hoc modo, Accipe Colocynthida iam maturam, & farctum illud quod interior, quemadmodū in Cucurbita satiua, in eo continetur, cultello excide, quod in aquam mulsa, in qua myrrha sit decocta coniice, & in ea aliquandiu ebullire sine, ac deinde siccari.

VIRES AC IUVAMENTA.

Colocynthis unius obuli pondere sumpta ac aqua mulsa permixta corpus optimè purgat ex malo Phlegmate.

Expellit Phlegma & superfluos humores ex membris interioribus.

Ulus Colocynthidis salutaris est ad uehementes, & antiquos dolores capitis, & præcipue medetur illis qui propensi sunt ad Apoplexiam, & morbum Comitialem.

Conducit ad asthma & antiquam tussim.

Auxiliatur etiam contra coxendicum, & pedum dolores, & contra aquam intercutem. Ad morbos adeo graues ea licet uti, sed ita ut prius paretur ut ante dictum est, atq; ut hoc fiat cum ratione.

Quare quisq; sibi caueat, qui ea utiuelit, ne dampnum alicui inferat.

Cum acetō permista, scabiosam cutem sanat, si inde lota fuerit.

Infusa quoq; clysteribus, intestinorum omnium uitj̄s medetur, & reñum, & lumborum, & paralyſi ejecto semine. In morbo quoque regio utiliter semina eius sumuntur, si protinus aqua mulsa superbibatur.

Carnes eius cum Absinthio, & sale trite, dentium dolorem tollunt: succus uero, cum acetō calefactus, mobiles sistit.

Decoctum Colocynthidis in aqua mulsa, uel passo refrigeratum sub die crassos humores & strigmenta detrahit.

Virenti succo utilissime ischiadici perflicantur.

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE COLVBRINA.

C

D

NOMENCLATVRÆ;

Λρακοντία μιγάλη.

Colubrina. Colubra. Serpentaria. Viperina. Dracunculus maior. Collum Draconis. Dracontion. Bistorta. Water wort. Schlangen kraut. Riwurtz. Stoltz heinrich.

ANNOTATIO IN COLVBRINAM.

COLVBRINA à Pharmacopolis dicitur herba quam Dioscorides Draculum maiorem appellat. Latini Serpentariam aut Colubram uocant, quæ nomina sortita est, partim à radice, partim à caule & folijs, Vel ut quidam uolunt, quod contra serpentum, & viperarum uenenum antidotum sit. Alij etiam Bistortam, Serpentariam nominant, sed longè decipiuntur; quoniam radicem Bistortā non habet Serpentaria.

DESCRIPTIO.

Colubrinæ duæ sunt species. Maior crispis est folijs. Radicem habens foris colore cineritiam, intus candidam. Minor uero quæ appellatur Aron, folijs est planis & leuibus, cum longa & candida radice, quæ, ut Mesue inquit, ad nigredinem uergit exterius, interius uero

uerò alba est. Et super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

Dioscorides aliter maiorem describit, inquiens. Nascitur Dra-
cunculus maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet rectum,
bicubitalem, baculi crassitudine, uersicoloremq; innato leuore, ut
anguis similis uideatur. Abundant & euincunt in eo purpureæ
maculæ: folia fert rumicis, sibi inuicem implicita: semen in summo
caule racemosum, cinereo à principio colore: cum maturuit deinde
capillamentorum croci colore, puniceumq;. Radix est grandis, ro-
tunda, candida, tenui libro uestita.

Plinius triplici effigie Dracunculum demonstrat, Dioscorides
uerò dupli effigie. Otto Brunfelsius in uolumine Herbario
quod Germanice conscripsit, ultra quinq; genera enumerat & de-
scribit. Quam Herbarij Colubrinam appellant, etiam in hortis
plantatur, gaudet etiam humidis & umbrosis locis. Melior pars
totius plantæ est radix, ut inquit Mesue, quæ colligenda erit in
uere, & circa principium aestatis. Effoditur per messem radix, lo-
raq; in caleolas secatur, que funiculo traiecte in umbra siccantur, te-
ste Dioscoride.

TEMPERAMENTVM.

B Colubrina calefacit & desiccat in tertio gradu. Maior calidior
est natura minori. Vtraq; est abstersiva, incisiva, penetrativa, aper-
tiva, & humorum subtiliatiua.

NOCVMENTA EIVS.

Nocet utraq; acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea
membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto
corpuseulo. Odor preterea teneros conceptus ab ertu uiciat,

RECTIFICATIO EX MESVE.

Verum hoc quicquid est malicie, emendatur cum Rob, aut melle
passularum, aut speciebus elefanginis, deinde commiscendo ei ali-
quid ex simplicibus stomachicis stipticis, cuiusmodi sunt: Citonia
& mastiche. Ministrantur & Trochisci Diarhodon: post eius exhi-
bitionem præparatur etiam sic: Munda radicem Crispæ, & laua in
vino, deinde coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, ui-
gorem enim coquendo remittit, tere puluerem eius lb. duas &
Rob. lb. 6. uel mellis & Rob. ana lb. 3. Piperis, Cinnamomi, Zinzi-
beris, macis, gariophilarum, ana drach.ñ.

IVVAMENTA ET REMEDIA.

Colubrina ischiadicis opitulatur, si inde bibant, ciet urinam, &
uenerem stimulat, & naturam hominis confortat. Contrita &
cum ouis comesta, suspiriosis medetur, pectus lenit, pulmonem ex-
purgat, ac tollit tussim.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Succus auribus calidus instillatus, tinnitus ac susurrus earum discutit. Quidam & succo contra dolores aurium usi sunt, cum oleo instillantes.

Radix in aqua elixa, cutem lepra infectam, expurgat, si inde lauetur. Eadem contusa & imposita, ad articulorum contusiones prodest. Conducit mulieribus quorum menses supprimuntur, foetus mortuos ex utero educit, quare usus eius grauidis est noxious, nisi tempus pariendi adfuerit. Fugat uenenata animalia.

Radix potissimum efficax est contra pestem, si in puluerem redita cum Theriaca & aqua Endiuiae assumatur.

Prodest tosta & elixa cum melle in eclegmate, & sic imposta, non nisi recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, tussi, & a capite in subiectas partes destillationibus.

Concisa & ex melle illita, phagedænica, & malefica ulcera, pressa addita uite alba, purgat. Conformatur ex ea etiam addito melle collyria ad fistulas. Ex melle inunctæ ea etiam uitiliges delentur. Polypos narium & Carcinomata absunit. Folia etiam ueluti adstringentia recentibus uulneribus, & pernionibus in uino decocta imposuerunt.

Radix medetur morsibus uenenatorum bestiarum, si ex ea in uino quis bibat, uel loco affecto imponat. Ferunt preterea non vulne-

D rari a uiperis eos, qui manus Dracunculi folijs confricuerit, aut radicem eius effossam manibus gestet. Vtilis & succus eius oculorum medicinæ contra nubeculas, albugines caliginesq;. Ad dealbandam faciem, & mundandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde Ceruæ drachmam. i. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, Accipe partes tres pulueris Colubring, & teriam calcis uiuae, atq; cum aceto distempera, postea inspergit, corrodit enim, mundificat, & sanat.

Radix ut Apuleius inquit, cum axungia facto malagmate ossa fracta è corpore extrahit.

DE A Q V A C O L V B R I N A E.

Tempus distillandi conueniens est, ut radix concisa & contusa distilletur intra mensem Iulium & Septembrem.

Aqua Colubrinæ ij. uncij pota medetur pesti. Itidem mane & uesperi pota, auxiliatur tussi, ac malos humores è pectore pellit, prodestq; urinæ stillicidio. Conducit si quispiam ceciderit, aut percussus fuerit, aut ictus ferroq; lœsus, quod sanguis intra corpus uel cutem concretus fuerit, tum accipe libram huius aquæ, & iiij. uncias seminis sinapi contusi, & tempera cum iiiij. uncij a que Cerepho ij., & linteolo percolabis, atq; ad modum lactis exprimes, inde homini ma-

mini mane meridie ac uesperi una uice ad iij. nncias bibendum da-
bis, ut prius semiuncia sacchari penidi admixta sit, hoc remedium
præstat: Si cum Gossipio imponatur recentibus uulneribus, san-
guinem eorum sistit.

Vulnera etiam sanat lineis pannis imposta, uel duabus uncjs
mane & uesperi pota.

Pedes frigore stupidos mane & uesperi ea aqua lauato, tum fril-
gus expellitur, & mitigatur.

A uipera uel serpente morsus uel ictus, locum affectum linteolis
in ea intinctis lauet, uel etiam imponat, tum auxilium præstat,

Eadem cum Gossipio naribus indita polypum absumit.

Ad Cancrum quoq; efficax est, linteolis imposta.

DE CONSOLID A MAIORE.

NOMENCLATVRÆ.

Συμφύτον
ωντόπ.

Consolida maior.
Symphyton maius.
Solidago.
Anagallis maior.

Walwurz.
Schwarzwurz.
Beinwell.

ANNOTATIO IN CONSOLIDAM MAIOREM.

CONSOLID A maior herba est quam Dioscorides Symphy-
ton alterum: Galenus uero Symphyton magnum appellat, Ro-
mani etiam Solidaginem eam appellant, neq; dubium est, quin ab
effectu

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C effectu ea nomina tam à Græcis quam à Latinis ei imposita sint, nempe à consolidando & glutinando, quod præ multis alijs herbis in primis facit, unde & uulneribus curandis, & sanguine sistendo maxime commendatur. Radix enim tam acri uirium robore est prædita, ut si ollæ ad ignem imponatur cum dissectis carnibus, eas conglutinet, & ex multis frustis, unam tantum partem faciat. Est ad huc aliud genus Symphyti, quod Dioscorides petræum uocat, propterea quod in Petris & locis saxosis nascitur, quod Herbarij ne cognoscunt quidem. Herbarij recentiores tria Symphyti seu Consolidæ genera constituant, præter petræum. Magnum de quo hic agitur: Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum flore in spicam purpureo, ac folio quidem origani, ut petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in petræo omnia.

DESCRIP TIO.

D Consolidæ duo sunt genera, Minus scilicet, & Maius. Minus folia habet crassa, & Origano simile est, caulem lignosum, odoratum, ac dulcem habet. Radicem autem longam subruffam ac digitali crassitudine. Maius habet oblonga, & hirsuta folia, ad lingue bubulæ, quam Buglossum uocant, foliorum figuram accendentia, caulem concavum, duorum cubitorum altitudine, floresq; candidos habet. Radices illi sunt foris, & in superficie nigrae, intus candidæ, & glutinoso lentore molles: quarum usus tantum est. Maius ubique est notissimum. Minus ignotum est, & ut Brunsellius putat, est Dioscoridis Symphytum petræum.

TEM PERAMENTVM.

Consolida est calida & sicca, cum caliditate temperata, & cum humiditate uiscosa, ut Viginius scribit.

Ex contrarijs potentijs constant, ut Galenus, & Aegineta inquit, habet namque uim secandi, ideoque Pus in thorace, & pulmonibus collectum expurgat, habet etiam aliquam contrahendi uirtutem, qua sanguinis excretiones medetur. Item calida quædam humiditas ei inest, qua sitim arcet, & arteriæ asperitates sanat.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix trita ac pota, sanguinem expuentibus ac ruptis prodest; Eadem trita, quassatis & contusis articulis utiliter imponitur.

Herba eandem cum radice habet uirtutem.

Herba una cum radice contrita, & nigris pustulis emplastri modo imposta, pus inde extrahit, & sanguinem conglobatum, ex casu uel contusione dissoluit.

Radix recentia uulnera glutinat illita.

Inflammatio-

Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorum, cum folijs
Senetionis utiliter illinitur. Enterocælas cohibet.

Ad profluum mulierum, herbæ Consolide puluerem mollissi-
mè contritum, potui dabis in uino, et restringuet.

Oris ulceræ, rimas, & condilomata mirabiliter restituit.
Succus cum oleo mixtus sanguinem fistit.

Multis modis hæc herba usurpat. Aqua enim ex ea potest di-
stillari, & pro potionē uulneraria propinari. Vellint eola possunt
in ea madefieri, & imponi, quando aliquid sedare uel sanare uolu-
mus. Quidam herbam cum radice simul contundunt, & loco affe-
sto imponunt, quidam decoctionem ex ea parant.

DE AQVA CONSOLIDÆ MAIORIS,

Radix tantum distillatur in medio Veris.

Aqua Consolidæ pota medetur ruptis, & illis qui crus caden-
to fregerunt, eamq; pondere trium unciarum mane, meridie, ac
vesperi assument.

Rimas labiorum sanat, si ex ea lotæ fuerint.

Convulsiones sufferentes compescit, siue quascunq; alias
etiam usturas, & ardores extinguit, lineis pannis imposita,

Eodem modo sedat sacros ignes, & expellit exteriores tumores.

Cum Gossipio imposita, sanguinem uulnerum fistit.
Idem præstat, si cum alio potu mixta per diem bis aut ter biba-
tur.

DE CONSOLIDÆ REGALI.

NOMENCLATVRAE.

Consolida regalis,

Ritter Sporen.

ANNO

DE HERBIS, CÆTERISQUE
C ANNOTATIO IN CONSOLIDAM REGALEM.
CONSOLIDA Regalis etiam inter Consolida genera à uulgaribus Herbarijs numeratur. Multis enim alijs herbis id nominis competere potest, quibus uires pares, & temperamentum equale. Igitur non uidentur errare Herbarij illi qui quatuor, uel quinq; genera Consolidæ ostendunt. Nondum nobis constat, quomodo Græce uel Latine apud Dioscoridem, & Plinium appelletur. Vulgo dicitur Ritter Sporen/ quia flores eius formam calcaris reprobant.

DESCRIP TIO.

Consolida regalis habet uiolaceo colore flores, medius folliculus in floribus cum cauda est rubicundus, alioqui omnino uiridis est. Radix gilua est. Nascitur in locis cultis palmi altitudine.

TEMPERAMENTVM.

Calidi & siccí temperamenti est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Abstergunt ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quæ quibuscunq; facile oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta etiam crebro sanet.

D Ab studiosis in precio habetur, unà cum Ruta. Siquidem credunt illius crebro intuitu, nunquam se ex oculis laboraturos. Quare eam in suis musæis suspendunt.

DE AQVA CONSOLIDÆ REGALIS.

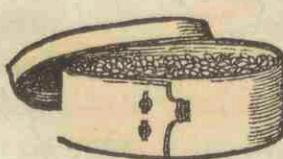
Optimum distillationis tempus est, ut herba unà cum caulis, & floribus concisa distilletur circa principium Iunij.

Aqua illius uel decocto florum utuntur experimentatores contratrauam luem, ardores & aestus, tussim, tumores, uenena, uomitiones & Cholericam passionem: aduersus stranguriam, calculos, ischidia, & coxendicen: Item ad deñciendam aluum, datur autem pondere iij. uel iiij. unciarum.

Ei quoque qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unciam unam, aque, rosaceæ, Boraginis, & Bugglossæ florum drach. iij. & continuò refocillabitur.

DE CORIANDRO.

NOMENCLATVRÆ.

Κόρινθος. Kopiævou.

Coriandrum.

Corianum.

Coriander.

ANNO.

ОИИА

ANNOTATIO IN CORIANDRVM.

CORIANDRVM Græci Corion aut Coriannon uocant, à cimicibus, quos folia eius & caules olen. Si quidem insectū illud Græci Corin uocant, ideo plan tam eos olenem Corion nominauerunt. Non secus enim Coriandrum foetet atque illa quam Cotylam foetidam uulgò uocamus. Sunt contrà qui quòd Coriannon Græci frequentius quam Coryon, Coriandrum uocent, non à cimicibus, sed quasi Coriamblon, id est hebetantem oculorum pupulas dictum fuisse uelint, κορνη enim oculi pupulam & αὐβλύνει hebetare h̄dem Græci dicunt; quod quam uerum sit, peritiores intelligent. Quocunq; autem nomine uocetur, herba est notissima, ac semen præcipue, & à Dioscoride atq; Nicandro inter uenenatas herbas enumeratur, quòd sua frigilitate mentem offendere dicatur.

DESCRIPTIO.

Coriandrum caulem habet altum & rubicundum, folia Petroselinum similia, sed latiora tantum, semen rotundum & intus concavum: florem album gerit, ueluti ex quadam umbella parum diuisa, neq; admodum coacta prodeunt. Nascitur ferè in hortis.

TEMPERAMENTUM.

Vim refrigeratoriam habet, ut inquit Dioscorides. Quidam ut Vigonius testatur, Coriandrum dicunt esse frigidum & siccum; quidam uero calidum. Ab effectu enim cognoscitur calidum esse: quia uentositatem & Schrophulas resoluit. Ex alio enim latere ostendunt esse frigidum & siccum. Quia sumptum post cibum, cibi uapores compescit, & ne ad caput ascendant, prohibet. Galenus ac Paulus Ægineta ex contrarijs uirtutibus compositū esse testantur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Coriandrum feruentibus ulceribus prodest: & præcipue nigræ pustulæ ad modum pestis uenenosæ, quam Carbunculum uocant, cum acero & oleo rosaceo aut melle sumptum.

Vertiginem capitis discutit. Seminis usus auxiliatur morbo comitali laborantibus. Videndum tamen erit, ne copiosius sumatur, noxiū enim est, ut semen Hyoscyami, & difficilis concoctionis.

Coriandrum siccatum & aceto maceratum, aut saccharo inuolutum atq; conditum, stomachū utentibus corroborat, & suauem oris reddit anhelitum.

Contusum & cum melle oleoq; rosaceo permistum, ac testium ulceribus illutum, citò ea sanat.

Mulieribus uenerem minuit, Genitaram autem uiri ad auget, ut Dioscorides testatur.

Q

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Reprimit uapores è stomacho caput petentes, quare in cibo illis eo utendum est, qui morbo caduco sunt obnoxii. Nam causa huius morbi est, quod creatur ex uaporibus, qui ex stomacho ad caput eleuantur.

Semine crudo non est utendum, nocet enim sanguini sed in aco-
to macerato, atq; saccharo inuoluto licet uti. Vnde & Platina in-
quit. Comedunt Anisum & Coriandrum saccharo inuolutum de-
licatiores mensæ, ad oris & capitum medelam: scenicum vulgares.

Aceto præparatum uel saccharo obuolutum deprimit uapores
è stomacho caput petentes.

Herbe nullus usus est, causa mali odoris quem habet, nocet enim
capiti.

Coriandrum cum aceto præparatum ac contritum, & cum suc-
co plantaginis sumptum, Prodest contra fluxū sanguinis narium.

Xenocrates tradit rem miram, si uera est: menstrua continet
uno die, si unum granum biberint foeminæ: biduo, si duo: & toti-
dem diebus quo grana sumpserint.

Succus Coriandri cum aceto permistus, refrigerat & extinguit
sacros ignes.

Semen cum passio sumptum, lumbricos puerorum pellit.

Succus eius cum succo lactucæ & plantaginis, & albumine ouii,
& oleo rosato, omnibus simul conquassatis, apostematibus calidis,
& herespelatis, uehementer opitulatur, si quis imponat.

Vlceribus si imponatur, expellit & sanat ea.

Semen in aqua coctum & potum, solutionem uentris stringit.

Coriandrum pustulis pestilentialibus impositum, eas extinguit.

Succus cum cerusa, spumaue argenti, nec non aceto & rosaceo
illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

Decocto Coriandri, ut Viginus inquit, cum farina fabarum,
& oleo rosaceo & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo empla-
strum solidum, apostemata testiculorum calida potentissime resol-
uit, dolorem mitigando.

Platina docet quod Coriandro simplici, & nondum correcto
haud uti debeamus, propter innatam maliciam, sed uel cum melle,
uel cum uua passa, uel quod suauius ac salubrius est, aceto præpa-
ratum ac saccharo inuolutum.

NOCIMENTVM CORIANDRI.

Coriandrum liberalius & copiosius, ac non præparatum suffi-
ptum, uocem exasperat, cerebrum obtundit, & ebrietati similem
cum turpiloquacitate furorem facit.

Antidotum est, Vinum meracum cum Absinthio. Bibuntur
etiam utiliter contra Coriandum ouorum putamina in se ipsa con-
fracta,

fracta, tritaq; & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibilitur, salsumq; gallinaceorum anserisue esculentum ius. De hoc vide Dioscoridem lib. 6.

M. Varro Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam aestate seruari putat, si inde salita fuerit.

DE COSTO.

NOMENCLATVRAE.

Kōsos.

Costus.

Costen / Ein Wurzel inn
der Apotecken.

ANNOTATIO IN COSTVM.

COSTVS frutex est, cuius radix tantum in precio est, fructus inutilis. Tria eius genera: Arabicum quod cæteris præstat, can dicans, leue, & plurimo ac eximio odore. Proximum nobilitate sue cedit Indicum, crassum & hoc, ut nigrum Syriacum graue, buxi co lore, nares ualidè feriens. Probatissimum omnium, ut Dioscorides testatur, recens, candicans, undiq; plenum & densum, quod itidem arida soliditate sit, nullas teredines senserit, nec uiroso odore sentiat, feruido & erodente gustu. Vnde coniçere possumus, non esse ueram Costi radicem, quam Pharmacopolæ, hoc tempore pro ea ostendunt, quum nec candida sit, nec leuis, nec odorata.

TEMPERAMENTVM.

Costus calefacit in tertio gradu, & in secundo desiccatur. Est Costus & natura calefacere, ut inquit Dioscorides, urinam ciere & menses ducere.

VIRES AC IVVAMENTA.

Costus contusus & oleo oliuarum permistus, & corpori infrica tus, febrium rigoribus ante accessiones conducit.

Vsus eius etiam prodest, quando paralysis pedes, uel aliam partem corporis occupauit, si ex eo inungantur, nam humores funditus extrahit, & calefacit membra.

Radix cum uino pota, lumbricos latos pellit.

Abstergit eadem asperam & discolorem ceu à sole faciei cutem, ex aqua & melle inuncta.

Radix Costi omnibus corporis membris refrigeratis conducit, eritq; sumenda iuxta consilium medici.

Cum uino pota, auget genituram hominis & Venerem stimulat.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Muliebrium locorum frigidis affectionibus succurrat, si ex ea lauentur uel foueantur, uel cum uino bibatur.

Eadem cum uino adusto elixa, medetur membris resolutis uel paralyticis, si ex ea inungantur, penetrat enim & potenter calefacit eadem membra.

Bibitur cum uino & absinthio, utiliter contra pectoris dolores, conuulsa, & inflationes.

Si duarum drachmarum pondere bibatur, uiperarum morsibus subuenit.

DE COTONEIS.

NOMENCLATVRAE.

Kud^{an}ion.

Cotoneum,
Cydonium.

Quiden.
Küttten.

ANNOTATIO IN COTONEVM.

D COTONEVM malum à Catone primum sic nominatum est, Græci Cydonium à Cydone oppido Cretæ, unde primum ad uectum est, appellarunt. Cotoneum autem ita dici nonnulli existimant, quoniam lana quadam tegi uidetur, quæ Coton dicitur.

Genera Cotoneorum sunt, Chrysomela, hoc est aurea mala, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Struthia, quæ magna sunt & suauiora, minusq; acerba.

Vera autem Cotonea quæ parua sunt, rotunda, odoratissima, efficacius ad ægritudines ualere existimantur.

Cotonea mirum in modum sece uini seruantur, ut Democritus inquit, aut fictile nouum ijs malis assignatur, operculoque picato, in uini dolio clauduntur, sic tamen, ut fluitent : ita recentia teneri promittit, & uinum in quo ènatant, odorem bonum contrahere: aut in floccis tomentoue mundo cistis disposita conduntur. Itidem plurimo tempore in scobe demersa custodiuntur: quippe scobis ariditate defenduntur. Nec secus in straminibus minutis, uel palcis obruta componuntur. Nihil tamen certius experientia docuit quām ut maturissima quæq; Cotonea sine macula integrāq; sereno celo, decrescente luna legantur, & in lagenā noua, quæ sit patentissimā oris, deterſa qua canescunt lanugine, leuiter componantur, & laxē,

A laxè, ne collidi possint, deinde cum ad fauces usq; fuerint compōsi-
ta, uimineis surculis sic sunt arctanda, ut modice mala premantur,
nec cum humore fuerint imbuta, sustollantur, tum quām optimo
& liquidissimo melle uas usq; ad summū ita repeleatur, ut pomum
submersum sit. Sed cauendum, ne quæ in melle custodire uolueris,
immatura mala condantur: quoniam cruda silecta sint, ita indure-
scunt, ut usui non sint.

DESCRIPTIO.

Cotonea malus hirsuta habet folia, uulgari malo haud quāq; ab
similis, fructus eius foris est lanuginosus, qui dum maturescit, lute-
um acquirit colorem, & lanuginem deponit.

TEMPERAMENTVM.

Cotoneum frigidum est in primo gradu, & siccum in principio
secundi, habetq; naturam confortandi ac confirmandi.

Succus Cotoneorum prodest, in difficultate spiritus non nisi re-
ta ceruice spirantibus, & subueniunt sanguinem excreantibus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Grana Cotoneorum in aqua macerata, exulcerationem gutturis
emendant, si inde fiat gargarismus.

Eadem aqua in ore retenta, sedat sitim, linguam exulceratam sa-
nat, & refrigerat ardorem stomachi.

B Eruptionem stomachi item tollit, & uomitum, stomachumq;
corroborat, & concoctionem adiuuat.

Conditum Cotoneorum confortat omnia membra hominis, &
discutit calorem non naturalem.

Potio ex eis confecta, & uesperi sumpta, inducit edendi deside-
rium, ebrietatemq; pellit.

Cotonea tosta & à coena manducata, bonū creant sanguinem,
cerebrumq; confortant.

Stomachio accommodata sunt, & urinam cident.

Tosta semper meliora sunt, uel cum alijs rebus mixta quā cruda.
Qui uomitu aut stomachi subuersione uexatur, Cotonea tosta
sumat cum melle, hoc auxilium praestat.

Succus Cotoneorum cum saccharo temperatus, & gutture uel
ore inde colluta, sanat guttur exulceratū, tollit linguæ asperitatem,
os humectat, pellit sitim.

In quibusuis ægritudinibus Cotoneis, & eorum Electuarii lici-
tum est uti, magnum enim robur cordi præstant, & calores haud
natiuos discutiunt, & generant recentem sanguinem, cor confor-
tant, & omnia membra corporis.

In affectionibus intestinorum non sunt utenda, nam adstrin-
gunt. In febribus quoq; ab ijs abstinendum est, quando quis aluum
solutam cupit.

Q ij

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Lanugo eorum, ut Plinius inquit, carbunculos sanat, cōcta in uino, & illita cum cera.

Decocto eorum fountur, si procidant uuluae & sedes. Conficitur ex ijs expetitus cibus, quem cydonitem appellant, decoctis Cotoneis ex saccharo, caryophyllis, & cinamomo.

DE AQVA COTONEORVM.

Electum tempus distillandi Cotonea est, quū benē matura sunt, ut tum concisa & contusa distillentur.

Aqua Cotoneorum iij. uncij̄ permista cum iij. uncij̄ uini rubei & crassi, ac mane, meridie, & uesperi pota, medetur stomacho malo, confortat enim ac corroborat ipsum, cibum in eo retinet, nauseamq; discutit: tum quoq; eructationem & uomitum sedat, omnem fluxum alui stringit assidue pota.

Aqua ex floribus Cotoneorū distillata, & à mulieribus ad duas uncias pota, abundantiam menstrui fluxus diminuit.

Eodem modo bibita confortat cor, facitq; ad nauseam & uomitum, mane, meridie & uesperi iij. uncij̄ pota.

DE CRETANO.

D

NOMENCLATVRAE.

Κρήτης.

Batis,
Creta marina.
Gretanus.

Meer Disteln.

ANNOTATIO IN CRETANVM.

RETANVS uel Creta marina, ab officinis uulgò diciatur, ut Ruellius indicat, herba illa quę à Dioscoride Grę co nomine Κρήτης, & Latine Batis appellatur, hoc etiam ex descriptione Dioscoridis adeo clarū est, ut non opus sit propterea quenquam dubitare.

DESCRIT.

DESCRIPTIO.

Cretanus nascitur maritimis & petrosis locis, solijs pinguibus al-
bescientibusq;, flores fert candidos.

Semen profert simile granis tritici, siccat in aere, & est odoratū,

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radices atq; semen ualde promouent urinam, & expellunt cal-
culum. Balneum paratum ex hac herba, ualde opitulatur urinæ stil-
lidio, & stranguriæ.

Herba ipsa cum uino decocta & pota, doloribus coxendicu-
medetur.

Ad tormina intestinorum auxiliatur, si cum succo mercurialis
permista, clystere infundatur.

Dioscorides inquit. Seminis & radicis, foliorumq; decocto, felle
suffusis medentur, & angustijs urinæ.

Eodem menses etiam trahuntur.

DE CRISPVL A.

NOMENCLATVRAE.

Crispula,

Herba Cancri,

Blüt wurtz.

Blüt kraut.

ANNOTATIO IN CRISPVLAM.

CRISPVLAM Arabes quidam, ut Iacobus de Manljs indi-
cat, oculumbouis, id est Buphthalmon uocant. Verum Dio-

DE HERBIS, CAETERISQUE

C scoridis Buphtalmo nullo modo quadrat. Compositor ut idem te
statur, Herbā cancri uocat. Numeratur inter herbas Sanguinarjas.

DESCRIP TIO.

Crispula altum & tenuem caulem habet, in cacumine autem flo-
res coeruleos cum multis capillamentis. Cum ea maurescit, caulis
arescit, & flores in geniculum phoeniceum crescunt. Gaudet nasci
in pratis & hortis graminosis.

TEMPERAMENTVM.

Crispula humidæ & frigidæ est naturæ.

VIR ES AC IVVAMENTA.

Conducit ad noxios & letales humores erysipelata, & pedum
uitia, nam in cibo sumpta, tales humores consumit.

In uino decocta & pota, febri quartanę medetur, ea lege, ut duas
horas ante accessionē ex ea bibat, & hoc quinquies ex ordine ita fa-
ciet ante accessionem. Paralyssi in corpore sœuiente, ea in uino uten-
dum est, & fiet meliuscule.

Si febris ardens stomachum occupauerit, herbam concisam uino
impone, & calidum bibe, hoc certò medetur.

Crispula duplex, est, Maior, scilicet & Minor. Sed Maior est
melior. Vtraq; sanguinem uehementius fistit, quam ulla herba san-
guinaria. Item menstrua stringit portata uel manducata, pessulus
ex Gossipio factus, & in succo eius intinctus, ac naribus inditus, flu-
xum sanguinis narium fistit.

Herba ipsa in manibus retenta, usq; dum calefiat, etiam sangu-
inem fistit.

DE AQVA CRISPVLAE.

Distillandi Crispulam electum tempus est, ut radix, herba &
caulis cum tota substantia in uicem minutim concisa, distillentur cir-
ca exitum Mañ, uel circa initium Iunij.

Aqua Crispulæ mane & uesperi unaquaq; uice pondere iij. uni-
ciarum pota, magnopere opitulatur contra omnem fluxum uen-
tris, siue dysenteria, siue diarrhoia fuerit, nam mirè fistit. Item san-
guinem mingentibus prodest. Item sex uncij pota, & linteolo, uel
molli stupa in ea madefacta, & uulneribus imposta, sanguinem
stringit.

Eadem per diem bis ac ter duabus ac tribus uncij pota, menes
fistit.

Eodem modo pota, quinq; uel sex hebdomadis, calculo medet.

Ad omnia uulnera conductit, si inde mane & uesperi lauentur.

Facit etiam ad assiduum fluxum sanguinis narium, si pessulo ex
Gossipio facto naribus indatur, uel linteolo in ea madefacto fronte
applicetur, præterea etiam sex uncij pota, sanguinem fistit.

DE CRO.

SIMPLICIB. MEDIC.
DE CROCO

93

NOMENCLATVRAE.

Krocus.

Crocus.

Saffran.

DESCRIPTIO.

CROCUS nascitur bulbo agresti floribus quadantenus similis, in medio flos crocea capillamenta continet. herba quæ circum flores haeret, gramine similis est. Radicem habet bulbosam. Quando autem seritur & tertio anno effoditur, inueniuntur apud unum quemlibet bulbum quinque vel sex capitula, adeo intra terram coagmentatur. Optimus est Crocus, recens & nouus, qui coloris bonitate antecedit, adeo ut capillamenta candida sint, & rubore permista, neq; fragilis sit, & inter manus fricatus, eas inficiat, odore iucundo & leni acrimonia sit. Hic autem Crocus est Orientalis. Duplex namq; est Crocus, Alter qui Cartamus uel Crocus hortensis dicitur, & est sylvestris Crocus, qui in rure aut in hortis nascitur, cuius ad uarias res usus est, & foris applicatur corpori, eo etiam pannos inficiunt. Alter Orientalis Crocus dicitur, qui probatissimus est in medicinæ usu.

TEMPERAMENTVM.

Crocus ad secundum calefacientium ordinem, primū siccantium refertur, adstringit & concoquit, ut testatur Aegineta. Sunt qui in tertio calidum prodant. Durat ad quinq; annos synceris uiribus in sacculo coriaceo repositus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Accipe boni Croci scrupulum, uel tertiam partem drachmæ, & musci granum dimidium, hoc cum optimo & calido uino per mixtum &

DE HERBIS, CAETERISQUE

C mistum & potum, optimum remedium est, contra difficultatem an helitus, ex quacunq; causa acciderit.

Crocus inducit pulchrum colorem bibentibus. Cor confortat, redditq; lætum sanguinem. In cibo sumptus bonam & facilem red dit respirationem, & tollit asthma.

Vsus eius prodest apostema in pectore habentibus & asthmatis, medetur lieni, Venerem stimulat, ciet urinam.

Contra uehementes capitis dolores opitulatur, si inde tale fiat emplastrum: Accipe Croci, Gummi Arabici, Euphorbi, myrrhae, partes æquales, & cum Oui albumine tempera, & emplastrimo do fronti impone, hoc absq; dubio proderit.

Contra podagram, Accipies Crocum quem cum uitello ouorum, oleo rosaceo, & aqua rosarum commiscebis, & penna podagra illines;

Cocrus contritus cum lacte, & micis ex pane, ac apostematum tumoribus ac ulceribus impositus, dolorem mitigat, mollit & apertit apostemata.

Sic cum Opio, farina hordeacea, lacte, & oui albo, unguenti modo inuicem commisceatur, hoc illum quosuis cruciatu ac dolores sedat & mitigat. Contra stomachi debilitatem, cordisq; defectum multum ualet, ut Vitalis scribit.

D Oculorum dolorem ex sanguine vel macula tollit, si cum rosis trit us, cūq; oui uitello emplastri modo, panno lineo oculo imponat.

Omnis inflationes, & oculorum dolores destruit, maximè si cum nino misceatur, ac emplastri modo superponatur.

Inungitur etiam, ut Dioscorides testatur, contra oculorum distillationes, sistitq; eas, ex humano lacte inunctus.

Arcet idem crapulam cum passo potus. Qui Crocum tritum in uino prius biberit, ebrietatem postea non sentit. Aurium reme dñs quoq; utilissimus est.

DE CARTAMO.

NOMENCLATVRAE.

Kykos.

Cartamus.

Cnicos.

Cnecos.

Wilder Saffraan.

ANNO.

ANNOTATIO IN CARTAMVM.

CARTAMVS est Cnecos satiuus apud Dioscoridem, & habet caulem altum, asperis folijs, florē aculeato ad modum car-
dui, in quo nascitur lutea & plena materia, quam Crocum appelle-
lant. Semen habet candidum, oblongum, & angulosum. Duō
tius genera sunt. Satiuum, & Sylvestre. Satiuum folia habet aspe-
ra & aculeata, & capitula magnitudine oliuæ, florem Croco simili-
lem. Sylvestris Cartami caulis ferè satiuo est similis, præterquam
quod folijs caret. Et est genus Attractylidis, ut Ruellius testatur,

TEMPERAMENTVM.

Cartamus satiuus calefacit in primo gradu, desiccatur in secundo,
Sylvestris in secundo gradu calefacit, & in tertio desiccatur.

Cartamus satiuus stomacho noxius est, soluitq; aluum per supe-
riora & inferiora, ac naturæ humanæ aduersatur, Quare eo uten-
dum est, cum correctivo, nempe Aniso, Galanga, & Mace, quæ ei
malitiam adimunt.

Semen purgat aluum.

Item adhuc aliis Cartamus est, qui Cartamus Indus dicitur, qui
ad miscetur medicinis catharticis, purgat enim Phlegma & hydro-
pem.

DE AQVA CARTAMI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia à caulis decer-
pta, in fine Maij distillentur.

Aqua Cartami ualde efficax est ad sacros ignes sedandos, si lin-
teolis duplicatis, uel triplicatis ac in ea madefactis, per diem bis uel
ter super imponatur.

DE CVBEBE.

NOMENCLATVRÆ.

Cubebæ.
Carpesium.
Cubeben.
Cubeberlin.

*ta/ce Siue puer
grana*

ANNOTATIO IN CVBEBEN.

CVBEBE aroma est, quod à Galeno Carpessū dicitur, ut Ruel-
lius ex Actuario & Aetio tradit. Cubebæ autem à Barbaris ap-
pellatur, quod nomen iam omnibus officinis tristissimum ac uulga-
tissimum habetur. Non sunt igitur audiendi, qui Cubebas asserunt
esse fru-

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cesse fructum Risci, quam Oxymyrsinen Græci nominant. Siquidem Ruscum in medio folio baccas fert Cerasis similes, Carpeshum uero, quod iam Cubebe dicitur, ut Galenus autor est, fructus fert tenues, odoratos, gustu non absimiles radicibus herbæ quæ Phu nominatur. Diocorides de Carpesho nihil scriptum reliquit.

DESCRIP TIO.

Cubebe est semen quod ultra mare in arbore quadam nascitur, quæ folia habet ad hastæ modum acuta. Eius fructus est rotundus, aliquantulum depresso & latus, inter folia eius repertus, qui quando maturus fuerit, uergit ad rubedinem, & intra ipsum granum est triangulatum, autor est Serapion.

Cubebe duplices sunt. Satiuæ scilicet & Sylvestres. Sylvestres minores sunt satiuis, & odoratæ, ut piperis grana. Satiuæ in medicina meliores habentur quam sylvestres.

TEMPERAMENTUM.

Et sunt in caliditate & siccitate temperatae.

VIRES AC IUVAMENTA.

Ex semine Cubebarum si quis bibat, tum ciet urinam, mouet menses, & calculum uescæ frangit.

Cubebarum usus morbum regium discutit.

D In medicina Valerianæ uirtutem æquant. Opitulantur contra Catharrum ex frigida intemperie ortum, & caput confortant.

Vncia una Cubebarum in puluerem contritarum cum aqua Bo raginis sumpta, medetur uertigini & Syncopi.

Cum uino & Rosmarino decoctæ & potæ, prosunt contra morbum comitialem.

DE CVCVRBITA.

NOMENCLATVRAE.

Κολοκύνθη.

Cucurbita.

Kürbis.

ANNO

ANNOTATIO IN CVCVRBITAM.

CVCVRBITAM satiuam Græci κολοκύνθαρ vocant, Sylvestrem diminuta appellatione κολοκύνθιδα. Dicitur autem Cucurbita, ut Ruellius arbitratur, à concuruatu, quod facile, si quid obstiterit, aut fuerit impedimento, quo minus extendatur, incurvescat.

Quatuor sunt fructus inter quos tanta naturæ cognatio est, ut sæpe numero, & proprietates & nomina Latini Græciq; confundant, scilicet Cucurbita, Cucumis, Melon, Citrullus. Ex quibus quatuor semina maiora frigida ex Pharmacopolis colliguntur ad medicinæ usum.

Cucurbitæ satiuæ duo genera sunt. Alia enim est quæ facili & admodum flexibili ramorum curvitate, tecta, pergulas, & testudines operit: atq; ideo Cameraria à Plinio dicitur, lib. 19. cap. 5. Camerariæ (inquit) vires sine miniculo standi non sunt, uelocitas petnix, leni umbra cameras, & pergulas operientes. Alia quæ suis flagellis humili reptat, & plebeia eodem autore appellatur.

Atqui Camerariæ aut plebeiæ Cucurbitæ multiformes reperiuntur, crescunt enim qua coguntur forma: alia in uentrem plurimum turgescit, quæ quidem cruda, saporis est satui admodum, cocta autem edi facile potest. Alia item in longitudinem maximam producitur, ut quedam aliquando uisa sit nouem pedum longitudine, ut refert Hermolaus, atque hec auguina à quibusdam appellata est, ab intorti anguis figura. Alia est coactæ admodum breuitatis, digitæ, li crassitudine, non nisi in Saxosis nascens, à Græcis somphos cognominata, quia inanis sit: à nobis autem Barbara aut marina appellatur. Alia deniq; est Cucurbita, quæ in lagenarum formam artifice natura crescit, nonnunq; etiam ita formatur ac fingitur. Ligatur enim ab hortulano, quodam uinculo, ea parte qua strictiorem uult facere. Qui mos etiam antiquis esse solebat, ut Cucurbitas in uasa fingerent: postea maturis & inanitis ac siccis uterentur. Nuper em, inquit Plinius, Cucurbitarum usus uenere urccorum uice, iam pridem etiam cadorum ad uina condenda.

Amat rigua ac fiumum Cucurbita, plurimumq; iuuatur humore, Quæ tamen sine multa rigatione conuoluit, fructum iucundioris saporis præbebit. Copiam aquæ nacta minorem curam desiderat. Sesquipedali altitudine sulci fodiendi sunt, & tertia pars stramentis inditis tegenda: mox stercorata terra, usq; in dimidium sulcum aggerenda, positisq; seminibus tam diu est aqua præbenda, donec enascantur: atque ubi conualescere cœperint, adiecta humo incrementa eorum prosequenda, donec sulcus coequetur. Erumpit post

DE HERBIS, CAETERISQUE

C sextum septimumque diem. Iis quae siccо loco mandata sunt, rigationem ministrari diligentius expediet, quare fistilia aquae plena iuxta ponunt, inditis fascijs quae perpetim humorem instillent.

Cucurbita planta est quae nascitur ad formam Azari, flores habens candidos, fructus eius stercoreatione & rigatione crescit in magnitudinem. Semen firmiter inhæret fructui. Dioscor.

TEMPERAMENTUM.

Cucurbita frigidi & humidi temperamenti est fructus, & seminis in medicina usus est.

Cruda Cucurbita edi non debet, est enim cibo insuavis, sed elixa uel tosta, uel in fartagine fricta, ut Galenus autor est.

VIRES AC IUVAMENTA.

Semen in uino sumptum, iocinori & lieni obstructo medetur.

Semen ab exterioribus corticibus benè purgatum, decoquetur in aqua hordeacea, quae colata, & pota medetur iocinerosis, cictis urinam. Quod si ægrotus ab horruerit à potu huius aquae, tum syrupus cum saccharo inde potest confici, qui ad omnia febrium genera prodest.

Ad ardorem iecoris, Accipe succum ex ramentis Cucurbitæ, & cum lacte atq; acetō tempera. Deinde accipe linteolum, quod in eo madefactum iecori foris impones, multum hoc prodest.

D Fructus Cucurbitæ suspendi & siccari debet, frigore autem appropinquante semen inde eximendum est, & cum sale fricandum, ut uiscosi humores inde amoueantur. Nuclei uero in locum siccum reponendi, ne humiditas semen corrumpat. Semen illud durat per triennium.

Ramenta Cucurbitæ infantibus contra capitales ardiores, quos syriasim uocant, utiliter emplastri modo syncipiū imponuntur. Imponuntur eadem ramenta uel succus inde expressus estuant podagre & oculorum inflammationibus.

Succus expressus ex Cucurbitæ ramentis medetur doloribus aurium ex caliditate creatis. In quem usum per se, & addito oleo rosaceo auribus tepidus instillatur.

Idem succus cum oleo rosaceo permistus, & spina dorsi ac lumbis inde illitis, febrium ardores refrigerat. Idem sacris ignibus medetur. Cinis ex combustis corticibus ulcera pudendorum iam in putredinem uersa, purgat, atq; ad cicatricem perducit. Idem cinis mirè combusta sanat. Decoctæ Cucurbitæ succus cum exiguo melle, atq; nitro epotus aluum leniter soluit. Si quis etiam in excavata cruda Cucurbita uinum infuderit, & per noctem sub dio haberit, temperatumq; ieiunus biberit, aluum leniter mollet.

Tumores

Tumores & abscessus lenit cruda concisaq; mox emplasti modo imposita.

Decoctæ succus dentium motus stabilit, ac dolores inhibet.

DE AQVA CVCVRBIT AE.

Tempus electū distillandi Cucurbitam est, quando fructus eius ad plenam maturitatem peruenit, tum enim minutim concidi debet, & unā cum nucleis, & tota substantia distillari.

Aqua Cucurbitæ cum saccharo permista, sitim sedat, medetur tussi ex calida causa prouenienti, emollit aluum.

Eadem triginta uel quadraginta dies bis per diem, unaquaq; uitribus uncis pota, medetur calculo renum.

Eodem modo per decem dies pota, ciet urinam, renes et uesticam purgat. Itidem pota ardores febrium extinguit.

DE CVCVMERE.

NOMENCLATVRAE.

Σίκυος.

Σίκυος.

Cucumis.

Cucumeren.

ANNOTATIO IN CVCVMEREM.

CVCVMIS à curuitate, ut Varroni placet, nomen accepit. Græcis *σίκυος* & Attico more sicyos uocat. Duplicem faciunt Cucumerem: Satiuum & agrestem. Satiuus quidē descriptione non eget, atq; ab aliquibus, nēpe Columella & alijs, uocatur anguinus à flexibus, quod instar anguis sit flexuosus. Agrestis uero, uulgò Cucumis anguinus appellatus, folia habet priori similia, minora tamen, & incisa magis: sed fructum fert oiliæ similem, paulo maiorem & striatum aliquantulum, qui dum excernitur, ueluti uentosa sonat, & semen longissimè iaculatur: cuius succo conficitur id medicamentum, quod medici Elaterium uocant, cuius usum Dioscor. lib. 4. cap. 149. & Plinius lib. 20. cap. 1. docent.

TEMPERAMENTVM.

Cucumis satiuus refrigerat humectatque in secundo ordine, ut Egineta testatur.

DE HERBIS, CAETERISQUE

VIRES AC IVVAMENTA.

Bonam facit aluum, & stomacho accomodatus est, ut Dioscorides scribit. Olfactu defectus animæ restituit. Habet semen ciende urinæ mediocrem uim. Contra uesicæ exulcerationes cum lacte passoue idem utiliter bibitur.

Medentur canum morsibus ex uino emplastri modo imposita eius folia. Ex melle uero ulcera, quæ epinyctidas uocant.

Semen quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritus potumq; in uino, tussientibus auxiliatur.

DE CITRULLO.

NOMENCLATVRÆ.

Citrullus.

Citrulus.

Cucumis citrinus.

Citreolus.

Citrullen.

Citrullen Kürbßen.

ANNOTATIO IN CITRVLVM.

CITRVLVS est genus Cucumeris, quod à practicis medicis sive appellatur à colore quem habet quum maturuerit, habet enim citrei mali colorem & formam, unde & Cucumis citrinus dicitur. Is est de quo Plinius lib. 19. ca. 5. scribit. Huius folia à melonum folijs hoc differunt, quod pluribus incisuris diuisa sint, ueluti in alarū ac pennarum formam. Dioscorides nullā facit huius mentionem.

TEMPERAMENTVM.

Citruli frigidioris sunt naturæ quam Cucurbitæ, frigidos & noxiros humores, malumq; sanguinem in uenis generant, unde febres autumnales oriuntur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad stomachi ardorem absq; damno possunt sumi.

Semen Citruli tritum & potui datum, febricitantes iuuat, dum fl. tim extinguit, ut Platina scribit. Citrulus in hoīe uenenatos humores creat, & cōcoctu difficultis est, quare eius in cibo nullus usus est.

DE MELONIBVS ET PEPONIBVS.

NOMENCLATVRÆ.

Melon. Σίκους πεπόνη.

Melonen. Σίκουνας πεπόνη.

ANNO.

ANNOTATIO IN MELONEM.

MELON Cucumerum generi etiam contribuitur, qui quum natuam magnitudinem excessere, Pepones à Plinio uocantur. Quum uero rotundi mali formā, & effigiem referunt, facta ex Pepone & malo appellatione, Melopeones sunt uocati, neq; inter eos aliud quām ex figura discrimen quondam fuit. A Palladio uero & medicis recentioribus à malorum figura Melones tantum appellantur, quos antiqui Pepones & Melopeones appellauit. Præterea Græci quum fructum illum quem Melonem uulgò appellant, significare uolunt, non *σίκους*, id est cucumis absolute dicunt, sed *σίκυος*, id est Cucumis Pepo, uel absolute *πέπων* dicunt.

DESCRIPTIO.

Melones nascuntur ut Cucurbitæ, habentq; flores luteos.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerant atq; humectant in secundo ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Seminis quoq; in medicina usus est, habetq; eandem facultatem. Gratus est Peponis usus, ut Platina inquit, uerum difficillimè ob eius frigiditatem commixtam humiditati, coquitur.

Repurgato stomacho edendus est, quia facillimè in eos humores conuertitur, & concoctionem retardat, quos prædominari in cibi receptaculo compererit. Hanc ob rem nobis à maioribus imperatum est, ut Pepones ieuni comedamus, supersedeamusq; à reliquo cibo, donec in fundo semicocti resederint.

Ad stomachi calores non naturales, & febres malignas maximè profundit.

Semen cutem purgat, si ex decocto illius cutis lauetur. Habent & absterendi uim Melones, ut Galenus in libro de alimentorum facultatibus indicat: quamobrem etiam maculas ceu solares, & lentigines atq; summam uitiliginem extergere possunt.

Qui decolorata fuerit facie, accipiet semen Melonis, cui superior cortex detractus sit, lomentoq; addito, in puluerem rediget atq; commiscebit, unde postea pastilli cum aqua rosacea permitti conficiuntur, & ad solem siccari debent, quibus si facies lota fuerit, nitidam & pulchrā reddit faciē, omnesq; cutis turpes maculas extcrit.

Semen habet uim ciendi urinam, purgat lumbos & renes.

Magis operatur semen in lumbis, quām in uescica. Oportet enim potentius remedium præstare in calculo uescicæ, quām in renum, uell lumborum calculo.

Superior Melonis cortex imponitur fronti, ut oculorum destillationes compescat.

Radix ulcera sanat, quos fauos dicunt, ex melle emplasti modo imposita.

R ij

C

DE HERBIS, CAETERISQUE

Melonem nonnulli cum aceto sumunt, pulegium ei & cepas ad miscent, quo nocitura uis frigoris temperetur.

DE AQUA MELONVM.

Tempus optimum distillandi Melones est, ut quando maturuerunt, minutim concidantur, & distillentur circa Autumnum.

Aqua Melonum per tres, uel quatuor hebdomadas, mane una uice ad iij. uel iiiij. uncias pota, calculo optimè medetur, ciet urinam, & purgat renes.

Item pota refrigerat, & extinguit omnes interiores calores non naturales, refrigerat iecur, sedat sitim cum saccharo temperata.

Prodest quoq; ad calidam tussim. Linteolis foris applicata, discutit calores, & tumores corporis, ubi cuncte fuerint.

DE CUPRESSO.

NOMENCLATVRAE.

Kυπαρίσσος.

Cupressus.

Cypressus.

Cipresen Baum.

D

ANNOTATIO IN CUPRESSVM.

CUPPRESSOS à partu ramorum parilium uacatas Græciuo- lunt, ut Hermolaus Barbarus testatur, ἀπὸ κύεψων τούς ἄγε- μων, hoc est quod ex aequo, & ramos & fructus creent. Eisdem & Charitas appellari solitas Eteoclis fuisse filias adnarrat: que dum tripudio dearum subsiliunt, euolutæ in puteum deturbantur. Dolens earum uicem Tellus arbores frondosas puellis similes ad oblectamentum, & rei memoriam ædidit. Cupressus Ditis sacra est, fulneribus indicandis ante domos ponis solita, ut Plinius scribit. Huic patria est Creta insula, ubi tam familiaris à Theophrasto traditur, ut quocunq; loco quis mouerit terram ac subegerit, hæc gignatur, atq; protinus emigret, nisi seratur alia. In Idæis Albisq; montibus etiam non appellato solo sponte prosilit, ibi q; summis iugis, ubi nubes nunquam absunt, plurima, quod est mirum, alibi non nisi tempore proueniens, & nutricem magnopere fastidiens. Cariem uetustatemq; non sentit Cupressus, neq; rimam, necq; fissuram capit sponete. Hoc etiam Vitruvius probat, inquiens. Cupressus in uetustatem sine uitijs conseruatur: quod is liquor qui inest, penitus in eius corpore saporem habet amarum, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem, necq; eas bestiolas quæ sunt nocentes: ideoq; quæ ex

quæ ex eo genere opera constituuntur, permanent ad eternam diu
turnitatem.

DESCRIPTIO.

Cupressus arbor est, quæ magna proceritate attollitur, ad for-
mam abietis, nisi quod ea ad secundum durior sit, floret luteo colo-
re, producit fructum instar nucis.

TEMPERAMENTVM.

Cupressus calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo, Dio-
scorides uero inquit, quod Cupressus astringit, & refrigerat. Ga-
lenus testatur quod resiccandi uim habeat, absq; insigni acrimoniam,
aut caliditatem. Apparet enim in ea leuis quidem acrimoniam, sed plu-
rima amaritudo, multoq; etiam plus acerbitas in tota planta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia, cortices & nuces Cupressi, habentur in usu medicinæ.
Nuces folijs uirtute præpollent, folia in aceto contusa, & uulneri-
bus imposita, ea purgant, ac erodunt gangrænam. Eodem modo
pota, medentur stranguriæ.

Nuces Cupressi etiam tusæ bibuntur cum uino contra sanguinis
excretiones, intestinorum tormina, fluores alui, in spiritus difficul-
tate, non nisi recta ceruice spirantes, & tuſſim. Nuces tusæ & com-
mixtæ cum fico, uulneribus quæ serpunt, & polypis in naribus me-
dentur, si emplaſtri modo imponantur.

Emplaſtrum confectum ex folijs, & nucibus, prodest ad intesti-
norum ramices. Folia eius bibuntur cum uino contra urinæ pro-
fluuium, & item contra urinæ angustias. Cortices in puluerem
redacti, & cum aqua Ebuli sumpti, pellit calculum ex renibus, &
vesica. Nuces scabros pellunt ungues in aceto decoctæ concisæq;
additis lupinis. Glutinant uulnera concisa, & illita folia.

DE CVSCVTA.

NOMENCLATVRÆ.

Cuscuta:

Filz fraut.

Flachs seiden.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN CVSCVTAM.

CUVSCUTA herba est quæ circa linum nascitur; unde à Recen-
tioribus podagra lini, & strangulator lini nuncupatur. Ta-
men non solum lino inhæret, sed & rubis, ac alijs pluribus arbuscu-
lis & herbis: differentia est per colorem: magis albicat, quæ in lino,
quæ in rubo, uel moro est: in re uero medica ferè est eadem
ratio. Mirum est herbam in medicina tam utilem à Dioscoride esse
silentio præteritam, nec ab ullo antiquorum eius fieri mentionem.
Euritius Cordus harum rerum diligeus obseruator, putat esse her-
bam quæ à Dioscoride Androsace appellatur. Antonius Musa
scribit, nostram Cuscutam easdem habere uires, quæ à Dioscoride
Androsace attribuuntur, sed quia dum figura nondū conueniant,
putat Androsacen aliam esse herbam. Ruellius scribit eam primum
cassutam fuisse appellatam ab Arabibus, deinde mutatione qua-
dam literarum Cuscutam ab officinis fuisse dictam.

DESCRIPTION.

Cuscuta alijs plantis, & fruticibus adhæret, & figuram habet ut
fila. Caule est rubicundum, in cacumine tenui scatens semine. In lino
plæruntq; inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Calafacit in primo ordine, & desiccatur in secundo.

VIRES AC IUVAMENTA.

DHerba hæc affiscit sibi naturam herbæ, uel arboris, cui adhæret
ut autores tradunt, si enim calidæ insidet herbæ arborie, calidam
sortietur facultatem: & si decubuerit frigidæ, uim sibi frigidam uen-
dicabit. Abstergendi naturam habet, & cum quadam adstrictio
ne participat roborandi. Semen uitiato felli medetur, tollit cox-
endicum dolores, potum cum uino ex saluia. Idem uenas pituito-
sis, atq; biliosis exonerat humoribus, ac regio morbo subuenit.

Cuscuta ualde conductit ad induratum lienem ac iecur, cum lin-
gua ceruina, decocta in uino ac pota, & eorum impedimenta laxat.

Cum aqua decocta, & cū saccharo temperata, purgat Phlegma.
Eodem modo sumpta discutit stranguriam. Febribus ijs auxilia-
tur, que pueros male habent, sed usu nimio stomachum sua adstri-
ctione grauat, sed noxa tollitur, si Anisim momentum adiiciatur.

DE AQVA CVSCVTAE.

Conueniens tempus distillandi Cuscutam est, quando fila ocul-
los, uel semina pducere incipiunt, non em̄ habet folia, ut aliæ herbe.

Aqua Cuscutæ, mane ac uesperi singulis uicibus ijn. uncijns pota,
medetur omnibus affectibus iocineris & pulmonis purgando ac
confortando.

Omnes humores superfluos è corpore expellit.

Bodem

Eodem modo pota icterum sanat, pellit calculum uesicæ.
Medetur torminibus intestinorum. Oculis instillata, eis claritatem inducit. Locis muliebribus refrigeratis subuenit, si prædicto modo bibatur.

Medetur & mulieribus quibus menses suppressimuntur, & que tumorēm habent circa umbilicum. Eadem pota ciet urinam, prodet īs qui uitato sanguine abundant, & scabiosa lepra laborant, si potui admixta quotidie bibatur. Stomachum confortat prædicto modo pota. Medetur febribus infantium, si aquæ huius paulum potu detur uel pulci infundatur, nam purgat humorem calidum,

DE CYMINO.

NOMENCLATVRAE.

Kūmīvōy.

Cymimum.

Cuminum.

Römisch Kümmel.

ANNOTATIO IN CYMINVM.

CYMINVM Latini similiter & Græci dicunt. Habet, ut Theophrastus autor est, semen nudum, angustum, canaliculatumq; facile inarescens frumenti modo, ubi plane accretuit, defluum atque lubricum. Nascitur in summa tellure, uix hærens, & in sublime tendens: in putridis & calidis, medio serendum uere. Inter olera maximè fruticat, omnium foecundissimum. Cum maledictis & probris serendum præcipiunt, quo letius & copiosus proueniat.

TEMPERAMENTVM.

Cymimum quo in Germania plerunq; utuntur, calidū & siccum est in tertio ordine, ut Ægineta autor est, urinam mouet, & flatus discutit. Hoc semen intra quinq; annos uires suas non amittit.

Cymimum in cibo sumptum uel in potu, concoctionem stomachicam confortat. In uino elixum cum foeno græco, tormina & dolores intestinorum discutit, inflationes tollit.

Contusum & cum albo oui permistum, ruborem oculorum remouet, si imponatur.

Idem cum uino atq; carycis additis coctum, atq; potum, antiquæ tussi medetur. In ore retentum ac masticatum, odor ille oculis adflatus, eos clarificat. Liuorem ex concussione, uel ictu, uel alio modo factum, puluis eius cum cera munda apud ignem commixtus, & emplasti modo impositus, discutit, itidem & sanguinem concretum dissoluit. Eius nimirus usus pallorem inducit.

Ad catharrum ex frigida causa prouidentem, Accipe cymini puluerem

DE HERBIS, CAETERISQVE

C puluerem, & lauri baccas eodem pondere, quibus sacculo inditis capiti impone, hoc absq; dubio auxiliatur.

Accipe cyminum in uino elixum, & calidum umbilico impone, hoc medetur stranguriæ, alijsq; uesicæ affectibus.

Malos humores in homine consumit.

Cum aqua elixum, si facies inde lauetur, clarior & purior redditur, si modo raro fiat.

Tritum & cum acetō elixum, ac naribus applicatum & inditum, profluua sanguinis sistit. Idemq; fœminarum fluctiones sistit.

Cū acetō & aqua permistum ac potum, medetur orthopnoicis.

Sanguinis grumos cum urina redditibus succurrit, & sanat aluum inflatum.

Ad iocineris uitia tostum in acetō tritum datur: item ad uertigines. Iis quos acriore ui urina mordeat, in dulci uino tritum datur. Testium tumoribus tostum, tritumq; cum melle rosaceo & cera imponitur. Datur & contra uenenatorum morsus cum uino.

DE CARVI.

NOMENCLATVRAE.

D

Kā̄pos.
Carui. Caruum.
Carios. Carium.
Wisen Kummel.

ANNOTATIO IN CARVI.

CARVI Barbaro nomine ab officinis & Herbarijs dicitur, quod à Dioscoride Caros, à Plinio Caruum, à Serapione Carium dicitur. Semen est multo minus cymino, quod apud Pharmacopolas pro Carui uenditur.

DESCRIPTION.

Carui planta est que nascitur ad anethi modum, luteo flosculo, semen in cacumine caulis gerens, gaudet nasci in pinguibus pratis, & hortis, etiam ubi seritur. Radicem habet magnam & candidam instar foeniculi.

TEMPERAMENTVM.

Caruum odoratum est, & moderate acrem qualitatē possidet, ut Galenus testatur: calefacit & siccāt in tertio ferè gradu. Virtus eius est similis uirtuti Anisi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Caruum discutit flatus intestinorum, pellit lumbricos alui, confortat stomachum, Cordi

Cordi accommodatum est, prohibetq; ne uapores è stomacho caput perant. In Sicilia nō nascit copiosum, sed alijs locis frequens est. Caruum quinq; annos durat synceris uiribus. Seminis tantum in medicina usus est.

Semen in potu sumptū medetur dyfenterię, quam repente fistit. Idem in cibo sumptum stomachum confortat, concoctionemq; adiuuat.

Ad debilitatem capitum, Accipe Caruum & in sacculo decoque, capitiq; impone, tum remedium prestat. Vrinam quoq; prouocat.

DE CYNOGLOSSA.

NOMENCLATVRAE.

Κύνογλωσση.

Σκολιμος.

Cynglossa.

Lingua Canis.

Lingua canina.

Hundts Zung.

ANNOTATIO IN CYNGLOSSAM.

CYNOGLOSSA à Romanis Lingua canina dicitur, eò quod folijs linguam canis imitetur. Vnde Plinius inquit Cynoglossas caninas imitans linguas topiaris operibus gratissima.

DESCRIP TIO.

Cynoglossa caulem habet longum & hirsutum, folijs acutis & hirsutis, in cacumine flores gerens coeruleos, ac in medio rubentes. Radicem habet candidam & lignosam intra terram,

Herbarij

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Herbarij, ut Otto Brunfelsius indicat, duas species Cynoglossæ exhibent. Vnam folio plantaginis, ueram ac genuinam, à Diodoride descriptam. Alteram quam hodie officinæ Buglosso sylvestri (folijs tenuioribus, coreacis) per omnia ferè similem ostendunt.

Plinius etiam scribit de altera, quæ lappas minutæ fert, ea ignota est.

Minor Cynoglossa gaudet nasci inter uites. Maior autem locis petrofis, siccis & incultis gaudet.

TEMPERAMENTVM.

Cynoglossa frigida & siccata est in secundo gradu.

Vtuntur ea ad oris ulceræ, & alias corporis calidas pustulas.

Contrita & cum ueteræ suillo adipe tosta folia eius, rabidorum canum morsibus, capilli defluuijs quæ uocant αλοπεκίας, & ambustis medentur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

Cynoglossæ succus permistus cum succo plantaginis, & uino granatorum, & paululo licij, atq; ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, ginguarum, & genitalium medetur, ut testatur Ioannes Viginus.

D Valet quoq; succus admixtus cum melle rosato, & terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis causatis; facit quoq; potentissimè, ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulceræ atq; tubera, maximè si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulum cum syrupo rosato, uel Oxymelle squillitico.

Item folia Cynoglossæ ulceribus frigidis siue scrophulis imposta, à proprietate medentur.

DE AQVA CYNGLOSSÆ.

Tempus distillationis eius est, ut herba, folia, caulis, flores atque radix cum tota substantia minutim concisa, circa exitum Iunij distillentur.

Aqua Cynglossæ sanat hemorrhoides, si sint internæ, matutino tempore tribus uncij bibenda est, usq; dum sanentur: si uero foris promineant, ablui debent linteolis in ea intinctis.

Medetur oībus uulnernib; si mane & uesperi inde lota fuerint.

Omnibus antiquis ulceribus etiam medetur, si ex ea lauentur, uel si linteolis imponatur.

DECYPE.

NOMENCLATVR AE.

Kυπερός.

Cyperus.
Iuncus angulosus, &
odoratus.

Wilder Galgan.

ANNOTATIO IN CYPERVM.

CYPERVS, ut Vergilius Marcellus ait, in iuncorum genere, anguloso caule, & odorata radice est, à Celso quadratus iuncus, Plinio lib. 21. cap. 18. triangularis primò, mox angulosus dictus. Verum tria hæc nomina apud autores plerumq; inueniuntur, scilicet Cyperus, Cypirus & Cyperis. Cyperus est iuncus de quo nūc sermo factus est. Cyperus autem palustris planta est, gladiolus quondam à cultellati folij figura, ut credimus, dictus. Cyperis autem in foeminino genere, predicti iunci angulosi radix est, quam nostrates officinæ plerumq; etiam Cyperum nominant.

DESCRIPTIO.

Cyperus porri folia habet, sed longiora tantum & duriora. Caulem habet cubitalem, curuum, nodosum, & angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ semen residet: flores producit candidos.

Radicem habet duplificem. Vnam quæ oblonga est, Alteram quæ rotunda est, & nigra: eadem facultate præditæ sunt. Gaudet aquosis locis & maximè pratis.

TEMPERAMENTVM.

Radicis quæ odorata est, in medicina tantum usus est, Excalfacit atq; siccatur altero abscessu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix acuit ingenium, & confortat stomachum. Bonum inducit homini colorem, ac grauem anhelitumoris emendat.

In oleo oliuarum eadem radix in uel iiii. dies macerata, lumbos calefacit, atq; calculum inde discutit, si ex eo oleo inungantur.

Vesicam refrigeratā atq; ex eo inunctam calefacit, ciet q; urinam.

Cyperus sanguinem inflamat, quare leprosus eo non utetur,

Radix accommodata est membris refrigeratis, si oleo amygdalorum amararum imposita, corpus inde inungatur. Prodest etiam, si

DE HERBIS, CAETERISQUE

C quis ex radice cum uino bibat. Confortat cor, hominibusque refregeratis, bonum creat sanguinem, maximèque prodest qui perpetuè sunt tristes;

Radix in puluerem redacta, atque cum saccharo melleaque permista, ac cum paululo uini decocta, deinde concisa in quadratam tesseræ formam, & hoc iuscum addatur, tum uirtutem Zingiberis conditi æquat. Potest seruari per annum, calfacit omnia membra interiora, concoctionem adiuuat, ingenium reddit acutum.

Radix Cyperi, ut Dioscorides inquit, calefacit, aperit, urinam cit. Bibitur contra uesticæ calculos, & cutem subeuntes aquas utiliter. Bibitur & contra Scorpionum ictus, eadem utilitate. Refrigeras præclusisque uuluis calens imposita opitulatur, menses trahens.

Siccatur eadem, & in farinam trita, oris ulceribus, quæ pascendo serpunt, inspergitur.

Sequuntur que à Litera D. incipiunt,

DE DACTYLIS.

D

NOMENCLATVRAE.

Παύκα.

Βάλανος.

Παύκη.

Palmula.

Dactylus.

Dattelen.

ANNOTATIO IN DACTYLVM.

DACTYLI nostra ætate à medicis Palmarum fructus appellantur, quoniam humanis digitis, quos Græci δάκτυλοι dicunt, similes sunt. Latini Palmulas vocant, Indiani catque, id etiam in Claudio Suetonius, quem in conuilio & inter epulas obdormiscentem, oliuarum & Palmularum ossibus ab alijs incessi solitus, scriptor ille ait. Græci arboris suæ nomine οινικας

diffinutes, id est Palmas appellant. Est autem non exigua in palmulis differentia, ut Galenus de aliment. facultat. testatur. Alię namq; sic sunt, & adstringentes, ut Aegyptiæ: aliæ molles, humidæ & dulces: & caryotæ appellatae. Huius generis laudatissimæ nascuntur in Ierichunte, quod Syriæ Palæstinæ oppidum est. Inter has medias censentur reliquæ omnes Palmulæ.

DESCRIP TIO.

Palmularum arbor est admodum procera, habens folia in latitudine, ut Milium Indicum, fructus eius ficū formam representant, intrinsecus duros & spadiceo colore nucleos habent, nascuntur ad cornu modum.

TEMPERAMENTVM.

Dactyli calefaciunt & humectant in secundo ordine. Arbor unā cum fructu iecur, & lienem ualde obstruunt, cortices uero arboris multo magis id præstant.

NOCVMENTA EORVM.

B Dactyli malos humores generant, capitis dolores creant, inducent & obstruunt epar, pariunt fluxus hemorrhoidum. At Dioscorides inquit, quod hemorrhoidas sistunt, qui austero sunt sapore. Crassum sanguinem generant, maximè ijs qui calida natura præditunt, propterea ijs & qui doloribus capitis frequenter uexantur, usus illorum uitandus est. Præterea qui iecur calidum habent, ab eis illorum abstinebunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dactyli manducati aluum sistunt. In uino austero poti aluum & mulierum flunctiones sistunt. Quidam inquiunt, Dactylos qui in frigidis regionibus nascuntur, alios bonitate antecellere. Verum qui in temperata regione nascuntur, diutius uires suas retinere. Omnes Palmulæ, ut Galenus testatur, concoqui pertinaces, capitiq; infestae sunt, liberalius ingestæ. Dulces uero alunt: austerae stomacho conueniunt, alu umq; retinent.

Palmæ fructus, ut Aegineta inquit, qui iam maturuit, calidus est mediocriter, uisceribus roborandis & stomacho idoneus, tum intus assumptus, tum foris applicatus.

Colliguntur Palmulæ in Aegypto ex Palmis in autumno, pauci ante quam maturescere incipiunt.

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE DAVCO SYLVESTRI.

NOMENCLATVRÆ.

Εταφυλίνος ἄγριος.
Δαύκος ἄγριος.

Daucus sylvestris.
Daucus Creticus.

Wild Moren.

ANNOTATIO IN DAVCVM.

DAVCVM Græci appellant, quem Romani Erraticam pastinacam dicunt, ut Vergilius Marcellus ex Galeno & Agine probat. A Dioscoride Staphylinon agrion dicitur, intelligitque eam pastinacam sylvestrem, quæ locis incultis nascens satiuæ pariter frondeat & floreat: sed minore radice, & magis fibrata sit. Hieronymus Tragus autem censet, Daucum non esse Sylvestrem pastinacam, sed illam radicem quam uulgò uocant Berwurzel. Et hoc probat ex Dioscoride, qui de Daucu proprium caput habet. De eo sic scribens: Daucus & petrosis & apricis cernitur locis, sonculi folijs, minoribus tamen & exilioribus, caule semipedali, umbella Coriandri, flosculis candidis, semine peracri, &c. Omnia hec inquit non pastinacæ sylvestri, sed radici quæ Berwurzel uocant, rectè congruunt. Plura Daucorum genera numerauit antiquitas, non genere sed natali solo diuersa, indicatq; id Plinius lib. 19. ca. 4.

DESCRIPTIO.

Daucus sylvestris est planta satiui Dauci similis in locis incultis sponte proueniens.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccatur in tertio ordine.

Daucus sylvestris in uino elixus, cui tantū sicuum additum sit, quantum quis uoluerit, hoc uinum potum pellit siccum tussim. Itidem ad asthma auxiliatur. Herba hæc in lixiuio uel aqua decocta, tollit fluxum capitum ex frigida causa prouenientem, si caput inde lauetur.

Tres

Tres manipuli huius herbæ in uino decocti, oleoq; addito, si alio imponantur, flatus discutiunt, ac stomachum calefaciunt.

Aduersus iecur ac lienem obstructum. Confice ex hac herba & floribus Syrupum, atq; succum foeniculi admisce, eo mane ac uesperituere, & absq; dubio opitulabitur.

Daucus sylvestris cum malua & mercuriali in uino & aqua decoctus, & umbilico applicatus, medetur terminibus intestinorum.

DE DIAPENSIA.

NOMENCLATVRAE.

Diapensia.

Sanicula.

Consolida minor.

Ferraria maior.

Sanicel.

ANNOTATIO IN DIAPENSIAM.

DIAPENSIA herba uulneraria est, quæ alio nomine Sanicula à Latinis dicitur. De Græca eius nomenclatura, & quo nomine apud Dioscoridem & Plinium legatur, medici adhuc nihil compertum habent. Fortassis veteribus illis hæc herba ignota fuit, multe enim huiusmodi uulnerarie herbe, & præsertim ex solidaginum genere post illa tempore reperte sunt. Vulgares Herbarij haec Consolidam minorem esse constituunt, quorū sententia, ut Bruns. felsius putat, non improbanda est. Collinutius putauit Saniculam pentaphyllum esse. Verum habet quidem Sanicula in quinq; partes distincta folia, sed radices nec rubras habet, nec fraga fert, ut de suo pentaphyllo dicit Plinius. Herba uulgò chirurgis ubiq; est cognita;

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C qui huius succum uulneratis in potum commendant: quare in adagium uenit, eos non egere chirurgo, qui saniculam habuerint.

DESCRIP TIO.

Diapensia uel Sanicula habet rubicundum & tenuem caulem cum folijs mollibus, radicem nigram cum multis fibris, in medio caule rubros & candidos flosculos habens, unde rubicunda folia prodeunt, quae in tactu mollia sunt. nascitur plerunq; humidis & petrosis syluis,

Est & altera quædam species Saniculæ, ut Hieronymus Herbarius indicat, agrestis, rariorq; & minus perspecta Herbarijs, solo Maio florens & apparens, flosculis albis, ijsq; lepidis admodum: in deq; enim paulatim disperit, abditq; sese.

TEMPERAMENTVM.

Sanicula habet naturam calefaciendi & siccandi, multaq; pollet uirtute. Succus quoq; habet facultatem leniendi. Omnia præstat quæ Consolida:

VIRES AC IVVAMENTA.

Vulneratus succum Saniculæ exprimat, & bibat cum aqua Cere folij, tum uulnus intus omnino sanatur. Sanicula siccata, & in puluerem redacta, ad integrum annum durat.

Ducta, Accipiat hunc puluerem & cum melle atq; glycyrizæ succo commixtum, uesperi antequam cubitum iturus est, in uino bibat, tum interanea omnia, & stomachum à Phlegmate expurgat.

Hanc herbam in Maio unà cum radice effodito, & in aqua eam decoquito, perq; linteum colato, atq; saccharo rosa ceo melleq; addito, eam bibito, leniter enim aluum laxat, & multum uiscosi humoris ex stomacho & intestinis expellit.

Sanicula, pyrola, atq; uinca peruinca, in uino decocta & pota, in homine omnem sanguinem concretum dissoluunt atq; consumunt absq; ullo damno.

In omnibus potionibus uulnerarijs utendum est Sanicula. Habetur enim & recensetur inter præcipuas herbas uulnerarias, unde & efficax potio uulneraria ex ea confici potest.

Adjiciunt Experimentatores & Herbarij, succum decoctum eius illitum, tumores reprimere, tam in homine quam in pecudibus.

DE AQVA SANICULÆ.

Distillationis eius tempus est, ut herba unà cum radice, & tota substantia minutim concisa, in medio Maij distilletur.

Saniculæ aqua à uulnerato mane & uesperi singulis uicibus tribus uncis pota, uulnus penitus sanat.

Eadem

Eadem prodest ad omnes tumores tam in homine, quam in pe-
tudibus, si per diem bis uel ter linteolis imponatur.

Sanat omnia uulnera aperta, & rupta in homine, medetur corpo-
ri exulcerato, si inde lauentur, uel linteola in ea madefacta, appli-
centur.

DE DICTAMNO:

NOMENCLATVRÆ.

Δίκταμος.

Dictamnus.

Dictamus.

Diptamus.

Diptam.

Lipwurz.

Gichtwurz.

Wald Lilien.

ANNOTATIO IN DICTAMNV.

DICTAMNVS ut Theophrastus autor est, propria Cretæ in-
sulae herba est, uiribus admirabilis, & ad plura utilis. Artemi-
dion etiam dicitur, à uenatrice Dea Diana, quam Græci Artemida
uocant: quoniam uulneratae ab ea in uenatione capræ & ceruæ, eius
herbæ pastu sanarentur. Eademq; de causa Dorcidion, quasi cerua-
lem: Dorcada enim Græci hinnulum, & in ceruorum genere mino-
res uocant, quod animal Plinius ait Dictamnum hanc ostendisse,
uulneratis eo pastu statim decidentibus telis. Vergilius Marcellus
uult Dictamnum interposita n litera, non Dictamnū, dicendum esse,
quoniam id Græcorū Codices oēs indicent. Porro Dictamno uera-
nos hactenus caruisse, uel inde satis liquet, q; ea herba quę nostra eti-
te hoc noīe insignita fuit, & flores, & semen pducat, cum Germana-

DE HERBIS, CAETERISQUE

¶ Dictamnus his planè careat, quemadmodū Manard. & Fuchsii ex Dioscoride testatur, qui li. 3. ca. 32. de ea ita scribit: Dictamnus Cretensis herba est, acri, leuis, pulegio similis, maioribus tamen folijs, tomentosis, & lanugine quadam obductis, neq; florem, neq; semen profert, Dioscoridi quoq; subscribit Plinius lib. 25. cap. 8. Cum ita q; ex veterum testimonij uera Dictamnus tam flore quam semi. ne careat, nostra haec vulgaris pseudo Dictamnus sit, utpote istis maximè abundans, oportet. Sunt autem Dictamni tria genera, ut Dioscorides & Theophrastus indicant.

DESCRIP TIO.

Dictamnus nascitur uirore quodam ad cubitalem altitudinem, in cacumine sub floribus caulem habens phoeniceum, roseis folijs ac floribus, fibrisq; roseis. Semen ei est spadiceum, radix uero can- dida. Alij uolunt Dictamnum nasci æditis & pinguibus locis, & herbam ac folia sua ab uno latere, gradatim sursum uersus se ferre tollere, inter quæ flosculi colore sulphuris citrini contineantur. Est & aliud Dictamni genus nigram radicem habens, cuius usus est admodum rarus. Vna radix in frigidis locis & altis rupibus nasci- tur. Est enim duplex, una candida, altera uero nigra, habentq; ean- dem facultatem. Candida tamen magis in usu est.

D TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in tertio gradu.

VIR ES AC IUVAMENTA.

Radix mulierum menses trahit, si inde bibant.

Itidem ad aquam intercutem prodest.

Dictamnus cum melle permista ac sumpta, medetur tussi. In aqua decocta medetur morbo regio, si corpus in balneo inde lauet.

Radix permista cum radice Acori, & in puluerem trita, puluis ille naribus inditus caput purgat.

Succus eius cum puluere sanat uiulam.

Dictamnus cum lacte auribus instillata, tollit dolorem.

Est tanta herbe uis, ut olfactu uenenata animalia fugent, & admota, enecet omnia que ictu aut morsu uenenum relinquunt.

Succus cum uino potus ueneneratorum morsibus succurrit:

Pulus Dictamni cum Gentiana & Aristolochia equali pondere commixtus, fit niger puluis, qui cum uino in quo Dictamnus sit decocta, temperatus, habet omnem uirtutem Theriacæ. Idem puluis cum succo permistus atq; Artemisia, pessisq; inde factis, & sceminiis inter naturalia subiectis, foetum mortuum ac secundas expellit.

Dictamnus, ut Dioscorides ait, non tantum pota, sed admota suffituq; mortuos partus ex utero pellit.

Castoreum

Castoreum cum Dictamno pari mensura in puluerem contritum, atque cum succo ruta temperatum, naribusque inditum, medetur epilepsiae. Membra imbecillia, si ex succo Dictamni inungantur, vires suas recuperant ac sanitati restituuntur. Plantas pedum sagittis cōfixas illitu sanat, & impactos reliquo corpori aculeos refigit.

DE AQVA DICTAMNI.

Tempus electum distillandi Dictamnum est à mense Iulio usque ad Septembrem, tum radix concisa distillabitur.

Aqua Dictamni mane ac uesperi unaquaque uice tribus uncis potata, medetur pesti.

Eadem sex uncis pota, contra uenenum succurrit.

Calculo medetur, si mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad tres uncias bibatur.

DE DENTE LEONIS.

NOMENCLAS
TVRAE.

Dens Leonis.

Selvīs.

ANNO:

DE HERBIS, CAETERISQUE
e ANNOTATIO IN DENTEM LEONIS.

DE N S Leonis herba est Empyricis & Herbarijs satis cognita. Apud Dioscoridem, & Plinium certa huius herbæ nomenclatura non potest ostendi. Hermannus Comes à Neuenare credit eam esse Lagopoda Dioscoridis, hoc enim modo de ea scribit. Lagopus apud Dioscor. non describitur ex folijs & floribus. In exemplari tamen uetusto Apuleij, herbam sub nomine pedis leporini pingit. Etiam reperi, ea certe similitudine, quæ nobis exprimeret herbam vulgo dentem leonis appellatam. Idq; ex effectu uidetur non fore alium à ueritate. Scribit enim Dioscor. Lagopoda uentrem contra here, & discutere durities apostematum : quæ ambo præstat & Dens leonis.

DESCRIP TIO.

Dens leonis folia habet ad pedis coruini similitudinem, gaudet sub querubus nasci ad cubiti altitudinem. Prasino est colore, florulos ut malua producit, magnam & candidam habet radicem.

TEM PERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in secundo ordine. Hæc herba colligenda erit circa finem Maij.

VIRES AC IUVAMENTA.

D Contusa hæc herba & commixta cum Barba Louis & Solatro, & membro inflammato imposta, absq; dubio id statim sanat. Succus oculis instillatus, glaucomata & albugines pellit, siue autem hoc in lunæ augmento, oculique prius aqua fœniculi lauandi sunt.

Si quis hanc herbam collo appenderit, ulceribus oculorum non infestabitur.

Conducit eadem ad potionēs vulnerarias.

Contusa & uenenoso apostemati imposta, illud absque dolore aperit.

Aqua distillata ex hac herba, & oculis instillata, ualde illis medetur.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum
à Litera E.

DE EBVL O.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Хама́нта

Ebulus.
Ebulum.

Attich.

ANNOTATIO IN EBVLVM.

BVLVS alterum genus sambuci est, quod Græci cha-
mæcten vocant, id est humilem sambucum. Est enim
humilis & coacte ad terram breuitatis sambucus Ebu-
lum, & herbæ quam arbori similius, ut Dioscorides
testatur. Gaudet lato solo ut testatur suo carmine Columella.

Atq; habilis natura soli, que gramine lato Parturit, et rutilas Ebuli creat uida baccas.
Fuit agricolis in honore Ebulum, non quod aliquid utilitatis
tis adferret, sed quia sperandæ utilitatis notam & indicium face-
ret. Siquidem in probatione agri, & dulcem terram, & frumentis
habilem, copiosum, & sponte nascens indicaret, Idq; dulcis saporis
& frumentarij agri certissimum indicium sibi fecerunt semper agri-
colæ, si Columellæ & antiquioribus alijs credimus.

DESCRIFTIO.

Ebulus herba est minor sambuco, folia habet per interualla ex
singulis geniculis excurrentia, Amygdalæ similia, per ambitum secta,
longiora tamen & graueolentia. Umbellam habet in summo cum
nigris baccis, sambuco similem. Radix illi est longa digitali crassi-
tudine, Habet & caulem digitii crassitudine.

TEMPERAMENTVM.

Calescit natura atq; desiccat. Eadem sambuco & Ebulu uis est.

VIRES AC IUVAMENTA.

Ebulus aquas ex alio pellit, si inde quis bibat. Radix quoq; in

DE HERBIS, CAETERISQUE

C uino decocta, subeuntibus cutem aquis auxiliatur.

Ebulus elixus & olerum modo manducatus, aluum constipatum emollit.

Vmbella cum caulis eandem habet vim, quam ipsa herba.

Radix hydropticis praesentissimum est remedium, in potu sumpta.

Decocta eadem in aqua, foeminarum locos insidentibus mollit, & aperit, & quae in eis sunt mala emendat.

Folia in aqua decocta medentur siccæ tussi, si decoctum illud bibatur. Idem ad anginam succurrit.

Si cui uua oris deorsum seratur, gargarizet hoc decoctum, cum modico pyrethro permistum, tum auxiliatur.

Misce succum Ebuli cu puluere radicis Esulæ, & saccharo, hoc sumptum febri quotidiana medetur.

Herba ipsa podagram sanat imposita.

Folia tenera & recentia podagræ opiti lantur cum taurino hircinoue adipe emplasti modo imposta.

DE AQUA E BULI.

Optimum tempus distillandi Ebulum est, quando florere incipit, ut tum herba & folia minutim concisa distillentur.

Aqua Ebuli saepius una uice iiiij. uel v. uncij pota, aluum mollit.

Eodem modo pota mane & uesteri, auxiliatur contra tumorem, & præcipue contra hydroponem.

Sic etiam pota medetur febri quotidiana, & doloribus laterum.

Prodest contra exteriorem corporis tumor, linteolis imposta.

Dolorem lateralem pellit, linteolis mandidis etiam imposta.

DE ELLEBORO ALBO.

NOMENCLATVRÆ.

Ἐλλεβόρος λεύκος.

Elleborus albus.

Veratrum album.

Weiß Niefwurz.

Christwurz.

ANNO

ANNOTATIO IN ELLEBORVM;

ELLEBORVM album Romani Veratrum album appellant. Duo eius sunt genera, Albū scilicet & Nigrum. Aulus Gellius Pliniū testatus, ait coloris discerniculum non in semine, neq; in uirgultis, sed in radice apparere, Candido uomitiones centur, eoq; stomachum & uentrem superiore purgat. Nigro aluuus inferior diluitur, utriusq; periculosa sumptio, sed albi, ut prestantior, ita periculosior. Quod ipsum tam adeo uulgatum esse coepit, ut pleriq; studiorum gratia, ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, læpius sumptitauerint. Nominatim autem Carneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, candido Elleboro superiora corporis purga resolutus legitur, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus, ad domicilia usq; animi redundaret, & instantiam, uigoremq; mentis labefaceret. Elleborum herba est, apud multos Poetas decantata, propterea quod antiquitus plurimus usus fuerit eius herbæ, ad levanda mentis & capitis uitia. Vnde & in Proverbio dicitur; Elleborum bibere, Elleborum edere, Elleborum sese purgare. Elleborum opus habere. De illis qui insaniunt & parum animo constant, ut testatur Erasmus in Chiliadibus, Elleborum à Germanis **Nieswurg** dicitur, id est radix sternutationis, quoniam celerrimè mouet sternutamenta. Optimum quod ex Anticyra petitur, ubi copiose prouenit. Durare uim albi Ellebori 30. annis ferunt,

DESCRIP TIO.

Elleborum album folia plantagini aut betæ fermè similia habet, breuiora tantum nigrioraq; colore aliqua parte rubro. Caulem ferme duorum palmorum altitudine. Radices illi sunt graciles, ceparum modo prodeentes. Quidam uolunt uerum Elleborum album esse herbam illam, quæ uulgò Dictamnus dicitur, sed errant. Habet radicem fragilem, cuius nimius usus improbat, natura enim album sifit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine,

VIRES AC IVVAMENTA.

Elleborum album decoctum leprosis accommodatum est, si inde corpus lauerint. Prodest quoq; si inde bibant, nam purgat interiora membra, lepramq; interiorem aut per uomitum, aut per sedes, aut per urinam expellit. Atram bilem uomitu expurgat per superiora.

Album Elleborum uiribus antecellit nigrum.

Album Elleborum foetus mortuos potenter ex utero pellit, simular ex eo biberit, uel pudendis id applicauerit.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Idem naribus inditum, caput purgat, & multos affectus inde pel-
lit. Oculorum doloribus puluis Ellebori albi medetur, alijs colly-
rijs mixtus.

Idem puluis mixtus cum farina triticea, interficit mures. Vel con-
fice pulticulam ex eodem puluere cum melle & farina permisto,
quoscunq; mures tum interficit. Muscæ quoq; in eo enecantur, si
cum lacte maceretur.

Elleborum album Tetanum pellit. Est autem Tetanus affectus,
quum ceruix cum reliquo corpore ueluti immobilis, inflexa in neu-
tram partem, sed iuxta in utramq; recta intenditur. Est species
spasmi.

Cum Petroleo decoctum & inunctum, podagre medetur.

Pueris, senibus, imbecillis & macris usus Ellebori albi interdi-
citur. Si autem necessitas usum eius postulauerit, cum aqua multa
oportet sumere.

DOSIS ELLEBORI.

Multum refert quo pondere Elleborum exhibeat. Apud ue-
teres Themison iiij. drachmas dabat. Sequentes uero iiiij. dedere,
quos hoc tempore imitari non licet. Mesue i. drachmam dat. Vul-
garis usus est à ij. granis usq; ad ij. scrupulos. Sed tamen licet tam in
D sonæ, temporis atq; loci, quæ medico semper sunt obseruanda &
respicienda.

Si columbas manibus capere uolueris, decoque Elleborum al-
bum cum tritico, usq; dum triticum dissiliat, & columbis uel ana-
tibus ad edendum obiçce, tum statim manibus capiuntur.

Quicunq; paralysim aut tumorē in pedibus, aut in quacunq; alia
parte corporis habuerit, contundat herbam albi & nigri Ellebori,
& succum linteolo percolet, atq; cum uino iejunus bibat, tum ad ta-
lem effectum auxiliatur.

Item aduersus Icterum, Bibe ex hoc succo à cibo sumpto, tum ex
eo morbo liberaris, & pulchrum recipis colorem.

Elleborum album fistulis instillatum, eas expurgat atq; curat.

Medetur quoq; morbis comitalibus, uertigini, Melancholia, phrenesi, podagræ, hydropi incipienti, spasmo, elephantiæ albæ, tremori, febri quartane, antiquæ tussi, & torminibus intestinorum.

Idem usurpat ad inueterata ulcera, scabiem & fistulas.

Contra dolores dentium in aceto decoquitur: colluuntur q; de-
cocto illo utiliter.

DIFFERENTIA VTRIVSQUE ELLEBORI.

Album Elleborum per superiorem uentrem crassos & glutino-
sos humores expellit. Nigrum uero humorem Melancholicū per
inferiorem uentrem purgat.

PR AE-

PRAEPARATIO ET ADMINISTRA-

tio Ellebori;

Mesue hoc modo corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle & passulis, uel in iure gallinarum, & aliarū carnium, abiecta deinde radice, Tale iuscum potest potui dari. Sunt qui cauata radice raphani, indunt de helleboro per diem: inde rursum extrahunt, feruntq; tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundunt in Oximelle uel uino dulci, aut Syrupis, uel Rob ut vocant, atq; subinde ministrant. Adhibito fortassis & hordei modico uel Oriza.

Operationi eius uigorem addunt, Salindus, Epithymus, Polypo dium, Emendant quoq; Daucus, Petroselinon, Piper longum, Hysopus, Calamentum & Origanum.

DE ELLEBORONIGRO.

NOMENCLATVRAE.

Ελλεβόρος μέλας.

Elleborum nigrum.
Veratrum nigrum.

Schwarz Nieswurz.
Schwarz Christwurz.

ANNOTATIO IN ELLEBORVM NIGRVM.

ELLEBORVM nigrum sunt qui Ectonion & Melampodion uocent. Hippocrates certè haud aliter ferè quā Ectonion appellat. Porrò Melampodion iccirco dicitur, ut Hermolaus testatur, quia Melampodem inuentorem habeat, quem alijs diuinationis pertitum, alijs pastorem fuisse tradunt, & furentes Precti filias, dato capraruim lacte, quas Elleboro purgatas animaduertisset, sanasse in Arcadia propè fontem Clitorium. Elleborum & nigrum & candidum ex Antycira commendant scriptores, & Poëte. Antycira uero hec in Locride siue Phocide sita est, ut scribūt Pausanias & Strabo.

DESCRIP T I O.

Elleborum nigrum albo in omnibus est simile, folia tantum gra-

T ij

D'E HERBIS, CAETERIS QVÆ

Ciliota, & paulò teneriora habet, utriusq; flores primo sunt uirides, postea giluum acquirunt colorem. Semen rotundum ac nigrum producit, Peoniæ semini non dissimile, uerum minus est. Nascitur asperis collibus & locis siccis.

VIR ES AC IVVAMENTA.

Elleborum nigrum in puluerem redactum, fistulis callosis instillatum, breui eas curat.

Decoctum in aqua, & os inde si colluatur, purgat dentes, tollit carnem putridam, necat uermes. Sanguinem Melancholicum per inferiora expellit. Cum aceto decoctum, & corpus inde inungatur, remouet lepram, uitiligines & impetigines, curat scabiem, & absunit uerrucas. Tollit quoq; uerrucas cum squamis aëris. De- stillatur decoctum eius cum aceto in aurem, & confert tinnitus, & sibilis, corroboratq; auditum. Usus eius etiā memoriam emendat.

In uino ad fij. uel iij. horas maceratum, & deinde percolatum, ac parumper decoctum, prodest uesperi potum antequam itur cubitum. Nam tale uinum omnia interiora expurgat, ex malis humoribus, simulq; dolorem & uertiginem capitum discutit. Elleborum nigrum imbecillibus non conuenit, sed forti natura hominibus. Huius radicibus in fine ueris utendum est. Febrem quartanam que longo tempore durauit, aufert, si illud cum uino pauloq; sacchari permistum aliquis bibat.

D Per inferiora omnes præuos humores, qui in homine sunt, expellit. Omnes quoq; affectus membrorum interiorum discutit.

Cataplasma ex eo confectum tollit scabiem, maculas lepras, omnem deniq; impetiginem.

Ex aceto per se emplasti modo impositum, uitiligines, impetigines, leprasq; emendat.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure, ceraue, piceq; & cedrino liquore inungitur.

Si quis obstructus atq; repletus circa thoracem fuerit, herbam nigri Ellebori cum uino & melle decoquat, & id percolatum uesperi, quando iturus est cubitum, bibat: hoc thoracem lenit & emollit, stomachum emundat, & quicquid malorum humorum in corpore est, minuit. Purgat & pellit per inferiora nigram bilem cum uiscosis humoribus. Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atq; post biduum triduumue repellatur. Menses trahit locis muliebris inditum.

Si quis assidue, & cum cautione quadam eo usus fuerit, tum plurimum creat sanguinem, caput purgat, & omnia membra capitum, à multis morbis præseruat.

Confert ægritudinibus splenis, & febribus antiquis & longis.

Contra

Contra cutem subeentes aquas, cum farina ordeacea, uinoq; emplasti modo utiliter imponitur.

Miscetur omnibus emplastris quæ exedendo sunt, Duritias super puratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Loco eius hodie usurpant scammonium.

DE AQVA RADICIS NIGRI ELLEBORI.

Optimum tempus distillandi radicem nigri Ellebori est, ut ea minutum concisa citra herbam in fine mensis Augusti distilletur.

Aqua hæc pondere unius drachmæ, in tribus uncij uini permista, & mane pota, ac deinde iij. horas, si quis ieunet, purgat Melancholiā, & glutinosos humores per aluum.

DE AQVA HERBÆ NIGRI ELLEBORI.

Herba nigri Ellebori sola conciditur, & in medio Maij distillat.

Aqua hæc pota fistit aluum, & confert ad multos morbos, & corpus in sanitatem conseruat, si quis mane ieunus pondere semiunciae vel integræ unciae bibat.

DE ENDIVIA.

NOMENCLATVRAE.

Septis.

Endiuia.

Intybum.

Endivien.

Genszung.

Antiffien.

ANNOTATIO IN ENDIVIAM.

ENDIVIA laudata est herba, cuius in medicina nostro aeuo frequens est usus, ad amouendam malam iocinoris temperaturam. Hanc doctissimi medicorum, qui de re Herbaria scripserunt, testantur esse herbam illam quam Dioscor, & alii ueteres Intybum appellant. Vulgus autem

T iij

DE HERBIS, CAETERISQUE

C medicorum & Herbarij, eam corrupto nomine Endiuiam nomi-
nant, quasi paululum deflectens, Intybiam dixeris. Manardus li. 5.
ep. 4. Intybum satium Endiuiam, Sylvestre uero Cychoream
apertissimè uocat. Hermannus Comes à Neuenare eodem modo
de hac herba scripsit: Intybum ueteres uocauerunt, quam Barbari
corruptè Endiuiam uocant. Est autem herba inter præstantissimas
numeranda, quæ sativa est, & inter olera habetur, Endiuiam uoca-
mus. Sylvestris uero Cichorea siue Intybum erraticum uocatur.
Endiuia certe præstantior quantum ad medicinam pertinet, Inter
harum species Taraxicon & Scariolam ponit Dioscor. Endiuia &
lactuca congeneres plantæ sunt, ut ab altera alteram primo germi-
ne uix secernas, Brunsfelius censem eas quoq; easdem habere facul-
tates, quamvis nomine & figura differant. Anserinum carduum
Endiuiam uulgares Herbarij nominant: pro qua tamen iam aliam
nos accipimus, maiorem scilicet, quæ per dorsi spinam aculeata fo-
lia habet,

DESCRIPTIO.

Endiuia herba est crassa, caule crasso & concauo, folijs aculea-
tis, florem luteum in cacumine habens. Gaudet inter olera nasci.

TEMPERAMENTVM.

D Endiuia natura refrigerat atq; desiccatur in secundo gradu:

VIRES AC IUVAMENTA.

Ad epatis affectus nulla herba est salubrior. Epar enim ardens
refrigerat, calefacitq; refrigeratum, potest ad utrumque affectum
absq; noxa usurpari, quia natura tantam facultatem & proprieta-
tem habet,

Folia atq; semen in medicina usurpantur, radix uero nullius est
precij.

Folia cum uiridia sunt, magna uirtute pollent, aridorū foliorum
nullus est usus.

Endiuia cor corroborat, quod ardore infestatur.

Aduersus morbum regium, Accipe Syrupum ex Endiuia confe-
ctum, & cum aqua linguæ ceruinæ commisce, optimè hoc remedi-
um iuuat.

Idem Syrupus pellit febrem tertianam.

Succus ex folijs ardentibus pustulis impositus, ardorem inde ex-
trahit, ac benè eas refrigerat.

Herba ipsa contusa, & calidis apostema tibus imposita, ualdo
auxiliatur.

Ardorem iocineris sedat, foris imposta.

Sihen.

Si herba non potest acquiri uiridis, tum semen accipiendum est, atq; conterendum, calidoq; affectui imponendum, hoc subuenit absq; noxa.

Endiuia ad laetucę modum, quocunq; modo cruda vel cocta, in cibo sumi potest, fibras enim iocineris obstructas uehementer appetit, ad stomachi ardores accommodata est.

Cum aceto cocta, uentrem restringit.

Cardiacis supra sinistram papillam ex acetō imposita, prodesse tertissimum est.

Podagrī & oculorum inflammationibus subuenit.

Medetur sacris ignibus, calidis apostematibus, & tumoribus calidis, cum cerussa & aceto contusa, & emplastri modo imposta.

Contra Scorpionum ictus, radix & folia inuicem contusa, utiliter emplastri modo imponuntur.

Succus cum aceto & rosaceo mixtus, capitis dolores releuat, lecoris & uesicæ uitia cum uino haustus emendat.

Sanguinem reijcentibus, itemq; genituræ abundantia laborantibus, alterno die offertur potandus.

Omnibus partibus quæ refrigeratione sanandæ sunt, cum acetō & cerussa efficaciter succus illinitur.

DE AQVA ENDIVIAE.

Tempus distillandi Endiuiam conueniens est, ut folia à caulibus decerpta, & minutim concisa, in fine Maij distillentur.

Aqua Endiuiae mane & uesperi duabus uncijis pota, prodest ad angustiam & obstructionem pectoris.

Eodem modo pota, grauidis foemini salutaris est, eas enim corroborat, sensusq; emendat.

Eadem mane & uesperi unaquaq; uice iij. vel v. uncijis pota, medetur pesti, morbum regium repellit, sitim quoq; sedat largius pota ardoremq; iecinoris extinguit.

Facit ad dolorem lateris, & punctionem quæ circa cor sentitur, mane & uesperi singulis uicibus ij. vel iiij. uncijis pota.

Linteolis uel stupa cannabina æstuanti iocineri imposta, estum restinguunt, ex quacunq; parte corporis etiam proueniat; linteolis excatis sæpius ea iterum madefacere oportet.

DE ENDIVIA SYLVESTRI.

DE HERBIS, CAETERISQVE

C

NOMENCLATVRAE.

Scariola.
Taraxacon.
Rostrum porcinum.

Sew Distelent.

DESCRIP TIO.

ENDIVIA sylvestris gaudet nasci in agris, & in segetibus. Folia
habet aculeata, flores rubicundos, radicem uero candidam, at-
que intra terram longam.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in tertio ordine.

VIR E S A C I V V A M E N T A.

Succus ex hac herba expressus, pellit erysipelata.
Cum aqua cocta, si pudenda inde foueantur, aufert ab illis ardo-
rem. Succus conducit ad unguenta refrigerantia: item ad quoscum
que calidos affectus, foris applicatus.

Tumoribus calidis inunctus, eos discutit.

DE AQVA ENDIVIAE SYLVESTRIS:

Folia & caules inuicem concisa, circa finem Mañ distillantur.

Aqua Endiuiae sylvestris medetur omnibus febribus, tam fri-
gidis quam calidis, si pluribus diebus & singulis iij. uel iiiij. uncij
bibatur.

Eodem modo pota confortat lecur, medetur lienoſis. Repellit
febrem quotidianam, tertianam & quartanam, singulis diebus bis
uel ter pota, uel si potus inde misceatur, forisq; linteolis imponatur.

D 3

SIMPLICIB. MÉDIC.
DE ENVLA CAMPANA.

113

NOMENCLATVRÆ,

ΕΛΛΙΟΥ.

Enula Campana.
Inula.

Alantwurz.

ANNOTATIO IN ENVLAM.

ENVLA Campana uulgò dicitur, ea herba quæ à Dioscoridè,
& Plinio Helenium dicitur, eò quod ex lachrymis Helenæ nat-
uit, dum gubernatorem Canopum hæmorrhoi serpentis iictu exa-
minatum fleuisset. A Collumella Inula appellatur.

DESCRIPTIO.

Enula nascitur ad rapham similitudinem, in medio tantum est la-
tior, & ab uno latere parum lanuginosa, Caulem habet aliquando
duos uel tres cubitos altum, qui in summo florem luteum magnum.
que (instar herbe quæ ab Herbarijs flos Sancti Ioannis appellatur)
gestat. Radicem intra terram habet candidam & grandem, acrem
& odoratam. Nascitur uliginosis, & umbrosis locis, præterea eti-
am in hortis. Foditur æstate incipiente, & ad solem desiccatur.
Radicem tres annos integra natura durant;

TEMPERAMENTVM.

Enula calefacit in fine tertij gradus, & humectat in primo;

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix contusa, & cum melle permista tussientibus accomodata
est, si eclegma inde conficiatur, & sumatur.

Enulæ radix pulmonem à malis humoribus defendit, schiaticis,
& articulorum dolore laborantibus, ac ægritudinibus à frigidita-
tenatis prodest.

Crassos quoscunq; humores ex homine pellit, & medetur dolo-
ribus coxendicu. In uino decocta, saccharo q; admixto, ortho-
pnoeæ medetur, urinam ciet.

Eodem modo sumpta, promouet mulieribus menstrua, utiliter
sumitur contra uenenum, & morsus uenenatorum.

Radix cum melle aut saccharo condita, aduersus aëris pestilen-
tis, noxam plurimum ualere dicitur, quo nomine etiam cruda à mul-
tis tempore pestis manditur.

Decocca

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Decocta in uino eiusdem folia, & emplastro inde facto, membris infirmis, & luxatis, imposita, adeo illa excalfacit, ut breui sanitatem recuperent.

Iram & tristiciam pellit Enula, stomachumq; confortat, atq; superfluos humores per urinam educit. Hilaritatem adferre Hippocratis testimonio creditur, Prædulcis in eo tremor animi nubila præclare discutit, fauet formæ. Cutem in facie nutrit incorruptam, reliquumq; corpus perpetua uenustate condecorat. Vinum ex Enula, membra refrigerata excalfacit. Idem potum eadem omnia præstat, quæ suprà scripta sunt.

Hic autem sciendum est, omnia uina decocta uel ex herbis confecta, magis ad ientaculum, quam ad coenam conducere.

Enula decocta cum paritaria, oleoq; admixto, ventri calida imposta, tormenta intestinorum sedat. Et sub umbilico imposta, stranguriæ medetur.

DE AQVA FOLIORVM ENVL AE.

Tempus distillationi conueniens est, ut radix unà cum herbas simul concisa, in fine Maij distillentur.

Hæc aqua mane & uesperi unaquaq; uice v. aut vi. diebus pota, quantum testa ouì capit, pellit lithiasim.

D Eodem modo bibita, uel si potus quoque inde misceatur, ruptis opitulatur. Itidem quoq; pota, caputq; inde illinatur, ut deinde per se desiccatur, caput confortat. Item multis diebus pota, stomachum confortat atq; corroborat. Membra confirmat illita, atq; pota. Eadem calculum renum & uesicæ discutit, eaq; expurgat, urinamq; ciet, mane & uesperi sæpius pota.

DE AQVA RADICIS ENVL AE

Campanæ.

Radix Enulæ distillatur circa finem Maij, uel à mense Julio usq; ad Septembrem.

Huiusmodi aqua mane ac uesperi una qualibet uice, duabus aut tribus uncij sæpius pota, sanat interiorem rupturam.

Eodem modo pota calculo medetur, sceminiis mensis prouocat, lithiasi medetur, cit urinam. Foetus mortuos ex utero materno educit, supradicto modo bibita.

Tumorem locorum muliebrium pellit, itidem pota, uel linteolis imposta. Sic etiam pota, uel imposta, tumorem testiculorum discutit.

Eadem sæpius pota, medetur.

Tussim sedat, ac crassos lentosq; humores circa thoracem detentos, absunit, sæpius pota.

DE EPL

NOMENCLATVRAE.

Ἐπιθυμοῦ.

Epithymon.

Epithymus.

Ein Blüm von dem
Kraut Thymo.

ANNOTATIO IN EPITHYMVM.

EPITHYMON flos est è thymo duriore, ac satureiæ simili, capitula sunt tenuia & leuia, cauliculos habentia quasi crines, ut Dioscorides, & Plinius scribunt. Sunt autem tres Thymi species, Albus, de quo Dioscorides tertio libro, Niger, cuius Theophrastus, & Plinius meminit. Tertius, qui assimilatur satureiæ: hic flores herbaceos habet, qui dicuntur Epithymus, & de hoc Epithymo Dioscor. lib. 4. agit. Est adhuc alia species Epithymi, quod in officinis habent, & non est flos Thymi, sed id quod à Plinio describitur cap. 8. lib. 26. quod nascitur sine radice, rubens, tenui similitudine pallioli, nasciturque circa Thymum, unde Epithymus appellatur, de quo nec Dioscorides, aut Paulus, aut Aetius unquam tractarunt, sed Arabes tantū, apud quos in magno usu est.

TEMPERAMENTVM.

Epithymum calefacit atq; desiccat, in tertio ordine,
Nascitur in calidis & humidis locis.

VIRES

DE HERBIS, CAETERISQUE

VIRES AC IUVAMENTA.

C Purgat Phlegma ac Melancholiam, admixtis ijs que ad Melancholiam purgandam faciunt.

Epithymum per se aut solum usurpari non debet, sed aliquo additamento, ut puta lapide lazuli, aut pillulis de fumo terre.

Item Remedium aduersus quartanam. Accipe semitres uncias Epithymi, & in aqua decoque, qua per linteolum colata, admisce lapidem Lazuli, & ægroto potui dato.

Eadem potio etiam auxiliatur ijs, qui laborant fluxu hemorrhoidum, unde plæruntq; mariscæ creantur.

Multi hoc remedio sanati sunt.

Vertigini obnoxius ex atra bile prouenienti, conficiat Syrupum ex folijs Senæ & Epithymo, & admisceat tantum sacchari, quantum uoluerit.

Idem Syrupus medetur lieni, unde Melancholia ortum habet.

Epithymum cum uino, & oleo decoctum, & inter nmbilicū & pudenda impositum, medetur urinæ stillicidio.

Facit ad tremorem cordis, & lienem obstructum, à quo maximis capitibus affectus solent exoriri.

Probata quoq; medicina est aduersus cancrum, & lepram, pellit febrem quartanam.

D Valet ad cutem ex prauis humoribus inflatam & turgidam, optimèq; subuenit asthmaticis.

Epithymum pondere sesquiuncia cum melle, & modico salis sumi debet, tum fortiter expellit Melancholiam, & hominem à lepra præseruat.

Idem cum sena & lingua ceruina in uino decoctum, osseq; de corde cerui contuso ac admixto, facit ad dolorem cordis, & pellit Melancholiam cerebri.

EPITHYMI DOSIS.

Pulueris Epithymi drachmas septem exhiberi posse, Mesue statuit, cum tamen ueteres multo minorem quantitatem præscripserint, Dioscorides enim quatuor tantum drachmas concedit, Oribasius quoq; in compendio suo uix drachmas tres transcendit. Paulus tamen Ægineta libro septimo, dandas esse drachmas quinque Epithymi cum lactis hemina contritas permittit. Auicenna autem capite 229. secundi Canonis, potionem Epithymi, quatuor esse aureos præcipit, adeo ut nemo sit præter unum Mesuen, qui ad septem usq; drachmas progredi ausus sit. Proinde consultum erit, ut Fuchsius inquit, ut quinq; tantum uel ad summum sex, idque in paucissimis concedamus.

DE ERV-

DE ERVCA.

NOMENCLATRAE.

Eruca.

Weiß Senff.

ANNOTATIO IN ERVCAM.

RVCA Latinis, Græcis euzomos dicitur, quoniam iura cōmendet, magnam enim in condiendis obsonijs Eruca habet gratiam ac suavitatem. Erucam ideo dictam uolunt, quod erodat, & profecto si degusta ueris eam, os & linguam satis acriter uellicabit. Alij sic appellatam putant, quod urendi licentiam nanciscatur, quasi di- cas urucam, u, in e, uersa litera. Est etiam Eruca apud Latinos be- stiola, quæ à Græcis Campe dicitur. Additur Eruca lactucæ in ace- tarijs, ut contrariam uim temperet. Rarò enim sine Eruca lactuca in acetario estur, suauissq; simul cibus hoc modo fit, & certam salutis spem homini adfert. Galenus quoq; in libro de aliment. faculta. precepit non esse homini comedendam sine Eruca lactucam, por- tulacamue, nec contrà sine lactuca portulacaue Erucam, ut quan- tum altera refrigerat, & Veneri nocet, tantum colore inflationeç;

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C sua altera in utraq; re homini prosit. Quod præcipuum habet Eruca, & quod maximè potest, uno versu indicauit Martialis, dicens;
Et uenerem reuocans Eruca morantem.
Quare Columella in hortulo Priapo serendam pronunciauit, ^{ns}
senariolis.
Et quæ frugifero seritur uicina Priapo,
Excitet ut ueneri tardos Eruca maritos.

DESCRIPTIO.

Eruca in hortis facilimè nascitur, caulem habens sc̄rè bicubitalē, floribus luteis, siliquis in cacumine gracilibus, in quibus grana continentur. Duo autem eius genera sunt. Est enim sativa Eruca, & agrestis. Sativa editur & seritur in hortis, & fermè similis est uero sinapi.

TEMPERAMENTVM.

Eruca calefacit, & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen & folia in medicinis usurpantur.

D Eruca elixa & manducata genituram hominis adauget. Quod etiam Aegineta lib. 1. testatur, inquiens: Eruca magnam excalificationem obtinet, & genituram augere creditur, & ob id in uenerem stimulos addere, capitisq; eum dolorem, quam cæphaleam nominant, inducere.

Eruca domestica fortē creat calorem, quare capiti noxia est, Verum elixa cum laetula & Beta, nullum nocumentum infert, & tal modo comesta lactantibus & nutricibus lac adauget.

Vrinam ciet comesta, aluum emollit, stomachum confortat, atq; concoctionem adiuuat.

Succus Erucae cum felle bubulo permistus, cicatrices nigras reducit ad candorem.

Vitia cutis in facie cum melle litus emendat.

Succus uel semen cum melle permistum, & capiti illitum, & sapientius in cibo sumptum, lentes & uermes capitum necat.

Nimius usus Erucae creat uentris dolores.

Radix Erucae elixa & contusa, ac fractis contusisq; ossibus impedita, discutit inde dolorem.

Semen contusum, & cum uino sumptum, facit ad morsus uenatorum.

DE ESVL A.

NOMEN.

NOMENCLATVRÆ.

Εστυνοσα.

Efula.

Wolfs milch.

ANNOTATIO IN ESVLAM.

LS V L A ab omnibus officinis ac recentioribus medicis nominatur ea herba, quæ apud Dioscoridem Græco nomine Pityusa dicitur, ut Ruellius, Ottho Brunsfelsius, & Antonius Musa uno ore testantur, numerantq; eam inter Tithymalorum genera. Estq; hæc una illarum Herbarum, quibus circumforanei, & theriacæ uenditores rusticis imponunt, exhibentes puluerem ex huius radice ad aluum soluendam, quanquam ad id non inutilis sit, tamen ipsi non rectè uti sciunt, neq; maliciam eius corrigere. Quæ autem uera Efula hodie habetur, Linariæ herbe speciem pre se fert.

DESCRIPTIO.

Efula duorum generum est. Altera Domestica, Altera uero Sylvestris. Sylvestris facilimè prope uias nascitur, paruis & circinatis folijs, quæ decerpta, lacteum liquorem præbent: in cacumine flores sulphuris citrini colore gestat. Domestica uero caulem ex se mittit cubiti unius longitudine, ac in summo latum, multis geniculis intersectum, folijs minutis tenuibusq; uestitum: flores habet colore purpureo, semenq; latum figura lentis. Radicem crassam ac candidam, lacteo liquore plenam.

TEMPERAMENTVM.

Efula calida & sicca est in tertio gradu.

Radix tantum usui competit medicinæ, ut Platearius inquit.

Et melior pars Plantæ, est cortex radicis eius.

Tempus conueniens effodiendi radicem, est circa initium Maij.

VIRES AC IUVAMENTA.

Cortex radicis per bienum, in magna efficacia seruatur. Virtus habet purgandi Phlegmaticos humores, Vnde ualeat contra egritudines ex Phlegmate factas. Efulæ uirtus est purgare Melan-

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C **choliam & Phlegma**, ut Viginus testatur;

Lac eius cum periculo sumitur. Nam nocet cordi, hepatis ac stomacho, dirumpitque in homine uenas, ac febres hydropeumque infert. Quare necessarium est, si quis eo lacte uti uelit, ut admisceat aliquid quod maliciam eius reprimat, ut est succus Endiviae & acetum.

VIRES AC IUVAMENTA.

Lac Esula cum succo Solatri permistum, fortiter expellit malos humores, si quis pondere duarum drachmarum cum saccharo tem peratum assumat. Ita quoque sumptum medetur hydropicis.

Cortex radicis eius contusa, si cum saccharo uiolarum permiscatur, sumaturque cum aqua mulsa, fortiter laxat. Esula corpus consumit ac macerat, genitaramque hominis diminuit.

Contra aquam intercutem, Accipe succum sceniculi ac bene de coque, deinde per linteum colas, & puluerem ex cortice radicis eius pondere semidrachmæ cum saccharo admisce, atque potionem inde confice. Hæc potio ualde salubris est, & expellit quoquis noxios humores qui hominē diu infestarunt, hydropeumque absque dubio sanat.

Esula uerrucis quotidie bis uel ter illata, eas potentissimè euelliunt. Folia in aceto decocta furfures cutis emendant.

DE AQVA ESLAE.

Maior Esula cum herba, caule, & radice effodienda est, ac circa principium ueris distillanda.

Aqua Esula prodest clavis pedum amputatis, si per diem ter uel quater inde lauentur, aut linteolis madefactis si imponantur. Intra corpus hæc aqua non est sumenda.

DE EVFRAGIA.

NOMENCLATVRAE.

οφράγια

Eufragia.

Euphragia.

Eufrafia.

Augentrost.

ANNO.

ANNOTATIO IN EVFRAGIAM.

 VFRAGIA herba est pulchro nomine insignita, quam tamen antiqui ignorarunt, nihil enim de ipsa apud Diocoridem, Plinium, Galenum, Paulum, aut Aetium reperitur, Eufragiae Hermolaus Barbarus in Saxifrago Dioscoridis sic meminit: Pampinulae similis est, folio tantum minore ac magis serrato, & lentiusculo: quae nostri Herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, praecipue claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam que Cartofilago dicitur a vulneraribz.

DESCRIPTIO.

Eufragia in Autumno ferè nascitur in arenibus pratis, palmi altitudine, hyssopo similis, caulinis purpureis & non fruticosis, folio paruo, & per ambitum serrato, flosculo albicante.

VIRES AC IUVAMENTA.

Ad nihil aliud quam ad oculorum uitia ea uti decet.

Eufragia utuntur ad oculorum caligines & suffusiones, uel per se imposita, uel ex uino decocta.

Succus ex herba contusa expressus, ac oculis illitus, eos claros ac pulchros reddit.

Conficitur quoq; in Autumno ex ea uinum, quod oculis ac uisui valde prodest.

DE AQVA EVFRAGIAE.

Tempus distillationi eius conueniens est, ut folia, caules, flores cum tota substantia distillentur, quando flores gerit.

Aqua Eufrasiae oculis instillata & circumlita, eos claros reddit, uisumque acuit.

Oculorum dolorem sedat, eodem modo usurpata.

Eadem unam horam ante noctem oculis instillata, & illita & sanguis uicibus tribus uncis pota, confortat, confirmat, atque conservat uisum, nempe in senilibus ac Phlegmaticis complexionibus.

Herba ipsa siccata ac in puluerem trita, uisum amissum restituit, si huius pulueris semidrachmam cum hac aqua permistam, omni uespertino tempore biberis,

DE EVPATORIO.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

NOMENCLATVRÆ.

Eupatoriorum:
Ιπατωριού

Eupatorium.
Hepatorium.
Agrestis Salvia,
Barbarorum Wild
Salbey.
Neotericorum Oder-
menig.

D

ANNOTATIO IN EVPATORIVM.

EVPATORIVM regiae dignitatis herba est, nam ab Eupatore rege inuentæ est, ut testatur Vergilius Marcellus. Et quoniam iecori præcipue medeatur, quod Græci ἡπατός dicunt, ideo Hepatorium & Hepatitis ab aliquibus dicta. Eupatorium hoc quod hic describitur, & quo officinæ utuntur, non est uerum Eupatorium antiquorum, sed potius alia herba, cuius nomen latet. Ruellius scribit esse eam herbam, quæ à Dioscoride hydropiper appellatur. Eupatorium autem uerum, est Agrimonia officinarum, ut suprà in descriptione Agrimonie satis demonstratum est.

DESCRIPTIO.

Eupatorium quod à uulgò Sylvestris Salvia appellatur, folia habet magna & lata, nec adeo odorata, ut ueræ Saluiæ sunt: flores habet coeruleos, lateq; se propagat, ubiq; facile nascitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo, & desiccatur in secundo ordine.

Tempus

Tempus optimum colligendi herbam cum succo est circa finem
Maij.

VIRES AC IUVAMENTA.

Eupatorium medetur iocinorosis, uiride in usu medicinæ melius
est, quam siccatum.

Succus cum castoreo decoctus, paralyticis membris inunctus
auxiliatur.

Duas uncias Eupatorijs, decoque succo Apij, & hydropicis ma-
ne ac uesperi potui dato, & opitulabitur.

Eodem modo & lumbricos uentris necat.

Herba hæc in uino elixa, & pota, prodest iocinorosis, oppilatio-
nem enim iocineris aperit.

Est quoq; bona uulneraria herba, ut inde unguenta & potiones
uulnerariæ confiantur.

Ex hac herba in Pharmacopolijs conficitur Syrupus & potio,
quæ ad omnes affectus iocineris prosunt.

DE AQVA EVPATORII.

Aqua ex hac herba distillatur circa finem Maij.

Aqua hæc mane & uesperi tribus uncij potionis modo sumpta,
ad omnes morbos suprà dictos prodest.

De herbis à Litera F. incipientibus.

DE FABA.

NOMENCLATVRAE.

Kύαμος.

Faba,

Bonen.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C

ANNOTATIO IN FABAM.

FABA notum omnibus legumen est, à Græcis κυνεος diciatur. Sola inter leguminas sine adminiculo nititur, & scapo recto assurgit. A pulmentario fabaceo Pythagoras abstinuit, uel quod his mortuorum animæ, ut ipse asserbat, pro domicilijs uterentur, uel quod is cibis inflatione sua tranquillitatem mentis querentibus mirum in modum contrarius sit, ac uenerem excitet, Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quod liebetet sensus, & pariat insomnia. Prima leguminum ante hyemen seritur, Quanq[ue] Maro uere serendam dicat. Aquas in flore maximè concupiscit, ubi defloruit, exiguae desiderat.

TEMPERAMENTVM.

Fabæ uirides natura refrigerant atq[ue] humectant in primo gradu. Aigineta inquit; Faba non multum à medio temperamento recedit, siue refrigerando, siue siccando. Caro ipsius nonnullius etiam abstersoriæ qualitatis est, excreantibus è thorace & pulmonibus utilis. Fabis plurimum uescenti impuros generant humores, multosq[ue] creant flatus, stomacho nocent. Fabæ siccæ ac inueteratae frigidæ & siccæ naturæ sunt in primo gradu.

Fabæ egrè concoquuntur, & inflant. Insomnia, quo uis modo in cibum sumptæ, uel mala faciunt.

D

Cruditatem stomachi faciunt frequenter eas manducantibus.

Exteriora membra hominis emundant, si cutis inde lota fuerit.

Sí quis cutem fabis exter gere uelit, accipiat farinam fabaceam ac ea utatur. Reducit enim cicatrices ad reliquæ cutis colorem.

VIRES AC IUVAMENTA.

Fabas edere cupiens, admisceat Cyminum aut Mentam aut Organum, quæ corrigunt maliciam, ne stomacho noceant. Farina fabacea cum melle & Fenogræci farina permista, abscessus qui secundum aures fiunt (parotidas Græci uocant) discutit.

Eodem modo cum aqua rosacea oculis illita, tollit pituitæ fluxiones, atq[ue] maculas eorum.

Odor ex corticibus adstringit, habent em̄ temperatū frigus in se.

Fabæ in aqua decoctæ & contusæ, ac ita ad ipsi suillo admistæ, medentur podagrīcis, si pedes inde inungantur. Accipe fabas & bonam partem earum aceto indito, sinitoq[ue] eas unum diem atq[ue] noctem in eo macerari, donec cortices decident, deinde in sole siccato. & in puluerem redactis addito puram aquam fontanam: quando iturus es cubitū, faciem inde lauato, tū mane nitida est ac pulchra.

Cum Oxymelite decocta & impositæ, abscessus articulorum emolliunt. Fabæ elixæ aut tostæ si fuerint, tum malitia earum reverteruntur.

Totam

Totam fabam medicorum nonnulli cum Oxycrato decoctam, dysentericis, coeliacis, uomentibus, exhibuerunt.

Sanat eadem in uino cocta testium inflammations, & puerorum imo uentri imposita, impuberes diu seruat. Cum rosa, thure, & oui albo, procidentes oculos, eorumq; uuas, & tumores compescit. Vino eadem macerata oculorum suffusionibus, & iectibus medetur: quinetiam sistendis eorum fluctionibus sine cortice commanducata faba fronti imponitur.

DE AQVA FABARVM NOSTRATIVM.

Optimum eas distillandi tempus est, ut uirides uitro inditæ in Balneo Mariæ distillentur.

Aqua fabarum uitiosa crura laua, & redige in puluerem, quod ex aqua distillata reliquum est, pulueremq; illi malo insperge, desiccatur enim & optimum est remedium ad uitiosa crura.

DE AQVA EX SILIQVIS FABARVM.

Siliquæ in quibus Fabæ nascuntur, distillari debent, quando Sol in Leone fuerit, & Luna in Ariete.

Aqua ex fabarum siliquis optimè medetur renum & uesicæ lithias, mane & uesperi singulis uicibus ij. uel iij. uncijis pota.

DE AQVA EX HERBA FABARVM.

Herba cum caulis distillauda est circa finem Maij.

Hæc aqua mane & uesperi singulis uicibus pondere duarum unciarum per aliquot dies pota, pellit calculum infantium. Eadem uel v. uncijis quotidie pota, medetur ueneno. Eodem modo per unum mensem pota, bonum & purum generat sanguinem. Facies & cutis eadem aqua lota, lenis & nitida redditur.

DE AQVA EX FLORIBVS FABARVM.

Flores fabarum in Balneo Mariæ distillari debent, quum ad plenam maturitatem peruererunt, & priusquam marcescant decerpantur.

Aqua florum fabarum uesperi oculis instillata, fluentes & lippientes oculos exiccat. Prodest etiam ad exulcerationem & ruborem oculorum, intrinsecus, ut ante dictum est, indita. Sic & pustulis oculorum medetur. Item facies hac aqua lota uel corpori illita, cutem nitidam & lenem reddit, maculasq; tollit.

Eadem contra uenenum auxiliatur, una uice vi. uncijis pota.

Educit omnia tela, spicula, atq; spinas corpori infixas, linteolum in ea madefactum, si imponatur.

A mulieribus mane ac uesperi singulis uicibus ij. aut iij. uncijis per sex uel septem dies pota, menstrua earum tempestive trahit.

Sacros ignes extinguit, & malignas pustulas expellit, si linteolo uel molli stupra mane ac uesperi imponatur.

DE FABA

C
DE HERBIS, CAETERISQUE
DE FABA INVERSA.

NOMENCLATVRAE.

Τελέφιον.

Faba inuersa.
Agreste sedum.

Gewandt Bonen.
Wundt Kraut.
Knaben Kraut.

ANNOTATIO IN FABAM INVERSAM.

D **F**ABA inuersa uulgò ab Herbarijs appellatur ea herba, quæ à Dioscoride, & Plinio Telephion dicitur, ut Ruellius testatur. Hieronymus nobilis Herbarius subscribit iudicio Ruellijs, inquiens, Faba inuersa est species uulgaris Fabæ, & à Germanis ea herba appellatur Wundt Kraut uel Knaben Kraut, & habet folia fabis similia, sed crassiora & pinguiora tantum. Nonnulli quoddam genus semper uiui esse suspicantur. Alij crassulam minorem appellant, quod crasso pinguiq; constet folio, Doctor Theobaldus Fettich clarissimus quondam Vormatiæ medicus, & Herbarum peritissimus censuit eam esse speciem portulacæ, & portulaca maior appellari, ut Ottho Brunsfelsius indicat. Hanc autem Telephion esse apud Dioscoridem pictura, & uires satis ostendunt. Telephion autem inde dictum putant, quia ulceribus malis, quibus Rex Mysiae Telephus, consenuit ab Achille uulneratus, auxilietur. Ab Herbarijs uero Faba inuersa dicta est, quia radix ima innumeris tuberibus scatet, quæ fabarum implent magnitudinem. Radix tamen à Dioscoride non exprimitur, quæ profecto ob sui raritatē non fuerat omittenda. Numeratur inter herbas uulnerarias, inter quas non infimū locū habet.

DESCRIPTIO.

Faba inuersa est herba latis folijs, & halicacabo fermè similis. Herba hæc gerit Fabas inuersas, caulis est cubitali altitudine.

VIRÆS

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex hisce fabis paratur unguentum, cui admiscetur Aerugo succus; Alchimillæ, & recens cera. Hoc unguentum uulneribus putridis emplastrum modo impositum, carnem putridam educit, & intra tres dies uulnus renouat absq; ullo dolore.

Aliud unguentum, Accipe succi huiusc fabarum similiter & foliorum libram unam, succi semperuui, Aristolochiæ longæ, unius cuiusq; tres uncias, Aeruginis & Aristolochiæ rotundæ in puluerem tritæ, singulorum unciam unam. Hæc cum oleo oliuarum & recente cera commisceri debent. Vnguentum hoc multam magnamq; virtutem habet curandi uulnra, & inueterata mala.

DE FAGASMONE.

NOMENCLATVRÆ.

Ξιφίου.

Fagasmone.

Gladiolus.

Sagittalis herba.

Kleyn Schwertel.

Wild Schwertel.

ANNOTATIO IN FAGASMONE M.

FAGASMON corrupto uocabulo à Barbaris dicit, quod Græci Phasganon dicunt, id est ensem, A Dioscoride hæc herba Xiphion appellatur, A Romanis uero Gladiolus, Id autem nominis nacta uidetur, quoniam gladij speciem folijs præbeat.

DESCRIP TIO.

Herba hæc folia habet iridi similia, minora tantum & angustiora, neq; adeò acuta. Flores habet purpureos. Radices duas, & alteram alteri insidentem. Altera super terram remanet, ut Petroselini radix, & rotunda. Altera intra terram nascitur, cuius usus est in medicina, Gaudet nasci in antiquis pratis & fossis.

VIRES

DE HERBIS, CAETERISQUE

VIRES AC IUVAMENTA.

C Superior radix omnem tumorem ex calore procreatū tollit, decocta, & emplastri modo imposta. Eadem in uino elixa, & thure addito calida imposta, surculos, spinas & spicula ē uulnere extrahit.

Digitō imposta, in quo uermis sœuit, sedat dolorem, & extrahit absq; noxia.

Radix quæ intra terram nascitur non debet usurpari ut superior. Hic quoq; notandum est, quod quemadmodum superiore radix, non potest nasci in terræ profundum, ita in uulnere non relinquit sagittas, spinas & id genus alia, trahit ea ad summum. Sic etiam contrario modo facit radix inferior, quæ huic adhæret, omnia trahit ad fundum, quibus cū cōmiseretur. Quare posterior hęc radix usurpari debet ad fundum alicuius affectus sanandum, ut sunt fistulæ, quæ in superiore parte cutis paruæ prominent, & tamen intus sunt profundæ, & latè serpunt, Aduersum hoc, accipies unciam huius radicis, quæ intra terram nascitur, & admiscebis Aeruginis, olei Tartari, singulorum drachmam unam, & impones emplastri modo, hoc fundum perquirit, & sanat citra ullam aliam medicinam. Habet etiam uirtutem Liliorum & cæparum ad apostema aliquod emolliendum, quod ferro secundum, uel exurendum est. Quinetiam superiorem radicem ferunt uenerem in uino potam excitare: inferiorem uero sterilitatem facere: superiorem itidem pueris contra intestinorum ramices utiliter in aquæ potionē dari.

FAGVS

NOMENCLATVR AE.

Onyos.

Fagus.

Büchbaum.

FAGVS

FAGVS à Græcis Φυγό dicta, glandiferis arboribus an numeratur: tametsi fructu nihil glandi simillimum habeat: assurgit caudice crasso, & in orbem comoso: neq; ita procero, folio tenui & leuissimo, populo simili, celer, rime flauescente, & media plurimum parte: supra hoc paruula lignitur bacca uiridis, fastigio aculeata, Glans eius dulcissima nucleis haud assimilis, triangula cute includitur, & parte postrema utrinq; lapidescit in duritiam, si uirilis sexus fuerit: nam & sexuum in glandiferis Theophrastus obseruauit discrimina. Cortex è Fago in magno usu agrestium, ut inquit Plinius, Vasa corbesq; ac paten- tiora quædam messibus conuehendis uindemijsq; faciunt, atq; præ texta tuguriorum. Nec non in quodam usu sacrorum religiosus erat apud ueteres Fagi cortex, Materies assulatim dissecatur in scandulas quibus teguntur ædificia.

VIRES AC IUVAMENTA.

Fagi folia manducantur in ginginarum labiorumq; uitij, ut inquit Plinius, tusa tritaq; siccant tumores, torpentia membra corroborant, Calculis glandis faginæ cinis illinitur: item cum melle alo petijs. Radicis cortex in aqua tantisper coctus, dum remollitus distabescat, capillos denigrat, cimolia creta antea præparatos.

Fagi glans muribus gratissima, eius animalis prouentum auget, saginat quoq; glires, expeditur & turdis. Fagea glans suem hilarem facit, carnem coctibilem, & leuem, utili emq; stomacho.

DE FEBRIFUGA.

NOMENCLATVRÆ.

Febrifugia.
Matricaria.

Meter.
Mettram.
Mutterkraut.
Feberkraut.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN FEBRIFVGAM.

C

EBRIFVG A herba est, quæ alio nomine Matricaria ab Herbarijs appellatur, quod contusa Matricis dolores sanet: Febrisfuga autem à Latinis quoque dicitur, quod præcipue Febribus medeatur. Apud Dioscoridem & alios Græcos Parthenion dicitur, ut Hermolaus Barbarus, Manardus, & alij doctissimi medici affirmant. Galenus Parthenion Amaracum appellat, uerum Plinius & Dioscorides, Amaracum pro Majorana, que & Sampsynchus dicitur, accipiunt.

DESCRIPTIO.

Matricaria folia Coriandro similia habet, flores per ambitum candidos, cum semine luteo.

TEMPERAMENTUM.

Calidæ est naturæ, & Absinthij, & Centaureæ uires habet. Odore uirolo herba est, & gustu amaro.

VIRES AC IUVAMENTA.

Comesta uel Cataplasmati modo uentri imposita, tormina uen tris discutit.

Cum aqua elixa, adipeque & triticea farina admista, si inde sorbi tiuncula conficiatur, ea comesta tormina intestinorum pellit, calefacit stomachum, & multum uiscosum humoris educit. Itidem menstrua pellit, multosque malos humores ex mulieribus expellens.

D

Eadem in bono uino decocta, & sepius pota, febribus medetur. Ante accessionem in uino cocta, & comesta, febrem depellit. Semen in cibo sumptum, lumbricos uentris necat.

Accipe Matricariam, Melissam & Ebur, quæ in puluerem redacta, & in uino sumpta, foeminas facit foecundas, atque ut facile concipiант. Potest sicca in aceto uinoue addito sale pota, Epithymi modo, bilem & pituitam per inferna trahere. Datur bibenda utiliter herba sine folijs calculosis suspiriosisque. Fouentur decocto eius insidentes foeminæ, contra muliebrium locorum durities, & inflammations. Item herba ipsa cum floribus imponitur emplastrimo do sacris signibus inflammationibusque, & alijs collectionibus. In uino cocta menses trahit, & uermes necat.

DEFERVLA.

NOMENCLATVRÆ.

Ερυθρική.

Eerula:

Hirschwurz;

ANNO.

ANNOTATIO IN FERVLAM.

FERVL A fruticis genus est, quo non aliud leuius, ut indicat Plinius lib. 13. ca. 22. utilis ad fulciendos uacillantes ætate senes. Vnde & Baccho Silenoq; sacer, ut uino titubantes fulciat, nec one-
ret tamen. Asscribitur arborum generi Ferula: quoniam teneritu-
do eius processu transit in lignum, propterea Clearchus inter quæ-
stiones lusorias, quas nostri scyrpos, Græci gryphos, & ænigmata
uocant: Ferulam dicit esse lignum non lignum, sicut pumicem lapi-
dem non lapidem, noctuam uolucrem non uolucrem. Ferulæ li-
gnum omne corticis loco habent, ut Hermolaus scribit, hoc est fo-
rinsecus: ligni autem uice fungosam medullam, ut sambuci: Non
nullæ inanitatem, ut harundines. Hac exceptum ignem cœlestem
Poëtae fingunt Prometheum deportasse in terras. Postremo hinc
fiunt sceptra paedagogorum, ut Martialis appellat, quo terreant,
magis quam lædant. Notauit id eleganter Columella in carmine.
Nec manibus miteis ferulas. Et ibidem: ferulæq; minaces Plantan-
tur, Vnde & proverbiū Manum Ferulæ subducere. Ferulam non
minus à feruendo quam feriendo dictam uideri facit Hippocrates,
qui eam plestinga uocauit.

DESCRIPTIO.

Ferula est frutex multis uirgis, radice parua & gracili ac rubi-
cunda.

TEMPERAMENTVM.

Radix magis frigidæ est naturæ quam calidæ. Ea medetur san-
guinem excreantibus, si ex ea bibant.

Ferula contusa, & uulneribus imposta: fluxū sanguinis eorum
fistit. Ad superuacos humores corporis, Accipe unciam unam Fe-
rulae, Tormentillæ duas uncias, & contunde eas usq; ad exitum suc-
ci, & in ollam puram immitte, uinumq; merum & bonum superin-
funde. Hæc potio per xv. dies bibita à cibo sumpto, & quando itu-
rus es cubitum, discutit illos humores, & per totum annum opitu-
latur.

Bibitur uiridis Ferulæ medulla, ut Dioscorides scribit, coeliacis,
& sanguinem expuentibus.

Datur & contra morsus uiperarum bibenda cum uino.

Indita etiam naribus linamenti modo, sanguinis eruptions ab
ea parte fistit.

Bibitur eiusdem contra tormina semen utiliter.

Ad ciendos sudores ex oleo inungitur.

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE FICIS.

C

NOMENCLATVRÆ.

Σῦκον.

Ficus.

Feigen.

FICORVM GENERA.

FICORVM duplex genus est, Satiuæ enim & Sylvestres sunt, Satiuæ etiam duplices sunt. Aliæ enim sunt recentes & humidæ. Aliæ siccæ & frigidæ. Sic cæ quoq; meliores sunt recentibus, sic carum uero optimæ sunt, quæ carnosæ neq; nimium aridæ sunt.

TEMPERAMENTVM.

Ficus calefaciunt in principio primi ordinis, & desiccant in secundi ordinis principio. Virtutem habent maturandi & consumendi.

VIRES AC IUVAMENTA.

Dicitur Ficus & uuæ inter omnia Poma principatum obtinent, ut Ägi neta inquit, ut quæ minus uitiosos humores generent, & magis nutritiant. Inter hæc ipsa Ficus probioris succi sunt, ualentiorisq; materiae, aluo & urinæ ducendæ, renibus purgandis idoneæ, præstent admodum maturæ. Idem præstant caricæ, quamquam inflatiæ, & sanguinem non probum pariant, eoq; frequentius usurpatæ, pediculos procreant, Ficus siccatae (quas caricas Latini uocant,) corpus nutriendi, calefaciunt, sitim afferunt, bonam faciunt aluum; in stomachum tamen & aluum destillationibus inimicæ. Decoquuntur cum hyssopo caricæ, purganturq; poto decocto illo pecto ris uitia. Eadem potio usurpata diutinis tussibus, & antiquis pulmonum uitijis accommodata est. Et Ficus potissimum apostema pulmonis, unde Phthisis prouenire solet, discutiunt. Cum semine fœnu græci, & Ptisana decoctæ: & fœminæ decocto earum insidentes ab inferiore parte foueant, uitia matricis, & eius procidentiam sanat. Decoctæ ac contusæ radiceq; acori admixta, si emplastrum indefiat, & imponatur, duros abscessus emolliunt & sanant. Hydroponicos extrinsecus siccant ex uino contusæ, & cum Absinthio & hordeacea farinæ in modum cataplasmatis adunatæ, si aluo impenantur. Tumores discutiunt, & statim in totum corpus peruadunt penetrantq;, quare ad tumorē ex hydrope procreatū accomodate sunt.

Ficus

Ficus candidæ magis probantur, deinde rubentes, tertio nigri. tantes. Quæ ad plenum maturatæ sunt, inter illas meliores sunt.

Ficus frequenter manducatæ malum pariunt sanguinem, & pediculos procreant.

Contusæ & melle permistæ, si emplastrum inde conficiatur, & imponatur, dura apostemata maturant & molliunt.

Succus ex ramis ficus morsui uenenati animalis impositus, ipsum sanat.

Idem succus lepræ alijq; cuilibet scabiei prævæ illitus, medetur.

Hic succus colligetur, quando fructus in arbore iam ferè matu- risunt.

Ficus cum hyssopo coctæ, & mane à ieiunis sumptæ, contra pectora prosunt. Ita quoq; usurpatæ contra cutem subeuntes aquas auxiliantur. Epilepticis etiam eodem modo conducunt.

Ficus recolligentibus se à longa ualetudine utilissimæ. Cum ruita coctæ & infusæ torminibus prosunt.

Cum atramento sutorio fluidis tibiarum ulceribus malefiscis, nec facile in cicatricem coeuntibus, medentur.

Strumas & quas Græci parotidas dicunt emolliunt, panos matutant, multoq; magis additis radice iridis, aut nitro, aut calce. Gar- garissatur utiliter earum decoctum contra faucium, & tonsillarum inflammations.

Crudæ eadem concisæ additis coactisq; simul sinape aut nitro, mox auribus inditæ, incertos earum sonos sanant, & pruritus.

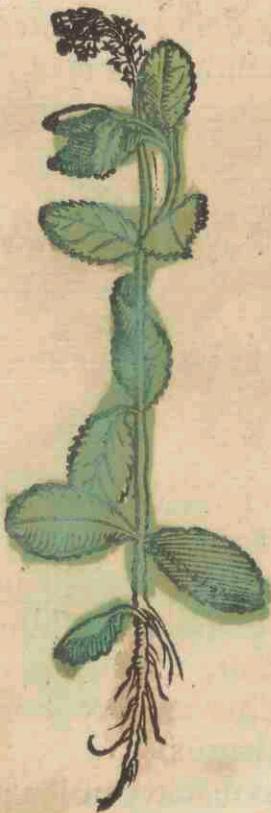
Magnus Pompeius Mithridate deuicto in scrinio eius inuenit ipsius manu scriptam compositionem, quæ ille præsumpta aduersus omnia ueneficia in totum diem tutum se incolumemq; præsta- bat, in qua iuglans una, fici duæ siccæ potissimum, rutæ folia uirgin- ti, salis granum in unum contunduntur, & deuorantur à ieiuno.

Docet Paxanius aridas ficos à putrilagine vindicari hac ratione: Passæ sine ullo cario sè labis sensu integræ manebunt, si tres liquida pice imbutæ, una in fictilis fundo collocetur, altera referto ficubus ad medium uase, tertia fauibus iam completo superponatur, plu- rimo tempore sanæ & uitio intactæ manebunt. Alij calicem ui- treum, aut aliud quodvis perspicuum poculum, super ficos leniter inuertunt, & obducto cera spiramento, ita relinquunt, sic manent immarcidæ.

D E F I L A G I N E.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

NOMENCLATVRAE.

Κερατόφυλαξ.

Filago.
Cartofilago.

Wund Kraut.

ANNOTATIO IN FILAGINEM.

D FILAGO herba uulneraria est, & Herbarijs corrupto nomine Cartofilago, pro ceratophylace dicitur. Hanc enim Hermolaus Barbarus ceratophylacem uocandam putat, quia partem oculorum ceratoidem, hoc est corneam, defendat, salutiq; percussam restituat. Veteribus incomptam fuisse existimat,

DESCRIPTIO.

Filago uarij generis est. Vna est quæ habet longum, & altum caulem, atq; rubicunda existit, in summo luteum florem gerens.

Alia rubentibus est folijs & acutis, caule procero & hirsuto, floribus luteis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Hæc herba non solum usurpari debet, uerum etiam commisceri cum aceto & uino, & circu uulnera applicari, & non imponitum facit renasci carnem & sanat.

Eadem cremata in cinerem, & recentibus uulnribus inspersa, quam primum ea curat.

Hic puluis cum aceto permistus, & repositus tam diu, dum puluis in aceto siccatur, tum fistulis & maleficiis ulceribus inditus, ea bene expurgat, & citò sanat.

DE FL

NOMENCLATVRAE.

Filix.

Faren Fraut.
Walt Faren.
Eych Faren.

ANNOTATIO IN FILICEM.

ILIX frutex est, qui à Græcis *πτερίς* dicitur, Sterilem & sine semine omnes Filicem dixerunt, falsumq; est, quod iactant aliqui, una solsticiali nocte florere Filicem, eademq; hora cum defloruit, maturum in terram semen cadere. ideoq; nisi aliquis tunc adfuerit, nec uideri florem, nec colligi semen posse: quæ omnia agyrtarum commenta sunt, humanæ ignorantiae ad questum tam impudenter illudentium. Neq; hoc mendacijs generè contenti, ne quid fraudi eorum & sceleri deesset, religionem etiam commentis suis addiderunt: Natali nocte S. Ioannis cuncta illa fieri præcipientes.

DESCRIP TIO.

Filix nascitur montanis, & Saxosis locis, à tergo uiridior quam à fronte, florem neq; semen habens. Folia sunt amplitudine cubitali, estq; Polipodio figurā similis. Radicem habet nigricantem & oblongam, ex qua plures ueluti adnatæ progrediuntur aliæ radices, gustu adstringentes. Filix duorum est generum, Mas & Fœmina. Filix fœmina folia habet similia priori, sed ramis pluribus altioribusq; fruticans. Radices illi sunt longæ, & numerosæ, & in nigro colore ruffæ. Rubent earum tamen aliquæ, non secus atq; sanguis. Sed hæc natura non adeò pollet, ut prior Filix. Græci hanc Thelypterim uel nymphæampterin appellant.

X iiiij

DE HERBIS, CÆTERIS QVE

C

VIRES AC IVVAMENTA.

Filix mas natura educit malos humores, desiccat & expellit impuros interioresq; corporis fluxus, naturamq; hominis quoq; confortat. Huius radix in puluerem trita, atq; cum uino & Melicratu pota, uentris lumbricos statim enecat. Pellit & latos uentris lumbricos pondere unius drachmæ in aqua mulsa pota: felicius tam id præstat, si cum nigri Veratri aut scammonij quatuor obolis detur. Lienosis quoq; prodest. utraq; stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Neutra danda foemina, quoniam grauidis arbortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetricis inspargitur, iumentorumq; ceruicibus. Foliacimicem necant, Serpentem non recipiunt, ideo substerni suspe-
ctis locis utile est: usta etiam fugant nidore,

DE FILIPENDULA.

NOMENCLATVR AE.

Filipendula.
Saxifraga rubea.
Viscago.
Schrophularia.

Rot Steynbrech.
Wilde Garbe.

ANNO.

ANNOTATIO IN FILIPENDVLAM.

FILIPENDVL A ab Herbarijs Latine dicitur, quæ alio nomine etiam Saxifraga rubea dicitur, est enim una specierum Saxifragæ, quæ uarias continet species, A multis Germanice **Wilde Garb**, hoc est Agreste millefolium uocatur, quia eius folia minora sunt Petroselino. Aliquæ habent caulem continentem umbellam in star millefolij, & radicem nodosam, unde interdum Schrophularia minor appellatur. Laurentius Phrisius scribit eam à Græcis uocari, Seseli, cum quo uiribus bene conuenit, quamuis forma discrepat.

DESCRIPTIO.

Filipendula herba est in Apulia nascens, cuius radix in medicina usurpatur. Hæc radix in fine Autumni effodi debet, que durat decem annos. Herba hæc Petroselino est similis, radix nodosa est.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in tertio gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix facit ad calculum, & uesicæ stillicidia, medeturq; Ischiadi, Puluis ex hac radice sumptus in uino, conductit ad frigiditatem stomachi, concoctionemq; adiuuat,

Idem in cibo sumptus medetur comitalibus.

Contra difficultatem spirandi, Accipe hunc puluerem, & Generianam eodem pondere, & in cibo utere, auxiliatur absq; dubio.

DE AQVA FILIPENDVL AE.

Tempus electum ad distillandum eam est, ut herba unà cum radice in uicem minutim concisa, in fine Maij distilletur.

Aqua Filipendule manc ac uesperi singulis uicibus iij. uncijis pota, medetur pesti.

Eadem iij. uel vi. uncijis pota, contra uenenum opitulatur, si homo alicubi uenenum ederit, uel biberit.

Calculo renum & uesice medetur, si predicto modo bibatur.

DE FISTVL A PASTORIS.

NOMENCLATVRAE.

Αλισμα.

Δαμασοσωνιορ.

Fistula Pastoris.

Alisma.

Hirten Pfeiss.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE
C ANNOTATIO IN FISTVLAM PASTORIS.
FISTVL A Pastoris à recentioribus ea herba uocat, quæ apud
Dioscoridem, & Plinium Alisma & Damasonium dicitur, ut te
statur Ruellius, Pastoralem fistulam autem uocant, quod singulari
scapo rufis Fistulae, & longitudinem & effigiem quandam uidea-
tur imitari. Officinæ quoq; & Herbarij à similitudine & natalibus
plantaginem uocant aquanticam.

D E S C R I P T I O.

Fistula Pastoris herba est in terram conuexa ut plantago, habet
que uirides flores, radicem mollem. Aquosa amat loca.

T E M P E R A M E N T U M.

Calefacit atq; humectat in secundo ordine.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Radix cum melle, & in uino decocta & pota, medetur dysente-
riæ. Eodem modo sumpta, tollit dolorem scapularum.

Hæc herba uirtutem habet consumendi apostemata indurata, si
imponatur.

Si quis ex hac herba atq; radice eius biberit, tum calculum lum-
borum frangit.

Radix sanat ulcera intestinorum, cum oleo oliuarum, & aqua
mulsa usurpata.

D

D E F L A M M V L A.

N O M E N C L A T V R A E.

Flammula.

Brenn Kraut.

A N N O T A T I O I N F L A M M V L A M.

FLAMMVLAM hodie herbam dicunt in terra serpentem, fo-
lijs longiusculis, flore uiduam, semine thyrsulos ambiente, ui-
urente & estuosa, unde illi nomen. Ferunt quidam eam esse alteram
Clematidem apud Dioscoridem. Fuere è recentioribus, ut Ruellius
indicat, qui Flammulam uocauere herbam in salictis nascentem,
quæ salicastrum nominatur, folio duro cinericei coloris, uiticulis
callosis, rubentibus, qualiter flos quem Flammam Iouis appella-
mus, in uiolis ferentem semen punici mali simile in acinis, contra ho-
minum, & quadrupedum scabiem efficacem.

T E M

TEMPPRAMENTVM,

Flammula calida & sicca est in tertio gradu. Habet naturam in-
flammanti.

VIRES AC IVVAMENTA.

Viridis usurpari debet, non sicca.

Si quis apostema durum & immaturum, quod suppurrare non
quiuerit, in corpore habuerit, Accipiat Flammulam contusam ac
modicum olei admisceat, & imponat, hoc statim emollit ac erodit.

Teritur eadem cum oleo rosaceo, & insolatur triginta dies in ui-
tro in diebus canicularibus. Hoc oleum pondere unius drachmæ
in cibo sumptum, facit ad renum dolores.

Eodem modo medetur febri quartanae, Paralyticis membris
quoq; prodest illitum.

Idem utilissimum est cystere infusum, pellit lapidem renum &
uesicæ. Ea recenti utendum quoq; censem ad phagedænas, gangræ-
nasq; addito salis momento: item lepris & impetiginibus imponit.

ED FLORE AMORIS.

NOMENCLATVRAE.

Amaranthos.

Flos amoris,
Amaranthus.

Tausent Schön.
floramor.

ANNOTATIO IN FLOREM AMORIS.

FLOS amoris est alterum Amaranthum, purpureo scilicet flore,
ut Euritius Cordus in suo Batanologico testatur. Dicitur au-
tem Amaranthus, quasi flos immarcescibilis: diutissimè enim colo-
rem retinet. Est autem flos ille spicatus, admodum purpureus, aspe-
ctu pulcherrimus, nullius odoris aut saporis. Solo colore commen-
datur Amaranthus. Spica Plinio purpurea uerius quam flos. Pur-
puras Tyrias Laconicasq; suo rutilanti nitore uincit, prouenit Au-
gusto mense, durat in Autumnum, Mirumq; cum defecere cuncti
flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas necit. Qua-
dote

DE HERBIS, C AETERISQUE

C dote iam in fictilibus seritur, ut ab Augusto floreat in Octobrem, quo tempore gestit frequenter carpi. Collectum & furni tempore siccatum, puellæ ad coronarios hyemis usus recondunt. Siluit de eo Dioscorides, forsitan quod paucis uiribus in medicina polleret.

DIVISIO EIVS.

Floramor herba est trium generum. Vna est Domestica, Aliæ duæ sunt Agrestes. Domestica nascitur in hortis, caule crasso, alto, & pingui, inter folia florem habens purpureum, in quo quum maturuit, paruum & nigrum semen prouenit, unde seminari solet. Aliæ in campis nascuntur, cubitali longitudine, in quo continentur flores albicantes, & colore glaucō, atq; etiam cum semine nigro. Mas caulem graciliorem quam focmina habet.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; natura refrigerat atq; siccatur in tertio ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Herba haec elixa & artubis contusis imposita, sanguinem conglobatum discutit, & statim sanat.

In uino cocta, & anus inde foueatur, tollit fluxum hemorrhoidum. Eodem modo usurpata, tenasmonem curat.

Radix in ore retenta, sedat dolorem dentium.

Eadem contusa & cum butyro uernali permista, si inde fiat unguentum, inflammationibus illita prodest.

DE FLORIBVS FRUMENTORVM.

NOMENCLATVRÆ.

Auxris agrestis.

Flos frumenti.

Korn Blumen.

ANNO.

ANNOTATIO IN FLOREM FRVMENTI.

FLOS frumenti appellatur, quia in frumentis nascitur; & apud Dioscoridem & Pliniū lychnis agrestis dicitur, ut Otto Bruns- felsius indicat.

DIVISIO.

Flores frumentorum triplici sunt colore, Alij sunt coerulei, alij Purpurei, alij uero candidi, cum acuta & candida radice.

VIRES AC IVVAMENTA.

Texuntur in coronis, & in medicina usurpantur ad putrida uulnera.

Herba horum florum intra corpus raro usurpatur, sed extra corpus tribus modis, iuxta triplicem colorem quem habent flores, in medicina ea utuntur.

Primò flores coerulei frumentorum commixti cum Aerugine, et vulneribus gangrena occupatis, impositi, eam citò absunt. Purpurei flores bolo armeno permisti, & circum uulnera illiti, ardores inde tollunt.

Candidi flores cum cerussa, & olio oliuarum commixti, emplastrisq; inde facti, refrigerant atque sanant omnes calidas pustulas. Plinius huic herbæ occultam quandam uim attribuit. Hac enim perunctos uenustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse, si quis ad alligatum gestet. Per inferna bilem trahit potum semen eius, ut Dicorides tradit.

DE AQVA EX COERVLEIS FLORIBVS
frumentorum.

Optimum tempus distillandi ipsos flores est circa finem Iunij. Aqua horum florum facit ad ruborem, & exulcerationem oculorum, si inde lauentur.

Eadem albugines oculorum tollit, eosq; claros reddit, si unam horam ante noctem instilletur.

Conducit quoq; ad fistulas, si per diem bis ea lauentur, uellinte olo si imponatur. Tali modo & cancrum sanat.

Item coerulei & purpurei flores siccati, & in puluerem redacti, saccharo bonum colorem efficiunt. Tale saccharum absq; noxia intra corpus sumitur.

DE FLORIBVS S. IOANNIS.

DE HERBIS, CAETERISQVE

C

NOMENCLATV.
RAE.

Βουφθάλμος.

Flos S.Iohannis.

S. Johans Blume.
Kinds Aug.

D

ANNOTATIO IN FLOREM S. IOANNIS:

FLOREM S.Iohannis Comes à Neuenare credit esse Buphtalmon Dioscoridis, cuius sententiam Otto Brunsfelsius non improbat. Nam descriptio Dioscoridis huic herbæ, quam florem S. Ioannis uulgò appellant, omnino quadrat. Quidam etiam uernaculo idiomate florem orbicularem, siue annularem, propter rotunditatem, qua oculo assimilatur, appellant. Est tamen & alia Buphtalmon apud Dioscoridem, quæ etiam Chrysanthemon vocatur, ab aureis folijs, ab alijs Chryson, in segetibus passim crescens, floribus omnino aureis, & oculi figuram referentibus.

DESCRIPTIO.

Flores S. Ioannis in ambitu albi sunt, & intus ac in medio lutei, quemadmodum Anthemis, id est Chamomilla. Nascuntur in horis & pratis. Radicem habet leuem.

TEMPERAMENTVM.

Hi flores natura sunt temperati.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis fuerit qui noctu diuq; nullam quietem in capite habuerit,
& libente,

& libenter rem cum mulieribus habere uelit, hunc florem ad alligatum secum gestabit, tū Melancholia illa, & mala uoluntas mutat.

Haec herba, ut idem Comes à Neuenare testatur, ad uarios morbos efficax est, quanqz raro ea utantur empirici nostri temporis.

Valeat ad tineam, & serpiginem corporis, tam pota ex uino, quam etiam illita foris. Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam cataplasma superposita.

Eius flores cum cera subacti, ut Dioscorides inquit, tumores durtiesqz discutiunt. Ferunt præterea à balneo, statim potam ad ali quod tempus herbam, suffusis felle coloris bonitatem reddere. Ferunt quoqz flores contusos, & impositos ualde efficaces esse ad uerem interficiendum.

DE FOENICULO.

NOMENCLATRAE.

Mārathrum.

Foeniculum.
Marathrum.

Fenchel.

Y n

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN FOENICULVM.

CFOENICULVS siue Foeniculum Latinis, à Græcis Marathron dicitur, notissima est herba. Foeniculum autem dici putat, quod satum magno cum foenore semen reddat. Hoc nobilitauere serpentem, gustatu senectam exuendo, oculo um aciem succo eius reficiendo; unde intellectum est hominum quoq; caliginem eo relevari. Cæcutientibus (ut Nicander tradit,) anguis, cum uere suas speluncas exeunt, Marathri succo acies oculorum hebetata restituitur. Foeniculum ferulaceum Plinius uocat, quod è ferulis, ut multa alia, nascatur. Est & aliud fœniculum maius, quod ueluti arbore scit, & à Græcis hypomarathru uocatur. Aliud est insuper quod nunquam attollitur in altam magnitudinem, & minora folia habet, quam fœniculum cōmune: uocaturq; id à Græcis Meon, uulgò autem Fœniculus tortuosus dicitur. Sunt qui fœniculi ferulas superueniente hyeme abradant usq; ad terram, simoq; bubulo, aut humano stercore integrant, quo sequenti anno dulcius fœniculum faciat.

DESCRIPTION.

Fœniculum Anetho assimilatur, luteis est floribus & quotannis sua sponte iterum prouenit.

TEMPERAMENTUM.

DCalidum & siccum est in secundo ordine. Aegineta inquit, fœniculum calefacit in tertio ordine, desiccatur uero quasi in primo.

VIRES AC IUVAMENTA.

Semen, herba, cortex & etiam radix usurpantur in medicina. Semen hoc colligi debet in principio Septembri, ita tres annos durat. Cortex atq; radix colliguntur in principio Maij, ita etiam tres annos seruari possunt.

Herbam fœniculi decoque, quam si habere non poteris, accipe semen & cum aqua fontana ebullire sine, & bibe ex ea per diem quantum uitreum poculum capere potest, tum calor non natius extinguitur, clarumq; reddit uisum.

Si quis rubentes maculas ex facie repellere uelit, quæ speciem lepræ representant, Accipiat fœniculum minutim contritum, adipéq; porcino antiquo permisto, iterum parum per inuicem contundat, faciemq; inde leniter inungat, hoc faciem reddit uenustiorem, maculæq; illæ euauescunt. Fœniculum comestum abundantiam latetis puerperis præstat. Semen manducatum urinam ciet, & menstrua purgat. Idem facit ad obstructum atq; induratum lienem & iecur, stillicidioq; urinæ prodest.

Succus fœniculi tepido lacte permistns, & infantibus lactentibus potui datus, conduceit illis contra difficultatem anhelitus. Medetur.

Medetur quoq; calculosis: si uero ipsa ægritudo ex calida causa prouenerit, tum cortex & radix fœniculi in uino decoquuntur, quo mane & uesperi, quando itur cubitum, utendum est.

Fœniculum manducatum confortat stomachum, & concoctionem adiuuat. Idem præstat puluis ex semine eius.

Accipe radicem fœniculi, eamq; tamdiu decoque, dum mollescat, tepidamq; mamillis suppurare incipientibus superimponere, & sanantur absq; incommodo.

Succus stanneo uasculo inditus, reponetur xv. dies ad solem, deinde potest usurpari ad oculos: & est certum remedium.

Paulum ex aloë epatico huic succo additum, & etiam xv. dies in stanneo vase insolatum, Collyrij modo oculis imponitur.

Sanant rabidorum canum morsus concisæ radices, & ex melle emplastri modo impositæ.

Succus ex folijs caulibusq; expressus, tum in sole siccatus, oculorum medicinæ, & remedijis utilis.

Semen uiride usurpatum, oculis felle suffusis alijsq; eorum uitijis medetur.

Succus quoq; ex radice oculis medetur.

Succus fœniculi cum melle temperatus, ac tepidus auribus instilatus, uermiculos qui in eis nascuntur, interficit.

Radix cum ptisana atq; uino cocta & pota, hydropicis prodest.

Fœniculum in uino uel aqua elixum, pellit calculum uesicæ, & dicit menstrua.

Verendis amicissimum siue ad fouendum radice cum uino cocta siue contrita in oleo illitum.

Cum aceto coctum, & vulneribus impositum, prodest.

Tumoribus ardentibus illinuntur folia ex aceto.

Inter omnes flores apibus nullus est gratior flore fœniculi.

Si quis fœniculum contundat, indeq; aliuearium illinat tum apes libenter in eo permanent.

Si quis medium caulem, dum adhuc floret, demetat, igniq; admoveat, tum uel caloris gummi ex se mittit, quod multo efficacius in medicina oculorum est quam succus.

DE AQVA FOENICULI.

Tempus nullum melius est distillandi fœniculum quam in fine Maij. Verum radix in fine dierum canicularium distillatur.

Aqua fœniculi mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijis pota, cor expurgat, cerebrum confortat, pota uel capiti illita, thoracem laxat, pellit tussim, bonamq; reddit uocem.

Eodem modo sepius pota, expurgat pulmonem, & prodest ad ulcus pulmonis, stomachum purgat, ardoremq; eius sedat.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C locineri quoq; medetur, aperit renes & uescicam, ea enim expurgat, & lapidem inde expellit.

Sæpius pota, sedat uentris tormenta, pellit aquā intercutem cum uino pota, morbum regium discutit, liensq; oppilationem aperit.

Hæc aqua pota facit ad omnes capitum dolores. A mulieribus & nutricibus pota, trahit menses, & facit copiam lactis.

Eadem pota crassam materiam, quæ in stomacho & circa pectus continet extenuat atq; educit, pellit nauseam ac uomitum, medetur ueterno.

Claritatem inducit oculis, omnibusq; uitij oculorum auxiliatur siue ex calida siue ex frigida intemperie obortis, oculis instillata, & uenis temporum illita, extrahit enim tam calorem quam frigus.

Oculis indita acuit uisum, pellit suppurationem, & rubore oculorum, uenustam reddit faciem, si hac aqua mane & uesperi lauetur. Item ab illis pota, qui uitium illud oculorum metuunt quod hypochima appellatur, & mane, meridie uesperiq; singulis uicibus iij. uel iij, uncis cum puluere eufragiae permistis, sumpta, mirificè opitulatur, & uisum amissum restituit.

DE FOENO GRAECO.

D

NOMENCLATVRAE.

Τηλις.

Βουκέρως.

Fœnum Græcum,

Fœno græcum,

Silicula,

Silicia.

Sibengezied.

Griechisch Hew.

ANNOTATIO IN FOENO GRAE CVM.

FOE N V M Græcum notissima herba est, cuius semina in usu medico, quotidie sunt frequentia, A Theophrasto Βουκέρως appellatur, ab aliquibus Ceraitis, Epiceras Hippocrati, quoniam fructum corniculis similem habeat, unde siliquam nonnulli appellant, Plinius Siliciam. Varro Siliculam.

DESCRIPTIO.

Fœnum Græcum herba est cubitali altitudine, tenuibus, & tenuis folijs

tis folijs ad uiciæ similitudinem, floribus candidis, siliquas gerens
in quibus quadratum semen instar lentium continetur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnum Græcum in fine primi gradus calidum est, & siccum in
primo. Galenus inquit Fœnum Græcum ex secundo ordine cali-
dum est, è primo siccum, idcirco feruidas inflammations irritat, mi-
nus autem calidas inducetasq; magis discutiendo persanat.

Virtutem habet molliendi ac dissoluendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fœnum Græcum ad apostemata emollienda utilissimum est,
Accipe fœni græci farinam, atq; cum ouí uitello permisce, & impo-
ne. Herba ipsa decocta, & ulceribus imposta, ea maturat.

Eadem herba per quindecim dies in uino & oleo macerata, &
deinde cocta & colata per linteum, modicaque cera, & farina fœni
græci admista, paratur ad unguenti modum. Quod magnopere
conducit ad maturanda apostemata. Idem tumoribus illitum, eos
discutit.

Fœnum Græcum elixum cum oleo rosaceo, & corpori illitum,
colorē emendat, grauolentiam oris pellit, & fœtorem corporis
ex putrido sudore prouenientem. Semen fœni græci decoctum
alarum grauolentiam emendat.

Farina fœni græci inflammationibus cum oleo rosaceo imposi-
ta, valde prodest.

Minuit lienem emplastri modo imposta, eadem cum nitro &
acetō subacta.

Muliebrium locorum purgationibus quæcunq; inflammatione
præcluseue cessant, fœni græci decoctum insidentibus medetur.
Capillum, furfures, & manantia capitis ulcera exterit ex decocto
in aqua fœno græco expressus succus,

Cremorem eius ex adipे anserino in lana subiecit Dioscorides
mulieribus, ad molliendos earum locos: aut si præclusi sunt, laxan-
dos.

Facit quoq; fœni græci decoctum ad crebras, & inanes egeren-
de alui cupiditates, quas tñesmos dicunt, maleq; orentia in intesti-
norum terminibus excrementa.

Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamque
tussim. Diu coquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur;

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

NOMENCLATVRAE.

Τριφύλλων.

Fragaria.

Fraga.

Trifolium.

Erdber Kraut.

Erdbeer.

ANNOTATIO IN FRAGARIAM.

RAGARIA herba est, quæ à Plinio Fraga dicitur, numeraturq; ab eo inter herbas sponte nascentes, quibus plerèq; gentium utuntur in cibis. Apud alios autores veteres nihil de ea memoriae proditum est, Censenda est, ut Brunsfelsius, & Collinutius volunt, de genere pentaphylli, A Latinis Trifolium à tribus folijs quæ habet, nominatur. Ab alijs Fragaria ex fructu quem producit appellatur. Fructum uero fert esui gratissimum, rubescens, præsertim dum maturuit, nucis auellanæ magnitudine: qui æstate habetur in delitijs, editurq; interdum cum cremore lactis, aut uino, saccharo imbuto, uocanturq; hifructus Fraga, suntq; omnibus nota. Hinc Vergilius cecinit. Quilegitis flores, & humi nascentia Fraga. Seruius Grammaticus fructus teræ, & mora terrestria appellat.

DESCRIPTION.

Fragaria tenues & breues habet caules, & Agrimonie similis est, sed latiora tantum, & maiora habet folia. Flores autem candidos, fructum rubescens, radicem rubicundam, & crispam habet. Herba ipsa non durat ultra annum.

TEMPERAMENTVM.

Fraga refrigerant & humectant in tertio ordine. Itidem & ipsa herba.

VIRES AC IUVAMENTA.

Vigonijs inquit, Fragaria est frigidæ complexionis: & succus eius cum uino granatorum, & modico aquæ rosaceæ, apostematis calidis in principio, & augmento opitulatur.

Fragaria si quis in balneo utatur, contra calculum utilissima est.

Si quisq;

Si quisq; ingentes dolores coxendicum habuerit, Accipiat iij: aut iiiij. M. Fragariae, & in aqua ebullire sinat, & ab inferiore parte se inde foueat, deinde inungat se hoc sequenti unguento. Accipe unguenti dialtheæ unciam unam, & admisce semiunciam mellis, ceras drachmā, & confice ex eo unguentum. Hoc coxendicibus succurrit, & materiam in eis induratam emollit, urinamq; prouocat.

Fructus eius hominibus est accommodus, & calorem innaturalem tollit, & in primis prodest hominibus complexione Cholerica, refrigerat enim & humectat eos.

Accipe succi fragorum & aquæ plantaginis singulorum viij. uncias, mellis rosati ij. uncias, succi ex moris unciam unam, albi græci, balaustiæ singulorum drachmam, hæc in unum misce, & ore inde colluto contra apostemata gutturi auxiliatur.

Herba hec cibo sumpta medetur lienosis: item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedant, stomacho profundunt, sed praesertim bilioso.

Succus fragis exprimitur uetustate uires accipiens, praesentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorum suffusiones, neq; nō epiphoras.

Radicis decoctum iocineris feruores mulcet, matutino & meridie potum.

DE A Q V A F R A G O R V M .

Optimum tempus distillandi Fraga est, quando matura sunt, sed tamen non nimium mollia: quæ in montosis sylvis nascuntur, meliora sunt.

Aqua fragorum bibita, & potus inde mixtus facit ad malum calorem, & sedat sitim.

Eadem mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijis pota, medetur lepre, sanguinem enim purgat in uino bibita, aut alioqui cum pane manducata, impuram quoq; scabiem ex corpore remouet.

Eodem modo pota iocineri medetur, & morbo regio, pectus laxat, confortat cor, purgat sanguinem, & opitulatur contra calcum lumborum, renum, & uescæ. Prodest aduersus alcolam oris, & ulceræ gutturis, anginas, & factorem oris, si quis in ore uel gutture gargarizet. A mulieribus in potu sumpta, eas purgat, & menstrua prouocat.

Item medetur illi cui crus fractum est, mane iiij. uncijis pota, & liniteolis imposta.

Omnia uitiosa crura sanat, si mane & uesperie ea lauentur, uel liniteis si imponatur.

Sordida uulnera curat, si ex ea lota fuerint, uel si quisquam in potu ea usus fuerit.

Tumorem faciei discutit, si inde lauetur.

Cum

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cum sale permista, & iterum distillata, oculis ualde accommoda est, refrigerat enim & clarificat eos. Oculorum collyrium est effusum aqua fragorum, præsertim si nimio ex calore male habeant.

DE AQVA DISTILLATA HERBAE

Fragariæ.

Tempus conueniens distillandi eam est in medio Mañ.

Hæc aqua mane & uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota, medetur morbo regio.

Itidem bibita laxat thoracem, purgat pulmonem, medetur tussi & pellit lepram.

Eadem mane & uesperi iniecta oculis ex rubore calentibus, mitigat calores.

Eadem nimium sudorem cohibet.

Ad calorem & obstructionem iocineris nihil est salubrius.

DE FRAXINO.

NOMENCLATVRAE.

Melia.

D

Fraxinus.

Esch. Bann:

ANNOTATIO IN FRAXINVM:

RAXINVM Meliam & Mileam Greci uocant, cognominantq; triozon, hoc est trinodem, quod ramos habeat prægrandes, ordinatos, paresq; numero. Matutinas occidentesq; umbras eius, quamvis sint longissimæ, nulla serpens attingit. Expertum se Plinius dicit, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quam in Fraxinum fuge serpentem. Fraxinus antequam serpentes prodant floret: nec ante conditas, folia dimittit.

DESCRIPTION.

Fraxinus arbor est in ramis siliquas habens ad lentiū similitudinem, quibus siccatis innascuntur uermiculi iuxta formam uermiculorum, qui in apibus nascuntur. Duorum est generum. Altera est fagina Fraxinus, Altera uero Saxofa Fraxinus, que producit adnatum adhaerens ad linguæ auis modum, unde & lingua auis vocatur; lignum habet candidissimum.

TEMPERAMENTVM.

Hæc arbor refrigerat atq; desiccat in secundo gradu.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix Fraxini recentibus uulneribus accomoda est, si ea aqua int̄ quā decocta fuerit uulnera lauentur.

Cortex huius arboris recens uulneribus nouis imposita, ea ita ad strigit, ut non necesse sit ea consuere.

Vinum in quo cortices bullierunt, potum, malum Phlegma in homine consumit, tollit quoq; morbum unde cutis solet inflari. Idem potum emollit lienem induratum.

Item cortices in aceto elixi, & cum spongia stomacho impositi, facit ad uomitum per superiora.

Fraxinus contra serpentes pollet: folia medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam que subiit cutem extrahunt, Corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, ijsdem folijs cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut pueris folia quinq; tribus cyathis dentur: rubustioribus septē, quinq; cyathis uini. Viterbarum ictus restinguunt, & potu & appositu. Corticis cremati cinis lepras illinit.

DE AQVA FOLIORVM FRAXINI.

Tempus conueniens distillandi folia Fraxini est in medio ueris, tum enim contusa & quinq; aut sex dies in aceto macerata, in Balneo Mariæ distillari debent.

Aqua foliorum Fraxini pustulas, atq; impuras maculas faciei pellit, si tribus hebdomadibus mane & uesperi facies inde lauetur, uel linteolis in ea madefactis imponatur.

Pustulas curat, si mane & uesperi saepius illinantur uel lauentur. Cum linteis imposita, pustulas sanat quæ eruperunt.

DE FVMO TERRÆ.

NOMENCLATVRÆ.

Καπνός.

Κάπνιος.

Καπνίτης.

Fumus terræ.

Fumaria herba.

Capnitis.

Erdtrauch.

Tauben Kropff.

Karzen Körbel Kraut.

Wilde Rauten.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN FVMVM TERRAE.

C **F**VMVS terrae à Græcis Capnos seu Capnion appellatur. A Latinis quoq; Fumaria herba dicitur, propterea quod tuis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in fumo est, & quod non aliter quam Fumus oculos mordicat, atq; lachrymas ciet, si succus oculis instilletur. Preciosa & efficax herba est ad atram bilem repellendam, & ad unamquam que scabiem curandam. Hinc & Mesue inquit: Fumus terræ est ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius & nimia copia exemit eam è numero medicinarum preciosarum.

DESCRIPATIO.

Fumus terræ est herba fruticosa, nascens in hortis & segetibus hordeaceis, florem habet paruum & purpureum, estq; ipsa herba præpinguis.

Est & alia Capnos Plinio, quam pedem gallinaceum uocant, nascens in parietibus & sepibus, ramis tenuissimis sparsisq; flore purpureo, uiridis succo caliginem discutit, itaq; in medicamenta oculorum additur.

In medicina usurpari debet uiridis, nam quo uiridior herba ipsa fuerit, eo melior est, arida enim nullam magis habet uirtutem.

TEMPERAMENTVM.

D Calidæ & siccæ est complexionis in secundo. Acutæ simul & amaræ qualitatis, nec prosus ab acrore abest. Subtiliat & penetra re facit, aperit occlusa, & resoluit.

RECTIFICATIO.

Nihil equidem habet noxijs, uerum tamen excavatione indiget, ut uehementius operetur. Censet igitur Mesue, in laxanda alio, adj ciendam illi aquam casei, mirabolanos, uelsenas. Item passulas & mel.

Succus eius equiparatur succo Absinthij. Etsi repleantur ex succo eius ultra angustis orificijs, superinfuso oleo oliuæ, durat inter gro anno.

Fumus terræ duabus uncis cum saccharo admixto in calido iuscculo sumptus, tollit malam scabiem, semen foeniculi quoque addi potest.

Accipe oleum nucum & parum aceti admisce, atq; succo Fumi terræ addito, inde unguentum confice, quo corpus tuum in balneo inunge, hoc malignam scabiem ex homine remouet, & præcipue lepram.

Huius herbæ succus ter in hebdomade à ieiuno bibitus, prodest leproso, ut morbum suum diminuat.

Co ntr

Contra hydiopisim & leucophlegma hoc modo utere: Accipe succi eiusdem drachmam, radicis Efulæ in puluerem redactæ & correctæ ij. drachmas, & in aqua calida bibendum exhibe,

Vel fiat Syrupus ex succo fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere efulæ, addito saccharo.

Contra Podagram, Accipe ij. drachmas radicis Hermodactyli, in puluerem contritæ, & cum succo fumi terræ permisce, atq; decoque, pedibusq; impone, absq; dubio podagræ medetur.

Herba quoq; ipsa, ut Platearius scribit, in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualeat.

Herba hæc decocta & manducata & in potu sumpta, multos affectus per urinam repellit.

Cum aqua Scolopendriæ atq; saccharo permista, sanat iocineris atq; lienis obstruktiones ex frigida causa creatas.

Eadem comesta uel in potu sumpta, & ad eum modum parata, parari debet: per inferiora educit Choleram, & omnes humores ad ustos, & mundificat sanguinem atq; uenas.

Succus eius, ut Viginius testatur, inspissatus succo lapathi acuti, & modico Oximellis, unamquanq; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepeta, unamquanq; scabiem potentissime curat & mundat.

Ad purgationem uesperi semper porrigitur cum aliquo uentosi- tatem reprime & dissoluente: ut semine fœniculi & anisi uel ma- stiche: humores enim uentris disfecit, & exinde tormenta cauissat.

Huius succus claritatem facit oculis, delachrymationemq; unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Com- manducata herba, biliosam urinam cit.

DE DOSI ET MINISTRATIONE EIVS.

Potio succi ipsius est ab drahm. v. usq; ad ij. Et decoctionis eius ab unc. x. usq; xv. & pulueris eius ab drachm. iiij. usq; ad v.

DE AQVA FVMI TERRAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum tota sua substantia inuicem concisa in fine ueris distilletur.

Aqua Fumi terræ mane ac uesperi singulis uicibus ij. uel iiij. uncis pota, medetur morbo regio, & facit ad impurā scabiem faciei, quæ lepræ speciem refert, & assidue ea utentem à lepra præseruat.

Eodem modo bbita unaquanc scabiem, morpheam, & pruri- tum sanat.

Intraturus balneum hanc aquam cum modico Theriacæ sumat, tum prouocat sudorem ex quo sanguis emundatur, & occurrit

DE HERBIS, CAETERISQUE

C morbo qui ex malo sanguine creatur. Tempore pestis etiam usurpari debet, nam ab ea præseruat. Eadem cum Theriaca & Bolo armenio commista, & peste laboranti potui data, tum eum liberat & auxilium præstat.

In potu sumpta aluum soluit, sanguinem concretum discutit, & tumorē tam foris quām intus repellit, foeminis menses promouet.

Stomachum confortat bibita, mouet urinam, aluum laxat, educit crassos & adustos humores, pellit scabiem & pruritum, mundificat sanguinem. Potio eiusdem aquæ oris ulceribus & doloribus subuenit.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Literis

G. incipientes.

DE GALANGA

NOMENCLATVRÆ.

Galanga.

Galgan.

ANNOTATIO IN GALANGAM.

GALANGA in Pharmacopolijs aromatica radix est, & stomacho ualde accommodata. Huius historia apud Dioscoridem nusquam inuenitur, nec alias quispiam ex ueteribus Græcis de ea quicquam scripsit, sed inter medicinas quæ ab Arabibus inuentæ sunt, numeranda est, quarum complura nomina Euritius Cordus in suo Botanologico recenset. Ruellius putat eam esse speciem Cyperi, in capitulo enim de Cypero sic de ea scribit: Est radix non longe dissimilis Cypero, que uocatur officinis, recentioribusq; medicis Galanga: quæ surculosa, geniculis scatens, subrubra, & in quosdam nodos crassiores ex interuallis intorta, sapore acerrimo, linguam admodum uellicante, odore Cyperum quadam tenuis imitantem: unde multi Herbarum coniectores Cyperum Babylonicum cognomina-
narunt. Antonius Musa scribit se Iepius à Leoniceno audiuisse, Galangam officinarum esse ueri acori radicem, uerum Leoniceno re-
pugnant multi præstantissimi autores, qui uerum Acorum esse cen-
sent radicem illam quam Calatum aromaticum officinæ appellant, quemadmodum & in Acoro ostendimus.

Galangæ

Galangæ radix per quinque annos in efficacia durat, Probatur quæ rubicunda est, & ponderosa, queq; fracta non est puluerula, & quæ acris est, gustumq; erodit.

Galanga secundum Serapionem est uena intra terram ad cassiae ligneæ modum: quod ex ea nascitur rubenti est colore, & uocatur Galanga.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccatur in tertio ordine, habet uirtutem confortandi & consumendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galanga prodest omnibus morbis ex frigiditate prouenientibus. Calefacit Galanga, concoctionem stomachi iuuat, finit dolores eiusdem quos frigida causa concitauerit, & spiritus digerit, cocta in uino & mane ac uesperi bibita. Si quis nullam appetentiam edendi uel bibendi habuerit, Accipiat Galangam, Piper, & semen Petroselini, pari mensura, & ea conterat in puluerem, melleq; uirginis admisto, inde eclegma conficiat, atq; mane ac uesperi eo utatur, & proderit.

Cerebrum confortat naribus indita. Ex succo plantaginis datur, quibus cor palpitans micat. In uino cocta & pota, prodest ad graueolentiam oris, & sanguinem fetidum mundificat. Halitum oris commendat, & multos prauos humores è corpore educit, concoctionem adiuuat uia calor is quo natura est prædita. Cœliacis & colidoloribus noxio spiritu conceptis auxiliatur: acidis subuenit ruboribus.

Cum succo Boraginis sumpta, imbecillitati cordis subuenit.

DE GALLA.

NOMENCLATVRÆ:

Κκινίς.
Ομφακίτις.

Galla.
Lapsana,

Gall öppfel.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

ANNOTATIO IN GALLAM.

ALLAM Quercus producit, uocaturq; in Gallæ gene
re, altera omphacitis, id est immatura, que exigua & ar
ticulorum in digitis magnitudine est, solida nec perfo
rata: altera leuore, leuitate & foraminibus differt. Præ
ferenda omnibus immatura est, efficacior enim est. Est autem in
multipli differentia, ut Hermolaus testatur, ex Theophrasto de
plantarum historia, quoniam alia solida est, perforata alia: haec ni
gra, illa candida, altera maior, minor altera. Galenus *oromnis*, hoc
est quasi asininas à rusticis uocari Gallas eas scribit, quæ fungosæ,
flauæ atq; magnæ sint, minus efficaces. Nascitur autem Gallia sole
de Geminis exeunte, erumpens noctu super uniuersa, crescit uno
die candidior, & si excepta est æstu, arescit protinus, neque ad iu
stum modum grandescit, hoc est, ut nucleo magnitudinem fabæ
impleteat.

Gallæ decerpendæ sunt ex arboribus, quum nondum sunt matu
ræ, & præcipue que crassæ & ponderose sunt, & non foraminibus
plenæ: haec namq; optimæ sunt, & in medicina magis usurpantur.
Gallæ uirides sunt ualde acerbæ, earum sapor adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Gallæ siccant & refrigerant in secundo ordine. Aegineta inquit:
D Galla ponitur in tertio siccantium ordine, secundo refrigerantium.

VIRES AC IUVAMENTA.

Galla omphacitis, id est immatura, medicamentum est affatim
adstringens, eamq; ob causam siccatur, fluxiones repellit contrahitq;
laxa stringit, & partes imbecillas firmat, fluidisq; omnibus affectio
nibus accommodata est.

Gallas atq; oui album commisce, & inde emplastrum confice,
hoc alio impositum fluxiones eius sistit. Puluis earum etiam cum
aqua pluiali potest sumi, ualde adstringit. Qui nimio uomitu uexa
tur, accipiat Gallas, & in aceto atq; aqua pluiali coquat, linteumq;
inde madefaciat, & stomacho foris applicet. Ad nimium fluxum
menstruorum, accipiat mulier Gallas, & in aqua pluiali ebullire si
nat, succoq; plantaginis admisto, ex gossipio pessum inde faciat, &
inter naturalia subiectat, sistit & ualde auxiliatur. Ad nimium flux
um sanguinis narium, misce Gallas cum succo plantaginis, uel cum
succo bursæ pastoris, & linteolum in eo intinctum, naribus indes.
Emplastrum ex Gallis, & albumine oui simul mixtis, confectum &
temporibus applicatum, ualde iuuat, & fluentem sanguinem po
tenter sistit.

Puluis earum uulneribus inspersus, fluxum sanguinis tollit, eaq;
adstringit, adeo ut non oportet ea consuere.

Qui de-

Qui denigrare capillum uoluerit, accipiat gallas densas & ponderosas, & non foraminosas, atq; in oleo decoquat, quod per linteum colatum ad solem siccari permittat, hunc puluerem in aqua pluviali coquat, & inde capillum uel barbam lauet, tum nigredinem acquirunt. Denigrant eadem capillum in aceto aquâue madentes. Medius utriusq; Gallæ nucleus cauis dentium inditus, dolores eorum sedat. In puluerem redactæ & putridis malignisq; uulnibus indicæ, putridam carnem erodunt, & uulnera purgant.

Carnium excrecentias tritæ reprimunt, & in gingiuas orisq; columellam destillationes. Reprimunt & oris ulceræ quas aphtas dicunt. Crematæ in carbonibus usq; dum concepto in se igne candent Gallæ, tum uino acetoue restinctæ, sistendo sanguini utiles & accommodate sunt. Decocto earum insidentibus utiliter fouentur procidentes muliebres loci, & in eos destillationes omnes. Cœliacis & torminibus intestinorum utiles in uino aquâue tritæ, & ilite: quinetiam in hunc usum utiliter bibuntur. Estq; in uniuersum Galla utendum, ut Dioscorides scribit, ubi adstrigendum siccandum q; aliquid fuerit.

DE GALLITRICO.

NOMENCLATVRAE.

Oεμιανη γύριον.

Gallitricum.
Centrum galli.

Scharlach.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

ANNOTATIO IN GALLITRICVM.

ALLITRICVM corrupte à neothericis medicis dicitur, pro Callitrichon, ut Comes à Neuenare testatur, magnoq; errore putant, sic appellari herbam quandam hortensem folijs amplis & odoratis, quæ uirus etiam odore ipso prodit. Caupones cum ea uinum inficiunt, & fortius reddunt, Vulgus in uernacula lingua eam uocat Scarlacum. Est autem uerum Gallitrichon siue (ut Barbari corruptè uocant,) Gallitricum herba Adiantos, à recentioribus dicta Capillus Veneris, Ruellius scribit apud Dioscoridem sylvestre orminon esse, herbam hanc quæ ab officinis Galliticum, & ab Herbarijs Centrum galli, & à uulgo saluia transmarina uocatur. Enim uero saluia hæc transmarina folio est satiui ormini, satis ad saluiam accedente, unde nomen uulgò duxit, caule sesquipedali, aspero, leniter hirsuto & in quadrangulum striato, flore subcesio, in aquilini rostri effigiem facto, calyculis pluribus in terram depresso, in quibus ad summum quatuor grana reperias, parua, rotunda, fulvescentia.

DESCRIPTIO.

Galliticum acris est herba ad sumendum intra corpus, grauem habet odorem, & gaudet hortis.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccatur in secundo ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Herba hæc in aqua elixa, & mulieres ab inferiore parte inde foveantur, matricem purgat, & menses trahit.

Semen oculis ualde accommodatum est, contusum cum succo fœniculi, & oculis instillatum.

Idem semen repellit affectum oculorum, quando per diem minus, noctu autem acutius uideant oculi, Debet autem semen cum aqua fœniculi misceri, & oculi inde inungentur.

Huius folia per nouem ex ordine dies usurpata, ut scilicet accipiatur primo die unum folium, secundo die duo folia, tertio die tria, & sic ulterius ex ordine usque ad nonum diem, in quo nouem folia debent accipi; hæc quascunq; febres, que longissimum tempus durauerint, discutiunt.

Folia in uino cocta & bibita, flatus intestinorum creant, Galliticum cum semine Saxifragæ sumptum medetur calculo,

DE AQVA GALLITRICI.

Destillatio Gallitrici fit in medio Maij.

Aqua

Aqua hæc pota, sedat tormenta uentris, & dolores stomachi atq;
lateris, etiam linteis in ea madefactis & foris applicatis.

Per diem bis una uice tribus uncij s pota, tollit dolorem muliebri
um locorum, & præparat eos ad facilem conceptionem: & præte-
rea confortat, prodest quoq; ad membra ex frigida causa læsa, fo-
ris linteolis applicata.

Eadem capiti illita, id confortat.

DE SYLVESTRI GALLITRICO:

NOMENCLATVRÆ.

Gallitricum sylvestre.

Wilder Scharlach.

DESCRIPTIO.

GALLITRICVM sylvestre floret uiolaceo colore, Caulem ha-
bet prasinio colore, radicem hirsutam, habet omnem proprie-
tatem & naturam prioris, nisi quod ad frigidos affectus non con-
ducit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in fine secundi gradus. Et eodem modo ad
caliginem & debilitatem oculorum usurpari debet, quemadmo-
dum in priore suprà dictum est.

Gallitricum sylvestre ferè uirtutes Verbenæ equat.

DE HERBIS, CAETERISQUE
C DE GARYOPHYLLATA.

NOMENCLATVRÆ

Acyánoüs.

Garyophyllata.
Caryophyllata.
Lagopus.
Pes Leporis.
Sana munda.
Herba Benedicta.

Negel Kraut.
Benedicten Wurzel.
Benedicten Kraut.
Gariofilat.

GARYOPHYLLATA herba est quæ ex radicis odore nomen sumpsit, quæ in Martio effossa Caryophyllorum odorem prebet, Recentiores quidam Sanamundam & Lagopum, id est pedem Leporis, eam appellant. Sed certum est, si quis antiquorum autorum, picturas consideret, Garyophyllatam non esse Lagopum. Constat enim Garyophyllatam in montibus nasci, & locis opacis, Lagopum uero inter segetes: præterea Lagopo aliæ uires attributuntur à Dioscoride, quam nostra Garyophyllata habet. Quantum tamen ad formam attinet, non omnino sunt impares, ut Brunnsfilius testatur. Apud Dioscoridem de Garyophyllata nihil reperitur, si aliqua tamen sit apud antiquos. Antonius Musa suspicatur eam esse quam Plinius lib. xxvi. cap. viij. Geum appellat, hanc enim radices nigras, & benè olentes habere tradit, easdem quoq; ei uires attriuit, quas Garyophyllata quoq; habet.

DESCRIP TIO.

Garyophyllata folijs Agrimonie est similis, cuius radix odorem habet Garyophyllorum.

TE M.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in secundo ordine. Habet uirtutem conseruandi, dissoluendi, ac confortandi, ut Albertus existimat.

VIRES AC IUVAMENTA.

Folia eius in medicina magis sunt usui, quam radix. Et haec recentia maiorem habent uirtutem, quam antiqua. Garyophyllata siccata ultra annum non durat. Folijs recentibus in acetarijs utuntur. Succus ex herba contusa fistulis instillatus, eas persanat. Idem quoq; ad uitia oris est accommodatus.

Garyophyllata atq; parietaria in aqua pluiali elixa, ac alio imponita, tormina eius discutiunt.

Quicunq; malum & imbecillum stomachum, qui cibum ægre concoquere potest, habuerit, Garyophyllatam in uino decoquat, illudq; bibat.

Hæc herba hominem uehementer arefacit.

Eadem pota quemcunq; fluxum capitis tollit, pectoris & lateris dolores, & stomachi cruditates iucundo sapore discutit.

Radix luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa arcas & uestes iucundo commendat odore.

DE AQVA GARYOPHYLLATAE.

Radix una cum herba minutim concisa in fine Martij distillabitur. Aqua Garyophyllatae mane ac uesperi singulis uicibus iiiij. aut iiiij. uncijis bibita, per quatuor aut quinque dies, omnes prauos uiscosq; humores expurgat, atq; è corpore expellit.

Itidem pota cibum concoctu difficilem concoquit, & frigido stomacho opitulatur. Eadem in potu sumpta, prodest iocineri.

Vulnera sanat, mane ac uesperi singulis uicibus iiiij. aut iiiij. uncijis pota, iuuat quoq; si uulnera ex ea lauentur.

Apostemata sanat, si linteolum in ea madefactum imponatur. Fistulas etiam sanat mane ac uesperi, una uice tribus uncijis bibita: prodest quoq; si ea lauentur; uel cum linteolis, si imponatur.

Eadem expellit næuos & maculas, quas infantes ex matribus ac ceperunt, si saepius in infantia ex ea lauentur.

DE GARYOPHYLLIS.

NOMENCLATVRAE.

ταρνοφύλλοι.

χαξιενφύλλοι.

Garyophyllus.

Caryophyllum.

Cariophyllum.

Negelin.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE
C ANNOTATIO IN GARYOPHYLON.

GARYOPHYLON frutex in India nascitur, sabuci forma, semine grano piperis grandiori fragiliori; ex atro rufescente, in clavi modū capitato, exertis in aduersum quatuor denticulis se se stellatim decussantibus, prominulo apice, quadrati alueoli sinu medio umbiculatim prodeunte. Huius nec Dioscorides nec Galenus in censu simplicium ullam fecerunt mentionem. Plinius hisce uerbis de eo scribit: Est etiamnum in India piperis grani simile quod Garyophyton vocatur, grandius fragiliusq;. Tradunt in Indico luco id gigni. Paulus Aegineta Garyophyllum vocat, quasi habens folia nucis, que odorata sunt & optimi gustus. Platina inquit, Caryophyllum fortassis $\chi\alpha\delta\iota\epsilon\nu\phi\gamma\lambda\omega\rho$ dicitur. Arbor eius folia habens parua densa; in ramos trium cubitorum consurgit, cortice pallido, radice lata lignosaq;, In uirtute etiam fermè idem cū pipere est, epati tamen minus nocet quam piper, ac uim contra uenena habet. Ad uehebatur olim odoris gratia, nunc & in ganeam transiuit, ut sine Garyophyllis despiciantur dapes.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt atq; siccant in tertio gradu. Colligendi sunt Garyophylli in æstate quum maturi sunt, durantq; sex annis synceris uiribus. Seruantur locis non admodum siccis, alioqui exarescunt, neq;

D locis admodum humidis.

Probantur qui lato sunt capitello, & quorum color aliquo modo in ruffum inclinat, quiq; paruam quandam humiditatem in se continent, dum digitis premuntur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Contra oris foetorem, Accipe corticem panis filaginei, galangam & parum Garyophyllorum, haec in uicem commisce, & cum uino utere, bonumq; remedium præstant.

Garyophylli conducunt medicinæ, nam uisum acuunt, caliginem oculorum tollunt, & claritatem adferunt.

Stomacho accommodati sunt & iocineri, cor confortant, aluum fistunt, concoctionem adiuuant.

Si quis ex Garyophyllis semidrachmam cum lacte ieunus biberit, ei genituram augent.

Garyophyllum, ut Aëtius inquit, iocineri, stomacho & cordi auxiliatur. Contractam humore nauseam leuat: sed uiscera laedit. Caryophyllum halitus emendat grauitatem: quare ijs mandi solet & ore contineri, quibus anima foetet: nausea sedat, corroborat stomachum, iuuat concoctiones; obstruentes iocineris infarcitus appetit, uenerem stimulat.

DE GE.

NOMENCLATVRAE.

Σπαρτιον.
Σπαρτον.

Genista.

Gineſt.
Pſrimmen.
Ginſteren.

ANNOTATIO IN GENISTAM.

GENISTA frutex est, cuius usus est in re rustica ad uites ligandas. Apud Dioscoridem Græce Spartum siue Spar-tion dicitur, ut Vergilius Marcellus, Hermolaus Bar-barus, Antonius Musa, alijq; excellentissimi medici te-stantur, idq; etiam quilibet ex descriptione Dioscoridis ipse per-spicere potest. Dicitur autem Genista, ut Hermolaus inquit, quia genu modo flexilis ad nexus sit, uel quia genibus medeatur dolenti-bus. Quidam uolunt differentiam esse inter Spartum & Geni-stam, & diuersas esse herbas, quum Plinius xix, uolumine cap. 11. Spartum aliter describit quam Dioscorides, ita ut eius descriptio uulgari Genistæ omnino non quadret. Sed illi non uident duo Sparti esse genera apud autores, unum quod à Dioscoride descri-bitur, & est uera Genista, Alterum uero quod à Plinio describitur & in Hispania atq; Africa nascitur, quodq; illi præcipuum ab eo tribuitur, ad funes pertinet, & hoc Spartum ferè Romani semper confuerunt appellare, ut Marcellus indicat: noſtrate uero & o-mnibus commune alterum illud genus, Genistam.

Flos genistis decerpitur luteus coronis texendis, estque apibus quoq; gratissimus.

DESCRL

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

DESCRIPTIO.

Genista nascitur prope sylvas & in locis aridis atq; arenosis, uirgas longas habens, ferentes luteos flores. Siliquas phaseolorum modo fert, in quibus semen instar lentis nascitur. Radicē habet flauam.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo ordine. Semen quoq; calidæ est facultatis.

VIRES AC IUVAMENTA.

In floribus & ramis abundā est humiditas, qua ex homine multi humores educuntur per uomitum.

Bibuntur flores semenq; eius in mulsa aqua pondere obulorum quinq; purgantq; per superna egregiè ueratri modo sine periculo. Solum semen itidem per inferna purgat.

Flores contusi atq; cum oleo rosaceo, aut mollibus ouis permitti & usurpati, purgant intestina & renes, carent urinam, pellunt calculum ex renibus & uesica.

Qui floribus & semine utuntur, illis calculus non obdurescit, atque à podagra immunes sunt.

Semen ad menses mulierum accommodatum est, restringit diuturnum fluxum, purgat matricem.

D Florum foliorumq; eius decoctum, ut Vitalis inquit, splenis tumorem compescit, dentium doloris subuenit, menstrua, fluxus uenae ac dysenteriam stringit.

Foliorum succus atq; florum, lendes atq; pediculos necat.

Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis pluribus diebus, & tuis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo.

Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

DE AQUA FLORVM GENISTÆ.

Distillatio florum eius fit in Balneo Mariæ, quando flores plene sunt maturi, & fermè decidere incipiunt.

Aqua florum Genistæ xij. aut xiij. dies singulis uicibus duabus aut tribus uncis pota, auxiliatur contra fellis suffusionem.

Eadem sex uncis pota, urinam mouet, purgat renes ac uescam. Capiti illita prodest, si per se siccat, pellit laßitudinem membrorum.

DE GENTIANA.

NOMENCLATVRÆ.

Gentiana.
Lentian.

ANNO.

ANNOTATIO IN GENTIANAM.

GENTIANAM Romani pariter Gr̄c̄is dicunt, A Gentio, uel ut Dioscorides ait, à Gentide Illyriorū rege inuenta primum esse creditur, à quo etiam factum illi nomen est. Centauriam radicem eam aliqui nominauerunt, quia Centaurio similis sit. Præstantissima radix & nomine & re Gentiana est, nunc in Germania etiam notissima & usitatissima. Nam chirurgi paſſim ea utuntur in ſtrictis, & cauis ulceribus, ut latiora euadant, nec cęcas cauernas parturiant: præmunt radicem ad ulceris quantitatem, & imponunt. Nec uulgus meliorem Theriacam, & ſtomachi medicinam nouit, quam ipsam Gentianam, nam quascunq; interiores corporis affe-ctus, Gentiana, calamo aromatico, & Ginzibere, fanant meliores, que inde experientur effectus, quam si omnia remedia ex Pharmaco-polij deuorassen. Præterea Gentiana magnam uim habet cōtra uenena, ſcribitq; Serapion ſe nihil præstantius expertum esse aduersus morsum rabidi canis, quam ipsam Gentianam,

DESCRIPTIO.

Gentianę caulis folia habet iuglandi nuci similia, & cundem odorem, in ſummo cacumine breuibus inciſuris diuila ſunt folia. Cauſis illi est grandis & duorum cubitorum altitudine, geniculis interſectus. Semen fundit in calycibus latum, ſpondylio ſimile. Radicem mittit Aristolochiæ longe non diſſimilem, crassam amaramq;. Nascitur in altissimis montium uerticibus, iſdemq; umbrosis & aquosis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; defiſcat in tertio gradu. Virtutem habet incidenti, consumendi, humores attrahendi, & aperiendi: non ſolum hominibus, ſed & pecoribus utiliſſima eſt.

Vſus eius, in radice & ſucco eius, Herba ipſa non uſurpatur.

Radix circa finem ueris colligenda eſt, & ſiccanda, ea durat quatuor annis integris uiribus, probatur quæ crassa, dura, atq; ualde amara fuerit. Colore ſimilis erit malo granato, quæ pallidum & nigricantem colorem habuerit, ea nullius eſt bonitatis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Aduersus morsum rabidi canis nullum eſt remedium præstantius, parabis ergo talem potionem: Accipe Gentianæ contusæ drachmam, & admifeſe myrræ drachmam, cancrorumq; oculis combuſtis additis, pondere ij. drachmarum, ea cū uino decoque, quod pet tres ex ordine dies matutino tempore bibes, & mire proderit, uulnera autem aperta manebunt, & lauanda ſunt aceto, uel aqua farta, cucurbitæ quoq; ponendæ, ut inde uenenum educatur.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Succurrit uenenatorum morsibus pondere drachmarum duarum pota cum pipere, ruta, & uino.

Gentiana medetur ueneno, pellit serpentes.

Contra serpentium morsus, Herba gentianæ radicem sicciam, & in puluerem redactam, pondo drachmæ unius dabis in uino caythis tribus, sumptumq; ualidissimè proderit.

Ad membra contusa, Accipe puluerem Gentianæ, oleoq; oliug admisto, illine, hoc auxiliatur.

Potatur ruptis, conuulsiis, & ex alto deiectis, radix trita.

Succus quoq; drachmæ pondere contra lateris dolores, ex alto casus, rupta, conuulsaq; bibitur. Bibitur iocinosis etiam, & cibum in stomacho non continentibus, cum aqua uel uino utiliter.

Succus ex ea colligitur & paratur hoc modo, ut Dioscor. tradit: Tunditur radix, diebus quinq; madescit in aqua, coquitur deinde in eadem aqua, usq; dum superstent radices. Deinde refrigeratur aqua, & linteolo percolata iterum coquitur, usq; ad crassitudinem mellis: picatoq; uel stanneo vase repositus, seruatur. Hic succus altergit omnes maculas cutis & præcipue uitiligines, Inunguntur eo itidem oculorum inflammations.

D Gentiana pregnantibus non bibenda. Pellit ex utero foetus collyrij modo fœminis subdita. Corroborat stomachum ex aqua pota. Datur madefacta pridie contrita, denarij pondere in uini caythis tribus ad tussim, suspiria, tormina. Farina eius ex aqua tepida fabe magnitudine pota, interaneorum uitij occurrit. Illinitur ulceribus quæ serpunt, radice tusa uel decocta, in aqua ad mellis crassitudinem, uel succo uulneribus. Tanta huic uis tribuitur, ut iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoq; trahentibus auxiliatur pota.

DE AQUA GENTIANÆ.

Ad tempestiuam distillationem radix una cum ipsa herba minutim concidenda est in fine Maij, uel quod magis probatur, radix sola in fine dierum canicularium distillatur.

Aqua Gentianæ sæpius singulis uicibus iij. uncij à ieunis pota, uitam hominis protrahit, omnes enim uiscosos humores in stomacho consumit.

Itidem pota à mulieribus menses mouet.

Ab illo bibita qui uenenatum, & menstruum sanguinem à muliere intro sumpserit, ipsum pellit, neq; sinit homini ullam infirmitatem noxiā accidere.

Eadem pota appetitiam ciborum facit, stomachum ex glutinosis humoribus expurgat, si semidrachma boni calami aromatici in puluerem contriti, & drachma sacchari admisceatur, ea potio ter aut qua

aut quater sumpta, edendi desiderium & saporem uehementer re-
ducit.

DE GLADIOLO.

NOMENCLATVRAE.

Ενέρις.
Ξυφίορ.
Φασγύκυορ.
Μαχαιρωνιορ.

Gladiolus;

Gele Schwertelen;

Geel Lilien;

Blaw Lilien.

ANNOTATIO IN GLADIOLVM.

GLADIOLVS Iridis species est, ac nomen inde accepit quod folium gladii præbeat speciem. Vulgo eam Acorum appellant, quum Acorus ut suprà demonstrauimus ex autoritate doctorum, apud Dioscoridem longe alia sit herba, quæ radicem habet odoratam, habeturq; certò à Doctis pro uulgari calamo aromatico. Vagum sane ac commune multis herbis nomen Gladioli est, uerum herbarum pertissimi id nominis tantum tribuunt duabus eiusdem speciei & cognatis herbis, quæ à Germanis Geel Lilien / oder Schwertel / vnde Blawe Lilien, id est luteum & cœruleum Lilium dicuntur, ambæq; referruntur à Doctis ad capitulum Dioscoridis de Xyride, inquit enim Dioscor. Xyrin, Sunt qui sylvestrem irim uocent. Romani Gladio

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Ium appellant. Aliqui tamen ad Xiphion Dioscoridis referunt Gladiolum, & præcipue eam quæ coeruleis est floribus, quorum iudicium non improbandum est.

DESCRIP TIO.

Gladiolus habet paruum caulem, foliaq; quæ ex radice nascuntur instar acuminati mucronis gladij. Et est duorum generum: Vna quæ siccis locis nascitur, florem habens sublimen & odoratum. Altera quæ locis aquosis crescit, etiam habens florem sublimen, sed luteum. Radicem uero geniculis intersectam, ea est frigidæ, & humidæ naturæ.

TEMPERAMENTVM.

Gladiolus calefacit & siccatur secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Emplastrum ex radice cui admistū sit mel & oleum, confectum, & tumido lieni impositum, auxiliatur. Vinum bibitum in quo radix Gladioli elixa fuerit, sedat tussim. Radix bonum saporem praebet cibis qui ea condiuntur.

Puluis ex radice in uino sumptus, mulieribus discutit suppurationem mamillarum.

Radix contrita & cum Centaurij radice, atq; melle acetoq; permista, membris contusis & quasi lati opitulatur imposta. Itidem usurpata & alio imposta, medetur urinæ stillicidio.

Semen Gladioli contusum & cū aceto mixtum, lienis medet.

Radix in uino bibita, subuenit illis qui uenenum hauserunt, uel uenenosum aliquid manduauerunt. Eodem modo sumpta, foeminarum menses promouet.

Radix contusa & imposta, sagittas atque spinas corpori infixas statim extrahit.

Surculos telaq; omnia, addita æris floris tertia parte, Centaurij uero radicis quinta, & melle, sine dolore extrahit.

Eadem in uere effossa & collo appensa, spasmo medetur. In aqua decocta & rubris ciceribus permista & percolata, saccharoq; edulcata, facit ad fellis suffusionem. Idem ita usurpatum ad lienis obstructionem prodest. Eadem ex aceto emplastri modo imposta, tumores inflammationesq; sanat. Bibitur preterea contra conuulta, rupta, dolores coxendicis, uescicæ stillicidia, & alii fluores, in mulso trita.

DE AQUA GLADIO LI.

Optima distillatio gladioli est, quādo flores iā plenè sunt maturi.

Aqua Gladioli coerulei mane & uesperis singulis uicibus iiiij. uncij sepius pota, nimium fluxum menstruorum restringit. Eadem pota ad quodlibet uenenu prodest, ad febres ardentes, ad inflammationem iocineris, & pleuritatem ex calida causa creatam.

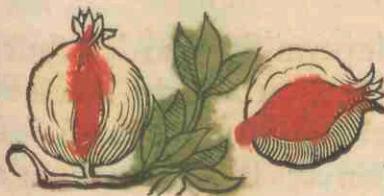
DE

SIMPLICIB. MEDIC.
DE MALO GRANATO.

141

NOMENCLATVRAE.

Poīa.

Malum Punicum:
Malum Granatum.
Granat öpffel.

ANNOTATIO IN GRANATVM.

MALVM Granatum, ut Dioscorides inquit, Græci Rhœam appellant. Latinis quoq; Malum punicum à regione qua na- scitur, dicitur, A numerosis acinorum granis quibus intus farctum est, Granatum malum appellatur. Eius usus est & ante cibum, & in cibo, maximè uero cum assis & frictis carnibus. Qui ualidi stomachi sunt ea tutius ante cibum sument, quām qui imbecillis: post cibum uapores ad caput ascendentēs reprimunt, & ferē uim cotoneorum habent. Mala punica ut diu seruentur, in aquam seruentem merge, & statim leua ac suspende; longo quoq; tempore custoduntur, si in seruentem aquam intingantur, & protinus erupta, in sicca arena componantur. Item si tactu inuicem separata paleis obruantur: aut si induantur argilla, & ea siccata loco frigido pendeant. Alij integra in aqua marina uel muria demergunt, ut combibant, de in sole siccata, loco suspendunt frigido: & cum uti uolunt aqua dulcimacerant. Horum multa sunt genera, quē enumerare superuacuum esse uidetur, sufficiat ergo de eorum qualitatibus dicere.

TEMPERAMENTVM.

Mala Granata duorum sunt generum. Acida refrigerant & siccant in secundo gradu, Dulcia uero in primo gradu. Malum granatum, inquit Galenus, omne adstringentem qualitatem obtinet, qua refrigerat siccantq; uerum dulce alijs minus, austерum magis refrigerat siccusq; est & stomacho amicum, acidum refrigerat quoq; & maiorem quandam incidendi uirtutem representat, uerum acini succo magis adstringunt siccantq; efficacius hic adhuc cortices malii Punici, quos malicorium appellant. Huic uirtute respondet flos qui cytinus appellatur. De hoc uide suprà in Balaustio.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dioscorides inquit, Boni succi & stomacho accommodatū Punicum omne malum est, idem tamen non nutrit, Stomacho utiliora quæ in Punicorum genere dulcia sunt: in febribus tamen uitanada, quod stomacho calorem quendam affrunt & inflant. Quæ aci-

a ij

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cida sunt stomachi ardoribus prosunt, maioresq; ad reprimendum uires habent, & ad ciendā urinam efficaciores: eadem ori ingrata; gustum adstringunt: uinosa medias habent uires.

Mala Punica acida Choleram reprimunt, præcipue in uino cocta, illudq; si bibatur.

Grana ex malis punicis cum melle permista, & ardentibus pustulis illita, multos calores extrahunt. Acidorum acini in sole siccatis, tum obsonijs concocti, inspersoue tritorum puluere, aluū, & in stomachum destillationes sistunt. Idem cœlesti aqua madentes, sanguinem expuentibus utiliter bibuntur: quinetiam insidentibus contra intestinorum tormina & foeminarum fluctiones prosunt. Utissimum præterea quod expressum ex Punicorum acinis fuerit, ad dito melle, contra oris, genitalium sedisq; ulcera: utile & contra digitorum pterygia, que pascendo serpunt, excrescentias, dolores aurium & narium uitia, in quos usus præfertur omnibus, quod ex acidis expressum fuerit.

Dulcia bonitate antecellunt, & nuclei corticibus in uirtute præferuntur: nuclei ex dulcibus contusi, & cum melle permisti, parotidas sanant, si inde inungantur. Nuclei dulciorum stomacho sunt accommodati, acidorum uero nuclei stomacho noxijs.

Mala Granata cor hominis confortant & iecur, in primis autem dulcia.

D

DE GRAMINE.

NOMENCLATVRAE.

Ayḡwsis.

Gramen.

Graſ.

ANNOTATIO IN GRAMEN.

GRAMEN, ut Plinius inquit, uulgatissimum est inter herbas, sic dictum, quod geniculatis internodijs mirisicè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate, crebro enim nouas spargit radices. Gramen partim bubus & iumentis gratum est pabulum, partim in medicina quoq; maximos habet effectus. Nihil uilius est Gramine,

mine, uerum in re medica suarum laudum ac uirtutum nullus est fīnis. Hinc & Plinius inquit: Plerasq; herbas pedibus conculcamus, quarum uirtus si nobis perspecta esset, eas in cōclum laudibus feremus. Antiqui medicinē autores gramen inter diuretica simpliciter numerant, magnamque uim ei attribuunt in frangendis calculis. Duo sunt genera Graminis: Vnum quod uerum Gramen est antiquorum, & à Dioscoride lib. 4. cap. 31. Αγρώσις Grēce dicitur, quod cognoscitur geniculatis ramulis serpens, radicesq; ab ijs geniculatas dulcesq; spargens, Folia habet acuminata, dura, & lata paruæ haurundinis modo. Alterum quod Polygonon à Grēcis autoribus, & Latine ab Herbarijs proserpinata & centumnodia dicitur. Germani uero Weggraſ oder Wegdrit appellant. Hoc quidam ex doctis medicis uerum Gramen esse contendunt, & ubi cunque graminis mentio fiat, non alia herba utendum esse, horum opinionem Hieronymus Tragus omnino improbat. Quamuis Gramen quod Grēce Αγρώσις dicitur, aliud sit à Polygono, credendum tamen est non multum referre, utrum accipiatur, quum ferè eisdem sint uiribus, unde & Plinius ea inuicem ita confudit, quasi nihil differant, nec diuersæ sint herbæ. Gramen Marti consecrauit antiquitas, quod ex humano cruro procreatum crediderit, inde & sanguinalis appellata fuit. Quidam Saturno dicant, quod ab eo satū primo perhibet.

TEMPERAMENTVM.

Gramen refrigerat atq; siccatur in principio primi gradus.

VIRES AC IUVAMENTA.

In aqua decoctum & potum, lapidem uescicæ frangit. Idem præstat & radix, ea enim in uino decocta torminibus medetur, & urinę difficultatibus, ulceribus uescicæ, calculos frangit.

Semen quoq; cū uino sumptum, uehementius urinam impellit.

Ad liuenem induratum decoque Gramen cū semine, & calidum superimpone, hoc statim auxiliatur. Decoctum eius bibitum, discutit stranguriam: prodest quoq; si calidum alio imponatur.

Sistit & refrigerat Gramen, quare & sanguinem excreantibus subuenit. Succus quoq; bibitus dysenteriæ medetur. Capitulatur stillicidio urinæ, uehementerq; eam prouocat. In uino bibitum Gramen, medetur morsui uenenatorum.

Gramen in uino decoctum atq; cum melle, sanat ulcera genitalium, si imponatur.

Sacris ignibus medetur, calidisq; apostematibus & uulnibus.

Glutinat uulnera, graminis radix concisa & emplastrī modo imposita.

Gramen capiti circumdatū, sanguinis è naribus fluxiones sistit.

Canes purgare se uolentes, gramen comedunt.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DE AQUA GRAMINIS.

C Distillatio eius conueniens fit ex herba una cum radice, & tota substantia concisa, in fine Maij.

Aqua Graminis mane, meridie ac uesperis singulis uicibus iiiij. uncis pota, nimium fluxum alui sifit.

Eadem pota purgat renes, prouocat urinam, aperit oppilatum membrorum.

Lumbricos uentris pellit mane à ieunis sumpta: infantes duabus uncis, qui mediocri sunt ætate tribus uncis, natu autem grandes iiiij. uncis intrò sument.

Sacros ignes sedat, linteolis in ea madefactis applicata.

Febrem quæ cum calore exoritur pellit, uel pota, uel corporis applicata.

Facit ad quoscunq; dolores uulnerum, quæ erysipelas aut alioqui inflammatio aliqua obsedit, si linteolo in ea madefacto uulnera lauentur, aut linteolis imponatur.

Auribus purulentis tepida instillata medetur. Ad putredinem gingiuarum prodest, si inde lauentur: facit quoq; ad nigras pustulas, si linteum uel stupa in ea madefiat, & per diem bis aut ter impo- natur, & singulis uicibus tribus aut quatuor uncis bibatur.

Sedat quoquis calores extrinsecus linteolis imposita.

D In hominibus iuuenibus hæc aqua plus operatur quam in natu grandibus.

De Gramine Polygeno infra reperies.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum ex

Litera H. incipientium.

DE HEDERA.

NOMENCLATVRÆ.

Κιόσος.
Χρυσοκέρπτος.
Διονύσιος.

Hedera.
Sylua mater:
Eppich.
Ephaw.

ANNO.

ANNOTATIO IN HEDERAM.

HE DER A ab hærendo dicta est, quòd uetustis parietibus in hæreat. Quibusdam tamen magis placet ab edendo fuisse dictam Hederam, quòd uetustas parietes dum serpit, & latius per muros quibus adhæret diuagatur, corrumpat & exedat, atque ita sine aspiratione & diphthongo contendūt scribi debere. Neq; uero defunt, qui Hederam dictam uelint, quòd loca edita petat, & altè diuagetur, atq; etiam altissimos parietes descendat, prior tamen ethimologia magis arridet. Ab aureis corymbis, ut Dioscorides ait, chrysocarpon dicitur, sunt qui Poëticam frondem appellant, propterea quòd Poëtæ ea coronantur. Antiquitas dionysiam à Baccho, id est Bacchicam appellauit, hoc honore Liberum patrem dignata, qui primus ex Indis in Græciam Hederam asportauit.

DESCRIPTIO.

Hedera apud autores multæ numerantur species. Est autem prima omnium, Hedera celsa, quæ per se stans arborescit, quam Græci dendrocysson appellant: siue orthocysson, ut uult Columella, hoc est rectam & rigentem, & quæ sola sine adminiculo stat. Est & alia celsa, omnium maximè uiuax quæ suis cyrris, & clauiculis parietes descendit, arbores amplexu suo perstringit, & succum habet arbori quam amplectitur similem: unde quernea Hedera in medicinis magis probatur, & ubiuncq; antiquiores Hederam absolute ponunt, arboream & querneam Hederam semper intelligunt. Atq; huius Hederae cellæ tres sunt rufus species. Est enim nigra, quæ mas à Plinio uocatur, fertq; corymbos nigros, hoc est racemos in orbem circumactos. Alia est Hedera alba, quam fœminan Plinius uocat. Est autem alba, uel solo semine, aut fructu, aut folio. Verg. Candidior, cygnis Hedera formosior alba, Seruius tamen nō ex folijs, sed ex ligno cognosci utranq; Hederam contendit. Atqui Hedera etiam antiquis satiua fuit, cuius succus tædia narium, graueolentiamq; emendat. Plin. lib. 24. Quarta est inter celsas quæ dicitur helix, foliæ multo minora habens quam aliæ, dicta helix quòd multas habeat inuolutiones: nunquam autem fert fructum: ac ne quis putet id uitio ætatis fieri, Theophrastus ait, quantumuis diu uiuat, nunquam helicem fructum edere. Est & alia præter has Hederae species, quæ Græcis chamæcissos, Latinis Hedera humilis siue terrestris dicitur, Serpit eñ humi, & folia minuta habet ac pauca, præsertim in sylvis, Cæve autem ne putas eam esse herbam quæ vulgarè corruptè Hedera terrestris pro herba terrestri uocatur, atq; in officinis pro Hedera terrestri uenit in usum, nam neq; folia Hederae habet: sunt enim incisa magis & latiora, qualia marrubij: præterea alium omnino odorem & saporem refert, est, n. odoris teterimi. Ceterum

DE HERBIS, CAETERISQUE

Ceterum chamæcissos Hederæ omnino similis est, nisi quod imbecillis, ut concordare arbores non possit, etiam si illis hæret, nullos enim corymbos aut cyrrhos habet.

Hedera oblongos ramos habet, & ubiuncque nascitur, hæret, arbores alias concordat, easque multis radicibus amplectitur, raroque flores vel fructus gerit, tam frigidæ est naturæ, gaudetque locis frigidis. Cum fructum fert, omnem succum ex radicibus quas complectitur, exigit, odorem grauem habet, & semper uiret, nigrosque pro fructu producit corymbos.

TEMPERAMENTUM.

Hederam calidam & siccum esse Theophrastus prodidit, Galenus contrarijs uiribus constare, nempe que non nihil adstringentis facultatis habeat, que terrestris & frigida demonstratur, & acrimoniæ possidet, quam esse calidam testatur gustus. Hedera omnis acris & adstringens est, ut inquit Dioscorides.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus Hederæ naribus inditus, caput purgat ex malis fluxibus. Infunditur præterea purulentis auribus, & in earum dolore cum oleo. Infunditur naribus foliorum corymborumque succus, additis iuino unguento, melle & nitro facitque ad antiquos capitum dolores. Inspergitur & in eundem usum cum aceto & oleo rosaceo. Flores

D trium digitorum carpti, faciunt ad dysenteriam, bis per diem cum uino poti. Medentur lieni tenera folia in uino decocta, aut cruda cum pane coacta. Folia in uino decocta, omnium generum ulceribus illinuntur, etiam si cacoethes sint. Foliorum pediculi in melle decocti, & foeminarum naturalibus subditi, menses & foetus ex utero trahunt. Corymbi triti & subditi, item uinum in quo decocti fuerint, idem præstant. Depilat Hederæ lachryma, pediculosque ac lenes inuncta necat. Folia in uino decocta & illita, emendant discoloram, & ceu sole adustam cutem.

Herbe Hederae baccas aut septem aut undecim contritas ex aqua potui sumptas mire calculos in uesica congregatos frangere & extrahere per urinam certum est.

Folia eiusdem mollissime trita in aceto & oleo rosaceo illinuntur contra dolorem capitum ex sole contractum, & aduersus omnem capitum dolorem. Tædia narium, graueolentiam, & que in naribus exeduntur, purgat & sanat Hederæ succus.

Leniunt dentium dolores acini quinque ex corymbo Hederæ decerpti, cum oleo rosaceo in malo corio calefacti, & in contrariam au rem instillati.

Succus ex corymbis Hederæ illitus denigrat capillum.

Nigræ Hederæ succus & corymbi eiusdem epoti corpus infirmant,

mant, torpidosq; reddunt sensus, mentem turbant largius sumptis.
Honestæ fœminæ cauebunt, nec succum aut decoctū aut aquam
distillatam hederæ in corpus sumant, estq; hoc arcanum prostitu-
tæ pudicitiæ ancillis & mulierculis cælandum.

DE AQVA HEDERÆ.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia una cum corym-
bis quercui adhærentia, distillentur in medio Aprilis.

Aqua Hederæ mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tri-
bus uncij̄s pota, medetur ictero. Itidem bibita facit ad calculum
lumborum & uesicæ, ciet urinam.

Medetur doloribus capitis, si sæpius inde illinatur, & per se ite-
rum siccetur.

DE HEDERA TERRESTRI.

NOMENCLATVRAE:

Ελατίν.
Χαροπίσος.

Hedera terrestris.
Terræ corona.

Gundelreb.
Erden Eppich.
Erden Brenzlin.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE
C ANNOTATIO IN HEDERAM TERRESTREM.

HEDERA terrestris Elatine à Græcis dicitur, putantq; recentiores ueram eius descriptionem apud Dioscoridem esse Elatinen, & non Chamæcysson. Huius sententia etiam est generosissimus Comes à Neuenare, quum scribit hisce uerbis de Hedera terrestri: Constat autem errare istos recentiores, qui Hederam terrestrem putarunt esse Chamæcysson, cum illam longioribus folijs quam Hederam Dioscorides describat, ista uero multo breuioribus rotundioribusq; constet. Quidam tamen ex insignioribus medicis affirmant uulgarem Hederam terrestrem esse Chamæcysson, neq; Dioscoridis descriptionem ab ea discrepare. Quisq; ergo per se etiam legat, & iudicet apud Dioscoridem, num Elatines an Chamæcissi descriptio magis Hederæ terrestri quadret. Hæc sterilis Hedera à plerisq; dicta quondam fuit, quia nullos fert corymbos. Eadem terræ corona quondam uocabatur, quoniam ramulos suos per eam spargens, folioso ueluti serto terram coronare uidetur.

DESCRIPTION.

D Hedera terrestris folia habet incisuris diuisa, & rotunda, in terra nascitur, lateq; se spargens, flores habet cœruleos ad ozimi uel Rosmarini formam. Herba hæc in medicina usurpatur, radix minimè.

BARVIA ET TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & siccæ fertur esse complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & vulnera consolidandi.

Hedera terrestris duplice habet substantiam, Vnam quæ frigidæ naturæ est. Alteram uero quæ calidæ naturæ est.

VIRES AC IUVAMENTA.

Folia in aqua decocta ac pota, sellis suffusionem emendant. Herba hæc ad balneum utilissima est, & eo modo facit ad calculum lumborum ac podagram. In aceto cocta & lienii imposita, inflationem eius sedat.

Succus auribus instillatus, restituít auditum; facit quoq; ad dolores dentium.

Herba hæc in aqua elixa & pota, dysenteriam sistit. Et cum larido Elleboroq; contusa, ac illita, tineam capitis depellit. Fistulis nihil magis prodest, quam ut succus ex herba contusa eis instillebit.

Ad malam scabiem in corpore citò curandam, Accipe Aquilegiam, farinam triticeam, Hederam terrestrem, ac oleum tartari, ex his simul contusis permixtisq; unguentum confice, quod scabiei illatum eam curat.

Item

ОИИЛ

Item Hedera terrestris in uino aut aqua decocta, exulcerationem oris, quæ ex putridis humoribus exorta est, sanat, si os decocto col- luatur.

Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

DE AQVA HEDERAE TERRESTRIS.

Tempestiuæ distillatio eius fit in principio Iunij, tum herba ipsa cum caulibus ad distillationem concidenda est.

Aqua Hederæ terrestris manè ac uesperi singulis uicibus pondere- re duarum unciarum pota, auxiliatur aduersus cordis tremorem, morbum regium, & debilem stomachum. In balneo pota consu- mit, uiscosos humores, qui in stomacho, pulmone, iocinere & uesi- ca continentur; & hominem sanum reddit. Itidem pota opem fert contra uenenum pestis, illud enim expellit.

Eadem pota medetur ulceribus capitis, aperit obstructionem iō- cinoris atq; splenis, menses mulierum trahit, atq; ciet urinam.

Mane, meridie ac uesperi ad iiiij. uncias pota, conduit mulieri- bus ad lassitudinem membrorum, si inde per diem quater fricentur.

Aqua hæc lippientibus oculis instillata, eos exiccat, folia quoq; in succo uel aqua hac contrita & imposita, idem præstant.

DE HEPATICA.

NOMENCLATVRÆ.

λεχίνη.

Hepatica.
Hepataria.
Iecoraria.
Matrisylua.
Herba stellaris.

Leber Kraut.

ANNOTATIO IN HEPATICAM.

HEPATICAM recentiores medici & officinæ appellant eam herbam, quæ apud antiquos autores & Græcos, nempe apud

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Dioscoridem, Galenum & Plinium, Lichen dicitur, ut Leonardus Fuchsius, de medicina optimè meritus, in libro primo paradoxorum medicinæ multis argumentis & testimonis comprobat, eiusq; iudicio præstantissimi medici subscribunt. Nam si quis descriptionem Hepaticæ apud Serapionem, & descriptionem Lichenes apud Di scoridem uel Galenum simul conferat, ille haud dubie inueniet, & uidebit, Hepaticam non esse aliam herbam præter eam, que à Græcis Latinisq; Lichen dicitur, ita in omnibus conueniunt. Quod si ue rum est, ut est utiq; satis dilucidum est, Hepaticam id nominis non assecutam quòd hepati prosit, quemadmodum Platearius somniat, quòd is effectus necp; à Dioscor. neq; à Galeno, aut aliquo alio ueterum, licheni tribuatur. Itacp; præter omnem rationem, hæc herba Hepatica à Plateario dicta est, quando id nominis Eupatorio potius ueterum testimonio conueniat, ea enim propter insignem iu uandi iecur facultatem, hoc nomine insigniri meretur, quare & He patorium & Hepatitis Dioscoride etiam teste dicta est, quòd hepa ti non parum prosit, quod suprà in Eupatorio satis demonstrauimus. Nemo tamen inficias ibit Lichenem ideo Hepaticam dici posse, quòd ie coris fibræ similis sit, uel quòd hepar, quod plæruntq; ca lilitate peccat, refrigeret, sed quòd per excellentiam Hepatica dici mereatur, nemo probare potest. Lichen uero dicta est, quoniam **D** peculiäriter impetigini succurrit.

DESCRIP TIO.

Hepatica nascitur folijs caulem circulatim circumeuntibus or dineque cohærentibus instar stellæ, candidosq; flores producens: amat humidos campos, & petrosos umbrososq; locos. Herba hæc pluuium humorem & rorem super se continet. Quanto autem ha bet maiora folia, tanto melior est.

Hepatica in triplici habet differentia, ut Hieronymus Herbarius indicat. Prima, que in obsoletis & ruinosis fontibus sub dio, petrosis quoq; lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, sibi adhæ rentibus, non admodum absimilis ei, quæ pulmonaria uulgò uocatur. Altera, quam nunc passim Matris syluam uel Stellarem herbam uocant, Germanice **Waldt meyster**, tametsi Caprifolium uulgò etiam Matrem sylue faciunt. Tertia trifolium aureum: teutonice **Gulden Klee**, quod ipsum nascitur in sylvis & asperis locis.

TEMPERAMENTVM.

Hepatica, ut Vigonius testat, frigida est & sicca in primo gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Serapion inquit, Virtus prima Hepaticæ est desiccare, idq; immo dice, Altera est abstergere. Tertia uetare impetiginem, & quælibet apostemata

apostemata calida. Hepatica siccatur, purgatur, refrigeratur, propterea aperit iecur oppilatum & lienem, repellitque morbum regium.

Si quis ex Hepatica bibat, uitio iecoris subuenit, ipsumque refrigeratur.

Vehementer prodest ad lienis iocinerisque oppilationem cum calore exortam.

Facit ad omnes affectus ex calida intemperie creatos, nam leniter refrigeratur, & est temperatæ facultatis. Calidis apostematibus imposita, ea refrigeratur, & calorem inde discutit.

Emplastrum inde factum & genitalibus foeminarum impositum, tollit nimium fluxum mensium. Vino imposta & pota, discutit ietericiam.

Folia eius cum farina hordei in uino granatorum contrita, modicoque sandali albi cum oleo rosaceo admixto, si emplastrim modo imponantur, omnia calida apostemata Hepatis sedant & resoluunt.

Syrupus ex decoctione eius & Rhabarbaro, sanat icteritiam.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica & sylvestri, & param Capillorum Veneris, parumque Cicoreæ, cum aqua & saccharo confecta, & cum modico uino granatorum, laborantibus Hepatis discrasia calida optimè medetur.

Emplastrim modo imposta, ut Dioscor. in Lichene scribit, sanguinis eruptiones sistit, inflammationes compescit, & impetigines sanat.

Inungitur etiam utiliter ex melle suffusis felle: & in os linguamque distillationes cohibet.

DE AQVA HEPATICÆ.

Ad conuenientem distillationem folia rite colliguntur, & in fine Maij, & in principio Iunij distillantur.

Aqua Hepaticæ mane, meridie, ac uesperi, singulis uicibus iiiij. aut iiiij. uncijis pota, medetur calidis febribus.

Itidem bibita per xiiij. dies, subuenit calidæ iecteritiae, prodest quoque eodem modo pota, iocineri, confortat enim & confirmat iecur, & aperit obstructiones eius, & inflammationem inde pellit, linteolis in ea madefactis, & ad regionem Hepatis impositis.

Medetur quoque illis, qui ex intemperata libidine, uitium iocineris contraxerunt, mane ac uesperi singulis uicibus pondere iiiij. aut iiiij. unciarum per vi. aut viij. ex ordine dies pota.

DE HERBA PARALYSI.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

NOMENCLATVRAE.

Herba paralyſis.
Margarita.

Schlüsselblumen.
S. Peters Schlüssel.
Himmel Schlüssel.
Weiß Betonien.

ANNOTATIO IN HERBAM PARALYSIM.

HERBA paralyſis folijs Betonicam refert, præterq; quod eius folia latiora, candidiora atq; humiliora sunt, & magis contrata, unde & in aliquibus regionibus Betonica candida appellatur, creditq; Brunsfelius eam esse Betonicæ speciem, quia etiam in uiribus multum conueniant. Apud Dioscoridem huius herbæ, non est certa descriptio neq; certum nomen, nisi Britannica fuerit, ut Hieronymus Bock opinatur, Hermolaus Barbarus in sylvestri cucumerie herbam paralysim scribit esse florem illum pratensem & candidum, qui à Plinio Bellis seu Bellius minor dicitur. Alij Margaritam eam appellant, quod emaculato candore à longinquo conspicuus sit.

Herbæ paralyſis folia florere incipiunt tempore hyemis, quæ se extendunt in terra, habentq; luteos flores.

Herbarij ut Brunsfelius indicat, longe aliā hodie nobis demonstrant, principio ueris subalbidam, & subluculentem, floribus Betonicæ ferè folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lactis similius, Prouenit ultiro in pratis uirentibus,

TEMPERAMENTVM.

Calidæ & siccæ est complexionis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc in medicina præcipue usurpatur ad paralysim, quam in quacunq; parte corporis fuerit, repellit, si quis utatur. Melior tam est contusa, & parti dolenti imposita.

Herba in uino decocta & bibita, medetur quoq; paralysi.

Macerantur flores eius in oleo oliuarum, & fit ex eis unguentum ad paralysim, & neruos frigore & humoribus resolutos.

Flores cum saccharo conditi, prosunt imbecillibus & lipothyria laboran-

A mia laborantibus, longaq; ualetudine confectis, eos enim corroborant, & uires restituunt.

DE AQVA HERBAE PARALYSIS.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia & flores cum tota substantia concisa, in principio ueris distillentur.

Aqua eius per diem bis & singulis uicibus duabus uncjs pota, stomachum calefacit, & Hepar, & matricem. Quamobrem conuenit & grauidis laborantibus, menstruaq; prouocat.

Modo iam predicto bibita, tumores capitis sedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & subinde applicata.

Humores parientes Ischiada resoluit, expellitq; & per urinam educit.

Facit hæc aqua ad omnem capitis dolorem, ex frigore creatum, linteolo in ea madefacto, & dolenti capiti applicato. Serpentium quoq; morsus sanat, & uenenatorum omnium.

Vitiliges & alias maculas exterit, & in facie, & in reliquo corpore, cutem enim reddit nitidam, si saepius inde lauetur.

DE HERBA ROBERTI, VEL
ROSTRO CICONIAE.

NOMENCLATVRAE.

Regnier.

Rostrum Ciconiae.

Herba Roberti.

Geranion.

Robertiana.

Gratia Dei.

Acus muscata.

Storcken Schnabel.

Gottes gnade.

Kranich Hals.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN HERBAM ROBERTI.

CHERBAM Roberti uulcus Herbariorum uocat Gratiam dei, & Rostrum Ciconiae, partim ab similitudine, & figura transsumpto nomine, partim ab insigni eius effectu. Apud Dioscoridem Geranion dicitur, ut Hermolaus Barbarus herbarum longe pertinens in suis Corollaris indicat, cuius in secundo Geranio haec sunt uerba: Geranion secundum medicis inutile, aliter à Græcis, aliter à Latinis describitur. Dioscorides & omnino Græci, folijs paulo canidioribus quam maluæ, ramosum ex interuallis. Hanc ego aut eam, aut omnino similem esse video cum ea, quam Galliæ transalpinæ uulneribus, & fistulis in potum commendant, & herbam Robertianam cognominant, coliculis rubentibus, flore paruo subpurpleoq; ac cæteris notis omnibus, que hoc loco à Dioscoride Geranio redduntur, etiam si ab eo medicinæ aliena existimetur: Quid enim prohibet ignoratas eius uires fuisse olim. Nostri, ut inquit Plinius, Geranion ostendunt cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius rotundo, saporis & odoris iocundi: uerum haec proprie Geranion non est, sed myrrhis, confusione orta, quod Geranion à quibusdam myrrhis etiam dicatur: unde natum & illud sit, ut Geranion in Latino cicutaria nomen habeat: cum alioqui cicutaria proprie myrrhis esse uideatur, Haec tenus Barbarus.

DESCRIPTION.

DEst autem quatuor generum, ut Brunsfelsius indicat, Primum quod ab Dioscoride alterum Geranion inscribitur, caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus, folijs maluæ, floribus in gruum rostra desinentibus. Alterum genus quod in umbrosis, & nullibi non subpurpleo flore, odore graueolentum, coliculo & flore Petroselini, sed hirtis, rostroq; Ciconiae similibus prouenit. Tertium quod in tectis ruinosis, parietinisq; & circa mortuorum sepulchra sua spote seritur, in uniuersum rubentibus coliculis, & excepto rubore à priori nihil diuersum. Quartum minusculum, & humili repens, sed rostro prioribus per omnia simile.

TEMPERAMENTUM.

Rostrum Ciconiae mixta facultatis est in frigiditate & humiditate.

VIRES AC IUVAMENTA.

Aduersus calculum. Accipe hanc herbam & Saxifragam eodem pondere, & in aqua decoque, linteoloq; percola, deinde sudatorio parato, accipe stramen auenaceum, & in aqua ebullire sine, inde ignitos lapides consperges: quum autem sudare incepferis, decoctum huius herbæ bibes, hoc ter ex ordine fiet, tum calculus leniter frangitur.

Quicunq;

Quicunq; graui sanguine abundat, semperq; tristis est, utatur
hac herba cum pulegio & ruta pari mensura, & in puluerem reda-
ctas cum pane edet, tum cor confortant, & læticiam generant.

DE AQVA ROSTRI CICONIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut caules unā cum folijs
cum tota substantia inuicem cōcidantur, & in fine Maij, uel in prin-
cipio Iunij distillentur.

Aqua eius prodest ad exulcerationem locorum muliebrium: si
per diem bis ex ea lauentur, & linteolum in ea intinctū applicetur.

Liuorem cutis ex casu uel iictu contractum, hæc aqua repellit, si
per diem ter uel quater linteolis ea applicetur, nam sanguinem sub-
acute concretum dissoluit & consumit, facit ad fistulas, si mane ac ue-
speri inde lauentur, uel si linteolis in ea intinctis applicetur.

Conducit aduersus artheticam humerorum & pedum, si loco
dolenti illinatur, uel linteolis imponatur.

Tumorem mamillarum pellit linteis applicata, & sedat dolo-
rem.

Membris contusis ac conquassatis imposita medetur, & pellit
sanguinem conglobatum.

B DE HERBA VRINALI.

NOMENCLATVRAE.

œrups.

Herba Vrinalis.

Pseudolinum.

Esula adulterina.

Linaria,

Harn Kraut.

Flachs Kraut.

Lein Kraut.

Unser Frauwen flachs.

Nabel Kraut.

Scheiß Kraut.

b iiiij

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN HERBAM VRINALEM.

Herbam Vrinalem Ottho Brunfelsius in Germanico suo Herbario scribit, Latinis nominibus appellari pseudolinum, & Esulam adulterinam. Verum Euritius Cordus olim meus in medicina præceptor, herbarumq; peritissimus, in Botanologico suo inquit Herbam Vrinalem esse ipsam linariam, contra uulgares Herbarios, qui has quasi duas disiungunt, & quod apud Dioscoridem Græce Olyris dicatur, cuius sane iuditium, haud facile aliquis refellere poterit, si modo recte has herbas examinauerit. Testatur quoq; Ruellius Linariam esse Olyrim apud Dioscoridem. Hieronymus Herbarius quoq; indicat, Herbam Vrinalem Linariam esse, dicitur autem Vrinalis herba quod urinam moueat. Linaria uero, quod liniiformam representet.

DESCRIPTION.

Herba Vrinalis caulem habet duorum palmorum altitudine, neque ultra eam mensuram nascitur, flores eius sunt lutei, ad herbæ paralysis figuram.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Dhæc herba dissoluit atq; consumit omnes glutinosos humores in uesica & lumbis retentos, unde calculus creari solet. Radix atque flores, si coquantur ac bibantur, mane ac uesperi, tollunt omnem dolorem uesicæ & lumborum, expellunt calculum.

Radix contusa & ita mollis imposita inter umbilicum, & pudenda, diabeten, id est urinæ profluum sedat.

Ita quoq; sumpta medetur stranguriæ.

Ad posteriora hæc duo remedia, hæc radix commisceri debet cum oleo oliuarum. Sed ad primum non est necesse. Hic obseruan dum est, quod morbi iam prædicti quum ueniant ex frigiditate, tum hæc herba saluberrima est, si uero à calore prouenerit, non est utilis.

Ottho Brunfelsius in suo Germanico Herbario aliam herbam Vrinalem ponit, cui uim refrigerandi ac humectandi attribuit, que procul dubio alia species est, & alijs uiribus prædita, sunt enim plures species huius herbæ, ut Hieronymus Bock enumerat, præterea & aliæ herbæ quæ Vrinales appellantur.

DE HERMODACTYLO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κολχικόν.
Εφύμερον.

Hermodactylus.
Narcissus.

Zeit losen/in Septembri.
Hornungs blumen in
Martio.

HERMODACTYLVM Arabes & recentiores medici Colchicon Ephimeron uocant, quod à Dioscoride describitur lib. 4. cap. 62. Sciendum autem est Galenum & Aeginetam Dioscoridem secutos, duo facere Ephimeri genera. Vnum quod Colchicon à natali solo dicitur, & uenenosum est. Alterum quod Ephimeron simpliciter dicitur, & innocens est, & remedij rationem habet, per quod Hermodactylum oportet intelligere, unde in officinis catapotia fiunt, quæ ad morbum articularem, & podagram commendantur. Quidam tamen hæsitant an Hermodactylus Colchicon Dioscoridis sit, quū Paulus Aegineta diuersis capitibus de Hermodactylo & Colchico scribat, quicquid hoc sit, descriptio Colchici cum Hermodactylo omnino quadrat, Ottho Brunsfelsius Hermodactylum Narcyssum credit esse, tanta est opinionum diuersitas de nomenclaturis Herbarum.

DESCRIPTIO.

Hermodactylus herba est, que nullo anni tempore in pratis floret, quam in fine Septembris, Flores habens coeruleos qui croci floribus similes sunt. Radicem habet è nigro rufescem: quæ cortice suo nudata, candida, tenera, dulcis & liquore plena inuenitur. Radix est rotunda ad bulborum similitudinem.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit & siccat in principio secundi gradus, uirtutem habet purgandi & dissoluendi.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radices Hermodactyli aluum cident, præcipue decoctum eius. Facit Hermodactylus ad morbum articularem, & in primis podagram repellit.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Electuarium contra podagram hoc modo conficitur, Accipe succum foeniculi, & cum melle decoque, huic melli admiscebis iiiij. uncias Hermodactyli, ac duas uncias seminis foeniculi, sacchari^q; quantum uolueris, & inde electuarium conficies. Quo per diem uel noctem uti licebit, quocunq; tempore quis uoluerit, oportet q; duas horas postea iejunare: ualde auxiliatur podagræ, & omnem morbum articularem consumit.

Hermodactylus in puluerem redactus & permixtus Veneto smegmate, linamentum q; si fiat ex Gossipio, fistulis q; inseratur, ita ut puluis smegmate circum linamentum hæreat, absq; dubio fistulas curat.

Quicunq; Hermodactylo plurimū utuntur, habitiores fiunt, augetur q; eis genitura.

In puluerem redactus atq; antiquis uulueribus inspersus ualde prodest, nam gangrænam in eis consumit, & renouat ea funditus.

Cum semine foeniculi & semine cartami in puluerem contritus, & modico sacchari admisto, in uino decoctus, subuenit doloribus intestinorum & coxendicum.

Hermodactylus in lixiuio coctus, & præcipue flores, pediculos abigit, caput si ex eo lauetur. Pediculos inguinarios ubi cunq; fuerint, succus illitus etiam pellit.

D Bulbi ex Hermodactylis contusi, succo q; inde expresso & miscis illito, eas funditus sanat.

DE HIPPURI.

NOMENCLATVRÆ.

Hippuris.
Archiecosis.

Hippuris.
Equisetum.
Equinalis herba.
Cauda equina.

Kof Schwanz.
Katzenzettel.
Schafft hew.
Tauben rock.
Kannen frant.

ANNO.

ANNOTATIO IN HIPPVIRI.

HIPPVRIS à Græcis, Equisetum uel Equinalis herba à Roma
nis dicitur, ut Dioscorides inquit. Est autem pilus terræ, equi-
næ setæ & caudæ equinæ similis, unde & nomen sortita est. Nota
omnibus planta est, & qua nulla in fossis prope aquas in umbrosis
locis frequentior nascitur, Plinius eam inimicam fœniseis, & in-
utilem pratis dixit. Anabasin ab ascendendo aliqui eam dixerunt,
quoniam infirma alijs stirpibus libenter hæret. Sunt autem huius
herbæ duæ species. Altera longior, altera brevior. Longiorem Dio-
scorides à saliendo salicē Equinalem appellat, uulgò Caudam Equi-
nam, cum qua similitudinē m habet. Minorem Hippurin, uulgò
caudam felinam appellant, qua in polliendis ac clarificandis stan-
neis ac coquinaris uasis mulierculæ utuntur.

DESCRIPTIO.

Hippuris longis & iunceis est folijs, ramis geniculatis, qui concre-
scunt instar caudæ equinæ: gaudet nasci prope aquas & locos hu-
midos.

TEMPERAMENTVM.

Hippuris, ut Galenus inquit, adstringentem cum amaritudine
facultatem possidet, ac proinde ualenter, simulq; citra mordacita-
tem exiccatem.

VIRES AC IUVAMENTA.

Facit potenter ad sanguinem ex uulnibus uel naribus prorum
penitem, uulnera conglutinat imposta, etiamq; præfectos esse ner-
uos contigerit. Ardentio cineri imposta, ipsum refrigerat. Omni-
bus calidis pustulis uel affectibus adhibita, emplasti modo citò
sanat.

Ad sanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potissimum
rubeum, ad dysenterias, & reliquos uentris fluxus strenuum ac ge-
nero sum est remedium herba ipsa aut ex aqua aut ex uino epota.

Succus eius cum succo Scariolæ permistus & potus, omne pro-
fluuium sanguinis uulnorum absq; noxa sistit. Idem sanguinem ex-
creantibus prodest, folia recentibus uulnibus imposta, adeo ea
committunt & conglutinant, ut nulla cicatrix appareat.

Succurrerit radix & herba pariter tussientibus, non nisi recta cer-
vice spirantibus, & ruptis. Quinetiam intestinorum diuisiones, ue-
sicam dissectam, & intestinorum ramicis glutinare feruntur folia
cum aqua pota.

DE AQVA HIPPVIRIS.

Aqua Hippuris mane ac uesperi singulis uicibus duabus uncis
pota, medetur sanguinem excreantibus, sanat intestina exulcerata
& lœsa, sistit menstrua mulierum, uesicam exulceratam curat, stoma
chum

DE HERBIS, CAETERISQVE

Cchum offensum confortat atq; iecur linteolis foris applicata.

Eadem mane, meridie, ac uesperi singulis uicibus ad iiiij. uncias
pota, & etiam linteolis in ea intinctis emplastri modo imposta, fa-
cit ad erysipeleta & sacros ignes.

Subuenit calculo & strangurie. Dysenteriae auxiliatur, si linteo-
lum in ea madefactum ano indatur.

Tumido membro virili calida linteolis imposta, tumorem pel-
lit & sedat dolorem.

Sanat uulnera pedum & aperta foramina, si ex ea lauentur.

Eadem linteolis imposta ad tumorem hydropis mane & uespe-
ri, ipsum discutit.

Fronti & naso linteolis applicata, atq; etiam naribus indita, ad-
stringit atq; sifit sanguinem narium, pellit quoq; destillationes na-
rium, ipsis naribus attracta.

DE HIRVNDINARIA.

D

NOMENCLATVRÆ.

Hirundinaria.

Schwalben wurtz.

HIRVNDINARIA procul dubio inde nomen habet quod
acuti & aperti eius folliculi cum candida lanugine uolanti Hi-
rundi fermè similes sint. Est autem ipsa herba premorsa decurtaq;
inferius radicis trunko, ut Brunsfelsius scribit, multis alijs tenuibus,
albis, & graue olentibus radiculis adhaerentibus, admodum iniqua
proportione

proportione respondens herbæ quam germinat, quæ tenuis prorsus, uix cubitum excedit, radice interim duarum librarum pondo equante. Hirundinaria, ut Hieronymus Bock scribit, caulibus suis & folijs Aristolochiæ longè ualde similis est, odorem tantum in radice obtinens, Nascitur autem in hirsutis, editis, ac arenosis montibus & syluis atq; in rupibus locisq; desertis ac incultis. Radicem habet fruticosam & retortam, cui multe radiculæ adherent. Quo nomine apud antiquos medicos appellata sit, nondum satis constat. Idem Hieronymus Bock credit eam esse herbam, quæ à Plinio lib. 27. cap. 5. & Dioscor. lib. 3. cap. 97. Asclepias dicitur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Hirundinaria eadem natura & uirtute est prædita qua Aristolochia longa, præstantissima radix ad ciendos menses mulierum. Potest intrò sumi, & quoq; foris applicari.

Radices in uino elixæ & potæ, subueniunt torminibus, & uenatorum morsibus, arct uenenum ne cor petat.

Hæc radix pondere semilibræ per noctem in uino macerata, & deinde usq; ad tertias decocta, si singulis matutinis temporibus calidus haustus inde in lecto ab aliquo sumatur, & super hoc fudaetur, mirificè expellit aquam intercutem, adeo ut in pedum plantis erumpat: & est singulare exprimentum.

Si mulier calidæ huic herbæ infederit, & uaporem quoq; ex ea exceperit, discutit dolores matricis, suppressos menses emollit & trahit. Herba cum floribus contusa, & mamillis inflatis emplastri modo imposita, tumorem deprimit. Puluis ex herba & radice, curat omnia sordida ulcera ac uulnera, quemadmodum etiam facit Aristolochia longa, potestq; una pro altera sumi.

Brunsfelsius scribit Empiricos Hirundinariam usurpare contra rupturas & uulnera curanda.

DE HORDEO.

NOMENCLATVRÆ.

Keph.

Hordeum,

Gerst.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN HORDEVM.

HORDEVM inter fruges omnibus notum, frugumq; omnium nobilissimum habetur, ut Platina inquit, quod in siccata & soluta terra seri uelit, quod citò maturescat, & ob gracilitatem calami ante omnia frumenta succidatur. Dicitur autem Hordeum ab horore, quoniam licet calamus altior frumento quam Hordeo sit, aristata tamen mordacior est Hordeo. Vel dicitur ab oriendi celeritate, quod ante omnia frumenta sit aridum. Ex Hordeo Polenta &c fuerunt. Polenta multiplicem quondam habebat confectionem, Greci perfusa aqua nocte una Hordeum siccabant, postero deinde frixum molis frangebant, Germani uocant *Ein Gersten müß*. Ptisana uidetur fuisse pultis genus ex farina Hordacea, in quo est maxima uis nutriendi, & restaurandi uires, Ptisanæ eulogium atque cocturæ uariam descriptionem passim apud autores colligere dat, præcipue apud Hippoc. lib. 1. de ratione uictus in morbis acutis, Galenum in fine libri 12. suæ method. med. tum in 7. libro eiusdem operis cap. 11. ad hæc in 4. de sanitate tuenda. Manardus Epistola 2. lib. 5. inquit, Ptisanam nostro æno insuetam, que etiam ab Italicis medicis penitus fuit prætermissa, uel raro admodum in usum recepta. Ob eius enim hodie insuauitatem minimè admittendam esse, præcipue quum à recentioribus non ritè paretur, tum quod Hordeum nostrum ad usum illum minus sit aptum. In cuius locum nobis pullicolorum iura & auicularum, que ægrotantibus dari possunt, addita etiam aliquando carne contusa, succedant. Nostræ Ptisanam *Maltz* appellant, ut sit Hordeum aqua mollitum, & iterum tostum ad Ceruism coquendam. Panem ex Hordeo ueteribus usitatum uita damnauit, quadrupedumq; tradidit refectibus, exiguum quoq; in corpus alimoniam concedit, præcipueq; si ex uili Hordeo fiat, ut testatur Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus.

DESCRIP TIO.

Hordeum est genus frumenti in agris, Zeæ simile, & acutis granis colore subflavo.

TEMPERAMENTVM.

Frigidum & siccum est Hordeum in secundo gradu, Galenus inquit: Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando, habet etiam pauxillum abstersionis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Hordeum in medicina ad multa usurpatur, & præcipue ad refrigerandum.

Polenta in aqua decoctum conductit febricitantibus, quæ aqua sumenda

sumenda est cum adhuc calida est. Grana Hordei tamdiu in aqua effeueant, dum aqua aliquantulum rubra fiat. Ea aqua pota subuenit illis qui ingentes calores habent, & reprimit inflammationem. Expellit eadem calores ex calidis humoribus procreatos. Prodest quoq; ad faucium asperitatem, & opitulatur illis qui ægrè degluti-
re possunt.

Emplastrum ex farina Hordeacea, & nucleis cotoneorum ace-
toq; confectum inflammationes podagræ lenit impositum. Cali-
damq; scabiem curat.

Farina Hordeacea dolorem calidorum apostematum lenit, eaq;
refrigerat emplastrī modo imposta.

Si ulcera & pustulas cito curare uolueris, Accipe farinam Hor-
deaceam atq; lac recenter mulctum aquaq; temperatum, ac unguen
tum inde confice, quod impositum citò sanat.

Quicunq; in facie asperam & duram scabiem habuerit, quæ ex
uento solet fieri asperior, decoquat Hordeum in aqua, linteoloq;
percola, quo decocto calido faciem leniter ac sæpius lauabis, tum
cutis recuperat bonum colorem, atq; lenior & nitidior fit.

Puls ex farina Hordeacea, & paululo sacchari admixto, cum par-
uis uuis passis, bonus cibus est pro febricitantibus, & facit ad calo-
rem iecinoris. Discutit quoq; farina Hordeacea cum fico, & mul-
sa aqua elixa tumores collectionesq; omnes.

Cum pice, resina & columbino limo, durities mollit. Illinitur &
contra intestinorum inflationes, cum lini scenogræciq; semine &
 ruta. Eadem cum liquida pice ceraq; & impubis pueri urina, ad-
ditio oleo strumas maturat. Cum myrti baccis uinoq; aut sylvestri-
bus piris, aut rubro, aut mali corio alui fluores compescit. Express-
sus cum aqua Hordeaceæ farinæ succus, mox cum pice, & oleo co-
ctus suppurationes adiuuat. Ex aceto autem pariter expressus, de-
coctusq; cum pice, destillationibus in articulos prodest. Succus ex
Hordeo in aqua pluiali decocto, facit ad interiora corporis, & lo-
corum muliebrium ulcera. Cinis eius ambustis illinitur, & carni-
bus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ: item muris
aranei morsibus. Idem asperso sale & melle, candorem dentibus,
stauitatem oris facit.

Hordei farina, & furfur cum aceto & butyro bene temperata,
membris luxatis me dentur imposta.

DE AQVA EX HERBA HORDEI.

Conueniens tempus distillandi illam aquam est in exitu Maij.
Hæc aqua oculis instillata mala uitia eorum sanat, claritatem in-
ducit atq; exiccat eos.

C

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE HVMVLO.

NOMENCLATVRÆ.

Lupulus.

Humulus.

Lupus salictarius.

Volubilis magna.

Hopff.

ANNOTATIO IN HVMVLVM.

D

HVMVLVS usitatiore uocabulo à Latinis plerumq; Lupulus dicitur; herba est apud Germanos notissima, qua Ceruism suam maceratis humore floribus condunt, Folia habet bryoniæ similia, sed paulò asperiuscula, flores foliaceos & candidos, qui ferè allium uinumq; subolent. Quo nomine apud Dioscoridem appelleatur nondum constat. Plinius Lupum salictarium appellat, ut autores tradunt, subit enim & scandit salices atq; arbusta omnia, quæ circumvoluendo se cōpletebitur. In Flaminia quoq; ut Hermolaus inquit, lupus reptiuus uulgari nomine appellatur, Græci uulgò Britona uocant. Quidam falso prouite nigra acceperunt: alij etiam ineptissimè pro corruda.

TEMPERAMENTVM.

Humulus in secundo gradu calefacit atq; desiccat.

VIRES AC IUVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, maturandi, & aperiendi omnia a postemata.

Humulus usurpatus expellit Melancholiā, & crassum sanguinem. Succus eius calidus instillatus auribus, purulentiam ac suppurationem earum tollit.

Vinum in quo Lupulus, & Scolopendria elixa fuerint, bibitum, quartanam febrem expellit.

Si quis ex eo bibat, asthma ac oppilationem pectoris emendat;

In uino decoctus morbum regium discutit, & hydropem, atq; aluum laxat.

Ita quoq;

Ita quoq; lienii impositus uel potus, dolorem inde tollit.

DE A Q V A H V M V L I.

Optimum tempus distillationis eius est, ut superiora cacumina, & prima germina duorum palmorum altitudine decerpta, atque concisa, in fine Aprilis distillentur.

Hæc aqua mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncij̄s pota, atque etiam si potus tribus, aut quatuor hebdomadis inde misceatur, sanguinem purgat, pellit Melancholiam, unde generari solet scabies, pruritus, & lepra, & id genus similia, quæ ex impuro sanguine prouenire solent.

Eadem pota aperit obstructionem lienis, pellit punctionem, & omnes affectus qui ex liene obstructo creari solent.

Vesperi auribus instillata ac pota, purgat atq; consumit purulentiam earum.

DE HYOSCYAMO.

NOMENCLATVR AE.

Υοσκύαμος.

Διοσκύαμος.

Γυβάνιον.

Υπνοτικός.

Hyoscyamus.

Herba Apollinaris.

Faba Suilla.

Altercum.

Bilsam Kraut.

Saw Bonen.

ANNOTATIO IN HYOSCYAMVM.

HYOSCYAMOS Latinis Apollinaria dicta est: officinæ Iu-
squiamum corruptè uocant, Græci autem Hyoscyamon, id est
suum Fabam ideo uocauerunt, quod ut in historia sua retulit He-
lianus, pastu eius conuellantur sues, præsentि mortis periculo, nisi
copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Aquas quoq; a-
deunt & cancros uenantur, atq; ita protinus saluti restituuntur.
Alij cum ope eius à dolere ad indolentiam, quasi diuino quodam
beneficio restituti fuissent, non ultrà Hyoscyamon à suibus, sed à Io-
ue Dioscyamum, id est Iouis Fabam dixerunt. Usi eadem nominis
ratione illi etiam sunt, qui à medicinæ autore deo Apolline, Apol-
linarem herbam & Pythonion eam dixerunt. Quidam etiam hy-

DE HERBIS, CAETERISQUE

C pnoticon, à somno quem facit, appellauerunt. Scribonius Largus scribit, Alterum quoq; à Græcis Hyoscyamon uocari.

DESCRIP TIO.

Hyoscyamos frutex est caulis crassis, folijs latis & oblongis, secundum uerò caulem ordine prodeunt, flores specie cyninorum mali punici, clypeolis semine plenis.

Triplex discrimen & genus Apollinaris herbæ est, purpureo enim flore altera est, & nigro semine, durisq; & aculeatis cyninis. Altera flore luteo est, folijs & siliquis teneriorib., semine subflavo. Insaniam soporemq; hæ ambæ faciunt, Ideo in medicinæ usu damnantur. Tertia pinguis est folijs, & humore plenis, flore albo & semine, nascitur propè arbores & fluuios. Huius semen in medicina usurpatur. In cuius deficientis uicem ruffum usurpari oportet.

TEMPERAMENTVM.

Flos & semen albi ex tertio ordine sunt refrigerantium, siccantium uerò secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus auribus instillatus occidit in eis uermes.

Herba hæc contusa, farinaq; hordeacea admixta, & apostemati ex calore exorto imposta, illud repellit. Radice eius in aceto elixa, utiliter in dolore dentes colluuntur.

D Succus ex uiridi semine contuso expressus, & purulentis oculis illitus, pus ex eis remouet.

Semen aut herba cruda comesta, uenenum est.

Semen contusum cum uino permistum, & suppurantibus mulierum mamillis impositum uehementer prodest.

Idem cum aqua mulsa permistum & potum, auxiliatur excretibus sanguinem.

Semen in puluerem contritum, & cum lacte muliebri albumine que oui & modico acetii permistum, ac temporibus illitum, somnum conciliat.

Ad somnum quoq; prouocandum in acuta ægritudine, ut Plautius docet, talis sit usus: fiat fomentum ex aqua decoctionis illius herbæ, circa pedes & frontem ac tempora, & fiat ablutio prius, postea præcedens unguentum debet inungi, uel emplastri modo applicari.

Succus ex herba & semine, somnum inducit & sedat dolorem. Utiles & contra acres calidasq; in oculos destillationes, dolores aurium, & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem polentaue contra podagras oculorumq; inflammationes imponitur.

Folia

Folia recentia omnibus ulceribus, & membris quæ dolent impo-
rita, dolorem leuant, & potissimum dolorem aurium.

Omnis facile tumores pellit & sedat, pedum, inguinum, testicu-
lorum, pectinis & foemorum, tusa & imposta.

Herba Apollinaris tusa cum sua radice, & super pedes posita, mi-
re dolorem & tumorem pedum tollit.

EXPERIMENTVM.

Ad dolorem dentium, semen eius super carbones ponitur, ut fu-
mum recipiat patiens per os, idq; per cannam: inde aqua abluuntur
dentes. Seruatur semen ipsum ad decennium.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrum ex ipsa
herba trita, & superposita: uel ex semine eiusdem, & oleo ro-
farum.

Contra dissuriam, fiat emplastrum ex semine eius, & albumine
oui, & modico acetii, super pectinem, & renes ponatur.

NOCVMENTA EIVSDEM EX DIOSCO.

ride Libro sexto.

Pota, in ciboue sumpta Apollinaris herba, ebrietati similem a-
mentiam facit.

REMEDIA.

Facilimè tamen curantur, qui eam hauserint, si copiose pota mul-
sa aqua illis, & lacte succurratur, assininoq; præsertim, si minus ca-
prino bubuloue, aut caricarum decocto. Prosunt & pinei nuclei,
cucumerumq; semina cum passo sumpta. Quinetiam urticæ semen,
aut cum aqua nitrum accommodatum est. Prodest & Cichori-
um, prodest Sinapi, nasturtium, raphani, cæpe & allia, singula cum
uino sumpta. Quies imperanda his est, ut potum uinū somno con-
coquant.

DE AQVA HYOSCYAMI.

Electum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa unà cum ra-
dice, & floribus concisa atq; contusa, circa diem Ioannis Baptistæ
distilletur.

Aqua Hyoscyami omnem dolorem capitum ex calore exortum se-
dat, si caput ex ea inungatur & fricitur.

Eadem fronti & temporibus illita, conciliat somnum. Omnem
calorem reprimit, si linteolis in ea madefactis superponatur: sicle-
uat omnem dolorem membrorum, formam lepræ in facie occultat,
si sepius inde facies lauetur. Facit quoq; ad calidam paralysim mem-
bris saepius inde lotis & fricatis, extrahit omnem calorem non na-
turalem.

Prodest illis qui non habent naturalem quietem, tam intra quam-

DE HERBIS, CAETERISQUE

C extra corpus, si capiti s^epius illinatur, & pannis lienis applicatur, tum facit hominem naturaliter quiescere.

DE HYSSOPO.

NOMENCLATVRAE.

YSSOPUS.

Hyssopus.

Hisop.

D

ANNOTATIO IN HYSSOPVM.

HYSSOPVS in foeminino genere, & Hyssopum neutro genere apud autores reperitur. Romani autem pariter Græcis Hyssopum dicunt. Est autem herba hortensis, non negligendi in medicina usus, quæ pulmoni & pectori ualde utilis est, inter herbas quoque odoratas etiamnum annumeratur, quanquam tamen iusculis condiendis etiam cōmoda sit: sed & floris cœrulei iucunditate coro namentis prodest; habet autem odorem satis acutum.

DESCRIP TIO.

Hyssopus ferè folia habet pulegio similia, caulem oblongum, in quo flores gerit Serpillo similes. Duorum generum Hyssopus est, ut Dioscorides inquit, Altera hortensis, altera uero montana. In æstate quando floret Hyssopus, abscindenda est, & siccanda in loco opaco, & non soli exposito. Quando uero in medicina ea utilius, folia ex caulibus sunt decerpenda, caulesq; abſciendi, folia ad annum durant synceris uiribus.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopus calefacit & siccat in secundo ordine. Galenus inquit, Hyssopum desiccat & excalfacit ordine tertio; sed est tenuium partium.

VIRES

VIRES AC IUVAMENTA.

Hyssopus decocta fico cū aqua, melle rutaq; mox pota, pulmo-
narijs, suspiriosis, antiquæ tussi, à capite in subiectas partes destilla-
tionibus, & in difficultate spiritus non nisi recta ceruice spirantibus
opitulatur: uentris lumbricos omnes necat.

Idem præstat & cum melle lincta.

Succus eius potus cum Oxymelle, aluum constipatum laxat.
Idem cum semine nasturtij sumptus, leniter aluum soluit.

Nitidam reddit faciem, cutisq; colorem commendat, si quis ex ea
bibat.

Cum puro adipe & caricis decocta, atq; lienii emplastri modo
imposita, tumorem inde remouet.

Contra lienem & cutem subeuntes aquas cum fico nitroq; em-
plastri modo imponitur.

Cum uino pota thoracem expurgat.

In aqua decocta, suppurantes gingivas emendat, ore inde col-
luto.

In uino elixa, cui admixtum sit semen sceniculi: illud uinum bibi-
tum tollit stomachi atq; intestinorum dolorem: fomentum quoq;
illius decoctionis idem præstat. Idem fomentum subditum locos
muliebres à superfluis humoribus purgat, & mundificat.

Sugillata ex feruenti aqua imposita, emendat.

In anginis cum ficorum decocto gargarissatur utiliter. Colluun-
tur præsenti remedio decocto hyssopi in aceto dolore dentes.
Solut eadem incensa uaporis suffitu aurium inflationes.

In oleo contritum hyssopum, phthiriasi, hoc est morbo pedicu-
lari resistit, & capitis pruriginem tollit.

Quadrupedum scabiem sanat, ex oleo fotum.

Ex hyssopo conficitur uinum hyssopite, quod facit ad pectoris,
lateris & pulmonis uitia, ueterem tussim & suspiria. Vrinam præ-
terea cit, Torminibus accommodatum est. Utile contra circulari-
um febrium in accessionibus cum tremore algores, menses postre-
mò etiam dicit.

DE A Q V A H Y S S O P I.

Quando floret Hyssopus, folia tantum decerpenda sunt, ad di-
stillationem, in Augusto.

Aqua Hyssopi mane ac uesperi singulis uicibus ij. uncij s. pota,
medetur suspiriosis, facit ad raucedinem uocis, tussim sedat, facilem
reddit excretionem.

Contra omnia pulmonis uitia prodest pota: thoracem à uiscosis
& Phlegmaticis humoribus expurgat, abscessus pulmonis sanat.

Eadem

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C. Eadem iuxta modum suprà dictum bibita, lumbricos expellit è corpore, uenas in corpore læsas aperit, educit malum sudorem, interiora apostemata sanat, facit ad aquam intercutem ex frigida intemperie prouenientem.

Itidem bibita opitulatur contra suppurationem stomachi, & lie-
nis, adiuuat concoctionem, facit ad dolorem lateris & costarū, me-
detur ictericis.

A mulieribus pota, prodest contra nimium fluxum menstruo-
rum, confortat cor, stomachum, & lienem, emollit pectus, aperit
oppilationem iocineris.

Aqua hæc pota, & facies inde lota si fuerit, eam nitidam & pu-
ram reddit, ore ex ea colluto subuenit doloribus dentium; tinnitus
atq; susurrum aurium discutit instillata.

DE HYDROPIPERE.

NOMENCLATVRÆ.

Vd poteris.

Hydropiper.
Aquaticum Piper.
Piper montanum.

*Wasser Pfesser.
Sloe Kraut.*

ANNO.

ANNOTATIO IN HYDROPIPER.

HYDROPIPER nomen, ut Galenus Autor est, à locis quibus nascitur, & Piperis sapore, quem præ se fert, pos sitet, quasi Piper dixeris aquatile, nam iuxta stantes aquas, aut profluente pīgo lapsu, prouenit, quare à natā solo, & Pipere quod gustu imitatur, appellationem contraxit. Antonius Musa & Euritius Cordus scribunt, Hydropiper esse eam Persicarię speciem quę līturis caret. Ponuntur enim duę ab illis species. Vna quę acri mordacitate pungit, nullamq; habet maculam, atq; hęc Hydropiper dicitur. Altera quę ferē fatuo est sapore, uel aliquantulū acido, ut acetosa, & in folio lītura habet maculę modo conscriptam, & ab Herbarijs ferē persicaria appellatur. Hanc differentiam Persicarię non animaduertunt, qui negant Hydropiper non esse Persicariam. Cordus apud Plinium Siliquastrum seu Piperitida uocari credit, Brunfelsius & Hieronymus Bock herbam pulicariam etiā nominant, quōd & ipsa pulices necare creditur.

DESCRIPTIO.

Hydropiper herba est mentastro similis, folia tantum molliora atq; latiora habet. Radix & folia saporem Piperis habent, sed non adeo acrem. Caulem habet geniculatum, in quo semen fert ad uua rum immaturarum similitudinem. Herba ipsa magis ad medicinam utilis est quam radix. Præterea herba, & semen in medicina plus prouent uiridia quam siccata.

TEMPERAMENTVM.

Hydropiper herba est calida, sed non usq; adeo ut Piper est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hęc herba cum radice in aqua decocta ac ita oculis imposita, malos humores inde tollit. Purulentis oculis foris imposta ualde profest, ita ut prius in mortario contusa sit, & ita humida cum succo imponatur.

Ad maculas corporis suc cum huius herbe mane & uesperi illine, tum intra triduum consumuntur. Ad affectū illum quem uermem digitū nominant, Accipe hanc herbam cum membranula, quae ex suis elixis decedit eodem pondere, & emplastri modo impone, & uermis morietur absq; dubio.

Hydropiper uiride cum semine suo illitum, fugillata, & tumores induratos discutit.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum incipientium à Litera I.

DE

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE IACEA.

C

D

NOMENCLATVRAE:

Iacea,
Herba trinitatis.
Herba clauellata.

Freyshem fraut
Dreifaltigkeyt blumen.
Nagel fraut.
Crenz blumlin.

ANNOTATIO IN IACEAM.

ACEA, ut Hieronymus Herbarius inquit, Latine dicitur herba Clauellata, & uulgò Herba Trinitatis uocatur, à triplici florum differentia, quos luteos, cœruleos, & candidos habet. Seritur in hortis ad cornas inde nectendas. Apud Dioscoridē adhuc certo nomine significari non potest, ut Otto Brunsfelsius scribit. Ruellius putat apud Dioscoridē uocari Ocimoides. Hieronymus Bock uero censet eam esse Polygalon Dioscoridis, & præcipue quæ candidis est floribus. Potest ergo Herbariæ medicinæ studiosus Diocoridem ipse consulere, & iudicare an Iacea, uel Herba Trinitatis uulgò dicta, cū istis duabus herbis iam antè nominatis conueniat.

DESCRIPTION.

Iacea ferè in palmi altitudinem à terra crescit, flores eius triplici sunt colore, coeruleo, luteo, & candido. Caulem habet instar lauendulae acutis & paruis folijs. Vbicunq; semel in horto sata est, ibi postea se ipsam seminat & propagat.

Herba

Herba ipsa & non radix in usu medicinæ est, atq; ad multas res conducit, & præsertim aqua inde distillata.

VIRES AC IUVAMENTA.

Hæc herba decocta cum uino & bibita educit malos humores, & inflammationem erysipelaccam in corpore existentem fortiter expellit.

Infantibus quibus erysipelas periculo est, hæc herba in pultem concidenda est, uel dabitur eis potui aqua eius, & absq; dubio citò sanantur. Decoque in uino, florum Chamomillæ, Alchimillæ & laceæ, singulorum manipulum unum, atq; illud per octo dies matutino tempore ieiunus bibe, & intra octo illos dies bis lauabis: Ea potio tollit omnem glutinosum humorem & illuum, quæ longo tempore se collegit inter cutem & carnem. Prodestq; in primis scabiosis hominibus, si ex hac herba edant, uel aquam inde distillatam bibant.

DE AQVA IACEAE.

Optima eius distillatio erit, ut si quando herba ipsa floret, simul cum caulinibus distilletur.

Aqua Iaceæ infantibus in potu data ad ij. uncias medetur inflammationi que eos corripuit. Mane & uesperi singulis uicibus ij. aut iiij. uncijis pota, subuenit asthmaticis, & qui angustiam habet circa cor & pectus, atque etiam qui ibidem ulcus aliquod uel tumorem habent.

Eodem modo bibita auxiliatur illis qui apostema in pulmone habent.

DE INCENSARIA.

NOMENCLATVRAE.

Incensaria.

Brenn wurtz.

INCENSARIAM Ruellius genus Libanotidis credit esse, atq; sic appellari, quod thus, quod incensum uocant, redoleat.

DESCRIP TIO.

Incensaria herba est, quæ fermè similis est plantagini, nascitur in arenosis montibus, per terram se propagat, odorem habet thurifilem,

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccatur in tertio gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Consumit humores pectoris, unde exoriri posset apostema pectoris vel lateris, uiridis imposta.

Radix eius confortat membra paralytica, sanguinemque eis affere imposta.

Herba haec atque radix tollunt obstructionem narium quae ex distillatione cerebri prouenit. Radix habet uirtutem attrahendimam humores, usurpatur propterea ad uulnera soluenda, & praecipue ad pus educendum. Succus ex radice permistus cum resina & cera, unguentoque indefacto ualde attrahit.

DE INGVINALI.

NOMENCLATVRÆ,

D

Aster atticus.

Asteroi.

Bubonion.

Inguinalis.

Aster Atticus.

Asterion.

Bubonion.

Stellaria.

Stern Kraut.

ANNOTATIO IN INGVINAL EM.

INGVINALIS est herba quæ apud Dioscoridem, & Plinium Aster atticus appellatur. Foliorum in flore Inguinalis herbæ numerus, positura & forma, quibus stellæ modo radiatur, cognominem stellis uulgarem, alioqui & in sepibus nascentem herbam secerunt, ut Marcellus Vergilius inquit. Usus deinde medicorumque coetus utilem inguinibus cognitam, in Græcis Bubonion, in Latinis Inguinalem, appellavit. Inguina enim Græci Bubonas appellant. Tanta siquidem tamque præsens contra inguina eorumque dolores uis Inguinalis herbæ est, ut adalligata solum in eo malo medicinam faciat. Idque grauissimi Græcorum medici testati sunt; Galenus, Ægineta, Dioscorides, & Plinius.

DESCRIPTIO.

Inguinalis herba est oblonga & acuta folia habens, quæ in summo stellæ sunt similia. Nascitur inter petras & aspero solo.

Dioscorides

Dioscorides hoc modo describit: Inguinaria herba lignosus caulis est, purpureum & luteum habet in summo florem ueluti anthemis, capitulum undiq; per orbem incisuris diuisum; foliolis stellæ similibus. Quæ circa caulem folia sunt, oblonga & hirsuta sunt. Hæc herba noctu tanquam stella in cœlo lucet, & qui uiderit ignorans, putat se igne uelphantasmata uidere, & metu plenus, ridetur a pastoribus pecorum. Vergilius Marcellus hoc confutat atque reñcit, tanq; superstitionem aliquid, quia in antiquissimis Græcis, Latinisq; autoribus non inueniatur. Quidam etiam Bubonion a bufonibus, hoc est, uenenosis uermibus dictum uolunt, quod non solum ineptum ac falsum est, sed etiam contra omnem autoritatem veterum, fingunt enim quod bufonibus Inguinalis magna sit medicina, quando in pugna cum araneis habita uicti fuerint, & uulnera tiatq; icti ab eis. Et quod bufones aliaq; animalcula uenenosa huius herbe gratia in locis petrosis se contineant, atq; ea herba se reficiant atq; sanent.

VIRES AC IUVAMENTA.

Inguinalis prodest æstuanti stomacho emplastri modo imposta. Prodest & oculorum inflammationibus, inguinibus, procidentiisq; sedi. Ferunt præterea, quod in flore eius purpureescit, anginis cum aqua potum præsidio esse: prodesse & comitilialibus infantibus. Contra inguinum inflammationes recens utiliter emplastrum modo imponitur.

Sicca eadem quæ tamen sinistra manu eius, qui sibi remedium querit decerpa fuerit, inguini adalligata, dolores inguinum finit.

Caduco morbo laborantibus opitulatur, ut Apuleius testatur. Si baccas Asterij, id est Inguinalis dederis manducare Luna decrecente, quū erit signum uirginis, & ipsam herbam laborans habeat in collo suspensi, remediabitur.

DE IRINGO.

NOMENCLATVRÆ.

Ερυγγιον. Εκατογκίφαλον.

Eryngion. Iringus.

Centum capita.

Krauß Distell.

Bracken Distell.

Manstrew.

Blend. Kad Distell.

d n

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN IRINGVM.

CIRINGVS seu Iringium corrupto, ut constat, uocabulo ab Herbarijs, & Pharmacopolis uulgò dicitur, pro ea herba aculeata, quæ apud Dioscoridem & Plinium Eryngion appellatur. Idq; ita esse omnes medici qui de herbis scripsérunt, uno ore consentiunt. A numero capitum, Centumcapita à Dioscoride, & Plinio dicitur, quamuis etiam Plinius candidam ea uoce uocari solitam scribat. Est em Eryngion carduus multis atq; stellatis capitibus, omnibus carduis aspectu speciosior. Herba est quois Protheo mutabilior, nunc album, nunc cæruleum, nunc pallidum mentitur colorem,

DESCRIPTION.

Iringus aculeata planta est, cuius folia adhuc nascentia & tenera recipiuntur in cibos sale condita, ea sunt lata, per ambitum aspera, gustu odorata & rubentia colore, hæc ubi adoleuere, multis caulinis fastigis in spinas aculeantur. In cacuminibus capitella in formam pilæ coacta cernuntur, etiam aspera & spinosa, quæ stellæ modo rodiantur. Radix foris est colore nigro, intus candido. Nascitur petrosis montibus, & campestribus atq; asperis locis.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; humectat secundo ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

DRadix contusa & calidis apostematibus emplastri modo impo- sita, calorem extinguit, & emollit.

Si quis ex floribus bibat, medentur anginæ:

Radix Iringi in melle macerata, & saepius sumpta, uirilem genitaram adauget, bonumq; generat sanguinem. Pastinaca eiusdem est uirtutis cum Iringo. Pharmacopœ quoq; ut Antonius Musa scribit, in Italia radicem saccharo melleq; condit, & ad uirile membrum erigendum, & hyeme, ut uentriculus calefacit, utuntur.

Iringus pota menses & urinam trahit. Tormina & inflationes disiicit. Bibitur cum uino utiliter iocinerosis, & contra uenatorum morsus & epota uenena.

Pota cum hydromelite radix, opisthotonicis, & comitalibus medetur.

Auxiliatur Iringus cordis uitij, lieni, renibus, stranguriæ, opisthotonicis, spasmis, hydropicis. Extrahit spinas & corpori infixas cum melle strumas, potidas, panos discutit.

DE AQUA IRINGI.

Radix tantum Iringi minutim concisa in fine Maÿ distillatur.

Aqua Iringi mane ac uesperi singulis uicibus ij, aut ij, uncij po- ta, medetur stranguriæ, auget genitaram.

DE IV.

NOMENCLATVRAE.

Iuiubæ.
Zizipha.
Serica.

Welsch Hanbutten.
Arf Kigelen.

ANNOTATIO IN IVIVBAS.

VIVVBAE Zizipha à Latinis appellantur, quæ potius baccæ uidentur, quam poma, licet autores inter Poma numerent, peregrina arbor, de qua nusq; Dioscorides, Duplex Ziziphi genus, ut Columellæ placet, rutilum, & candidum. Rutilum in officinis in frequentiori est usu. Candum rarò ad nos adfertur. Galenus Iuiubas Serica uocat, ut Bruns-felius & Ruellius indicant. A recentioribus medicis pro tussi exhibentur, in decoctis pro pectore; hoc à Galeno improbatum, ut po-te quæ potius incrassent quam attenuent. Optimus seruandi modus est si acu perforentur, & lineaæ insuantur, ut mulierum indices imitari uideantur, quibus numeratas preculas singulis diebus deo pendunt. Vel ut Ruellius docet, Zizipha collecta matura in longo vase fictili seruantur obliito, & loco sicciore composito: uel si recenter lecta poma, si guttis uini ueteris perfundas, efficitur ne ea rugarum deformet attractio.

D E S C R I P T I O.

Iuiubæ frigidæ sunt in primo gradu, & in siccitate & humiditate temperatæ. Galenus inquit, Serica imbecillissima sunt, & difficilli-mè concoquuntur, cumq; hoc stomacho inutilia sunt. Ab insolentibus & effrenatis pueris ac mulierculis cibo duntaxat, appetuntur, exiguumq; præbent alimentum, maiora præferuntur, prosunt q;stū anti sanguini, nam ipsum incrassant.

Candida Zizipha concoctu difficultia sunt.

DE HERBIS, CAETERISQVE VIRES AC IVVAMENTA.

C Zizipha calore & humore temperata tradit Aëtius, ideo sanguinis acrimoniam edomant, probum succum creant, serosum sanguinis humorem eliciunt: decoctum eorum tussim & difficultatem spandrì lenit: pectori, renibus, uescicæ prodest: præstantiora sunt maiora, cuiusmodi sunt quæ ædesina nominantur. Vomitionem concitatam humore sedant, uerum ægrè coquuntur, & liueniæ dunt. Eorum decoctum salubrius propinatur.

Cum melle condita si fuerint Zizipha ac sumpta, prosunt thora-ci obstructo, & uitato pulmoni, atq; tussi. Subueniunt contra cal-culum renum & uescicæ.

DE IVNIPERO.

NOMENCLATVRÆ.

Aegrotis.
Juniperus:
Grana Juniperi.
Wegholder.
Fewerbaum.
Kramet Baum.
Wegholder Beer.

ANNOTATIO IN IVNIPERVM.

IVNIPERVM Græci arceuthida vocant, ideo autem sic dictam putant, quod iuniores, & nouellos fructus pariat, sola em' ferè arborū fœtus suos in bienniū prorogat, qui ne maturescant quidem, nouis superuenientibus, perpetua coma uiret, unde & topiario ope ri idonea: & pergulis applicari solet: præterea cariosam senectam non sentit, ut ex trabibus templi Dianaæ uisum est, inquit Plinius: eius lignum & rami odoratissimi. Baccas item fert nigras admodum odoras, quibus in suffitibus cubiculorum utimur. Has Germani etiam Kramet beer appellant, id est turdorum baccas: his enim turdi pingue scunt, & carnem bene olentem faciunt, ut nullo tempore ganeæ aptiores sint, quam cum iuniperus maturum fructum habet. iuniperus uires adhuc cum igni dicatur, crepitat, & non in-iucundum fumum expuit, qui odoris suauitate grassantia pestilen-tiae contagia depellit, & sequentem perniciem eluit. Humor quoq; in iunipero ad lachrymæ modum concrescit, qui crematus nido-rem odore thuri non cedentem expirat. Hęc lachryma iuniperi ca-loris beneficio durata in gummi, Vernix peculiaris vocabulo dici-tur, ut autores tradunt.

DESCRIP TIO.

Juniperi fructus primum circa tertium annum maturescit. Ar-bor per-

A bor per totum annum uiret: fructus cum maturi sunt, nigrescunt, luteos habent flores, lignum & fructus bonum odorem præbent. Duo eius genera, Altera maior, altera minor, utræq; accensa serpentes fugat.

TEMPERAMENTVM.

Juniperus calfacit & siccatur in tertio ordine, fructus autem calefacit quidem similiter, ut Galenus inquit, sed in primo gradu siccatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Grana Juniperi in ore retenta, malum aërem expellunt, Malos humores in homine consumunt quocunq; modo usurpata fuerint,

Oleum Juniperinum facit maximè ad morbum articulorum ex frigiditate contractum, quod hoc modo conficitur: Accipe duas fictiles ollas uitro incrustatas, quarū unam super aliam pone, superiorum autem ollam implebis ligno Juniperi, minutim conciso, & inter ollas erit lamina foraminosa, ita ne lignum cadat in ollam inferiorem: obturabuntur uero ambæ ollæ, ne fumus inde exire possit & ponentur intra terram, ita ut superior aliquantum è terra proximeat, circū quam ignem ex carbonibus strues, tū quām primum lignum in superiori olla intus calefactum fuerit, oleum ex superiori olla in inferiorem manat. Hoc oleum auxiliatur paralyssi in corpore existente, si spina dorsi inde inungatur, & multos iuuit. Prodest quoq; comitialibus, si spinam dorsi eo inungant. Facit ad Melancholiam in cibo sumptum. Valet contra Iliacam passionem si dolentis partes inde perungantur. Auditum emendat auribus instillatum. Idem medetur omnibus morbis interioribus corporis ex frigida intemperie prouenientibus. Lapidem in uesica frangit, si instrumento chirurgico immittatur. Facit ad quartanā, si quod tideie pondere unius drachmæ in cibo, uel alio modo sumitur. Confert confectionibus cutis, & malo tibiarum, serpigini & cancro.

Suffitus ex ligno Juniperi factus emendat pestilentem aërem. Baccæ Juniperi in uino decoctæ, medentur stranguriæ, & doloribus coxendicu. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile; inflationes, tormina, languoresq; discutit.

DE AQVA BACCARVM IVNIPERI.

Distillatio conueniens baccarum Juniperi est in principio Septembbris, quando maturæ sunt, & nigricantes, tum contundi debent & distillari. Aqua illa mane, meridie ac uesperi singulis uicibus iij. uncij pota, medetur calculo renum & uesicæ, purgatq; renes & uesicam, urinam ciet, menses mulierum trahit ad iij. uncias pota.

Expellit fœtum mortuum iiiij. uncij bibita, & uenenum: prodestq; contra morsum uenenorū. Facit ad omnes morbos articulorum ex frigide contractos, si mane, meridie ac uesperi articuli inde fricentur, & deinde per se iterum exiccentur. Eadem attenuat, aperit, & purgat immunda ulcera, si inde lauentur.

DE HERBIS, CAETERISQUE
Sequuntur Herbae à Litera L. incipientes.

DE LACTVCA.

NOMENCLATVRÆ.

Λαττική οὐρεῖσθαι Λαττική ἄγρια.
Lactuca domestica; Lactuca agrestis.
Lattich. Wild Lattich.

ANNOTATIO IN LACTVCAM.

LACTVCA quam Græci Thridacem uocant, dicta est, (ut Palladius in Ianuario inquit,) quod abundans lactis exuberat. Verum Apuleius inde dictam putat, quod lacte nutrientes foeminas implete. Lactuca, ut tradit Athenæus, prima mensa apud ueteres non offerebatur, sed conuiuia coenasq; finiebat: nunc ex aceto & sale condita mensas inchoare solet, quod & Martialis ostendit his uerbis.

Claudere que coenas Lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Præfertur Lactuca, ut Galenus inquit, nec iniuria reliquis oleribus, cum ne ullum quidem succi melioris inueniatur. Aestate gratus est cibus, quia natura refrigerat. Quare & Galenus scribit, se in iuuenta cum os uentriculi crebrò flaua bile incandesceret, est usus moderandi gratia, Lactucam esitasse: & cum ad prouectam astatem peruenisset, quo posset placidiorem inire somnum, comedisse, ad quem conciliandum Lactucam uesperi mansam præsens attulisse remedium. Ferunt Augustum Cæsarem in ægritudine usu Lactucae conseruatum. Nec mirum cum & concoctionem adiuuet, & meliorem quam cætera olera sanguinem generet.

Lactuca duorum generū est. Altera Domestica est, altera uero Agrestis.

Agrestis: Domestica rursum in tres species diducitur. Vna quæ lati caulis est, Altera crispa, Tertia uero sessilis. Agrestis Lactuca est quam Hieronymus Herbarius & recentiores quidam medici pro uera Endiuia ostendunt, hæc folio est cichorij, latiore tamen, albiore & minus inciso, sed lactescit quemadmodum Lactuca. Comes à Neuenare scribit eam esse herbam quæ à Germanis dicitur **Saw Distel**, id est Carduus porcarius. Domestica uero est uulgaris Lactuca, que in hortis passim crescit. Sunt adhuc pulra eius genera quæ à Columella enumerantur.

Domestica in cibo utilicet, uerum cruda manducata, homini est noxia. Estur tamen quum adhuc tenera est, nec multum efficax.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca refrigerat & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aegineta inquit: Lactuca manifestè & refrigerat & humectat, atq; somnum accersit, ut autem inter olera ualenter nutrit, ita boni succi sanguinis efficax est.

Lactuca stomacho accommodata est, somnum conciliat, aluum mollit, & lactis abundantiam facit.

Semen Lactucae lactantibus foeminis abundantiam lactis praebet in cibo sumptum, & uisum acuit. Idem in uino sumptum somnum conciliat.

Emplastrum ex Lactuca confectum, & calidis apostematibus impositum atq; sacris ignibus, ualde refrigerat.

Lactuca elixa atq; oleo oliuarum permista, medetur hydropticis in cibo sumpta.

Crebbe usu cerebrum perturbat, & frigido stomacho noxia est, atq; claritati oculorum officit.

Lactuca manducata bonum generat sanguinem, & medetur febriterianæ. Cruda comesta uel elixa cum aceto saccharoq; permista, dissoluit obstructionem lienis atq; iocineris.

Semen Lactucae lacte muliebri & albo oui temperatum, & temporibus illitum, conciliat somnum.

Semine trito & poto crebras libidinum imaginationes in somno compescit, & Veneris impetus cohabet.

Succus fronti male ualentis illitus, somnum acersit.

Cauendus tamen Lactucarum usus suspiriosis, sanguinem excrentibus, pituitosis, & ijs quoq; qui procreadis liberis dant operam. Si quidem, ut fertur, non fecunditatem modo minuant, sed quos postmodum sustulerint filios, uelut amentes & inepti à progenitorum ingenio degenerant.

Lactuca

UAMQ; A

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Lactuca Agrestis decocta, & frouendo mulieribus subdita, facit ad uulnæ prōcientiam.

Sylvestris succus uiribus quoq; papaveri similis est. Carpitur per messes, inciso caule, insolatusq; conditur in fistili nouo, ad multa prēclarus. Sanat oculorum uitia, cum lacte mulierum. Arcet cum eodem nubeculas, cicatrices, adustionesq; omnes. Caligines itidem & argemas emendat. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Vrinæ difficultates succus emendat. In summa uis ei est somnifica, dolores sopit quos per quietē leuari sit opus, menses euocat.

Est & aliud Lactucæ genus quod intrinsecus est uiride, extrinsecus candidum. Est etiam que uocatur à Germanis Brant Lattich, quam Herbari appellant Latine Vngulam caballinam.

Cui ulcera in corpore. Accipiat ex hisce Lactucis & extremitates foliorum decerpatur, ut magnitudini ulceris quadrent, & cum melle lita, imponat per iij. dies & iij. noctes priusquam ulcus erumpat, emplastris autem siccatis, alia iterum imponenda sunt recentia, ulcus inde absq; dubio curatur.

DE AQUA LACTUCAE.

Lactuca crispa prius, deinde vulgaris Lactuca in medio Maij dī stillari debet.

D Aqua Lactucæ mane & uesperi singulis uicibus iij. uncij pota, prodest iocineri, nam natura ipsum refrigerat atq; confortat, refregeratq; sanguinem inflammatum.

Itidem bibita sistit dysenteriam, & alios uehementes alui fluxus, facit ad tremorem membrorum, conductit illis qui dormire nequeunt, temporibus capitis & pulsibus manuum illita, somnum conciliat.

Conducit foeminis lactantibus quæ modicum lac habent, si eam biberint uel potum suum inde miscuerint, generat lactis copiam.

Sedat siccum & calidam tussim in potu sumpta, lenit guttur, expurgat thoracem & pulmonem, sistit sedat, calorem iocineris stomachi, & renum temperat. Largius sumpta aluum laxat.

Medetur uertigini capitis ex calida causa prouenienti, si caput saepius ex ea illinatur, ut postea per se iterum siccetur. Paralysim arcet, ne hominem inuadere possit, si membra ex ea inungantur & fricentur, medetur apoplexię. Phreneticis medetur, capiti illita.

DE LAPATIO ET EIVS SPECIEBUS.

NOMEN

NOMENCLATVRAE.

λαπάθη. οξυλαπάθη.

Lapathum. Lapatum. Rumex. Hippolapathum;

Oxylapathum. Lappatum maius. Lapatum minus.

Groß Klett. Grindt wurtzel. Mengel wurtz.

ANNOTATIO IN LAPATHVM.

LAPATHVM Græci, Latini Ruminem, Barbari Lap-
tium uocant, Lapathum autem, uel uti Theocritus pro-
tulit, Alapathum, ab effectu nomen accepit, quoniam
exinaniat, etenim Attici ἀλάπαθα, que nos inanitiones di-
cimus, appellant, & λαπάττην uacuare uel exinanire Græci omnes
dixerunt. Oxylapathum quamvis anceps in acidum saporem uel
acutam

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C acutam figuram uideatur significatio, nomen sortitum est, quod folia desinat in mucronem. Hippolathum Græci quasi grande Latham dicunt, magnis amplisq; rebus hippo præponere soliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinē mutuantes.

Lapathi quatuor genera facit Dioscorides. Inter ea Oxylapathon quasi acuta Rumex dicitur, palustribus locis nascens, in ccamine acutiora duraq; folia habet, ob id officinæ nostrates Lapatum acutum nominant. Est præter hanc hortensis Rumex priori dissimilis, Aliud Latham est agreste & erraticum, quod quidem in pratis, syluis ac montibus frequentissimum est: habetq; folia plan tagini similia acidula aut minuta. Oxalis uulgò dictum, Quartum habet genus quod alij Oxaliden, alij Anaxariden, alij Rumicem syl uaticum appellant, cuius folia sylvestri, & exiguo sunt similia, caulis teres, se quicubitum altus, semine Rubro, in mucronem acumina to, quod foliaceo uestitur inuolucro, sapore acri, è scapo & agnascientibus coliculis erumpente, id partim seritur, partim sua sponte prouenit. Omnes ferè quod gratum acorem palato repræsentet, acetosam coeperunt appellare, de qua suprà dictum est.

D Est & aliud Latham maius, quod Græci Hippolathum uocant, quasi Latham equinum: non quod aliquid habeat cum eo quo simile: sed quod tantum sit omnium maximum. Atqui hoc Latham maius latissimum folium habet, & longissimum, semen & radicem Rhabarbaro similem, hoc tantum folia inter se differunt, quod folia Rhabarbari parte inferna incisa sunt, & ad pediculum minus lunata. Hieronymus Bock qui nuper librum de herbis Germanice conscriptum in lucem ædidit, credit eam herbam quam nunc ubiq; pro Rhabarbaro in Germania ostentant, esse Hippolathum Dioscoridis, quam per omnia refert, scribitq; se experimen to didicisse, eam Phlegma, & Choleram purgare, si quis accipiat radicis eius siccatae drachmam, & Gingiberis tertiam partem drachmæ, hoc simul in puluerem redactum, in calido iuscule sumetur.

DESCRIPTIO AC TEMPORAMENTVM.

Quatuor sunt genera Lapathorum, que ferè eiusdem naturæ sunt, ut frigida & sicca in tertio ordine. Primum acuta habet folia, quod bonitate alij antecellit. Aliud rotundis est folijs, quod nō est adeò bonum ut primum. Tertium folia latiora, & oblongiora habet, cuius in cibo non est usus. Quartum est Lapatium acutum quæ à sapo ris aciditate à Germanis Sauer Kletten dicitur, quæ rubros producit flores, & radicem habet longam & candidam. Hanc quidam Acetosam uocant.

VIRES AC IUVAMENTA.

Latham moderatè digerentem sortitum est facultatem, ut Galenus scri-

lenus scribit, at Oxylapathum mistam, nam cum eo quod digerit, non nihil quoque repercutit. Semen eorum manifestam quoque quan- dam astrictionem obtinet, ut & dysenterias & diarrhoeas, siue pro- fluvia sanet, & maximè Oxylaphathi. Porrò Hippolaphatum quod in totum in paludibus prouenit, easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

Succus ex acuto Lapatho cum oleo nucum & terebinthina pari mensura simul decoctus, deinde linteolo percolabitur, & addetur pulueris tartari, tertia pars ponderis priorum, & conficitur inde unguentum, quo si impura scabies corporis, que lepra obducta est, inungatur, cutem nitidam & pulchram reddit.

Comes à Neuenare inquit, errori potius quam experimento tri- buendum, Quod lapatio acuto magis in scabie, & pruritu empirici usi fuerint, quandoquidem acetosam, si eodem modo præparetur, multo citius pruritum tollere, scabiemque exiccare & sanare, scribit se experimento comprobasse.

Radix cum forti uino uel aceto elixa, postea contundetur, & em- plasti modo imposita, lienis tumorem tollit.

Eadem in uino decocta & bibita, facit ad difficultatem spirandi.

Lapathium acutum cum axungia decoctum, & duris apostema- tibus impositum, ea citò emollit, malam materiam & saniem in eis contrahit, & eo citius postea sanat.

Idem Lapathium habet uirtutem penetrandi, & educendi ma- los humores: quare facit ad calculum, & ad saniem extrahendam ex malis pustulis.

Semen ex acuto Lapatho fluxus alui, & dysenteriam sistit, & pre- cipue etiam menses mulierum nimium fluentes. Lappatum maius virtutes omnes minoris possidet, eius semen, si quis in aqua coxe- rit, & uulnera in quibus gangræna est, inde lauerit, ea hoc deco- ctum ualde mundat.

Lapathum ualde usurpatur in balneis pro calculo renum.

Lapathum maius habet singularem uirtutem discutiendi tumo- rem, si imponatur.

Agrestis semen, ut Dioscorides testatur, itemque Oxylaphathi, & eius quam ab acido sapore, oxalidem uocant, utiliter in aqua uino uebitur, contra intestinorum termina, cœliacas alui flunctiones, & stomachi ex repletione fastidia, & scorpionum iictus.

Sanant Lapathorum omnium radices in aceto coctæ crudæque, mox emplasti modo impositæ lepras, impetigines, Scabrosque un- gues detrahunt: uerum oportet locum nitro acetoque, in sole confri- catum antea preparasse. Fouentur & eorum decocto prurigines ut liter. Radix in uino cocta doloribus aurium dentiumque prodest, si

DE HERBIS, CAETERIS QVE

Colluantur iure, Strumas eadem & secundum aures abscessus, quos parotidas dicunt, in uino elixa & illita discutit. In aceto autem lie nem minuit. Concise & foeminis subditæ radices eadem, mulieres fluctiones sistunt.

Quinetiam in uino decoctæ, fellis suffusionem emendant: calculos in uesicis frangunt, & menses ducunt, & scorpionumictibus succurrunt.

DE AQVA LAPATHI.

Optimum tempus distillandi Lapathum est, ut radix & herba inuicem concisa in Iunio distillentur, uel herba sola in Maio. Radix uero inter Iulium & Septembrem.

Aqua Lapathi medetur scabiei, si per duas aut tres hebdomades quotidie bis uel ter, & singulis uicibus ij. aut iiij. uncijibz bibatur. prodest quoq; foris corpori illita.

Sanat quoq; uitiliges, si quotidie ex ea illinantur, & postea per se iterum siccantur, & præcipue, si addatur Sal gemmæ uel commune sal, & parum aceti.

DE LAPATIO MINORE.

NOMENCLATVRAE:

D

Lapathum minus.

Kleyn Klet.

DESCRIPTIO.

LAPATHVM minus simile est rotundo Lapatho, fructum habet rotundum & spinosum. Radices eius intra terram, sunt oblongæ & candidæ.

VIRES AC IUVAMENTA.

Habet ferè easdem uirtutes quas maius Lapathum habet, & præcipue semen.

Radix in uino decocta & bibita, tollit calculum, qui diu renibus & uesicæ inhæsit.

Radix in puluerem contrita & Rhabarbaro admisto in uino sumpta, discutit omnes malos humores, unde lepra exoriri posset.

Collectio & distillatio eius est eadem cum maiore Lapatho.

DE LAPATIO ROTVND O.

LAPATIVM rotundum, que re infrà in ungula Caballina,

DE

NOMENCLATVRÆ.

Κελτικη ναρδος,
νερδοναρδος.

Lauendula.
Nardus Celtica.
Pseudonardus.

Lauendel.

ANNOTATIO IN LAVENDVLAM.

LAVENTVL A herba odorata est, ubiqz in hortis na-
scens. Marcellus Lauendulam inde dicta scribit, quod
magnum uectigal Genuensis mercatoribus præbet,
quotannis in Africam eam ferentibus, ubi lauandis fo-
uendisq; corporibus, Lybes ea utuntur, nec nisi decocto eius abluti,
mane domo egrediuntur. Estq; Lauendula nostra apud Dioscori-
dem Nardus celtica, ut Vergilius Marcellus testatur. Ruellius Pseu-
donardum eam esse inquit. Cuius duo cernuntur genera, Vnum
procerius adolescit, & maiorem spirat odorem, quod quia non mi-
nus quam nardum placet, sibi spicæ nomen arrogauit. Alterum
tum amplitudine tum odore minus: quod quia balneis, & hominū
lauacris expetitur, elotaq; omnia, si permisceatur, odoris suavitate
commendat, & uulgò Lauendula appellatur. Nunc doctioribus
censemendum relinquimus, utrius sententia magis sit probanda.

DESCRIP TIO.

Lauendula ferè Spice est similis, flores tantum habet teneriores,
caulem & herbam macram, flores coeruleos, & iucundo odore, gau-
det nasci in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Habet uirtutem calefaciendi & siccandi: ad cibum nō conducit.
Vis ei calfactoria & resiccans abscessu secundo, tenuibusq; con-
stat particulis, nec multo à natura Celtici dissidens, ut Ruellius in-
quit.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

VIRES AC IVVAMENTA.

Lauendulam si quis sepius naribus admoueat, & odoretur, tum uisum confortat atq; clarificat.

Si quis Lauendulam in aqua decoquat, & indusium in ea mafaciat, & postea iterum siccari sinat, tum nullus pediculus uenit ad ipsum indusium, quamdiu odorem illum retinet.

Flores singulares uirtutes in se retinent, & præcipue ad Apoplexiæ. Flores in uino macerati distillantur, atq; illud uinum in ore tentum, loquela hominis conseruat, Apoplexia ueniente, habetq; alias plures uirtutes.

DE AQVA LAVENDVL AE.

Herba ipsa unâ cum florib; ad destillationem concidenda est in Iunio.

Aqua Lauendulæ facit ad uertiginem, capiti illita, & postea per se iterum siccescat: prodest quoq; duabus uncij; pota. Itidem usurpata, facit ad spasmodum, apoplexiæ, torporem & tremorem membrorum, atq; manuum.

Prodest etiam si cui lingua adeo grauis fuerit, ut eā mouere, uel leuare non potuerit, pondere unius uel iij. unciarum pota.

Conducit ad membrorum paralysem, si inde fricentur, inungantur & foueantur.

D

Medetur doloribus & ulceribus dentium sepius in ore retenta;

Ore inde colluto sanat exulcerationem oris.

Si quis Apoplexia tactus fuerit, ut loqui non possit, hæc aqua iij. uncij; pota, loquela restituit.

Si cui caput dolet ex frigore, uertici eam illinat, dolor statim sedatur.

DE LAVRO, ET LAVRI BACCIS.

NOMENCLATVRÆ.

Δαρψη.

Δαρψιδες.

Laurus.

Lauri baccæ.

Lorberbaum. Lorber.

ANNOTATIO IN LAVRVM.

LAVRVS genus arboris est, quæ Græce Δαρψη dicitur. Hæc arbor Apollini sacra est, ppter Daphnen, quam amauit, in eam transformatam, siue quod spectatissima nascitur in Parnasso. Eius

bis

A febius scribit eam Soli dicatam, quoniam ignea est, unde odio maximo à dæmonibus habetur: siue quod plurimum sonat, si uratur, quod prædicendi artem designat. Diuinationis autem Deus Apollo existimatur. Sola arborum fulmine non tangitur, unde & aduersus fulmen, huius uis tueri uidetur. Id adeq; uerum credidit Cæsar Tiberius, ut nunq; non gestaret capite coronam Lauream, ut in ipsius uita prodidit Suetonius. Quidam seniles baculos è Lauro faciunt. Cæsarum pontificumq; domos, militum arma, fasces imperatorum ornare quondam solita. Pacis ut olea, sic uictoriarum semper index Laurus. Duo eius genera tradit Cato, Delphicam & Cypriam. Delphica Laurus dicta, quod uictores Delphis ea corona-rentur, & est uiridior Laurus. Cypriā, folio breui, nigro subcrispā. Laurus duplex est, Mas scilicet & Fœmina, utraq; ualde calida & sicca est. Fructus Lauri seruari possunt per biennium, folia uero ad unum annum.

TEMPERAMENTVM.

Lauri arboris & folia, & fructus, ut Galenus inquit, desiccant & calsaciant uehementer, plusq; etiam fructus quam folia.

VIRES AC IUVAMENTA.

B Suffitus ex folijs Lauri factus, & mulieri ab inferiore parte alui adhibitus, uulam eius purgat, & foetum confortat.

Folia in uino decocta & bibita, emendant stomachi cruditatem, eructationem & uomitum.

Ad frigidas destillationes capitatis, folia Lauri, & rosas pari pondere in aqua decoque, & uaporem inde per infundibulum in os atrahē, deinde frontem laua, & temporibus hanc aquam illine, & multum opitulatur.

Qui debile caput habuerit, Lauri baccas contundat, & per nostrum in sacculo capiti imponat.

Laurinum oleum malo stomacho foris illitum bonum præstat remedium. Quod sic conficietur:

Baccas Lauri recentes in puluerem contunde, & in sescuplo olei oliuarum decoque, ac deinde linteolo percola, & erit oleum Laurinum. A Palladio lib. 11, dissimilis confectio hisce uerbis traditur. Ex Lauri baccis oleum conficietur, hoc modo: Lauri baccas quam plurimas, & maturitate turgentes, in aqua calida bullire facies, & ubi diu feruerint, olei quod ex se dimiserint, supernatantis undam pennis leuiter cogentibus in uasa transfundes. Eius quoq; confectiōnem apud Dioscoridem uide.

Calefacit Laurinum oleum, mollit, laxat, & lassitudines recreat. Vtile præterea cunctis neruorum malis, febrium horroribus, auri-um doloribus, & destillationibus, contra renū ex frigore dolores utilissime inungitur,

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Ad multa adhuc conducit, nempe contra paralysem & morbum articulorum ex frigida causa procreatū, si inungatur.

Si quis drachmam baccarum Lauri in puluerem contusarum in uino biberit, & cubitum iuerit, beneq; uestibus opertus sudauerit, multos interiores affectus ex homine pellit.

Idem puluis in sudatorio lapidibus ignitis super impositus, & antequam quis lauerit in potu sumptus, discutit hydropisim.

Lauri baccæ in uino potę, urinam carent, frangunt calculum lumen borum & uesticæ.

Medentur iocinerosis, & locis muliebribus refrigeratis, stomachum quoq; calefaciunt, & omnia membra corporis.

Cum melle uel passo tabescentibus prosunt, eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis, nam & excoquunt Pituitam, & extrahunt. Vitiliges emaculant: epinyctidas ex oleo illite, & lentigines & ulcera capitis manantia, & furfures tollunt, cutis pruriginem baccarum succus emendat.

DE LAVREA.

D

NOMENCLATVRÆ.

Laurea.

Dußwurz.

ANNOTATIO IN LAVREAM.

L AVREAM recentiores Herbarijs uulgò appellant, herbam quandam quæ in terra nascitur ad quinq; folij similitudinem, flores luteos habens ad potentillæ modum, radicem intra terram profundam, habetq; candidam ac rotundū rapulum instar globuli,

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus eius auribus inditus suppurationem expellit,

Laurea

Laurea contusa, & emplastrī modo occipiti applicata, pellit apoplexiam capitis.

Radix eius cum sale & pane contusa, pruritum tollit illita.

Succus radicis discutit abscessus secundū aures, quos parotidas dicunt, emplastrī modo si imponatur.

Herba ipsa sacrī ignibus imposita medetur.

DE LENTE.

NOMENCLATVRAE.

φάκος.

Lens. Lenticula.

Linsen.

ANNOTATIO IN LENTEM.

LENS uel Lenticula Latine, *φάκος* autem Grēce dicitur. Leguminis genus est, à lenis nomen deductū, quod qui ea uescuntur, lenes ac moderati fiunt. Hinc Plinius inquit, Inuenio apud veteres autores æquanimitatē fieri uescentibus Lente. Ex Leguminibus autem Nouembri seruntur Lens, & in Grēcia pisum, ut Plinius scribit, Lens amat solum tenuē magis quam pingue, cœlum utiq; siccum, Duo genera eius in Aegypto: alterum rotundius nigriusq;, alterū sua figura, unde uario usu translatū est in Lenticulas nomen.

DESCRIPTION.

Lens est leguminis genus nascens mediocribus caulis, sed duris & minoribus quam uicie sunt, paruis & breuisiliquis, in quibus grana sunt spadiceo colore, floribus est candidis.

TEMPERAMENTVM.

Lentes natura sunt frigidæ & calidæ, sed medium tenent caliditatis & frigiditatis, natura quoq; adstringunt. Aegineta inquit, Lentes in secundo ordine siccant, medio caloris & frigiditatis temperamento donatæ, sed astrictionis quoq; non nihil habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Probatissime sunt, que in aqua maceratae statim siccantur. Melior quæ facillime coquuntur, & quæ maximè aquam absorbet.

Decoctum earum bibitum soluit aluum.

Lentes cum decoquere uolueris, priorem aquam in qua aliquan diu elixæ sunt defundes, & aliam iterum super infundes, ea aqua sumpta ualde prodest, aluum enim expurgat & deject. Galenus inquit, decoctum Lentis aluum proritat, ideoq; prior aqua defun-

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C dicitur, quum adstringendi gratia lentes assumuntur.

Lentes crebro esu aciem oculorum obtundunt, egre concoquuntur, stomachoq; nocent. Inflant quoq; stomachum & intestina.

Grauia etiam & tumultuosa insomnia faciunt, pulmonibus ini-
micæ.

Lentes in cibo sumpt̄e sistunt, urinam male promouent, sanguinem in uenis incrassant atq; densant.

In aceto decoctæ ad pultis crassitiem, & morbo lateralim imposi-
tæ, præstant auxilium.

Contra stomachi subuersionem triginta lentis grana, suis corti-
cibus denudata utiliter deuorantur.

Podagræ dolores lenit decocta Lens, & cum polenta emplastrī
modo imposta.

In uentrī profluuiō melius est eam in aceto coquere cum inty-
bo satiuo, portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut plantagine, aut
mali corio, aut sorbo, aut mespilo, aut cotoneo. In hoc usū acetum
cū lente diligenter coquendū precipiunt, alioqui conturbañ aluus.

Crustulas ulcerum rumpit, eaq; sordibus expurgat. Collectio-
nes omnes imposta sedat, maximē exulceratas & rimosas. Ex ace-
to duritias & strumas discutit, oculorum autē epiphoras cum mel-
lilotō aut cotoneo. Ad collectiones sedis adhibetur ex rosaceo.

D Contra suppurantia cum polenta imponitur. Quæ sunt ambusta,
aqua semicocta curat, decoctæ tremor ad oris ulcerationes, & ge-
nitalium adhibetur, Quibus uitiosa est habitudo, ob aquam in car-
ne diffusam, Lens cibo utiliter præbetur, ut Galenus testatur.

DE LENTICVL A A Q V A E.

NOMENCLATVR AE.

φάκος ὁ ἐπι τῆ λιματων.

Lens palustris:

Lenticula aquæ.

Weiß Neer Linsen.

ANNOTATIO IN LENTICVLAM.

L ENTICVL A aquæ à uulgo appellatur herba quæ à Diosco-
ride, & Plinio Lens palustris dicitur, ea stagnantibus aquis in-
uenitur, & fluit in summa aqua lentis figura, à cuius similitudine
nomen inuenit, ut Vergil. Marcellus indicat.

D E S C R I P T I O.

Lens palustris est herba, in aqua fluitans, herbaceo colore, forma-
teret & parua, capillamenta habens infra aquam. Sine radice nasci-
tur, fo-

tur, folijs est Semperuii & perpetuo uirentibus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lens palustris natura & uisit omnes fluxus sanguinis, ex calo-
re pouenientes.

Ad fistulas ani maximè prodest, si succus instilletur. Sacris igni-
bus medetur, emplastrimodo imposita. Omnibus quoq; inflam-
mationibus medetur, si succus illinatur. Glutinat & in pueris inte-
stinorum ramices.

DE AQVA LENTICVL AE AQV AE.

Modus distillationis eius est, ut quum collecta fuerit, bene laue-
tur, & deinde parum siccata in Iunio distilletur.

Aqua illa in mediocri quantitate pota, extinguit omnes interio-
res calores, idem præstat linteolis imposta, sedat sacros ignes, om-
nia calida apostemata, mitigat æstuantem podagram, adstringit
omnes fluxus sanguinis, ex calore creatos, diuerso modo assu-
pta.

DE LEVISTICO.

NOMEN.

DE HERBIS, CAETERISQUE
NOMENCLATVR AE.

C

Ligusticum.

Lybisticum. Leuisticum.

Lieb Stöckel.

ANNOTATIO IN LIGVSTICVM.

LIGVSTICVM Romanī pariter Græcis dicunt: plurimum in Liguria nascitur, unde & nomē inuenit, ut Dioscorides inquit, in monte qui Apenninus dicitur, Alpibus contermino. Sunt qui panaciam, siue panaces uocant, neq; id ab re, quando & radix & caulis, & uires Herculeo panaci similes sunt. Galenus unius inuersione literæ Libysticum appellat, Recentiores, & officinæ Leuisticum dicunt. Hieronymus Herbarius inquit, illud à Germanis uocari Lieb Stöckel, eo quod aqua eius cutem hominis candidam ac amabilem reddat. Odorata herba est, & accommodata balneis. Pro pipere Ligustici semine utebatur antiquitas, imò & nunc rustici Ligures pro pipere in obsoniorum condimentis utuntur, ut Antonius Musa scribit.

DESCRIPATIO.

D Ligusticum amat nasci prope uias, & sub imbricibus: folia habet incisuris & pinguia, caulem longum, & intus concavū, ramos breves, semen latum, rotundum, & tenuē. Flores autem habet luteos, & radicem candidam. In semine maior uis ac uirtus continetur.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; siccat in secundo gradu. Semen tribus annis durat in suis uiribus & uirtute.

VIRES AC IUVAMENTA.

Ex semine Ligustici, si quis mane iejunus biberit, per superiora, & inferiora hominem fortiter purgat. Quorum pedes podagra infestantur, eis prodest semen clystere exhibitum.

In uino per noctem maceratum, & potum, menses mulierum trahit.

Semen ad usum medicinæ nimium est efficax, nam ulcera rumpit, & aperit impositum, foetus mortuos potenter expellit. Propterea uis huius seminis temperari, cum semine fœniculi & Anisi, in eodem pondere debet, & deinde assumi, tum enim in homine operatur absq; nocumento. Extra corpus tamen semen hoc potest usurpari, absq; ullo additamento.

Herba ipsa in lauachro multum prodest, si corpus ex ea fricitur, aperit enim poros, & attrahit malos humores.

Ligusticum in uino uel aqua elixum & potum, aperit oppillatio nem iocineris atq; lienis.

Contusum

Contusum atq; cum cymino permistum, ualde prodest, si in uino bibatur, nam stomachum emendat, & noxios uentos, ex intestinis repellit.

Ligisticum, Galanga & Cinamomum in uino decocta, medetur doloribus stomachi, lienis & intestinorum.

Tragea facta ex semine Ligustici, & cinamomo, Reupontica atque Galanga, saccharoq; admisto, in uino si sumatur, ad morbum antè dictum prodest.

Semen Ligustici sedat dolorem uentris, & intestinorum, tumorem stomachi discutit, humorem stomachi concoquit, morsum serpentum sanat, mouet urinam atq; menstrua.

Lauachrum factum ex Ligustico, Rosmarino, matricaria, chamomilla, meliloto, Stæchade citrino, & fœnogræco, iſq; simul in uino decoctis, prodest aduersus arthritim, & morbum regium.

DE AQVA LIGVSTICI.

Tempus destillationis eius est, ut folia unà cum caulis concisa, in medio Maij destillentur.

Aqua Ligustici mane ac uesperi singulis uicibus ij. aut iiij. uncijjs pota, medetur illis qui puncturam circa latera uel thoracem sentiunt, succurrat lithias lumborum & uescæ, raucedinem tollit, & anginas pellit, gutture ex ea colluto.

Prodest quoq; si cui caput intumuerit, aut doluerit, si linteolis in ea intinctis capiti applicetur.

Faciem reddit uenustam & nitidam, si mane ac uesperi ex ea lauetur.

Conducit quoq; si quis pustulas in crure habuerit, & crus ex calore ruberet, tum lineis pannis applicata calorem sedat, & remedium præstat.

Curat etiam cancrum oris, si ſepius inde lauetur, & singulis uicibus, puluis inspergatur ex radice Berberis.

Sanat exulcerationem & dolorem locorum muliebrium, si per diem ter uel quater inde lauentur. Idem prestat aqua ipsa lineis panis applicata.

DE LIGVSTRO

NOMEN.

DE HERBIS, CAETERISQUE

NOMENCLATVRAE.

Cyprros.

Liguſtrum.
Alcanna;
Oliuella,

Rein weidet,
Mundholz,
Hartriegel.
Beyn holtzlin.

ANNOTATIO IN LIGVSTRVM.

LIGVSTRVM uulgaris & paratus frutex est, ubiq̃ in sep̃ibus crescens, Maio mense floret, Autumno autem maturis baccis nigrescit, A Gr̃cis Cypros dicitur, quod & Plinius testatur inquens, Cypron esse arborem quam Itali Ligustrum uocant. Arabes Alcannam siue Henne uocauerunt, quod etiam nomen officinæ retinuere, appellant enim oleum de Alcanna, quod ex floribus Ligustrorum fieri solet. Coquitur flos in oleo pr̃miturq; hoc oleum à Gr̃cis Cyprinum uocatur. Mirum autem est Cyprini tam commōdum usum obsoleuisse, quo ferè omnia ueterū monumenta scatent, Itali Oliuellam etiam Ligustrum appellant, à foliorum similitudine quam habet cum Oliua. Germani autē à ligni soliditate illud Hartriegel appellant, & Mundholz, id est, Stomaticum lignum, fortè quod oris Aphtas, quas Arabes Alcola uocant, curet. Valde hallucinantur literatores, qui Ligustrum conuoluuli florem esse produnt, in uersu illo Vergiliano, Alba ligustra cadunt &c. in qua sententia est Seruius Grammaticus, qui Ligustrum florem esse scribit, candidissimum ac uilissimum, qui in conuoluulo herba nascitur, sed evidentior error, quām ut explodi mereatur: quum conuoluuli flos pr̃grandis sit, & ut uerbis utar Plini, quasi rudimentum naturae Lilia facere condiscētis, De hoc uide Ruellium, Cordum, reliquosq; medicos, qui de Herbaria medicina scripserunt.

DESCRIPTIO.

Ligustrum arbor est, que oleæ similia folia per uirgas profert, latiora tantum mollioraq; & magis herbaceo colore: Flores habet candidos, muscosos & odoratos: fructū fert nigrū, Sambuco simile.

VIRES AC IUVAMENTA.

Est folijs astringendi uis, ut Dioscor. tradit, eamque ob causam communanducata

commanducata oris ulceribus, quas Aphtas dicunt, feruidisq; alijs collectionibus, & carbunculis illita, opitulantur.

Decocto eorum fouentur Ambusta. Sedat capitatis dolores congestis flos, & ex aceto fronti illitus.

Succus eius neruis, articulis quos humor impleuit, auxiliatur. Folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulccrationi profundunt. Sanant Gallinaceorum pituitas acini: pollent & contra Phthiriasim, item contra intertrigines.

Ex interioribus corticibus fit lauachrum, quod in grauibus casibus sanguinem concretum dissoluit, Ulcera palati, gutturis, lingue, ueretri, mirificè persanat succus illius, cum aqua rolacea, aut arnoglossæ mixtus, aut decocta folia cum uino, ut docet Comes à Nevepare. Oleum Cyprinum excalfacit, & emollit neruos.

Ligustri florem Plutarchus putat corollis intorquendum, quòd placidum suauemq; somnum potoribus accersat, quippe qui lenem auram, & mitem expiret, quæ temulentorum salebrosas aspritudines, sensim leuiget, ita ut conciliata tranquillitate, hebes crapula retundatur, & caloris officio percoquatur.

DE AQVA LIGVSTRI.

Aqua ex floribus Ligustri destillata, conductit aduersus affectus oris & faucium. Utuntur quoq; ea medici ad eum morbum, qui vulgo cancer appellatur.

DE LILIIS CANDIDIS ET COERVLEIS.

NOMENCLATVRAE.

Kerion.

Iris.

Lilium album.

Iris.

Lilium coeleste.

Lilium coeruleum.

Weiß Lilien.

Blaw Lilien.

Blaw Schwertel.

DE HERBIS, CAETERISQVE

C

D

ANNOTATIO IN

Lilium.

LI L I V M, ut Plinius inquit, rosæ nobilitate proximum est, & quidem cognatione unguenti oleique, quod Lirinon appellatur. Græci perhibent Lilium è lunonis lacte natum respersa terra, namq; quum Herculem, quem ex Alcmene sustulerat Iupiter, immortalitate uellet donare, lunonis dormientis uberibus admodum digressus, mamma copiose profluxit, quod in cœlo à puerō profsum est, Galaxiam, id est lacēam effecit uiam: quod humi sparsum est, lilium florem lacteo colore nitentem creauit, ob id à nostris lunonia Rosa dictū uidetur. Fecit deinde ob hanc causam floris nobilitas, ut regius ab alijs flos diceretur: quoniam nulli florū, ut Plinius inquit, excelitas maior, trium aliquando cubitorum. Candor eximius, & ab angui-

stis in latitudinem se aperiens calathus. Quamuis multa sint genera Liliorum, quæ à Plinio & Theophrasto enumerantur, tamen hic præter candidum & coeruleum Lilium nihil tractabimus, quæ apud nos in hortis frequentiora nascuntur, & certo nomine donata sunt. Hieronymus Brunschivensis nobilis Herbarius, quo nemo exactius de Liliorum generibus scripsit, inquit, quod ubiq; in Latina lingua Lilium absolute ponitur, semper intelligendum sit per illud Lilium candidum, quod omnibus notissimum est. Et quod coeruleum Lilium Iris Latino nomine dicatur, Diuerso enim colore floraret, à coelestis arcus similitudine, qui Iris à Græcis dicitur, planta hæc etiam Iris dicta est. Nonnulli coeruleum gladiolum appellant, à folijs quæ gladij formam referunt. Radicem habet odoratissimam, quam uerno tempore in solis umbra siccata, ac minutim concisam in capsis recondere solent, ut uestimentis gratiam odoris concilient. Est & quædam Iris, ut Hermolaus ex Dioscor. indicat, quæ florem album gerit, quem coeruleo longe odoratiorem esse scribit.

DESCRL

DESCRIPTIO.

Lilium candidum gaudet solo bene stercorato, radicem habet bulbosam cum multis adnatis ad semperuii similitudinē, nisi quod hoc candidum est. Caulem habet ferè bicubitalem, flores candidos cum quinq; folijs, in quorum medio luteum semen continetur.

TEMPERAMENTVM.

Lilium candidum est calidē & siccæ naturæ. Est autem duorum generum. Vnum quod agreste est, alterum domesticum. Aliud est candidum, aliud cœruleum, quoddam uero purpureum. Agreste Lilium Iris dicitur, à uario colore quem representat. Natura hominem calfaciunt & extenuant, & præcipue quæ cœruleis sunt floribus. Ea habent radices nodosas & odoratas. Sunt etiam multa Lilia Agrestia, quæ habent folia cœruleis Lilijs similia, coloremq; croci referunt. Sunt etiam eius generis, quæ candidis sunt floribus. Hæc semen habent molle. Radicem habent dulcem & digitali crassitudine, Nascentur sub arboribus & locis umbrosis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Lilia cœrulea, quæ & Gladioli appellantur, in medio Martij effodienda sunt, & concidenda sunt in paruos orbiculos, & suspendenda, & siccanda. Hæc in uino sumpta mane & uesperi, ualde præsunt, Talis enim potio subuenit asthmati, & facilem reddit excretionem. Natura uisq; omnibus est calefacere extenuareq; ut Diocorides testatur. In puluerem redacta, & pro sternutamento natibus admota, multos prauos humores ex capite educunt.

Contra hydropem & tumidum aluum, Accipe drachmam Majoranæ, & radicis Iridis drachmam, Ellebori albi pondere decem granorum, florum uiolarum semidrachmam, haec contusa in uicem permisce, & in iuscuso pysorum assume, hoc hydropem & alias qualq; ægritudines, quæ corpori diu inhaeserunt, fortiter repellit.

Lilium candidum & domesticum est temperatæ naturæ, & presentim flores.

Oleum Liliorum uehementer prodest aluo illitum, calefacit locos muliebres, & emollit humores ibidem induratos.

Radix cocta & duris apostematibus imposta, ea maturat.

Eadem assata & deinde contusa, atq; aqua rosacea admista, repellit sacros ignes, si assidue imponatur. Eodem modo uulnibus imposta, generat in eis carnem. Aluo mulierum itidem imposta, ad partum eas expurgat.

Radix Liliorum decocta & contusa, axungia porcina, aut oleo oliuarum addito, & apostematibus imposta, optimè ea emollit.

Ex Lilio bonum unguentum conficitur hoc modo: Accipere radicis Liliorum alborum, radicis Brancae ursinæ, & radicis hibisci

DE HERBIS, CAETERISQUE

C singulorum quartam partem libræ: hæc prius bene contrita in qua tuor mensuris uini, & semilibra olei usq; ad crassitudinem decoquentur, & per linteum colabuntur, deinde modico ceræ addito, inde fiet unguentum.

Hoc circa sinistrum latus lieni indurato illitum, multum opitulatur, ipsum enim emollit, & ingentes dolores inde remouet.

Puluis ex coeruleo Lilio cum aqua rosacea coctus, faciem uenustam reddit, si inde lauetur.

Radix liliorum alborum elixa, & cum oleo rosaceo coacta ac illita, ambustis medetur.

Eadem radix in uino cocta, uinumque illud si bibatur uesperi quando cubitum itur, per inferiora expellit, quicquid noxiorum humorum in corpore fuerit.

Folia uel herba eiusdem subueniunt serpentium morsibus impo sita. Decocta & applicata ardorem extinguunt, cum aceto contrita & imposita, uulnera sanant.

Succus adiecto melle, aut aceto in æreo vase coquitur, conuenienti medicamento uetus tati ulcerum, & ad recentia uulnera.

Cremata radix, & cum oleo rosarum permista. Vuluam emol lit, menses ciet. Ulcera cicatrice obducit calida imposta. Cum mel contrita, neruis præcisis luxatisq; medetur.

D Vitiliges, lepras, furfuresq; faciei itidem exterit, Ulceraq; in capite manantia expurgat.

Faciem emendat & erugat.

Testiculorum inflammationes radix concisa ex aceto, additis Hyoscyami folijs & triticea farina, compescit & sedat.

Contra serpentium morsus, semen utiliter bibitur. Imponuntur preterea sacris ignibus ex aceto concisa, semen & folia.

DE AQVA LILIORVM ALBORVM.

Probatissima eorum est distillatio, quando perfecte sunt matura, tum candida tantum folia ex floribus decerpenda, & circa finem Iunij distillanda sunt.

Aqua Liliorum mane ac uesperi singulis uicibus ad ij. uncias pota, facit ad imbecillitatem, & infirmitatem hominis.

Sedat ardorem, qui cor & iecur obsedit, thoracem expurgat ex prauis & superfluis humoribus, abscessum pulmonis discutit.

Itidem, ut ante dictum est, bibita per aliquot dies, subuenit mulieribns ad dolorem uulnæ.

Medetur illis qui loquelam amiserunt, in potu sumpta, eam em restituit. Facit ad aquam intercutem, ulcera, & omnem impuritatem corporis.

Parturientibus foeminis prodest, ut eo citius pariant absq; in commo

commodo iij. uncis uel maiori pondere bibita, remedium præstat.

Calculum repellit duabus uncis sumpta, foetum mortuum ex utero pellit, mane ac uesperi pota. Facit quoq; ad suppurationem locorum muliebrium, cum exigua aqua rosacea in potu sumpta, prodest quoq; ad dolorem, qui circa umbilicum sentitur, is enim mitigatur. Trahit quoq; menses. Cum aqua rosacea bibita à mulieribus, nimio fluxu mensium infestatis, illis fluxum leniter sistit.

Oculis instillata doloribus eorum medetur, calorem & ruborem ex eis tollit, prohibet suppurationem eorum. Si facies, manus atq; corpus hac aqua fuerint lota, ea reddit uenusta atq; nitida, rugas & maculas corporis pellit, atq; etiam herpetem miliarem, & helysipela.

DE AQVALILIORVM ET RADICVM.

Folia & radices liliorum alborum eodem pondere, & in multa quantitate inuicem conciduntur, & distillantur eodem tempore quod supra indicatum est.

Aqua illa auxiliatur paralyticis membris ex ea confricatis, sanat recentia uulnera, si inde lauentur, morsus serpentium curat, sistit profluuium sanguinis uulnerum, si ex ea lota fuerint, uel si lineis panis aqua imposita fuerit.

Vitiligines, lepras & furfures faciei abstergit, si facies ea lauetur, uel ea imponatur. Ambustis medetur.

DE AQVA RADICVM LILIORVM alborum.

Hæc aqua ex radicibus tantum distillatur, tempore iam suprà predicto.

Aqua hæc facit ad inflammationem & intemperiem uulneris, si inde lauetur, refrigerat & sanat.

Cum melle permista, sanat omnes pustulas oris, exulcerationem oris, & putridam gingiuam, ore saepius inde colluto.

Rugas faciei pellit, pruritum & scabiem compescit, si cum ea lauentur, oculis indita claritatem eis inducit.

DE AQVA LILIORVM COERV. leorum.

Tempus electum colligendi & distillandi ista Lilia est in fine Maii, cum perfecte sunt matura, tum flores duntaxat in Balneo Mariæ distillari debent.

Aqua hæc mane & uesperi singulis uicibus ij. aut tribus uncis bibita, facit ad quæcunq; genera febrium, succurrat hydropi, iecur expurgat atq; aperit, omnem interiorem & exteriorem tumorem

DE HERBIS, CAETERISQVE

C sedat, in potu sumpta, uellineis pannis imposita.

Eadem pota tollit dolorem uentris, colicam passionem.

Sanat omnia uulnera, si inde lota fuerint, præterea canerum & morbum, qui uocatur, noli me tangere, est ulcus uicinas partes ex edens.

Mamillas uitiosas sanat, que putrescunt & degenerant in canerum, linteolis imposita.

Lutea capillamenta, que in hisce Lilijs sunt, etiam separatis distillantur. Ea aqua pota restituit loquela amissam, & refocilat cor.

DE AQVA EX RADICIBVS LILIO.

rum coeruleorum.

Ea aqua in Martio distillata & pota, tumorem reprimit, aquam intercutem discutit, aperit iecur, emollit thoracem, pulmonem expurgat, laxat atque concoquit crassum Phlegma, auxiliatur contra Colicam, expellit uenenum, medetur febribus, menses mouet, dolorum locorum muliebrium sedat, & puncturam lateris mitigat, succurrat stranguriæ.

Ore ex ea colluto dolorem dentium sedat.

D Sanat morsus uenenatorum linteolis imposita, purgat putrida ulcera atque uulnera, abstergit omnem immunditiam cutis, si inde lauetur, repellit maculas oculorum, extrahit omnia ossa fracta spinas & quicquid in uulneribus noxiū est, linteolis imposita.

Facit renasci crines, si caput glabrum inde lauetur.

DE LILIO CONVALLIVM.

NOMENCLATVRAE.

Lilium conuallium,
Mayblumen.

ANNO.

ANNOTATIO IN LILIVM CONVALLIVM.

LILIVM conuallium, seu Lilium conuallis flos est odo-
ratissimus, & electus uerno tempore in sylvis, & potissi-
mum in uallibus & recessibus collum crescens, unde &
nomen ei inditum est. Antiquis quantum opinor Her-
barum scriptoribus incognitum fuit, quemadmodum & flos ille
odoratissimus & purpurens quem Caryophyllum nominant, præ-
stantissimi sane & magnæ efficacitæ ambo in re medica flores sunt,
verum quo nomine Dioscorides, uel Plinius utrumq; florem appellau-
erit, medicis adhuc nondum compertum est. Ottho Brunsfel-
dus credit esse genus liliorum, & uocat ipsum Lilium sylvestre, ait.
que se hoc coniçere partim ex Theophrasti liliorum partitione,
partim ex Marcelli Vergilij annotationibus.

DESCRIPTIO.

Lilium conuallium herba est ex duobus folijs, in medio habens
gracilem caulinum, in quo ferè candidi flosculi pendent iucundo
odore. Radicem intra terram habet albam foris intortam. Gau-
det locis humidis, uidetur q; in uere.

TEMPERAMENTVM.

Lilium conuallium refrigerat atq; humectat secundo ordine.
Flores sunt efficaciores herba, & radix flores uirtute superat.

VINUM LILII CONVALLIS.

sic parato.

Flores eius per quatuor hebdomadas in uino macerato, deinde
vinum percolato, & distillato ipsum quinques per metam distilla-
torem. Hoc uinum præciosius est auro. Si quis hoc uino cum sex
granis piperis, & modico aquæ Lauendulæ usus fuerit, nihil est
quod distomense Apoplexiā metuat.

Ottho Brunfelsius confectionem illius uini hoc modo docet.
Recipe uini ueteris optimi atq; plenissimi mensuram unam, florū
Lilij conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreō uasi, in sole ex-
coquito diebus 40. Vbi insolaueris, per Alembicum extrahito, se-
mel & iterum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulæ modicum,
piperis tritī tantundem. Nihil hoc uino præciosius. Nam cerebrum
confortat, Apoplexiā prohibet, Colicum dolorem sedat, si quis
coquere unum eius uini biberit. Itidem prodest, si quis apostema
posteriori parte cerebri habuerit. Hoc uinum etiam bonam me-
moriam, & mentem facit, si quis occipiti & fronti illinat.

f iij

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

VIRES AC IUVAMENTA.

Lilium conuallium corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraque spiritualia membra, ut uocant, unde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apoplecticis, phreniticis, & cerebro in syncope procliibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoque tremunt. Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius serpat malum.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idque si uicibus aliquot facias cum illius aqua.

Venenosorum animalium & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesperparum, aranorum, apum, & id genus cæterorum, si illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoque sine negotio.

Ocularij medici ad oculorum inflammationem & caligines, co-utuntur.

DE AQVA LILII CONVALLIS.

Flores tantum in medio ueris distillantur.

Aqua eius ad sex uncias pota, subuenit illis qui uenenum in cibis sumperint.

D Prodest etiam ad morsum rabidi canis, pellit partum, cerebrum confortat, atque etiam cor & sensus, tollit morbum comitiale per 40. dies pota.

Facit ad syncopem, prodestque ei quem loquela destituit, mulieribus lactis copiam reducit.

Eadem pota medetur strangurię, facit ad punctionem circa cor, ad inflammationem iocineris.

Opitulatur mulieribus ad immoderatum profluum menstruum.

Prodest ad ictum aranei, si linteolum in ea madefactum imponatur. Oculorum caliginem discutit instillata.

Heresypelata refrigerat imposita.

Si cui membra uel caput tremunt. Ille prius se purè lauet, & siccet, postea uero hanc aquam illinat, & sinat per se siccari, opitulatur, si hoc mane & uesperi saepius fiat. Repellit quoque dolorem genitalium linteolis applicata.

DE LINARIA.

NOMEN.

NOMENCLATVR AE.

Ornata.

Linaria.
Pseudolinum.
Esula adulterina.
Herba urinalis.

Flachs Kraut.
Lein Kraut.
Wilde wolfs milch.
Unser Frauwen Flachs.

ANNOTATIO IN LINARIAM.

LINARIA dicitur hæc herba, quòd Lini formam repræsentat. Apud Dioscoridem Osyris Græce appellatur, ut Ruellius & Cordus testantur. Hieronymus Herbarius scribit, Linariam esse ueram herbam urinalem, uerum uulgares Herbarij, eas quasi duas diuersas herbas disiungunt. De hac re uide plura in Herba Vinali.

DESCRIP TIO.

Linaria forma & colore Esulæ similis est, nisi quòd Esula lacteum liquorem præbet. Linaria uero minimè. Vnde carmen quodam sibi finxere. Esula lactescit; sine lacte Linaria crescit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo ordine. Habet uirtutem dissoluendi & penetrandi; uiridis melior est quam sicca.

Succus Linariæ, & succus Pimpinellæ simul permixti, atq; ad herespelata si imponantur, statim ea repellunt.

Idem si cancro imponatur, consumit ipsum, in quacunq; parte corporis etiam fuerit.

DE A Q V A LINARIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum caulis simul concisa, in fine Maij distilletur.

Aqua

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Aqua Linariæ hydropico ad vi. uel viij. uncias potui data, & deinde medius cortex ex radice Ebuli comesta, tū mensuram unam atq; alteram absq; intermissione mingit, hoc remedio tam diu uteatur donec sanitati fuerit restitutus;

Prodest rubentibus oculis mane ac uesperi indita, calidis apostematis imposta, ea refrigerat.

Herba ipsa & aqua Linariæ in uirtute istis assimilantur, que canum & mala ulcera sanant.

DE LINO.

NOMENCLATVRÆ.

Лінія.
Лінок'єламіс.
Лінія ἄγριον.

D

Linum:

Leinsamen.
Flachs.

ANNOTATIO IN LINVM.

LINVM omnibus notissimum est, ita etiam à Grecis appellatur. Semen eius Linospermon uocatur. Herba cannabis modo tunditur in Lanę mollitiem, ad linteorum texturas, Seritur fabulosis locis maximè unoq; sulco, nec magis festinat: aliud Vere satum estate uellitur. Nonnullis placet macro solo quam spississimum semen eius cōmitti, quo tenue Linum proueniat. Obesse solo uirus Lini, quia sit feruide naturę, ait Tremellius, quod etiam Vergilius significat dicendo:

Vrit enim lini campum seges, urit auenæ,

Vrunt letheo perfusa papauera somno.

Arachne mulier ipsum Lini usum reperit. Maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, uel flauescente colore. Linum suis utilitatibus omnes herbas superat, adeo ut de laudibus eius totum uolumen conscribi possit, ut Plinius inquit, qui in præfatione

A Præfatione libri decimi noni, egregio sanè encomio Linum exornauit.

DESCRIP TIO.

Linum est herba gracilibus caulinis, folijs paruis, & usq; ad cācumen acutis, cœruleis folijs. Cum intumescit, perdit herbam & flores, & acquirit nodum in summo, in quo semen continetur latum, tenuē & acutum, spadiceo uel flavo colore.

TEMPERAMENTVM.

Semen Lini est calidum ferè in primo ordine, & humiditate, & ariditate, ferè in medio constituitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Easdēm quas fœnogræcum uires habet. Si quis semen comedērit, ille intumescit per totum corpus. Habet semen uirtutem extenuandi, & proritandi urinam, & ducendi menstrua, si emplastrum ex eo factum uentri imponatur. Vsurpatur semen Lini in clysteribus tanquam fœnogræcum.

Semen Lini super carbones projectum, & combustum fumum bonum emittit, qui naribus attractus, catharro medetur, eodem sufficiet iam suffocatio, & dolor uulnus tollitur.

In aqua decoctum, & immaturis apostematis impositum, ea consumit & maturat, ac præsertim parotidas.

Folia Lini maturo apostemati imposta, statim illud excauant, ut non opus sit illud aperire uel rumpere.

Qui laborat dolore lateris, Lini semen in aqua coquat, & lineum pannum in ea madefaciat, & ita calidum lateri imponat, tum dolor sedatur.

Ambusta ignis si quis curare uelit, decoquat semen in aqua, & linoleum in ea intingat, atq; imponat, tum prodest.

Cum melle & oleo in exigua aqua decoctum, omnes intus forisque inflammationes discutit & mollit.

Illitum cū nitro & ferculino cinere parotidas duritasq; discutit. Purgat in uino decoctū, quæ serpunt, & ulcera quos fauōs dicunt, uitia cutis in facie exterit.

Cum melle in eclegmate sumptum, pectus excretionē purgat, tussim lenit, & uenerem stimulat, præsertim si parū contusi Piperis admisceatur.

Ad omnia uitia locorum muliebrium, & aliorum intestinorum & in colica passione semen Lini, & oleum eius absq; noxia, usurpare possumus, partim clysteribus, partim emplastris imponendis, & id genus similibus.

Vngues scabros pellit, cum pari nasturtio, & melle.

Decoctio seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnificē.

LINI

DE HERBIS, CAETERISQUE
LINI NOCVMENTA EX GALENO

C

lib. i. de alimentis cap. 27.

Est autem malū stomacho, & difficulter concoquitur, præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo scriitur de terioremq; ipsum facit.

DE LINGVA AVIS.

NOMENCLATVRAE.

Lingua avis.

Semen fraxini.

Vogel Zung.

ANNOTATIO IN LINGVAM AVIS.

LINGVA avis herba est apud Arabes medicos, in frequentiori usu, quæ etiam in officinis multas ingreditur compositiones. Quidam ex Arabibus appellant eam semen Fraxini. Quidam dicunt esse herbam satis uulgarem, quæ folia habet parua, acuta, & similia Linguae avis, quæ viridis multæ efficaciam est. Quomodo apud ueteres autores appelleatur, nondum est exploratum:

Huius plantæ folia, folijs amygdalæ sunt similia, & acuta ad Linguae avis similitudinem.

D TEMPERAMENTVM.

Calefacit hæc herba & humectat, temperat caliditatis & humiditatis in primo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum in quo hæc herba decocta fuerit, inducit naturalem appetitiam, tollit Melancholiam, Pellit tremorem cordis, & auget genituram hominis.

D E A QVA LINGV AE AVIS.

Destillatio eius fit circa finem Maij.

Hæc aqua per diem bis & singulis uicibus tribus uncij pota, mouet lotium, uenerem excitat, letificat, pellit Melancholiam, facit ad liensem & dolorem lateris.

DE LIQVIRITIA, QVAM DVLCEM
RADICEM LATINI APPELLANT.

NOMENCLATVRAE.

γλυκυρρίζα.

Glycyrrhiza. Dulcis radix. Liquiritia.

Süß holz.

ANNO.

ANNOTATIO IN GLYCIRRHZAM.

 LYCYRRHIZA notissima radix est, quæ pluribus locis in Italia nascitur, in Cappadocia tamen & Ponto laudatissima. A Græcis Glycyrrhiza dicitur, à Celso plurimisq; Latinorū Dulcis radix appellatur. Theophrasti tempore, nondum erat in usu, fortè hoc nomen Glycyrrhiza, propterea Scythicam radicem appellauit, nono de plantarum historia, quoniam in Scythia plurimum proueniat. Pharmacopælia Lquiritiam eam uocant. Duo ex ipsa seruanda sunt ad usum medicum, radix scilicet, & succus ex ipsa radice expressus.

DESCRIP TIO.

Glycyrrhiza frutex est bicubitalibus ramis, folia habens densa & pinguia, tactuq; glutinosa. Florem fert Hyacintho similem colore. Semen habet latum & rubicundum. Radices illi sunt longæ, buxeo colore, Gentianæ modo, sapore dulcissimo. Gaudet dulcibus, pinguibus, & cultis locis.

TEMPERAMENTVM.

Glycyrrhiza, ut Ægineta docet, tepidi humidiq; temperamenti est, alicuius etiam adstrictionis particeps.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus ex radice multis rebus conducit, eiusq; in medicina usus est, similiter & radicis.

Succus Glycyrrhizæ melior est ipso ligno. Virtutem habet temperandi calorem hominis.

Succus hoc modo paratur: Glycyrrhizam uiridem & bene conditam in aqua decoques, deinde eam exprimes, ita ut idem succus ad solem positus siccetur, postea in rotundam ollam inde, tum succus est paratus.

Glycyrrhiza sedat sitim, in ore manducata. Tollit dolorem remnum, & etiam uescicæ, ciet urinam, trahit menstrua.

Contusa & tumori imposita, ipsum statim repellit.

Succus in ore retentus, & parum deglutitus, fauces exasperatas lenigat.

Succus quoq; tollit stomachi tumorem.

Radix usurpata, pellit uescicæ uitia.

Glycyrrhiza emollit & educit omnem humorem durum & glutinosum in corpore, per urinam.

Idem præstat & succus, qui etiam operando confortat. Conducit ad omnia uitia pectoris in aqua decocta & bibita.

Facit ad apostema pectoris uel pulmonis, si ea quis utatur.

Item hæc sequens potio contra apostema thoracis, & pulmonis utiliter sumitur. Recipe ix. Ficus, Dulcis radicis ij. uncias, uuarum

DE HERBIS, CAETERISQUE

C passarum, seminis anisi, fœniculi, singulorum unciam unam, hyssopi manipulum, hæc crasso modo contusa, in quatuor mensuris a. quæ decoquuntur usq; ad tertias, deinde percolata saccharo edulcanda sunt, tum inde potio fit, quæ singulis uicibus sumenda est tepida ad mensuram dimidiati uitrei poculi.

Puluis ex Dulci radice vulneribus inspersus, ea sanat, confert pulmonarijs, apostematibus pectoris, suspriosis, sanguinem excreantibus, & cuius raucedini, medetur Phthisicis.

Succus prodest æstuanti stomacho: pectoris uitij & iecoris: uiscæ itidem scabritij, renumq; cum urinæ malo aliquo doloribus, in quos usus cum passo babitur.

Siccata radix, & in puluerem trita, oculorum pterygij utiliter inspergitur.

Qui ægre & ardore quodam urinam reddunt, saepius utentur Dulci radice in aqua uel uino decocta.

Idem melius præstat dulcis radix in lacte caprina elixa.

DE LUPINO.

NOMENCLATVRÆ

D

Lupinus.

Lupinum.

Feig Bonen.

ANNOTATIO IN LUPINVM.

LUPINVS genus leguminis est magna amaritudine præditum, unde & tristes Lupinos Vergilius cecinit, id est amaros, ut Seruius interpretatur. Dicitur autem Lupinus, quod non minister ram appetat, uoraxq; illius sit, quam lupus: & tellurem adeo amat, ut quamvis frutetoso solo coniectum inter folia uerpescq; ad terram tamen radice perueniat. Lupini satiò terras lætiores facit, ut Platina testatur: ubi caule surrexit, ac florem emisit, ad solem continuè Heliotropij more uertitur. Hoc uice clepsydræ nubilo cœlo rusticū utuntur. Nullo impendio constat Lupinus, neq; enim fationem, aut runcationem exigit. Primus omnium leritur, ultimus tollitur, utrumq; ferè Septembri mense, ter in anno floret, lectum recondi ad sumum amat. Galenus lib. 1. de aliment. facult. inquit, Lupinum πολύχρονο, id est multi usus esse nouimus, de eo quod multis corporis affectibus accommodatur. In medicina magis quam in cibo ob amaritudinem

amaritudinem usurpat. A iunt tamen maceratum in aqua marina uel fluuiali triduo dulcescere, & ita siccatum ad usus recondi, homini & quadrupedum generi in cibo esse, Quod & Galenus testatur cum inquit, Lupinus edi potest coctus, multis ante diebus per mace rationem amaritudine in aqua deposita.

Lupinus duplex est. Satiuus scilicet & Sylvestris. Sylvestres Lupini candida habent folia. Satiui folijs non adeo alblicant.

TEMPERAMENTVM.

Lupini uis calida est & sicca, abstergit, dissipat, & sine mortu de siccatur, ut Aegineta inquit.

Lupinus in cibo sumptus crassos generat humores. Idem manducatus lumbricos expellit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Impositus etiam puerorum uentribus contra lumbricos pro medicamento habetur.

Decoctū quoq; eius lumbricos enjicerē potest, ut Galenus scribit. Purgant hominem qui infectus est malis humoribus, & prauascabie, si inde lauetur.

Decoctum eorum cum ruta, & pipere permixtum ac potum, facit ad obstructionem iocineris, & lienem inflatum. Fouentur eodem decocto etiam utiliter Gangrenae: incipientes scabies, uitiligines, papularum eruptiones, manantia capitis ulcerā, & cutis uitia.

Idem decoctum foctus & menses trahit, additis myrrha & melle, foeminisq; emplastrī modo subditum.

Lupinus cum solatro decoctus in uino, & bibitus suspiriosis medetur. Idem uitia iecoris emendat. Itidem sumptus pellit calorem, & emollit uentre.

Herba cum solatro elixa, & emplastrī modo lieni imposta, bene prodest, & tumorem discutit.

Hoc idem auribus inditum, saniem expurgat, & fluxū prohibet.

Ad tormenta intestinorum & uentos, Lupinos in farinam contene, & admisce semen foeniculi, uel succum ligustici, & hoc ad obsoñ modum para, & calidum comedē, uitiosis intestinis succurrit, & flatus discutit.

Lupinus in puluerē redactus, & mariscis impōsitus eas expellit.

Ad colicam passionem Lupinos in aqua macera, & deinde eos manduca, tum remedium adferunt.

Finis Literæ L.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C DE MACE.

NOMENCLATVRAE.

Maceg.

Macis.

Macer.

Muscaten Blumen.

ANNOTATIO IN MACEM.

A C E R, Plinio, Dioscoridi & Galeno cortex est rubēs, radicis magnæ, nomine arboris suæ. Conuehitur ex India, gustu acerbo, & cum quadam acrimoniam, iocundè odorato, ut Galenus inquit. Recentioribus Macis dicitur, qui affirmant, non radicis, sed nucis myristicæ ac odoratæ, superiorem corticem esse: idq; uero proprius est, & planè ita modò cernitur. Quippe Nux myristica corticem habet, ueluti tenellum iuglandis putamen, quo tegitur. Supra hunc corticem cortex alter uisitetur, qui totam nucem non tegit, sed ueluti cancellus per nucem discurrit, quamuis in aliquibus, sed rarissimè tegat, qui est subruffus, &

D Macis appellatur, ut Antonius Musa, Hermolaus Barbarus, & Ruellius pro certo affirmant.

Macis cortex est ex nuce myristica, quam Muscatam appellant, proueniens. Probatur Macis subruffum colorem habens, nigricans enim nullius est precij.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in secundo ordine:

VIRES AC IUVAMENTA.

Qui alui profluvio laborant, illis auxiliatur si utantur. Confortat stomachum atq; cor. Durant Maces nouem annis sinceris uiribus. Virtutem habent confortandi, incidendi, & consu[m]endi omnes malos humores.

Si cui stomachus ex frigore uitium contraxit, utatur Mace, & ex eo bibat, tum remedio erit.

Confice emplastrum ex Mace ad stomachum, hoc modo: Macis duas uncias in puluerem redige, admisce mastichis uncia unam, olei rosarum semiunciam, Cerussæ ijij. drachmas, adde tantum ceræ, ut emplastrum fiat, quod stomacho foris impone, hoc ipsum confortat, & concoctionem adiuuat.

Contra tremorem cordis Mace uteris.

DE MA-

NOMENCLATVRAE.

Σάμψυχος.
Τρίφυλλος.
Αμαρακος.

Sampsucus.
Amaracus.
Maiorana.

Meyoran.

ANNOTATIO IN MAIORANAM.

MAIORANA herba est odorata, quæ apud Dioscoridem & Plinium Sampsucus, & Amaracus appellatur. Fuit autem Amaracus Cynare regis Cypri puer, qui casu lapsus, dum ferret unguenta, fregit alabastrum: Deinde quum nimio dolore contabuisset, uersus est in Sampsucum, quæ ex eius nomine Amaracus cœpta est appellari. Vergilius 2. Aeneidos ait: Vbi mollis Amaracus illum Floribus & dulci aspirans complectitur umbra. Hinc fit oleum & unguentum, quod Amaricinum uocatur, ad excalfaciendos atq; emolliendos neruos utile. Quamuis Amaracus à Galeno pro alia herba, nimirum pro Matricaria ponatur, tamen ab alijs antiquis Herbarum scriptoribus Maiorana Amaracus uocatur. Seritur utroq; modo, semine & surculo, sed hæc cuiuatiōr, & odore melior, ut Platina ait. Maiorana præstantissima est herba, quæ si ex Arabia, & alijs longinquis regionibus adueheretur in Germaniam, tam preciosa esset, quam Muscus uel Crocus est, uerum quū apud nos passim in hortis crescit, nihil estimatur: utuntur ea tantum pro ornamento hortorum, quum remedio opus habemus: quærimus exotica, & nostrates herbas, quæ idem multo melius præstare possent, negligimus, ita nos Germani dementia sumus obcoecati.

Maiorana caulis est fruticosis & lignosis, qui multis foliolis duris & odoratis abundant, floret uiridibus nodis, in quibus sunt teneri & albicantes flosculi. Semen nigrum habet. Gaudet in ueterato simo, si in eo plantetur in hortis. In locis humidis & opacis magnitudinem acquirit & pinguior fit, in locis uero apricis fit breuior & crispa.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

TEMPERAMENTVM.

C Maiorana calefacit atq; siccatur in secundo gradu. Galenus inquit, Sampsuchus tenuium est partium, & digerentis est facultatis: desicit enim & excalfacit ordine tertio.

VIRES AC IUVAMENTA.

Oleum Maioranæ, quod amaricinum uocatur, habet uirtutem calefaciendi tam interiores quam exteriores articulos & neruos.

Succus eius sanguini concreto uel mortuo illitus, ipsum dissoluit.

Maiorana in lixiuio elixa, & caput inde lauetur, ingentes dolores capit is sedat.

Prodest cerebro Maiorana, aperit obstruktionē membrorum, tollit Apoplexiam & Epilepsiam.

Arida folia Maioranæ in puluerem contrita, & ex melle illata, fugillata tollunt.

Oleum Amaricinum calefacit locos muliebres. Prodest usurpatum, contra omnes frigidos affectus, confortat cerebrū, & omnia membra corporis.

Herba hęc magnam uirtutem habet calefaciendi interiora, emolit lienem, tumorem eius discutit.

Bibitur decoctum eius contra incipientes cutem subire aquas, urinæ angustias, & tormenta.

D Maiorana calefacit stomachum, concoctionem adiuuat, unde & Tabem remouet.

Flores & herba, si in sacculo stomacho imponantur, dolorem illius tollunt.

Maiora in puluerem contrita, & naribus indita, purgat & calefacit caput, ita usurpata quibuslibet conductit.

Vapor ex decocto eius ab inferiori parte, à mulieribus exceptus, purgat matricem.

Menses subdita in pessō trahit.

Cum aceto & sale contusa, contra scorpionis iecum illinitur.

Cum cera coacta emplastri modo luxatis imponitur, & contra tumores atq; dolores.

Illinitur præterea cum polenta contra oculorum inflammationem, eorumq; tumores eodem modo.

Decoctum eius naribus attractum, confortat cerebrum ipsum, ab humoribus frigidis purgando, & præseruat ab Epilepsia.

Maiorana cibo indita, eius saporem commendat, saluberrima est lieni tumido, in cibo uel potu sumpta, atq; etiam foris applicata.

Puluīs ex Maiorana cum modico Gingiberis, naribus inditus, mouet sternutamenta, & resoluit catharrum.

DE

DE AQVA MAIORANA.

Folia ex caulibus decerpta in fine Maij distillantur.

Aqua Maioranæ opitulatur capiti refrigerato, mane ac uesperi tribus uncis pota, & capiti illita.

Itidem bibita urinam mouet & Lithiasin, confortat atq; calefacit matricem refrigeratam, menses trahit, pellit quoq; albū fluxum mulierum.

Eodem modo in potu sumpta, prodest contra Apoplexiā, loquela amissam reducit, sēpius in ore retenta, memoriam emendat, confortat cerebrum, pota, ac etiam illita occipitio.

Resoluit eadem pota omnem tenacem, & glutinosam materiam, circa pectus detentam: corroborat & confirmat quoq; cor.

Destillationibus capitīs medetur, pellit catharrum.

DE MALIS SYLVESTRIBVS.

NOMENCLATVRAE.

Αύριομηλα.

Mala sylvestria,
Mala matiana.

Holz öppfel.

ANNOTATIO IN MALA SYLVESTRIA.

S Y L V E S T R I A Mala sunt, ut Vergil. Marcellus ait, quæ Theocritus in Bucolicis suis ὄρεμαλίδας, id est montana Mala appellat, Sylvestria mala odore acutiora, sed improba & acerba, ob id & conuictio dicata: n̄s tanta uis, ut aciem gladiorum perstringant, Sylvestria, ut Dioscorides inquit, uernis similia, adstringunt: oportet que in his quæ adstringenda sunt, acerbis uti malis omnibus. Quidam Mala Matiana ea appellant, nomine satis ignoto, fortassis inde sic dicta: quod circa Matianā regionem, quæ est in Media, uel etiam Matianum lacum frequentissima nascantur. A nonnullis Sorba appellantur, uerum, ut Cordus indicat, Sorbum longe aliud genus eorum est, quod in Italia quemadmodum hic matura ac mollia mespila, editur.

TEMPERAMENTVM.

Mala sylvestria cū nondum ad plenam maturitatem uenerunt, natura magis adstringunt, quam cū matura sunt, cor confortant, frigida & humida sunt.

DE HERBIS, CAETERISQUE
C DE AQVA MALORVM SYLVESTRIVM.

Tempus distillationis eorum est in fine Octobris, tum contusa in
Balneo Mariæ sunt distillanda.

Aqua illa mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad iiij. uncias
pota, est preciosissima aqua contra intestinorum tormenta.

Itidem sumpta prodest dysenteriæ, medetur calculo, purgat re-
nes atq; uescam.

Aqua ex immaturis malis sylvestribus circa diem S. Ioannis di-
stillata, ualde confert ad inflatam faciē, si inde illinatur, & sua spon-
te iterum siccetur.

DE MALVA.

NOMENCLATVRAE.

Μαλάχη ἀνθεμα.

Malua. Malua minor. Lien capræ. Muris urina.

Pappelent.

ANNOTATIO IN MALVAM.

MALVAM Græci μαλάχη, à molliendo uentre uocauere. Ea
enim utebantur antiqui, etiam in acetarijs cum lactuca ad sol-
uendam aluum, Vnde Martialis:

Vtere lactucis, aut mollibus uere Maluis. Idem.

Exoneraturas uentrem mihi uillica Maluas

Attulit, & uarias, quas habet hortus, opes.

Et nos quoque hodie maluarum decocto uti solemus in clyste-
ribus, ad aluum ciendam & urinas.

Folia maluarum, ut Theophrastus tradit, solis iter sequuntur,
incruuatq;

incuruacē cum eo pergit ad occasum, ita ut ad eum semper specent. Prodigiosum naturę miraculum, ut herbæ nubilo die delitescentem solem prodant, & obiecta nube uelut indices curriculi, certam celati syderis sedem foliorū statu conuersioneq; demonstrent, imò uerius solarij uicem exhibeant, ita etiam, ut non aperto sole, horas colligere possimus. Plinius lib. 20. cap. 21. duo eius genera posuit, quae foliorum amplitudine discernitur. In satiuis maiorem Gręti Malopen, alteram (ab emolliendo alio, Malachen dixerunt, Sylvestrem, cuius folium grandiusculum est, & albæ radices, quam Althęam, & ab excellentia effectus Aristalathęam uocare. de hac uide suprà in Althęa. Satiua Malua quondam in hortis ad cibos se rebatur, ut ea ratione melioresceret, & cultura iocundiorē saporem referret. Indicantq; hoc Flaccus in Latinis, in Græcis Hesiodus, quotidianum prō olere Maluæ usum fuisse,

DES C R I P T I O.

Maluæ duo sunt genera, Altera rubentia folia: altera uero canida habet, formam similem, & radices candidas.

T E M P E R A M E N T U M.

Malua refrigerat & humectat in primo gradu. Ägineta inquit, Malua refrigerat quidem, sed non evidenter, magis autem humectat: unde etiam aluum subducit, idq; propter genuinam eius uiscositatem.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Maluæ folia proflunt contra calida ac dura apostemata, contrita & superposita.

Ad maturandum terantur folia cum recenti axungia porcina, & super tegulam calidam ponantur. Hoc etiam ualet contra duritiam splenis & hepatis. Folia ad hanc rem sumuntur cum uiridia sunt.

Radix efficacior est quam folia uiridia siue arida.

Radix Maluæ in aqua elixa, & deinde contrita, admixtaq; oui albo & farina hordeacea, calidis abscessibus imposta, eos refrigerat atq; emollit.

Radix & semen leniter molliunt.

Herba etiam cocta cum radice, ferè ad consumptionem aquæ, apparebit quasi quedam uiscositas: quæ superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit.

Ex aqua in qua Malua cocta fuerit, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad apostemata inungenda. Recentia folia Malua decocta, & uulneribus imposta, ea sanant.

Flóres cocti cum aqua mulsa, uel uino, & postea contusa, sanant duratubera, ut ulcera & strumas.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Tollit dolores sedis, & membrorum conquassatorum, imposita.
Semen cum uino & oleo oliuarum temperatum, pellit omnes maculas faciei, illitum.

Malua cum urina hominis decocta, sanat manantia capitis ulcera, & furfures, si caput inde lauetur.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq; utilissime ex oleo imponuntur.

Est Maluae decocto uis insidentium foeminarum locos fouendo mollire.

Decoctum eius quoq; prodest erosionibus uulnorum, & intestinorum, uulnorum, sedisq; clystere infusum.

Ius decocta cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuo abibentibus reuomatur.

Malua cum foeniculo & aniso elixa ac bibita, mulieribus lacte copiam ad fert.

Cum melle contusa, ulcera oris sanat.

Eadem cum saluia contrita, & quotidie imposta, strumas, partidas, panosq; sanat, citra uulnus.

Radix mammarum uitij occurrit ad alligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitonis modo sumpta, quinis diebus emendat.

D Succus Maluae parturientibus potui datur, & soluit atq; expellit fœtum. Succus Melancholicis datur cyathis ternis tepidus, infariantibus quaternis, redditq; tales homines quietos. Prodest quoque comitalibus. Malua decocta in iuscule gallinarum uel pulli, cum farina hordeacea, usq; ad crassitudinem solidam, deinde contusa cum duorum ouorum uitellis, & oleo uiolarum in quantitate sufficienti, & parum croci, omnia simul miscendo, resoluit, emollit, atq; maturat omnia apostemata Cholerica & calida, & mitigat dolorum membrorum imposta. Fomentum ex aqua decocta circa pedes educit destillationes ex capite.

Elixatur tenellæ Maluae caulis ablata cyma additis floribus, & cum sale, oleo oliuarum & aceto, ad modum acetarij comeditur, & morbis praedictis auxiliatur.

Ad menstrua prouocanda certum experimentum.

Radix Maluae ad modum digiti crassa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum, & superspargatur puluis scammonij, & subdatur, ungatur tamen prius cum melle si uolueris.

Ferunt hominem omnibus morbis caritatum, si qualibet die ex succo Malue aliquid sorbeat.

Valeat hæc herba contra omnes aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uesperparum, apum, muris aranei.

Quin &

Quin & trita cum oleo cuti^q; illita, hominem ab iniuria talium bestiolarum defendit.

DE AQVA MALVÆ.

Quando Malua floret, radix unà cum caulibus minutim concienda erit, & distillanda circa principium Maij.

Aqua Malvæ per diem, & circa noctem quater, & singulis uicibus iiiij. uncijis bibita, auxiliatur punctioni laterali & pleuritidi, purgat uulnera. Eadem sex, aut octo uncijis pota, mollit & subducit aluum, compescit dolorem matricis, rumpit & sanat interiores abscessus. Itidem in potu sumpta tollit dysenteriam, pellit calculum, dolorem uescicæ reprimit, purgatq; renes & uescicam.

Temporibus illita, conciliat somnum. Si ea fricentur pedes laborantis calida febre, inducit quietem, & sedat siccitatem.

Parotidas pellit, auribus tepida instillata, & foris applicata, & in potu sumpta. Tenacissimo auxiliatur pota, & linteolis alio imposita.

Sanat morsus uenenatorum, si inde lauentur, & linteolis applicata, pellit scabiem & pruritum atq; maculas corporis. Eadem pota pestis ueneno resistit, & preseruat ne aliquis corripiatur eo morbo.

Itidem uulnera implet carne imposta, uel si ex ea lota fuerint.

DE AQVA FLORVM
Maluæ.

Aqua hæc mane, meridie ac uesperi singulis uicibus iiiij. uncijis bibita, facit ad termina intestinorum calefacit & lenit.

DE MALVA MAIORE.

NOMENCLATVRAE.

Mόλοχη.

Malua sativa maior.

Malua hortensis.

Malua Romana.

Malua transmarina.

Ern Rosen.

Winter Rosen.

Römisches Pappelen.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQVE

C ANNOTATIO IN MAIOREM MALVAM.

MALVA maior est, ut Ruellius, & Doctor Hieronymus Bock scribunt, quam Germani Eri Rosen & Winter Rosen à tempore appellant, quia à tempore messis usq; ad hyemem flores gerit rosis similes, flores ij minus quam rosæ fugaces, diuq; uigor & uita durat. Hæc Rosa apud ueteres Græcos μόλοχη appellata fuit, cuius folia cum sole circumagi Columella tradit, ubi inquit: Et molochē prono sequitur quæ uertice solem. Romani Maluam sati- uam ac Maluam hortensem eam quoq; appellant. Quidam Maluam Romanam uocant. Vulgus pulchritudinem eius demirans Rosam transmarinam cœpit appellare. Nemo non hanc hortis suis serit.

D E S C R I P T I O.

Malua maior ac satiua, ut Ruellius ex Theophastro probat, saepe grandescit in arborem & baculi usum præbet, folijs amplis, cir- cinatæ rotunditatis, rarioribus in ambitu segmentis. Caudex sim- plex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pul cherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculo dependen tibus, qui uenustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de prin cipatu certarent, cum nec colore superantur, purpureo uermicula tōue, nec etiam interdum candido, odore tantum uinci constat.

D Vicissim è maluaceo caule funduntur Rosæ, quædam iam patent, quædam nascentibus similes, nunc primum exeunt, aliæ conuolu tis adhuc foliorum paniculis nondum dehiscunt. Capitula quæ dam brevibus innixa petiolis, & leniter in mucronem fastigiata, primum è caule proiliunt, ijsq; paulatim intumescentibus, præ gnantia florum inuolucra fatiscunt, in quibus dehiscentes rosæ se te pandunt, & explicantur in folia, structili quadam serie numero fa, calycibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, qui bus, decidentibus erumpunt purpurea stamna. His foetus succe scit, multipliciter tunicatus, atq; in umbilici formam numeroso se mine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum maluarum modo semina recluduntur.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Malua maior humida constat natura, quemadmodum & aliæ species Maluæ, & ad uarios affectus tam exteriores quam interio res ualde est accommodata.

Herba, radix, aut semen in lacte, aut uino si decoquantur & in potu sumantur, sedant calidam tussim, sanant pulmonem exulceratum, Singulare quoq; remedium est contra Phthisim.

Malua maior in uino aut aqua decocta, atq; melle & alumine ad dito, medetur oris gutturisq; exulcerationi, atq; putredini, si deco ctum illud

Etum illud gargarizetur, & aliquandiu in ore contineatur.

DE AQVA MALVÆ MAIORIS.

Aqua destillata ex Rosis Maluæ maioris ualde probata est contra oris aphtas, & contra omnes tam exteriore quæm interiores calores, medetur sacris ignibus & gutturis ulceribus, & omnibus alijs tumoribus, gargarizata, uell linteolis foris applicata.

Eadem saepius pota, preciosa aqua est, ad omnes interiores calores febrium, refrigerat & emollit omnia pulmonis laterisq; apostemata.

Sanat & mitigat dysenteriam, calidos abscessus locorum mulierium, renum atq; uiscicæ.

Eandem quoq; habet uirtutem, quæ aqua ex alijs speciebus Malvæ destillata,

DE MANDRAGORA.

NOMENCLATVÆ.

Μανδραγόρας.
Ανθρωπόμορφος.

Mandragoras.
Mandragora.

Alrun.

ANNOTATIO IN MANDRAGORAM.

MANDRAGORAM quidam Circeam appellant, nomen illi facientes à Circe: quoniam creditur radix eius amatorijus ue-
neficijus utilis esse. Pythagoras Anthropomorphon eam uocauit,
quæ uox humanae formæ plantam significat. Vnde agyrte & circum
foranei impostores occasionem arripuerunt, qui radicem humana
effigie insignitam circumferunt, & Mandragoram esse testantur.
Fingunt autem eam sub patibulo nasci ex urina pendentis furis, &
in effodiendo adeo alte clamare hos homunculos, ut obturatis au-
ribus erui oporteat: quod faciunt hac radice canis caudæ adalliga-
ta, & plura alia fabulamenta fingunt, quo nummos ab ignara ple-
be extorqueant. Sunt autem illæ radices ficticiæ, & manu factæ ex
cannarum radicibus, humanae effigie sculptis, postea plantatis:
scuntur radiculæ paruæ, quæ representant capillos, herbam, pecti-
nis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, ut radix esse uideatur,

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Hieronymus Herbarius inquit, à radice Bryoniae eas radices formari. Columella tamen Mandragoram semi hominem uocat, sed deceptus est, uulgi opinionē secutus, uel (quod magis probandum est) ita scripsit, quia eius radix in duas fibras, ueluti in duo crura dividitur. Vera Mandragora folijs lactucæ formè est similis, radicem habet magnam, cuius in medicina multus est usus. Baccas fert magnas, & nigras, quas comedentes pastores leni sopore soporantur. Dioscorides duo genera ponit Mandragoræ. Altera quæ candida est, & mas appellatur. Altera nigra, quæ foemina dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora refrigerat & desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radicem eius, si quis comedat, uel ex ea bibat, tam fortè somnum conciliat, ut in urendis, aut secundis ex corpore membris, dolor non sentiatur.

Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, traictasq; per colum seruant, utentes cyathi unius mensura contra uigilias, & grauissimos dolores in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint.

Sopiunt poma etiam in cibo, & naribus olfactu admota. potest idem & eorum succus: uerum largiore utroq; modo, usu uescentes olfactantesue obmutescunt.

D Folia eius contusa ac capiti imposta, scabiem cito curant.

Oleum ex Mandragora conficitur hoc modo: Accipe poma Mandragoræ, atq; ea in oleum oliuarum pone, & in eo per tres, aut quatuor dies macerari sine, deinde oleum illud decoque, ac lineo panno percola.

Hoc oleum temporibus illitum, somnum & quietem conciliat, quando aliquis dormire non potest.

Idem ingentes calores ex homine repellit.

Cortex eius confert ad remedia oculorum.

Cortex trium obulorum pondere pudendis mulierum appositus, menses & fœtus mortuos trahit.

In puluerem contritus cortex, & clystere infusus, somnum & quietem maximè conciliat.

Radix in uino cocta, atq; applicata dolorem membrorum in paralysi ac podagra mitigat.

Succus eius cum lacte mulieris temperatus, ac temporibus eorum, qui in febre acuta dormire nequeunt, illitus, somnum provocat.

Radix trita ignibus sacris cum aceto, & serpentium iecibus, cum melle aut oleo succurrit,

Strumas

A Strumas panosq; ex aqua disfcit, & cum polenta articulorum dolores sanat;

RE MEDIA CONTRA MANDRAGORAM

in potu sumptam, ex Diocoride.

Sequuntur haustam Mandragoram quam primum sopor, languor, & inexpugnabilis somni necessitas, nihil à morbo qui lethargus dicitur, differens. Prosunt antequam quicquam horum fiat, uomitiones, & à uomitionibus statim mulsa aqua nitrumq;, & absinthium cum passo dulciu[m] uino sumpta. Rosaceo præterea, & aceto caput inspergendum excitandumq;, & commouendum corpus. Admouenda itidem quæ olfactu excitent, Eupatorium, piper, sina, Pe, castorum, ruta, omniaq; ex aceto trita.

DE A Q V A M A N D R A G O R A E .

Herbam & radicem contusam destillato in fine Maij.

Aqua Mandragoræ modice sumpta, uel fronti & temporibus illita, somnum conciliat.

Mane ac uesperi tribus aut quatuor diebus fronti, & temporibus illita, sedat capitis dolores ex calore prouenientes. Extinguit omnes calores linteolis applicata, repellit ita omnes dolores, & apofemata,

DE M A R R U B I O .

NOMENCLATVRAE.

Πράσιον.

φιλόφαγος.

Marrubium.

Prasium.

Ballote.

Marrubium nigrum.

Marrubium sylvestre.

Androm.

b h

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN MARRUBIVM.

C

MARRUBIVM est quod Græci ob amaritudinem ita uocant, ut Platina scribit, Apud ueteres inter primas herbas numerabatur, fuitq; in maximo nominum honore, quemadmodum multis in medicina etiam usus, præsertimq; in laxandis liene & iecore, curandisq; multis alijs morbis & uitijis. Marrubium, ut Hieronymus Herbarius inquit, Germanis dictum Andorn, quod morbo eius nominis pueris admodum procliui ac familiarí auxilio sit. Duplex quidem est: Album quod odore est iucundo, sapore amaro, Aliud uero nigrum, odore foetido, & folijs non usq; adeo albis, Græci appellant balotem, nos Marrubium nigrum. Est etiam Marrubium sylvestre, quod est genus Sylvestris Gallitrici.

D E S C R I P T I O.

Marrubij folia sunt pollicis magnitudine, rotunda & hirsuta: Flores & semen diuisa sunt per ramos, estque semen rotundum & acre. Caules habet candidos, asperos & quadrangulos, foliaq; amara. Gaudet rure & arenosis locis, acquirit cœruleum florem in aculeato scapo. Dioscorides inquit, Marrubium nascitur in ruderibus & circa areas domorum.

T E M P E R A M E N T U M.

D Marrubium calefacit atq; desiccatur in secundo ordine. Durat unum annum, habet naturam dissoluendi ac aperiendi.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Herbæ huius succus, uel semen in uino cum mellé si decoquatur, & potui detur, opitulatur tabidis tussilientibus & suspriosis.

Ad pestem Marrubio uti conuenit, folia eius uel succus linteolo applicari debet. Secundas educit.

Succus in sole siccatus, & melle atq; uino permixtus, & oculis illitus, eorum claritatem adiuuat.

Folia cum melle temperata ac illita, sordida purgant ulcera, laterum dolores mitigant, in uino sumpta.

Succus permixtus cum oleo oliuarum, atq; auribus instillatus, dolorem inde pellit.

Marrubium conduceit ischiadicis, & uitijis ueſicæ.

Contra tussim, Recipe ſcenicum, & anethum eodem pondere, & tertiam partem Marrubij adde, atq; in uino decoque, deinde linco percola, ea potio tussim sedat.

Cui intestina dolent, uel fracta sunt, Marrubium cū melle in uino decoquat, ea potio frigida ſepius sumpta, optimè prodest.

Cum dulci radice, & ſemine ſceniculi, in uino ad tertias decoctum, atq; percolatum, & cum ſaccharo edulcatum, prodest contra uitia inten-

A uitia intestinorum, & obstructionem urinæ.

Marrubij folia sicca cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus cum melle temperatus, datur suspiriosis, tussientibus & tabidis.

Mulieribus à partu non purgatis datur, ut menstrua & secundas extrahat.

Item in difficulti partu, & his qui uenena hauserunt, aut à serpentibus demorsi sunt, pōtio prædicta etiam sumenda est.

Ad lumbricos, Accipe Marrubij, Absinthij, & lupinorum partia pondera, & in aqua mulsa cum uino decoque, & bis aut ter umbilico impone, necat lumbricos.

Ad unamquāc scabiem contunde Marrubium cum axungia, & imponē.

Marrubium est peculiaris medicina, contra uermes aurium, hydropsim, disuriam, & intestinorum tormina, aperit oppilationem iecoris atq; lienis:

Ad grauem tuſſim, ut Apuleius docet, Marrubium coques ex aqua, & dabis ei bibere, qui grauiter tuſſiunt, sanabit mirifice.

Ad condylomata Marrubium combure, eiusq; cinerem infrica, sanabit.

B Si quis uenenum sumpsit, herbae Marrubij succum dabis ex uino veteri: discutit nanq; uenenum.

Herbae Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit.

Ad pulmonis extensionem, Accipe Marrubium ex melle coctū, mirè sanabit.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, marrubij succo cum oleo rosaceo permixto perunges eu m: sine mora sanabitur.

EX IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum prassij, florum rorismarini manip. semis, dulcis radicis, sc. petroselini añ. m. 5. liquiritiae mundatæ drach. x. passum, prunorum, iuiubarum ana unc. i. sc. communium drach. v. de duabus radicibus unc. quatuor cum aqua & parum uini granatorum. Bulliant omnia ulq; ad consumptionem mediæ partis: deinde colentur, & dulcorentur cum saccharo sufficienti, & sumat patientis ad quantitatem mediæ cyathi, quia mirabiliter sanat colicam & stranguriam.

Vinum Marrubij in autumno ex dulci musto confectum, omnia interiora membra purgat & aperit, quotidie bibitum. Conuenit quoq; uitij pectoris, & omnibus quibus marrubium.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DE AQUA MARRUBII.

C Tempus destillationis eius est, ut tota substantia, radix, caulis & herba inuicem concisa in fine Maij distillentur.

Aqua Marrubii mane ac uesperi ad ij. uel iiij. uncias pota, facit ad tussim, difficultatem spirandi, excretionem sanguinis, hydroponem, confortat stomachum, pectus, pulmonem, iecur, lienem, renes ac uescam. Confortat foetum in utero, à grauidis fœminis duabus uncis pota. Ingenium & memoriam confortat, & acuit, capiti illita.

Auribus instillata dolores earum leuat, purgat & mundat rectionia uulnera, mane ac uesperi inde lota. Sanat quoq; aperta ulcera.

Pota pellit phantasmata, & mala insomnia.

Sanat omnes tumores illita.

Et hydroponi laborantibus subuenit, si contineant se ab humidis, & alia nimia potionē.

DE MASTICHE.

NOMENCLATVRÆ.

Masticum.

Mastiche,

Mastix,

Ein weiß Gummi.

D

ANNOTATIO IN MASTICHEM.

MASTICHE, ut Dioscorides inquit, est resina quæ ex lentisco arbore nascitur. Plurima autem & probatissima nascitur Mastiche in Chio Insula, bonitateq; in ea antecedit quæ pellucet, & Tyrrhenæ ceræ candore suo similis est, crassa, friabilis & odorata: quæ contrà uiridis, deterior. Adulteratur Mastiche admistis pinea resina aut thure. Importatur & ex India, quadam è spina, Mastiche, Item ex Arabia, Galenus in duo genera colligit, nigram & candidam: nigram Aegyptiam: candidam Chiam uocari prodens. Auulgò & Pharmacopolis Mastix dicitur. Sed Plinius & Dioscorides Mastiche nominatio casu dixerunt.

TEMPERAMENTVM.

Mastiche probatissima est, quæ splendida & candida est. Calefacit & desiccat in secundo ordine. Habet naturam molliendi & digerendi, unde & stomacho, iocineri, & aluo quæ superfluo Phlegmate obducta est, conducebit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Duris apostematibus prodest, emplastrī modo imposta.

Oleum

Oleum Mastiches easdem habet uires: stomacho accommodatum est, multos malos humores attrahit.

Mastiche in aqua decocta, & semine fœniculi admisto pota, concoctionem adiuuat.

Add dolorem ginginarum, Accipe Mastichen in puluerem redam, & admisce olybanum, & ei parti maxillæ impone, in qua gin giuæ dolent, opitulatur.

Mastiche manducata dentibus, eos candidos reddit, expurgat cerebrum ex malis humoribus, eo modo usurpata,

Dioscorides inquit, Mastiche additur in dentifricia, & illitio-nes ad exterendam cutem in facie, item ad replicandas palpebras. Adhibetur sanguinem reijcentibus, tussi ueteri. Commanducata oris halitum commendat: & ginginarum tumores reprimit,

DE MELLE.

NOMENCLATVRAE.

Mēl.

Mel.

Honig.

Hydromel, Aqua mulsa, uulgo Mel-do dicitur. Med oder Honig wasser.

Oximel. Honig mit Eßig.

Melicratōn, uel mullum. Honig mit Wein. Ein Claret oder Hippocras.

ANNOTATIO IN MEL.

MEL à Græcis mēl dicitur, Venit hoc ex ēre uergiliarum ex- mortu, uel sydere Sirio splendente, sublucanis temporibus. Sunt qui dicant Mel esse coeli sudorem, alij siderum saliuam, alij purgan-tisse aēris succum. Mellis tria sunt genera, Vernum, ex floribus, constructo fauo, quod ideo uocatur Anthinum: hoc quidem at-tungi uetant, ut largo alimento ualida exeat soboles. Alterum genus est mellis æstiui, quod uocatur Horēon, à tempestiuitate præcipua, ipso Sirio exsplendescente post Solsticium. Tertium genus mellis minimè probatum, sylvestre, quod Ericæum uocant, conuehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in sylvis. Præci-pue herbae ex quibus apes matutinum rorem colligunt, unde mel conficiunt, sunt Rosa, serpillum, apiastrum, papauer, faba, lens, pisum, ocytum, cythiris. Optimum tamen mellificium est, quod

DE HERBIS, CAETERISQVE

C ex thymo fit, & ob hanc rem sicutum mel & atticum palmam fert, propter thymi abundantiam & suavitatem. Mel decoctum crudo melius habetur, neq; enim adeo inflat, aut præcordiorum dolores, ac bilem auget. Corporibus frigidis & humidis conuenit. Semibus ergo mel perutile, ut Galenus inquit: in uigenti autem ætate, & calida intemperie, in bilem perueritur. Democritus semel interrogatus, quo nam pacto, & inoffensa ualetudine homines, & longioræ uita uitam prorogarent, respondit: Si extera oleo, interna melle delinantur. Ex melle fit Hydromel, quod aquam mulsam uocant. Hanc uulgò uocant medonem. Oximel uinum ex aceto, & melle factum. Oenomeli, id est mulsum uinum, coctum cum melle. Id etiam multi melicraton appellant, hinc Hermolaus inquit: Iulius pollux nescio quām recte, melicraton scribit esse, quod nunc oenomeli uocamus. Cæteri magno hæc discrimine separauerunt, Dioscorides melicraton dicit, à Romanis aquam mulsam appellari, uel dulcem aquam.

TEMPERAMENTVM.

Mel natura calidum est in primo gradu, & siccum in secundo. Galenus inquit, Mel desiccat & excalfacit ordine secundo. Primum bonitatis locum obtinet mel, illud quod uerno tempore ab apibus conficitur, Deinde estiuum magis probatur. Autumnale im probatur, nullisq; uiribus est præditum. Mel quod in Germania habetur optimum esse iudicatur, quod præ dulce est, & rutilum, neq; ualde humidum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Candido melle utendum est in medicinis refrigerantibus. Rutilio autem in calefacentibus medicinis.

Sylvestre mel, non est tantæ virtutis, quām domesticum: Mel conductit hominibus debilitatis, usurpatum ut aqua mulsam. Hominibus natura frigidis in calido iuscule exhibendum est. Natura uero calidis, in calido iuscule dandum.

Mel cum Caniphora permistum, & ad tres dies repositum, maculas faciei exterit, si ex eo inungatur. Idem præstat mel cum felie bouino permistum.

Mel pectus expurgat, emollit apostemata, tam foris quām intus in corpore existentia.

Sanantur impetigines decocto cum liquido alumine melle inunctæ. Sanantur eodem pedum clavi. Contra incertos aurium sonores doloresq; cum trito fossili sale tepidum instillatur. Medetur & faucium uitijis mel, tonsillis & anginis, in quem usum gargarizatur, & eo colluunt os. Crudum omne mel inflat, ut Dioscorides ait, aluū & tuſſim proritat, ob quā causam despumato uti oportet.

Mel mun-

Mel mundificat, oppilations splenis atq; hepatis aperit, auxilia tur hydropicis, membra debilia corroborat.

DE A Q V A M E L L I S.

Mel ex apibus distillationi conueniens est, quod colore can didum est. Hoc antequam distilletur, admisceri debet puræ & al bæ, lotæq; harenæ, quæ neq; siccata, neq; arefacta sit, ignis primo debet esse lenis ac lento. Si caput saepius hac aqua lotum fuerit ac illum, facit prelongos ac pulchros capillos.

Oculis instillata ualde prodest, pellit quoq; albugines oculorū. Mundificat impura uulnera & uetera ulcera, si per diem semel atq; iterum ex ea lauentur. Facit carnem in eis renasci, saepius inde lota, uel si linteolum in ea madefactum, illis imponatur. Omnibus ambustis medetur linteolis imposita.

ALIVS MODVS DISTILLANDI MEL.

Accipe mellis quantum uolueris, & immitte illud in uitream me tam distillatoriam, & repone xiiij. dices sub simum equinum; & uide ut bene operiatur, deinde uitrum impone fornaculae distillato riae, que cinere sit repleta, mel illud lento igne distilla per uitream metam distillatoriam, quam Alembicum uocant, cum autem stilla re inceperit, tunc partem ignis ex fornacula extrahe, aquam albam quæ primum uenit excipe, lutea autem aqua ueniente, eam separa tim excipe & reserua. Item quando hominem pestis inuadit, Accipe huius aquæ duas uncias, aloe epatici, myrræ rubæ, croci orien talis singulorum decem grana, & folium puri auri, ea inuicem con trita in des huic aquæ, & egrotanti potui dabís, medetur isti morbo, & multis alijs morbis,

DE MELIOTO.

NOMENCLATVRAE.

Melilotos.

Melilotum.

Melilotus.

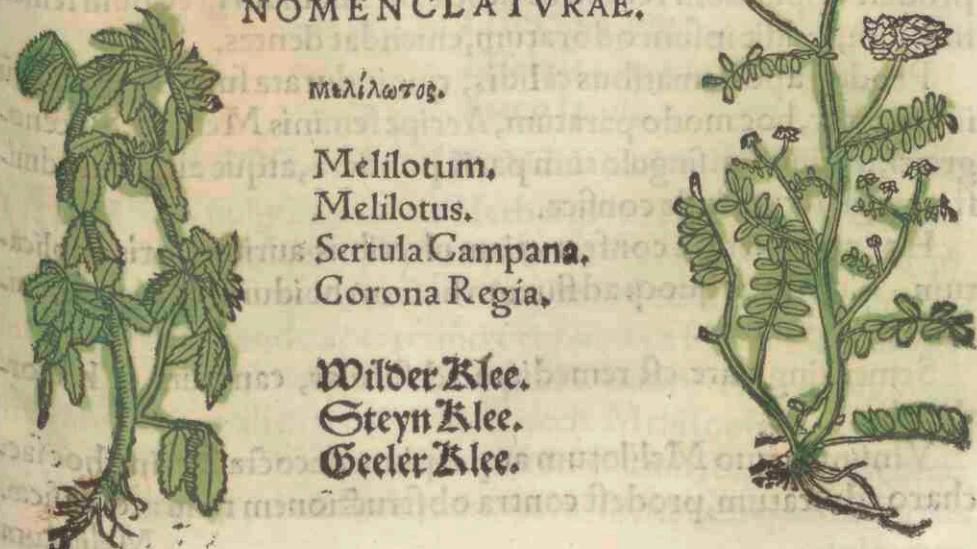
Sertula Campana.

Corona Regia.

Wilder Klee.

Steyn Klee.

Geeler Klee.

DE HERBIS, CAE TERISQUE
C ANNOTATIO IN MELIOTVM.

MELIOTVM, Plinius & Celsus Romani sermonis candidi autores, Sertulam Campanam appellant. Cato nulla diminutione usus Sertam Campanicam dixit, ab usu & natali solo tota appellatione hac illi facta: quia folium eius coronamentis sit dicatum. In Campania autem Italie sit commendatissima: uulcus medicorum Stein Klee interpretatur. Est enim genus trifoli, Dioscorides hanc utpote triuiale non depinxit, circa Nolam tamen Italie gigni, coloris lutei odore languido tradit. Verum tria, ut Ruellius scribit, eius inueniuntur Herbarie rei prudentibus fastigia, uulgarre statim ab radice fruticosum, cubitale, flagellis exilibus, coma trifoli, minuta ac lente fimbriata, flosculo melino, odoris eiusdem cuius & herba, nempe suavis, tereti ac per ramos diffuso semine. Alterum aspectu cano, croci odore ac flore, pinguissimis ac breuiissimis folijs. Tertium simile fœnogræco, folio raro, semine in lunate silique, glauco, rotundo, flore luteo, odorato. Aliqui etiam Coronam regiam appellant, cuius figuram quodammodo refert.

D E S C R I P T I O.

Melilotum planta est, super terram inflexa ac propagata flore luteo, coronæ regiae similis. Radicem intra terram habet longam, & fruticosam,

D TEMPERAMENTVM.

Calefacit & exiccat in primo gradu.

Semen tribus annis durat integris uiribus.

In medicina hoc usurpatum cum corticibus, est enim semen adeo minutum, ut non absq; corticibus comode possit usui esse. Habet uirtutem confortandi, causa boni odoris.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Semen decoctum in uino & bibitum, discutit flatus ex intestinis, prodest oppilationi renum & vesicæ. In iuscum uel cibum semen inditum, reddit ipsum odoratum, emendat dentes.

Prodest apostematibus calidis, que indurata sunt, si emplastrum imponatur, hoc modo paratum, Accipe seminis Meliloti, & fœnogræci, seminis lini singulorum paria pondera, atque albo ouí admixto, emplastrum inde confice.

Hoc emplastrum confert etiam ulceribus aurium foris applicatum. Conducit quoq; ad fluxum hemorrhoidum, & ulcera genitalium, impositum.

Semen singulare est remedium ad fistulas, cancrum & hemorhoidas.

Vinum in quo Melilotum atq; Apium decocta fuerint, hoc sacharum edulcatum, prodest contra obstructionem renū atq; vesicæ. Melilotum

Melilotum confortat cerebrum, & memoriam atq; etiam membra, si ex eo bibatur. Illitum quoq; idem præstat.

In uino decoctum atq; potum emollit, atq; bene concoquit, uenris dolorem leuat, sanat uulnera: singulare est remedium contra calculum quoq; modo usurpatum, expurgat renes & uescicas. Madefactum in aceto aut rosaceo, capitis dolorem lenit.

Oculis medetur cum lacte aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores mitigat, & capitum cum rosaceo, Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda.

DE A Q V A M E L I L O T I .

Ad distillationem conuenientem folia cum floribus ex caulis deceptentur circa finem Iunij.

Aqua Meliloti pota medetur illis qui perturbatos habent sensus filiente oculum in ea madefactum capiti circumligetur, sensus enim restituit & conseruat, facit ad memoriam pota, corroborat caput, præseruatq; ab imminentibus morbis.

D E M E L I S S A .

NOMENCLATVRAE.

Μελισσόφυλλοφ.

Melissa.

Apiastrum.

Melissophyllum.

Citrago.

Melifolium.

Mutter Kraut.

Melissen Kraut.

Herz Kraut.

ANNOTATIO IN MELLISSAM.

MELISSA uulgò dicitur ab Herbarijs herba illa quam Dioscorides Græce Melissophyllum, Latine Apiastrum uocat, eo qd apibus sit iucundissimum, unde & hac herba rustici confricare solent aluearia, si quando apes retinere cupiunt ne fugiant. Nicander Meliphyllo quasi mellis folium appellat. Latini etiam citraginem ab odore citrei mali dixerunt. A Græcis Melissophyllum dictum est, quasi folium apium & melleum siue mellitum folium. A Germanis Mutter Kraut, id est herba matricaria dicitur, eo quod matricis doloribus

DE HERBIS, CAETERISQUE

C doloribus & affectibus subueniat; folijs eius, ut Hermolaus inquit,
etiam ad coronamenta puellæ utuntur.

DESCRIPTION.

Melissa herba est incisuris diuisa & odorata, natura similis Ma-
ioranae.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in secundo ordine. Tam sicca quam uiridis in
medicina usurpatur. Potest siccari ad solem, & deinde suspendi in
loco umbroso, durat synceris uiribus sex annos. Habet uirtutem
confortandi cor. Virtutem æquat Maioranæ, uerum hæc cocta ma-
iorem efficaciam habet, nam ita sumpta, menses longo tempore ob-
structos trahit, purgat matricem, affert mulieribus robur pariendi.

VIRES AC IUVAMENTA.

Melissa in uino decocta, prodest contra magnam animi defecti-
onem ex frigida intemperie prouenientem, qualis accidere solet
mulieribus. Folia Melissæ in uino sumpta, medentur uenenato-
rum, & præcipue rabidi canis morsibus.

A ieiuno comesta calefacit stomachum refrigeratum, concoctio-
nem adiuuat.

Si mulieres ex ea bibant, cohabet præcipitationem matricis.

D Folia eius superiori parti capit is imposita, multos prauos humo-
res educunt, caputq; leue reddunt.

Folia cum sale temperata & manducata, medentur asthmati, &
thoracem expurgat. Utile est melissa fœminis insidentibus ad du-
cendos menses.

In uino cocta ac bibita confortat cor, calefacit stomachum.

Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs cum sale decocta. Ca-
ligines oculorum succo cum melle inungi eximum habetur. Suc-
cus fœminas purgat, inflationes discutit, & ulcera sanat, Articula-
rios morbos sanat, canisq; morsus.

Melissophyllum marrubio simile est facultate, ut Galenus in-
quit, sed plurimum ab eo trincitur, quamobrem nec utitur eo qui-
spiam. Superuacaneum si quidem foret præsentे marrubio, cuius
tantus est ubiq; terrarum prouentus, uelle uti Melissophyllo. Cæ-
terum si cui forte ad manum quandoq; marrubium non fuerit, illo
uti liceat, modo non exciderit, quanto ab hoc exuperetur.

DE AQUA MELISSÆ.

Herba ipsa sola minutim concisa in fine Maij distillatur.

Aqua Melissæ per diem bis & singulibus uicibus ad duas uncias
pota, & capillus quoq; si inde lauetur nō sinit hominem canescere.

Eadem pota homines ira commotos ac tristes iterum exhilarat,
bonos reddit sensus, & iucundum colorem.

Confert

Conseruit ei cuius stomachus ex frigore uel repletione grauatus est, si iejunus iij. uncijis eam biberit, sanabitur.

Melissa concisa & parumper contusa bono uino perfundi debet, & per noctem ita reponetur, in fictili vase bene obiecta, deinde distillabitur. Eius aquæ si quis unum cochlear iejunus biberit, alacres facit sensus, bonum ingenium & memoriam.

Opitulatur hæc aqua, si homo fuerit tactus apoplexia, uel si membra tremere inceperint, siue sit caput, manus uel pedes, quotidie tribus uncijis pota, uel membris inde fricatis. Lingua quoq; ex ea fricata, reducit loquelandam amissam. Medetur morbo comitiali in potu sumpta, bonum reddit oris anhelitum, sedat omnes interiores tumores, pellit colicam & affectus intestinorum, purgat matricem, facit quoq; ad aquam intercutem. Succurrit febri quartang, medetur scabici & corporis ulceribus, si inde lauentur. Prodest ulceribus oris gargarizata, Sedat dolorem dentium.

Item pota dysenteriam remouet, succurrit in spiritus difficultate non nisi recta ceruice spirantibus, laxat thoracem. Cum sale applicata strumas ceruicis pellit, purgat ulcera, articulares dolores sedat, si ea fricetur. Est peculiaris aqua contra strangulationem uulnæ, in potu enim sumpta, statim auxiliatur: Eadem pota malum sanguinem consumit, bonumq; sanguinem iterum generat.

DE MENTA.

NOMENCLATVRÆ.

Hedysarum.

Menta.

Menta odorifera.

Menta sarracenica.

Menta romana.

Menta alba;

Mintz.

Balsam frant.

Unser Frauens Mintzen.

DE HERBIS, CAETERISQUE
ALTERIUS GENERIS.

NOMENCLATVRAE.

Καλαμίνη.

Calamentum.

Nepeta.

Calamentum montanum.

Menta non odorifera.

Steyn Mintz.

Kazzen Mintz.

Nept.

ANNOTATIO IN MENTAM.

MENTA suauissimi odoris herba est, & notissima omnibus, humanoq; generi pluribus nominibus utilis, cum in medica-
mentorum, tum in condimentorum usu. A Græcis hedyosmos
dicta, hoc est suave olens: Menta autem appellata, quod suo odore
mentem excitet. Hanc fuisse puellam à Plutone amatā, ferunt Poë-
tæ, uersamq; in herbam sui nominis à Proserpina, cuius pellex erat.
D Excitat hæc herba, ut Platina inquit, propter inflammationem &
humiditatem, demortuam Venerem, hanc ob causam olim duces
exercitus uetererunt, ne milites hac herba uesperentur, uolebant em̄
eos tempore belli esse castos, ne usu ueneris effœminati mollesque
torpescerent.

Mentarum differentias omnes nemo rectius distinxit Hierony-
mo Herbario, ut Otto Brunsfelsius scribit. Ponit autem Sex ge-
nera mentarum, quæ hisce Latinis nominibus significantur, utpo-
te Menta, Balsamita, Calamentum, Mentastrum, Nepeta.

Prima est quæ Latine Menta rubea, uel Menta aquatica dici-
tur, quia rubeum habet caulem, & locis aquosis nascitur, Germani-
ce Bach Mintz/Rot Mintz.

Altera Balsamita & Menta saracenica appellatur, à Germanis
Balsam Mintz/oder vnser Frauwen Mintz.

Tertia Mentastrum agrestis Menta, nascitur in agris, & Germa-
nice Acker Mintz dicitur, quanquam multi uolunt, hanc esse men-
tam aquaticam.

Quarta Menta Equina, quæ nascitur albis, rotundis ac hirsutis
folijs, & caulibus marrubio foeminae non dissimilis, eam putat esse
Dioscoridis Mentastrum.

Quinta

Quinta Menta non odorifera Nepeta etiam dicta, quæ à Germanis Ragen Minz dicitur, aut Steyn Minz.
Sexta simpliciter Menta dicitur, vulgo dicitur Krauser Balsam/
Beyment Balsam Kraut.

DESCRIPTIO.

Menta in hortis nascitur ferè cubitali altitudine, crispis folijs & pinguibus, caulibus quadratis, floribus cœruleis, radice candida, intra terram ultro citroq; fruticante.

Variæ sunt species Mentæ. Domestica uiridis est tam hyeme quam æstate. Habent fermè eandem naturam, quare & eodem modo usurpantur.

TEMPERAMENTVM.

Domestica calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc in medicina uiridis uel sicca magis est in usu,

Omnes Mentæ & presertim domestica, confortant stomachum, & concoctionem adiuuant.

Menta prodest contra lumbricos, si in puluerem redacta, sumatur in lacte.

Decocto eius, si tumida genitalia soueantur, tollit euestigio tumorum.

Menta manducata & duris mammis, quæ lacte turgent, imposta, emollit, & suppurationem prohibet. Eadem comesta aluum solvit, quotidie sumpta, pulchrum reddit colorem, & quoquis tempore est salubris.

In uino & oleo decocta, mamillas lactis coagulatione induratas emplasti modo imposita, sanat.

Succus in potu sumptus cum aceto prodest sanguinem excreantibus. Idem capitis dolores mulet, fronti illitus. Aurium doloribus & tinnitus cum aqua mulsa subuenit.

Menta in uino decocta & sumpta, grauem oris halitum emendat. Poteſt addi acetum, & ore inde colluto, dentibus prodest, gingivam putridas purgat. Ita sumpta exulcerationem linguæ ex calore prouenientem pellit. Linguae scabritatem confricata leuitat.

Menta, Ruta ac Cepa, eodem pondere sumpta, admistoq; sale, simul contusa, ac imposta, natricis ictui, morsuiq; serpentis auxiliat.

Cum melle contusa, & cum aceto temperata, ac imposta rabidi canis morsui, erit remedio.

In cibo aut potu à mulieribus sumpta, menses earum proritat.

Si à iejuno dentes decocto mentæ colluantur, suppurationem eorum prohibet.

Succus cum melle temperatus & oculis illitus, discutit caliginem.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Menta cum aceto temperata, maculas oculorum tollit; propè & circum oculis illita:

Contra fluxum hemorrhoidum illine succum, & breui medetur.

Menta confortat stomachum, calefacit, cohibet singultum, uomitionem, & morbum regium discutit.

Menta morbis frigidis magnam præbet confortationem, animum lætificat, sanat nauseam stomachi.

Menta æque maribus ac fœminis fistit sanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus curat.

Vlceræ in capite infantium mirè sanat, Voci sub certamine utilis duntaxat, & qui gargarizatur uua tumente; adiecta ruta & coriandro ex lacte, Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijis.

Ad ignem sacrum herbæ mentæ succus expressus, adiecto sulphure, & aceto de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

Menta in uino decocta, uiscerum dolorem renunq; placat. In uino quoq; cum oleo decocta, apostemata dissoluit & curat, emplasti modo imposta. Vuluæ ante coitum admota, conceptioni resistit. Et in condimentis peculiarem gratiam habet.

DE A Q V A M E N T A E.

D Herba ipsa una cum caulis concisa optimè distillatur in medio Maij.

Aqua mentæ mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijis in potu sumpta, corroborat stomachum, ac cibum concoquit. Itidem pota prodest ad obstructionem iocineris atq; lienis, aperit uias urinæ utpote renum & uesicæ.

Excitat ciborum appetentiam, cohibet singultum & uomitum, in potu sumpta, uel stomacho foris illita.

Ore sepius inde colluto, facit ad malum anhelitum & gingiuas. Facit ad syncopen & uertiginem, si quis acceperit panem hordeaceum, & in hac aqua atq; in uino uel aceto maceratum, naribus ad mouerit, odor ille magnas præstat vires. Eadem bibita matricem purgat, & linteolum in ea calida intinctum, si imponatur.

Mulierum mammis induratis imposta, lac in ipso concretum dissoluit.

Omnia interius rupta sanat, à iuuenibus atq; etiam senibus pota.

Aqua mentæ permista cum ruta atq; coriandro & gargarizata, uuam quæ deorsum lata est, restituit.

Sanat scabiem puerorum si ex herba in lixiuio macerata lauenatur. Prodest contra lumbricos in potu sumpta. Cum uino temperata atq; bibita, confortat atq; calefacit frigidum stomachum.

DE MEN.

NOMENCLATVRAE.

Μένταστρος ἄγριος.

Mentastrum,
Menta aquatica,
Sylvestris menta:
Cyssimbrium.

Wild Mint.
Bach Mint.
Wasser Mint.

ANNOTATIO IN MENTASTRVM.

MENTASTRVM sylvestris Menta est, in hortensi & rustica re cunctis notissimum, satis à Dioscoride descriptum, & quale passim ab omnibus & quotidie uidetur. A Plinio aliter describitur, foliorum specie aliter à sativa differens, quasi figura ocimi, colore pulegij, propter quod quidam sylvestre pulegium uocant. Pläriq; tamen Mentastrum Mentam aquaticam esse affirmant. Prorsus tanta inter mentam, mentastrum, & nepitam societas est, ut mirum non sit misceri quando ab autoribus earum species & nomina.

DESCRIPTIO.

Mentastrum & species mentae iuxta fontes & fluuios nascens, sed folijs acutis, floribus coeruleis & in summo candidis.

TEMPERAMENTVM.

Est humidę naturę temperatum calore quodam.

VIRES AC IUVAMENTA.

Herba cum radice contusa atq; succus inde expressus atq; siccatus easdem habet uires quas succus humidus. durat annum.

Ad membra contusa ac conquassata decoque maluam cū uino, admistoq; succo, illine, tum sanat, atq; rubram carnē inde remouet.

DE HERBIS, CAETERIS.QVE

C In sanitate deterioris usus est Mentastrum quam satiua, potest in medicina usurpari ad omnia quibus menta medetur, sed tantum foris adhibetur, non intrò sumitur.

DE AQVA MENTASTRI.

Superiores partes mentastri folia atq; caules inuicem concisa, in medio Maij distillantur.

Aqua mentastri mane ac uesperi singulis uicibus iiiij. aut iiij. uncijis in potu sumpta, facit ad suffusionem fellis. Itidem sumpta calefacit stomachum.

Ad graueolentiam oris ex dentibus contractum, si inde os scpius colluatur, halitum emendat.

Naribus indita caput expurgat à malis humoribus.

A balneo bibita, ruptis medetur.

DE MERCVRIALI.

NOMENCLATVRAE.

D

παρθενίον.
Λινόζωσις.

Mercurialis.
Linozostis.
Parthenion.
Herba Herculis.
Vnguentaria.
Hingelkraut.
Scheißkraut.
Mistmilt.
Kuhwurtz.
Hunds milt.
Speckmalten.

ANNOTATIO IN MERCVRIALEM.

MERCVRIALIS diuino nomine se commendat, à Mercurio enim nomen ei inditum est, qui eam inuenit, uiresq; ac uirtutes eius hominibus indicauit, unde & Græci ἐρυζὸν πάσεν, id est Mercurij herbam appellauerunt. Vulgaris herba est, uinetis & campis ferè omnibus nascens: aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna præcipuaq; illi in deſcienda aluo naturæ uis est, & à cunctis in medicinæ usu recepta. Numerauit & M. Cato hanc inter eas herbas quæ familiam rusticam ad deſciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendo esse. Duplex genus eius est, Sexu discernuntur, ut

tur, ut Dioscorides inquit. Semen fert fœmina racemosum & multum. Mascula verò iuxta folia exiguum, rotundum, binum, testiculum specie pendens.

DESCRIP TIO.

Mercurialis gaudet uinetis & alijs locis cultis. Caulem habet uitidem, inter folia semen luteum habet instar urticæ rubeæ.

TEM PERAMENTVM.

Calida & sicca est in primo gradu. Et est composita, ut Auerrois inquit, ex substantijs contrarijs, hoc est stiptica, acuta, & aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiis: & ideo datur in principio febrium ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi & his similia.

VIRES AC I VVAMENTA.

Mercurialis in cibo sumpta, soluit aluum. In aqua elixa, epoto iure, aquam detrahit & Choleram. Capo decoctus cum Mercuriali, iusculo deinde assumpto, prodest tumenti stomacho, relaxat pectus, pellit spirandi difficultatem.

Succus Mercurialis prodest tumidæ aluo, illitus. Idem subducit aluum, Præcipue confert egrotis, qui neq; per superiora, necq; per inferiora medicinam accipere possunt.

Mercurialis decocta & umbilico imposta, uentrem subducit.

Vtraq; Mercurialis soluit aluum, olerum modo in cibo sumpta.

Cum oleo rosaceo uel lirino uulue admota conducit ad ciendos menses, & educendos foetus ac secundas. Folia eius aluo imponuntur epiphoris stranguriæ & uescæ. Ad aluum soluendam decoque manipulum Mercurialis in iure gallinaceo, illudq; bibe.

Eadem cum iure gallinaceo, uel caponis saccharoq; addito, decocta ac in potu sumpta, leniter mollit aluum & euacuat. Hippocrates instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Qui biberit ex succo medium libram, ut Auerrois autor est, purget Choleram crassam & Phlegma.

Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera, & sanat ulcerationem factam ab adustione ignis. Si folia ipsius coquantur in aceto, ualent multum passioni splenis.

Mirum est quod de utroq; eorū genere à Dioscoride proditur, ut mares gignantur hunc facere, ut fœmine illam. Hoc contingere, si à conceptu succus statim bibatur in passo, edantq; folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto.

Verrucas omnium generum tollunt utriusq; folia, uel succus illitus. Semen utriusq; insparsum potioni, uel cum absinthio, uel cicere decoctum, regium expugnat morbum. Malis que serpunt, succus ex aceto medetur,

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

DE AQVA MERCVIALIS.

Mercurialis cum tota sua substantia, oportunè distillatur in principio Iunij.

Aqua hęc naribus sępius attracta, prodest ad purgandum caput, facitq; ad destillationes in oculos, nares, atq; aures. Ambustis medetur linteolis imposta, & dolores mitigat. Cum uino temperata & lineis pannis antiquis ulceribus imposta, ea curat. Matutino tempore à iejuno duabus uncijis pota, expellit superfluos calores, & crassos humores, ut Phlegma & crassam nigrā Choleram.

DE MILLEFOLIO.

NOMENCLATVR RAE.

Μυριόφυλλον.

Millefolium.
Supercilium Venetorum.

Garbe.
Schaffrapp.
Tausent Blat.
Tausent Garben.

ANNOTATIO IN MILLEFOLIVM.

MILLEFOLIVM à Gręcis Myriophyllum appellatur, non menq; sortitum est à multitudine foliorum. Numerari potest non solum inter herbas coronarias, uerum etiam vulnerarias herbas Chyrurgi em sępius eo utuntur ad potionēs, emplastra, & unguenta, propterea quōd omnibus vulneribus accommodatum est.

DESCRIPTION.

Millefolium duorum est generum, sed eadem herba. Alterum in cacumine umbellam habet cum rubentibus floribus. Alterum candidum est, Caulem habet duorum palmorum altitudine, habetq; à su-

betq; à superiori parte usq; ad terram folia crispa & circinata. Radicem intra terram fruticosam.

Mas crescit in altitudinem candidis capitilis, foemina remanet parua. Vtrunq; nascitur iuxta vias, folijs foeniculo similibus.

Millefolium tantam siccandi uim possidet, ut uulnera conglutinet, ut testatur Aegineta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Millefolium contusum & uulneribus impositum, arcet tumorem. Vulnera recentia ab inflammationis periculo vindicat, si uel recens uel siccum ex aceto imponatur. In butyro maceratum & maxillis impositum, uehementem dolorem dentium ex calida causa creatum, sedat. Radicem eius iejunus manducet laborans dentibus.

Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & uesicæ, & suspiria. Bibitur & ex alto præcipitatis cum aqua & sale. Millefolium sanguinem uulnerum exiccat.

Millefolium Saniculam & Herbam sortis olerum modo in aqua decoque, deinde iuscumola per linteum, ac admisce farinam ex semine foenogræci. Postea seuum hircinum & axungiam porcnam eodem pondere, & oleum oliuarum dimidio pondere liquefieris sine, modicoq; ceræ addito, inde confice unguentum. Hoc uulneribus quibuslibet impositum, ea cito sanat. Quæcunq; etiam putrida & antiqua ulcera sanat.

Millefolium contusum, & à mulieribus applicatum sistit nimium profluuium mensium & est secretum experimentum.

Ad disuriam, id est urinæ difficultatem, Millefolij succus cum aceto potus, mirè prodest sanatq;.

Millefolium contusum cum butyro tumoribus imponito.

DE AQVA MILLEFOLII.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut herba cum caulis inuicem concisa in fine Maij distilletur.

Aqua Millefolij mane à ieuno iiiij. uncij pota, & præcordio illata, calefacit frigidum stomachum.

Contra uentris lumbricos, prodest in potu sumpta.

Conducit etiam bibita, ei qui colorem suum ex nimio profluuiio sanguinis amisit, & purgat sanguinem, facit ad recentia uulnera, mane ac uesperi, si inde lauentur.

DE MILIO.

NOMEN.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

NOMENCLATVRAE;

Kirxos.

Milium:

Sitf.

ANNOTATIO IN MILIVM.

D **M**IΛIVM genus frumenti est, à mille dictum, propter multitudinem acinorum. Milium æstate seritur Theophrasto, & intra quadragesimum diem metitur, caulis ei arundineus, lanuginosus flos, quem circa spicam gerit. Semen in iuba profert folliculo conclusum, effusam enim illam arundinaceam comam iubam appellant, Largior aquatio detrahit folia. Milium diu seruari potest: quod maximè durat, plus centum manet annos, si condatur quo uenti non perueniant. Milium & panicum terram emacrant, & ob eam rem inter uites & arbores frugiferas serenda non sunt. Milium ad omnia panico præstantius, suauius editur, facilius concoquitur, uentrem minus coercet, magis nutrit. Ex milio fit puls & panis prædulcis, quo cisalpini ac maximè Insubres utuntur. Milij è musto subacti præcipiuus usus ad frumenta est: in annum siquidem durat panis ex milio factus, ut Dioscorides ait: minus omnibus alijs frumentis nutrit.

DESCRIPTIO.

Milium semen est cuiusdam herbe, cuius usus est in cibo. *Hoc* semen inter omnia frumenta minus nutrit.

TEMPERAMENTVM.

Milium emacrat hominem, a refacit omnem humorē hominis;

VIRES AC IUVAMENTA.

Refrigerat in primo &, exiccat in secundo ordine.

Milium

Milium ac panicum refrigerandi siccandiq; & exiguae in nutriendo vires possident, aluum morantur, ut Ægineta scribit.

Milium in posteriore parte coxendicis impositum sistit dysenteriam. Eodem modo nimium profluum menstruorum restringit.

Cum aqua hordeacea decoctum, & umbilico ac pudendis impositum, tollit diabetica passionem.

Ita quoq; tollit stillicidium urinæ.

Neruorum doloribus, & alijs feruens in sacco ponitur, neque aliud utilius: quoniam nihil leuius molliusq; & caloris capacius.

Farina eius cum pice liquida serpentium, & multipedæ plagi imponitur.

Confecta ex eo puls, aluum sistit, sed urinam cit.

Succurrit idem præsentí remedio torminibus, alijsq; doloribus feruens inditum saccis, & impositum.

DE MILIO SOLIS.

NOMENCLATVRAE.

Λιθόσπερμον.

Milium solis.

Lithospermon.

Saxifragia alba.

Cauda porcina.

Grana solis.

Herculea herba,

Meer Hirſt.

Weisser Steinbrech

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C ANNOTATIO IN MILIVM SOLIS.

MILIVM solis herba est quæ apud Dioscoridem & Plinum, tam officinis quam medicis, hodie Milium solis appellatur, quod semen candore solaris ac lucis splendore fulgeat. Sunt qui ob seminis duritiem, Herculeam herbam nominent. Est autem, ut Brunsfelsius indicat, species Saxifragiæ, unde & Saxifragia alba dicitur. Inter omnes herbas, Lithospermo nihil est mirabilius, nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo se aspexisse Plinius scribit. Tantus est decor, uelut aurificum arte, alternis inter folia candidatis margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascens. Gerit iuxta folia singulas, ueluti barbulas, & earum in cacumini bus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia uero lapidea, uide Plinium lib. 27. cap. 11.

D E S C R I P T I O.

Milium solis gaudet montibus petrosis & altis, folia habet colore ex uiridi nigricantia, inter quæ & caules, semen minutum & candidum, magnitudine coriandri, continetur, ad rotundi lapilli modum.

T E M P E R A M E N T U M.

Calefacit & siccatur in tertio ordine. Semen natura efficacius quam herba,

D V I R E S A C I V V A M E N T A.

Semen in puluerem contritum, & per diem pondere unius drachmæ in uino albo potum, calculum renum & uesticæ frangit, ciet urinam.

Accipe semen Milij solis, se. sceniculi, petroselini, apij, pari mensura, & ea in uino decoque. Hoc multam & malam materiam ex uestica pellit, unde podagra nonnunquam generari solet, in potu sumptum.

Puluis ex semine Milij solis in uino sumptus, stillido urinæ uel Stranguriæ succurrit.

Semen hoc quoconque modo usurpatum in lauachro, in quo Malua, Chamomilla, Origanum, Hedera terrestris decocta fuerint, multos affectus uesticæ, & lumborum repellit.

Semen Milij solis decem annis seruari potest, integris uiribus.

D E A Q V A M I L I I S O L I S.

Milium solis in fine Maij, uel in principio Iunij tempestiuæ distillatur.

Aqua Milij solis triginta uel quadraginta diebus mane & uesperi singulis uicibus, tribus uncijis pota, medetur calculo & lithiali renum & uesticæ; expurgat quoque renes & uesticam.

DE

DE MORIS BACCÆ.

NOMENCLATVRÆ.

Baccæ.

Rubus.

Mora Baccæ.

Mora Rubi.

Bromberen.

ANNOTATIO IN MORA BACCÆ.

MORA Baccæ Hieronymus nobilis Herbarius, & officiæ appellant, quæ à Latinis autoribus Mora Rubi appellantur, quod etiâ Brunfelsius in suo Herbario Germanico testatur. Huc accedit quòd Vergil. Marcellus scribit, Rubus chamæbat os siue Rubus simpliciter à Latinis appellatus frutex est, cuius Mora extrema æstate mærescentia, autibus grato & hominibus non inutili cibo in sepibus nigrescunt. A Theo phrasto duo ponuntur Rubi genera, scilicet Cynosbatos, id est Rubus caninus, & Chamæbatos, id est humilis rubus. Cynosbatos fructum fert rubrum, oblongum, similem olivæ nucleo: intus uero habet lanuginosa semina, qualia in fructibus rosarum reperiuntur. Chamæbatos humilis rubus, à Dioscoride simpliciter Rubus appellatur. Eius quoq; duo genera inueniuntur. Num per dumos repet grandius, fungosum, minacibus spinis, nocentibus, aduncis, flore candido, moris maioribus, & nigris. Alterum genus humili serpit in aruis, transeuntium cruribus inimicū, Moro nigro, quod estur, sed longe minori, non iniucundi gustus, minoribus spinis, & minus hamatis, ijs in utroq; genere succus inest sanguineus, & ueluti crudore atro manus inficiens.

D E S C R I P T I O.

Rubis est longus frutex spinis aduncis, folia habens ad uitis similitudinem. Gaudet autem in sepibus nasci.

T E M P E R A M E N T U M.

Galefacit in primo gradu, medetur calculo.

Ægineta inquit, Rubus abunde adstringit & siccat, qua de causa & uulnera committit, & defluxiones sistit. Radix autem præter adstrictionem, non parum etiam subtilis est, unde renum calculos confringere est idonea. Fructus rubis immaturus est, magis calfacit, simulq; mediocriter adstringit, ac ideo cibo idoneus est, immaturus

DE HERBIS, CAETERISQUE

C autem & acerbus est & ualde siccatur, præsertim retorridus. Eadem etiam flos efficit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus ex rubi moris permixtus cum syrupo de saluia, à leprosis utiliter sumitur, & illis qui ad eum morbum propensi sunt quoque prodest, quotidie pondere unius unciae sumptus.

Succus ex moris rubi in balneo corpori illitus, medetur scabiei, nitidamq; reddit cutem.

Ramorum rubi decoctum denigrat capillos, ut Dioscorides inquit. Bibitur quoq; ad sistendam aluum, mulierum fluctiones cohibet. Ginguias confirmant, & oris sanant ulcera, quas uocant aphthas, commanducata eius folia. Compescunt eadem quos herpetas uocant.

Capitis manantia ulcera & procidentes oculos sanant.

Sanant & condylomata hæmorrhoidasq; emplastri modo imposita. Cibum in stomacho non continentibus, cardiacisq; concia mox imposta prosunt. Quinetiam succus ex folijs caulinibusq; expressus, mox in sole densatus, prædictis omnibus efficacius medetur. Fructus præterea succus in integra maturitate expressus, ad oris medicamenta accommodatus est. Sistit præterea aluum in media maturitate in cibo sumptus: potus postremo flos eius in uino aluum sistit.

Inter adstringentia medicamenta, nihil est efficacius quam rubi mora ferentis, radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foueantur, tantaq; uis est, ut spongiæ ipse lapidescant.

DE AQVA EX MORIS RVBI.

Conueniens tempus distillationis eorum est, quando plene sunt matura, uerum mollia non sunt decerpenda, eluere autem ea prius oportet, & iterū siccari, deinde in Balneo Mariæ distillanda sunt.

Aqua hæc calculo infantium medetur, mane & uesperis singulis uicibus ad ij. uncias ab ipsis in potu sumpta.

Ad Lithiasim renum & uesicæ prodest.

Prodest affectibus uuæ in gutture gargarizata, ulceribus guttulis medetur per diem quater calida gargarizata.

DE MORIS CELSI.

NOMEN

NOMENCLATVRAE:

Mora.

Συκαμίνος.

Morus.

Morum.

Morum Celsi.

Maulberbaum.

Maulbern.

ANNOTATIO IN MORA CELSI.

MORVS nota omnibus arbor est. Morum quod Sycaminon à Græcis dicitur, fructus est, à mora, id est tarditate, ut quidam putant, nomen habens. Nam postrema omnium arborum morus floret, propter quod prudentissima arborum dicitur: quia lædi se à frigore non sinit, neq; inconstantia ueris periclitari uult, neq; etiam inexpectatis gelicidijs opes suas amittere. Sunt tamen qui à Græco, id nominis deriuent, Μαυρός enim nigrum dicitur. Morus plana diligit, nec temere in montibus conspicitur: tardissimè senescit, fructibus minimè laboras. Mora carne & succo constant, qui uinosus eis est, & colore sanguineus. Trinum habent colorem. Primo albescunt, deinde rubescunt, postrema nigerrima fiunt. Mora Celsi uulgo à medicis dicuntur. Ut mora recentia diu durent, hoc modo facies: Succum ex moris exprimito, miscetoq; cum sapa & in uitreo uase cum moris mittito, uiridia diu seruabis.

DESCRIPTIO.

Morus arbor est ferens fructum ad rubi modum, sed longiorem & dulci sapore.

TEMPERAMENTVM.

Mora, ut Aegineta scribit, impense humectant, mediocriter refrigerant, ac ante alias cibos præsumpta, uentrem soluunt, non admodum ingrata stomacho, sed exigui alimenti.

DE HERBIS, CAETERISQUE

VIRES AC IUVAMENTA.

C Mora aluum fistunt, præsertim arida, & ita in uina sumenda sunt. Galenus inquit, Mori fructus quidem uentrem subducit, immaturus uero ubi aruerit, admodum restringit. Itaque ad dysenterias accommodus est, & affectiones coeliacas & quascunq; alias fluentes; contunditur autem ac obsonijs commiscetur, uelut rhoi fructus, aut si cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibat.

Mora uti idem inquit, ubi in purum ventriculum, & prima furent ingesta, citissime transeunt, & alijs cibis suo uoluti ductu, uiam struunt, uerum secundo loco assumpta, aut prauo in uentre humori occurrentia, celerrime alijs unà cum cibis corrumpuntur, alieno quodam atque indicibili corruptelæ modo: similiter cucurbitis.

Cortices mori aluum laxant, & expellunt latos lumbricos, si quis puluere utatur.

Contusa mori folia, & ex oleo illita ambustis medentur, & extra hunt calorem.

Folia in aqua coelesti decocta, ac in ore retenta, ingentes dolores dentium sedant.

Folia cum aceto imposita, egregium remedium præstant ad restinguendos sacrosignes.

D Succus in æneo vase decoctus & insolatus, adstringendi uim & naturam acquirit, additoque illi exiguo melle, facit ad destillationes, ad ea quæ pascendo serpunt, & tonsillarum inflammations. Augentur autem remedij huius uires, additis alumine scissili, galla, myrrha, & croco.

DE AQVA EX MORIS.

Mora sunt distillanda, quando bene sunt matura.

Aqua haec per diem ter uel quater duabus aut tribus uncis gar- garizata, repellit ulcera gutturis.

Thoracis apostemata quoque remouet, ad illum modum bibita, pellit & emollit pituitam in corpore.

Itidem pota, expellit & dissoluit in corpore sanguinem concretum, medetur tussi, relaxat thoracem.

Mitigat uenas si saepius ex ea illinantur atque fricentur, & per se iterum siccantur.

Aqua ex immaturis moris facit ad oculos illita & circum fricta: saepius gargarizata auxiliatur uulæ, tollit omnem asperitatem, exulcerationem, atque calorem gutturis.

Eadem mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncis bibita, uel potu admista, facit ad apostemata iocineris.

DE

SIMPLICIB. MEDIC.
DE MORSV DIABOLI.

195

NOMENCLATVRAE.

Morsus Diaboli.

Iacea nigra.

Teuffels Abbis.

Abbis.

Apostemekraut.

ANNOTATIO IN MORSVM DIABOLI.

MORSVS diaboli à Hieronymo Herbario Iacea nigra appellatur, qua nomenclatura apud ueteres autores appelletur, medicis adhuc nondum exploratum est. Hæc herba in multis signis Scabiosæ similis, præterquam in radice, an eius quoddam genus sit, ex autoribus certò probari non potest, certè cum uiribus multum conuenit. In radice Valerianæ herbæ similis est, cætera tamen dissimilia. Singulare miraculum in radice huius herbæ conspicitur, quæ paruas habet radiculos, in medio autem appareat, quasi uera radix cui caulis innitur, esset præmorsa, aut amputata. Vnde Barbari & antiquæ uetulæ fingunt, hanc herbam morsum diaboli inde dictant quod præmorsam inferne radicem gerit, quam à cacodæmonे fabulantur, extemplo ubi nasci coeperit, uel fodi, uel præcerpi: ne in usum ueniat humanæ uitæ.

DESCRIPTIO.

Morsus diaboli herba est quæ habet radicem candidam, & inferne mutilam & quasi præmorsam, Flores autem cœruleos, Nascitur in locis incultis inter sepes, & aliquando in pratis.

TEMPERAMENTVM:

Herba ac radix easdem uires habent, calefaciunt & siccant primo gradu.

Radix contusa ac inflammationi imposita, eam extinguuit. Radix in Autumno colligenda est, durat ad duos annos integris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba adhuc uiridis usui est, contra omnes affectus exteriores corporis, intrò sumi non debet, quia calorem adfert.

Morsus diaboli auxiliatur contra pestem, omnia uenena, punctionem circa cor, apostemata pectoris, & omnem sanguinem con-

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C eretum ex contusione, casu, aut percussione collectum. Habet enim uirtutem incidendi & dissoluendi.

DE AQVA MORSVS DIABOLI.

Tempus distillationis eius est, ut herba flores, radix & caulis cum tota substantia concisa ac contusa distillentur, quando herba flores gerit.

Aqua hæc per diem bis singulis uicibus iiiij. uncijis in potu sumpta, succurrit illis quibus ex contusione casu, aut iactu, sanguis in grumos concretus est, medetur ulceribus corporis, facit ad punctio nem lateris & apostemata circa cor, thoracem, & iecur.

Eadem omni matutino tempore à iejuno duabus uncijis pota, præcipue prodest ad præseruandum hominem à peste.

DE MYRICA.

D

NOMENCLATVRAE.

Mugica,

Myrica,
Erica.

Heyd.

ANNOTATIO IN MYRICAM:

MYRICAM literatores uocant uulgarem illum fruticē, quem Germanice Heyde nominamus, unde apes in autumno si non adeo generosum qualecunq; tamen mel conficiunt. Hunc fruticēm rectius iuxta descriptionem Dioscoridis, & Plinij Ericen nomina- himus. Nam Myrica arbor est quam Romani Tamaricen, recen- tiores Tamariscum nominant, Nascitur autem prope paludes & in stagnantibus aquis, fructum fert quemadmodum & florem concre- tione sua muscosum. Ericc autem, ut autores iam prædicti scribunt, est arbor

est arbor fruticosa non multum à Myrica differens colore roris marini, multo tamen breuior Myrica. Vescuntur eius flore apes, de quo Mel nequaquam generosum conficiunt. Nascitur in sylvis & plerunquam etiam propè sylvas.

TEMPERAMENTVM.

Myrica uulgò dicta calefacit atq; desiccatur natura. Gaudet locis harenosis, Caulis nascitur ad cubiti altitudinem, flores sunt colore spadices.

VIRES AC IUVAMENTA.

Flores eius in melle ac saccharo macerati, & mane ac uesperis sumpti, pellunt febrem quartanam.

Hoc fiet in Autumno octo ex ordine dies.

Flores in uino sumpti, proflunt membris paralyticis.

Flores in puluerem contriti, & cum Auricula muris, atq; Origano pari pondere permisti, & dimidium pondus sacchari si addatur, auxiliatur contra album fluxum mulierum non naturalem, ad modum Trageæ sumpti.

Contra omnem dolorem coxendicum decoque hos flores in aqua, qua coxas & aluum inunges à balneo.

DE AQVA MYRICAE.

Hoc frutice florente, herba, folia, & flores simul decerppta & condita distillantur.

Hæc aqua ultra modum conduceat ad imbecillitatem & caliginem oculorum, mane ac uesperis singulis uicibus duabus aut tribus guttis instillata.

DE MYRRHA.

NOMENCLATVRAE.

Σμύρνα.

Myrrha,

Myrrh.

ANNOTATIO IN MYRICAM.

MYRRH A arbuscula est in Arabia præcipue nascens, ut Plinius scribit, altitudo ei ad quinquæ cubita, nec sine spina, cortice duro, & intorto, cuius gutta quæ sponte stillat uiridis est, & amara, quæ eodem nomine uocatur Myrrha Arabica, siue stacte, id est gutta, siue stilla Myrrha. Eius uirtus est, ut corpora imputribilia reddat. Eligenda est Myrrha, ut Dioscorides docet, quæ recens, fra-

DE HERBIS, CAETERISQUE

C gilis, non ponderosa sit, & undiq; sibi ipsi concolor, & quæ confracta candidas unguium modo, lenesq; uenas intus habeat, amaro gustu & odorata. Hæc in nostra Myrrha quæ in officinis extat, non sunt, unde omnes docti concludunt, nos uera Myrra cerere, & adulterinam esse, quæ ad nos adfertur. Ex Troglodytica regione quæ est Aphricæ pars, probatissima myrrha adfertur. Myrrha autem quam nos habemus, ut Antonius Musa putat, ea est quæ secundo loco à Dioscoride scribitur, & caucalis uocatur.

TEMPERAMENTVM.

Myrrha calida est & sicca in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pillulæ confectæ ex Myrrha & Storace, ac sumptæ, profundunt contra asthma & tussim, expurgant caput à catharro.

Myrrha cum uino decocta, & in potu sumpta, concoctionem adiuuat, & calefacit stomachum.

Suffitus ex Myrrha ore & naribus attractus, confirmat cerebrum.

Eadem conductit sterilibus foeminis, quæ concipere nequeunt, in uino sumpta, uel suffitu inde ab inferiore parte facto.

Quibus aliud ualde est constipata, utantur Myrrha in iuscule casei, tum auxiliatur.

Viscosos humores in spiritualibus membris purgat.

Mollit præclusos muliebres locos Myrrha & aperit. Menses fœtusq; celerrimè extrahit, ex absinthij lupinorumue diluto, aut ructæ succo apposita.

Contra ueterem tussim magnitudine fabæ deuoratur: eodem modo ad orthopnœam, ad laterum dolores, ad alui profluvia, ad dysenterias.

Horrores febrium discutit, duabus horis ante accessionem cum pipere & aqua pota.

Subiecta linguæ suetu gutturis scabritiam emendat, obtusam uocem expedit.

Commanducata graues halitus oris, & ingratum animæ fœtem abolet, & cum alumine liquido peruncta, virus alarum extinguit: cum uino & oleo colluit os, quibus ginginæ labant, sic mobiles firmat dentes & stabilit.

DE MYRTO ET MYRTILLO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

*Mugrivn.**Myrtus.**Myrtillus.**Pors.**Heydelbeer.*

ANNOTATIO IN MYRTVM:

MYRTVS est arbor in Italia oleæ similis, sed ramis folijsq; minoribus, angusta fronde, perpetua, seriatim disposita, flore supra fructum insidente, baccis nigris, piperis gustu, succo uinoso, stirpe inæquali & ramosa. Præest Venus arbori, quippe quæ littoribus maximè proueniat. Ex baccis eius fit uinum quod myrtidum uel myrtiten appellant. Per Myrtillos autem medici intelligunt Mora illa sylvestria, quæ à Germanis *Heydelbeer* dicuntur. Nonnulli ea Latine appellant Mora dumæ, Apud Dioscoridem & Plinium non describuntur.

DESCRIPTIO.

Myrtilli sunt uirides arbusculæ, folijs purpureis, fructus habent qui representant formam iuniperorum, gaudent locis montosis.

Myrtus est uiridis arbor, quæ nigredine quadam est permista; est etiam quæ ruborem representat. Prior est melior.

Hæc arbuscula producit fructum atq; semen; fructus potest servari duobus annis, folia siccantur ad solem, sed flores recentes maiorem habent efficaciam.

TEMPERAMENTVM.

Folia, succus, flores, & fructus sunt eiusdem naturæ. Habent uero tenuem caliditatem, atq; etiam frigiditatem, uehementer descant. Constat enim, ut Galenus docet, hæc planta ex contrarijs substantijs,

VIRÆ

**DE HERBIS, CAETERISQUE
VIRES AC IUVAMENTA.**

C Succus medetur pulmoni uitato, refocillat thoracem malum, ciet urinam.

Ex folijs si quis bibat, medentur morsibus uenenatorum.

Folia in uino elixa, & uulneribus emplastri modo imposita, ea citò sanant.

Eadem in aqua cocta, & linteolum inde madefactum, ac oculis applicatum inflammationem ac tumorem tollunt. Inter omnes Syrupos qui faciunt ad dolorem pulmonis, nullus est melior quam Syrupus ex myrto.

Fructus prodest sanguinem expuentibus.

Succus ex hoc fructu ciendæ urinæ est accommodatus, tollit uel sicæ erosiones.

Sequuntur Herbarum nomina de
Litera N:

DE NASTVRTIO.

D

NOMENCLATVRÆ.

Kapd'auy.

Nasturtium Cardamum.

Nasturtium agreste.

Nasturtium aquaticum

Senacion;

Kressen.

Gartenkresse.

Wildkresse.

Brunkresse.

ANNO

ANNOTATIO IN NASTVRTIVM

NASTVRTIVM notum ubiq; nunc olus est. A Græcis καρδαμοῦ dicitur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quoniam cor fouet, & in sincope illa, quam medici cardicacā uocant, plurimum ualet: nempe dum uires alicui repente deficiunt, ut angmo linquatur. Vel Cardamum dicitur, ut Erasmus exponit, quasi cordomans. Nasturtium autem appellatum est, ut Plinius docet lib. 19. cap. 8. à naribus torquendis, quod odore & seminis acrimonia, sternutamenta prouocet. Hinc factum est proverbiū. Ede nasturtium, quod in socordem, hebetem & stupidum olim dicebatur, propterea quod huic efficaciam inesse credant, eructe contraria: uim em̄ uigoremq; animi suscitare, uenerem coercere, quim illa edituero Venerem acuat, uim mentis hebet. Dioscorides tradit nasturtio uim esse similem Erucæ & sinapi, quod attinet ad acrimoniam in nares erumpentem. Cæterum quod ait Nasturtio stimulari Venerem, dissentit à Plinio.

Nasturtium olus est, quo Germani plerūq; utuntur in aetatio, sed uidendum est ne edatur absq; herbis refrigerantibus, ut laetula, acetosa, & portulaca, quæ igneam uim temperent, quemadmodum & Galenus præcipit, non esse comedendam Erucam sine lactuca, ut contraria uis temperetur.

DESCRIP TIO.

Nasturtium hortense est acri herba, sapore cepæ similis, catilem habet cubitalē, floribus albis, ex quibus fit calyx latus, in quo semen continetur, semen est rubicundum, acri sapore. Crescit ubi cunq; seritur.

Nasturtium duorum generum est. Alterum mite, alterum sylvestre. Sylvestre nascitur locis aquosis & in fluuijs, quod etiam maximis pollet uirtutibus.

TEMPERAMENTUM.

Nasturtium calefacit & desiccat in tertio ordine. Platearius inquit: Nasturtium est calidum & siccum in quarto gradu.

VIRES AC IUVAMEN TA.

Semen eius præcipue competit usui medicinæ, & in multa efficacia per quinq; annos seruatur. Herba uiridis magnæ est efficacie, exiccata modicæ.

Semen habet uirtutem calefaciendi & desiccandi superfluos humores, & fermè æquat uirtutem Sinapi.

Semen in uino sumptum, foetum mortuum expellit;

Cum a ceto bibitum, tumorem lenis discutit.

Cum melle comestum, tussi remedio est, pectus relaxat.

Contra paralysim linguæ ualet, semen masticatum, & in ore retentum,

Non

C Non conductit Nasturtium solum edatur, nam uires hominis comminuit, & malos generat humores, gaudet enim nasci in humida terra, & raro apud solem.

Semen destillationes capitum restringit, absq; nocumento, sanguinem sumatur,

Semen in puluerem redactum, & per nares assumptum, expurgat cerebrum, & medetur doloribus capitum,

Semen Nasturtij auxiliatur contra paralysim, in uino coctum, & ita calidum in saeculo membro paralytico impositum,

In lethargia sic sternutamentum ex puluere seminis eius,

Semen cum siccis sicubus decoctum, & gargarismate ex eo factum relaxatam eleuat & siccatur,

Ad capitum uitia, & porrigines & surfures nasturtij semen miscetur adipe anserino, & tritum inunge.

Egressum a uero reprimit puluis seminis illitus.

Semen ex uino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito mentastro, prodest & contra suspiria, & tussim cum origano, & uino dulci; pectoris doloribus decoctum in lacte caprino succurrit: panos discutit cum pice: extrahitque corpori aculeos, & maculas illitum cum acero.

Coxendicibus & lumbis cum polenta & aceto illinitur,

D Lienem incremento laborantem extenuat ex uino potum, uel cum fico. Contra carcinomata adiicitur ouorum album,

Semen in aceto decoctum, dissoluit schrophulas.

Succus capillorum fistit defluvia.

DE AQUA NASTURCI.

Tempus distillandi Nasturtium conueniens est, in fine Maii.

Aqua Nasturtij facit ad uariolas & parotidas, si cum melle permista, lineis pannis in ea immersis imponatur, quibus siccatis iterum eos madefacies, tum rubras maculas extrahit. Si uariolas in cruribus habueris, tum ex talo pedis sanguis detrahendus est, & bibere eam mane ac uesperi permistam cum aqua fragorum. Abstineas ab omnibus calidis cibis.

Aqua Nasturtij mane ac uesperi iiii, uncij pota, discutit tumorum, pellit lumbricos uentris.

Vlera & tumores gingivarum reprimit, si sepius inde fricentur;

De Nasturtio Aquatico, vide infra in Capitulo de Senacione.

DE NENUPHARE.

NOMEN,

NOMENCLATVRAE.

Nympæa.

Nenuphar;

Nymphæa,

Claua Herculis.

Papauer palustre;

Alga palustris.

Seeblüm.

Herculis wurtzel.

Horwurz.

Kollerwurz.

ANNOTATIO IN NENUPHAR.

EN VPHAR ab officinis Barbara uoce uocatur, quam Romani pariter Græcis Nymphæam dicunt. Plinius inquit, à Nympha nomen huic herbæ factum fuisse, quæ claua ab Hercule imperfecta sit, uel ipsa Zelotypia eius in tabuerit, & in palustrem hanc plantam mutata: Quare Heracleon uocant aliqui, alij Rhopalon à radice clauæ simili. Iuxta Dioscoridem tamen Nymphææ nomen sibi uendicasse uidetur, quoniam aquosa amet loca. Vulgaris & nota omnibus herba, qua nihil in palustribus speciosius nascitur.

DESCRIP TIO.

Nenuphar planta est in fluuijs & aquis stagnantibus nascens, ex aquæ uado magna radice prodiens, folijs latis & rotundis super aquam supereminenteribus. Floribus candidis aut luteis ex quibus fit capitulum uiride ad Papaueris formam, in quo semen continetur. Est autem in duplice differentia. Altera enim candidos habet flores, ea bonitate ante cellit, Altera uero luteos flores; quæ non adeo

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C est probata ut prior. Flores in Septembri collecti, per duos annos in multa efficacia seruantur.

TEMPERAMENTVM.

Nenuphar est frigidæ & humidæ complexionis in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fit ex floribus Syrupus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis ardorem.

Talem Syrupum hoc modo conficies: Accipe flores Nenupharis & in aqua elixos, linteolo percola, & quantum uolueris sacchari admisce, paratur eodem modo, quo Syrupus uiolarum.

Contra dolores capitis ex calore, idem usurpatur.

Saraceni imponunt flores per noctem in aqua, & mane bibunt talem, & etiā nāres ea illinunt, priusq; in lucem prodeant, quicunq; hoc faciunt, eo die nullum dolorem capitis sentiunt, neq; ullus morbus eos inuadit. Syrupus ille sumptus, aluum emollit, facit ad febres æstivales, extinguit calorem.

Flores in medicina usurpantur, & herba minimè.

Radices eius rades & dabis manducare dysenterico diebus decem, & sanabitur.

Succus radicis in uino rubeo bibitus, idem præstat.

Nenuphar conciliat somnum, inflammationem capitis, iocundis, stomachi, atq; cordis sedat.

D Si coquatur in oleo, cū rosa uiola, & pauxillo uini granatorum, usq; ad uini consumptionem, erisypelam extinguit, & Cholerica apostemata, si inde illinantur.

Restringit sanguinem, subducit aluum, semen autem sistit.

Semen cum uino potum uentrem sistit. Nymphæa tumoribus imposita, eos repellit.

Cœliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum tormentibus, Lienem minuit.

Stomachi atq; uesicæ doloribus emplasti modo imponitur.

Vitiliges ex aqua exterit.

Capilli defluvia, quas αλοπεκίας dicunt, cū pice imposta explet. Bibitur etiam contra nocturnas Veneris & somniorum imagines, quas compescit & restringit. Trita plagi imponitur.

Succus cum uino tritus, datur dysenteriae compescendæ. Testiculum tumor super imponitur. Plagæ, trita & imposta, sanguinem sistere creditur.

Venerem in totum adimit Nymphæa, ut Plinius autor est, sc. mel pota in xl. dies.

Insomnia quoq; Veneris, à ieuno pota, & in cibo sumpta, illata quoq; radix genitalibus, inhibet, non solum Venerem, sed effluvium genitalium.

tiam genituræ, ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Quam ob causam monachis alijsq; personis religiosis qui castitatem uouerunt, conducibilis esset herba.

DE AQVA NENUPHARIS.

Candidi flores Nenupharis cum plene sunt maturi, recto tempore in Balneo Mariæ distillantur.

Aqua hæc x. aut xiij. dies in potu sumpta mane & uesperi singulis uicibus ad duas uncias, facit ad fellis suffusionem, & calidam atq; siccum tussim. Prodest illis qui apostema pectoris cum dolore laterali habuerint. Cum saccharo pota, prodest contra ulcera intestinalium, mollit aluum calidam; conductit ad antiquum & aquosum ramicem.

Contra calorem pestis confert bibita, dolorem capitis pellit, atq; tussim sedat, facit ad apostema lienis, si ex calore prouenant.

Omnes inflammationes potenter extinguit in corpore hominis, mane ac uesperi linteolis imposta. Præcipue prodest ad refrigerandum caput, si saepius illinatur, & calido cordi succurrit linteolis imposta. Valde prodest contra tabem intrinsecus sumpta, uel extrinsecus imposta. Ardens iecur refrigerat, foris imposta lineis pannis.

DE NESPILO, QVAM LATINI
MESPILVM APPELLANT.

NOMENCLATVRAE.

ΜεσπιλΩ.

Μεσπιλωμ.

Nespilus.

Nespilum.

Mespilus.

Mespilum.

Nespelnbaum.

Nespelen frucht.

ANNOTATIO IN NESPILVM.

NESPILVS uulgò dicitur arbor quæ à Latinis pariter & Græcis Mespilus dicitur, cuius fructus Mespilum dicitur, Galenus communi uocabulo tricoccum quasi triossum, aut trigramnum ab aliquibus appellatum meminit, quoniam tria intus grana sive li-

Cigna seminis loco, fructus contineat. Galli, ut Ruellius scribit duō obseruant Mespili genera, unum quod rarioribus horret spinis, in dumetis & nemoribus neque non uiuis sepibus quasi sylvestre naſcens, pomo paruo, & per initia tam acerbo, ut uix edendo sit, prius quam per hyemis frigora mollescat. Alterum grandiore pomo, ita ut mala reliqua magnitudine peraequet, sine spinis, qd uidetur crebro insitu in hortis commituisse, & feritatem cultu deposuisse. Diſcorides ponit & aliud Mespili genus, in Italia naſcens, quod plae- riq; Epimelida appellant, nonnulli uero setanium. Poma Mespili per gelicidia acerbitate domita in passo uel mulso coquuntur, adiecto cinamomi momento, cibatu uescientibus gratissimo: fructum usurpant medici ad coercendum alui fluentis impetum. Mespila ad seruandum leguntur nec dum mitia, quae & in arbore diu dura- bunt, uel in urceolis picatis, uel in ordinem suspensa, uel ut quidam uolunt, posca uel sapa condita. Die Serena legantur ac media, & paleis obruantur, discreta ne uicissim ea tactus adficiat, uel cum pe- diculis lecta semimatura & salsa aqua per dies quinq; macerata, po- stea ſæpe infundantur, ut enatent. Seruantur & melle, si minus ma- tura legeris. Hæc arbor folijs est prius rubris quam deciduis, radi- ce inextirpabili, ignota Italæ Catonis æuo.

DESCRIPTIO,

D Mespilus arbor est spinosa cuius fructus sunt flavo colore, figura & magnitudine exigui mali, & concoctu difficiles, folia habet ar- bor cotoneo similia, & corticem asperum.

TEMPERAMENTVM.

Mespila sunt frigidæ & siccæ naturæ.

VIRES AC IUVAMENTA.

Astringit in cibo Mespilus, stomacho utilis, & aluum sifit, us- Diſcorides scribit.

Mespila uomitionem per superiora cohibent, stomachum con- fortant, singultum & cruditatem pellunt.

Ante cibum sumpta Mespila uehementer dissolutum stomachum astringunt, ut Platina inquit, fluxus alui immodicos fortissime reprimunt, ob frigiditatem & siccitatem, dentium doloribus me- dentur. Folia quoq; eius & cortex, itemq; radices tunse & impositæ, feroi ac tumor i subueniunt; sicca & trita cum melle ad cicatricem uulnus adducunt.

Eorum succus cum uino haustus, ueneficis potionibus repre- gnat.

DE NIGELLA.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE,

Μελανθιον.

Nigella.

Git.

Raten.

Raden.

Schwarz Coriander.

Schwarz Kümich.

ANNOTATIO IN NIGELLAM.

NIGELLA Latinis, Grecis Melanthion dicitur, ab utrisq; non mēn ei inditum ratione nigri seminis. Git quoq; à Latinis appellatur. Sciendum est herbam illam quæ passim in segetibus nascitur Nigellæ cognomento, & Germanice Raden aut Ratten dicitur, non esse ueram Nigellam, quam Dioscorides Melanthion appellat, sed aliud omnino genus uidetur esse, & pseudomelanthion vocari potest aut Githago, ut Hermolaus Barbarus indicat. Vera Nigella cuius in medicina usus est, inquit Euritius Cordus in suo Botanologico, à Germanicis uocatur. Schwarz Coriander aut Schwarz Kümamel, id est Nigrum Coriandrum, & nigrum Cuminum, ea habet semen odoratum, quod quondam grato sapore panem commendabat, ut Cuminum uel anisum.

DESCRIP TIO.

Nigella duplex est. Altera quæ passim in segetibus nascitur, floribus purpureis, semine nigro quod in uasculis continetur. Altera est quæ dum seritur, in hortis nascitur, Habens flores cœruleos, & quantuor folliculos simul connexos, in quibus continetur semen, quod iucundum odorem habet, & ad uaria usurpatur ratione optimi sui odoris. Hæc autem est quam ueram Nigellam dicunt, quæ passim etiam in pratis ac sepibus nascitur, ut Vergil. Marcellus scribit.

TEM PER A M E N T V M.

Nigella calefacit atq; desiccatur in tertio ordine, uidetur q; esse parvum tenuium, ut inquit Galenus. Gaudet nasci locis petrosis & inter segetes. Semen Nigellæ durat decem annis synceris uiribus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Farina ex Nigella cum succo absinthij permista, emplastroq; indefacto, necat lumbricos alui, & præcipue in infantibus.

Eadem farina cum melle temperata & scabiosis exhibita, remedium est. Tollit quoq; lentigines & maculas faciei.

Eadem aceto permista & auribus instillata, uermes in eis necat.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Nigella uitro indita, & in uino decocta, ac bibita, succurrit stillicidio urinæ.

Eodem modo ischiadi succurrit. Nigella pondere unius drachmæ sumi debet, neq; ultrà.

Nigella ligata in panno lineo, & admota naribus, tollit catharum, & destillationem capitis.

Accipe radicem Ireos & in puluerem contunde, atq; farinæ Nigellæ admista, utere cum aceto & illine, hoc præcipue tollit lepram.

Nigella decocta cum aceto & ore inde colluto, prodest dentium doloribus. Nutribus noxia est, lac enim extrahit.

Malos & constipatos humores in homine nigella concoquit. Ictus à uenenato animali drachmam nigellæ in uino sumat. Suffitu serpentes fugat & alia uenenata. Nigellæ drachma in farinam contusa, apijq; lemme admisto, diutinam febrem pellit, & præser-tim quartanam.

Bonam partem pulueris Nigellæ in aceto decoque usq; ad crassitudinem, deinde nucum oleo addito, unguentum inde confice. Hoc malignæ scabiei medetur: discutit quoq; ex facie scabiosas ma-culas, quando itur cubitum, illitum.

Nigella modice sumpta, prodest calculo laborantibus: difficultatem spirandi cum uino pota leuat.

D Capitis dolores sedat ex aceto illita, & infusa naribus, discutit recentes oculorum suffusiones, trita ex irino, & infusa naribus.

Tollit lepras, lentigines, duritias, tumoresq; uetus cum aceto illita.

Circum scarificatos clavos excutit cum ueteri uino imposta. Teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico. Con-trita cum melle & felle taurino, aloeq; & emplastri modo umbilico super imposta, lumbricos puerorum interficit.

Culices suffitu necat, item muscas.

DE A Q V A N I G E L L A E.

Tota herba cum sua substantia distillatur in fine Maij.

Aqua Nigellæ membris prodest, si mane ac uesperi ea fricentur. Facit ad ungues oculorum quantumuis periculum, si per tres aut quatuor hebdomas uesperi una hora ante noctem, oculis indau-tur. Probata est contra fistulas, si mane ac uesperi ex ea lauentur, uel silinteola in ea madefacta imponantur.

DE NVCE AVELLANA.

NOMEN

NOMENCLATVRAE.

Λεπτοκάρυον.

Nux Auellana.
Nux Pontica.
Nux Coryli.
Nux prænestina.

Hæselnus.

ANNOTATIO IN NVCEM AVELLANAM.

VELLANAM nucem ex Corylo nasci manifestum est, nomen autem sortita est ab Auella oppido Campanie, ubi abundat. Græci eam Ponticam nucem appellant, quod in Asiam Græciamq; primò è Ponto uenit, *Δεπτοκάρυον* etiam ab illis dicitur, id est minor nux. Eadem & Prænestina uocatur, quod Prænestini his abundant. Quædam ex Auel lanis rotundum nucleum habent, quæ citius maturescunt, aliæ ob longum, quæ tardius ad maturitatem ueniunt, & diu seruantur. Auellanæ ollis conditæ in terra uirides seruari creduntur.

TEMPERAMENTVM.

Nuces Auellanæ sunt calidæ & siccæ naturæ.

VIRES AC IUVAMENTA.

In cibo sumptæ, pinguedinem corpori conferunt. Tritæ in aqua mulsa & potæ, ueterem tussim leuant. Alij uero tritas & cum passo bibendas dedere ad pulmonis & iecoris uitia sananda.

Cum axungia & adipe ursino contritæ, & alopetijs illitæ, capillorum damna restituunt.

Oleum auellanarum dolorem membrorum tollit illitum.

Auellanæ in cibo sumptæ, dolorem capitis incutiunt, inflatione stomachum distendunt.

Multi cum pipere miscuere, & cum uino propinatas contra catarrhum, & tormina uentris, & urinæ distillantis angustias ualere fenserunt.

Ferunt præter hæc aliqui cremato tritoq; earum putamine, si quis ex oleo pueri synciput inunxerit, cæsum in pupulis oculorum

DE HERBIS, CAETERISQUE

C colore in nigrum mutari, eodem capillum etiam denigrari.

Pinguendini plus conferunt quam sit uerisimile, & praeter fidem corpulentiam augent.

DE AQVA AVELLANARVM.

Circa Calendas Iulij Auellanæ contusæ, sunt distillandæ.

Si manus atq; brachia hac aqua mane ac uesperifricentur, & pessime iterum siccescant, facit ad scabiem, & tremorem manuum.

DE NVCE IVGLANDE.

NOMENCLATVRAE.

Kάρπα.
Βασιλικόμ.

Nux Juglans;
Nux Basilica.

Baum Nuf.
Welsch Nuf.

ANNOTATIO IN NVCEM IVGLANDEM.

IVGLANS, est quæ communi nomine Nux appellatur, & inter nuces primum locum obtinet, à iuuando & glande dicta: uel quasi Iouis glans, quasi Ioui dicata, ob egregium fructum. Hæc enim arbor nuces habet suauiori sapore quam glandes. Hanc nucem ob excellentiam Græci Basilicam appellant, quasi inter nuces regalem, Plinius. Et luglandes è Perside à regibus translatas, indicio sunt Græca nomina. Optima earum genera sunt, quæ Persica atq; Basilica vocant. Persica quidem in tantum augmentur, ut putamen rumpant, ideoq; mollisce nuces, à putinis mollicie vocitantur. Est & aliud nucis iuglandis genus, quæ Tarentina dicitur, fragili putamine, & ita mollis, ut uix attractata frangatur, & auium furto semper expositum.

TEMPERAMENTVM.

Iuglandes calefaciunt in tertio, & desiccant in principio secundi gradus.

gradus. Nux uiridis natura minus calida est & sicca, quam arida,
& stomachum minus iedens.

VIRES AC IVVAMENTA.

Nux uiridis, ut Aegineta inquit, humidior est & uentrem citat.
Arida si, ubi in aqua cōmaduerit, membrana ipsius interior adima-
tur, consimilem uiridi potestatem obtinet.

Nuces luglandes hominem reddunt suspiriosum, generant tuf-
sim & dolores capitis, uerum ad uenenum pellendum conueniunt.
Recentes nuces iucundiores sunt. Siccae noxiores, stomacho inuti-
les, biliosæ, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes. Tussien-
tibus inimice, sed uomituris iejunis aptæ.

Folia atq; cortices nucis natura adstringunt nimis profluuium
sanguinis,

Oleum è nuce iuglande quod carynum appellatur, ut Plinius in-
quit, alopecijs utile est, & tarditati aurium infusum.

Item capitis doloribus illitum, Ceterum iners & graue, sapore
corpori.

Oleum nucum generat asthma, facit q; hominem multis morbis
obnoxium, inducit raucedinem.

Nimius esus nucum paralysem lingue creat, & inducit uomitum.
¶ Cum melle & carycis sumptæ, uenenum pellunt.

Contra pestem, Accipe nucleorum iuglandium, Juniperorum,
rutæ, singulorum unciam, confice cum aceto, mane quando prò-
diturus es in lucem, sumes inde ad magnitudinem nucis, tum eo die
tutus es à peste. Potes idē gestare in linteolo & naribus ad mouere.

Fertur qui iejunus sumperit duas nuces siccas, & totidem ficos,
cum rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano, nullum uene-
num eo die nocitum.

Nuces præsumptæ & à cibo statim sumptæ, cum ruta & carycis,
letalibus uenenis aduersantur.

Accipe oleum nucum & oleum oliuarum pari pondere, & ca-
put prius lotum inde inunge, tum furfures capitis pereunt priusq;
hoc bis feceris.

Putamen combustum tritumq; in oleo & uino, infantium capite
peruncto, nutrit capillum, & ad alopecias eo sic utuntur. Areas ca-
pitis breui momento replet pilo, cōmanducati, & protinus ex ore
impositi nuclei.

Contra rabiosi quoq; canis morsum nuclei à iejuno homine com-
manducati, illitiq; prælenti remedio esse dicuntur. Nuces item cum
sale, ruta atq; cæpis, addito melle, equaliter commistæ, & tritæ im-
ponuntur morsui rabidi canis, & resistunt quoq; morsui cuiuslibet
uenenati.

Mammarum

DE HERBIS, CAETERISQUE

c Mammarum inflammationi & abscessibus, luxatisq; emplastris modo imponuntur, cum exiguo melle & ruta.

Nucleus estur in tenesmo ad extrahendam pituitam.

DE AQVA NVCVM IVGLANDIVM.

Nuces iuglandes circa Kalendas Iulij uirides contunduntur, & distillantur.

Aqua nucum per diem bis aut ter uulnerato potui data, arcet inflammationem, & linteolo si imponatur.

Eadem per diem duabus aut tribus uncis in potu sumpta, facit ad omnem calorem, prodest nigris pustulis, ut carbunculo & anthraci alijsq; pustulis pestilentibus, lineis pannis imposita. Item medetur pesti in potu sumpta.

Pellit herpetas linteolis imposta, nam extinguit & sedat dolorem.

DE AQVA EX PVTAMINE IVGLAN- dium nucum.

Exteriorem uiridem corticem in Septembri distilla.

Aqua hæc cum tertia parte aceti in potu sumpta, quando calor ex peste aliquem inuadit, & si prius uena incisa, eam intra uiginti quatuor horas sumpserit, certum & probatum est remedium contra pestem.

d Auribus indita prodest contra tinnitus ac sonitum aurium.
Ad eadem prosunt putamina ex maturis nucibus:

DE AQVA FOLIORVM NVCVM.

Folia nucum decerpta & concisa in fine Maij distillantur:

Hæc aqua exiccat aperta ulcera, sedat calorem, & facit æqualem cutem renasci super ulcera, linteolis imposta & mane ac uesperi, si inde lauentur.

DE NVCE MVSICATA.

NOMENCLATVRAE

Μοσχοκάρυον.
Κέρυον μυρίσικον.

Nux Moschata.

Nux Myristica.

Muscata Nüf.

ANNOTATIO IN NVCEM MOSCHATAM.

N UX moschata à recentioribus Græcis Moschocaryon dicitur, ut Ruellius scribit, Latinie ea imitatione nucem moschatam uocant. Apud

cant. Apud antiquos Gr̄cos, ut Dioscoridem & Theophrastum, nihil de ea reperitur. Caryon myristicon, id est Nux Myristica etiam à posterioribus Gr̄cis appellatur, & ita in Latinum cessit, ut hoc nomine diceretur. Aētius Caryon aromaticum, id est odorum uocat. Multum à ueritate deficere uidentur, ut inquit Ruellius, qui nucem odoratam, quam uulgò dicunt moschatam, per glandem unguentariam apud Dioscor. comprehendendi putant, longe profectò differentem, & ueteribus prorsus incognitam. In medicina non solum magnas habet uires, sed etiam in ganeam & culinas descendit, ut obsonia suo sapore condiat, nullumq; temere condimentum sine hac nuce moschata struitur.

D E S C R I P T I O.

Nux moschata est fructus arboris in India.

T E M P E R A M E N T U M.

Calefacit atq; desiccatur in secundo ordine, quod etiam Aētius testatur,

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Probatur quę parum lata, ac ponderosa fuerit, & quę fracta puluerem non emittat. Habet uirtutem confortandi.

Nux moschata sumpta cum ouis aut iuscule, concoctionem adiuuat.

Colorem emendant, si quis mane dimidiatam comedenter.

Nux moschata in uino elixa & bibita, prodest iocineri atq; pulmoni. Si eiusmodi uino Mastiche, Anisum & Cyminum admista fuerint, hoc in potu mane ac uesperi sumptum corroborat cerebrum. Sistit fluxum menstruorum, & præterea magnas uires præbet.

Contusa atq; cum lauri baccis commista, atq; in potu sumpta, ciet urinam.

Nux moschata aluum adstringit, distendentes stomachum spiritus discutit, oris suavitatem commendat, & fœtentis animæ uirus abolet, stomachum & iecur roborat, lentigines in facie & impetigines emendant, lienem incremento laborantem reprimit, & ut in uniuersum pronuncietur, natura ei eadem quæ Caryophyllis.

Corpus humanum ui sua & odore adiuuat, oculorum aciem heteratam acuit, uomitum sedat, appetitiam inducit, stomachum atque epatouendo, ut scribit Platina.

D E N V C E I N D I C A.

N O M E N C L A T U R A E.

Kάρυον Ἰνδικόν.

Nux Indica.

Nux aus Indien.

A N.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN NVCEM INDICAM.

NUX Indica recentioribus Græcis Caryon Indicon dicitur, ut
teres huius non meminerunt. Arabes quoque hanc nucem nos-
bis ostenderunt, nisi ea sit quam Galenus nucem regiam uocat. Fru-
ctus (ut Mauri putant,) palmæ cuiusdam Indicæ præmagnus atque
pinguis, cuius oleum butyro quoque præferunt bonitate succi. Nux
ad nos hac effigie adseritur, Globus est pregrandis, circinatae rotun-
ditatis, inuolucris intectus, calloso primum herbaceoque; cortice, in-
tus uilloso, tenui tunica exterius uestiente, qua extrita solutus in ca-
pillamenta fatiscit, capaci subtus orbe, duro, lignoso: triplici for-
mine, concauo anfractu, grandi, nullis loculamentis interstincto,
dulci intus quum recens est liquore, nucleo molli, candido, carno-
so, quum inueterauerit cartilaginoso.

Nux Indica duorum aut trium pugnorū est magnitudine, quod
intrinsecus in ea est, id in medicina usurpatur.

TEMPERAMENTVM.

Calida est & humida, confortat cor atque sanguinem. Calida au-
tem prohibetur abscessu secundo, ut Ruellius indicat, & humida in
primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad obstructionem urinæ, utere puluere huius nucis, is opitulat.

D Quicunque laborauerit asthmate ex frigida causa, decoquat fucus
in uino, deinde admisto puluere harum nucum, illud bibat, tollit
asthma, relaxat thoracem, sedat antiquam tussim.

Oleum quod ex ea exprimitur, qui
sentit uetustatem, flatus digerit. Lum-
borum & genuum dolores mulcet.

Sequuntur Herbæ à Litera
O. incipientes.

DE OLERIBVS BRAS-
SICA ET BLETA.

NOMENCLATVRAE.

Λάχανον.

Τευτλος.

Κραμβη.

Olus. Sicla. Bleta rubra.

Brassica. Caulis.

Böle. Rot Böle.

ANNO.

ANNOTATIO DE OLERE ET
eius Generibus.

LVS dicitur omnis herba sativa qua uescimur, & cuius folijs, & caule utimur in edulium, ab alendo dictū, quod oleribus alerentur homines antequam fruges uel carnes essent. Varro ab olla deducit. Inter olera autem primas partes tenent Brassica & Beta, quae oleris nomine saepius à uulgo appellantur. Brassica est quae à Græcis Crambe, & uulgò à Latinis Caulis dicitur, quo nomine etiam à Catone appellata est Brassica. A Germanis autem dicitur **Köl/Köl Kraut**. Sunt autem Brassicarum multæ species, quas qui persequi uellet, tum à differentijs ipsarum, tum etiam à facultatibus, infiniti propemodum esset laboris. Est enim rubra, alba, & uiridis Brassica, quæ omnes eandem facultatem obtinent. Est quoq; Brassica capitata, quam Itali uulgò caputum appellant, omnium in cibis delicatissima, quæ quidem Columellæ & alijs rei rusticæ scriptoribus eritiana dicitur. A Plinio autem appellatur, ut Antonius Musa putat, Brassica sessilis & Cumana. A Germanis etiam à capite nomen sumpsit, **Cappes** uel **Cappes Kraut** dicentibus, Brassica tantas habet in re medica facultates, ut etiam peculiares libri de eius uirtutibus à ueteribus sint scripti. De qua re quisq; legat Marcum Catonem cap. 156. & Plinium lib. 20. cap. 9. & Dioscoridem lib. 20. Beta autem olus est notissimum quod Serapion & uulgares Herbarij Bletam quoq; dicunt. A Germanis dicitur **Mangolt/Römischt Köl/Rüüm Gras**. Appellatur quoq; Beta, Sicla, id est Sicula extrita litera. Quamuis Siculae cognomento Beta solummodo candida ueniat, ut Theophrastus memoriæ prodidit. Eius enim tria reperiuntur genera, **Candidum**, **Nigrum** & **Rubrum**. plura de Beta, uide suprà.

Olus quod Brassica, uel Caulis à Latinis dicitur, estur in cibo. Est autem triplex Caulis. Ruber, Albus, & coeruleus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Caulis aluum emollit. Emplastrum ex hoc paratum & præser-
tim ex radice, atq; ulceribus capitis puerorum, quæ faui dicuntur,
impositum, ea curat. Ex hisce ulceribus mellis instar humor fluit,
haud aliter quam in apum fauis liquido cernere licet.

Succus ex caulibus cum oleo rosaceo permistus, & fronti illitus,
tollit dolorem capitis ex calore solis contractum.

Oleri huic decocto, si admisceatur oleum amygdalinum atq; suc-
cus malorum granatorum dulcium, tollit siccum tussim.

Caulis est concoctu difficultis, inflat aluum, Phlegmaticis nocet,

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cauget enim humores, nocet quoq; mulieribus menstruo fluxu laborantibus, tales fluxus enim auget. Succus ex caule in uino sumptus, medetur morsui uenenatorum.

VIRES AC IUVAMENTA EX CATONE & Dioscoride.

Cato non parce Brassicam celebrauit, uires ergo quas ei attri-
buit paucis persequi par est. Brassica siue cocta siue cruda, aceto ta-
men intacta, mirè concoquit, aluum & lotium ciet, quod innumeris
rebus est salutare. Si quempiam liberalior uini potus in cena de-
lectet, antecedens in cibis cruda ex aceto, ebrietatem arcet, postea
quinq; sumpta folia, crapulam discutient, ita ut nullæ uinosis halitus
reliquiae uidebuntur superesse. Luxata foueri prius aqua calida
iubet, & bis die trita imponi: sic etiam fistulas & tumores euocari,
quæq; discuti opus est. Vbi ex multo cibo aliud non it, Brassica
utendum monet. Podagræ item morbisq; articularijs crudam co-
messe cum ruta, coriandro concilam, adiecto laserpitio, Cymele,
& salis momento, nihil æque prodesse testatur, item eadem ratione
insomniosis. Quin & lotium eius qui esitauerit, asseruari iubet, cale-
factumq; neruis esse remedio, siue caput siue ceruices dolent. Hip-
pocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale dabat: item
ad tenesimum & renum causas. Crudus caulis si edatur, partus emor-
Dtuos pellit. Cibo eo sensum purgari, Erasistrati schola clamat, nihil
esse utilius stomacho, neruis: ideo paralyticis & tremulis dari iu-
bet, & sanguinem excreantibus. Tradunt Græci compescere ma-
la corporis quæ serpunt, nomas uocant, item excrescentia absu-
re, cicatrices ad planum reducere, oris ulceræ & tonsillas, manduca-
tam & coctam succo gargarizato cum melle: item psoras & ueteres
lepras ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri
illitis.

Brassicæ succus, ut Dioscorides scribit, cum sœnogræci farina
& aceto, podagræ, articulorum doloribus, sordidisq; ulceribus &
uetustis, utiliter emplasti modo imponitur. Purgat per se etiam
caput naribus infusus succus, & cum lolij farina appositus, menses
trahit. Folia per se aut cum polenta concisa, ad inflammations
omnesq; tumores faciunt, sacris ignibus epinyctidibusq; & lepris
medentur. Elixa itidem addito melle gangrænarum pascentibus
malis opitulantur. Quinetiam cruda ex aceto lienosis utiliter man-
duntur, & commanducata sic, ut sensim per fauces delabatur suc-
cus, amissam restituunt uocem.

DE AQVA CAVLIVM.

Folia cauli conuenienti tempore distillantur in principio
Iunij:

Aqua

Aqua hæc mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias in potu sumpta, adstringit foeminarum menses. Prodest ad partum, si quando tempus pariendi instat, linteolum in ea madefiat & naribus admoueatur ad olfaciendum, tum citius liberatur parturiens foemina.

Prodest ad stillicidium urinæ in potu sumpta.

Aluum sifit mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijis pota.

DE AQVA RUBRI CAVLIS.

Folia rubri caulis decerpta distillantur in fine Maij.

Hæc aqua mane à ieuno bibita ad vi. aut viij. uncias, emollit aluum; tribus autem uncijis pota, per mensem, pellit uertiginem capitis; prodest contra Apoplexiā & spasmus membrorum pota uel illata. Facit ad tremorem & horrorem membrorum, si sæpius inde fricentur, & iterum per se siccentur. Linteolis inflammationibus imposita, pellit calorem ac sedat tumorem. In potu sumpta foris & intus sanat ulcera, præterea linteolis per diem bis imposita.

DE ORIGANO.

NOMENCLATVRAE.

οριγανός.

Origanus.

Origanum.

Heracliotica.

Dost.

Wolgemut.

ANNOTATIO IN ORIGANVM.

RIGANVM in medicina magis efficax quam in cibo, appellationem autem inuenit apud Græcos, quod montibus gaudeat από τὸ ὄρυς, id est monte, & χαρᾶς gatudio, namq; clivosis lætatur. Herodianus quod uisum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὄρεψ uidere, & γάρ τις clarifico, quasi aciem

m ñ

DE HERBIS, CAETERISQUE

Coculorum illustret, nam ut tradunt, præstat ut oculi clarius cernant. Species Origanisunt: Heracleotica ab Heraclea urbe Ponti, in qua maiore pollebat effectu. Onitis origanus, quod ab asinis impetatur, appellationem deflexit. Tragoriganon quasi hircinum origanum, non alia forsitan ratione, quam quod eius pabuli uoluptate animal caperetur. Est & sylvestre origanum, umbellis anethi, flore candido, radice tenui, superuacua. Origano immortali coma uiret, constatq; acri succo. Cum Brassica tam pertinaci dissidet odio, ut aduersum olus exarescat. Nulla est herba in qua antiquietiam autores magis dissentiant quam in origano, præterea nostrum origanum uulgare non omnino quadrat descriptioni Dioscordis & Plinij.

TEMPERAMENTVM. Origanum calefacit & desiccat in tertio ordine.

DESCRIP TIO.

Est autem duplex, Alterum est Satium, Alterum sylvestre. Habant graciles & duros caules, flores candidos, rubore permixtos, & odoratos. Sylvestre lata habet folia, eadem cum satiuo pollet uirtute. Satium gaudet hortis, habet minuta folia. Colligendum erit quando floret, & siccandum in aere. Folia & flores usurpari debent, quæ ad annum durant. Caulis abiisciendus est.

VIRES AC IUVAMENTA.

Omnia genera Origani habent uires incidendi, siccandi, attrahendi & consumendi. Radix nullarum est uirium.

Infirmo iecinori medetur, si quis ex floribus bibat. Flores & folia coniçies in sacculum, & in uino calefacies, ac ita capití impones, quod bene operies, ut sudorem emittat; hoc multos affectus capitis repellit, atq; etiam pectoris: prodest asthmaticis.

Origanum decoctum in uino atq; bibitum, conducit stomacho ac intestinis.

Eiusmodi decoctum alio superimpositum, ciet urinam.

Hoc calidum in potu sumptū, tollit stranguriam ac stillicidium urinæ.

Ad Tenesmum accipe puluerem ex origano, & ano insperge, tum alium emollit & deſicit. Herba ipsa in uino elixa oleo q; oliuarum admixto & panno lineo illita, ac pudendis mulierum subdita, tollit duritiem uuluæ atq; expurgat eam, ducitq; menses. Quicunque laborat rubicunda lepra, accipiat succum origani, succum marubrij, & modicum uini, atq; oleum hyoscyami, cuius maius pondus est accipiendum quam succi, exiguoq; oleo tartari addito, hoc simul permisceat.

permisceat, atq; se ex eo inungat in sudatorio quando exiturus est. Si autem post exitum dolore afficerit, tunc habere oportet hircinum seuum in sartagine liquefactum, quo denuo se inunget, postea se in lectum albis linteis stratum collocet, usq; dum siccatur. Deinde origanum accipiet & contundet, furfureq; tritici admixto, in sartagine calefaciet, & hoc ita calidum ulceribus & lepræ superimponet, ac linteolo superligato ita iacere sinet, usq; dum inde calefiat; hoc saepius faciendum, tum homo curatur absq; dubio. In cibo sumet ea quæ bonum generant sanguinem, & facilis concoctionis sunt. Atq; assidue utetur Syrupo de fumo terræ. In hyeme aut Syrupo de Eupatorio.

Origanum, ut Dioscorides inquit, uenenatorum morsibus aduersatur, si in uino decoctum bibatur.

Estur idem cum fico ad conuulsa ruptaq;, & cutem subeuntes aquas. Menses trahit, & tussim eclegmate cum melle finit. Prurigines itidem, scabies & suffusos felle emendat, his qui eo lauantur, origani decoctum.

Succus cum lacte mulieris auribus instillatus, earum dolores lenit.

Dentium candorem facit cum melle & nitro. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum Galla & melle teritur: ad lienem, folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat decoctum cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Epinyctidas cum pice sanat, furunculos aperit cum fico trita, strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea, lateris dolores cum fico illitum. Constitutum cum rosis, calamo aromatico, & absinthio, & hoc calidum assumptum retrahit procidentem anum ad locum suum.

DE AQVA ORIGANI.

Tempus distillationis eius est, ut herba florens cum caule concidatur, & in fine Iunij distilletur.

Aqua Origani mane ac uesperi singulis uicibus ad iiij. uncias in potu sumpta, facit ad asthma & angustiam pectoris, intus toti corpori prodest.

Gargarizata ter aut quater per diem, pellit uiuulam gutturis, Sanat & exiccat tumidum palatum & faucem; saepius in ore retenuta, pellit suppurationem dentium.

DE OROBO.

DE HERBIS, CAETERISQVE

C

D

NOMENCLATVRAE.

Orobosc.

Orobus.
Eruum.

Wicken.
Rof Wicken.

ANNOTATIO IN OROBVM.

OROBVS à Græcis dicitur, Romani Eruum appellant. Officiæ Græcam nomenclaturam retinent. Est autem legumen quo boues & alia pecora pascuntur. Hominum cibis prorsus damnat. Est enim & insuauissimum & prauisucci, ut Galenus testatur. Cæterum ingenti grassante fame nonnunquam, sicut Hippocrates quoq; scripsit, ob inexpugnabilem necessitatem homines ad id etiam confugiunt. A Germanis Wicken, hoc legumen appellatur.

DESCRIPTIO.

Orobi nascuntur in agris, flores gerunt, ut Ciceres, purpureos, candidos & rubeos, in eodem flore, fert siliquas in quibus sunt nigri fructus, minores pisis.

TEMPERAMENTVM.

Orobus desiccatur quidem excessu secundo intenso, calfactuerò primo, ut Galenus testatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habet naturam incidendi, penetrandi, ac resoluendi.

Orobi cum aqua mulsa decocti, & postea contusi atq; committi cum farina fœnogræci, emplastri modo calidis apostematibus impositi,

positi, emolliunt atq; refrigerant ea.

Macris hominibus prosunt, habent naturam similem pisis. Con
tusi cū aceto prosunt aduersus erysipelata emplastrim modo impositi.
Orobis si quis utatur, cident urinam. Copiosius tamen sumpti, per
aluum uesciamq; cū torminibus aluum ducunt. Farina orobi usur-
pata subducit aluum. Eadem farina cum aqua mulsa temperata, fa-
cies si inde lota fuerit, purgat & exterit maculas faciei.

Farina orobi, ut Dioscorides indicat, purgat cum melle ulcera:
lentigines, asperam & discolorem cœu à sole cutem, & toto corpore
maculas exterit.

Sistit quæ pascendo serpunt, gangrænas cohibet, & mamma-
rum durities mollit. Vino macerata farina orobi, canum, homi-
num, uiperarumq; morsibus illita medetur. Aceto autem urinæ
angustias lenit, tormina, & inanes egerendi facultates, quas tenes-
mos uocant. Utiles & his qui cibum non sentiunt nucis quantitate
fixa & cum melle sumpta, fountur decocto eius etiam perniones
utiliter, & toto corpore prurigines.

Sequuntur Herbae de Litera P. incipientes.

DE PALMA CHRISTI.

NOMENCLATVRAE.

Οξύς. Βασιλικόν.

Palma Christi.

Manus Christi.

Bucheidem.

Creuz Blumen.

ANNOTATIO IN PALMAM CHRISTI.

PALMA Christi, ut autores tradunt, est genus Satyrio-
nis, quod Basilicon Græci, officinæ ac Herbarij Palmam
Christi dicunt, propterea quod radix cum humana Pal-
ma similitudinem habet, à qua Palma modo quinq; mo-
do quatuor, modo sex radices prodeunt, ut digitos ferè imitari ui-
deatur. Fertur autem Satyrion foemina esse. De hoc uero Satyrione
nusquam Græci aut Plinius. Folia habet Satyrionis similia, preser-
tim primæ speciei, tamen non adeo crassa sunt, & punctis quibus-
dam ueluti stigmatibus decoratur. Apud Arabes uocatur Buch-
eidem. Auicenna de ea pertractat secundo canone cap. 208, sub
hoc nomine digiti citrini.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

DESCRIPTIO.

Palma Christi planta est excelsa caule, ramis in speciem crucis per medium sectis & intus concavis, folijs uiti ferè similibus, sed tantum acutioribus, floribus lupulo similibus, quibus insunt grana quæ canescunt, suntq; rubra atq; oblonga instar fabæ. Durat tantum per æstatem, per hyemen radix & caulis pereunt. Gaudet locis cultis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix prodest contra uenenum: folia contusa & imposita, sanguiniferum inflationem, & presertim heresypelæ.

DE AQVA PALMAE CHRISTI.

Radix tantum in fine Maij distillatur.

Aqua Palmæ Christi, mane ac uesperi in potu sumpta, singulis uicibus ad iij. uncias, corroborat stomachum, calefacit, atq; confirmat naturam.

Itidem pota discutit morbum regium, urinam promouet.

Contra omnes tumores prodest, tam intus quam foris existentes omni matutino tempore à iejunis singulis uicibus iij. uncias sumpta, præterea si linteola in ea madefacta imponantur.

Sanat antiqua & recentia uulnera tam interiora, quam exteriores, mane ac uesperi tribus uncijib; bibita, & linteolis imposita.

D

DE PALATIO LEPORIS.

NOMENCLATVRAE.

Σορχθ.

Palatum Leporis,
Sonchus.

Hasen Strauch.
Hasen Hauf.

ANNOTATIO IN PALATIVM LEPORIS.

PALATIVM leporis ab Herbarijs appellatur herba quæ apud Dioscoridem Sonchus dicitur. Est autem lactucæ similis, nisi quod spinis horreat. Herba, ut Galenus est autor, cum tenera frondet, estur sylvestrium olerum more, aculeatur autem cum perfecte adoleuerit. Dioscorides Cicerbitam à Romanis dici prodidit. Herbarij, ut Ruellius inquit, leporis palatum appellant, eo quod hoc animal ut ab æstu uindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere, & sæpenumero stabulari. Hæc eadem for-

A dem forsitan est quæ ab Apuleio lactuca leporina nominatur, quod cum leporem animus defecit æstu, hac sibi solet mederi. Sonchus dissectus copioso diffundit lacte, ictiq; uulnus multum eructat lactei liquoris.

DESCRIP TIO.

Herba hæc fermè Carduo similis est, præterquam quod longiora habet folia. Radix repræsentat formam Saxifragiæ, caret floribus, semen habet rotundum, nascitur cubitali altitudine. Lepus sub hac herba latens, putat se esse tutum, nihilq; sibi metuit.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Pellit hæc herba Melancholiæ & timorem: quicunq; penes se gestauerit, uel ex ea biberit, eum reddit animosum. Gaudet opacis locis.

In uino cocta & in potu sumpta, tollit tormenta uentris & colicam, ciet urinam.

Eadem umbilico superligata, prodest contra stillecidium urinæ, & stranguriam.

D E P A P A V E R E

NOMENCL A.
TVRAE.

Maxop.

Papauer.

Papauer album.

Papauer nigrum.

Magſamen.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C ANNOTATIO IN PAPAVER.

PAPAVER quod Græci μύκων vocant, & satium & sponte nascens reperitur. Satiui tria fecere genera, Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle tragematis loco edebatur. Hoc & panis rustici crustas ouo affuso commendabat. Alterum nigrum, cuius scapo inciso, lac ex eo manat, quod opium mediæ appellant, quo in morbis acutis, & in summa necessitate somnum ægrotis conciliant. Meconium autem dicitur, quando succus crassus ex Papauere nigro exprimitur. Audiimus quosdam cum ualeudo impatibilis odium uitæ fecisset, hoc succo sibi mortem consciuisse. Tertium Papauer *foæs*, hoc est erraticum appellatur. Hoc in segetibus nascitur, & Germanice Wildt Maen aut Horn Rosen dicitur. Galenus & Dioscorides Papaueris genera sex enumerant.

D E S C R I P T I O.

Papaueris duo sunt genera, nigrum scilicet & album. Herbam habet oblongam & incisuris diuisam, scapum uero altum & concuum. Album flores habet albos. Nigrum flores gestat rubros, albos & cinerios, gaudet agris & hortis.

T E M P E R A M E N T U M.

Album Papauer natura refrigerat & humectat. Nigrum uero refrigerat & siccatur. Semen colligendum est inestate, quando matrum est, hoc durat quinq; annis synceris uiribus.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Ex utriusq; semine emplastrum conficitur, huic lac muliebre, & qui albumen admiscentur, hoc temporibus applicatum conciliat somnum. Ad ulcera ex contusione facta, ac cipe semen album Papaueris, uel herbam ipsam, & admisce oleum rosaceum, hoc ulceri impositum, educit magnum calorem. Ardentio cineri quoq; impositum, ualde prodest. Puluerem ex albo Papauere permisce cum oleo oliuarum, atq; spinam dorsi ex eo inunge, hoc morbum articulorum tollit, & eos corroborat. Papauer cum oleo oliuarum contusum & emplastri modo circum caput applicatum, inducit bonam quietem, & somnum conciliat. Qui dormire nequit contundat Papauer quodlibet, atq; illud calefaciat, succumq; exprimat, & faciem inde lauet, adiumentum adfert. Capita Papaueris uiridia ad crassitudinem mellis decoque, tum ad multa prosunt. Hoc sumptum somnum allicit, tussim pellit, sistit alui fluxum, si inde quispiam se inungat. Contra podagram, Accipe succum Papaueris, oleoq; rosaceo addito, pedes eo illine, tum pellit ipsam. Semen Papaueris in puluerem redactum, & lacti admistum, & infantibus potui datum, conciliat eis somnum. Vel in pulte esui datum, idem præstat. Semen albi Papaueris in puluerem contritum, & cum oleo uiolarum perfistum,

mistum, & spina dorsi inde inuncta, prodest contra febrem & calorem iocineris. Semen uero papaveris nigrum tritum bibitur ad cibam aluum, & profluvia mulierum.

Contra uigilias ex aqua temporibus & fronti illitum prodest. Succus eius maiore ui refrigerat, inspissat & siccatur. Is erui magnitudine haustus somnifica ui dolores finit, concoquit, & somnum allicit, tussi & coeliacis affectionibus subuenit. Facit ad dolores capitum cum rosaceo inspersus. Aurum uero doloribus cum amygdalino croco & myrrha instillatur. Ad epiphoras oculorum cum luteo ouio tosto utuntur, item ad ignes sacros & uulnera cum aceto. Poda grasse refrigerat cum lacte mulierum & croco. Idem maiore copia potus nocet, inexpugnabilem somni necessitatem usque ad mortem faciens.

DE AQVA PAPAVERIS.

Conueniens tempus distillandi utrumq; Papaver est, ut herba concisa in principio lunij distilletur.

Prodest hæc aqua contra rubras maculas faciei, si per diem bis ex ea lauetur.

Manus reddit candidas, si sæpius inde lauenter.

Temporibus aut uenis pulsatilibus illita & iiii. uncijib; bibita, quando cubitum itur, inducit bonam quietem, allicit somnum, mitigat dolorem capitum ex calore prouidentem, illita. Linneolis imposta, omnes calores extinguit, prodest ad cutem ex sole adustam linneolis imposta, extrahit calorem.

DE PARIETARIA.

NOMENCLATVR AE.

EΛξιν.

Parietaria.
Victorialis.
Perdicium.
Vrceolaris.
Herba S. Petri.

Tag vnd Nacht.
S. Peters Kraut.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN PARIETARIAM.

C **P**ARIETARIAM esse herbam eam quæ à ueteribus Helxine
uocatur, nulli dubium esse debet, nam hoc non solum Dioscori-
dis descriptio ostendit, uerum & Leoniçenus uir acerrimi iudicij,
& Hermolaus Barbarus, Ottho Brunsfelsius, Ruellius in medicina
Herbaria pertissimi, summo consensu hoc testantur. Helxine au-
tem Græcis dicitur, ab ἥλιῳ, traho, quòd folijs hirsutis, proxima quæ
que attrahere uideatur: atq; hereat uestibus ac quibusuis alijs rebus.
Herba Muralis Plinio dicitur, uulgò autem Parietaria & Murali-
um: quòd parietibus & muris adnascatur & inhæreat. Vrceolaris
à Latinis quoq; dicitur, quòd detergendi urceolis uitreis idonea
sit. Eadem ratione uulgò Vitriolum uocatur. Perdicium quoq; à
nonnullis appellatur, quoniam perdes hac præcipue delecten-
tur & uescantur. Parthenion quoq; dicta est, ut Hermolaus Barba-
rus scribit, quoniam à Minerua somno contra præcipitia lapsuſq;
monstrata est Pericli Atheniensium principi, cum in arce templum
ædificaret, uernula charus supra altitudinem fastigij repfisset, unde
cecidisset, hac herba dicitur sanatus, quare Parthenion uocari cœ-
pta est, assignaturq; ei deæ. Est & altera Helxines species, hedera-
ceum folium habens, quæ quia in uinetis ut plurimum nascitur, à
Græcis cyssampelos dicta est, quasi uitis hedera. Parthenion autem
multis herbis nomen est commune, nam artemisia, præterea & ma-
tricaria eo nomine appellantur ab autoribus.

DESCRIP TIO.

Parietaria est herba bicubitalis, gaudet nasci prope stillicidia te-
ctorum, uel iuxta parietes, caulem habet paruum, folia atq; semen
sunt aspera, adeò ut adhærent.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccatur in tertio ordine. Semen autem eius natura fri-
gidum est & humidum. Dioscorides hanc herbam frigidæ & ad
Stringentis naturę esse contendit. Idem Celsus, Plinius, & Paulus,
deniq; Galenus & Aëtius etiam humiditatem habere fatentur, que
proprietas eos medicos errare demonstrant, qui pro aperiante
herba ac resolente, ac urinam prouocante accipiunt, & ex ea pro
frigida materia, & in doloribus ex uentositate fomenta parant.

Semen contusum cum Semperuiuo, & cum aceto temperatum,
sacrosignes extinguit expositum. Conducit autem præcipue mem-
bris quibus timetur ne inflammatio accidat. Semen uero accipien-
dum est, & contundendum cum aceto ac imponendum, hoc educit
magnum ardorem, quòd non opus sit abscindere membrum.

Semen itidem tumoribus impositū eos citò repellit. Inunguntur
succo eius utiliter addita cerussa sacri signes, & ulcera quæ herpetas
uocant,

uocant, hæc ulcera peiora sunt cancero.

Idem succus succurrit laborantibus podagra permistus cum anserino adipe ac impositus.

Succus foliorum utilis est ad antiquam tussim in potu sumptus, quantum dimidiatus cyathus capit. Quinetiam contra inflammationem gutturis succus gargarizatur, forisq; inungitur.

Semen prodest contra calidas & malignas pustulas contusum ac impositum.

Succus ex semine utiliter auribus instillatur, dolorem enim & ulceris inde remouet.

Succus foliorum conductit, quibus orificium stomachi intumuit gargarissatus.

Parietaria cum carnibus decocta, iuscum illud utiliter sumitur contra stranguriam, & tormenta intestinalia ex uentis & frigidis humoribus generata.

Herbæ huius succus & decoctum, medetur sacris ignibus, ambustis & estuantibus ulceribus, ac tumoribus.

Succus cum hircino adipe subactus & impositus, dolorem podagræ sedat.

Herba hæc in sartagine tosta cum modico uini, & folijs petrose-
lini ac nasturtio, & uescicæ imposta, potenter ducit urinam. Itidem
uentri super imposta, sedat colicam.

Decocta cum maluis, rosis, absinthio, matricaria, furfure, fabis
excorticatis, deinde in sartigine frixis omnibus, & cum sapa iterum bullitis, emplastriq; modo si imponatur, sanat omnes contu-
fas, uenas ac musculos, & id genus reliqua.

DE AQVA PARIETARIAE.

Tempus distillationis eius est, ut folia & caules in uicem conci-
dantur & distillentur in fine Maij.

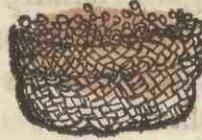
Aqua Parietariae viij. aut x. dies in potu sumpta, & quotidie bis singulis uicibus tribus uncis, aperit hepar obstructum & lienem,
purgat renes ac uescicam, sedat dolorem matricis, mulieribus men-
ses dicit.

Eodem modo tormenta uentris pellit.

Prodest contra omnes tumores & dolores quos sedat & mitigat
linteolis imposta.

DE PASSVLIS.

NOMENCLATVRAE.

Στάφιο. Σταφίς.

Passulæ. Vuæ passæ.

Kosyn.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C ANNOTATIO IN PASSAM VVAM.

PASSVLAE siue Vuę Passę dicuntur quæcunq; uuæ exiccatæ, à patiendo, ut Plinius lib. 13. ca. 1. docet. Sunt qui uuam passam dictam uelint, quod in rugas siccata contrahatur, ut passam frontem rugosam & flaccidam Plautus appellat. Columella rationem præparandi, ut passę fiant scriptis tradidit: quamuis Græci alio modo utantur, que eas sinunt exiccati in uite, postea loculis stringunt: Palladius quoq; alio modo eas conficit, sed hæc nihil ad rem. poterit quisq; eos autores, de ea re legere.

T E M P E R A M E N T U M.

Passulæ nascuntur quemadmodum uuæ. Calefaciunt & humectant natura. Quidam uuas siccari sinunt in furno. Salernitani apud solem desiccari sinunt, postea eas furno induunt, & acinos excerpunt, & dulci uino eas lauant, atq; iterum eximunt, atq; inspergunt eas cinamomo alijsq; bonis aromatibus, in quibus sinunt aridas fieri. Meliores habentur hoc modo confectæ.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Vinum decoctum cum Vuis passis & bibitum, sedat antiquam tussim ex frigore contractam.

Vinum illud eodem modo potum, prodest contra interiora apostemata, & præcipue que pulmonem obsederunt.

D In cibo sumptæ tollunt singultum & eructationem stomachi, aluumq; fluentem constringunt.

Quocunq; modo sumptæ, corpori uires administrant, bonumq; generant sanguinem.

Cibo admixtae, dolorem stomachi mitigant.

Prosunt eadem iocineri.

Vuæ passæ, ut Ægineta inquit, alijs calidores sunt, stomacho gratiores, ualentius alunt, sed minus subducunt aluum.

Confert fauibus, ut Dioscorides inquit, tussientibus, & uescicæ in cibo earum caro. Intestinorum torminibus cum nucleis suis eadem per se prosunt in cibo sumptæ. Milij uero hordeijsq; farinæ, & ouo mixtæ, tum cum melle frixa, & in cibo sumptæ, per se cum piperi commanducatæ, oris pituitas purgant.

Testium inflammations cum lomento fabæ, aut cymini farina, sedant emplastri modo impositæ.

In uerrucarum genere quas epinyctidas vocant, carbunculos, fauos, & articulorum exedentia ulcera, gangrenasq; sine nucleis sanant cum ruta impositæ. Podagris cum panacis liquore, utiliter emplastri modo imponuntur. Pellunt eadem mobiles ungues breui tempore, emplastri modo similiter impositæ.

DE PA.

SIMPLICIB. MEDIC.
DE PASTINACA.

212

NOMENCLATVRÆ.

Σταφυλῖνος.

Pastinaca domestica.

Heymisch Moren.

Bestenaw.

Gele Rüben.

ANNOTATIO IN PASTINACAM:

PASTINACAE nomen à pascendo ductum uidetur, ut Ruellius scribit, bonum enim nutrimentum corpori præbet. Sciendumq; est, ut Marcellus auctor est, Staphylinū Græcis simpliciter Pastinacam díci, olus, & oleris notis simam & quotidiani usus radicem, nullaque adiecta nota alia, sativam semper intelligi. Est autem duplex Pastinaca: Satiua & sylvestris, Satiua præcipuum habet in sanitate inter olera usum, Sylvestris uenit & ipsa quidem in quotidianos cibos; sed ob multas quas habet medicas uires, à medicis celebratur & expetitiur magis. Hanc Græci, ut Marcellus testatur, nunquam nisi addito sylvestris discri mine appellant, σταφυλίνη ἄγριη uocantes, id est, Pastinacam sylvestrem: intelliguntq; eam, quæ locis incultis nascens, satiuæ pariter frondeat & floreat: sed minore radice & magis fibrata sit. Sylvestrem hanc ijdem Græci, ut certiore uocis discrimine à satiuâ illa se pararetur, Daicum dixerunt. Testis pluribus locis Galenus, qui de utroq; Staphylino agens, inquit: Satiua quidem Pastinaca ignauior; agrestis uero, quam daicum uocant &c.

DESCRIPTIO.

Pastinacæ domesticæ sunt plerunq; rapulæ flauæ non tante magnitudinis, ut sunt rape flauæ, & uulgares, sed paulò minores & magis flauæ, referuntq; formam radicum petroselini, altum caulem habent, & in summo umbellam, & semen hirsutum.

TEMPERAMENTVM.

Hec radix est calida in medio secundi gradus, & humida in primo gradu. Cibis accomodata est.

ij

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix eius ciet urinam, potissimum Melancholicis conducens. Satię Pastinacę in cibo sumptę salubres sunt, bonum creant sanguinem. Sylvestres Pastinacę mouent menstrua.

Radix collo appensa, prodest contra tumorem gutturis. Nullum uenenatum animal hominem ledere potest, qui radicem penes se gestauerit. Pastinacę omni calens est natura. Eius semen potum appositumq; uuluis, ut Dioscorides inquit, ducit menses, urinę angustijs, subeuntibus cutem aquis, & lateralı dolori quem pleuritum dicunt, subuenit. Contra uenenatorū morsus ictusue utilis est. Radix quoq; ipsa urinam cit, & uenerem stimulat. Foetus ex utero trahit apposita. Repugnant ulcerum Phagadēnas concisa & ex melle imposita folia.

DE AQVA PASTINACAE.

Radix cum herba concisa distillatur circa finem Martij.

Aqua Pastinacę mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncij̄ pota, & membris illita, prodest contra omnem paralysim eorum.

Omni nocte ad vi. uncias pota, uenerem stimulat augetq; genitaram hominis. Vrinæ angustijs subuenit in potu sumpta.

DE PAEONIA.

D

NOMENCLATVÆ,

τλυνσίδης.
ρεονία.

Peonia.
Herba Casta.
Rosa Benedicta.
Grana Peonie.

Peonien Blumen.
Königs Blüme.
Beningen Rosen.
Benedicten Rosen.
Beningen Römer.

ANNO,

ANNOTATIO IN PAEONIAM.

PAEONIAE antiqua pariter & honesta appellatio est, habet enim autorem antiquæ medicinæ peritissimum Pæonem. Antiquitas nihil non sanari Pæonia supersticiose credidit, nec corporis tantum morbis, sed animi affectionibus pariter mederi, imperare tempestatibus : arcere grandi, disjiceré satorum rubiginem, & lemuribus etiam aduersari. Duo eius genra sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus ceu balani longiores, circiter octo aut sex, inhærent : mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaq; ea gustu adstringit. Fœminæ folia myrrhā redolent & densiora sunt, Nascuntur in sylvis. Radices fructumq; legi noctibus præcipiunt, quia picus martius interdiu facere in oculos impetum dicatur, alioqui effodientibus radicem Pæoniae sedes procidit, si Theophrasto credimus : magna id uanitate ad ostentationem rei fictum Plinius arbitratur.

DESCRIPTIO.

Pæonia est herba duris folijs ab inferiori parte, Prasinō colore, radices inuicem cohærentes instar radicum uolarum, & colore rubicundæ, flores magnos & purpureos, ad formam rosarum rubearum refertarum, in quibus inest semen luteum, ex quo fiunt folliculi amygdalis similes: duo simul nascuntur, habent intus granaria, ad magnitudinem minoris pysi. Scapus super quo semen nascitur, habet magnos flores & rubicundos, & plerunq; Benedicta rosa dicitur.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; exiccat radix Pæoniae secundo ordine. Nigro colore erit, & non splendida uel foraminosa.

VIRES AC IUVAMENTA.

Decem annis durat in sua efficacia. Habet uirtutem confortandi & refocillandi corpus. Pæonia cit urinā, purgat iecurā & renes.

Radix in uino decocta ac pota, sanguinem purgat. Datur in potu Pæoniae radix puerperis à partu non purgatis, tum acquirunt menses & absq; nocturno purgantur. Amygdalæ autem quantitate sumenda est. Bibitur in uino etiam contra dolores alui, felle suffusis prodest. Prodest renū cum urinæ malo aliquo, & uesticæ doloribus, fumus ex stolonibus radicis, naribus attractus, pellit morbum comitialem. Pæonia tollit nigras maculas corporis.

Radix collo suspensa morbum comitiale tollit. Contigit quod collo pueri hæc radix fuerit appensa, & puer morbum non sentiebat, quandocumq; autem radix amota erat, protinus denuo conuulsione corripiebatur. Hanc uirtutem Pæonia mas habet, que non

DE HERBIS, CAETERISQUE

C habet semen, inde enim cognosci potest. Paeonia foemina in uino cocta, puereras bene expurgat à partu. Ea semen præbet. In alijs rebus radices utriusque eisdem ferè facultates habent.

Pœonię recens radix, ut Manardus scribit, collo suspensa geratur, uapores enim ab ea leuati cerebrum petentes, alienos excludunt, & cerebrum roborant, eligenda autem in hoc mas, quę folio nucis regalis constat, radice alba, digitali crassitudine, longitudine palmi, & gustu adstringit. Quidam uolunt eam esse effodiendam luna decrescente. Nigra radice Pœoniæ pro necandis puerorum uermibus in aqua, decoctione, & puluere utimur, immo & ipsa radix puerulis adalligata ab atrabile & epilepsia liberat, ut Antonius Musa testatur. Ad Sciaticos Pœonię herbe radicis partem alligabis ei qui patitur, & circumcinges: res est saluberrima. Ad lunaticos Herba Pœonia, si lunatico iacenti imposita fuerit, nunquam ei hoc malum accidet. autor est Apuleius.

Grana Pœonię multis modis prosunt, præsertim ad menstrua mulierum, quę trahunt, fœtumq; mortuum educunt.

In difficulti partu grana Pœonię in uino danda sunt potui parturi enti, ea promouent partum, & bene opitulantur. Grana Pœonię contusa, & Zedoaria, galanga atq; saccharo pari pondere admixtis pro Tragea usurpantur, quę mane ac uesperi sumpta, pellit uenenum, leniter subducit aluum.

D Grana decem aut duodecim in rubro uino & austero pota, muliebres fluctiones superfluas sistunt.

Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uuluę stranguulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut uino.

Comeduntur eadem utiliter cibum in stomacho non continentibus, & eius erosionibus. Incipientes præterea calculos pueris in cibo potuq; disficiunt. Puluis ex radice Pœonię in uino sumptus in quo radix ipsa cocta fuerit & artemisia, etiam prodest contra morbum comitialem. Idem puluis in uino elixus cum castoreo paralyssi medetur.

DE AQUA PAEONIAE.

Ad distillationem conuenientem rose Pœonię cum perfecte fuerint maturę ex scapo decerpuntur, & his admiscetur duplum pondus radicis eius, & simul contunduntur ac in Balneo Marię distillantur.

Aqua Pœonię prodest Apoplexia correptis, qui loquela amiserunt, duabus uncij potu data, tum absq; dubio loquela recuperant, & sanantur.

Puerulis prodest contra calculum mane ac uesperi singulis uicibus iiij. uncij pota. Auxiliatur contra dolores coxendicum.

Eadem

Eadem per 40. uel 60. dies mane ac uesperi singulis uicibus ad
ij. aut iij. uncias in potu sumpta, medetur morbo comitali.

DE PENTAPHYLLO.

NOMENCLATVRAE.

Πενταφυλλον.

Quinquefolium,
Pentaphyllum.
Mercurij herba,
Penta dactylus.

Fünffinger Kraut.

ANNOTATIO IN PENTAPHYLLON.

PENTAPHYLLON Latini Quinquefolium appellant, nomine à numero foliorum habet, ipsa herba incipit & desinit cum uite. Theophrastus est autor: cum Quinquefolij radix recens effoditur rubet, inarescens nigrescit, & angulosa fit, folio uitis pusillo, colore que uitigineo. De hac herba magna inter medicos est controuersia, Vulgare enim quinquefoliū descriptioni Dioscoridis non respondeat, Plinius scribit. Quinquefoliū fraga ferre, quasi fragaria sit herba, cum tamen fragaria tria folia habeat. Clarissimus medicus Ioannes Manardus scribit, uerum Pentaphyllum esse herbam quam Tormentillā uocamus, quod ea magis forma & uiribus descriptioni ueterum quadret, Tormentilla enim radicem habet rubescensem, ut de suo Pentaphyllo scribit Dioscor. quod uero septem folia habeat Tormentilla, id nihil referre putat Manardus, se quoq; sæpius eam

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cuidisse quinq; folij. Multi præstantissimi medici ex recentioribus iudicio Manardi subscribunt.

DESCRIP TIO.

Pentaphylon herba est caulem habens semine plenum, folia in quinq; partes diuisa. Radicem habet rubentem & multos ramulos & in unoquoq; florem luteum, nascitur aquosis locis uel desertis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix quinquefolij desiccata in tertio gradu, paruamq; habet caliditatem. Est autem radix rubescens & oblonga.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc in aceto decocta atq; imposita, heresypelata curat, magnosq; calores educit. Eodem modo usurpata subuenit & coxendicis articulorumq; doloribus. Folia per noctem in uino macerata, & mane bibita, prosunt contra morbum comitialem.

Radix eius in puluerem redacta, atq; fistulis imposta, eas curat. Folia in uino decocta & bibita, pellunt febrem quartanam. Folia quoq; indita melli ac aceto, quartanæ medetur, ita in potu sumpta.

Herba cum ueteri axungia contusa, curat uulnera in corpore & membris.

Qui morbo regio laborat, conficiat pastillos ex Pentaphyllo, ad datq; farinam triticeam ac aquam, ijsq; per nouem ex ordine dies mandicatis, sanatur. Prodest hæc herba contra acutas febres hoc modo: Accipe Pentaphylon atq; bene contunde, farinaq; triticea, atq; aqua additis, ea inuicem subige, parumq; olei oliuarum admisce, ut massa fiat, emplastroq; inde facto, uentri impone, quando autem hoc semi diem, aut semi noctem impositum fuerit, tum removet, atq; calefac, iterumq; alio superimponere, hoc si sæpius feceris, febres pellit, facitq; euomere malos humores.

Ad caliginem oculorum, Accipe Pentaphylon, atq; in puro uino in æreo vase, maceratum, iturus cubitum, illud uinum circum oculos inunge, hoc prodest.

Idem in puluerem contritum melleq; permistum, si exulcerationi atq; putredini oris & linguæ illinatur, eam tollit, & os mundificat. Deinde os collui debet, aqua que melle rosa eo permista fuerit.

Potest radicis quinquefolij decoctum quousq; ad tertias decreuerit, si ore contineatur, dentium dolores finire. Putrida oris ulceræ collutione sistit.

Arteriæ scabritias, gargarizatu leuigat.

Contra alui profluuias & dysenterias auxiliatur.

Subuenit & coxendicis articulorumq; doloribus potum.

Radix in aceto cocta ac illita, serpentia ulcera cohabet, Strumas,

tumores,

tumores, duritias, abscessus & distentiones discutit.

Ignes sacros, reduuias, condylomata psorasp; sanat.

Radix etiam excretionem sanguinis sedat, & dysenteriam fistit.
Cum sale & melle temperata, sanat uulnera.

Sanguinis eruptions fistit quinque folium, in quos usus bibitur,
& emplastris modo imponitur.

Facit & radicis recentis succus ad iccoris pulmonumq; uisia & le-
talia uenena.

DE AQVA PENTAPHYLLI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba, caulis, radix
cum tota substantia concisa, in medio Maij distillentur.

Aqua Pentaphylli mane ac uesperi per aliquot dies singulis uici-
bus iiii, uncis in potu sumpta, facit ad calculum, ad lithias in lumbo-
rum, purgat renes. Vna uice copiose sumpta admodum uentrem
laxat, resoluit quoque foris imposta.

Sedat quoquis calores & tumores lineis pantis imposta, fronti
illita & linteolis applicata fluxum sanguinis narium fistit. Facit ad
tremorem membrorum ac manuum, si singulis uicibus inde illinan-
tur, & per se iterum siccentur.

Sanat recentia ac antiqua uulnera, si inde lauentur, uel linteolis
imponatur, pellit omnes tumores ac apostemata. Prodest contra
quascunq; febres, per dies aliquot pota, radicitus eas expellit.

DE PERFOLIATA.

NOMENCLATVRAE.

Perfoliata.

Durchwachs.

Bruchwurz.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQVE
ANNOTATIO IN PERFOLIATAM.

C **P**ERFOLIATA herba est quæ nomen sortita est, quòd colici-
li folia penetrant, unde & Germani Durchwachs appellant.
Huius apud chirurgos & medicos uulnerarios magnus est usus,
ad rupta tantummodo & uulnra conglutinanda. Veteribus hæc
fortassis fuit incognita, nullus enim medicorum hactenus ei apud
Dioscoridem vel Plinium nomen inuenire potuit. Hieronymus
Bock scribit, duo esse genera Perfoliatæ, & primum genus esse absq;
dubio primum Cotyledon apud Dioscoridem. Alterum uero ge-
nus esse Secundum Cotyledon, & meo quidem iudicio non aber-
rat à scopo, ita enim specie & uiribus conueniunt. Conferat quisq;
hanc herbam cum descriptione Cotyledonis apud Dioscor. & iu-
dicet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba Perfoliata egregias in se continet uirtutes, & præcipue
contra rupturam puerorum, si semen in cibo sumatur, & herba ipsa
imponatur.

Quibusq; pueris umbilicus nimium prominet, his Perfolia-
ta umbilico superliganda est, tum introrsum pellitur.

D Qui herniosus fuerit, ita quòd is morbus ultra annum non dura-
uerit, is prius balneum parabit ex hisce herbis, nempe ex parietaria,
Quinquefolio, Chamomilla, Chamedry, ut singularum sit pondus
unius Manipuli vel duorū, & semper tres horas continuas per tres
ex ordine dies lauabit, & singulis uicibus in balneo semen Perfolia-
tae pondere semiunciae in potu sumet. A balneo uero hoc unguen-
to se inunget, Accipe olei Chamomillæ semiunciam & pulueris ex
semine duas uncias, & parum ceræ admiscæ, ut fiat unguentum.
Quo per octo dies se inunget, tum ruptura absq; dubio curatur.

Habet hæc herba præciuas uires sanandi in corpore rupturas
& uulnra.

Semen in puluerem contritum in uino datur, infantibus uero in
lacte datur ad interiorem rupturam.

Aqua eius distillata eadem præstat, & sanat heresypelata, sacros
ignes, & sedat dolorem æstuantis stomachi.

DE PERFORATA

NOMENCLATVRAE.

υπερικόν. Ανθροσαμονί.

Perforata. Hypericon. Fuga demonum. Herba S. Ioannis.

S. Johans Kraut. Harthaw oder Waldhopff.

ANNO.

ONIA

ANNOTATIO IN PER-

foratam.

PERFORATAM Græci & Latini Hypericon nominant. Herbarij Perforatam hanc herbam appellant, propterea quod folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi uisantur. Vulgus item herbam diu Ioannis saepe nuncupat. Ab aliis quibus fuga dæmonum dicitur, quia dæmon inde fugere creditur, ubiunque haec herba seruatur, neque ibi lemures manere queunt, unde & puerperæ quibusdam locis hac herba solent fumigari. Duo in hyperrico inueniuntur, quæ certitudinis faciant fidem, cruentus comæ florisq; triti liquor, odor siliquæ seminisq; resinaceus, Vnde & chamæpitys, id est humilis & terrestris pinus dicta est, quod semen eius resinq; Pineæ odorem habet. Androsæmos etiam dicta

est, quia flos eius digitis tritus sanguineum humorem ex se remittit. Dioscorides quatuor ponit Hyperici genera. Vera Hypericon albos habet flores apud illum, nostrâ autem vulgaris Hypericon que luteos habet flores, Ascyron, vel ruta sylvestris ab eo dicitur. Mimum est Dioscoridem folium eius non pinxit, in illis præsertim foraminibus, quæ in ipso apparent.

DESCRIP TIO.

Hypericon herba est quæ folia rutæ equalia habet, caulem oblongum & in summo flores luteos. Semen eius est oblongum figura hordei, colore nigro, odore resinq;

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atque desiccatur in tertio ordine.

DE AQVA MENTASTRI.

Ex herba & semine si quis bibat, menses mulierum trahit, citur nam. Idem præstat apposita.

Contusa & emplastri modo imposita, facit ad putrida & mala uulnera.

Herba haec siccata & in puluerem contrita, atque cum uino sumpta, maximè prodest ad podagrum.

Semen in uino sumptum, quartanam pellit.

Herba purgat renes & iecur, tollit dolores coxendicis in uino pota.

Contusa

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Contusa & ambustis imposita, extrahit calorem & minuit dolor.

DE AQUA HYPERICI;

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba, folia & flores à caulis decerpta in fine Iunij distillentur.

Aqua Hyperici mane ac uesperi duabus uncij pota, prodest contra Apoplexiā.

Aqua Hyperici permista cum radice, semine aut aqua Pæoniæ, & quotidie bis aut ter singulis uicibus ad ij. aut iij. uncias bibita, me detur morbo comitiali. Prodest contra tremorem membrorum, si per diem bis inde fricentur. Cum rubeo uino pota, prodest ad omnes superfluos alui fluxus, & linteolo uentri imposta.

Sanat omnia uulnera tam foris quam intus existentia, puncta uel secta, mane ac uesperi pota, & inde lota si fuerint, uel aqua linteolo eis imposta.

DE PERSICARIA.

NOMENCLATVRAE.

γερπίπερον

Persicaria.
Hydropiper.

Wasser Pfiffer.
Pfersing Kraut.
Pfaufen Kraut.
Pfaufen Spiegel.
Floe Kraut.

ANNOTATIO IN PERSICARIAM.

PERSICARIA nomen habet à folijs quæ Persico similia habet. Recentiores autem duas species faciunt, alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat, alteram uero quæ acri mordacitate pungit, & saporem piperis habet, nullamq; habet maculam. Hanc autores Hydropiper Dioscoridis, & Plinij filium, seu Piperitida esse tradunt. Nec obstat quod Hermolaus Barbarus dubitare uidetur, quod Persicaria sit Hydropiper, cum inquit:

quit: Est & in folio Persicariæ litura maculæ modo inscripta, quæ sifuisset in Hydropiperi, fortasse non omisissent autores. Non animaduertit uir doctissimus (ut Antonius Musa, & Euritius Cordus testantur,) alteram Persicariam, cui maculæ desunt, in omnibus cum Hydropipere conuenire: habet enim florem album, spicatum, acrem gustum, minutū semen, caulem nodosum, rubrum, longum: & folia Mente conferri possunt. Nonnulli pulicariam hanc etiam appellant, quod pulices fugare & necare uulgò creditur. Egregia quoq; herba ad pellendas muscas ac culices, nullum enim animal infestatur à muscis quod succo huius herbæ inunctum fuerit,

DESCRIP T I O.

Persicaria gaudet locis aquosis, folia habet acuta ad salicis modum, caulem nodosum, florem puniceum, radicem uero lutcam,

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Succus Persicariæ auribus instillatus, uermes necat.

Herba hæc & flores bene prosunt ad fistulas & ficos. Habet fuscam maculam. Altera macula caret, quæ habet naturam inflammandi & erodendi nigras malignasq; pustulas, si folia & radix contusa emplastri modo imponantur. Mordacitate pungit ac urit cutem, ut Piper linguam.

Folia Persicariæ quæ Hydropiper appellatur, discutiunt tumores duritiesq; omnes, cum semine illita. Sugillata delent.

Pulices hæc herba fugat, matutino tempore per cubiculum & conclave sparsa, sed ita ut statim cubiculum scopis expurgetur.

Succus usurpatur ad putrida uulnera tam in pecoribus quam hominibus, si inde lauentur.

D E A Q V A P E R S I C A R I A E.

Persicaria utraq; cum tota substantia in fine Iunij distillatur.

Aqua Persicariæ quæ maculam habet, conductit ad mariscas, si linteum in ea madefactum per diem bis imponatur.

D E P E R S I C O M A L O.

N O M E N C L A T U R A E.

Περσικον Μάλον.

Persicum malum,
Persicum.

Pfersing.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN PERSICVM MALVM.

CPERSICA tota Asia nascuntur, maximè uero in Perside, unde ad nos translata, nomen habent, ut Plinius testatur. Iam ubique in hortis ferè sponte proueniant. Persica recentia seruari poterunt, hac ratione, ut Platina docet: Optima eligito, & mitte in muriam, postea die exime & purgabis diligenter, ac collocabis in uas, fundens salem, acetum, satureiam.

TEMPERAMENTVM.

Persicum est pomum frigidæ naturæ, & stomacho noxiū. Persicum, ut Ægineta tradit, in secundo ordine, frigidum humidumque existit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Nuclei eius naturalem calorem obtinent, corroborant stomachum & cerebrum, acciunt ingenium & memoriam.

Succus Persicorum, ut Galenus autor est, facile corruptionem sentit, ac noxam adfert, quapropter postremo cibo sumenda non sunt, ut moris est plerisque, innatant enim stomacho, & quicquid presumptum fuerit, una secum in corruptionem trahunt. Itaque primis mensis sumi tolerabilius fuerit, sic celeriter discedentia sternunt alijs uiam commodè preuentia: reliqui cibi facile lubrico meatu sequentes elabuntur. Sed uulgaris sibi persuasit, nucleo suo noxam expediti, quam impediens Persicum attulerit. Noxa quoque uino discutitur.

DPersicorum cibis, ut Platina inquit, propter humiditatem & frigiditatem stomacho inutilis habetur, citò enim inacescit, atque in Phlegmaticos uertitur humores. Matura tamen ante cibum sumpta, appetentiam inducunt, urinam mouent, aluum lubricant, fœtorem oris emendant. Acerba aluum adstringunt, teste Dioscoride. Siccata autem maiores adhuc in adstringendo uires habent. Quinetiam siccorum decoctum in aluum & stomachum destillationes haustum sifit. Quæ in hoc genere minora sunt, & armeniaca passim dicuntur à Romanis uero præcoqua stomacho magis accommodata sunt.

Folia eius trita sanguinis eruptionem fistunt.

Folia euidenter amara sunt, eoque concisa tritaque puerorum umbilicis imposta, lumbricos enecant atque expellunt. Eadem siccata & in puluerem tunsa, recentes plagas cruentorum uulnerum claudunt. Nucleus Persicorum cum oleo tritus, capitis dolori medetur.

DE A QVA EX FOLIIS PERSICORVM.

Distillatur hæc aqua crescente luna in Maio. Mane à ieiuno pota, facit ad lithiasim lumborum per diem ter in potu sumpta, ac singulis uicibus ad duas & tres uncias, ciet urinam, expurgat uescicam.

A ieiunio

Aieiunis pueris pota, lumbricos necat: mane ac uesperi pota, prodest contra calculum.

Auribus indita, interficit uermes carum.

Capiti illita, dolorem sedat.

DE PEDE CORVINO.

NOMENCLATVRÆ.

Korwnópous.

Pes coruinus;

Galli Crus.

Ranunculus.

Flammula.

Rabenfūß.

Hanenfūß.

ANNOTATIO IN PEDEM CORVINVM.

PE S coruinus apud ueteres Gr̄eos Coronopus est dicta, hancq; describit Dioscorides lib. 20. cap. 117. in hunc modum: Coronopus oblonga herbula est, per terram strata, & folia incisuris diversa habet. Estur olerum modo decocta. Radicem habet gracilem, in cibo adstringentem, ideoq; coeliacis utilem. Nec aliter Galenus, & Plinius eam describunt. Vulgus eam pedem Galli nominat. Quam etiā sub Galli cruris nomine describit Apuleius Madaurensis in libro de Herbarum uirtutibus. Magno igitur in errore uer- sanctur Iuniores medici atq; Herbarij omnes, qui pedem coruinum volunt esse. aliam herbam, quæ folia habet coriandri sed latiora, subalbida ac pinguis, florem luteum, caulem gracilem, ac cubitum altum, radicem albam, breuem, multis fibris, Ellebori modo capilatam. Hæc enim Dioscoridi & reliquis Gr̄ecis βαρψάχιον, Latinis ue- tò Ranunculus uocatur, habetq; uim exulcerandi, cuius contactu

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cpustulæ ambusti modo corporibus attolluntur, sæpeq; conficta carnem osse tenuis exest. Hæc ulcerandi licentia impostoribus ac mendicis illis cognita est, qui crura & lacertos sibi huius illitu uulnernant, quo stipem impudentius emendicent, aut quamuis pecuniam aucupentur. Nonnulli eam Flammulam quoq; ob eam rem appellant. Plura de Pede Coruino uide apud Ruellium & Fuchsium in Paradoxis.

DESCRIP TIO.

Pes coruinus herba est quæ petrosis montibus nascitur, floribus similis Marrubio, sed tenerioribus.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccatur in secundo ordine.

Hæc herba in uino decocta atq; in potu sumpta, medetur mortui rabidi canis.

Itidem sumpta prodest stillicidio urinæ, trahit menses mulierum, & pellit partum.

Prodest contra tormenta intestinorum, uires Hermodactyli & quat. Auxiliatur doloribus articulorum, corroborat articulos, & malam materiam inde expellit.

Vera Coronopus apud Dioscoridem habet uim adstringendi, unde & coeliacis utilem esse scribit.

D

DE PEDE LEPORINO.

NOMENCLATVRAE:

λαγώπος.

Pes Leporinus.

Sana munda.

Hasen füß.

ANNOTATIO IN PEDEM LEPORINVM.

ES Leporinus à Græcis Lagopus dicitur, quam Dioscorides Leporis cuminum quoq; uocari scribit: hæc herba ab ipso Dioscoride ex folijs & floribus non describitur. Quidam putant esse herbam quam Caryophyllatum. Herbarij uocant, & à uulgo Sana munda dicitur, quæ in opacis montibus nasci solet, non in segetibus, ut Lagopus, quorum sententia non est probanda, quum Caryophyllata nullam similitudinem cum pede leporino habeat. Ruellius credit pedem leporinum potius esse genus humilis trifolijs, in segetibus & aruis enati.

DESCR

DESCRIPTIO.

Hæc herba ferè folia habet ut Carduus porcinus, acuta, & oblonga, caulem mollem, puniceos flores stellis similes, radicem candam. Natura similis herbæ quæ Palatum leporis dicta est.

VIRSES AC IUVAMENTA.

Pes Leporinus emundat omnia exteriora membra quæ longo tempore putrida atque sordida fuerunt, in aqua pluuiali elixa, & membris inde lotis.

Qui cupit macrescere, comedat hanc herbam in acetario bis in hebdomada quando iturus est cubitum.

Quicunq; in somno loquitur, hanc herbam ponat sub capite, tū ei uitio medetur, & pellit insomnia atq; omnem inquietudinem.

Dioscorides scribit, Lagopoda uentrem contrahere, & discutere durities apostematum.

Inguinum inflammationes discutit ad alligata, febribus etiam medetur ex aqua decocta & bibita.

DE PETROLEO.

NOMENCLATVÆ.

Πετροίλαιον.

Petroleum.

Ein Öl in der Apotheke.

ANNOTATIO IN PETROLEVM.

PETROLEVM inde dicitur, quoniam ex Petra ortum dicit, ex qua sponte fluit. Petroleum, ut Antonius Musa docet, à Diocoride naptha & bitumen, uel asphaltum liquidum nuncupatur. Est autem Babylonij bituminis destillatio, colore candidum: inuenitur & nigrum. Trahendi ad se ignes tantam uim habet, ut ex interuallo etiam ad se rapiat.

DESCRIPTIO.

Petroleum est quod ex Petris & montibus exudat. Colore nigrum est, si uero decoquatur, fit candidum.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccatur usq; in quartum ordinem.

VIRSES AC IUVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, attrahendi, & consumendi.

Petroleum prodest membris paralyticis illitum, facit ad podagram, stranguriam, colicam, quæ ex eo curantur.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Contra calculum optimum est remedium, lumbis, & sub umbili co illitum.

Contra spiritus angustias & diutinas tusses, thoracem ex eo foris inunge.

Ad affectus uuluæ ex frigida causa creatos ualde prodest, foris illitum.

Contra strangulationem & procidentiam muliebriū locorum, Petroleum proīce super carbones, & fumum illum mulier naribus attrahet, & uuluam suffire debet Laudano, hoc remedio erit, ut matrix in locum suum reducatur. Stomacho frigido prodest illitum.

A capite in subiectas partes destillationes suffitu sanat, & dentium dolores circumlitum mitigat.

DE PETROSELINO.

NOMENCLATVRAE,

Πετροσέλινον.

Petroselinum.

Petrapium.

Holusatrum.

D

Petersilgen.

Peterlin.

ANNOTATIO IN PETROSELINVM.

PE TROSELIN V M quasi petrarum apīū dicitur: nam inter lapides melius nascitur. Est nota herba, quæ inter Apīū genera numeratur. Macedonicum Petroselinum ob gustū & suavitatem, & odorem aromaticum, mirifice laudatur, & in medicina præfertur, ideo autem Macedonicum appellatur, quia in prēruptis montibus Macedoniæ crescit. Omnia autem agrestia, præsertim quæ in saxosis & petrosis crescunt, multo ualentiora sunt satiuis, & odorē uehementiorem præ se ferunt, quemadmodum & uina in uno loco fortiora, & meliora nascuntur, quam in alio. Præstantissimi quidam medici, ut Manardus, Leoninus, & Collinutius, contendunt nostrū uulgare Petroselinum non esse uerum Petroselinum, sed Apium hortulanum, uerum Petroselinum esse quod Macedonicum appellatur, eoq; nos carere, sed eam controuersiam breuitatis causa, hic omittimus, oportet enim medicos, contendant quam diu uelint, uulgari Petroselinum unā cum coquis uti, donec ueri petroselini copiam nacti fuerint.

DESCRL

DESCRIPTIO.

Petroselinum est radix palmi longitudine, & aliquando longior, ac candida, cuius usus est in cibo. Quando unum annum intra terram durauerit, fert caules & semen, floresq; luteos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat natura in secundo vel tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Est autem duorum generum. Vnum est satium. Alterum sylvestre. Petroselinum Macedonicum sylvestre est, nascitur in petrosis montibus, hoc ualde penetrat humores corporis, sudorem atq; urinam maximè proritat. Satium Petroselinum nobis notum est, eius semine utimur in medicina.

Petroselinum naturam habet penetrandi, propterea urinam citat, ualde prodest contra calculum, semen atq; radix.

Accipe radicem petroselini, & eam sicciam bene contunde, atq; cum mero uino eam commisce: inde si biberis, facit bonum cerebrum atq; bonam memoriam, & purgat sanguinem.

Idem prodest mulieribus quibus menstrua obstructa sunt.

Semen sua efficacia penetrat, unde menses plene trahit.

Semen in cibo sumptum, flatus in corpore discutit.

Idem contusum & malignæ scabiei impositum, bene purgat, & nitidam reddit cutem. Semen manducatum tollit tumorem stomachi, prodest hominibus hydropticis, siccatur enim ac penetrat malos humores, eosq; consumit: prodest quoq; ijs qui ex Phlegmaticis humoribus lepram contraxerunt. Emundat iecur, discutit dolorem lumborum atq; uesicæ.

Acetarium paratum ex Petroselino, & acetosa atq; aceto permixta, opitulatur contra calores febrium.

Petroselini radix, herba & semen in cibo vel potu sumpta, carent urinam, pellunt calculum lumborum, trahunt menses, dissoluunt uentos in corpore, tollunt tormenta uentris, stranguriam, dolorem spinæ, renum atq; uesicæ dolorem, tollit tumorem stomachi. Qui morsus fuerit à rabido cane, decoquat potionem ex petroselino, ac inde bibat, faciatq; emplastrum ex semine & herba, tum sanatur.

DE A Q V A P E T R O S E L I N I .

Electum tempus distillandi Petroselinū est, ut radix & herba cū tota substantia inuicem concisa, in principio Septembris distillent.

Aqua Petroselini per 30. vel 40. dies mane ac uesperi singulis uicibus iiij. aut iiiij. uncij in potu sumpta, prodest contra calculum & lithiasim, purgat renes ac uesicam, lotumq; ualde proritat.

Eodem modo pota, concoctionem adiuuat, appetentiam ciborum excitat, purgat iecur, medetur stranguriæ, ubi cunctis illinitur hæc aqua, capilli excidunt.

o iiiij

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE PEVCEDANO.

C

D

NOMENCLATVRAE.

Peucedanos.

Peucedanus.

Peucedanum.

Pinastellum.

Stataria herba.

Foeniculum porcinum.

Harstrang.

Harstarck.

Eberwurtz.

Wilder Fenchel.

Sauw Fenchel.

ANNOTATIO IN PEVCEDANVM.

PEV CED AN V M siue Peucedanus, nomen à Pinu, quæ Græce Peuce dicitur, inuenit, ut Myrtidanum à Myrto, quanquam & amaritudinem uocabulum id significat a pud Poetas, ut Hermolaus indicat, celebrata inter primas herba est. Laudatissimum in Arcadia nascitur, ut Plinius existimat. Foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in digitos quaternos osseis cultellis, funduntq; succum. Probatur hic & crassitudine mellea, & odore suauiter graui. In colligen do succo capit is dolor & uertigo sentitur, nisi nares prius & caput rosaceo perungantur. Inuenitur & lachryma thuris modo concreta, caulis & radicibus adhaerescens, hanc quoq; habere conueniet. Peucedanum officinæ tale ferè exhibit, quale Dioscorides describit, tantū radice non succosa, nec graui odore, sed iucundo, uocantq; Foeniculum Porcinum.

D E.

DESCRIPTIO.

Peucedanum nascitur opacis locis in editis montibus, presertim autem sub magnis arboribus. Caulem habet foeniculo similem, in summitate caulis florem album instar cardui, circa radicem magnos habet cirros ad capillorum tortorum similitudinem. Radix est densa & magna, foris nigra aut cana, intus candida. Radix succum inserviet, qui sulphuris modo induratur.

TEMPERAMENTVM.

Succus fortioribus est uiribus quam radix: haec calida est & secca, potest unum uel duos annos arida seruari, & non ultra. Radix in tertio ordine calefacit & desiccatur, ut Aegineta inquit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus radicis cum oleo rosaceo permistus & capiti illitus, tollit postemata in capite. Idem cum acetum & aqua rosacea temperatus, ac temporibus capitidis illitus, medetur phreneticis, & comitialibus.

Suffitus ex radice factus, si à foecina ab inferiore parte excipiatur, reddit eam foecundam.

Radix conductit ad emplastra, quibus utimur ad membra conquassata. Herba decocta in uino aut in aqua, prodest contra opiprationem iocineris atque lienis, & contra stranguriam.

Radix in puluerem contrita, ac pondere unius aurei homini perste correpto in tempore propinata in uino, si morbus horrore uel frigore quodam inuasit: uel in acetum data, si calore inuasit, uenenum potenter expellit.

Succus, ut Dioscorides inquit, strangulatum uulnæ procidentes, sponoresque olfactu excitat. Suffitu serpentes fugat. Auribus in earum dolore addito rosaceo, utiliter instillatur. Causis dentium in dolore inditur, facit ad tussim in ouo sumptus. Spiritus angustijs, tormentibus & inflationibus succurrerit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregie adiuuat.

Radix sicca & in farinam trita purgat fordida ulcera: ossiumque squamas pellit. Vetera ulcera ad cicatricem perducit.

Succus, ut Galenus inquit, admodum calefaciens & digerens, affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone thoraceque ex crassitudine & uiscositate humorum prouenientibus,

DE PIMPINELLA.

NOMEN.

DE HERBIS, & CETERISQVE

C

NOMENCLATVRAE.

Pimpinella.

Bibenell.

ANNOTATIO IN PIMPINELLAM.

D IMPINELLA dicta est, quod folia habeat circum ipsum caulinum alternatim diuisa ac semper gemina, ut ueluti in duas pinnas assurgere uideantur. Est autem Pimpinella herba, cuius ueteres Autores nusquam meminerunt. Ottho Brunsfelsius ex Hermolao testatur eam esse quintam speciem Saxifragiae, & ei uiribus responderet. Hieronymus Bock, qui medicinam herbariam etiam scriptis illustrauit, indicat, quam Herbarij uulgò Pimpinellam uocant, eam esse antiquorum Petroselinum Macedonicum, promeruitq; profecto doctissimus ille vir apud omnes studiosos medicinæ honestam nominis memoriam, quod herbam tamdiu incognitam nobis ostenderit, si modo Herbarum peritissimi medici eius iudicio subscripterint.

DESCRIP TIO.

Pimpinella forma similis est Saxifragiae, sed non uirtute, folia habet prasinum colore, luteos flosculos, radicem candidam.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit & siccatur in secundo ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Pimpinellam calidi & siccii esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere, ut Brunsfelsius testat.

Pimpinella precipue medetur ueneno, abstergit omnem immunitatem exteriorem corporis.

Radix eius in uino decocta & in potu sumpta, tollit à corde malum & uenenosum sanguinem, unde pestis facile exoriri solet, sedat quoq; dolorem capitis.

Sí homo

A Si homo usq; ad craneum uulneratus esset, succus huius herbæ instillatus, statim & absq; noxa sanat.

Sanat ulcera & alia uulnera instillatus.

Experimenti gratia, Accipe gallum gallinaceum & craneum eius in superiore parte cultello aperi, ne tamen transfodias, postea accipe succum huius herbæ, & instilla uulneribus aut ter, tum reducitur ad cicatricem.

Pimpinella permista cum semine Erucæ & aceto, elicit sudorem, expellit uenenum, & malos humores.

Cum uino elixa & bibita, tollit coxarum morbū, & potissimum facit ad malignam tussim, expurgat pectus.

Eadem in uine cocta, frangit calculum renum & uesticæ, medetur stranguriæ.

Eodem modo prodest contra intestinorum tormenta, Maximè auxiliatur contra oppilationem iocineris atq; splenis.

Pimpinella medetur calculo, mouet urinam, tollit stranguriæ, purgat pectus, uenenum pestis à corde pellit. Succus eius coctus, & ante accessionem febris potus, omnem febrem pellit. Radix potest etiam condiri, ut Ginziber cum saccharo uel melle, & remedium quoq; adfert contra morbos iam prædictos.

B Decoctum Pimpinellæ febrem continuam: & quarta quoq; die recurrentem leuat. Succus tertianam, idq; ante accessionem potus.

EXPERIMENTVM CONTRA PHTISIM.

Recipe Pimpinellæ quām tenuissimè in puluerem redactæ, uncias duas, aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, & fiat inde Electuarium, de quo sume quotidie drachmas duas.

DE AQVA PIMPINELLÆ.

Ad tempestiuam distillationem minor Pimpinella, quæ acutam habet radicem sumitur, ex ea radix atq; ipsa herba cū tota sua substantia inuicem concisa & contusa, in exitu Maij sunt distillanda.

Aqua Pimpinellæ mane ac uesteri singulis uicibus ad tres aut quatuor uncias in potu sumpta, medetur calculo & lithiasi lumborum ac uesticæ, expurgat renes.

Contra pestem subuenit, intra sex dies semel pota.

Prodest mulieribus quibus matrix est refrigerata, trahit menses. In potu sumpta cum modico Castorei in puluerem redacti, pellet paralysim membrorum.

A iejunis iiiij. uncij. pota, illo die non corripiuntur morbo minus naturali, omnem enim molestiam ex corde pellit, malos humores tollit, proritat lotium. Prodest contra uenenum in potu sumpta.

Cutem reddit nitidam ac pulchram in facie & manibus, si foris se aliquis ex ea lauet,

DE HERBIS, CAETERISQUE
DE PINEA NVCE.

NOMENCLATVRÆ.

Σπρόβιλος.

Pinea Nux.

Ein Nux von einem Fichtenz oder Kiefer Baum.

ANNOTATIO IN PINEAM NVCEM.

INEAS nuces Græci Strobilos uocant. Sunt autem nuces quas Pinus arbor producit. Galenus in Hippocrate cocallos uocat nucleos Pineos. Nucis Pineæ, ut Hermolaus testatur, quaterna genera sunt. Durum quod & uulgare, tenerum & putamine digitis fragili, ideoq; auibus expositum, Tarentinam uocabant. Tertiū è Picea sativa, nucleorum cūterius quam putamine, adeo molli ut simul mandatur, sapineum Plinius uocat. Quartum pityidas uocant è pinastris, singularis remedij aduersus tuſsim.

Pineæ nuces in medicina maximè conducunt: priusq; autem sumantur, superiores cortices amouendi sunt, & abiiciendi.

TEMPERAMENTVM.

D Calefaciunt atq; humectant naturā.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galenus inquit, Pinea nux bonum crassumq; succum gignit, & alibilis est: haud facile tamen concoquitur.

Valde illis prosunt Pineæ nuces, quibus naturales vires & spiritus, corpusq; in morbo sunt extenuata, atq; consumpta.

Augent sanguinem, tollunt suspiria, possunt sumi quocunq; modo libeat.

Ad nimium fluxum alui, quem sanguis comitatur, ab inferiore parte fumum atq; uaporem ex decocto pinearum excipiat, hoc statim auxiliatur.

Pineæ decoctæ atq; ad molliciem contusæ, ut amygdalæ, saccharo uiuisq; passis admistis, si inde puls consiciatur, & offulæ modo in iuscule gallinaceo sumatur, admodum prodest ad multos morbos, præsertim autem ad suspiria & difficultatem anhelitus. Eo autem affectu laborantibus lectus parandus est, in quo magis sedent quam cubent.

Nuclei Pinei, ut Platina docet, in cibum sumpti, humores optimos gignunt, sitim sedant, stomachi dyscrasiam tollunt, urinā purgant. Nuclei cum uiuis passis frequentius sumpti, uenerem etiam iacentem excitare creduntur: eandem uim habent, & cum saccharo conditi.

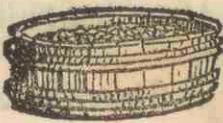
conditi. His crebrò nobiliores ac diuites tempore ieunij in prima, & ultima mensa uescuntur.

Purgati uerò Pineæ nucis nuclei, teste Diæcoride, in cibo sumpti, aut cum passo & cucumerum seminibus poti, urinam crient, uelice renumq; a crimonias hebetant. Stomachi erosiones leniunt, cum portulacæ succo sumpti. Infirmitatem uirium roborant, corruptos humores retundunt.

Totæ uerò Pineæ nuces ab arbore decerpæ, recentesq; contusa & in passo decoctæ, uetustis tuffibus & tabi, quam phthisim dicunt, accommodatae sunt, sic ut ex eo decocto trini quotidie bibantur cyathi.

DE PIPER E.

NOMENCLATVRAE.

Piper.

Piperi.

Pfeffer.

ANNOTATIO IN PIPER.

PIPERIS genera Theophrastus duo constituit: rotundi ut eruum, putamine carneq; subrutila, ceu lauri baccæ, oblongi, nigri, semina continentis papaueracea, quod multo ualidius priore iudicatur. Arbores quæ Piper gignunt passim in India sunt, ut Plinius existimat, Iuniperis nostris similes, quanq; in fronte Caucasi solibus opposite, nasci tantum eas aliqui putaere. Semina à Iuniperis distant paruulis folliculis, quales in phaseolis uidemus. Tria cæteri secere genera: Nigrum, quod & commune dicunt à medicis. Candidum leuius longo & nigro est. Piper longum facillimè adulteratur Alexandrino sinapi. Piperis arborem iam etiam habuit Italia, maiorem myrto, nec absimilem. Desideratur tosta illa maturitas: idcoq; & rugarum deest, & coloris similitudo. Eligito Piper quod ponderosissimum sit, plenum, nigrum, nec adeò rugosum: recens præterea, nec furfurosum.

TEMPERAMENTVM.

Piper calefacit atq; desecat in quarto ordine. Longum & rotundum Piper seruari possunt quadraginta annis synceris uiribus.

VIRES AC I VVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi. Piper in uino potum, quartanam febrem tollit.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Grana piperis & tostum allium simul commixta, & cum succo absinthij sumpta, tormina intestinorum repellunt.

Piper saepius manducatum, Venerem stimulat.

Mulieres quae pipere utuntur, evadunt steriles. Creditur & sterilitatem facere post coitum muliebri uulue subditum & appositum.

Accipe Piper, Thus, & siccata Saluiam, ea in puluerem redige, deinde adde oui album, atque unguentum inde confice, quod maxilis impositum, arcet destillationes & ictus.

Piper commixtum cum semine Saxifragiae, & ea in puluerem in uicem contrita, & naribus indita, multos malos humores ad se trahunt, redundantque leue caput. Vtruncque Piper, longum & rotundum, concoctionem adiuuant, emacrant, nam exiccat & consumunt humiditatem hominis.

Piper biliosis nocet, uentum ex alio resoluit & pellit, urinam ciet. Eius uero usus in hyeme magis quam in aestate laudatur. Puluis eius naribus attrahitur ad ciundas sternutationes, deuocandamque capitis pituitam. Spiritualia membra a frigidis & uiscosis humeribus expurgat, si cum carycis assumatur.

Longum Piper, ut Dioscorides inquit, efficacissimam habet erodendi uim, habetque & saporis amaritudinem.

Nigrum maiore acrimoniam est quam candidum, gratius in cibis.

D Piper tussientibus, cunctisque alijs pectoris uitis, linctu potuque succurrit. Contra anginas utiliter ex melle inungitur. Tormina cum lauri teneris folijs potum Piper finit. Somnum & appetitiam cibi conciliat. Discutit strumas pice exceptum Piper. Vitiligines cum nitro exterit.

DE PIPERI.

NOMENCLATVRAE.

Aenepisop.

Piperitis.

Piperina.

Zinziberina.

Lepidium.

Seitaragi Indum.

Pfeffer kraut.

Sensf kraut.

ANNOTATIO IN PIPERITEN.

PIPERITIS in Germanico nomen habet a Pipere & sinapi, eo quod gustanti miram adfert acrimoniam, linguamque magno- pere uel.

pere uellicat. A Dioscoride Lepidum dicitur, ut Cordus & Hieronymus Bock testantur. Lepidum autem appellatum Græci putant, ut Hermolaus Barbarus inquit, ab eo quod lepidas & maculas in facie deisiat ac repurget. Zinziberina ab alijs quoque dicitur, Serapion & alijs Arabes Seitaragi Indum appellant. Herbarij uero raphanum appellant Lepidum, radicis forsitan similitudinem contemplati.

DESCRIPTIO.

Piperitis speciosa est herba, acquirens folia maiora atque latiora persicifolijs, & crassiora, uiridiora, & molliora, uel, ut Plinius scribit, exit Lepidion in cubitalem altitudinem, folijs laurinis sed molibus. Lepidij Eicon à Dioscoride non representatur. Nota cunctis herba est, ut idem inquit: Sale inter salgama cum lacte seruatur.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atque desiccatur in tertio ordine, ut Brunsfelsius tradit. Galenus inquit, Lepidion ex quarto est ordine excalsacentium, simile nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus, sed minus eo desiccatur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Folia habent acrimoniam, ut Diosco. tradit, & exulcerant: ideo que in dolore coxendicis ad exulcerationem, tritum cum Inulæ radice quarta horæ unius parte impositum dimittitur. Imponitur & lenosissimiliter. In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & rosaceo facile sanetur. Sic lepras & psoras semper facilè tollit, & cicatricum ulcera. Creditur lepidij radix collo adalligata, dentium dolores compescere.

DE PIRIS.

NOMENCLATVRAE.

ANTRAS.

Pirum domesticum.

Pirum sylvestre.

Biren.

Zahm Biren.

Wilde Biren.

ANNOTATIO IN PIRVM.

PIRVM à figura nomen accepit, dictum quod ad metæ similitudinem è latè in acutum spectet, & in mucronem turbinetur. Pirorum infinita pene genera quæ antiquioribus rei rusticæ scriptis

DE HERBIS, CAETERISQVE

C ptioribus tradita sunt. Barbarus longissimè in Corollario suo ea prosecutus est. Ex his quædam sunt dulcia, quædam austera, quædam acida. Dulcia, ut Platina docet, cum sint aquatichi & soluti sapo ris, cumq; inter frigidum & calidum consistant, utpote parua illa & ocyssima, quæ Plinius superba innuit appellari, ante cibum danda sunt. Stiptica uero & acida, quorum magna turba est, secundæ mensæ reseruentur, quia ante cibum sumpta adstringunt, quod ualitudini contrarium est. Annotatum est etiam Pira præter alia P. ma corpus nutritre. Piro magna certe inest uis, nec in fructu solum uerum etiam in radicibus & folijs. Pira conduntur & saccharo, adiecta cinnamomi portiuncula, ut coenas claudant. Seruari Pira Democritus affirmat, quæ illitis pice surculis suspendantur. Alij in sapa uel passo aut dulci uino mersa custodiunt, cadi plenis plurimi inter scobem obruta seruarunt. Alij siccatis frondibus iuglandis inuoluta recondunt: Aliqui arena in scrobe subiecta ita sicca operiunt, mox terra. Plurimi pira inter paleas, aut frumenta obruta seruarunt. Sed Pira quæ huic negocio destinantur, à cadiuis diligenter electa integra debent esse, placido die, crescente luna, manu decerpita, uegeto solis calore,

VIRES AC IVVAMENTA;

D Pira sunt domestica & sylvestria. Domestica humectant, Tosta aut elixa, stomachum corroborant, & sitim auferunt.

Sylvestria adstringunt, & singultū creant. Pira domestica grandia in cibo magis probantur quam minora. Verum minora cruda comesta, magis nutriunt quam grandia,

Copiosius manducata Pira, tormina intestinorum ac colicam pariunt, propterea prodest forte uinum bibere post pira comesta, & assumere aromata, ut Piper & cinnamomum.

Pira cocta conducunt, nam confortant & molliunt aluum.

Sylvestria frigidore sunt natura quam domestica.

Succus ex utrisq; ante cibum sumptus, laxat aluum, post cibum uero adstringit.

Pira in aqua decocta & deinde contusa & stomacho imposita, tollunt uomitionem ex Cholera prouenientem.

Pira cruda manducata, nec sanis nec ægrotis salubria sunt.

In aqua decocta & comesta, dissoluunt omnem duritiem & constipationem in aluo.

Sylvestria sero maturescunt, que concidenda sunt in orbiculos, & suspendenda ut siccescant, prosunt enim ad alui fluctiones sistendas, cruda uel cocta in cibo sumpta.

Decoctum quoq; è siccis aluum sistit.

DE

DE PIROLA.

NOMENCLATVRAE.

Pirola.

Winter Grün.

Walt Köl.

Holtz Mangolt.

Walt Mangolt.

ANNOTATIO IN PIROLAM.

PIROLA inter herbas uulnerarias non postremum locum obtinet, & à Germanis Winter Grün appellatur, quia folia eius perpetuo uirent tam hyeme quam estate. Nonnulli Waldt Mangolt Germanice uocant, id est

Betam sylvestrem, eo quod syluis lætatur, & locis palustribus aquosis. Betae hortensi non dissimilis. Propterea rectè & merito Beta sylvestris appellanda est, ut Hieronymus Bock tradit: eius sententia quoq; Brunfelsius est. Cordus putat Limonium apud Dioscoridem esse, nam haec à quibusdam Germanice, à similibus scilicet folijs Walt Mangolt, id est sylvestris Beta dicitur, Ipse quoq; Dioscorides Limonium suum talibus decem & aliquando pluribus folijs describit, & tintinnabulum terræ à Romanis tum dictum ait, fortè à similibus tintinnabulo floribus, quæ omnia in hac Pirola conspicuntur. Est autem duplex Pirola, mascula scilicet quæ iuxta fluuios, & in aquosis nascitur, cuius folium arboris piri folio simile est: hinc Pirula, & corruptè paulatim Pirola appellata. Fœmina altera quæ in umbrosis & sylvestribus scatet, chirurgis & tonsoribus optimè nota, uulnerariam & adstrictoriā uim possidens, quam etiam Dioscorides Limonio tribuit.

DESCRIP TIO.

Pirola nascitur in sylvis, coeruleis floribus, caulem habet palmi

p. iiij

C DE HERBIS, CAETERISQUE
altitudine, folia uero Betae similia, sed minora. Maximè prodest
si foris corpori adhibeatur.

TEMPERAMENTVM.
Calida & sicca est in tertio gradu,

SARVIRESCACIVVAMENTA.

Pyrola contusa cum radice, atq; succo Alchimillæ & Saniculae
admixto, simul decoquetur cum oleo oliuarum, & unguentum in-
de conficietur.

Hoc in tres partes diuidi potest, & unicuiq; parti proprius co-
lor attribui potest, Ad primam partem, accipe uiride æris & Ari-
stolochiam longam & admisce, tum unguentum hoc omnino fit
uiride, quo putridam carnem radicibus erodere potes. Ad secun-
dam partem, accipe Cerussam, & oculos cancerorum in puluerem
contritorum, hoc unguentum omnino fit candidum, quo multos
affectus potes mitigare & sanare. Ad tertiam partem unguenti,
accipe Bolum armenum, Sanguinem Draconis, hoc fit unguentum
omnino rubrum, quo inflammationes illinere potes. Pellit omnem
calorem, & præseruat quoq; uulnera à calore, ita ut nullum sympto-
ma ei accidere possit. Primum unguentum uocatur attractuum
unguentum, secundum lenitium unguentum. Tertium uocatur
unguentum præseruatuum.

Potio ex uino & hac herba confecta, atq; sumpta, omnia uulne-
ratam interiora quam exteriora sanat, Si uelis eam potionem red-
dere efficaciem, adde Saniculam, Alchimillam, Vincam peruin-
cam, & Artemisiam,

Eodem modo sanat antiqua ulcera, & fistulas, aliosq; huiusmo-
di affectus.

DE AQVA PIROLAE.

Herba, caulis & radix cum tota substantia distillantur in medio
Maij.

Aqua Pirolæ facit ad omnia recentia uulnera, mane, meridie &
uesperi pota, singulis uicibus ad duas uncias, & uulnera etiam ex ea
lauantur, & linteolis quoq; aqua ipsa imponitur.

Prodest eadem ad antiqua ulcera, si prædicto modo ex ea lauen-
tur, tum mire auxiliatur.

DE PISIS.

ANNO.

NOMENCLATVRAE.

Δέκιδος.
Πίσον.

Pisum.

Erbfen.

ANNOTATIO IN PISVM.

PISVM genus leguminis satis noti, cuius caules sparguntur in terram, nisi habeant adminicula. Latini pariter & Græci Pisum dicunt, Alias etiam à Græcis Λέκυθος dicitur. Diocles in leguminum censu ei secundas à faba tribuit partes, addidit dolichis non minus nutrire, consimiliter flatu uacare. Duo apud nos genera reperiuntur, unum in aruis caducum, humili serpens: alterum in altum scandit, arboris ramo cui adhæret adfixo, cui se se capreolis uinciens illigat, cuius recens theca cum ipsis granis uerè manditur in patinis. Simile quid tota substantia Pisa cum fabis obtinent, ut Galenus inquit, nec alio quam illæ modo comeduntur. Duo tantum sunt in quibus euariant. Non enim similiter ut fabæ inflant, nec abstergent, ideoq; segnius quam illæ per aliuum secedunt. Mirum est Dioscoridem tam uulgaris tamq; protri leguminis non meminisse, cum Theophrastus, Plinius, Galenus, & Aegineta, non intactum reliquerint. Impatientissimum frigoris pisum habetur, ideoq; in apricis seru gaudet, ad austrum uerno tempore facili ac soluta terra.

TEMPERAMENTVM.

Pisa albos producunt flores. In secundo ordine humectant ac refrigerant.

VIRES AC IUVAMENTA.

Accipe siliquas & folia pisorum, ex singulis manipulum unum, & ea contunde, ac inflammationi, in quo cunq; loco corporis fuerit, impone emplasti modo, statim ardorem extinguit absq; noxa.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Decoctorum tremor aluum ciet. Recentia quæ cum suis ualnulis manduntur, ructus mouent.

Pisa in cibo non admodum conduceunt, multam enim generant humiditatem, & frigiditatem, inducunt asthma. Sed iuscum eorum ualde corroborat atq; confirmat, est temperata naturæ.

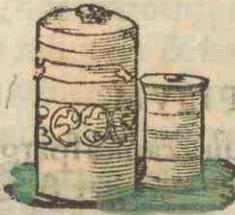
Qui calida fuerit complexione, ei Pisa edere licet absq; incômodo, nam ipsum corroborant. Verum qui frigida natura fuerint, ab eius eorum abstinebunt.

Pisorum duos manipulos in aqua decoque, & eo iuscum non sauitio uulnus aut ulcus aliquod corporis statim sanatur.

DE PISTACEIS.

NOMENCLATVRAE.

Pistacia.

Pistacea.

Fistica.

Fistici.

Ein frucht in der Apo-
tecken.

D ANNOTATIO IN PISTACEA.

PISTACEA Romanis pariter Græcis dicunt. Sunt autem Pistacea, ut Platina scribit, auellanis similia & medici eis in Pharmacis utuntur. Eosdem ferè usus habent, quos nuclei pinei, præterquam ad serpentium ictus, Austeræ & stipticæ uirtutis sunt. Pistacea, ut Hermolaus Barbarus autor est, in nucum genere habentur. L. Vitellius qui Censor fuit, & hæc in Italiam primus intulit è Syria, cum legatus in ea provincia fuisset, nouissimis Tiberij Cesaris temporibus: mox & in Hispaniam qui cū eo militauerat, Flaccus Pompeius eques Romanus. Nascuntur hæc quidem circa magnam Alexandriam, ut Galenus inquit, sed longe uberioris in Berræa oppido Syriæ: pauci nutrimenti, sed iecori confirmingo, ac liberandis ab infarcto humore eius uix non inutilia, subausteram nanque & amaram uim cum odoriferam participant. Officina Fistica & fisticorum grana hodie uocant:

VIRES AC IUVAMENTA.

Pistacea confortant stomachum atq; iecur. In caliditate & siccitate sunt temperata.

In cibo sumpta ualde corroborant, aperiunt thoracem, purgant pulmonem.

Oleum ex

Oleum ex fructu isto capiti prodest illitum.

Hic fructus comestus stomacho ualde est accommodatus, non enim potest inde oppilari, nec nimirum laxari, retinet stomachum in suo uigore, si non comedatur copiosius. Cor confortat, eiq; bo- num sanguinem parit. Pistacea in cibo idem præstant quod amygdalæ.

DE PLANTAGINE.

NOMENCLATVRAE.

Αρνογλωσση.
Επταφπλευρος.
Πολυνευρος.
Προβάτιος.

Plantago.
Arnoglossa.
Lingua agni.
Septineruia.

Wegerich.
Wege Breyt.
Schaffzung.

ANNOTATIO IN PLANTAGINEM.

PLANTAGO à Græcis Arnoglossus dicta est, quod agni næ linguae folia eius speciem habent, Heptapleuros ea- dem & Polyneuros ex eadem causa, h̄sdemq; notis dicta est: πλευρæ enim Græci costas dicunt. Et quoniam septem crassioribus fibris, quasi costis in dorso, per longitudinem folia eius distincta sunt, ideo nomen id inuenit, nec minus à multitudine earundem fibrarum, quas neruos etiam uocant, Polyneuron. Nos interdum Graia, uti solet fieri, imitatione, Septineruiam eam uocamus. Latini eam plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Themison Arnoglosso proprium uolumen dicitur, laudes abunde complexus. Duo autem genera Plantaginis sunt. Maior & Minor, Minor angustioribus uiret folijs, minoribus, mollioribus, læuioribus atq; tenuioribus, caule anguloso, in terram inclinato, flore pallido, semine cacuminibus caulium emicante. Hanc officinæ quo- niām fo-

DE HERBIS, CAETERISQUE

C niam solium arctius definit in acumen, & uelut in lanceæ mucronem fastigiatur; lanceolatam appellant, uulcus uero lanceolam. Maior contrà crassior uegetorq; folio latiore, betaceo, caulis et angulosus, subruber, cubiti altitudinem petens, à medio sui ad fastigium usq; tenui semine uestitus, flosculo in spica lanugineo ut frumento, particulatim erumpente, radicibus teneris, pilosis, candidis, digitali crassitudine. Inuenitur in uliginosis & circum septa, lacuno sisq;. Efficaciorem, melioremq; usum maior habet.

DESCRIP TIO.

Plantago maior gaudet nasci prope vias & in pratis. Folia habet lata multis fibris distincta, & in medio caulis semina, que in summo habent nodulos; flores habet candidos.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & siccæ naturæ est, quare uirtutem habet exiccandi uulnera nimium humida.

Plantago, ut Ægineta inquit, refrigerat pariter & desiccat in abscessu secundo, temperata ex aqua & terrestri substantia, cui etiam adstrictionis nonnihil adsit, quo nomine ad maligna ulceræ, fluxiones putredinesq; accommodata est, temperamenti moderatione.

VIRES AC IUVAMENTA.

D Succus Plantaginis elystere infusus per anum, diutinam febrem tollit. Oculis idem illitus pellit inde calorem & tumorem.

Succo si dentes colluantur, dolorem ac tumorem sedat. Prodest quoq; mulieribus quarum menses non possunt adstringi, linteolo pudendis subditus & impositus: & linteolum quam primum siccatum fuerit, statim iterum madefieri debet.

Semen contusum & in uino sumptum, easdem cum succo facultates habet. Foliorum succo continua collutione purgantur oris ulceræ, & linguæ uulnera.

Succus fistulis infusus, eas sanat.

Idem auribus instillatus sanat, atq; exiccat ulceræ.

Sacris ignibus medetur cum succo Semperuii permistus. Cum aceto sumptus facit ad cruentas excretes. Ad Phthisim quoq; confert.

Folia melle contusa & elixa, ac humidis uulneribus emplastrum modo imposta, ea desiccant.

Plantaginis maioris folia cum aceto & sale calidi oleris modo cocta, & in cibo sumpta, aluum adstringunt ac dysenteriam.

Lenticulis autem additis magis prosunt.

Triplex sunt alui fluxus, quorum primus uocatur dysenteria, & uenit cum sanguine.

Alter autem Diarrhoea dicitur, qui absq; sanguine profuit.

Tertium

Tertium lienteriam nominant, & est fluxus in quo cibi celeriter per intestina dilabuntur, & excernuntur non cocti, sed quales ante fuerunt sumpti. Ad primum & ultimum fluxum maximè prodest plantago cum uino decocta ac in potu sumpta.

Ad affectus gutturis, Accipe plantaginem ac eam contunde, succumq; expressum bibe, collumq; eo inunge. Idem thoracē relaxat.

Plantago sistit profluum sanguinis uulnerum, si contusa cum uīo mixta fuerit ac imposta.

Sanat etiam canum morsus, pellit omnem tumorem contusa ac imposta. Tollit uulnerum cicatrices, & reducit cuti pristinum colorē.

Ambustis quoq; medetur contrita & cū uīo albumine imposta.

Succus prodest ad quartanam febrem, duabus horis ante accessionem potus.

Quæcunq; sunt ulcera quæ pascendo serpunt, & uetera mala, ea purgat & sanat.

Sanguinem sistit plantago & dysenteriam, cum aceto cocta & manducata, uel si clystere in aluum iniiciatur, uel in puluerem trita sumatur.

Potest quoq; imponi ambustis, & inflammationibus & strumis.

Succus oculis instillatus purgat & refrigerat eos. Auditum restituit, auribus inditus.

Decocta eiusdem radice colluuntur utiliter in dolore dentes.

Plantaginis tres radices integræ in uini cyathis tribus, & pari aquæ potæ, tertianas febres soluunt: Quatuor uero quartanas pellunt.

Plantago & puluis ex Aro hemorrhoidibus impositæ, eas sanant.

Radix cum pyretro trita & cum tepida aqua dentibus admota, eorum doloribus medetur.

Plantago cum tota sua substantia, aperit iecur, lienem atq; renes, eaq; refrigerat.

Morsui rabidi canis medetur imposta. Prodest quoq; contra morsus serpentum aliorumq; uenenatorum, imposta.

Cruditatem stomachi succus in potu sumptus, discutit.

Plantago cum melle cocta & mamillis mulierum bis aut ter applicata apostemata sanat.

Si cui ex longo itinere pedes intumuerint, hanc herbam pedum plantis subjiciat, ea tumorem discutit.

Folia cum sale contusa & podagræ doloribus imposta, dolores mitigant.

Succus utiliter datur suspiriosis ac comitalibus. In lana strangulatu uuluæ procidentibus, idem apponitur.

Apponitur

DE HERBIS, CAETERISQUE

- C** Apponitur & contra muliebrium locorum fluctiones.
Plantaginis semen in uino potum, alii fluores & cruentas excretiones sifit.
Luxatis dolores et tumores tollunt folia tusa, addito sale modico.
Dantur contra uescicæ renumq; exulcerationes in passo radix & folia.

DE AQVA PLANTAGINIS MAIORIS.

Radix atq; herba cum tota substantia minutim concisa, in exitu Maij distillantur.

Aqua Plantaginis per 40. dies mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijis in potu sumpta, facit ad aquam intercutem, calidam tuisim, & tumorem, ex calore prouenientem: sanat pustulas ex calore obortas. Prodest contra omnem alui fluxum, & imprimitis contra dysenteriam, silapidis hematitis & Boli armeni, singulorum drachmam, & aquæ Plantaginis duas uncias admisceas; hoc simul permistum, & in potu sumptum, diarrhoiam quoq; sifit, & nimium fluxum menstruorum.

Vlceræ pulmonis sanat & tabem. Prodest contra uenenum:

Medetur morbo comitali per xiij. dies pota. Ad amatorium medicamentum confert per iij. dies bibita, ac deinde purgatione in potu sumpta, pellit dolorem lienis. Lumbricos necat. Per tres dies matutino tempore ad iij. uncias à ieuino sumpta, medet febribus. Matrici subuenit, & pellit secundas. Conducit ad pestem. Inflammationibus prodest, linteolis imposta.

Sanat omnia ulcera quæ uel ex contusione, percussione, casu, uel ex alia quacunq; causa generata sunt.

In ore diu retenta, sanat omnia uulnera ac ulcera oris, & putrescentes sanguine gingiuas.

Fistulis quotidie instillata, eas persanat, si quoq; ex ea lauentur.

Auribus indita, dolorem inde remouet. Sacris ignibus medetur.

Oculis illita, tumores eorum tollit. Exulcerationem gutturis sanat, gargarissata.

Vulneribus imposta linteolis sanguinis profluum sifit. Sanat omnes morsus atq; ictus uenenatorum, facit ad inflammations, & herysipelata, linteolis applicata.

Lineis pannis imposta, seruat uulnera, ne inflammatio uel aliud symptoma eis accidat: medetur ulceribus quæ pascendo serpunt.

Herpetem depascentem curat, quem morbum uulgō lupum dicunt, si in ea decoquantur: balaustiæ, psidiæ, nucis cypressi, Xylobalsami, Carpolbalsami, Aluminis succharini, singulorum uncia una, Mumiæ uncia semis, & postremo Camphoræ drachma una, aquæ plantaginis libra una: quo decocto affectus ille lauandus est.

Aqua

Aqua Plantaginis facit renasci carnem: Sanat fistulas podicis.
Apthas quoq; sanat, ore saepius inde colluto. Exulceratis intestinis
medetur per anum infusa. Facit ad fluentes hemorrhoidas gosfy-
pio imposita. Malignas pustulas & ulcera etiam mala curat.

DE PLANTAGINE MINORE

NOMENCLATVRAE.

Αρνόγλαυκος μίκρος.

Plantago minor,
Lanceolata.

Spiz Wegerich,

DESCRIPTIO.

PLANTAGO minor nascitur ad maioris Plantaginis formam,
folia tantum habet acuta & neruosa, & in summitate capitel-
lum puniceos flores producens.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hec ad omnia prodest, ad que Plantago maior, sed uiribus non
adeo pollet.

Succus facit ad ulcus narium quod Ozæna dicitur, cum molli la-
na emplastrum modo impositus. Hoc emplastrum post nouem dies
semper renouari debet.

Ab aranea uel alio uenenato animali punctus, succum eius illinat
loco dolenti.

Prodest quoq; succus morsui rabidi canis illitus, ac in potu sum-
ptus. Facit etiam ad serpentium morsus.

Si aliquem punctura lateris dolore afficit, folia huius herbae

DE HERBIS, CAETERISQUE

C aquæ imponat, & ea calida lateri uel lieni adhibeat, tum dolor se datur.

Si quis anthracem uel carbunculum in corpore habuerit, accipiat radices eius, & eas apud ignem tostas, calidas imponat, hoc erit remedio.

Qui paralyſilaborat, accipiat utrancq; Plantaginem, pari ponde re, & succum exprimat, quem cum uino aut melle temperatum bibat, id morbum discutit. Qui ad spasmum propensus est, hanc herbam cum forti uino contundat, & imponat, ea opem præstat.

Succus eius in potu sumptus, uarios affectus uesicæ expellit. Ex hac Plantagine accipe tria uel quatuor folia, eaq; in ore retine, tum nulla apis te punget. Contra tertianam, Accipe Plantaginis minoris radices, easq; siccatas in puluerem contunde, & in uino calido ante accessionem ieiunus eas sume, optimum est remedium, & febris emanet. Febre quartana qui laborat, bibat ex succo duabus horis ante accessionem, uel herbam in uino decoquat, illudq; tribus uicibus manè bibat, & semper die sequenti semel bibat, hoc absque dubio auxiliatur.

Succus in potu sumptus pellit secundas.

Idem emplasti modo tumoribus impositus, eos discutit.

Item succus cū aqua mulsa potus, tollit febrem quartanam, hoc sæpius factum ante multas accessiones.

D Succus impositus parotidas tollit, & dolorem sedat.

Idem potus lumbricos occidit.

Succus calefactus, uel herba ipsa si alius inde fricitur, pellit termina eius.

Contra ulcera uel pustulas oris, accipe succum foliorum, & in ore retine, uel herbam ipsam dentibus mande, tum facile medetur.

Contra ginguias, sanguine putrescentes, accipe succum & os ex eo collue, tum opem præstat.

DE AQUA PLANTAGINIS MINORIS.

Tempus distillationis eius est, ut radix & herba cum tota substantia concisa in medio Maij distillentur.

Aqua Plantaginis minoris quatuor uncijis ante accessionem in potu sumpta, medetur febri quartanæ.

Itidem pota pellit secundas, purgat renes & uesicam, prodest quoq; contra ulcera narium uel oculorum, si per diem bis ex ea lauentur.

Tepida si in potu sumpta fuerit, pellit lumbricos alui.

Hæc aqua habet fermè easdem uires cum aqua Plantaginis majoris, sed non adeo potentes.

DE

DE POLYPODIO.

NOMENCLATVRAE.

*Felūπόδιον.*Polypodium,
Filicula.Engel süss/oder Baumfar.
Tropffwurz.

ANNOTATIO IN POLYPODIVM.

POLYPODIVM ex similitudine quam cum cirris polypi piscis habet, quasi parvus Polypus appellatur. Neq; enim à multitudine pedum, quos nullos habet, Polypodium Græci hanc herbam nominauerunt, sed quoniam radix eius cyrris polypi, ut diximus similis est, Latini ex similitudine foliorum cum filice, filiculam nuncuparunt. Polypodium quercinum, quia hoc efficacius habetur, medicis magis usurpat.

DESCRIPTIO.

Polypodium herba est nascens in petris, quercubus, & antiquis muris, & presertim in uetustis arboribus. Folia eius Filicis formam repræsentant, quæ intus habent nigras guttulas, instar Scolopendræ uermis habentis xij. pedes. Radix illi est digitæ crassitudine, & intus herbacei coloris, & ualde dulcis saporis.

TEMPERAMENTVM.

Polypodium calefacit in tertio ordine, & desiccatur in secundo.

Quod in truncis quercuum nascitur illud magis probatur. Radix in æstate colligetur, & diem unum ad solem siccari debet, ea duobus annis suam uirtutem seruat.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix habet uirtutem dissoluendi & purgandi frigidum humorem, ut Phlegma & Melancholiæ.

Præseruat hominem à morbis qui accidere possunt.

Polypodium cum aniso, fœniculo, atq; cumino, æquali pondere in libra aquæ decoctum, ac in potu sumptum, aluum expurgat, multis malos humores educens. Habet facultatem resoluendi Melancholiæ.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Radix in iure gallinaceo & aqua mulsa coquetur: hoc modo autem sumpta pituitam & bilem atram purgat.

Polypodium sumptum cum sero lactis, leniter subducit aluum, & præcipue medetur lieni inflato.

Prodest quoque ad intestinorum tormina.

Cum aqua mulsa potum, medetur febri quartanæ.

Cor ualde confortat Polypodium, & bonum generat sanguinem.

Recipe Polypodij in puluerem redacti unciam unam, quinque folij drachmam, radicis Hermodactyli drachmam semis, sacchari semiunciam, que omnia simul misceantur, cum modico aquæ paralysia herbæ, uel Salviæ; hoc sumptum facit ad paralysim & dolorem articulorum.

Polypodium decoctum cum iure gallinaceo, Beta aut malua, ex pellit per inferiora atram bilem atque Phlegma.

Puluis quoque cum aqua mulsa sumptus, purgat etiam iuxta modum supra dictum.

Radix etiam conduceat ad febres Melancholicos, & præsertim aduersus Colicam in iuscule antiqui galli gallinacei elixa, ac in potu sumpta.

Facit ad digitorum rimas, si ex ea trita cum melle inungantur.

Eodem modo & luxatis prodest, emplastri modo imposita.

D Folia eius, ut Plinius inquit, cimicem necant, serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in his locis suspectis.

Dosis Polypodij, ut Mesue inquit, est à duabus drachmis usque ad pondus iiiij. aureorum. Quia ualde desiccatur & corpus emacatur, corrigi debet, cum aqua mulsa, sero lactis, iure gallinaceo, decoctione aquæ hordeaceæ, uel uuarum passarum.

DE AQUA POLYPODII.

Ad tempestiuam distillationem sumitur Polypodium querulum, & radix tantum absque herba minutim concisa, intra mensem Iulium usque ad Septembrem distillatur.

Polypodij aqua mane ac uesperi singulis uicibus ad iiiij. uncias in potu sumpta, facit ad tussim, & phrenesim, pellit Melancholiam, tristiciam ac ægritudinem animi.

Eadem pota relaxat angustiam thoracis, mollit aluum, repellit horrenda somnia, emendat uitiatum colorem, purgat sanguinem,

DE POMIS.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Μῆλον, ὄπωρα,

Pomum, malum;

Epffel.

ANNOTATIO IN POMVM.

POMA, duntaxat fructus sunt grandiusculi ī quibus ue scimur. Cerasum, Prunum, Mespilum, appellatione pomi ueniunt, ab hoc quōd indigent potu Poma dici posse putat Varro, nanq; cum inferuntur siccitatibus, aquam postulant, Potest quoq; hinc dici pomum quōd uicem potus in cibis præbeat. Pomum generale nomen est, ut complectatur quicquid apud Græcos ὄπωρα continet. Sunt de agricultura scriptores, quis sic Pomū à nuce distinguunt, ut nuces dicant omne pomum quod foris duro operimento tegitur, & intus habet quod esui est, Pomum uerò quod foris habet quod edendo est, & durum intus includat. Malum idem esse cum pomo plæriq; omnes testantur. Est autem infinita penè in malis ludentis naturæ uarietas, ut Verg. Marcellus scribit, tam multa eorum genera, tot colorum differentias, tot figurarū discrimina, tam uarios saporum odorū q; sensus, & maturitatis tempora, in uno hoc pomo sagax omniū artifex natura ostendit. Seruantur Poma tabulatis loco frigido, septentrionalibus fenestrīs, quæ sereno die lucem accipiāt patentes Austris spe cularibus arcendi. Aquilonis afflatu detur pantur rugis, Stramentis, storeis, paleisue substernuntur. Rara componuntur, ut limites parui spiritum æqualem accipiāt. Hordei aceruis obruta, à putrificationis labe uindicantur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Poma & in primis mitia, boni odoris gratia, cor & cerebrum confortant, medentur Phthisicis & Melancholicis. Cruda manducata omnibus alijs pomis insalubriora sunt, generant enim in membris malos humores.

Dulcia natura calefaciunt & exiccant, austera refrigerant.

Adstringunt & Poma, sed acerba, ut Dioscorides testatur. Matura enim non adeo id possunt, quæ per uer maturitatem suam absoluunt, bilem augent, neruis omnibus inutilia sunt, & inflationes faciunt. Galenus uerò non omnia rei cienda pronunciat, sed ea tantum, quæ aut aquei saporis sunt, aut asperi atq; acidi. Dulcia autem

q ij

DE HERBIS, CAETERISQUE

C & matura, quæque hyeme custodita suauiter fragrant, inflammationem tollunt, stomacho nauseanti succurrunt, & appetitiam inducent. Mala autem frigida esse & humida ex eo maximè deprehenditur, quod succus ex his expressus, facile transit in acorē. Hanc ob rem quidam censuere huiusmodi fructus bono stomacho ante mensam non nocere, cum uentrem humectent & precordia refrigerent.

Nullorum pomorum suc cus potest seruari præterquam cotoneorum, qui cum melle & saccharo uel alijs aromatibus paratus multo diutius durat.

Citrea poma non eandem quoque virtutem possident, putamina enim calida sunt & sicca. Nuclei qui intus sunt, refrigerant atque siccant. Medium autem pomi est calidum & humidum.

Mali granati corium crudum comedunt, cor confortat, tollit tremorem cordis. Nuclei coniecti in aquam, oreque inde colluto, & leniter si quis deglutiat, emendat asperitatem gutturis, & eructationem stomachi tollit.

DE AQVA EX POMIS PVTRIDIS.

Ex Pomis insitis quæ putrida fuerint, distillabis in Balneo Mariæ. Hæc aqua conducit ad inflammationem, quæ refrigerata atque putrefacta latius serpit, ita ut caro excidat, si mane ac uesperie ea lauetur, uel linteolis si imponatur.

D Facit ad anthracem & herpetem depascentem, ac pestilentes abscessus per diem ter linteolis imposta. Aqua ex mitibus pomis distillata priusquam putrescant, ualde prodest ad confortandum, refrigerat corpus atque cor, mane ac uesperi in potu sumpta.

DE AQVA EX FLORIBVS POMORVM.

Flores ex insitis pomis colligi debent cum oculis dilatant, & linteo sub arbore strato, fuste debent decuti, ac deinde in Balneo Mariæ distillari.

Ea aqua facit ad ruborem & deformitatem faciei, si per tres aut quatuor hebdomadas mane ac uesperi inde lauetur, tū remedium praestat.

DE POPVL O.

NOMENCLATVRAE.

Λεύκη, ἄργειον.

Populus arbor.

Popelnbaum. Alberbaum. Ulbenbaum.

ANNOTATIO IN POPVLVM:

POPVLVS arboris genus à frondium multitudine sic appellata. Est autem duplex, Alba & Nigra. Alba Λεύκη, Nigra ἄργειον à Græcis

A Græcis appellata, utruncq; genus erectum, sed nigra procerior & leuior, folio bicolor, utriq; densa lanugo quæ ut iulus enolet, ligno utriq; par candor, neutra putatur florere, sed albumine rosiore folio, quæ uvas Bryon uocatas ferat unguentis. Aquosa & palustria amat loca, lætiorq; secus omnes nasci solet. Hinc unguentum populneum, quod ægirinon Græcis dicitur, ex uua populi que Bryon dicitur, conficitur uerno tempore cum plurimum grauis est prægnansq; resina.

DESCRIP TIO.

Populus arbor est ad similitudinem arboris, quam uulgo Tremulum appellant, præterq; quod hæc bonum odorem emittit quando oculos producit.

TEMPERAMENTVM.

Hæc arbor est humidæ & frigidæ naturæ. Populus nigra in primo ordine calefacit, & modice siccatur & tenuis est substantia, ut Aegineta docet. Populus alba quoq; calida potius quam frigida, scribente de ea Galeno, quod mixta est aliquo modo temperaturæ, ex aqua tepida, & terrestri tenuata substantia, & quod abstersuæ virtutis est particeps, Vide Manardum epistola 5.lib.20.

VIRES AC IUVAMENTA.

B Ex radice Populi, si quis biberit, octo dies tutus est à colica & stranguria. Ex folijs populi quando primum prodeunt, conficitur unguentum populneum, quod ad multa utilissimum est. Hoc sudorem elicit umbilico inunctum.

Conficitur autem ad hunc modum, Accipe oculorum Populibrarum unam, foliorum papaueris, semperuii, lactucæ, Satyronis, Solatri, Hyosciami, mandragoræ, singulorum unciam unam, ea simul tusa decoque in uino usq; ad medietatem. Deinde instar Piparis per linteum colabis, & axungiae Porcinæ non salitæ quantum uolueris admiscebis, & apud ignem bene agitabis usq; dum fiat unguentum. Hoc prodest contra calorem acutæ febris, conciliat somnum temporibus illitum, & reprimit tumores.

DE PORRO.

NOMENCLATVRÆ,

Γράσσοφ. Κεφαλωτόμ.

Porrum.

Porrum capitatum,

Porrum sectuum,

Lanch.

DE HERBIS, CAETERISQVE

ANNOTATIO IN PORRVM.

PO R R V M oleris genus est quod allij naturam fermè refert. Di-
ctum autem putant Porrum, quòd porrò eat, & longe lateq;
grassetur. Græci Prason dicunt. Porri duo genera designauit anti-
quitas. Capitatum, quod increscit in caput: & sectiuum, cui fron-
tatem comam solo tenus amputarunt. Sectiuo uero Cæsar au-
toritatem dedit, edens singulis diebus cum oleo, conseruandæ uo-
cis gratia. Cantare em̄ non modò priuatim, uerum etiam publicè,
& in scæna gaudebat. Debere etiam porro se plurimum cum benè
cantauit, professus est. Vtrunq; Porri genus, sectiuum scilicet &
capitatum, eadem omnia potest, ut Marcellus scribit, sed capitati
efficacior uis. Illiberalis cibus Porrū est, nō tamen à natura tantope
re damnatū, ut non medicinam multiplici remedio etiam instruat.

GENERA PORRI.

Porrum apud Herbarios Germanos duorum uel triū generum
est, primum est Porrum ipsum quod **Launch** appellant. Secundum
genus est quod Astronum Latine appellant, & Germanice **Pries-**
Launch. Tertium quod **Eschlauch** uulgò dicitur. Hæc omnia in
hortis inter olera nascuntur. Astronum habet paruum & acutum
capitellum & florem coeruleum. Porrum crescit paulo altius, flo-
res acquirit candidos. Sed quod **Eschlauch** uulgò dicunt, alia duo
altitudine excedit, nullos flores producit, in summo tantum habet
nodum super rotundo caule. Hieronymus Bock omnino cre-
dit illud genus Porri quod uulgò **Prieslauch** appellant, esse Por-
rum sectiuum.

TEMPERAMENTVM.

Porrum calefacit in tertio ordine, & desiccatur in secundo & præ-
sertim satiuū. Agreste Porrū caliditate & siccitate excedit satiuum.

VIRES AC IUVAMENTA.

Porrum contusum & sale permistum, ac malis pustulis impos-
tum, eas sanat. Agreste in quacunq; corporis parte applicetur, ex-
ulcerat. Eius nimius usus capitidis dolores facit, mala somnia inducit.

Porrum in puluerem contritum & temperatum cum oleo rosa-
ceo ac aceto, auribusq; instillatum, dolores earum discutit. Prodest
quocq; ita sumptum contra dolores dentium. Porrum satiuum
stomacho non est accommodatū, multo minus agreste. Porrum
comestum inflat corpus, ideo bis in aqua coqui debet, antequam in
cibo sumatur, ita uires eius retunduntur. Menses mulierum trahit,
cit urinam, superfluū obtinet calorem. Succus Porri sumptus cum
lacē mulieris, ueterē tussim sanat, ac pulmonis ulcera. Sanguinem
excreantibus idem in potu sumptus, prodest. Sanguinem reſcen-
tibus succus cum gallę & thuris farina datur. Sanguinem è naribus
fluentem idem fistit. Crudum manducatū nauseam inducit, & est
uenenosum, Ebrietatem discutit, si crudum editur;

Empla-

Emplastrum ex eo factū, & membris conquassatis applicatum, reprimit tumorem, & sanguinem concretum consumit.

Contra dolores coxendicis, bibe succum porri, & proderit.

Idem antiquam tussim sedat atq; dolores pectoris & pulmonis, medetur hydropticis, in potu sumptus.

Contra ingentes dolores capitis, accipe duas partes succi cum tertia parte mellis, id ualde auxiliatur, si in nares uel aures infundat,

Contra exulcerationem locorum muliebrium multum prodest succus subditus.

Vulneribus præcipue medetur, quæ refrigerata sunt atq; putrefacta, si infundatur, carnemq; putridam inde erodit.

Cum radicibus alborum liliorum, si permisceatur ac coxis illinatur, repellit earum dolorem.

Porrum saepius sumptum, onerat stomachum, parit stim, ac sanguinem inflamat.

Succus uulnera recentia cum sale appositus, statim claudit.

Venerem stimulat porrum, ut Dioscorides inquit: facit idem ad omnia pectoris uitia cū melle in eclegmate: facit & ad tabem, quam Græci Phthisim dicunt.

Purgat fauces in cibo sumptum: continuuus tamen eius cibus oculorum claritati officit, & stomacho nocet. Succurrit & uenena torum morsibus, potus cum melle porri succus: succurrunt & folia ipsa emplasti modo imposta. Grauem uocem explicat porrum, sua lentitia faucium asperitatem deliniens.

D E A Q V A P O R R I.

Radix Porri tantum distillatur in Iunio:

Aqua Porri mane ac uesperi pota, singulis uicibus ad ij. uncias, salubris est frigidum sanguinem excreantibus. Conducit foeminis sterilibus in potu sumpta.

Sistit profluuum sanguinis è naribus, gossipio in ea intincto ac naribus indito.

Eadem pota prodest contra uentrem constipatum, & dolores coxendicū, purgat renes & uescam, ciet urinam, & pellit calculum.

Vulnera citò sanat, si mane ac uesperi inde lauentur.

Facit quoq; ad exulcerationem & fracturam locorum muliebrium, quæ post partum contingere solet, si mane ac uesperi ex ea lauentur.

D E P O R T U L A C A.

NOMENCLATVRÆ.

Anno 1686.

Portulaca;

Burgel.

Burgelkraut.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN PORTVLACAM.

C PORTVLACA herba est quæ à Græcis Andrachnæ dicitur, ea à Gallis in acetarijs editur, cucumeribus, cæpis, oleo, sale, & aceto conditis. Distribuitur autem in duas species. Vna in hortis emicat, caulinis teretibus, in altum erectis, lente uergentibus in pulvinorum, folijs pinguibus, à tergo candidis, gustu subfuslo, semine nigro, in herbaceis calycibus collecto. Alia sponte sua in uitibus nascitur, & ternis quaternis coliculis in terra sessilibus serpit, cultaq; latius euagatur, folio carnosum, uerum turbinatore, cætera priori consimilis. Est & Portulaca quæ aquatica dicitur, folia tenuiora habens & letiora, florem item subruberum & rotundum, præterea altius attollitur.

DESCRIPTION.

Portulaca nascigaudet in agris & segetibus adhuc teneris ac herbescentibus. Folia habet fabis similia, & in terra iacentia.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat in tertio gradu, & humectat in secundo. Portulaca recens ac uiridis magis probatur, siccata exigua habet uires, mitigat & humectat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Qui aestuantem habuerit stomachum, cuiq; orificium stomachi inflatum est, edat portulacam, ea bene opitulatur.

D Decoctum Portulacæ in ore retentum, sedat dolorem dentium. Inflammationibus exterioribus subuenit, si succus illinatur.

Succus bibitus ualde refrigerat calores interiores.

Herba manducata, ulcera pudendorum tollit.

Oculis noxia est, corpusq; admodum refrigerat.

Emplastrum ex Portulaca confectum, & calidis ulceribus impo- situm, ubi metus est quod materia in eis putrefacta, multū prodest: uel si calidū aposteam fuerit, quod intus ab uno membro ad aliud euagatur. Tollit quoq; Portulaca ulcera capitis, si contusa tempe- retur cum uino, atq; caput ex ea lauetur.

Oculis inflatis medetur imposita.

Remouet calorem æstatis, si eo tempore in cibo sumatur.

Contra excretionem sanguinis iuuat.

Cruda si sumatur, stomachum replet uiscoso humore.

Continuus eius cibus ueneris impetus inhibet. Ardentes febres repellit cum aceto sumpta.

Cum farina hordeacea contusa & calefacta ad ignem, deinde stomacho imposta, ardorem eius extinguit.

Mulieres fluxu menstruo laborantes utentur portulaca, ea citō absq; noxa sistit.

Contusa

Contusa ac imposita sacris ignibus medetur.

Portulaca ore manducata, prodest contra fluxum sanguinis natum. Idem præstat succus fronti illitus. Portulaca permista cum polenta, & emplasti modo imposta, sedat dolores capitis, extinguhit oculorum calorem, sistit fluxum alui & precipue dysenteriam, corroborat renes ac uesicam. Succus in potu sumptus, medetur febribus ardentibus, lumbricos uentris necat, tollit sanguinis excretionem.

Portulaca clystere contra distillationes in intestina muliebrium locorum erosiones infunditur. Inspergitur capiti in dolore ex æstu facto cum rosaceo aut oleo. Inspergitur & contra pustularum in capite eruptiones cum uino ut exterantur, & cum polenta contra vulnerum siderationes utiliter emplasti modo imponitur.

Manducata item cum polenta, intestinorum uomitiones sistit, aluum refrigerat, laborantes podagra calida sanat.

Eius radix suspensa filo, gestata ad collum, uitæ morbum expellit, quod accidisse Prætorio uiro scribit Plinius.

Oculis si procidant, eadem prodest folijs tritis cum corticibus fabæ. Ulcera oris commanducata cruda tumoremq; gingivarum sedat: item dentium dolores, tonsillarum ulcera succus decoctæ.

Mobiles dentes stabilit mansa, cruditates sedat, uocemq; firmat, & sitim arcet;

Recens postremò masticata, stuporem dentium ex esu acerborum fructuum contractum diminuit ac tollit.

DE AQVA PORTULACAE:

Herba, caulis, atq; folia simul concisa, in exitu Maij distillantur.

Aqua Portulacæ mane ac uesperi per tres aut quatuor dies singulis uicibus duabus aut tribus uncijis in potu sumpta, medetur sanuinem excreantibus & dysentericis.

Eadem pota unumquemq; alui fluxum sistit, pellit calidam ac siccam tussim.

Prodest contra calorem iocineris, sedat sitim, medetur pesti, pellit suspiria.

Salubris est infantibus contra calorem & lumbricos, mane ac uesperi singulis uicibus ad duas uncias pota.

Item in duabus uncijis aquæ Portulacæ, si semen psilij pondere decem granorum hordei per noctem maceretur, & deinde si inde spongia linguam per diem ter aut quater lauent, quæ ex magno calore in morbis acutis adusta est, & nigredinem contraxit, auxilium præstat.

Conducit ad refrigerandum sanguinem inflamatum, in potu sumpta, uel potui admista: repellit quoq; affectus uesicæ.

DE

DE HERBIS, CAETERISQUE
C DE PREMVL A VERIS.

NOMENCLATVRAE.

Premula ueris.

Solidago.

Masliebe.

Zeitlosen.

Massfüsselen.

ANNOTATIO IN PREMVLAM VERIS.

PREMVL A ueris herba est, quæ primo statim uere emicat. Est autem herba paruula cuius folia supra terram extenduntur, & florem album fert chamomillæ florissimæ, florum uero extremitates phœniceum colorem & ualde floridum imitantur. Apolline hic opus esset, ut nobis hanc herbam apud ueteres autores indicaret. Recentiorum medicorum uaria de hac herba est opinio. Antonius Musa eam putat esse Violam albam, & quod Plinius lib. 21. cap. 11. de ea scribat, ubi inquit: Florum prima uer nunciantum uiola alba; tepidioribus uero locis, etiam hyeme emicat. Doctor Theobaldus Fettichius, ut Otto Brunfelsius indicat, eam inter species Consolidæ numerat, uocatque eam Solidaginem. Apud Pandectariū Artetica dicitur, & procul dubio, propterea quod experimento comprobata sit contra do lores articulorum ex calida intemperie prouenientes. Recentes etiam herbam paralysis nominant.

DESCRIP TIO.

Premula ueris oblonga habet folia in summitate rotunda, flores albos, rubore permistos, & quosdam refertos colore ex rubro albiscantes, in medio luteum granum continetur, semperq; se ad solem uertunt. Gaudet locis humidis, pascuis, & hortis, atq; supra terram se propagat.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba & radix eius refrigerant atq; humectant, usq; ad secundum ordinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis ex radice bibat, summopere prodest contra pustulas oris atque linguæ.

Colligenda

Colligenda est hæc herba cum floribus & radice in Septembri,
& in loco aëri exposito siccanda, & non ad solem, ea totum annum
durat integris uiribus.

Spasmo qui ualde obnoxius fuerit, eam in bono uino decoquat
atq; bibat, cum dormitum iturus est, tum auxilium præstat.

Contra maculas corporis. Hanc herbam cum radice in aqua cœ
lesti coque, si inde lauentur, pereunt.

Eo decocto si paralytica membra inungantur, ualde prodest.

Prodest quoq; si tumida genitalia uiri inde foueantur.

Radix etiam contrita ac tumoribus iisdem imposita, certe iuuat.

Folia uiridia salubria sunt ad omnia calida uulnera, si imponant.

Herba ipsa adhuc tenera, cum sale, oleo oliuarum & aceto man-
ducata, aluum constipatum laxat.

DE AQVA PRIMVL AE VERIS.

Herba ipsa cum radice atq; tota substantia in medio Maij distil-
latur.

Aqua hæc mane, meridiac uesperi singulis uicibus ad iiij. aut iiiij.
uncias pota, facit appetentiam ciborum.

Prodest si alicui costa uel crus fractum fuerit, sanat uulnera, in
potu sumpta, & si ex ea lauentur.

Eadem sex uncij sumpta, mollit aluum, sanat intestina exulcera-
ta, confortat membra paralytica, si ex ea fricentur. Iecur refrige-
rat, extinguit interiorum calorem, reprimit Choleram, medetur pu-
stulis oris, atq; linguæ ex calore obortis.

DE PROSERPINATA.

NOMENCLATVRAE.

πολυγόνη.

Polygonon.

Proserpinata.

Centum nodia.

Corrigiola minor.

Weg Dritt.

Weg Gras.

Den Gras.

ANNOTATIO IN PROSERPINATAM.

PROSERPINATAM Plinius lib. 27. cap. 12. Sanguinariam,
Columella uero Sanguinalem appellat. Nec fuit Romanis scri-
ptoribus, ut Marcellus inquit, alia nominis ratio quam ex uo & usu

DE HERBIS, CAETERISQUE
C DE PREMVL A VERIS.

NOMENCLATVRAE.

Premula ueris.
Solidago.

Mafliebe.
Zeitlosen.
Massfüsselen.

ANNOTATIO IN PREMVLAM VERIS.

PREMVL A ueris herba est, quæ primo statim uere emicat. Est autem herba paruula cuius folia supra terram extenduntur, & florem album fert chamomillæ florissimum, florum uero extremitates phœniceum colorem & ualde floridum imitantur. Apolline hic opus esset, ut nobis hanc herbam apud ueteres autores indicaret. Recentiorum medicorum uaria de hac herba est opinio. Antonius Musa eam putat esse Violam albam, & quod Plinius lib. 21. cap. 11. de ea scribat, ubi inquit: Florum prima uer nunciantium uiola alba; tepidioribus uero locis, etiam hyeme emicat. Doctor Theobaldus Fettichius, ut Otto Brunfelsius indicat, eam inter species Consolidæ numerat, uocatque eam Solidaginem. Apud Pandectariū Artetica dicitur, & procul dubio, propterea quod experimento comprobata sit contra do lores articulorum ex calida intemperie prouenientes. Recentes etiam herbam paralyſis nominant.

DESCRIP TIO.

Premula ueris oblonga habet folia in summitate rotunda, flores albos, rubore permistos, & quosdam refertos colore ex rubro albiscantes, in medio luteum granum continetur, semperq; se ad solem uertunt. Gaudet locis humidis, pascuis, & hortis, atq; supra terram se propagat.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba & radix eius refrigerant atq; humectant, usq; ad secundum ordinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis ex radice bibat, summopere prodest contra pustulas oris atque linguæ. Colligenda

A Colligenda est hæc herba cum floribus & radice in Septembri, & in loco aëri exposito siccanda, & non ad solem, ea totum annum durat integris uiribus.

Spasmo qui ualde obnoxius fuerit, eam in bono uino decoquat atq; bibat, cum dormitum iturus est, tum auxilium præstat.

Contra maculas corporis. Hanc herbam cum radice in aqua cœlesti coque, si inde lauentur, pereunt.

Eo decocto si paralytica membra inungantur, ualde prodest.

Prodest quoq; si tumida genitalia uiri inde foueantur.

Radix etiam contrita ac tumoribus ijsdem imposita, certe iuuat.

Folia uiridia salubria sunt ad omnia calida uulnera, si imponant.

Herba ipsa adhuc tenera, cum sale, oleo oliuarum & aceto manducata, aluum constipatum laxat.

DE AQVA PRIMVL AE VERIS.

Herba ipsa cum radice atq; tota substantia in medio Maij distilatur.

Aqua hæc mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad iiij. aut iiiij. uncias pota, facit appetentiam ciborum.

Prodest si alicui costa uel crus fractum fuerit, sanat uulnera, in potu sumpta, & si ex ea lauentur.

B Eadem sex uncij sumpta, mollit aluum, sanat intestina exulcerata, confortat membra paralytica, si ex ea fricentur. Iecur refrigerat, extinguit interiorem calorem, reprimit Choleram, medetur putulis oris, atq; linguae ex calore obortis.

DE PROSERPINATA.

NOMENCLATVRAE.

πολύγονον.

Polygonon.

Proserpinata.

Centum nodia.

Corrigiola minor.

Weg Dritt.

Weg Gras.

Den Gras.

ANNOTATIO IN PROSERPINATAM.

PROSERPINATAM Plinius lib. 27. cap. 12. Sanguinariam, Columella uero Sanguinalem appellat. Nec fuit Romanis scriptoribus, ut Marcellus inquit, alia nominis ratio quam ex uo & usu

DE HERBIS, CAETERISQUE

C eius, qui sentientes sanguinem expuentibus, cruentisque intestinorum torminibus eam mederi, ex meliore hac potestate nomen illi fecerunt. Græci contrà à seminis copia, uel geniculorum quos habet frequentia, Polygonon eam appellauerunt. Siquidem Græcis Gonos genitura & semen, Gony uero genu est. Hanc herbam uerum Gramen esse medici recentiores perhibent, quare ubique Graminis mentio habetur, non alia utendum est. Magnam ei iniuriam facimus, quæ cum multis nominibus celebretur, & uarias in se uirtutes habeat, eam tamen pedibus nostris calcamus. Duplex eius genus est apud Dioscoridem, nempe Polygonon mascula & Polygonon fœmina. Mascula, numerosos, graciles & teneros ramulos habens, geniculis intersectos, graminis modo per terram serpentis. Folia rutæ illi sunt, longiora tamen & molliora, & singulis folijs adnatum semen. Fœmina autem singulari caule exiguis frutex est, harundini similis continuatis geniculis, & in se ipsos tubarum modo farctis: circa quos piceæ similia folia in orben exeunt. Centumnodiam quoq; Latini eam appellant à multitudine nodorum. De hac quoq; supra tractatum est in Gramine.

DESCRIP TIO.

D Proserpinata habet singulares & molles ramulos cum teneris geniculis, per terram se propagantes, & singulis folijs semen adnatum habet, flores ei sunt albi atq; rubri, atq; hæc est mascula. Fœmina habet teneros ramulos instar harundinæ, radix nullius est usus. Gaudet nasci secus fluvios, quidam appellant caudam uulpis.

TEMPERAMENTVM.

Proserpinata humectat in secundo, & refrigerat in principio tertij gradus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus in potu sumptus prodest sanguinem excreantibus, tollit alui fluxum, & uomitum.

Idem potus & umbilico illitus, facit ad sthilicidium urinæ, sanat morsus uenenatorum.

Proserpinata cum uino & melle cocta, sanat recentia uulnera, si imponatur.

Potio uulneraria. Accipe succi Proserpinatae, Saniculæ & Brassæ, singularum manipulum, & exprimatur permisceaturq; cum aqua Sambuci. Hæc potio sanat quælibet uulnera.

Succus Proserpinatae auribus instillatus, tollit fluxum purulentum. Fistulas quoq; sanat infusus.

Idem bibitur cum pipere longo aduersus quartanam, matutino tempore tribus diebus ex ordine sequentibus.

Herba

Herba ipsa cum uino & aqua bibita, prodest contra omne frigus, febrem, & morsus uenenatorum. Urinam ciet, purgat uescicam.

Contra apostemata pectoris, Accipe succum huius herbæ, & oleum rosaceum eodem pondere, butyroq; admisto temperabis simul, & thoracem inde illines, aliaq; apostemata corporis, opitulatur.

Proserpinata uiridis contusa, uulnera sanat.

Genitalium ulceribus egregie medetur, cum uino decoctus sucus, addito melle. Contra stomachi ardores, sanguinis excreciones, quæ serpunt, sacros ignes, inflammationes tumoresq; & utilnea, emplastrimodo folia utiliter imponuntur.

Proserpinata in rubro uino decocta, omnem fluxum alui, uomatum, excretionem sanguinis & superfluos menses sistit. Itidem expellit omne uenenum: calculum potenter pellit, omnem calorem interiorum sedat, sanat omnem exulcerationem internam.

DE A Q V A P R O S E R P I N A T A E.

Herba tota cum radice conciditur & distillatur in medio Maij. Aqua Proserpinatæ mane, meridie & uesperi singulis uicibus iiii. uncjs in potu sumpta, nimium fluxum alui sistit. Prodest contra febrem quæ cum calore inuadit. Sacris ignibus medetur, linteolis imposta. Confert quoq; contra omnem dolorem uulnerum, si hrysipelas uel inflammatio accessit, si inde lauentur, & linteolo etiam imponatur.

Purgat renes, pellit calculum lumborum, cit urinam, aperit obstruktionem eiusmodi membrorum.

Prodest pueris & adultis contra lumbricos, in potu sumpta: facit ad putridas gingiuas si inde lauentur, medetur nigris pustulis linteolis imposta.

Omnes calores extinguit tam intus quam foris.

DE P R O T E N T I L L A

N O M E N C L A T U R A E.

Protentilla,

Tanacetum agreste,

Genseric,

Grensic.

Grensing.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN PROTENTILLA M.

C **P**ROTENTILLA uulgò ab Herbarijs dicitur, quam nonnulli medici Tanacetū agrestē appellant, folia em̄ Tanaceto fermē similia sunt. Posset quoq; ob formam parua Agrimonia vocari, cui quoq; non dissimilis est. Apud Plinium & Dioscoridem certa nomenclatura ei attribui adhuc non potest. Hieronymus Bock putat esse Millefolium magnum, Germani eam appellant **Genserich** aut **Grenzich**, quia anseres hac herba ualde delectantur.

DESCRIP TIO.

Protentillæ folia super terram serpunt absq; caule, flores habet luteos, ad similitudinem florum rumicis, nasci gaudet secus vias & in locis aquosis, ferè similis Tanaceto.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; humectat, ut Barbari tradunt.

VIRES AC IUVAMENTA.

Cum absinthio usurpata, interficit lumbricos, pellit colicam.

Ad Tenesmum, Hanc herbam in uino decoque, ac ita calidam umbilico impone, ea absq; dubio auxiliatur. Succus eius cum ui- no sumptus, tollit Colicam ex frigida causa procreatam.

Succus etiam exterius uulneribus illitus, prodest.

Herba ipsa in uino decocta, colicæ quoq; medetur.

Itidem confortat membra, si inde fricentur.

D Eadem herba cum aqua & sale decocta & potui data, subuenit ex alto delapsis, dissolut atq; expellit sanguinem concretum.

DE AQVA PROTENTILLAE.

Herba ipsa cū radice conciditur, & à Iulio usq; ad Septembrem distillatur.

Aqua hęc vi, aut viij. diebus mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncis in potu sumpta, alba menstrua mulierū sistit.

Eadem oculis instillata defluxionis impetu pellit, medetur quoq; inuersis palpebris, si inde illinantur. Oculis indita prodest contra caliginem, albuginem, maculas atq; pustulas eorum. Vulnera sanat, si ex ea lauentur, & linteolis imponatur. Herpetem depa- scensem quoq; sanat. Si spina dorsi inde fricetur, tollit dolorem.

DE AQVA EX FLORIBVS PROTENTILLAE.

Flores eius quando plene fuerint maturi, in Balneo Mariæ distil landi sunt.

Hæc aqua mane à iejuno duabus aut tribus uncis sumpta, per aliquot dies, omnia membra hominis confortat. Prodest contra uertiginem capitis in potu sumpta & fronti illita. Tollit catharrum & destillationem oculorum lippientium, facit quoq; ad humida ul cera linteolis applicata, humiditatem enim per poros educit.

DE

SIMPLICIB. MEDIC.
DE PRVNELL A.

237

NOMENCLATVRAE.

Prunella.

Brunellen.

ANNOTATIO IN PRVNELLAM.

PRVNELL A à Hieronymo nobilissimo Herbario inter Consolidæ species numeratur. Multæ sane species sunt Consolidæ quæ enumerantur à recentioribus medicis & Herbarijs, quarum nulla fit mentio apud antiquos autores. Hieronymus ponit Consolidam medium uel minorem, cuius triplicem facit differentiam. Primæ quidem nomen indit Germanum, Brunell, flore purpureo. Alteri, Gülden Günzel, flore ueneto, Blaw. Et tertia nomen maiusculæ, teutonice Groß Günzel, sine floribus, figura Betæ, folijs paulò exiliорibus. Habent ferè easdem uires, sed Prunella usitator est ad affectus oris atq; gutturis, & ad linguæ ardorem, ualde enim sanat & refocillat, ore atq; gutture inde colluto.

DESCRIP TIO.

Prunella caulem habet crassum qui ad Balsamitæ modum fert herbam, & in Martio ac Aprili florem ueneto colore producit.

r iiij

D E H E R B I S , C A E T E R I S Q V E

T E M P E R A M E N T U M .

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

V I R E S A C I V V A M E N T A .

Succus huius herbæ cum aqua rosacea temperatus, capitiq; im-
positus, dolorem eius sedat.

Idem cum uino permistus ac in potu sumptus, uenenum ex mor-
su uenenati, tollit.

Herba ipsa elixa & temperata cum oleo amygdalino, & succo
malorum granatorum, & sumpta, medetur calidæ tussi.

Pellit apoplexiā & lenit stomachum cū aceto elixa ac mandata.

Cum farina hordeacea temperata ac oculis circumlita, calorem
inde repellit. Itidem dolorem gutturis sedat.

Radix cum farina hordeacea temperata, medetur sacris ignibus.

Succus cum oleo rosaceo ac aceto mixtus, dolorem capitis tollit,
si illinatur.

Herba ipsa cum aceto contusa, atq; cerussa admista, locoq; cali-
do illita, calorem repellit.

Cum alijs bonis herbis permista & manducata, malos humores
per inferiora expellit.

Præsens remedium est alcolæ, & oris ulceribus serpentibus.

D E A Q V A P R V N E L L A E .

D Tempus distillationis eius est, ut herba, caulis, & flores conci-
dantur & distillentur in exitu Maij.

Aqua Prunellæ tollit putrefactionem oris.

Temperata cum oleo rosaceo & aceto, & temporibus illita, calo-
rem capitis discutit.

Cum aqua rosacea permista, capiti quoq; medetur.

Eadem mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijis in potu
sumpta, prodest contra puncturam que in latere sentitur, & contra
apostemata interiora corporis, extinguit inflammations, succurrat
imbecillitati cordis.

Eodem modo pota, sacros ignes & herysipelata sanat, tam in
adultis quam in pueris.

Mane in potu quotidie sumpta, præseruat à peste, expurgat pe-
ctus, & tollit stranguriam. Prodest contra tertianam & quartanam
febrem.

Itidem pota medetur mulieribus quibus matrix intrinsecus in-
cipit putrescere & suppurare, ex ea enim sanantur.

Facit ad uulnera, si inde lauentur, atq; si ea linteis imponatur.

Facit ad alcolam & exulcerationem oris, ore inde colluto & gar-
garissato, putrefactionem enim & ardorem atque pustulas oris
sanat.

D E

NOMENCLATVRÆ.

Κοκκινλέα.

Prunus.

Prunum, fructus, arbor.

Pflaumen.

ANNOTATIO IN PRVNVM.

PRVNORVM uaria sunt genera, & innumeræ differen-
tiæ. Prima laus Damascenis tribuitur, nigra cute, carne
suaui, rotundo ligno, exili nucleo. Habentq; nomen, ut
Gatenus inquit, à Damasco Syriæ monte, in quo nascuntur. Secun-
das partes sibi uendicant Pertigona cognomine, Iberica uocata,
quoniam primum ex Hispania uenerunt, ut inquit Aëtius, succi
dulcioris, duriorisque carnis, suaui gustu, ea parte qua solem spe-
ctant, purpureo nitent colore, aduersa candicant uel subrubent,
utracq; preffa dğitîs internum os dimittunt. Alia coloris ceræ ex
candido in luteum pallescentia, quæ cercola uel cerea uocitantur.
Commandantur maximè quoq; quæ Prunidactyla, à longitudine
digiti dicta, purpurea, suaui carne, ouata pomî specie, infisionis
mangonio nusquam non nascentia. Pruna ut fucus exiccata, uti-
lia permanent, usuiq; per annum reseruantur commodè. Siccantur
pruna in sole per crates loco sicciore dispositâ.

DESCRIP TIO.

Prunorum quedam sunt alba, quedam rubicunda, coerulea, &
terea, alia citrino colore, flores producunt, colore roseo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habent omnia uirtutem molliendi aluum, & mutandi naturam
hominis.

Pruna Damascena & Armeniaca viribus præstant. Austera
Pruna in principio secundi gradus, natura sunt humida & frigida.
Virtutem habent purgandi, & laxandi, corriguntur Tamarindis
& Cassia fistula.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Ex carne eorum conficitur electuarium quod ad multos affectus conduceit ex calida causa prouenientes. In Armenia Pruno perfratæ Scammoneam induunt, deinde argilla iterum obturant foramen. Pruna quæ in tali arbore crescunt, subducunt aluum, & ueste penetrant.

Nigra Pruna atram bilem expellunt. Alia stomacho sunt noxia, parum alimenti præbent.

Pruna emolliunt uentrem, præsertim recentia, sunt difficilis concoctionis, si nimium edantur, potissimum ijs qui frigido sunt stomacho. Sed siccata stomacho non adeo sunt nociva.

Gummi manat ex Pruno arbore quod ad multa conduceit. Id frangendis uesticæ calculis cum uino bibitur. Ex aceto infantium impetigines idem sanat.

Folia huius arboris in aceto coquuntur, si antiqua ulcera inde lauentur, ea sanantur.

Nigra Pruna magis probantur, quia uentrem laxant, & Choleram refrigerant.

Recentia magis laxant quam siccata.

Decocto Prunorum faicum, & gutturis inflammationes utiliter colluuntur.

D DE PSYLIO.

NOMENCLATVRAE.

Ψυλιον.
Κυπεφάλιον.

Psylion.
Herba pulicaris.
Psylion Kraut.
Flö Kraut.

ANNOTATIO IN PSYLIVM.

PSYLION à Latinis herba Pulicaris dicitur, uel quia Pulices fugiat, uel quia semina pulicibus similia habet. A Grecis Cynoccephalion dicitur, quia flores canino capiti non dissimiles habet. Est & altera herba apud Dioscoridem, que Conyza pulicaris, hæc autem simpliciter Pulicaris dicitur, ne hoc alicui errorem pariat.

DESCRIPTION.

Psylion folijs est flaccidis, caule oblongo, in summo duo aut tria capitula habens, in quibus semen continetur nigrum instar pulicis, cuius usus est in medicina. Gaudet locis humidis.

TEMPE-

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Subducit aluum, & naturam hominis mutat, si quis eo utatur.

Exterior cortex seminis natura refrigerat, modicumq; ueneni in se continet, propterea semen contundi debet, & in aqua lauari, ut interior materia exeat, sic potest in medicina usurpari.

Semen cum oleo rosaceo permistum, omnes dolores exteriores corporis pellit, qui ex calore oriuntur, si emplastry modo imponat.

Idem contritum & aceto temperatum, & emplastry modo calidis pustulis impositum, calorem educit. Præsertim autem ita conductus ad heryspelata. Ad calorem si foris corpori adhibetur, magis prodest, quam si intròsumatur semen.

Semen sub lingua retentum, sedat tussim, prodest contra siccitatem linguæ, quæ ex calore prouenit. Semen in usu fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto, & rosaceo aut posca.

Psyllion in aqua cū radicibus coctum tenesmo imponitur: Item umbilicis prominentibus, & infantium ramici, uetusq; ulceribus prodest.

Omnibus articulorum morbis salutare est semen huius herbae, madefactum in aqua, admixtis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris uno. Podagras idem refrigerat, dolorem & tumores luxatorum tollit.

In quam domum uiridis inferatur herba, pulices arceri perhibentur. Succus uerminosis auribus, aut fluxione tentatus instillat.

DE PVLEGIO.

NOMENCLATVRAE.

Γλυχω.

Βλύχρο.

Pulegium,

Poleyan.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN PULEGIVM.

PVLEGIVM nota passim herba, magna ei cum nepeta & mentha societas: fœmina in eo efficacior, ut Plinius inquit, florem habet purpureum, mas candidum, utriusq; recens incensus pulices necat: unde & nomen Pulegio. Quotidianus Pulegium olim ueteribus in sanitatis usu cibus: unde in sale seruabatur aliorum, salgamorum modo, ut autor est Columella. Græci etiam Blechona mutatis literis uocauere, quoniam pecus, gustato eo dum floret, balatu compleatur. Est & Pulegium sylvestre, Origano simile, folijs minoribus quam satium.

DESCRIP TIO.

Pulegium maioranæ formam repreſentat, caulem habet mollem, flores coeruleos, in terra ſe propagans, odorem habet bonum, & gaudet locis humidis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pulegium, ut inquit Aegineta, calefacit & attenuat, & decoquit uehementer, Quamobrem ex thorace & pulmone, humida, crassa, glutinosaq; facile facit expuere.

D Pulegium quando flores gestat colligendum eſt, tum duos annos synceris uiribus durat;

Nepeta, Pulegium, & Origanum, easdem ferè uires possident, unde & ſepius unum pro alio ſumitur.

Contra corporis pruritum, Pulegium in aqua decoques, & inde prurientem scabiem lauabis, & bonum erit remedium.

Contra inflationem uulua, mulier decocto Pulegij aluum fouebit, hoc auxiliatur. In uino coctum ac bibitum à mulieribus, menses dicit. Pulegium grauidis fœminis in cibo non conducit, quia abortus ita timendus eſſet.

In potu uel in cibo aſſumptum, ſecundas expellit.

Cum melle & ſale permixtum, auxiliatur paralyticis & fractis membris. Asthma tollit cum melle permixtum atq; intrò ſumptum:

Contra tormina intestinorum, aēcipe duas partes uini, & cum Pulegio decoque, eoq; utere. Vel Pulegium cum aqua mulfa uel aceto ſume, ita etiam opitulatur.

Ita ſumptum medetur etiam uiperæ iictui.

Qui affidue ſomnolentus fuerit, accipiat recens pulegium, ac ſub linguam ponat, & in ore continueat, ſæpius em ita recens ſumptum, auxilium ad fert, & arcet ſomnum.

Obmutescens accipiat Pulegium ac in bono uino uel aceto elixum, linguæ admoueat, hoc loquela citò restituit.

In pulue-

MONIA

A In puluerem redactum ac uino inditum, atq; bhibitum per duos dies, cum cubitum ire uolueris, pulmonum & iecinoris uitia emendat. In ouo sumptum pulegium uel semen eius, contra cruditatem stomachi & uomitionem eius auxiliatur. Qui ex nimio fluxu sanguinis animo deficiunt, eos recreat atq; confortat, cum aceto nari bus obiectum. Si dentes ex eo in puluerem contrito fricentur, omnem pellit dolorem. Podagræ subuenit, recens contusum atq; impositum.

Cum polenta calidum impositum discutit inflationem.

Contusum atq; cum croco temperatum, maligna corporis ulcera pellit, & præsertim ea quæ circa unguis digitorum exoriuntur.

Contusum ac hieni impositum, tumorem eius discutit.

B Cum uino calido sumptum, medetur uescæ stillicidio, idem uinum in oleo elixum ac uentri impositum, ad eundem affectum auxiliatur. Radix eius in forti uino elixa, tumorem pellit, imposta.

In uino sumptum pulegium, uenenum serpentium pellit.

Itidem sanat pulmonis ac iecinoris affectus.

Succus clystere insusus, lumbricos necat.

Pulegium in uino elixum, ac naribus ita calidum bis aut ter inditum, catharro medetur & destillationi capit. Vuluæ humiditatem expurgat atq; desiccat. In uino coctum ac ita calidum alio impositum, pellit intestinorum tormina. Idem à muliere saepius sumptum, reddit eam fœcundam;

Admotum naribus idem ex aceto animæ defectus excitat.

Vinum decoctionis eius & sicuum siccatur, ualet contra frigidam tußim, ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum ex causa frigida, ut Platearius testatur. Similiter & emplastrum ex eo in uino decoctum.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis pulegij, & sicuum siccatur, humiditatem uuæ & ginguarum desiccat.

Fomentum factum ex aqua decoctionis eius, humiditatem matricis desiccat, & uuluam mirabiliter coarctat.

Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.

DE A Q V A P V L E G I I .

Conueniens tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum tota substantia concidatur quando flores gerit, ac distilletur.

Aqua Pulegij mane ac uesperi singulis uicibus duabus uncijis pota, prodest mulieribus quibus matrix refrigerata est, ac menses earum trahit.

Eadem per diem bis pota ac singulis uicibus ad iiiij. uncias, prodest contra sanguinis fluxum, tam per superiora quam inferiora, nimirum

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C himirum subuenit sanguinem excreantibus, ac sanguinem mingetib[us], & dyfentericis.

In potu sumpta, pellit secundas, per incuriam obstetricis impeditas. In potu sumpta ruptis medetur.

Supra dicto modo bibita, crassos ac glutinosos humores in thorace extenuat ac emollit, nauseam ac uomitum sistit, pellit Melancholiam ac tristiciam, medetur intestinorum terminibus, pellit uenenum, sanat morsus serpentium ac uiperarum, in potu sumpta, uelline teolis imposita.

Quatuor uncij pota ac quater per diem, stranguriæ medetur, parturientibus potui data partum promouet.

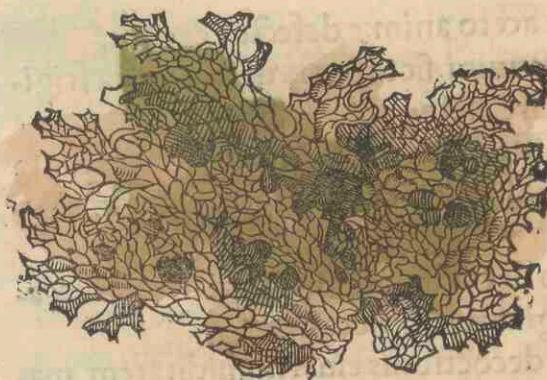
Prodest in potu sumpta, contra frigidas distillationes capitis & catharrum, tollit quoq[ue] antiquos affectus capitis: prodest quoq[ue] auribus indita, contra frigidos eorum humores. Oculis fluentibus instillata medetur, pellit omnes dolores oculorum, eosq[ue] claros reddit, caloremq[ue] inde repellit, uisumq[ue] confortat indita.

Pruriginem tollit per diem bis ex ea lotam, mitigat podagram, ac pellit tumores linteolis imposta.

Naribus applicata fluxum sanguinis sistit.

Nitidam reddit faciem, si ex ea saepius lauetur, pellit lentigines aliasq[ue] maculas ex solis aestu contractas.

D DE PVLMONARIA.

NOMENCLATVRAE.

Pulmonaria.

Lungen Kraut.

ANNOTATIO IN PVLMONARIAM:

PULMONARIA, ut Antonius Musa, & Hieronymus Bock scribunt, herba est quam Dioscorides & Plinius Lichenæ appellant. Est autem duorum generum, una quæ petris adhærescit, & iecoraria ab Herbarijs dicitur, quod iocinerum fibris similis conspi ciatur, hanc Lichenam petrosam, & aquaticam possumus appellare, ut Hieronymus Bock indicat, & teutonice Brunnen Leber Kraut. Alteram uero Arboream sive Sylvestrem Lichenam, quæ muscosis arboribus, & umbrosis petrosisq[ue]

^A petrosisq; rupibus adhæret. Germanice autem *Wald Lungent* trahit nominare possumus: utracq; ut Plinius inquit, contra impétiges prodest. Pulmonaria autem ab Herbarijs dicitur, quoniam pulmonum affectibus præcipue medetur.

DESCRIPTIO.

Pulmonaria herba est in quercubus & saxosis rupibus crescens, folijs molibus & sibi cohærentibus ac foraminosis, infrà autem luteo est colore, formamq; pulmonis refert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo gradu. Habet uirtutem molliendi & dissoluendi.

VIRES AC IUVAMENTA.

Pulmonariam cum uino coctam, melleq; admisto, per linteum aut setaceum trajecto, ut pulvis similis fiat, tum ad solem siccari finito, usq; ad tantam duritiem, ut in puluerem redigi possit. Puluis ille cum farina hordeacea permixtus, calidis ulceribus medetur inspersus.

Eadem per noctem in uino macerata difficultatem spirandi adimit. Eodem modo usurpata contra siccum tussim prodest, potissimum autem contra omnia pulmonum & iecinoris uitia auxiliatur.

^B Contra pulmonis uitia puluis conficitur hoc modo. Accipe Pulmonariam siccata, semen anisi, pulmonē uulpis in aëre siccatum, scenicali semen, dulcem radicem Enulæ, Ginziber, eodem pondere, & singula benè contusa per setaceum colabis, saccharumq; optimum ad pondus omnium addes, simulq; miscebis. Hic puluis ad modū alterius Tragez, mane ac uesperi sumptus, pellit difficultatem anhelitus, aperit pulmonem & iecur, prodest ad asperam tussim.

Veterinarij pulmonaria in puluerem redacta, & cum sale permixta utuntur ad tussim & asthma pecorum, & est experimentum.

DE PYRETHRO.

NOMENCLATVRAE,

Πυρεθρός:

Pyrethrum.

Saluariis herba.

Bertram.

ANNOTATIO IN PYRETHRUM.

PYRETHRUM à ferido sapore qui in eo similis igni sentitur, nomen obtinuit. Romani Saluarem herbam dicunt. Comman

DE HERBIS, CÆTERISQUE

C ducatum enim copiosam oris saliuam proritat: quia potestate plenaria sunt feruida omnia, ideoque ueteres Græcorum medici ad purgandas capitum pituitas eo utebantur.

DESCRIPTIO.

Pyrethrūm herba est Tanaceto fermè similis, nisi quod in summo umbellam habet anetho similem; floribus est luteis, radice tenui & nigricante, sed foris cano colore. Gaudet editis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix calefacit atque desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Colligitur autem in hyeme, duratque quinque annis integris viribus: Bonitatis laudem obtinet quae feruido est gustu, & multam salviam excitat.

Radix multum malorum humorum attrahit, & tollit dolorem dentium in ore retenta.

Radix ea bona censetur, quae densa & ponderosa fuerit, neque fraca puluerulenta fuerit, Virtutem habet consumendi, attrahendi, & dissipandi.

Ad dentum dolorem, quem maxillarum tumor comitatur, Pyrethrūm in aceto decoquens, eo decocto calido os collues, illudque saepius expues, recensque iterum assumes, eo modo opem praestat.

D Ad dentum candorem, Accipe albos silices ex fluuijs, eosque contunde in puluerem, deinde accipe pennam & dentes expurga, ac pura aqua fontana, puluereque illo eos frica, atque post quatuor hebdomadas os semel inde collue, tum dentes candorem acquirunt, bonaque ginguas consequeris, orisque suavitatem.

Pyrethrūm cum aceto & fiscis, aut dulci uino elixum, ac gargaris satum, purgat humidum cerebrum, malosque humores Phlegmaticos educit.

In uino decoctum atque oleo oliuarum, paralyticis membris subuenit illitum.

Ita quoque prodest podagrīcis emplastri modo impositum, Sudores inunctis ex oleo commouet. Facit ad longos in accessiōnibus febrium cum tremore algores.

Facit & ad ea quae frigoribus perfixerunt corpora & torpē, quibus egregie prodest.

Sequitur Litera Q.

DE QVERCV.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Δρῦς.

Quercus.

Arbor Glandis.

Viscum Quercinum.

Eychbaum.

Eychen mispell.

ANNOTATIO IN QVERCVM.

VERCVS à Græcis Δρῦς dicitur, quod id genus arboris graue sit ac durum, tum etiam quod in ingentem euadat amplitudinem. Plinius glandiferas arbores una uoce comprehendendi posse negat, Latino sermone quemadmo-
dum Græco potest δρῦς. Ponuntur autem huius arboris quaterna genera apud ipsum Plinium: scilicet Quercus, robur, æsculus, cerrus.

TEMPERAMENTVM.

Quercus omnes partes facultatem habent adstringendi: idq; maximè potest, quod inter corticem & lignum membranæ simile clauditur. Idem potest membrana glandis ea uidelicet, que fructus carnem conuestit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Quocunq; modo hæc usurpata fuerint, natura adstringunt atq; refrigerant.

Glandes faciunt ad profluum muliebre, & præcipue interior cortex arboris in aqua decoctus, si mulier inde ab inferiore parte fo-
ueatur, uapor iste auxiliatur.

Idem Cortex & membrana que sub calyculo glandem obducit,
simul in aqua & aceto decocta, ac emplastri modo sacris ignibus
imposita, calorem reprimit.

Glandes in puluerem contritæ prosunt contra alti affectus &
stillicidium uescicæ, & contra stranguriam, medentur calculo renū
ac uescicæ.

Glandium calyculi sanguinem excreantibus prosunt.

Contra ardorem stomachi, Accipe folium Quercus, ac linguæ
superimpone, humiditatem inde prouenientem, si deglutieris, ad-

DE HERBIS, CAETERISQUE

Ciumentum adfert. Folia Quercus contusa ac recenti uulneri impo-
sita, adeo illud contrahunt, ut non opus sit id consuere.

Contra uuam gutturis, Accipe glandes contusas, pipereq; contu-
so ac albo canis stercore addito, atq; ijs simul permistis uuam frica-
bis: possunt quoq; ad idem manducari.

Contra puncturam lateris, Bibe ex quercino uisco, hoc remedi-
um praestat.

Lignum Quercinum coctum, prodest sanguinem expuentibus,
si decoctum illud cum uino bibatur.

Fomentum uel suffitus ex folijs Quercus, subuenit mulieribus
contra longum profluuium mensium.

Glandes in puluerem redactae, & in uino sumptae, uenenum in
homine tollunt, ac expellunt per urinam.

Folia Quercus ad multa prosunt. Vnum enim folium apostema-
ti impositum, tollit calorem ac sanat illud.

Glandes dolores capitis & inflationes in cibo faciunt.

Radix cum lacte bubulo cocta, ac in potu sumpta, prodest con-
tra uenenosa remedia.

Fructus Quercus refrigerat & siccatur in primo gradu.

Viscum Quercinum habet facultatem extenuandi, attrahendi,
& humores discutiendi. Calefacit in tertio gradu.

D Hoc in puluerem contritum, ac cum resina & cera permistum,
prodest contra lienem induratum, & morbum articulorum.

Viscum duplex est. Alterum quod in quercubus nascitur. Alter-
um uero quod in pirus. Sed Quercinum viscum magis probatur.

Hoc in puluerem redactum ac cum aqua uitæ bibitum, pellit fe-
bres & Apoplexiæ.

Ita sumptum pellit uertiginem & tumores corporis.

Annulus cum uisco quercino gestatus, auxiliatur contra morbū
comitiale, Idem manducatum præseruat à lepra. Auro circunda-
tum & collo gestatum, defendit ab Apoplexia.

Strumas cum resina & cera discutit, panos mitigat omnis gene-
ris: quidam galbanum adiiciunt pari pondere singulorum. Vngues
auripigmento & sandaracha illitum extrahit, additum calci uiuæ,
& fecibus, uim suam intendit.

DE AQVA FOLIORVM QVERCVS.

Folia Quercus non antiquæ in medio Maij distillantur.

Aqua illa facit ad alui fluxum siue album siue purulentum, singu-
lis uicibus sex uncijis pota.

Expellit sanguinem ex contusione in grumos concretum.

Prodest immundo & putrescenti iocineri, ac pulmonarijs, qui
bus pulmo putrefactare incipit, in potu sumpta. Prodest contra pun-
cturam lateris.

A mulie-

A muliere pota nimium profluuium menstruorum sistit, sanguinem uulnorum quoq; sistit, similiter & sanguinem mingentibus me detur, modo iam prædicto in potu sumpta.

Eadem in potu sumpta præcipue conductit contra calculum lumborum & uesicæ. Sanat quoq; intestina exulcerata ex fluxu alui.

Linteolis membro inflammato applicata, ultra modum refrigerat. Antiqua ulcera crurum sanat, si ex ea lauentur, & per se iterum siccantur.

Subuenit quoq; contra ruborem & ardorem crurum ex nigris pustulis, stupa canabina aut lineis pannis, per diem bis aut ter super imposita, usq; dum calor extinguitur.

Sequuntur Herbae de Litera R.
incipientes.

DE R A P A.

NOMENCLATVRAE.

ρούγιλη ἄμερος.

Rapa.

Rapa sativa.

Rapum.

Rüben.

ANNOTATIO IN RAPAM.

RAPA siue Rapum genus oleris est apud nos in usu frequentissimum. Varro Rapam quod ex terræ rure quasi ruapa, dictam putat. Alij quod passim rapiatur Rapæ nomen deflexum esse censem, Græci à figura, quæ plærunq; rotunda esse solet, uocabulum detorserunt, appellantes gongylida. nanque quod in rotunditatem coactum est, uel in orbem circumagit yόγυυλος, hoc est σπόγγυλος dixerunt, ut te statut Barbarus, Dioscorides duo facit raporum genera, Satuum alterum, agreste alterum. De uarijs generibus eorum, require Theophrastum lib. 7. cap. 4. & Plinium lib. 18. cap. 13. & 19.

DESCRIP TIO.

Raparum omnigena genera sunt. Alię enim sunt oblongę, alię paruę, alię uero magne, iuxta genus & sationem, agriq; naturā, flores luteos producunt. Letantur agris, & rure in hortis satæ amari. tudenem contrahunt.

DE HERBIS, CAETERISQUE

TEMPERAMENTVM.

C Rapæ calefaciunt in secundo ordine, & humectant in primo, multos humores pariunt ac difficile concoquuntur, multosq; flatus creant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Satiuæ Rapæ sunt difficiles concoctu, quæ decoctæ inflant ALIUM, & humores in corpore augent.

Habent Rapæ miram proprietatem acuendi uisum, ut Auerrois scribit.

Perfecte tamen coctæ, ut Galenus docet, nutrimentum præbent, corporiq; accommodate sunt. Contrà si crudiores ingerantur, con coctioni pertinacius resistunt, inflationes pariunt, & stomachum infestant.

Semen raporum sumitur ad Theriacam, medetur ueneno. Qui uenenum hauserit, semen in aqua mulla sumat, hoc ueneni uim re primit, ne nocere possit.

Rapæ cum acetô confectæ refrigerant atq; inflant, sed tamen extinguunt calidum & sic cum sanguinem, unde maximi morbi crea ri solent.

Rapæ atq; semen earum uenerem stimulant.

D Sanitati conductunt, si bis in aqua decoctæ fuerint, malignam scabiem, que lepræ speciem representat, lauet se aqua in qua semen elix um fuerit, ea cutem reddit nitidam atq; puram. Cum uernali butyro si Rapa elixa fuerint, thoracem relaxant.

Decoctum eorum sedat siccum tußim. Cum oleo olivârum decocta, concoctionem adiuuant,

Fouentur decocto eorum paralytica membra, podagræ & perniones, hoc maximè auxiliatur.

Si quis in excavata eius radice, ceram rosaceo exceptam in feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus medebitur.

Rapæ assiduo usu crassos creant humores, & ideo à Democrito in cibos damnatæ.

DE AQVA RAPARVM.

Rapa satiuæ cum radice conciditur, & in exitu Iunij distillatur.

Aqua raparum facit ad perfectionem membrorum, si inde lauentur ac fricentur, & linteolum in ea madefactum per diem bis aut ter applicetur.

Facit ad quancunq; ustionem, si ex ea lauetur, crustam enim acquirit cutis quæ non est remouenda, sed assidue hac aqua lauanda, donec curetur.

DE RAPHANO MAIOR E NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

ῥαφανίς ἄργις.

Αρμοράνια.

Raphanus maior.

Raphanus agrestis,

Armoracia.

Merrettich.

Merrich.

ANNOTATIO IN RAPHANVM.

RAPHANVS, ut Ruellius inquit, nomen *από τῷ ῥάφανῳ* est, quod facile appareat, sibi adsciuisse constat, nam die tertio à satu proflit. Latini radicem uel radiculam appellant. Quamuis ut auctore est Marcus Varro, hoc uocabulum è Græcia uenit in Latinum, cum ueteres Græci radicem dixerunt quam nunc raphanum. Nisi quis arbitretur forsitan sibi radicis nomen arrogasse, quod cæteras amplitudine corporis superet, uel quam paucissimis magnitudine cedat. Etenim plerunq; in tantam molem coalescit, ut frigidis locis quibus gaudet, infantium puerorum magnitudinem æquet. Dioscorides duo genera raphani ponit, Satiæ & Sylvestris, utraq; cuilibet satis nota. Satiua est vulgaris Raphanus, qua magis ex consuetudine utuntur ad uoluptatem, quam ad utilitatem. Hac siquidem in cibis antecedente, plerique omnes, cum fastidium urget, uorandi facultatem moliuntur, & appetentiam accersunt, in quem usum in taleolas orbiculosq; sequatur, ut aqua saleq; conspersa coenas inchoét. Si quis etiam cibos fastidit, ad excitandam cupiditatē interponitur. Hanc raphnum Romani radicem seu radiculam appellant. Sylvestris Raphanus est quam Latini Raphanum maiorem appellant, ut autores testantur, quia acriori est sapore & maiores uires possidet quam altera, propterea tali nomine donata est. Hæc à Latinis Armoracia quoque dicitur, & in medicina magis usurpatur. A Germanis uero Merrettich dicitur.

DESCRIPTIO.

Raphanus maior herba est procera, & Buglosso uel Enule Campanæ similis, parua & incisuris diuisa, excelsa caule ac in medio albis & paruis floribus.

Radicem habet in terra profundam, albam, crassam, & oblongam. Magna & oblonga habet folia, quæ prope radicem crescunt.

DE HERBIS, CAETERIS QVE

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in secundo ordine.

Raphanus iuxta sententiam Auerrois calida est in tertio gradu,
& sicca in secundo.

Radix adhuc uiridis melior est arida. Cortices eius exiccati du-
rant annum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Raphanus maior à cibo sumpta, laxat aluum & cit urinam.

Radix multum prodest à iejuno manducata, totum diem præser-
uat hominem à ueneno, stomachum tantum inflat, creat ructus, at-
que uomitum, A cibo cibum deprimit, & magis digerit quam si à ie-
juno edatur.

Succus radicis ualde prodest contra ulcera gutturus, gargarissa-
tus. Radix combusta & in puluerem trita, purgat putrida vulne-
ra, erodit carnem putridam, exiccat singulariter humida ulcera,
morsibus uenenatorum absq; noxa medetur in cibo sumpta.

Herba ipsa cum Peucedano in aqua elixa, facit renasci pilos, si ca-
put inde lauetur, uel alias locus caluus.

Succus eius auribus instillatus, tollit ulcera earum, & desiccat
quoq; absq; nocumento purulentiam aurium.

D Semen cum melle contusum opitulatur contra difficultatem an-
helitus: puerperis præbet lactis copiam.

Raphanus maior contusa ac elixa, ac melle permista, ore inde col-
luto sanat ex ulcerationem oris.

Decoctum eius cum modico acetum temperatum ac bbitum, sub-
uenit lieni inflato.

Succus eius per aliquot dies in potu sumptus, sanat exulceratum
pulmonem, & est singulare remedium Phthisicis atq; pulmonarijs.

DE AQVA MAIORIS RAPHANI.

Radix eius tantum conciditur & distillatur in Julio.

Aqua illa mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus un-
cijs in potu sumpta, mirifice prodest contra Colicam. Conducit
contra uenenum & impurum cibum in stomacho retentum, ad sex
uncias pota. Eadem per tres aut quatuor hebdomadas, mane ae
uesperi pota, ita ut homo natu grandis singulis uicibus, quatuor
uncias in potu sumat: iunior duas uncias: puer uero unam unciam,
medetur calculo renum & uesicæ, cit urinam, expurgat renes atque
uesicam, atq; stranguriam discutit. Tribus uncij manè ac uesperi
pota, purgat thoracem, medetur tussi, sanat apostemata iocineris,
illudq; confortat, eiusq; obstructionem aperit. Auribus indita,
ulcera earum pellit. Sanat in cruribus herpetem depascentem, si
exinde lauetur, atq; linteolis ipsa aqua imponatur.

Aqua

Aqua hæc sale temperata ac paulisper calefacta quatuorq; uncij in potu sumpta, ita ut per semihoram in stomacho retineatur, & deinde filum in oleo intinctum in guttur demittatur, & uomitus eo prouocetur, tum omnes Phlegmatici & frigidi humores educuntur, è quibus plerunq; febris exoriri solet.

Aqua distillata ex herba, semine, & radice, ea mane ac uesperi in potu sumpta, medetur calculo.

DE RAPHANO MINORI VEL COMMUNI.

NOMENCLATVRÆ.

Raphanis.

Raphanus.

Radix, Radicula.

Kettich.

Gemeyn Kettich.

DESCRIP TIO.

RAPHANVS radicem habet instar Rapæ quæ interdum magna & oblonga conspicitur, interdum uero rotunda & nuda: herba eius raparum folijs similis est, quæ tamen longiora sunt. Semen autem in folliculis continet, floresq; fert candidos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Raphanus à coena manducatus cibum bene concoquit, calefacit que stomachum, grauem autem reddit anhelitum, si quis statim ab ea sumpta, somnum ceperit.

Grauidis fœminis nondum conductit, expellit enim fœtum, trahit menses, educitq; secundas.

Succus eius inueteratis ulceribus illitus, ea renouat, gangrenamque in eis erodit. Idem præstat puluis eius.

Succus

DE HERBIS, CAE TERIS QVE

C Succus raphani cum melle decoctus, atq; modico aceti admisto, percolatus, prodest contra febrem quartanam, & contra oppilatio nem lienis, si in potu sumatur.

Cutem subeuntibus aquis, lienosissq; utiliter Raphanus emplastrum modo imponitur, ut Dioscorides testatur. Vomitorium semen est: urinam cit, & cum aceto potum, lienem minuit.

DE AQVA RAPHANI MINORIS.

Radix eius minutim concisa in principio Septembri distillatur.

Aqua raphani per triginta dies mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijis pota, medetur calculo, cit urinam, expurgat renes & uescam, locosq; qui calculum continent,

Tribus uncijis bibita, medetur ueneno quod in cibo uel potu sumptum est.

Medetur morbo regio, necat uentris lumbricos, concoctionem stomachi adiuuat, expurgat ipsum ab omnibus uiscosis humoribus & ab alijs rebus quæ concoctionem impediunt, aperit omnem obstructionem interiorum membrorum atq; uenarum. Superiore modo in potu sumpta, extenuat glutinosos humores in pulmone, facit ad tumorem splenis, expurgat thoracem à uiscosis humoribus, bonamq; reddit uocem.

D Prodest contra febrim quartanam bibita, trahit menses, pellit calculum.

Conducit illis qui à uespis & araneis iicti fuerint, si locū affectum ea lauerint, & linteolis eam imposuerint.

Humores oculorum incidit, unde glaucoma oriri solet, oculis indita, extergit maculas faciei, si inde lauetur: tollit quoq; luteas maculas ex quibusuis membris, si saepius inde fricentur.

Eadem saepius gargarissata, & in ore retenta, auxiliatur anging, & ulceribus gingivuarum, consumit enim resoluitq; & rumpit ea.

Facit ad puncturam lateris, si ex ea lauetur, Interimit etiam Scorpiones.

Mane ac uesperi singulis uicibus quatuor uncijis per tres aut quatuor hebdomadas pota, facit ad aquam intercutem, educit eam per urinam, modo ægrotus se nimio potu abstineat, nam quanto minus biberit, tanto magis aqua mingendo educitur, unde eo citius etiam sanatur.

DE RAPISTRO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Rapistrum.

Hederich.
Wilder Senff.

ANNOTATIO IN RAPISTRVM.

RAPISTRVM Ruellius nihil aliud putat esse quam sylvestre rapum, cuius Columella meminit, ubi inquit, Rapistrum olus fauorum ceras exuberat: nam & crudo cespite uiret, sed flores creat apibus gratissimos. Sylvestrem raphanum quidam etiam rapistrum uocant. **D E S C R I P T I O .**

Rapistrum herba est ad Rapae uel Cardui Mariæ figuram accedens, præterquam quod hæc acutiora habet folia, quæ in medio nigras guttulas habent, instar Polypodiij, flores gerit luteos, radices autem habet albas.

T E M P E R A M E N T U M ,

Calefacit atq; desiccatur in tertio gradu,

V I R E S A C I V V A M E N T A .

Si cui membra sunt refrigerata, ut scabies inde oboriatur, accipiat hanc herbam & in uino decoquat, ac mane & uesperi in potu sumpta, præstat auxilium.

Radix eius in puluerem contusa, & mane ac uesperi sumpta, ual de prodest contra febrem.

Hæc herba unâ cum radice contusa, & plantaginis maioris atq; proserpinatæ singularum manipulus semis ei si admista fuerit, & de inde

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C inde in aceto cocta, atq; linteolo percolata, & uesperi, quando cubitum iturus es, hoc modo sumpta, sudorem elicit, expellitq; malos humores. Contra pestem hoc modo sumpta, priusq; homo dormierit, tum uehementer sudorem prouocat, deinde autem sumere debet Theriacam cum aceto.

DE RAPVNCVL O.

NOMENCLATVRÆ

Rapunculus.
Raponeoli.

Rapunzelett.

ANNOTATIO IN RAPVNCVLVM.

R A P V N C V L V S rapula uel radicula est diuitum lautiorumq; mensis petita, qua potissimum tempore uerno in acetarijs utimur, quo tempore omnibus est cognita, nascitur enim passim prope sepes & etiam in hortis graminosis, Medicis adhuc nondum est exploratum, quo noīe apud Dioscoridem & Plinium sit appellata. Iacobus Manlius putat esse minimū genus naporū, unde & napunculus ab aliquib. dicitur, qui sane ipsam ueritatem attigisse uidet.

D E S C R I P T I O.

Rapunculus nascitur folijs angustis, duris & oblongis, caule alto, multisq; coeruleis floribus, radice dura & candida, eaq; tenera utimur cum ipsa herba in acetarijs, sic autē maximē refrigerat, ciborum appetentiam facit, gustum emendat.

VIRES

VIRES AC I VVAMENTA.

Cum sale & aceto parata ad acetarium, non solum cibi desiderium inducit, sed & stomachum refocillat, ciet urinam, & ociosis ac delicatis hominibus in cibo est gratissima.

DE RHEVBARBO.

NOMENCLATVRAE.

P. P. Phop.

Rhabarbarum.

Rheon.

Rheubarbarum.

Xhenbarbarum / Ein

Wurtzel.

ANNOTATIO IN RHABARBARVM.

RHABARBARVM radix est preciosissima quæ aliquando auriprecium æquauit, eam nostri medici, seculi locannem Mesue, inter cætera purgantia medicamenta, tanq; præcellentissimam collocant, nec enim uim purgatoriam minorem agarico habet. Considerandum autem erit, quod Rheubarbarum quo nunc passim officinæ utuntur, & quod Mesue describit, penitus esse diuersum ab eo quod antiqui depingunt. Antiqui enim alterius cuiusdam Rheubarbari meminerunt, quo ad uentris purgationem non utebantur, sed antidotis miscebant, & ad plerosq; alios usus adhibebant, quos opere precium non est hoc loco referre, quando ex Plinio, & Dioscoride ceterisq; facile disci possunt. Varijs autem nominibus ab illis appellatur. Galenus enim hoc interdum Rheon, aliquando Rhiam uocat, Dioscorides Rha, & iuxta quosdam Rheon, Plinius Rhacoma, Celsus radicem Ponticam appellavit.

Rhabarbarum uero quod nunc passim in Germania in monachorum hortis crescit, quodq; ab Herbarijs cum lutea radice & magnis folijs ostentatur, Hieronymus Bock credit esse Rumicem horensem, apud Dioscoridem, scribitq; eam radicem siccata in medicina quoq; conducibilem atq; bonam esse, tam intrò sumptam quam foris applicatam. Choleram enim & Phlegma absq; noxa purgare, si in puluerem redacta pondere unius drachme cum dimidia parte Gingiberis in iuscule aliquo sumatur, idq; se experientia didicisse. Qui ergo exoticum & preciosum illud Rhabarbarum,

DE HERBIS, CAETERISQUE

C quod in officinis extat, emere non possunt, relinquant id diutioribus, & hoc nostrate Rhabarbaro utantur, quod fermè exotico, ut iam indicatum est, uiribus est æquale.

DESCRIPTION.

Rheubarbarum nascitur in Barbaria, unde & nomen sortitum est. Optimum censemur quod rubens est, & nigredine quadam permistum, quodq; ponderosum & densum succulentumq; est, & comanducatum luteum croci colorem refert. Improbatur in medicina illud quod molle & laxum est, & uenis caret, quodq; fractum puluerulentum est.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine,

VIRES AC IUVAMENTA.

Hac radice tam minoribus quam natu grandibus semper utilitatem est, puerperis quoq; salubris est.

Huius radicis semidrachma uino imposta, magnas uires tali uino præbet, præseruatq; illud hominem à morbis imminentibus.

Ex eadem radice si quis bibat, discutit morbum regium & aquā intercutem.

Rheubarbarum membris ruptis tam interioribus quam exterioribus accommodatum est, ex quacunq; causa id accidat, si quis ex eo bibat.

D Expellit malam Melancholiam & Phlegma.

Maxima eius uirtus est, quod stomachum, iecur, atq; sanguinem in corpore expurgat, & tollit omnem obstructionem membrorum interiorum, unde grauissimi morbi, utputa hydrops, icteros, febris quartana, & lienis affectus saepius exoriuntur.

Ad membra contusa atq; conquassata, Accipe Mumię duo granas, Rheubarbari semidrachmam, & bono uino decoque, membris inde inunctis auxilium præstat, & sanguinem conglobatum dissoluit. Durat Rheubarbarum quatuor annos synceris uiribus.

Hæc radix obduci debet cera que Terebinthina est permista, tum succum retinet.

Aqua Endiuiae in qua Rheubarbarum est maceratum, facit ad fellis suffusionem & febrem Tertianam. Rheubarbaro autem modicum Spicæ admisceri debet.

Vsurpat ferè Rheubarbarum ad omnes calidos affectus ex Cholera & Phlegmate exortos, qui humores inde evacuantur, si drachma ex eo contusa in uino uel alio liquore sumatur.

Ex Ioannis Mesue, & Auerrois & recentiorum omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus, inquit Manardus, Rheubarbarū inter medicinas bilem pituitamq; expurgantes esse pereximium, adeoq; ab

A adeoq; ab his nocumentis quæ secum reliqua cathartica afferre con-
sueverunt, immunem, ut pueris, pregnantibus, cæterisq; imbecillio-
ribus tutò exhibeatur.

DE RHAPONTICO.

NOMENCLATVRAE.

Rhaponticum.

Rheuponticum / Ein
Wurzel.

ANNOTATIO IN RHAPONTICVM.

RHAPONTICVM à natali solo retulit appellationem, siquidem in ripis Rha fluminis suprà Pontum & Cy-
merium Bosphorum nascitur. Is amnis Tanai uicinus
est, in cuius supercilijs eiusdem nominis oritur radix,
ad multiplices medelarum usus proficiens. Cornelius Celsus Radi-
cem Ponticam appellat. Rhaponticum Dioscoridis medicorum do-
ctissimi interpretantur esse Rhabarbarum, suntq; quidam ex illis
qui Rhaponticum idem cum Rhabarbaro esse contendunt. Porrò
Rhaponticum uerum apud nos non habetur, sed quæ pro eo uen-
ditur radix, Centaurium maius est, ut Ruellius, Cordus, alijq; præ-
stantissimi medici scriptis testantur.

DESCRIP TIO.

Hæc radix Rhabarbaro similis est, intrinsecus habens paruas fi-
bras ad Rhabarbari speciem, sed talem non reddit colorem. Est au-
tem hæc radix leuis minimoq; odore, & gustu amara, Manducata
uero mollescit, & croci fermè acquirit colorem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine, confortat atq; purgat san-
guinem, expellit malos humores.

VIRES AC IUVAMENTA.

Maximas uires possidet, & præcipue conductit ad omnes affe-
ctus interiores corporis, siue sint ex colore, siue ex frigiditate, &
temperat naturam hominis.

Ex hac radice in uino decocta, si tumida membra inungantur,
tumor deprimitur.

Sanguinem atq; colorem homini restituit.

Emplastrum. Accipe quatuor uncias olei rosacei, & pulueris
Rhapontici semiunciam, ceraq; admista, fiat emplastrum. Hoc fo-
ris impositum stomacho, aut iocineri, aut lieni, aut in quacunque

DE HERBIS, CAETERISQUE

C parte corporis dolorem senserit, auxilium præstat.

Rhaponticum cū semine fœniculi in uino elixum & cum pauxilio sacchari edulcatum, facit ad oppilationem iocineris atq; lienis ex frigida causa procreatam. Idem in puluerem redactum & permixtum cū modico melle, atq; assumptum, prodest contra lumbicos.

DE RIBES.

NOMENCLATVRÆ.

Ribes.

Johans Treublin.

ANNOTATIO IN RIBES.

RIBES quid apud Arabes medicos sit nondum satis clarum est. Serapion & Isaac Ebemamaran scribunt, Ribes plantam esse quæ habeat capreolos recentes, ruberos ad uiriditatem tendentes, folia magna, lata, rotunda, uiridia, grana quorum sapor sit dulcis cum acore quodam, frigidam & sicciam esse in secundo gradu. Hoc Arabum Ribes medici putant, hoc tempore prorsus esse ignotum, atq; officinas eo carere. Verum quo Pharmacopolæ iam utuntur, & passim apud nos in hortis inuenitur, Frutex est, ut Ruellius inquit, nullis planè spinis horridus, sed topiarius magis, & uitis pusillæ folio, rubentis uiae, fertilis, sapore subacido, sepius eleganter hortoru pulvinos & areas, acini race.

acini racematis congesti pendent, & à Gallis rubra grossula appellatur. Germani S. Johans Treublin, id est uvas S. Ioannis uocant. Nec constat apud antiquos quid sit hoc Ribes nostrum vulgariter. Multi ex recentioribus medicis & Pharmacopoliis putauerunt esse speciem Rhamni, parum spinosam, ferentem rubrum, in modum berberis, fructum. Alij uero speciem Oxyacanthæ.

DESCRIPTIO.

Ribes arbuscula est bicubitalis, ad formam Rubi folia habens, sed non adeo aspera, flores luteos ferens, fructum in ramulis nascetur, rubicundum & minutum, instar Corallorum, Cuius usus est in medicina.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; desiccatur in tertio ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

Vuae istæ manducatae sedant sitim ex calore Choleræ proueniēntem, & alui fluxum cohibent.

Cibi & potus appetitiam inducunt.

Succus inde sumptus maximè confert ad tremorem cordis, tolletq; uomitum. Succo inest dulcedo. Qui maximò calore infestatur, edat acinos Ribes & bibat succum, utrumq; habet virtutem refrigerandi.

Ex Ribes conficitur Eclegma, quod aestuantibus hominibus valde conducit.

Potio inde parata cum aqua Endiuiae, prodest ad uariolas & morbillos.

Ribes cum acetosa decoctum, prodest contra sitim & pestem.

Hæc potio conduit quoq; contra ebrietatem, & hemorrhoides.

Acini Ribes, ut Ruellius testatur, sapore placent acido, refrigerant aestuantem stomachum: sitim restinguunt: quæ cum aliis, tñ maximè febricitantes excruciat: cibi fastidia discutiunt, & appetitiam inuitant: foedam uentris proluuiem cohibent, uomitiones sistunt, stomachum firmant, proluuium alui retinent, quod flava bilis attulerit: erosiones & eiusdem uellicatus tollit: sanguinis furorem demulcit, & bilis acrimoniam domat.

Rob de Ribes, ut Campegius scribit, stomachum calidum confortat, uomitum Cholericum sedat, sitim extinguit, cordis ebullitionem mitigat, & ipsum confortat, solutionem Cholericam stringit & alterat.

DE ROSA.

DE HERBIS, CAETERISQUE

NOMENCLATVRAE.

Pōdop.

Rosa.

Rosa rubra.

Rosa alba.

Mel rosarum.

Oleum rosarum.

Succus rosarum.

Kosen.

Kot rosen.

Weiß rosen.

Kosen honig.

Kosen öl.

Kosen safft.

ANNOTATIO IN ROSAM.

D OSAM Græci pōdop uocant, eo quod (ait Plutarchus) ἔντυχε τοὺς ὁδοὺς αφίσαι, hoc est, ingentem odoris flu-
xum emittat. Rosa autem tam florem ipsum, qui spina
uerius quam frutice nascitur, quam ipsam spinam aus
fruticem comprehendit, generali quadam significatione. Poëtæ
Rosas omnes antiquitus albas fuisse tradiderunt, uerū quum Mars
Zelotypus Adonidem interfecisset, accurrebat Venus per dumeta
opem latura, & uulnerato pede, eius sanguine Rosæ tinctæ sunt.
Sunt autem Rosarum uariæ species, quas suo ordine Plinius lib. 21.
cap. 4. describit, præter eas quæ sentibus ac rubis crescere solent,
quas Græci caninas uocant. Pharmacopolę autem duo tantum ro-
sarum genera colligunt. Rubras, ex quibus oleum, electuarium, &
saccharum rosatum conficiunt. Albas, ex quibus fit probatissima
aqua ad refrigerandum, & syrupus rosatus, item etiam oleum.

ROSAE PARTES.

Multæ sunt rosarum partes, à Plinio & Theophrasto numera-
tæ, quas in medicina habere cōmodum erit, exiccant enim & exte-
nuant, tum etiam adstringunt.

Vna est, cortex, illa scilicet quæ calycem circundat, quæ, quum
calyx aperitur, in quinq; partes secatur.

Calyx est ille Rosæ globus antequam folia patescant.

Flos, est illud medium croceum capillamentis insidens.

Capillamenta

A Capillamenta uero sunt ueluti tenuia fila, supra quae flores insident.

Caput est globulus ille ab inferiore parte, quem si aperias, re quādam ueluti lana plenum uidebis: quod quum maturuerit, semen ambit, aptum plantari: non plantatur autem, quia tardiuscule nascitur. Vnde multi decipiuntur, qui putant semen, id esse croceum, quod flos dicitur capillamentis insidens.

Vnguis est in imo folio candida pars.

TEMPERAMENTVM.

Rosæ natura refrigerant atq; desiccant in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cum Rosæ rubræ sunt & nondum dehiscunt ac sese pandunt, rescindi debent & siccari ad solem.

Mel rosatum hoc modo facies, Melbene despumatum ac clarificatum, per linteum transmittito, & accipito recentia rosarum folia, quæ nondum sunt aperta & explicata, eaq; in summo abscindito, ut nodus extra maneat, atq; in mel indito, & paulisper ebullire finito, usq; dum mel rubrum colorem acquirat. Hoc Mel sumptum multum prodest, nam sanguinem confortat atq; stomachum.

Succus rosarum cum uino coctus, tollit dolorem capitum, & medetur oculis.

Gingiuis inde collutis, remouet dolorem.

Folia rosarum tunsa, & inflammationibus imposita, educunt calorem.

Semen rosarum in puluerem redactum, sedat dolorem dentium & gingiuæ ac dentes ex eo fricentur.

Rosarum capita in aqua elixa ac pota, fluentem aluum & sanguinis excreaciones compescunt.

Eodem modo oculis indita, lippitudinem eorum emendat.

Idem decoctum in potu sumptum, medetur Lipothymiae.

Rosæ cum melle & saccharo permistæ ac sumptæ, exiccat malos humores è stomacho.

Folia rosarum in uino decocta, ac à muliere pota, quæ uuluæ uitiijs laborat, auxilium præstant.

Eadem recentia cum melle commista, expurgant hominem.

Idem præstat & succus.

Ad parandum bonum Laxatiuum, Accipe duas uncias succiro-
sarum, & admisce serum lactis ac parum spicæ. Licet quoq; acci-
pere serum lactis, & addere xij. uncias foliorum ex rosis, modicum-
que mellis, hoc bene laxat ac lenit aluum.

DE HERBIS, CAETERISQUE

- C** Syrupus rosarum etiam laxat & lenit.
Rosæ cum saccharo ac melle confectæ confortant & purgant corpus.
Acetum in quo Rosæ per noctem fuerint maceratae, ualde prodest membris calidis illitum.
Aestuanti stomacho foris adhibitum, summopere auxiliatur, ac magnos calores inde extrahit.
Succus rosarum cum recenti aqua fontana bibitus, bene laxat, purgat sanguinem & præcipue Choleram, discutit morbus regium.
Succus ita sumptus ingentes calores sine noxa repellit, inducit homini post alii solutionem bonam quietem.
Rosæ confortant cor, laetificantq; sanguinem.
Mel rosaceum confortat, atq; Melancholicam Phlegmaticamq; materiam expellit, exhibitum cum aqua in qua semen foeniculi coctum fuerit: melius uero purgat, si modicum salis admistum fuerit.
Quidam decoquunt rosas in oleo oliuarum, & ita faciunt oleum rosaceum. Alij rosas oleo inditas, ac nondum coctas, per xij. dies reponunt. Sed folia rosarum in superiore parte abscissa, & in oleo decocta, per quinquaginta dies in uitreo vase, soli exponito, hoc oleum est probatissimum.
Ardenti enim iocineri illitum ualde prodest.
D Temporibus capitis illitum, tollit dolores capitis, ipsumq; refri gerat:
In cibo sumptum remouet calorem stomachi & iocineris.
Rosarum puluis cum aceto contritus, & cum albugine oui commixtus, oculorum dolorem efficaciter sanat, restringit humorem, & sanguinem ad oculorum uenas defluentem, si emplastri modo temporibus applicetur.
Saccharum rosaceum habet uirtutem confortandi, ac constringendi, facit ad dysenteriam, uomitum Cholericum, syncopen, & Cardiacam passionem.
Ros ille qui insidens rosis inuenitur hærere, munda pinna lectus, & specillo genarum palpebris instillatus, oculorum lippitudini medetur.
Aridis rosis in uino decoctis expressus tremor, ut Dioscorides inquit, probatur ad capitis, oculorum & aurium dolores, gingivias, uitios sedis ac recti intestini, & uuluæ penna illitus collutus aut infusus medetur.
- DE AQVA DESTILLATA EX ROSIS
crescentibus, in sentibus & rubis.
Folia istarum rosarum conuenienti tempore decerpta distillantur.

Aqua

Aqua illa mane ac uesperi singulis uicibus, duabus uncis pota, prodest contra calores non naturales, tollit fluxum locorum mulierium ex calore prouenientem, graueolentiam oris emendat, aluit laxat ex calore constipatam, sistit etiam fluxum alui ex calore nimis fluentem.

Eadem in potu sumpta, subuenit aestuanti stomacho atq; iocineri, sistit diarrhoiam, prodest contra hery sipelata.

Duarum drachmarum pondere una uice sumpta, cum semidrachma eboris rasi, medetur tumoribus, ad eum modum saepius pota, prodest.

Cum linteis aut stupa cannabina foris imposita, prodest contra inflammationem in quacunq; corporis parte fuerit. Manibus ac pedibus illita, confortat caput atq; cor, maximè conductit illis qui ex diuturna ægrotatione debilitati sunt.

Oculis instillata facit ad ruborem & ulceram oculorum: temporibus, pulsui, & naribus illita, discutit ictus in capite, ac quietem inducit.

In ore retenta tollit dolorem dentium ex calida intemperie procreatam.

Pota atq; fronti illita, auxiliatur contra uertiginem:

DE AQVA EX RVBRIS ROSIS DESTILLATA.

Folia ex rosis bene maturis matutino tempore decerpta, in uitreo uasco in Balneo Maris distillantur.

Hæc aqua in potu sumpta, corroborat & refrigerat cerebrum, cor, stomachum, & omnia interiora membra, confirmat spiritus & calorem naturalem, præseruatq; à putredine.

Prodest contra dysenteriam & diarrhoiam, debilitatem, uomitum, & uehementē sudorem, qui ex cordis imbecillitate prouenit.

Dentes & gingiuæ hac aqua collutæ, inde corroborantur, & facit bonum oris odorem, redditq; ipsum os bene coloratum.

Accipe aquæ rosarum unciam, uinumq; album, Tuciæ contusæ drachmam, quibus aloes epaticæ, & sacchari candi, singulorum xx, grana admisceantur. Hæc aqua salutaris est oculis, nam expurgat, exiccat, & corroborat oculos atq; uisum.

Oculis instillata cum modico sacchari, facit ad exulcerationem, & ruborem oculorum ex calore prouenientem.

A ieuno sumpta pondere ij, unciarum, confortat caput: cum ui no permista, & sex uncis pota, tollit uertiginem, confirmat iecur.

Cum linteolis imposta restringit sanguinem narium & omnium uulnerum, facit ad omnem scabiem cutis, ex calida causa creatam.

Est singulare & bonum Repercussuum, quo membra nobiliora ab ardore defendi queunt.

Aqua

DE HERBIS, CAETERISQUE

C DE AQVA ROSARVM ALBARVM.

Hęc aqua pota & foris illita facit ad cordis imbecillitatem, confortat, atq; confirmat omnia membra tam interiora quam exteriora, si inde illinatur.

Temporibus, fronti, palpebris & ceruici illita, bonas præstat uires, & mitigat sanguinem sequentem, & conciliat quietum somnum.

Oculis indita facit ad omnes oculorum affectus, & ferè ijsdem pollēt uiribus quibus aqua ex alijs rosis destillata, nisi quòd hęc magis refrigerat, ex rubris rosis magis confortat.

Aqua ex capitibus rosarum destillata, per diem & noctem, quater & singulis uicibus iij. uncij sumpta, fortiter restringit, & absq; noxa dysenteriam, & diarrhoiam ex calida intemperie exortam.

DE ROSMARINO.

D

NOMENCLATVRAE.

Libanotis.

Rosmarinus.

Rosmarinum.

Anthos.

Rosmarin.

ANNOTATIO IN ROSMARINVM.

ROSMARINVS frutex est non ingrati odoris, qui hodie in hortis delectationis & ornatus gratia seritur, uerum in medicina quoq; mirabilem habet efficaciam, Apud Græcos autores Libanotis dicitur, απὸ τοῦ λιβανοῦ ή τοῦ λιβανώτου, hoc est à thure, quòd eius folia & radix, thus oleant maximè. Dioscorides Rosmarinum coronarium appellat, eo quòd olim coronas inde nectebant. Simon Geuenensis per Anthos florem Rosmarini intelligit, sed nullum autem sequitur. Tria Libanotidis genera à Dioscoride enumerantur, uerum unum tantum ex ijs, in Germania est cognitum.

DESCRIPTIO.

Rosmarinus canum durumq; caulem habet ab inferiore parte: in superio-

A in superiore autem parte folijs est acutis, & ad Lauendule modum
coeruleis. Radicem habet nigram & fruticosam. Gaudet nasciloci
putridis, & fimo ouillo stercoratis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in tertio gradu.

Omnes Libanotidis species, ut Galenus inquit, eiusdem sunt fa-
cilitatis, hoc est, emollientis, digerentis, incidentis, & abstergentis.

VIRES AC IUVAMENTA.

Rosmarinus cum lingua ceruina per noctem uino impositus ac
bibitus, morbum regium discutit.

Succus tum radicis tum herbæ mixtus melli, obtusam oculorum
aciem, ab humorum crassitudine emendat.

Emplastrum ex folijs confectum, facit ad condylomata sedis, e-
mollit enim ea & citò curat.

Radix contusa atq; cum melle permista, & ulceribus imposta,
statim ea emollit.

Eadem cum parietaria imposta atq; decocta in uino, & in potu
sumpta, mollit aluum & dolorem eius repellit, itidem prodest con-
tra morsus uenenatorum. Eodem modo cum artemisia temperata,
ciet urinam, & promouet menses mulierum.

B Flores rosmarini recipies, eosq; candido linteolo illigatos in ui-
no decoques, quod mane uel uesperi sumptum, multos affectus cor-
poris pellit, præcipue autem succurrit affectibus mamillarum.

Flores in puluerem contriti atq; in calido uino sumpti, animum
reddunt hilarem, & confortant naturam atq; sanguinem, & preser-
uant hominem à morbis qui accidere possunt.

Carbones ex ligno uel caulis combustos ac in puluerem reda-
ctos lineo panno indito, ac dentes inde fricato, tum candorem reci-
piunt, & uermes in eis necantur.

Qui catharro laborat, accipiat corticem rosmarini, ac inde fu-
num faciat, quo naribus attracto, auxilium adfert.

Ex radice in acetum elixa si pedes lauentur, præseruantur à tumo-
re & podagra.

Qui flores cum melle despumato atq; pane silagineo iejunus co-
moderit, tutus est ab anthrace & alijs apostematibus.

Folia cancro medentur imposta.

Pulmentum sumptum cochleari ex eius ligno factō, sapidum est
atq; salubre, redditq; hominem iucundum & lætum.

Qui nullam habuerit ciborum appetentiam, rosmarinum in a-
qua ebullire sinat, & in potu sumat, uel uinum inde misceat. Si quis
corpore tumidus fuerit, & membrorum paralysi laborauerit, folia
in aqua coquat, & tenui linteolo ea imponat, idq; superliget, tum
curatur.

Quicunq;

DE HERBIS, & AE TERIS QVE

C Quicunq; ex magno calore uehementer sitit, potum suū misceat cum aqua in qua rosmarinum ebullierit atque mala granata : illud absq; dubio opitulatur.

Puluis ex floribus siccatis contusus atq; in mollibus ouis mandu catus, naturam maximè corroborat & sanguinem emendat.

Vinum ex rosmarino confectū, si bonus haustus mane & uesperi inde sumatur, sanguinem mundificat, edendi desiderium inducit, expellit omnes interiores humores, atq; magnam imbecillitatem aufert.

Rosmarinum cum sylvestri pulegio uel mentastro in uino & oleo oliuarum decoctum, si quis inde inungatur, sudorem elicit, & medetur hydropi.

Idem cum Ruta in uino decoctum, modicoq; piperis admisto, prodest contra morbum comitialem.

In uino elixum & permistum cum dianthos, facit ad imbecillitatem cordis. Electuarium dianthos in Pharmacopolijs est preciosa compositio contra omnēs suprā dictos morbos.

Idem cum pyrethro in uino coctum, confert ad magnitudinem uulæ, ore inde gargarizato.

Si ex decocto rosmarini & melissæ uulua mulieris purgetur, redit eam facile fœcundam.

D Rosmarinum, ut Dioscorides inquit, medetur suffusis felle, si quis in aqua decoixerit, decoctumq; id ante exercitationem homini bibendum dederit: & post exercitationes lauerit, merumq; biberit.

Vinum ex rosmarino uel herba ipsa cum floribus in uino elixa, si calidus haustus mane ac uesperi singulis uicibus, inde sumatur, & postea nisi post tres horas nullus cibus uel potus capiatur, mirabiliter album fluxum repellit, qui mulieribus ex ulcere contingere solet, & curat exulcerationem locorum muliebrium. Eodem modo sumptum discutit ac educit morbum regium, tollit asthma, aperit arteriam, facit facilem excretionem, adiuuat concoctionem, sedat tormenta, mundificat sanguinem.

DE AQVA ROSMARINI.

Aquam ex Rosmarino distillarebis intra annum licet, in Maio scilicet & in Septembri, tum herba & flores ex caulinibus decerpti destillantur.

Aqua rosmarini confortat humidum cerebrum, cor infirmum & interiores sensus.

Corroborat quoq; memoriam.

Tollit imbecillitatem cordis, atq; syncopim.

Confirmat atq; calefacit uenas refrigeratas.

Aufert tremorem.

Confert

Confortat paralyticos, membris inficata:
 Sedat omnem frigidum tumorem imposita,
 Praeseruat à peste, sanguinem purificat.
 Mitigat asthma atq; antiquam tussim.
 Facit ad Tabem. Calefacit medullam ossium, & frigidum uisco-
 sumq; stomachum, Concoctionem adiuuat.
 Stomachi inflationem deprimit,
 Restituit perditam loquela.
 Reddit hominem audacem & animosum,
 Clarificat faciem, si ex ea lauetur.
 Praeseruat ab Anthrace,
 Reddit faciem iuuenilem, retardat senectam quotidie pota.
 Bonum reddit anhelitum. Curat cancrum & fistulas.
 Mundificat maligna & putrida uulnera.
 Prodest contra uomitum, & fluxus alui.
 Est Theriaca contra omne uenenum.
 Dolorem uuluæ sedat. Subuenit contra tormenta intestinorum,
 Purgat matricem & reddit fœcundam.
 Exterit maculas. Expurgat uisum, tollit albugines.
 Sistit fluxum oculorum, uisum exacuit.
 Vinum in autumno ex rosmarinò confectum cum recenti musto
 easdem facultates possidet quas ipsa aqua, omnibusq; iam prædi-
 etis morbis æque ac ipsa aqua medetur.

DE RVBEA TINCTORVM.

NOMENCLATVRÆ,

Ερυθρόδανον.
 Erythrodanum.

Rubia tinctorum,
 Rubia sativa.
 Lappa minor.

Kleb Kraut.
 Köt.

ANNOTATIO IN RVBEAM TINCTORVM.

RUBIA tinctorum apud Dioscoridem Rubia sativa di-
 citur. A Græcis Erythrodanon appellatur, à rubore ra-
 dicis quo lanç & coria tinguntur, factum illi nomen est.
 Thusci Lappam minorem uocauerunt, quia Rubię cau-
 les & folia tractata asperitate sua hærent, & apprehensa retinent,

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Notissima est Rubia, insectores enim eam ubiq; ad lanas tingendas in usu habent. Magna copia apud Spiram, & Argentoratum à rusticis in agris seritur, magnum enim uectigal eis inde prouenit. Tria inde seruari ad medicinam oportet, semina, radices, & folia quæ priuatim aliquibus ægritudinibus conferunt.

Rubia duplex est. Vna sylvestris est, quæ sua sponte crescit. Altera sativa quæ in hortis & agris seritur. Radice lanam rubro colore inficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix omnem obstructionem tum iocineris tum lienis discutit. Puluis ex hac radice cum oleo succoq; allij & pauxillo mellis per mixtus, si maligna scabies inde inungatur, unde lepra procreari solet, eam curat.

Succus radicis auribus instillatus, dolorem earum mitigt.

Radix atq; herba omnibus quæ urinam prouocant admiserit possunt, quo fiant multo efficaciora.

Radix in uino decocta cum semine foeniculi, ciet urinam & mulierum menses, educit foetum mortuum atq; uiuum.

Eadem in aqua mulsa decocta, & de die, si bis inde bibatur, ape-

D rit oppilationem iocineris, lienis, renum & matricis, probataq; existit potio contra morbum regium.

Minuit lienem semen in aceto mulso potum.

Succurrit uiperarum morsibus, radicis Rubeæ succus simulq; foliorum potus. Iuuat quoq; si uulnera inde foueantur.

Radix atq; herba cum aceto contusa, & imposita necat atq; sanat omnem cutis impetiginem & uitiliginem.

Quinetiam apposita radix, foetus, secundas, & menses trahit.

DE RUTA.

NOMENCLATVRÆ.

Ruyæv.

Ruta sativa.

Ruta sylvestris,

Wein Rauten.

Rauten. Wilde Rauten.

ANNO

A
ANNOTATIO IN RVTAM.

RVTAM à Græcis Ρύανον, à potestate & uiribus suis appellatam fuisse Plutarchus scribit. Concernit enim & sic citate indurat, ob caliditatē suam hominis semen : in uniuersumq; gerentibus ute- rum aduersatur. Quemadmodum autem dictatum herbam extra hendis sagittis efficacem à ceruis didicimus, & quemadmodum Chelidoniam hirundines indicarunt, & herbæ nomen dederunt, & Ciconia origanum. Hederam morbis mederi monstrarunt apri; Sic & Rutam medicinis habilem esse, eiusq; uires nobis ostende- runt mustelæ, quæ cum serpentibus dimicaturæ, & in murium ue- natu rutam prius edunt, quo uenenum sibi nihil nocere possit. Hie- mem odit Ruta, ut Platina inquit, apricis ac siccis gaudet locis, ci- nericia terra uult nutririri. Amicitia ei est cum ficu, adeo ut nusquam lætior proueniat, quam sub hac arbore. Surculus si in perforatam fabam adactus pangatur, melius proueniet. Immundæ mulieris & accessum & omnem prorsus attactum metuit : si quidem eo conse- stim, ut inquiunt, enecatur. Ruta est antidotus contra omnia uene- na, & peculiaris Theriaca pauperum, quod non solum Mithrida- tes rex testatur, uerum etiam experientia ipsa quotidie docet. Scul- ptores pictoresq; Ruta utuntur in cibo, propter uisum.

B
DESCRIPTIO.

Ruta folia habet ex ordine numerosa, caulem cubitalem, & plæ- runq; maiorem, florem luteum, quadratos calyces in quibus semen continetur, quod nigrum est, instar pulicum. Radicem habet can- didam & lignosam.

Satiua Ruta surculosis est ramis, folijs paruis, albis floribus, & rubro semine. Duum generum Ruta est, Sylvestris & montana al- tera; satiua & hortensis altera.

TEMPERAMENTVM.

Hæc natura calefacit & desiccatur in tertio ordine. Folia & se- mina usurpantur in medicina. Vbicunq; in Receptis Rutæ fit men- tio, semper folia & non semina intelligi debent. Semen colligen- dum est in autumno, hoc durat quinque annos, folia siccanda sunt, ea ad annum durant.

Quidam inquiunt Moly esse Sylvestrem rutam, hæc subtilis est, & calida in quarto gradu, quare eius usus est contra crassos humo- res, penetrat enim & ualde cit urinam. Hæc etiam maximè exiccat hominem, & minuit libidinem.

VIRES AC IUVAMENTA.

Ruta manducata genituram extinguit, & cohibet uenerem. Ruta quia flatus discutit aboletq; ideo etiam ueneris ardorem ob- tundit, ut inquit Aegineta lib. 1. cap. 35.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Folia sumpta cum caricis & iuglandibus nucibus: pellunt letale pestis uenenum, & est tutius præseruatuum quod haberí potest. Alij alio modo hoc præseruatuum confieunt.

Accipiunt enim foliorum Rute unciam unam, ficorum semiciam, luniperorum sesquiunciam, nucum iuglandium ij. uncias, aceti iiij. uncias. Hoc simul permistum sumendum est, mane antequam quis prodit in lucem. Et certum est hominem raro à ueneno infici, qui hoc ita usus fuerit, & est præciosa theriaca contra aërem pestilentem.

Ruta cum aceto cocta & sumpta, pellit singultum.

Itidem sumpta sedat dolorem coxendicis & pectoris.

Prodest quoq; suspriosis, & tollit tussim.

Curat etiam abscessum pulmonis, unde Tabes (quam Græci Phthisim uocant) generari solet.

Cum oleo decocta, & per Clysteriū infusa, pellit dolorem locorum muliebrium, & inflationes maioris intestini, quod Colon Græci dicunt;

Trita cum melle, ac tota pube usq; ad sedem oblita, uulnæ strangulates aperit.

Emplastrum ex Ruta & oleo confectū, ac umbilico impositum, necat lumbricos. Ruta quoq; in oleo elixa, mane edenda est, & postea tribus aut quatuor horis iejunare.

D Cum uino ad dimidiā decocta, tollit hydropem.

Confert oculorum claritati Ruta sola manducata, aut cum sale. Succus ex Ruta naribus inditus, sanguinis eruptions cohibet.

Emendat Ruta grauem cęparum alliorumq; halitum commundicata. Ruta sumpta ualde auxiliatur contra uenenum. Mustela dimicatura cum serpentibus, rutam edit, tum à ueneno nullam noctem accipere potest. Conducit Ruta interioribus membris, & uisum clarificat.

In aqua decocta & forti uino permista, discutit rugitum uentris. Ita quoq; pellit tumorē costarum. Febricitantibus ruta medetur in oleo oliuarum decocta, si ante accessionem corpus inde inungatur, uel si per Clysterem infundatur.

Eadem in oleo cocta, & auribus calida instillata, pellit uermes earum.

Cocta cum myrrha & uino & in potu sumpta, pellit & quam intercutem.

Succus Rutæ cum oleo rosaceo & aceto permistus ac capiti illitus, dolorem inde repellit.

Idem cum aqua fumi terre coctus, subuenit pueris, qui morbillis laborant.

Ne autem

A Ne autem infantes à uariolis excæcentur, tum radicem Ruta & Scabiosæ collo eorum suspende, & erunt tuni.

Vnguentum ex ea factum cū oleo rosaceo, cerussa & aceto, sanat quamvis scabiē, sacros ignes, herpetas & capitis manantia ulcera.

Cum melle & alumine, lichenibus Ruta infriticatur.

Ruta cum allio, sale, & nucibus simul mixtis ac tritis, & super morsum rabidi canis, aut alterius animalis uenenosi posita, statim curat.

Ruta omnia uenenosa animalia fugat, unde & in hortis prope Saluiam plantatur, ne bufones se sub ea continere possint, qui, ut fertur, gaudent locis Saluia consitis.

DE AQVA RVTAE.

Folia ex caulis decerpta in medio Maij distillantur.

Aqua Ruta mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncjs pota, medetur uitiato iocineri atq; lieni, prodestq; malo stomacho.

Opitulatur contra uomitum & eructationem stomachi, subuenit pulmoni, pellit tumorē pectoris & costarum, emollitq; pectus.

Eodem modo bibita, flatus in corpore discutit, medetur colicæ, & intestinis accommodata est.

B Itidem prodest contra capitis uertiginem, medetur oculis quotidie duabus uncjs pota, pellit scabiem corporis.

Triginta diebus aut eo amplius in potu sumpta, hydropticis auxiliatur, pellit alui lumbricos, subuenit mulieribus in partus difficultate, nam expellit fœtum, atq; expurgat mulieres à partu, atq; mens trahit.

Medetur tussi & pesti, pellit rugitum in uentre. Sistit alui fluxum, præcipue aut medetur febribus, ueneno, ac morbo comitali.

Subuenit paralysi ex calida intemperie prouenienti, si mane ac uesperi cum ea fricitur, & linteolis imponatur.

Conducit affectibus oculorum, pellit enim albugines & maculas oculorum, clarificat oculos, indita uel illita, exiccat atq; purgat eos ab omni uiscoso humore.

Prodest contra spasmodum si inde fricitur, tollit tumorem capitis, linteolis applicata, medetur Apoplexię, pellit quoq; frigus quod minus est naturale, si membra ex ea fricentur, uel linteolis imposita, remouet tremorem membrorum.

Tollit ulcerā nariū & polypum, si inde lauentur, uel linamentis naribus indita.

Mitigat eadem dolorem articulorum in digitis, lineis pannis imposta, præcipue si Phagedæna ad fuerit.

Tollit dolorem uenarum, confortat eas si inde sæpius fricentur,

DE HERBIS, CAETERISQVE

C & lauentur, præsidium quoq; adfert contra putridas gingiuas, ore
inde colluto.

Facit quoq; contra omnium uenenatorum morsus, pota uel lin-
geolis imposta.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum
à Litera S, incipientium.

DE SABINA.

NOMENCLATVRÆ.

Brathys.
Barython.

Sabina,
Herba Sabina,
Sauina.

Senenbaum.

ANNOTATIO IN SABINAM:

SABINA ab antiquis Græcis uarijs nominibus fuit ap-
pellata, ut Brathys Barython & Berathon. Romani Her-
bam sabinam à regione, in qua multa nasceretur, uoca-
runt, ut testatur Vergilius Marcellus. Sauina quoque
à nonnullis uocatur. Est autem omnibus nota herba, eadem peni-
tus figura qua à Dioscoride describitur. Frutex herbae est folio
ferè cupressi, perpetuò uirenti, in topiarijs pergularum operibus
non improbatur. Estq; duorum generum, Altera Tamaricæ similis
folio est, altera cypresso, qua ex re quidam creticam cupressum dixe-
runt, Plinius lib. 24. cap. 11. Sabina herba propagine seritur, &
auulsione: aiunt fece uini aut è parietibus latere tuo mirè ali.

DESCRIPTIO.

Sabinæ frutex est figura Iuniperi, sed folijs est mollioribus, & in
summo rotundioribus, floret quoq; instar Iuniperi, nullum produ-
cens fructum, plantatur in hortis ad Buxi modum.

TEMPE

TEMPERAMENTVM.

Calefacit siccaturq; in tertio ordine, est ex numero eorum que maxime tenuium sunt partium, extenuat & digerit pota, ut Galenus docet.

VIRES AC TUVAMENTA.

Ad crebras inanesq; egerendi uoluntates & impetus, quem morbum Graci Tenesimum uocant. Decoque Sabinam in uino & ace-
to, & uaporem inde anno excipe, uel calido huic decocto inside.

Facit etiam ad catharrum ex frigida causa procreaturn.

In puluerem redacta, & tinguentis quae conducunt ad scabiem purulentam admista, opem praestat.

Sabina in uino decocta bonum reddit stomachum, tollitq; tor-
mina intestinorum : medetur eodem modo stranguria.

Contusa & emplastri modo imposita coxis, auxiliatur coxen-
dici.

Habet uirtutem extenuandi, & erodendi Gangrenam in putri-
dis uulnibus, uel antiquis quibuslibus ulceribus, mundificat eti-
am foetida uulnera, si puluis inde cum melle temperatus imponatur.

Sabina in aqua decocta facit ad hery sipelata.

B Mulierum menses plus prouocat, quam ulla alia herba, penetrat
tam fortiter, ut etiam sanguinem per urinam exigat, factum uiuen-
tem in utero materno necat, & mortuum ejicit, quare prægnanti-
bus haec herba potissimum uitanda est, ne in extremo iudicio co-
gantur deo rationem reddere.

Carbunculos soluit cum melle illita, & pellit dolorem illarum
pustularum.

Sabina in puluerem redacta, & cum Lithargyro, Sulphure atq;
succo plantaginis minoris permista, modicoq; axungiæ porcinæ
addito, inde fit unguentum contra scabiem, quod multū prodest.

Eadem cum aceto & caulibus hortensibus contusa, & uulneri-
bus serpentibus imposta, prohibet ne latius serpent. Et cum ce-
russa temperata, eadem uulnera sanat.

Herba Sabina diligenter trita cum aceto, & oleo rosaceo mixta,
capiti & temporibus illita, ualde prodest.

Gallinacei generis pituitas fumo huius herbae sanari produnt.

Cum melle & uino pota, regio morbo medetur, utilis ad suffitus
pro thure assumitur.

Cum melle illita folia, nigredines abstergunt, sordesq; alias cu-
tis. In medicamentis uero duplicato pondere, eosdem effectus ha-
bere quos cinnamomum traditur.

DE AQVA SABINAE.

Herba ipsa ex stirpe decerpta, in ultimo mense autumni distillat.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Aqua Sabinæ duabus uncij pota, menses dicit, & excitat naturam.

Conducit uertigine capitis laborantibus, illita & linteolo in ea madefacto fronti applicato, inde enim pellitur uertigo.

Digitis imposita occidit phagedænam.

Abstergit flauas maculas faciei ex ægrotatione procreatæ, si facies inde illinatur & lauetur. Et deinde balneum intrabis, & iterum faciem lauabis, tum maculæ pelluntur.

DE SALVIA.

NOMENCLATVRÆ.

Ελελίσφακος.
Ελαφοβόσκος.

Saluia.

Salbey.

ANNOTATIO IN SALVIAM.

SALVIA quæ à Græcis Elelisphacos dicitur, inde fortassis à Latinis dicta est, ut inquit Hermolaus Barbarus, quod salutaris sit ad multa, & presertim ad fœcunditatem. Nam in Aegypti Copto multis pestilentia sublati, coactæ sunt mulieres huius herbæ succo ad conceptum uti, unde & Agrippa Elelisphacon Ιερέων Βοτάνων, hoc est sacram herbam appellat. Illud habetur in confessio, ut Ruellius docet, fœminam quæ quadrantem horæ ante concubitum, huius succum instar heminæ cum momento salis ebiberit, concepturam. Elelisphacos autem, ut Theophrastus inquit, differt à Sphacelo, quod altera mitior est, altera sylvestrior. Sphacelo folium breuius & leuius, elelisphaco squalidius & scabrius. Quæ in hortis nascitur elelisphacos à Theophrasto uocari accipitur. Sylvestris autem ab eodem Sphacelon appellari uidetur, quæ ad omnia in re medica efficacior esse, à nonnullis traditur. Saluia in hortis & semine & surculo seritur. Apricum amat locum, Lixiui cinere fruticem mununt olito.

niunt olitores, & sic lætiorem prouenire testantur, frigora non horret, hybernis temporibus uiuit. Salvia herba est culinis ualde accommodata, coqui enim ea in multis condimentis utuntur, ut Plautina scribit.

DESCRIP TIO.

Salvia duplex est. Altera est gracilibus folijs, Altera lata est & oblonga, utraq; flores coeruleos producit, ad modum fruticis crevit, ubi cunq; in hortis plantatur, neq; plantari debet absq; ruta, neque fimo stercoranda erit, sed antiqua terra cum argilla straminea.

Satiua Salvia crescit frutice ramoso, sed nō alto, folia illi sunt cotonae mali figura, oblongiora tantum, & hirsuta instar uestis attrita, & albescens odorataq;.

TEMPERAMENTVM.

Salvia calefacit in primo ordine, sic catq; in secundo. Foliorum usus est in medicina quæ ad annū durant, postea renouari debent.

Galenus inquit, Salvia euidenter exalfacit, ac leuiter subastrin git.

VIRES AC IVVAMENTA.

Salvia sifit abundantes flunctiones. Comorantes menses trahit, abundantes sifit, decocto eius poto.

Folia in cibo sumpta faciunt ad dysenteriam.

Bibitur quoq; Salvia cum absynthio ad dysenteriam.

Succus ex folijs facit crescere capillum, idem potus ciet urinam.

Bibitur ad ciendam urinam foliorum ramorumque eius decoctum: menses idem trahit & foetum expellit: quarè gratidæ mulieres à nimio eius usu abstinebunt, præterquam in tempore partus.

Morsus à uenenato animali, si biberit ex Salvia sanatur.

In puluerem redacta atq; in aqua decocta, capillos inde lotos denigrat.

Idem puluis manantia ulcera purgat, uulnorum sanguinem cohibet.

Rami foliaq; eius cum agrimonia in aqua pluiali cocta: & pota, si flunctiones & pruritus cutis inde abluantur, ualde prosunt.

Succus foliorum denigrat capillum, idem bibitus mouet urinam.

Salvia in uino decocta, contra paralysim ualet, in potu sumpta, & imposita.

In aqua elixa facit ad podagrum & morbum comitialem, & persertim facit ad stillicidium urinæ, eo decocto in potu sumpto, & alio imposito.

Expurgat Salvia mulieris uuluam;

Cum

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cum Taxo Barbato in uino cocta, procidentem anum retrahit,
huic decocto si quis insideat.

Succus cum melle permixtus, putrida uulnera, inde abluta bene
mundificat.

Finit genitalium prurigines foliorum ramorumq; Saluiæ cum
uino decoctum, si eo abluantur.

Ad pruriginem circa anum, ut Apuleius scribit, Saluiæ decoqui-
tur, & de ea aqua inferiores parteis fouentur: & summe sedat pru-
riginem. Macer inquit:

Saluiæ cui nomen Elelispacos est apud Argos.

Cum mulsa Iecoris prodest, potata querelis.

Cum uino succus tepidus si sumitur huius,

Compescit ueterem tuſſim, laterisq; dolorem,

Partus emortuos apposita extrahit, item uermes aurium.

DE AQVA MAIORIS SALVIAE.

Saluiæ quando flores gerit distillari debet.

Aqua Saluiæ per xxx. dies mane ac uesteri singulis uicibus dua-
bus aut tribus uncij s pota, iocineris uitia emendat, pellit tuſſim, edu-
citq; foetum mortuum.

Tali modo bibita medetur apoplexiæ, & obmutescitibus, gra-
uedini lingue, membris cōtractis & attonitis, si inde fricentur, sum-
D mopere opitulatur.

Prodest contra laterum dolores, tremorem manuum, & paraly-
sim bibita, uel si quis se ea fricuerit.

Sanat uulnera si inde abluantur, uellinteolis imponatur, in potu-
sumpta, aperit omnem obstrukcionem, menses trahit.

Super morsum uenenatorum imposta, educit uenenum, si ex ea
lauetur.

Restringit sanguinem uulnorum cum fimo pauonum, & musco
gossipioq; superligata. Capillos inde friatos denigrat. Dentibus
atq; gingivis inde collutis accommodata est.

Eadem quotidie singulis uicibus ij. aut iij. uncij sumpta, rum-
pit apostemata interiora, corroborat cerebrum, tollit capitis destil-
lationes, confortat æstuans iecur, discutit phrenesim.

Facit ad omnia membra infrigidata, paralysim, tremorem, con-
uulsionem, morbum comitiale, supra dicto modo pota. Idem
præstat si uinum inde misceatur, membrisq; illita.

Ita bibita facit appetitiam ciborum, corroborat stomachum,
& locos muliebres.

DE SALICE

NOMEN

NOMENCLATVRAE;

Illi.

Salix.

Weidenbaum.

ANNOTATIO IN SALICEM.

SALIX nota omnibus arbor est, quam à saliendo Festus dictam putat, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur. Paulo ante Aequinoctium germinat, auctu perquam facilis, quod apud aquas degat, breui uitæ spacio durat. Aquosis lœtatur, et si uitam agat antcipitem. Inter steriles arbores meritò Salix primum locum obtinet, nullius quippe tutior est redditus minorisue impendij, aut tempestatum securior. Tam hyeme quām estate magno potest esse usui. Salicis enim plura sunt genera, ut scribit Plinius. Nam quædam & in proceritatem magnam emittunt iugis uinearum perticas, pariduntq; baltheo corticis uincula. Et aliæ uirgas sequacis ad iuncturas lenticiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores coribus, ac plurimæ agricolarum supelletili, candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, mollioribus uasis, quām ut è corio fiant, atque etiam supinarū in delicias cathedralrum aptissima. Ocyssimè autem Salix amittit semen, ut idem inquit, ante quam omnino maturitatem sentiat, ob id dictam ab Homero ὥστε οὐ ποτὲ, hoc est frugiperdam, Secutaq; ætas scelere suo interprætata est hanc sententiam, quando semen salicis mulieri sterilitatis mendicamentum esse constat. Plinius alio quoq; loco tria salicis nomina commemorat, uiminalem, eandemq; purpuream : uitellinam à colore luteo, graciliorem priore: Gallicam quæ sit tenuissima.

DESCRIP TIO.

Salices nullum ferunt fructum, florent autem lanuginosis fibris in Martio & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerant atq; siccant in primo gradu,

Salicis

DE HERBIS, CAETERISQUE

- C Salicis folia & flos facultate constant, quae citra rosionem siccet, tum quae non nihil etiam astringat, ut inquit Aegineta.
Astringunt salicis folia, semen, cortex & succus, ut Dioscorides scribit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Cortex salicis in puluerem crematus, & aceto maceratus, prodest ad uulnera quae desiccare oportet, ita ut illinatur, & linteolis applicetur.

Folia contusa & permista cum exiguo pipere & uino, utiliter buntur iliosis.

Per se etiam in aqua sumpta conceptus prohibent.

Pulus ex salice cum aceto potus uel illitus, sistit sanguinem ex naribus, uel uulneribus profluentem.

Qui ingenti calore infestatur, accipiat folia salicis, & circum se spargat, ea ualde refrigerant in calidis temporibus.

Rami & folia aqua aspersa, ut Vitalis docet, circu febricitantes, aut eorundem lectos posita, aerem refrigerant, eosq; recreant & confortant.

Succus salicis cum aqua plantaginis temperatus, ac sumptus, facit ad dysenteriam.

- D Prodest potum semen sanguinem expuentibus, ut Dioscorides scribit. Praestat idem & cortex.

Foliorum præterea & corticis succus in mali corio, cum rosaceo calefactus, aurium doloribus succurrit.

Eorundem decocto podagræ utilissime fouentur, quinetiam furfures capititis exeruntur.

Cinis ex corticibus crematus, & succo suo temperatus, praebet unguentum quod uitia cutis in facie emendat.

Idem cinis cum aceto maceratus, clauos & callos illitus pellit.

Idem sale addito emplastri modo uerrucis prius scarificatis impositus, eas curat.

Cortice & folijs iuino decoctis, foueri neruos utilissimum.

Folia contrita & pota intemperantiæ libidinis coercent, atq; in totum auferunt usum, saepius sumpta. Optimum profectò remedium sacerdotibus & monachis, qui castitatem uouerunt.

Est autem succus salicis trium generum, ut Plinius scribit. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum florret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detrunctione ramorum à falce distillans.

Aqua

DE AQVA EX FOLIIS SALICVM.

Folia albarum salicum decerpta ex surculis, qui primum in uere cooperunt geminare, distillantur in medio Maij.

Ea aqua mane ac uesperi singulis uicibus iiiij. uncijjs pota, medetur calculo, trahit urinam, prodest contra lumbricos alui.

Opitulatur contra ruborem oculorum, si inde abluantur, facit ad sacros ignes, medetur fistulis imposita. In potu sumpta, expellit foetum mortuum.

DE AQVA EX FLORIBVS SALICVM.

Distillantur hi flores quemadmodum flores pomorum & persicorum.

Conducit hæc aqua uisui, sanat scabiem capitis, pulchros reddit capillos si setaceo in eo intincto pectantur, & per se postea iterum siccantur.

DE SAMBVC O.

NOMENCLATVRAE.

ART. 9.

Sambucus.
Sabucus.

Holder.

ANNOTATIO IN SAMBVC V M.

SAMBVC V M Græci Acten uocant. Fruticat autem Sambucus arboris specie, uirgas habet arundinum forma firmas, inanes, candidas & medulla plenas. Sambucus medulla carere aiunt nonnulli, Theophrastus carnosam ei adiungit. Nota omnibus arbor est, passimq; nascitur, tam in cultis quam in incultis locis, præsertim autem circa sepes, in montosis locis raro reperitur. Est & alterum eius genus, Chameactæ id à Græcis uocatur, quasi humilis Sambucus, quem Latini Ebolum uocant, de quo suprà tractatum est. Eadem aut Sambuco & Ebulo uis est, ut Dioscorides inquit, siccant, adstringunt, refrigerantq;.

DESCRIPTIO.

Sambucus arbor est crasso cortice, & intus concava folia habet,

DE HERBIS, CAETERISQUE

C ad Ebuli figuram, floresq; albos cum umbella, fructum nigrum copiosi uinolique succi.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit natura in secundo ordine, & desiccat in primo.

Sambucus & Ebulus, ut Galenus & Aegineta testantur, uterque desiccandi facultatem obtinet, modice digerit, & conglutinat, potus autem & manducatus, aquam per alum dicit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Cortices, flores atq; folia medicinę conueniunt, corticum tamen maior usus est.

Folia adhuc uiridia, si contundantur & scabiosae cuti imponantur, maximè curant.

Talimodo abscessui, qui in digitis plerunque exoritur, phagadænam nominant, si imponantur, statim medentur.

Folia in uino decocta atq; bibita, tollunt omnes superfluos humores, atq; subeuntibus cutem aquis auxiliantur, easq; potenter expellunt, quamuis stomacho non conueniunt.

Cortices in aqua decocti cum adhuc uirides sunt, mouent uomitum per superiora, eo decocto bibito.

Odor sambuci grauis est, offendit caput, atq; creat fluxum sanguinis narium.

D Folia eius, cortices, atq; fructus in aqua salsa decocta, pedum tumorem dissoluunt, si eadem aqua tepida lauentur.

Cortices utiliter sumuntur contra frigidos humores, & præsttim à senibus.

Decoctum corticis interioris ex uino, iocineris & lienis duritiem curat.

Accipe folia sambuci, helleborum, & uinum cum aceto & melle temperatum, squillaq; admista, impetigini, mordentiq; scabiei & morpheæ impone, hoc optimè sanat.

Leniunt oculorum inflammationem, folia tenera & recentia cū polenta, emplastrī modo imposita, ut Dioscor. tradit. Prosumt amictis itidem, & canum morsibus eodem modo. Podagrī opitantur cum taurino hircinoue adipe, emplastrī modo imposta.

Acini eius infirmiores quam reliqua, tingunt capillum, potiace tabuli mensura urinam mouent. Foliorum mollissima eduntur, ad pituitam bilemque detrahendam.

DE AQVA SAMBUCI.

Exteriore cortice ex surculis sambuci detracto, interior cortex in principio Maij, in Balneo Mariæ distillatur.

Aqua hæc mane atq; uesperi, singulis uicibus ad iiiij, uncias pota, medetur hydropi.

A iejuno

A iejuno sex uncijis bibita, absq; noxa potenter aluum soluit.

DE AQVA FOLIORVM SAMBVCI.

Anteriora cacumina, & folia tantum distillari debent in medio
Mañ.

Ea aqua conuenit calidis cruribus & putridis ulceribus, si saepius
inde abluantur, & per se iterum siccentur.

DE AQVA FLORVM SAMBVCI.

Flores bene maturi etiam in Balneo Mariæ distillantur.

Hæc aqua mane & uesperi singulis uicibus tribus uncijis pota,
emollit thoracem. Prodest contra tumorem & aquam intercutem,
aperit obstrukcionem iocineris, lienis, atq; renum. Pellit febrem ter-
tianam, expurgat omnes fluxiones ex atra bile prouenientes, cor-
roborat stomachum.

Sex uncijis semel bibita, purgat omnes humores per inferiora, at-
que corpus euacuat.

Oculis indita calorem extinguit: in potu sumpta, atq; oculis in-
stillata, dissoluit oculorum albugines.

Facit ad tremorem manuum, si mane ac uesperi ex ea illinantur,
& per se iterum siccentur.

Prodest quoq; contra ulcera inueterata & refrigerata, si inde lo-
ta fuerint, uel linteolis imposita, etiam medetur.

DE SANGVINARIA.

NOMENCLATVRAE.

Sanguinaria.

Blutkraut.

ANNOTATIO IN SANGVINARIAM.

SANGVINARIA vulgaris, ut Hieronymus Tragus scribit, est
herba quædam rubens, cuius succus ut purpura tingit, nascitur.
que stercorarijs, hæc Soldanella ab alijs dicitur. Sunt autem multæ
herbæ, quæ hoc nomine donatæ sunt, suntq; radices, sunt lapides
& gemmæ, quæ singula Sanguinaria dici possunt. Quidam adi-
cem illam quam Herbarij Tormentillam uocant, ueram sanguina-
riam esse uolunt, quæ miram habet astringendi facultatem. Alij
Bursam pastoris quæ à Germanis Deschel kraut uocatur, Sangui-
nariam nuncupant. Præterea Polygonon hoc nomine à multis in-
signitur, tam uaria est autorum de hac herba opinio.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

DESCRIPTIO.

Sanguinaria caulem habet procerum, fermè ad cubiti longitudinem, continentem rubra genicula. Est autem hæc herba maximis prædicta uirtutibus.

Radix huius herbae magis in medicina probatur. Refrigerat atq; desiccat in secundo ordine.

Hæc radix in manu retenta, tantū efficit quantum uerus Hemerites, ita ut in fine mensis Augusti effossa sit, est rubicunda hæc radix, & durat annum. Qui sanguinem expuit, edat puluerem ex hac radice. Cui sanguis ex naribus nimium profluit, radicem hanc in manu retineat, ea sanguinem restringet absq; dubio. In quibusunque locis hæc herba nascitur, omnes aliæ herbæ ad spacium unius passus tute sunt à serpentibus.

DE SATVREIA.

D

NOMENCLATVRÆ.

Satureja.

Cunila.

Thymbra.

Garten Isop.

Saturey.

Zwibel Hysop.

Garten Köl.

Sadoney.

ANNOTATIO IN SATVREIAM.

SATVREIA, Cunila & Thymbra apud Pliniū & Dioscoridem idem sunt: herba est aromatica, grauiter spirans, nos lingua nostra Saturey / Garten oder Zwibel Hysop eam uocamus. Est autem Thymi species, Columella autore, cum ait: Et Satureia Thymi referens Thymbręq; saporem. Vbi tamen sentit contra alios autores Thymbram non nihil à Satureia discrepare. Sic & Quintus Serenus Satureiam speciem Thymbræ notauit. Saturejam à satyris nomen traxisse comminiscuntur, quod pronos facit in Venetum, ut Plinius secundus ait, uel à saturitate, in qua libido inest, nomen accepit, ut testatur Platina.

DESCRIPTIO.

Satureia herba est fruticosa, floribus teneris, stirpe referens folia serpylli,

A serpilli, flores gerens coeruleos, multum seminis producens, gaudet que locis petrosis. Nascitur & in hortis sativa Satureia, sed ea non adeo est efficax.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba sumpta cum colostro accommodata est pectori refri gerato, quod expurgat. Ex hac herba si quis bibat, medetur in syn copen cadentibus. Ita quoq; sumpta prodest contra uitia iocine ris, lienis & stomachi, mundificat locos muliebres.

Grauidæ uitabunt hanc herbam, & eius odorem. In uino cocta & membris paralyticis imposita, remouet inde dolorem.

Eadem trita & uentri superposita, ut Plinius secundus scribit, partus etiam mortuos expellit, urinam mouet.

Ex uino pota, lethargicos letaliter dormientes excitat, & capiti eorum cum accio frequenter infusa.

Stomachum nauseantem, uel in ouo sumpta, uel pota confirmat. Contra animalia quæ aculeatis ictibus saeuunt, non utiliter ad hibetur. Satureia & serpyllum sunt condimenta pauperum, qui bus si alij cibi parentur, inducunt appetitiam ciborum, stomacho accommodata sunt, excitant Venerem. Satureia, thymus & Ser pillum ferè in dem uiribus sunt prædita.

DE SATYRIO.

NOMENCLATVRÆ.

Σατύριον.

Satyrion.

Satyrium.

Testiculus uulpis.

Priapismus.

Aphrodisia.

Stendel wurtz.

Stendel kraut.

Knaben kraut.

Rag wurtz.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C ANNOTATIO IN SATYRION.

SATYRIO nomen fecerunt, ut Poëta cecinit, panes, & in Venerem Satyrorum prona iuuentus: uel ut Virgilius Marcellus indicat, quod primi sylvestres dñi colludentes nymphis, per sylvas & antra, ad firmiores Venerem eam inuenient, uel quod ad eam uoluptatem natura sua ipsi potentiores, quae ad eandem Venerem homines duraret, herbam a se uocari permiserunt. Duo genera Satyrionis sunt, ut Plinius inquit: Una longioribus folijs quam oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente, ac residente: hæc mas esse creditur. Altera Satyron Orchis cognominatur, & foemina esse putatur: distinguitur internodijs, & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Herbarij autem Satyron foeminam Palmam Christi appellant, de qua suprà dictum est. Multo plura genera Satyrii inueniuntur, de quibus uide Brunsfelsium, & Herbarium Hieronymi Bock.

D E S C R I P T I O.

Satyron folijs est crassioribus, mollibus, & uiridibus. Radicem habet cum bulbis instar testiculorum coherentibus. Hæc gaudet locis cultis.

T E M P E R A M E N T U M.

DCalefacit atque humectat in tertio ordine. Satyron inquit Ägineta, humili est temperamenti ac calidi: item flatuosum, unde Veneris appetentiam facit. Virtutem habet attrahendi, & præcipue facit ad morbum articulorum & arthritim.

V I R E S A C I V V A M E N T A.

Radix cum uino decocta, stimulat ad Venerem & coitum.

Satyron paralysi optimum quod haberi potest remedium est, succo eius assumpto.

Accipe radicis Satyrii unam drachmam, & radicis Azarii scilicet drachmam, hoc cum longo pipere permistum, pondere tertiae partis unius drachmæ, & circa noctem quando cubitum itur, sumptum, ad Venerem reddit potentem.

Maiorem radicem, ut Dioscorides testatur, si edant uiri, mares generari dicuntur: si minorem foeminæ, alterum sexum.

Vinum decoctionis Satyrii, uel radix in gallinarum iuscule decocta, libidinem plurimum excitat, inquit Vigonius.

Viceribus difficilibus, herbe priapisti, id est Satyrii, inquit Apuleius, radices tunsas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Succo eius oculos inunges, & lippitudinem & dolores tollet sine mora. Si quis mulierem subagitare non poterit, herba Priapisti radicem, id est testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana

A grana 47. mellis unc. iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scrupulorum 9. per triduum sumat.

Mulieres Italiæ, ut inquit Aggregator, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, ad excitandam libidinem.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

Arietibus & hircis, ut Plinius inquit, segnioribus in potu datur à Sarmatis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitum : uim eius restinguunt aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

DE AQVA SATYRII.

Radix circa exitum Maij distillatur.

Aqua Satyrii mane ac uesperi singulis uicibus pondere trium unciarum pota, corroborat stomachum, adfert calorem, & excitat Venerem.

Eodem modo icterum profligat, & ciet urinam.

Sanat omnia extranea & interanea uulnera, potum pondere unc. 15.

DE SAXIFRAGA.

NOMENCLATVRAE;

Σαξιφραγία.
Εκπεπτροφή.

Saxifraga.
Saxifragum:
Saxifragia.

Steynbrech.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN SAXIFRAGVM.

c SAXIFRAGVM & saxifraga, tum etiam saxifragia Latine dicitur, à Græcis uero Empetron, quod in locis petrosis nascatur, & frangendo in uesica calculo plurimum sit utilis. In hac herba uariæ sunt ambages, quoniam multæ sunt herbæ, quas uulgas saxifragas appellat. Quidam Pimpinellam pro Saxifraga sumunt, alij herbam alteram Pimpinellæ similem, alij tormentillam accipiunt, alij à nobis uocatam Sancti Petri herbam, uerum nulla harum cum saxifraga Dioscoridis conuenit. Hieronymus Herbarius quatuor species saxifragiæ ponit. Maior scilicet quæ floribus est albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut lentis, uel pisorum noduli adhaerent, quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgò nomen Gryen Kraut, eo quod Ischiadi præcipue medetur. Tertia, alba quæ milium solis, Germanice Meer Hirß dicitur. Quarta cui Alkakengi Arabico uocabulo nomen fecerunt. Pimpinellam quoq; quintam speciem Saxifragæ esse Hermolaus testatur.

DESCRIPTIO.

Saxifraga herba est caule simplici, floribus albis, gaudet nasci locis montosis. Radices eius sunt candidæ & rotundæ, ad fabarum similitudinem.

TEMPERAMENTVM.

D Calefacit atq; desiccatur in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radice eius usus est in medicina, & optimè prodest sthilicidio urinæ laborantibus,

Calida & siccata est in tertio gradu, inquit Platearius, uirtutem habet diureticam, expulsiveam, & extenuatiuam. Calculos arrodit & conterit.

Herba hæc in uino decocta & potu sumpta, facit ad diabeticam passionem. Suffitus factus ab inferiore parte ex radice eius, idem præstat.

Saxifraga, semen petroselini, semen quinquefolij, & milium folis in uino decocta, profundt contra calculum lumborum & uescicæ auxiliatur quoq; contra intestinorum termina, & præcipue contra stranguriam.

Puluis saxifragiæ in ouo sorbili si edatur, stranguriæ quoq; mendetur.

Saxifraga cocta in uino, & mox pota febricitantibus opitulatur, ut Dioscorides testatur, Stranguriæ prodest, singultum sedat. Calculos renum & uescicæ frangit, urinam ciet, purgat iecur, renes & uescicam. Hoc etiam usurpatur contra coxendicis dolorem.

Aqua

DE AQVA SAXIFRAGIAE.

Saxifraga cum tota substantia in medio Maij distillatur.

Aqua eius quotidie singulis uicibus tribus uncjs pota, frangit calculum renum & uesticę, medetur ischiadi, ciet urinam, purgat renes & uesticam.

DE SCABIOSA.

NOMENCLATVRÆ.

Scabiosa.

Apostemen Kraut.

Gründt Kraut.

ANNOTATIO IN SCABIOSAM.

SCABIOSA est una ex herbis quæ apud antiquos non reperium tur. Pandectarius scabiosam apud Dioscoridem Stoeben interpretatur, sed reclamante Hermolao Barbaro, cuius hæc in Corollario uerba sunt. Si Steba idem est quod phleos, id quod uidetur asserere Plinius, errant qui Stoeben pro ea herba capiunt, quæ uulgò Scabiosa uocatur, folio Erucæ hirsuto, non tamen aculeis herente, coerulei floris, ex qua & scopæ fiunt. Potius ea esse uideretur Scabiosa, quæ ab Aétio Psora uocatur, ut Ruellius testatur, ab scabie, ut nomen prætendit, cuius ustæ fumo arborum Erucæ moriantur, quamuis non satis habeatur compertum. D. Hieronymus Bock contendit eam esse herbam, quæ à Dioscoride *scabiosa*, uel Cirsion uocatur, quæ medetur uerrucis.

DE.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

DESCRIP TIO.

Scabiosa est herba quæ inferiore parte super terram serrata habet folia, caulem non adeo crassum, flores coeruleos instar morsus diaboli, folia penetrat uena quædam spadicei coloris. Radix est obscuri coloris.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & sicca est in secundo ordine. Natura ualde de siccata, propterea in aqua decocta & pota, facit ad dysenteriam, aures fluentes, oleo indita.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decoctum huius herbæ conduit manantibus uulnibus, inueteratis ulceribus, si inde abluantur & mundificantur, & postea succus eius linteolo imponatur. Scabiosa cum rubro uino decocta, eo uino siccantur omnia ulcera, que contra naturam manantia sunt.

Folia Scabiosæ contusa, ualde prossunt contra fluxum Hemorrhoidum, quem statim restringunt imposita.

Oculis cruore ab iectu suffusis, folia illinuntur.

Scabiosa usurpata facit ad omnem malignam scabiem in corpore, & præsertim ad Lepram.

D Ex hac herba si quis bibat, uelaqua inde distillata, discutit abscessus circa thoracem. Succus eius in potu sumptus, necat lumbros in uentre, & tollit omnia ulcera interiora corporis, & præcipue apostema pulmonis, si inde quisbibat.

Succus scabiosæ & sulphur in puluerem redactum, & lithargyrum, cum oleo Laurino permistum ad unguenti modum, hoc ictabiem curat cuti infectæ illitum. Scabiosa cum plantagine in aceto & aqua rosacea decocta, & calidis ulceribus atq; apostematibus imposta, ea natura refrigerat. Eadem cum Taxo Barbato, si coquatur prodest ad anum procidentem, & hemorrhoides, huic decocto insidentibus. In uino decocta & pota, opitulatur contra puncturam lateris. Succus scabiosæ medetur cuiuis scabiei, balnea inde parata idem prestant: necat quoq; furfures capitis, si caput inde lauet.

DE A Q V A S C A B I O S A E.

Folia & radix simul concisa distillantur circa exitum Maij.

Aqua scabiosæ per diem ter aut quater, & singulis uicibus tribus uncij sumpta, facit ad angustiam pectoris, & ad ipsius apostemata.

Mane, meridie & uesperi singulis uicibus ad tres uncias pota, opitulatur contra punctionem laterum. Prodest contra abscessus in corpore, contra pestem, uenenum, tussim & omnem immunditiam interiorem corporis. Supradicto modo in potu sumpta, medetur scabiei, & impurum sanguinem emendat, abscessus exorientes in corpore discutit, sanat uulnera tam exteriora quam interiora, lin teolis implosa.

Purgat

Purgat pulmonem, pellit tussim.

Eisdem uiribus pollet, quibus aqua Consolidæ regalis. Oculis medetur instillata.

Prodest ad foramina membra uirilis instillata, atque si ex ea abluantur.

Medetur mariscis, impetiginibus & herpetis. Medetur quoq; lepræ, pustulis pestilentibus, ut Carbunculo.

DE SCOLOPENDRIO.

NOMENCLATVRAE.

Ασπλένιον.

Scolopendrion,
Lingua ceruina,
Scolopendria,
Splenetica.

Hirz zung.

ANNOTATIO IN SCOLOPENDRION.

SCOLOPENDRION uulgs Herbariorum Linguam ceruinam appellat. Est autem magna controversia de hac herba inter medicos recentiores. Quidam enim uulgarem linguam ceruinam putant esse Scolopendrion Dioscoridis, Asplenon dictum. Alij uero qui magis scopum attingerunt, credunt eam esse Dioscoridis Hemionitin aut Phillitin. horum sane iudicio subscribunt doctissimi quique medicorum. Scolopendrion uerum, ut idem testantur, est Asplenon Dioscoridis, quæ est herba nascens in petris parietibusq; opacis, sine caule, sine flore, sine semine, Polipodij herbæ modo incisuris diuisa, ex inferiore parte aspera & flavescentia, superiore autem uiridis. Hæc cum herba quam linguam ceruinam uocant, neq; forma neq; uiribus conuenit, ea enim constrictiuam vim habet & dysentericis prodest, medici autem ea utuntur, tanquam herba aperiante, lienes dissoluente & calculos frangente, quas uires possidet uerum Scolopendrion, quod à Hieronymo Bock Germanice *Wald Hirz zung*, id est sylvestris lingua ceruina appellatur: nascitur enim inquit, in opacis & humidis sylvis. Hæc olim à Latinis *Calceifraga*, & ab Arabibus *Ceterach* dicta fuit, *Cordus* eam Germanice appellat *Steyn faren*.

D E.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DESCRIPTIO.

C Scolopendria similis est figura Scolopendræ animali, quod habet quatuor decim pedes, uel polypodio. Gaudet locis petrosis, & parietibus. Folia habet multa ab una radice prodeuntia, quæ à posteriore parte maculis conspersa sunt, ceu uiridibus costis, interius Polypodio similis est, cum spadicei coloris caule & radice.

TEMPERAMENTVM.

Est subtilis naturæ, & mediocris temperamenti. Calida est in primo, & sicca in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius in aceto decocta, miuuunt lienem, & exiccat humorem eius, decocto illo per xxx. dies poto.

Eadem concisa & in uino elixa, lienis tumorem pellunt, emplastrum modo imposta.

Folia contusa atq; hyssopo admixta, in uino decocta atq; bibita, medentur morbo regio atq; stranguriæ.

Si quis ex hac herba bibat, frangit calculum renum atq; uesicæ. Scolopendria ferè omnibus morbis remedium præstat.

Lieni multum prodest in potu sumpta, uel foris imposta.

Si quis sæpius bibat ex uino in quo Scolopendria & Tamariscus decocta sint, illud tollit dolorem lienis absq; dubio.

Vinum elixum cum Scolopendria, & radice Petroselini, illud potum, prodest stillicidio urinæ.

D Scolopendria cum uino decocta, pellit calculum & lithiasin, confortat cor, aperit iecur & lienem, medetur febri quartanæ, sedat sanguitum, educit calorem ex omnibus membris.

In aceto decocta, & lieni imposta, sedat tumorem, puncturam & dolorem lienis.

DE AQVA SCOLOPENDRIÆ.

Folia in Maio distillantur.

Aqua Scolopendriæ mane ac uesperi, singulis uicibus duabus aut tribus uncijis pota, prodest contra obstructionem cordis, munitifacit sanguinem, & corroborat cor, aperit oppilationem lienis, emollit lienem induratum, & aperit iecur.

Eadem bibita, medetur febri quartanæ, frangit calculum renum & uesicæ. Contra omnes calores prodest pota, & lineis paninis super imposta. Subuenit contra tumorem, & puncturam laterum. Prodest contra grauia & horrenda somnia, que ex obstrukcio ne lienis, & Melancholico sanguine exoriuntur.

Pellit tristiciam & Melancholiam.

Dissoluit in potu sumpta, sanguinem ex casu, iecu uel contusione, in grumos conglobatum.

Sæpius

A Sæpius gargarizata per diem, facit ad uulam nimium extensam, & ad exulcerationem, asperitatem uel dolorem gutturis, citò opitulatur.

Discutit utriusq; generis morbum regium in potu sumpta, subuenit stranguria.

DE SCORDIO.

NOMENCLATVRAE.

Σκορδίου.

Scordium:

Trixago palustris,

Allium agreste,

Scorodotis.

Wilder Knoblauch.

ANNOTATIO IN SCORDION.

B **S**CORDIVM uulgu medicorum, & Pharmacopolarū Allium sylvestre appellat, sed magno in errore uersatur, sunt enim diversæ herbe & diuersam habent figuram & facultatem, ut pulchre ostendunt Ruellius, Manardus, atq; Antonius Musa. Duo enim uocabula sunt satis affinia. Scordion & Scorodon: Scorodon à Græcis Allium dicitur, & Scorodon agrion, Allium sylvestre. Arabes in his uocabulis decepti sunt, & Arabum imitatores loco huius uocabuli Scordion, Scorodon intelligentes, Allium sylvestre interpretantur, non uiderunt autem Scordion apud Dioscoridem, Allium non esse, sed herbam Trixagini similem, unde à Romanis Trixago palustris dicitur, quod locis palustribus potissimum crescat, Nascitur, inquit Dioscor. Scordion montanis & humentibus locis, folio Trixaginis, uerum maiore, nec per ambitum tantopere incisuris diuiso, odore aliquo allij, amaro simul & astringente sapore, Caules habet quadrangulos, in quibus rubescens flos est. Multi in medicina usus Scordion olim fuit. In antidotis Galenus palmam ei tribuit, quod ex Creta defertur: quanquam non sit improbandum, quod in alijs nationibus inuenitur. Scriptum esse à grauissimis autoribus medicinæ tradidit, corpora quæ cruento genere belli cæsa mansissent humili diutius infepulta, quæcunq; supra Scordion prostrata iacebant, multo tardius quam reliqua sensisse corruptionis labem, partesq; cadauerum quæ herbam contigerant, à putrilagine prorsus fuisse vindicatas. Scordotis quoque dicitur ab Her. molao.

DE HERBIS, CASTERISQUE

C

DESCRIPTIO.

Allium agreste est planta, similis uero allio, uerum in bulbis, & herba minor est satiuo, nasciturq; ruri.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu. Flores in medicina ualde conducunt.

Hilares in aqua decocti atq; poti, pectus atq; cerebrum expurgant à malis humoribus.

Bulbi eius à ieiuno manducati, lumbricos uentris necant. In cibo sumpti, subueniunt stillicidio urinæ: uires satiui allij superant.

Allium agreste in uino decoctum auxiliatur contra stomachi, & intestinorum dolores ex frigiditate, & flatibus prouenientes.

Idem cum parietaria in oleo decoctum, & intestinis impositum, pellit dolores ex frigida intemperie creatos.

Aqua huius herbe ferè eisdem uiribus est prædita, qua satiui allij aqua.

SEQVNTVR VIRES SCORDII.

Scordio Dioscorides excalfactoriam uim attribuit, urinam pellit, si recens in potum teratur. Sicca in uino decoquitur, ad serpentinum morsus. Efficax in rosonibus stomachi, urinis contumacibus, dysenteria, binis drachmis in aqua mulsa potis. Crassitudines pectoris purulentas extrahit. Contra ueterem tufsum cum resina & melle in eclegmate sumitur, sicca Podagras ex aceto acri aut aqua circumlitas sedat. Menses admotum excit, uulnera contrahit, uetera purgat ulcera, & ad cicatricem cum melle perducit. Farina eius ex crescencia in corpore compescit.

D

DE SCROPHVLARIA,

NOMENCLATVRAE.

Scrophularia.

Castrangula.

Strangularia.

Sauwurz.

Groß Fickwurzen Kraut.

Knollen Kraut.

Braunwurz.

ANNO

A ANNOTATIO IN SCROPHVLARIAM.

SCHROPHVLARIA quodnam nomē apud Dioscoridem habet, nondum satis compertū habetur, ut testatur Otto Brunsfelsius. Est autē trium generum, ut idem scribit, Maior scilicet, Minor, & media, de maiore Simon Januensis sic scribit. Scrophularia herba quædam dicitur, quæ habet folia similia urticæ, sed maiora & subnigra, similiter & tota planta stipitem habet rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hęc à quibusdam Castangula uocatur. Ficaria quoq; dicitur, præterea alij urticam mortuam eam appellant, eo quod folia Vrticæ similia habet, non tamen urentia. Scrophularia minor, ut Pandectarius inquit, est testiculus sacerdotis, herba super terram expansa, cuius folia sunt pinguia & rotunda, flos eius croceus. Radix testiculis paruis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur. A Germanis dicitur Klein Figwärzen Kraut / oder Pfaffen hōdlin. A doctioribus medicis hæc uocatur, Chelidonium minus.

Scrophularia media, crescit folijs pinguis, rotundis, colore glaucis, succulentis, caliculo palmi unius & semis, radice tortuosa & nodosa. Germanis uulgò uocatur, Knabenkraut / oder Wundt Kraut.

B Schrophularia propterea dicitur, quod circa radicem quædam tubera uelut Schrophulas habeat, uel quod Scrophulas sanare & delere comperta sit.

DESCRIP TIO.

Scrophularia herba est radice rotunda, quæ longe lateq; se intra terram propagat, nasciturq; in duro solo & ferè inter spinas. Inuenitur plerunq; in æstate. Radix dulci est sapore: quare sues terram rictu effodiunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Electuarium factum ex radice in puluerem redacta, cui mel admixtum sit, & mane ac uesperi sumptum, posteaq; duas horas, si iejunaueris, strumas repellit, quæ in collo nascuntur.

Vel accipe illum puluerem atq; farinam triticeam, & permisce eum massam aliquam, quo manducato uetus uinum superbibe, hoc statim elicit sudorem, qui strumas illas discutiet.

Scrophularia urticæ mortua non absimilis est, ita etiam nigra est, nasciturq; ad duorum cubitorum altitudinem, radice nodosa, plerunq; in locis frigidis, humidis atq; opacis.

Conducit ad repellendum ficos & alios affectus ani, atq; cuius uis generis strumas.

TEMPERAMENTVM.

Vires habet resoluendi, Minor calida est & sicca, ut inquit V. gonius.

Y N

DE HÉRBIS, CAETERISQVE

C

IVVAMENTA.

Hermorrhoides exterunt & maior & minuscula, tā illitæ quam
potæ.

Maiore etiam rubedo faciei depellitur ea, quæ lepræ quendam
aspectum habet.

REMEDIA MEDIAE SCROPHVLARIAE.

Media uulneraria herba est: nam uulnera recentia præsentissime
me glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit
concrescere carnium frusta concisa.

Certe Empirici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem
restaurent corruptis, ea utuntur.

DE AQVA SCROPHVLARIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia & radix, cum tq
ta substantia distillentur in medio Mañ.

Aqua Scrophulariæ præcipuè ficis medetur, mane & uesperi sin
gulis uicibus iiiij. uncij s̄ pota, & linteola in ea madefacta per diem
bis aut ter si imponantur.

D E S E N A C I O N E.

D

NOMENCLATVRÆ

Senacion.

Senetio.

Erigeron.

Nasturcium aquaticum.

Cressio.

Brun Krefz.

A
ANNOTATIO IN SENACION.

SENACION Iacobus Manlius Nasturtium aquaticum uocat. Apud Dioscoridem Senetio Latino, & Erigenon Græco nomine dicitur, Posteriores autem ferè omnines, ut Otto Brunfelsius indicat, Senetionem Nasturtium aquaticum interpretantur. Sed Euritius Cordus in suo Botanologico, Senetionem aliam esse herbam contendit, nempe vulgarem & contemptam herbam, quæ vulgo **Creutz wurtz** uocatur. Ruellius testatur, Nasturtium aquaticum esse alterum genus Sisymbrij apud Diosco. quod Cardaminem quasi Nasturciam uocant, quod nasturtio similis sapore sit. Ruellij iudicio subscribit D. Hieronymus Bock, A vulgo Cressio quoq; dicitur.

DESCRIP TIO.

Nasturtium aquaticum crispa est herba, apud fluuios crescens, floribus puniceis, caule simplici, semen & folia similia habet Apio, manducatum bonum reddit odorem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo & desiccat in secundo gradu.

VIRES AC I VVAMENTA.

B Semen crudum comedendum, frangit calculum ex calore creatum, ualde ciet urinam.

Nasturtium aquaticum menses mulierum trahit.

In uino decoctum & bibitum, ischiadi medetur.

Hoc uinum potum, medetur quoq; stranguriæ:

Semen sistit fluxum alui, bibitum cum frigida aqua uel succo cotioneorum. Hoc ita coctum corroborat membra hominis.

Nasturtium aquaticum prodest contra ardorem iecinoris in aetatio manducatum. Estur quotidie, ut Ruellius indicat, primis mensis, cibatus ferè pesculentos inchoat, uerna satiat ieiunia.

DE AQVA NASTVRTII AQVATICI.

Folia ex caule decerpta, & concisa circa finem Maij distillantur;

Hæc aqua probata est contra Lithiasim, mane ac uesperis singulis uicibus iiiij. uncij s. pota.

Eodem modo vi. uncij sumpta, pellit lumbricos alui, facit ad affectus pulmonis & iecinoris, ita tamen ne una uice nimium sumas.

Caput si inde lauetur, prodest contra decidentes capillos.

DE SENAE FOLIIS.

NOMENCLATVRAE,

Folia Sene. Folliculi Senæ.

Senet bletter.

y iiij

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN SENAM.

CENA, ut Antonius Musa scribit, ab antiquioribus, id est Diōscoride, Plinio & Galeno, nusquam descripta est, prorsusq; eis incognita fuit: ideoq; ab Auerroē recte inter medicinas nouas ab Arabibus inuentas numeratur. Ruellius tamen indicat, apud Theophrastum senam describi, & significari per Coluteam fruticem. Est autem Colutea frutex quadriennio se in arborem efferens, ramis exilibus, folio scenogrāci, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & ueluti quodam spiritu distendente turgido, ita ut digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pīsi gustu. Mauritani sermone suo uernaculo, sene nominant, duoque eius faciunt genera: suæ spontis, & hortense, nam & semine nascitur, in simo præcipue ouillo. Addunt ubiq; siliquas oblongas, quibus semina in ordinem utriusq; digesta clauduntur, tenui pendere pediculo: ob id facile uentorum impetu deturbari, hærentesq; pertinacius perticis decuti. Caducas opilio-nes legunt, saginandis ouibus perquām utiles. Mirum autem est hanc arborem Theophrasto celebratam, & à Plinio, Dioscoride atq; Galeno, prætermissam. Cuius & siliquarum & foliorum surculorumq; tantus eruperit usus, ut apud posteros nullum sit repurgans medicamentum, quod eius misturam non admittat. Colutea magni Alexandri ætate, non temere alibi quam in Lipara nascebat, iam tamen & in Gallia & alijs locis prouenit, ut Ruellius testatur. Nascitur semine & simo præcipue ouillo. Serendi tempus cum Arcturus occidit, Mandari solo debet præmaceratum, cum iam in aqua germinare cœperit. Falluntur omnino, ut Antonius Musa inquit, qui senam Delphinum aut Peplion, apud Dioscoridem esse arbitrantur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in secundo ordine.

Vltra drachmam per se non sumetur, uerum cum additamento, ueluti Zingibere, potest sumi pondere semiunciæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Sena prodest ad repellendam Melancholiā, medetur morbo comitiali, & præsertim febri quartanæ.

Sena pondere semiunciæ in iure gallinaceo sumpta, leniter laxat aluum.

Cum sero lactis spicaq; admixta si coquatur, eo decocto à ieiuno uel quando cubitum itur, sumpto, etiam leniter subducit aluum.

Leniter educit Choleram adustam, expurgat cerebrum, confortat cor atq; iccur, & potissimum pellit punctiones lienis.

Purgat membra corporis, & præcipue pulmonem.

Qui à

A Qui à lepra sibi metuit, uel corpus habuerit infectum dura scabie, utatur Sena bis ac ter per hebdomadam cum succo fumi terræ, Sena inducit læticiam, & pellit Melancholicum sanguinem ex corde, confortat uisum & auditum, tollit malignas & inueteratas febres.

Cum uino decocta modicoq; Zingiberis admisto, prodest contra oppilationem iecinoris atq; lienis, subuenit quoq; contra animi defectionem,

Syrupus ex Sena & Scolopendria cum Borage permixtus, & in aqua decoctus saccharoq; edulcatus, contra animi deliquium etiam prodest.

Sena, ut Antonius Musa docet, debet corrigi Zinzibere, cynamomo, & Gariophilis, ne uentriculum offendat,

DE SERPYLLO.

NOMENCLATVRAE,

Σερπιλλος.
πολιον.

Serpillum.

Quendel.
Hüner köl.
Wilde Boley.
Unser Frauwen betstro.
Hüner serb.

ANNOTATIO IN SERPYLLVM.

SERPYLLVM notissima herba est, quæ à serpendo nomen inuenit, ut Dioscorides inquit, & quod quecumque pars eius quacunq; terram attigerit, radicatur. Vergilius Marcellus aliam eius interpretationem adducit, inquiens: Neq; Herpyllum à Græcis, & ex eo Serpyllum à Latinis dictum est, quod per terram simpliciter serpit, quæ satui nostra

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cætate fortuna est: sed quod, ut Theophrastus ait de plantarum Historia, proprium quoddam est ramulorum serpylli incrementum: priuatum enim possunt, in quantam uoluerit aliquis longitudinem trahi: adiecto illis pedamento aliquo: aut si prope sepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorsum demittatur, sic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, quod in longum serpit, Serpyllum Latini & Græci olus hoc nominauerunt. Duorum generum est Serpyllum, Hortense alterum, odore amari, & coronaria herba, folia ramulosq; origano similes habet, candidiores tantum, Ex sepibus prodiens austrius & speciosius. Alterum est sylvestre Serpillum, uocaturq; Zygis, non serpit hoc per terram, sed rectum ramulos erigit graciles, furculosos, folijs refertos, longioribus quam rutæ, angustioribus tamen & durioribus, flores habet hæc in gustu asperos: suavi est odore, & inutili radice. Nascitur in petris efficacius, & maiore calefaciendi ui quam hortense, medicinæq; longe aptius. Satium non serpit Plinio, sed ad palmi altitudinem increscit. Sylvestre serpit in petris maximè, hoc & pinguis, & candidioribus folijs atq; ramis, Dioscoridi contrà serpit satium, non sylvestre.

DESCRIPTION.

D Serpyllum est herba minutis folijs per terram serpens, abunde nascens in planis, floribus subpurpureis, & iucundè oientibus. Gaudet harenosis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum utrumq; natura calidum & siccum est. Vsq; adeo excalfacit Serpyllum, ut & menses & urinas moueat, gustu nimium est acre, ut testatur Galenus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Serpyllum facit ad destillationes capitis ex frigida causa prouenientes, medetur quoque tussi & frigido stomacho, si quis ex eo bibat:

In uino potum mulierum menses trahit, ciet urinam. Medetur morsibus uenenatorum.

Capitis dolorem sedat addito rosaceo decoctum, & madefactum in aceto, maximè uero phreniticis & lethargicis conuenit.

Sedat & cruentos uomitus pondere duarum drachmarum potus cum aceto succus eius.

Semen in uino sumptum, ualde ciet urinam, & potenter expellit calculum.

Si quis assidue ex serpylo bibat, frangit calculum renum & vesicæ.

Ictus apium sanat, si imponatur,

In uino

In uino coctum cum succo duleis radicis, medetur tussi, & expurgat pectus. Cum aniso in uino decoctum, excalsacit stomachum, discutit flatus intestinorum, subuenit stranguriæ.

Idem in uino decoctum & potum, facit ad morsus serpentum, scorpionum aliorumq; uenenatorum morsibus. Suffitus ex serpilio factus, fugat omnia uenenata. Hæc herba cum aceto & melle decocta & bibita, quantum unus cyathus capit, prodest sanguinem excreantibus: succus eius potus idem præstat, cum aceto permixtus & iiiij. drachmis potus.

Idem cum uino & melle coctum, facit ad anginam, si eo calido guttur colluatur.

Aperit obstrunctiones iecinoris & lienis, cit urinam in uinò decoctum & potum.

In aceto rosaceo maceratum, atq; contusum, & oleo rosaceo frumentum & illitum, dolores capitis sedat. Idem unguentum capiti illitum, phreniticis & lethargicis opitulatur.

VIRES AC IUVAMENTA EIVS EX MACRO.

Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,

Vt si forte sopor fessos depresso illos,

Vermibus à nocuis tuti requiescere possint,

Pestiferos morsus bibitum iuuat appositumq;,

Prouocat urinas, compescit tormenta uentris.

Splen iuuat admixto, si saepe bibatur aceto.

Si mel prædictis iungatur, sputa cruenta

Iactantes, mirè potus solet ille iuuare.

Haustum cum uino, iecoris sedare dolorem

Dicitur, hic q; solet producere menstrua potus,

DE AQVA SERPYLLI.

Herba, caulis, & radix cum tota substantia concisa, circa finem Iunij distillantur.

Aqua Serpylli mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncis pota, corroborat & confirmat caput, cerebrum & stomachum, excitat ciborum appetentiam, pellit uentris rugitum, emollit duritiem stomachi, prouocat urinam.

Eodem modo sumpta confortat uisum, consumit humores & de stillationes capitis, medetur febri quotidianæ cum aqua Absinthij permista ac pota. Eadem singulis uicibus tribus uncis pota, conuenit iecinori refrigerato atq; lieni, sanat exulcerata intestina.

Aperit obstructionem narium & aurium, restituit auditum, medetur uertigini, nauseam stomachi sedat, discutit tormenta uentris, & intestinorum. Frangit calculum & ciet urinam in potu sumpta, contusis membris linteolo applicata medetur.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DE SILIGINE.

C

D

NOMENCLATVRAE.

Olyra.

Siligo.

Kocken.

ANNOTATIO IN SILIGINEM.

SILIGO frumenti genus est satis notum, à Dioscoride, Plinio ac Theophrasto Olyra dicitur, ut Hermolaus Barbarus indicat. Apud Catonem est genus Tritici, estq; Siligo uitiū Tritici, ut idem inquit; nam omne triticum solo uliginoso, post tertiam sationem conuertitur in siliginem. Siligo locis apertis celsisq; serenda, & ubi Sol quam diutissime sit.

DESCRIPTIO.

Siligo nascitur in spicis & firmis stipulis, in cacumine flores candidos ferens, spicis instar uermium adhaerens.

TEMPERAMENTVM.

Mediam Tritici & hordei naturam possidet, tam ut nutrimentum quam ut medicamentum, ut Galenus autor est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad graueolentiam oris ex febre, uel alio quopiam morbo contractam, accipe frigidam aquam montanam, & satis salis indito, panemq; silagineum in eum maceratum, quantum potes, tribus diebus ieunus comedito, tum anhelitus redditur iucundior.

Siligo magis alit hominem quam hordeum, & minus alit quam triticum. Non adeo calefacit ut triticum, sed calidior est hordeo.

Sancs

A Sanos homines panis Siligineus melius corroborat, uerum ægrotis
Triticeus panis magis conuenit.

Panis Siligineus male coctus, est origo multorum morborum,
Grana siliginis combusta, & minutim contrita, cum fortius uino,
conducunt lippientibus oculis.

DE SINAPI.

NOMENCLATVRÆ.

Eiugpi.

Natu.

Sinapi.

Sinapis.

Sinape.

Senff.

ANNOTATIO IN SINAPI.

SINAPI, & **Sinapis**, & **Sinape** media producta legitur, ut Heraclitus Barbarus testatur, Græcia & Napy vocat, quasi Naphys, ut Athenæus interpretatur, quoniam acri & proinde incommoda natura esse uideatur: addit & pusillo corpore. Sinapi uero dici putat, quia olfactum luminibus officiat, ut Allium. Pythagoras principatum ei dedit inter ea quorū uis in sublime fertur, quia non aliud magis in nares & cerebrū penetret, purgatoria & ad usum mentis uegetiora illic oīa reddat. Recepta īā pridem in uite & sanitatis usū est, nec hyeme ad intinctus quicq; frequentius, ubiq; cibis intermisce tur, gratissimo obsoniorum condimento, nisi acrimonia feroceq; suo non

DE HERBIS, CAETERISQUE

C suo non sternutamenta tantū, sed lachrymas etiam cieret, quod solum in Carmine suo Columella illi obiecit, dicens: Seque lacessenti fletum factura Sinapis. Quinto die post satum sinapis comparet; eoq; semel sato, uix est liberare locum: quia semen cadens protinus uiret. Tria eius genera: gracile; secundum rapifolijs: tertium Erucae. Optimum Aegyptium, præsertim ad sinapismum, in quo usus & Syriaticum probatur. Est autem sinapismus proprius medicamentum sinapi factum, quo noxiū virus ex alto partis elicetur, ut tradit Ruellius. Hoc pustulosum saepe reddit locum, atroq; fugillat rubore, sic parua cutis iactura, conuerso foras humore, uel in extiorem partem erumpente, membrum seruatur. Sinapismus, ut Barbarus autor est, à Dropace distinguitur, quod Dropax cum pice fit, Sinapismus è sinapi conficitur, multoq; uehementior est Dropace. Sinapismus quomodo fiat, & quibus utilis sit, & quibus uitanus, pulchre docet Paulus Aegineta.

DESCRIPTION.

Sinapi crescit ad rapistri similitudinem, floribus luteis, paruis si-liquis, in quibus continetur semen album & acre. Gaudet autem nasci in hortis, & ubi semel seritur, ibi quotannis sua sponte erumpit.

TEMPERAMENTUM.

D Semen sinapi calefacit atq; exiccat in quarto ordine, simile estra-
porum semini, præterquam quod raptorum semen amarum est, &
sinapis semen acre est.

Probatur semen sinapi, quod intus est candidum & humidum,
etiam si recens sit. Virtutem habet calefaciendi atq; maturandi.

VIRES AC IUVAMENTA.

Est sinapi uis & natura calefacere, extenuare & extrahere, ut Dio-
scorides inquit.

Semen sinapi cum radice Enulae contusum, & maturis apostematis impositum, rumpit ea absq; ullo dolore.

Idem semen contusum, & cum aceto temperatum, medetur moribus uenenatorum impositum.

Cum aqua mulsa permixtum & gargarissatum, facit ad oris ex-
ulcerationem, & ad anginam.

Semen sinapis contusum, & cum ficis atq; cymino permistum ac-
sumptum, medetur hydropi.

Caput si inde illinatur, tollit lethargum.

Succus sinapis à ieíuno sumptus, bonam reddit memoriam.

Idem medetur hebetibus oculis, & albuginibus eorum, inducit
sistem, & excitat Venerem.

Quicunq; quotidie matutino tempore, duo grana sinapis deglu-
tierit, eo die tutus erit ab Apoplexia.

Semen

Semen in uino decoctum atq; potum, medetur asthmati.
Sinapi, pyrethrum, & Gingiber eodem pondere sumpta, & mel.
Ile rosaceo permista, si os inde colluatur, & diu quoq; in ore hoc re-
tineatur, expurgat cerebrum ex malis humoribus, unde grauedo
capitis solet prouenire. Idem conducit ad decidentem uuam, &
ulcerā gutturis.

Qui cupit parare canoram uocem, accipat farinam ex sinapi, &
cum melle subigat, pastillisq; inde factis, unū quotidie assume, tum
bonam acquires uocem.

Sinapi, ut Dioscorides tradit, commanducatum, pituitas capitis
per os dicit & purgat. Succus eius dulci aquę mixtus, contra ton-
fillas & ueteres duratasq; in callum faucium asperitates, utiliter gar-
garissatur. Cit sternutamenta tritum sinape naribus admotum,
eaq; ratione comitialibus suc currat, strangulatu uuluæ procidenti-
bus. Et contra inexpugnabiles somnos quos Græci Lethargos di-
cunt, deraſo prius capite capiti illinitur.

DE AQVA SINAPIS.

Herba ipsa florens in principio Iunij distillatur.

Aqua Sinapis pellit ulcerā gingiuārun., ore sæpius ex ea collutō,
Conducit ad membrorum Phthisim, si sæpius inde fricentur, in-
de enim uigorem, & carnem recuperant.

Medullam ossium calefacit, si sæpius ex ea fricentur, & per se ite-
rum siccentur.

Prodest contra frigidum morbum articulorum, si inde fricen-
tur & iterum per se siccescant.

DE SISAMO.

NOMENCLATVRAE,

Σήσαμον.

Sesamum.

Sesama.

Sisimum.

Sisam soment.

Sisam ol.

Flachs dotter.

ANNOTATIO IN SESAMVM.

SESAMVM & Sesamam, nam utroq; modo dicitur, officinæ Si-
samum uocant: quidam hoc frumenti, quidam leguminum ge-
neri adnumerant. Nascitur, ut Ruellius scribit, culmo ferulaceo,

DE HERBIS, CAETERISQUE

Cfolijs sanguinieis, semine candido, infra magnitudinem lini, quodua sculis ut papauer continetur, radici simplici & alba. Theophrastus Selamam representat caule ferulaceo, flore foliacco, ut Irion, granatum eius in siliquis distincta, ut lupini, sed peculiari quodam modo se pta. Desit iam pridem scrii in Italia Sesamum, ut Vergilius Marcellus scribit, pauloq; minus quam peregrinum, & alienum modo est, quondam tam commune, tamq; omnibus agris satum, ut aqua es set huius & aliarum frugum cura. Indicantq; id quae tam multa de semente eius à Columella Plinioq; & ab alijs docentur. Semen eius dulce est & odoratum, quod minores aues, quales fringillæ, passeræ & carduelles sunt, audiūs appetunt. Græcia omnis eo ad dulcioria utitur, in panificio tritum reliquo pani compinsentes: mox in summa panis cute integrum addito liquore aliquo inspergentes, ut retineatur, & in coctura pani concorporetur. Ægyptus oleum ex eo exprimit, quo in cibo & alio domestico usu utatur, tanta copia, ut amplissima latifundia nulla alia fruge uireant. Sesamum nostra ætate exoleuit, adeo ut iam nomen eius uix audiatur, quod mirum est, quum tam multas habeat in sanitate & in morbis utilitates. Hieronymus Bock medicinae herbariae magnus promotor, scribit Sesamum in Germania nasci inter linum, & præcipue in Alsatia, & apud Rhenum, & uulgò uocari **flachs dotter**, & quia uirtus eius sit incognita, propterea ut Zizaniam, & uilissimam herbam erunci. Vide de hac re ipsius Hieronymi Herbarium.

DESCRIPTION.

Sesamum herba est, que non parū lentois pinguisq; obtinet.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit in primo ordine, humectatq; in secundo.

Sesamum, inquit Galenus, non parum in se continet, uiscosum & pingue: quare emplastrum est & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est quod ex eo conficitur oleum: & herbae quoque decoctum similem uim obtinet.

VIRES AC IUVAMENTA.

Oleum Sesami pellit uerrucas, prurientemq; scabiem, si illinatur. Cum oleo rosaceo temperatum & temporibus illitum, capitis dolores lenit ex calida intemperie procreat.

Nocet stomacho Sesamum, ut Dioscorides docet.

Animæ idem grauitatem facit, quoties commanducatum, inter dentes haeserit. Discutit illitum sesamum, quæ in neruis crassiora concreuerunt, prodest contusis & inflammatis auribus, nec minus ambustis etiam stellionum & cerastrarum morsibus medetur. Cum rosaceo factos ab æstu solis dolores capitis lenit: potest eadem in uino decocta herba, praesertimq; contra oculorum inflammationes & grauissimos eorum dolores.

DE

NOMENCLATVRAE.

Σεσλι.

Seseli Massiliense.
Siler Montanum.

Feldt Kummel.

ANNOTATIO IN SILER MONTANVM.

SILER montanum ferè à recentioribus medicis appellatur, quod apud Dioscoridē Seseli Massiliense dicitur, ut Antonius Musa, Ruellius, & Otho Brunfelsius indicant. Pharmacopolæ id corruptè Siseleos appellant. Seseli & sili & feli dicitur apud Hippocratem, inquit Barbarus, unde orta confusio, Siler pro Seseli uocantum. Arborescit porrò Siler, ut baculos rusticis ex eo quoq; faciant, in aquaticis nascens. At seseli frutex non est aquaticus, quod quidem aliqui distinguere putantes, non Siler, sed montanum siler appellauerunt, id quod Massiliense est Seseli. A Dioscoride tria genera Seseleos describuntur, figura longè differentia. Seseli Massiliense, Aethiopicum & Peloponnesiacum.

DESCRIPTIO.

Siler montanum est herba fœniculo similis, folia tantum aliquando longiora & crassiora habet, caulem oblongum, in cuius cacumine est umbella, in qua continetur semen angulosum, longum & acre.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & exiccat in fine primi gradus. Seseli & radix quidem, sed & fructus usq; adeo excalfacit, ut admodum urinam mouere queat. Sed & tenuium est partium, ut & comitali morbo & orthopnoeis competat, inquit Galenus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Seseli crassos & concretos humores incidit, & potenter educit. Cum uino bbitum facit ad diabeticam passionem.

Tali modo sumptum prodest ad orthopnoeam.

Idem cum uino sumptum, longoq; pipere admisto, auxiliatur contra morbum comitialem.

Contra frigora hyberno tempore cum pipere & uino, utiliter id bibunt.

Ante concubitum si sumatur, promouet conceptum.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Seseli in puluerem redactum, & cum tostis carycis permistum, Prodest contra obstructionem iecinoris, lienis, renum & uesice.

Vinum in quo semen est decoctum, subuenit stranguriæ.

Radix & semen, ut Dioscorides inquit, Stranguriæ, orthopnoe, suffocationibus mulierum, comitalibus medentur, menses partusq; trahunt. Interaneis omnibus prosunt, & contra ueterem tussim. Ipsum semen in uino haustum concoctionibus confert, discutit tormenta: horrores febrium, quas vocant Epialas, coercet. Datur ad iuandos caprarum & cæterarum quadrupedum partus.

DE SOLATRIO

ANNOTATIO IN SOLATRVM.

SO LATRVM ab officinis dicitur, quod Latini Solanum appellant. Germani Nachtschatten, quasi umbram noctis uocant, ex colore quem grana ipsa aut habent aut inficiunt. Olim sativum erat, & in hortis cum alijs oleribus seminabatur: nunc in hortis & aquosis locis sponte prouenit, imo & cultoribus inuitis scatet: esculentum quoq; olim erat, ut Dioscorides inquit, nunc uero non editur. Nihil malii corporibus esse prædicat Xenocrates, cui hoc salutare non sit. Quatuor eius genera à Dioscoride enumerantur: Sativum & hortense, quod omnes nigrum, à colore fructus uocauerūt. Mox Halicacabum cognomento, quod priuatim uescicaria à Plinio dicitur, rubente fructu, uuæ acini figura, ab Arabibus & officinis Alkakengi uocatur: Tertium Solanum somniferum quod à Græcis Strychnon

A Strychnon Hypnoticon dicitur: hoc fruticat multis ramis, densis, lignosis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæq; malii similiū plenis, flore grandi, rubro, fructu in siliquis crocato, radice longa, subrubro, cortice uestita. Nascitur in saxis non procul à mari. Quartum, Solanum manicon, id est furiosum. Huic folium Erucæ simile, maius aliquanto, caules à radice eximios emittit, decem aut duodecim ulnarum altitudine adolescentes: caput in cacumine oliua maius & latius, & ut platani pilula hirsutius, florē nigrum, postquam eo exiuit, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis constans, similibus Hederæ corymbis, ut uiae mollibus. Radice firmatur candida, crassa, caua, cubitali. Gingitur in montibus uento perflatis.

DESCRIP. TIO.

Solanum folia habet ad Sambuci figuram accendentia, caulem lenem cum multis ramulis, flores fert candidos, ad modum herbæ Chamepitheos, fructum producit nigrum, instar Juniperi, & mollem. Gaudet locis cultis.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat in primo ordine, & desiccatur in secundo. Huius folia in medicina usurpantur, quum adhuc uiridia sunt.

B Galenus inquit: Solanum esculentum, quod in hortis nascitur, notum est omnibus: utunturq; ad omnia ea quæ refrigerari adstringi q; postulant, potest enim hæc duo ordine secundo,

VIRES AC IUVAMENTA.

Folia emplastrī modo calidis apostematibus imposita, calorem ualde educunt.

Ex folijs contusis saleq; admisto, emplastrum conficto, quod prurienti scabiei impositum cito sanat. Idem stomachum extumore inflatum deprimit.

Hoc emplastrum auribus applicatum, tollit ex eis fluentem saniem.

Solanum cum lithargyro, cerussa & oleo rosaceo permistum, capitiq; illitum, tollit calidos abscessus.

Succus solani cum aqua hordeacea in potu sumptus, facit ad abscessus stomachi, iecinoris & intestinorum.

Succus cum oleo olivarium clysterie infusus, sedat iecur.

Herba contusa calenti podagræ imposta, refrigerat & pellit dolorem.

Capitula eius quando uiridia sunt, sed nigricantia meliora sunt, contusa & tumidis pedibus illita, mitigant tumorem.

Radix solani cum radice Scabiosæ & Rutæ collo suspensa, medetur uariolis.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Folia Solani refrigerant, & medentur sacris ignibus, & ulceribus quæ à serpendo herpetas uocant.

Eadem contusa & imposita, sedant capitis dolores, stomachum, & calentem podagram, & omnem tumorem ex calore prouenientem.

Herba hæc cum sale contusa, & emplastrimodo adhibita, discutit abscessus secundum aures, quos parotidas nominant.

Succo utiliter insperguntur, addito rosaceo infantes, in capitis ardore, quem syriasim dicunt, ut Dioscor. autor est. Quinetiam pro aqua ouo ue collyrijs contra acres oculorum destillationes factus, ut eo inungantur, miscetur. Auribus in dolore utiliter instillatur. Sistit muliebres foeminarum fluctiones in lana appositus.

Contra oculorum in maiore angulo fistulas, quas ægilopas uocant, itidem cum gallinarum rubente simo subigitur, & laciniæ injectus utiliter imponitur.

DE AQUA SOLANI.

Folia caulibus decerpta, quando acini adhuc herbaceo sunt colore, distillationi adaptantur.

Aqua solani mane, meridie atq; uesperi singulis uicibus tribus uncijis pota, facit ad tumorem ex calida intemperie exortum. Idem præstat, si lineis pannis tumor i imponatur.

D Antedicto modo sumpta, medetur calculo: Sudorem elicit, mixta aquæ absinthij, & tribus uncijis pota.

Contra dolores occipitij & capitis ex calore procreat opitula tur. Medetur calide podagre, & sacris ignibus linteolis imposta, quæ sepius iterum madefacere in ea aqua oportet.

Auribus instillata dolores inde discutit.

Sedat inflammata apostemata mamillarum;

Calidas anginas reprimit, ne strangulent uelocius, gargarizata refrigerat iecur, & extinguit calorem.

Subuenit ruptis hominibus linteolis rupturæ imposta.

Insomniæ prohibet in potu sumpta.

Opitulatur quoq; bibita, si ex nocturno terrore pustulæ aliquæ fuerint exortæ, linteolis quoq; imposta, idem facit.

DE SPARAGO.

NOMENCLATVRAE.

Ασπάραγος.

Asparagus: Sparagus.

Spargen. Spargen fruct.

ANNO:

A
ANNOTATIO IN ASPARAGVM.

ASPARAGVS ab officinis extrita priore litera, Sparagus dicitur. Dicitur autem, ut Varro ait, ab asperitate, uel quoniam ita Græci nominant, Asparagos à Theophrasto dicitur. Est autem duplex Asparagus, Altilis satiuusq; qui notior omnibus est quām ut debeat explicari: namq; ut Ruellius scribit, è radiculis quas uocant spongias, thyrsus primum exilit, cacumine in tortilos turbinato, quod tandem incensum explicatur in ramos prægrandes, quibus insunt folia capillamenti modo tenuata, quæ per uetus statem occalescunt in spinulas, florem fundit parvulum, quo decusso baculæ dependent primū virides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Est & Asparagus erraticus seu sylvestris, qui uoluti lignescit & spinosa folia habet, profertq; stolones admodum exiles, qui si in hortis transferantur, nunquam grati sunt saporis. Satiui & hortenses Asparagi stolones oblongos producunt, qui facilimè quidem coquuntur & celerrimè, ac deinde aceto & oleo conditi, primis mensis edi solent pro acetarijs. Hinc proverbum de re quam celerrimè perfici dicimus, citius quām asparagi coquantur. Observandum hic est apud antiquos Græcos medicos Asparagum non tantum significare spinosi fruticis summum, quod edendo est, quodq; priuatim cum tota planta Asparagus ubiq; nominatur, sed quæcunque in oleribus & herbis prima germina ex terra prodeunt & uidentur. Germani Schöß uel Schößlin vocant. Significatione hac Paulus Aegineta in primo, de Asparagis caput inscripsit.

B
DESCRIPTIO.

Asparagus herba est succrescens in altitudinem, habetq; iuxta quodq; foliolum bacculum rubentem dependentem, in qua semen nigrum est, unde herba serisolet.

TEMPERAMENTVM.

Natura calefacit & humectat, facit ad paralysim, morbum regium, & stranguriam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fructus & semen in medicina usurpati, & durant annum integris uiribus.

Asparagus petræus aut myacanthinus (hoc est agrestis auctore Marcello.) abstergit utiq; sed calore & frigiditate medius est, ut inquit Aegineta, renes & iecur obstructa recludit, præsertimq; radices & semen: Item dentium doloribus medetur.

Asparagus in cibo sumptus prodest ad lienem ac iecur obstruētum atq; induratum.

Radix in uino decocta, absq; dubio medetur felle suffusis.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Ex decocto asparagi os si colluatur, sedat omnem oris & dentium dolorem.

Vtilissimus stomacho cibus, ut traditur asparagi. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutuntur. Oculis claritatem adferunt, uentrem leniter emolliunt. Vrinamentum utilissimum, præterquam quod uescam exulcerant. Venerem stimulant. Pectoris & spinæ doloribus, intestinorumq; uitij pro-sunt. Vino cum coquuntur addito, lumborum & renum dolores mitigant. Radix in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uulnæ dolorem, radicem cum uino dulci propinan. Eadem cum aceto decocta contra elephantiam proficit. Lumborum & renum dolores sedat. Asparago trito cum oleo perunctum, pungit ab apibus negant.

Sylvestris asparagi ad prædicta omnia efficacior uis. Regium morbum extenuat. Veneris causa a quam eius decocti bibi iubent ad heminam. Coctus tostusq; distillationes urinæ, difficultatesq; in cibo finit, strangurias & lumborum dolores discutit, dysentericis opitulatur. Ad serpentium ictus succus decoctus ualeat.

Radix in aceto uinoq; decocto luxatis medetur. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, apij, & cumini, ternis obolis in uino, cyathis duobus dari quinq; diebus Chrysippus iubet,

D

DE SPATVLA FOETIDA.

NOMENCLATVRÆ.

Spatula foetida.

Wandteuf Kraut.

ANNOTATIO IN SPATVLAM:

SPATVL A foetida, ut Ruellius indicat, herba est que apud Dioscridem Xiphion diciuntur, quam officinæ propterea Spatulam foetidam appellant, quod grauem exhalet odorem.

DESCRIP TIO.

Spatula foetida habet herbam iuxta terram ad plantaginis minoris speciem, cuius caules in cacumine gerunt semen triangulare & copiosum, iuxta gladioli similitudinem, tetrumq; reddit odorem. Gaudet nasci circa sepes & locos opacos. Non est sumenda intrò.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus huius herbæ discutit ex cute malignam scabiem, quæ lepram refert. Succus ad hunc modum paratur. Succum insolatum in puluerem contunde, cui admisce puluerem ex succo Staphisagriæ, flammulæ, & hermodactyli, & atramenti, singulorum æquale pondus sumendo, omnia hæc cum aceto & axtingia porcina per misceto ad unguenti formam. Hoc unguento cutem scabiosam in unge, & postea superimpone folium Brassicæ uel plantaginis, quod si per diem ita ter cutem inunxeris, absq; dubio curaberis,

Puluis ex hoc succo cum uino permistus, & membro conquausto impositus, ossa extrahit absq; dolore.

Cimices ubiq; fugitant hanc herbam.

DE SPELTA.

NOMENCLATVRÆ.

Zea.

Spelta.
Zea.

Speltz.
Dünckel.

ANNOTATIO IN SPELTAM:

SPELTA frumenti eius quod à Græcis & antiquis medicis Zea dicitur. Itali autem Zeam speltam uocant, ut Hermolaus Barbarus indicat, rustica potius quam Latina uoce, quam Rhemius Palæmon usurpauit in carmine de ponderibus ac mensuris, octo uolens speltas pendere scrupulum. Zeam Græci, Latini semen à præstantia frugis appellant, ut Plinius testatur, estq; frumenti genus triticum similimum, radice multiplici atq; alta: culmoq; numeroso: triticum fuscius est & minus. Dioscorides duas species Zeæ reddidit. Alteram simplicis grani, alteram gemini duobus armamentis inuoluti, & ob id dicoccos cognominatur. Vim habet Galeno inter triticum & hordeum medium. Tantum in cibo triticum cedit, quantum hordeo præfertur in panificio. Alimonia est maiore quam hordeū, minore quam triticum.

D.E.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DESCRIPTIO.

C Spelta grana habet ad hordei formam, & minus alit quam hordeum, bonumq; reddit odorem, & multos præbet furfures, atque concoctu difficilis est, emollit aluum.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicem habet altam, estq; omnibus aubus gratissimus cibus.

Cum hordeo permista, bonum præbet panem, medetur humido pulmoni & duræ tussi, emollit thoracem.

Elegma ex Spelta ciet urinam, expurgat renes & uescam.

Ex uino rubro medetur scorpionum iictibus.

Tepida sanguinem excreantibus: item arteriæ uicijs, tussi cum caprino seu aut butyro, frequenti usu uentrem adstringi non patitur.

DE SPICA NARDI.

D

NOMENCLATVRÆ,

Nardus Indica.

Spica nardi.
Nardus Indica,
Spica Indica,

Spica Narden.

ANNOTATIO IN SPICAM NARDI.

SPICA nardi est quam Dioscorides Nardum Indicam appellat, quod & Hermolaus Barbarus ex Galeno probat, cū inquit: Galenus Indicam nardum accipit, quoties absolute ^{saxum}, id est Spicam nardi nominat, quasi Spicam cæterę non habeant, sed herbam dum taxat, quemadmodum & Plinio uidetur. Est autem Nardus frutex graui & crassa radice, sed minuta, nigraque ac fragili, quamuis pinguis situm

A pingui situm redolente qualem cupressi, aspero sapore, folio paruo densoq;. Cacumina in aristas se spargunt, Ideo gemina dote nardi spicas, & folia concelebrant. Hieronymus Bock quoq; scribit Spicam nardi quæ iam passim in Germania in hortis nascitur, & ferme Lauendulæ formam obtinet, ad nardum Indicam Dioscor. referendam esse, quamvis descriptioni per omnia non respondeat. De hac Fuchsius ad hunc modum scribit: Nardi spica nos carere manifestissimum existit, nam quam passim hodie officinæ habent, ea inodora est, cum uera perquam odorata sit, & Cyperum redoleat. Ruellius scribit, Pseudonardum esse Spicam nardi, quæ passim apud nos in hortis habetur, & Lauendulam quoq; eius esse speciem, sed spicam maioribus uiribus esse præditam.

DESCRIP TIO.

Spica nardi Lauendulæ formam representat, folia tantum habet crassiora & maiora, longiorem quoq; caulem & flores maiores quii etiam coeruleo sunt colore, ad Lauendulæ figuram. Gaudet hortis & solo pingui.

TEMPERAMENTVM.

Calida est in primo ordine, & sicca in secundo, ciet urinam,

VIRES AC IUVAMENTA.

B Si quis ex ea bibat, sistit fluxum alui.

Ex decocto eius, si emplastrum conficiatur, & mulierum pudendis imponatur, sedat superflua menstrua, tollitq; humores locorum muliebrium.

Spica nardi cum frigida aqua sumpta, pellit imbecillitatem, & tremorem cordis.

Eadem lixiuio imposita, capiteq; inde loto, facit renasci capillos, facitq; ad capillorum defluuium, tali modo si quis utatur.

Spica nardi collyrijs est accommodata.

Conducit stomacho & iecinori.

Oleum nardinum, seu oleum de Spica odoriferum & efficax est, ad multa conducens, præsertim ad membra paralytica, si ex eo in ungantur.

Præterea quoq; prodest podagræ, & aliorum articulorum doloribus.

Spica nardi inflationibus stomachi, iocinerosis, renibus, & morbo regio laborantibus subuenit.

Decoctum in aqua, uuluæ inflammations insidentium fouet. Pilorum defluuia in genis coercet, quando iacturam resarciat, eosq; constringendo firmet. Naribus admota cerebrū frigidū confortat.

Valet contra linguæ paralysim, neruos confortat, humorem linguæ organum occupantem consumit,

Aqua

DE HERBIS, CAETERISQUE

DE AQUA SPICA NARDI.

C Spica nardi uino indita, & in uitreo vase, bene occlusa aliquanti-
diu insolari debet, deinde uitreæ distillatoriæ metæ indita, in Bal-
neo Marie lento igne distillanda est. Si autem uiridis Spica haberet
posset, non opus esset eam uino indere.

Aqua Spicæ nardi est ualde preciosa aqua ad omnes frigidos
affectus corporis tam exteriore quæ interiores, siue etiam ad affe-
ctus capitis, siue cerebri, si linctorum in hac aqua madefactum nari-
bus admoueat.

Prodest contra catharrum. Opitulatur sycopi, in qua homo
omnino obmutescit, una uel duabus uncij pota, uel uenis pulsatili-
bus ex ea illitis, discutit quoq; cordis ægritudines, calefacit frigidū
stomachum.

In potu sumpta, facit ad colicam passionem ex frigiditate pro-
deuntem.

Sedat capitis dolores & uertiginem ex frigida causa prouenien-
tem, uertici & fronti illita.

Paralytica & refrigerata membra inde fricata, iterum excitantur,
& calefunt, & pellit tremorem eorum,

DE SPICA CELTICA.

D

NOMENCLATVRAE.

Nardus Gallica.

Spica Celtica.

Nardus Celtica.

Spica Romana.

Saliunca.

Römischer Spict.

Marien Magdalenen
blumen.

Katzen leyterlin.

ANNOTATIO IN SPICAM CELTICAM.

 PICA Celtica genus nardi est quæ à Dioscoride Nar-
dus Gallica & Celtica dicitur. Latini eam appellant
Spicam Romanam & Saliuncam, ut Hieronymus Her-
barius testatur, & Germanice Sant Marien Magda-
lenen Blumen dicitur. Huius iudicio subscribit clarissimus uir
Doctor Hieronymus Bock, inquiens: Nardus Celtica est, quæ Ger-
manis Sant Marien Magdalenen blumen dicitur, quæ ex Vn-
garia ad-

A garia adfertur, & à Vergilio in Æglogis Saliunca uocatur.

DESCRIP TIO.

Spica Romana herba est nascens humi, ad uirgularum ex scopis similitudinem, herba subtili & odorata, estq; planta arida & rubicunda.

Calfacit in abscessu primo, & exiccat in altero.

Hæc Spica stomacho magis est accommodata, cum Absinthio decocta, & ita assumpta.

Ex hac Spica Romana etiam distillari potest, ut ex Spica nardi.

D E S P I N A C H I A.

NOMENCLATVRAE.

Spinachia.

Spinaceum olus.

Atriplex Hispaniense.

Vinetsch.

Zeer kraut.

ANNOTATIO IN SPINACHIAM:

PINACHIA uu'gare & notum olus est, ab Atriplicis natura non multum abhorrens, unde & nonnulli Atriplicem & Spinachiam idē olus esse putauerunt, ut Ruellius inquit: ueteribus autem incognitum fuit, cum de eo nihil literarum monumentis tradiderunt, forsitan quòd cibo magis quam medicinæ natum esset. A nonnullis Atriplex Hispaniense nominatur, forsitan quòd hinc oriundum ad nos tandem concesserit, indeq; manans commigrauerit. Quidam ei apud Dioscoridem nomenclaturam assignare conati sunt, & Lapatum acutum appellauerunt, quod à ueteribus etiam inter olera hortensia connumeratur: uerum si quis aculeatum & spinosum semen, & breuem candidamq; radicem Spinachiæ spectare uelit, inueniet eam Lapathe esse dissimilem. Spinachia à Latinis hoc olus inde nominatum est, quòd semen eius in spinas occalescat. Seritur Septembri mense, & item Martio, ieunijs aptissimum, estque primum olus quod circa quadragesimam in hortis inuenitur.

DESCRIP TIO.

Spinachia in summitate acutum habet folium, & infrà latum & acutum, caules plæruntq; ad unius uel duorum cubitorum crescunt altitudinem, in quibus semen nascitur, spinis horridum & acutum.

Aa

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Seritur in hortis pro olere.

TEMPERAMENTVM,

Spinacia refrigerat atq; humectat in fine primi gradus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Decocta & manducata lenit aluum, tollit dolores pectoris atque pulmonis.

Melius Atriplice alit, ut Serapion docet, aluum leuigat, laudabilisque nutrimentum post se relinquit, detergit, abluit, Choleram compescit, pectori pulmoniq; confert.

Decoctum huius herbæ potum, expellit malos humores, facilem reddit anhelitum. Singulis diebus in cibo sumpta, generat Melancholiā, quod & lactuca facit.

Quicunq; graues dolores dorsi & aluum constipatam habuerit, hoc olus edat, & decoctum eius bibat, absq; dubio opem præstat.

DE SQVILLA.

NOMENCLATVRÆ.

Σκύλλα.

Scylla.

Squilla.

Cepe marinum.

Erdzwibel.

Meer zwibel.

ANNOTATIO IN SQVILLAM.

SQVILLAM iam omnes officinæ Varronis exemplo uocant, quæ ab antiquioribus medicis Scylla dicitur. Duo autem Scyllæ genera sunt, masculus albis folijs, foemina nigris. Viuax est Scylla utpote quæ pensilis diu uitam prorogare possit. Quicquid Scyllæ fuerit inditum, ut Theophrastus scribit, facilius germinat, & celerius gliscit, fructus condendos seruat, præsertim punica mala pedunculo prius exempto, florere ter dicitur, singulis floribus singulas seinentes denunciantibus. Ante portas domorum sata ueneficiorum noxam arcet.

DESCRIPTIO.

Squilla folijs est gladiolo similibus, radicie eius adhæret magnus bulbus, unde paratur acetum Squilliticum. Gaudet pratis.

TEMPERAMENTVM.

Magnam habet uim calefaciendi. In medicina ea non utimur, nisi prius tosta aut elixa sit, nam imparata, & absq; additamento ni-

mium ope-

mium operatur. Calida & sicca est in secundo ordine. Galenus inquit: Scylla admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam, sed secundum hoc eam quispam secundi ordinis censeat excalfacientium. Praestat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim uirium eius uehementia exoluitur. Dum torretur, pistorio opere aut argilla circumlita in furnum coniicitur, uel ignitis cineribus obruitur, sic enim recte crematur, sinito eam ab unde torri, alioqui graui periculo sumeretur.

VIRES AC IUVAMENTA.

Squilla oleum in se continet, quod nigrum est.

Hoc oleum cum melle temperatum, & glabræ cuti illitum, facit renasci crines.

Acetum Squilliticum prodest contra difficultatem anhelitus, & contra antiquam tussim. In ore si illud retineatur: sanat malas gingivias.

Idem clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed auidius haustum momento aliquo extinctæ animæ speciem præbet.

Squilla multum prodest contra Apoplexiā, & mōrbū comitialem.

In uino cocta & bibita, pellit omnes interiores affectus corporis, & præsertim medetur uitiatō & ardenti iecinori.

Supradicto modo parata & cum Absinthio, & mastiche in aqua & aceto decocta, & ex saccharo edulcata, facit ad obstructionem iecoris atq; lienis, medetur morbo regio & hydropi, potenter ciet urinam, trahit foeminarum menstrua, expellitq; foetum mortuum,

Squilla per noctem in aqua macerata, si mures inde biberint, moriuntur.

Additur Scilla, ut Dioscorides inquit, potionibus medicamentisq; quæ raro facienda sint.

Daturq; his in quibus urinam ciere uoluerimus.

Facit ad cutem subeuntes aquas: ciborum in stomacho incontinentiam: & stomacho innatantes cibos.

Tineas & reliqua uentris animalia pellit, ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta, præstat ne hydropici sitim sentient. Furfures & ulceræ manantia sanat illita ex oleo cocta, item rimas pedum.

Pythagoras in limine ianuæ suspensam malorum medicamento- rum introitum pellere tradit.

Elicit Scilla ueterinis cupidinem coēundi, nam si equa marem non patitur, detrita scilla naturalia eius liniuntur, quæ res accendit libidinem.

DE HERBIS, CAETERISQUE

DE AQVA SCYLLAE.

C Aqua destillata ex Squilla cum esca quam mures libenter edunt, permista, & muribus obiecta, eos necat qui eam ederunt.

DE SQVINANTO.

NOMENCLATVRAE.

Σχοῖνος.

Schoenanthos.

Squinantum.

Iuncus odoratus, rotundus.

Camelin Hew.

ANNOTATIO IN SCHOENANTHON.

SQVINANTVM uulgō à Pharmacopolis dicitur, quod apud Dioscoridem *σχοῖνος*, id est Iuncus odoratus appellatur, Cornelius Celsus Iuncum rotundum uocat, ut ab angulari differat, cypero à Græcis appellato. Nascitur hic Iuncus in Lybia, nascitur in Arabia, nascitur & in parte eius quę Nabathæa dicta est, qui omnium maximè probatur. Eligito recentem, ut Dioscorides docet, rufus ignis colore, copioso flore densum, & qui scissus purpuræ colore aliquo aspiciatur, gracilem, suavitatem odoris, qualis in rosis sentitur cum manibus teritur, olentem, & feruidæ in lingua mordacitatis cuiusdam. Nostri Pharmacopæ Venetias petentes, ferè in hoc Iunco decipiuntur, & festucas quasdam palustris lunci pro Iunco odorato emunt. Vulgus Iuncum odoratum pastum Camelorum uocat, ut Ruellius indicat.

DESCRIPTION.

Squinantum caulis floribusq; est gracilibus, nascitur in quibusdam insulis in pratis ut Spica nardi, iucundū præbens odorem.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccatur in primo ordine, durat decem annis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores opitulantur sanguinem excreantibus, maximeq; lumbis medetur.

Radix datur contra cutem subeuentes aquas & conuulsa cum pa-
ri piperis pondere.

Oleum Squinanti, medetur scabiosæ cuti illitum.

Herba ipsa conductit stomacho, & fluenti aluo, sumpta cum aqua mulsa.

Flores

A Flores eius ualde astringunt, unde fluctionibus sanguinis succurrit. Purgant quoq; caput, si inde lotum fuerit.

Schoenanthon non debet solum sumi, sed cum additamento & alijs radicibus uel speciebus conducentibus ad eum morbum, cui mederi uoluerimus.

Purgat frigidos humores cum Polypodio, & Colocynthide permistum.

Floris culmi & radicis usus est, ut inquit Dioscorides. Cit urinam luncus odoratus rotundus, menses ducit, inflationes soluit, capit is graue dines tamen facit, & leniter adstringit: frangit præterea, maturat & aperit. Decocto radicis insidentibus muliebrium locorum foemini apte inflammationes fouentur.

DE STAPHISAGRIA.

NOMENCLATVRAE.

Σταφις ἄγρια.

Staphisagria.

Herba Pedicularis:

Pedicularia.

Purgatorium capitis,

Pituitaria.

Leuſ kraut.

Bif mung.

Wolffwurtz.

ANNOTATIO IN STAPHISAGRIAM:

STAPHISAGRIA Romanis Herba Pedicularis & Pituitaria dicitur. Cornelius Celsus uiam Taminam appellat. Vocaruntq; eam Latini Pituitarium pediculari remq; ex uiribus quas habet: feroore enim suo comman ducata multam pituitam trahit, & erumpentibus è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur: facilis cognitu herba, tā certis notis à Dioscoride describitur: Hæc herba Syllæ Dictatori maximè fuisset utilis, quem Phthiriasi consumptum esse memoriae proditum.

DESCRIPTIO.

Staphisagria folia habet labruscæ similia, caulem nigrum, semen instar ciceris, & triangulum, foris nigrum, intus candidum, acri odore, flore subcasio.

Aa iii

DE HERBIS, CAETERISQUE
TEMPERAMENTVM.

Calescit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen in ore retentum plurimam trahit ex capite pituitam, prodest sumptum contra tumorem, & præcipue contra hydroponem.

Eius grana quindecim in aqua mulsa sumpta, noxios humores uomitionibus purgabunt: spatientur tamen qui biberunt.

Electuarium ex Staphisagria conductum ad morbum comitialem, tollit scabiem quæ lepræ speciem repræsentat, mouet menses mulierum. Hoc autem modo conficitur: Accipe Staphisagriæ semibraram, & in aqua bene coquito, deinde semen ad pulvis modū contundito, libraq; sacchari admista, seminisq; decocto illud temperato. Hoc ad lepram propensis medetur, consumitq; malos humores.

Staphisagria in aceto elixa, oreq; inde colluto dentium doloribus medetur, distillationes in gingiuas reprimit.

Grana eius trita, ut Dioscorides inquit, contra pediculationes, pruritus & scabies ex oleo utiliter inunguntur, & facilius id præstant admista sandaracha. Medentur oris ulceribus admisto melle.

Ipsa quoq; herba semen & radix uiridis contusa uel siccata, in puluerem contrita, & cum oleo ad unguenti modum temperata, pellit & necat pediculos ac lentes.

Radix in aqua elixa uel in lixiuio idem præstat, si inde laueris.

STICHA S.

NOMENCLATVRÆ.

Στιχάς.

Stœchas.

Stichas.

Stichados citrinum.

Rein Blumen.

Motten Kraut.

ANNO.

A
ANNOTATIO IN STOECHADA.

STOECHAS nascitur in Gallia è regione Massiliæ in insulis quæ Stœchades nominantur, unde & nomen inuenit, ut Dioscorides inquit. Hanc hodie uocant imperiti Sticados citrinum, namq; frutex ostenditur surculosus, odoratus, ramulis exilibus, folio hyssopi, gusto amaro, semine minuto, capitulis luteolis ex concoloribus flosculis compactis, quare citrinum uocarunt. Euritius Cordus putat eam herbam, quæ hodie Stœchadas citrina dicta est, & ab Herbarijs uulgo Reinblumen & Mottenkraut dicitur, esse amaranthum Gale ni, Dioscoridis uero Heliochrysos, & quod isti Herbarij multum aberrent, qui eam cum Seriphio, id est marino absinthio falso com miscent. Nec multum refert Stœchadas uel Stichas quis legat, utroque enim modo scriptum inuenias; pluribus locis eam iam nasci, Antonius Musa scribit.

DESCRIPTIO.

Stœchas hirsutis est caulinis & foliis candidis & acutis, floribus citrinis & multis in caule. Gaudetq; solo harenoso, habetq; semen instar Abrotani.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

B
Stœchas manducata, noxia est stomacho, uentris lumbricos necat, foris adhibita magis operatur quam semen lumbricorum.

Pecora quæ ex ea pascuntur, cito saginantur. In Massilia, ut Vergilius Marcellus scribit, Stœchas mulieribus in quotidiano usu est: si quidem incensæ Stichadis suffitu, à partu statim adhuc confirmant præteriti puerperij laxamenta, omnemq; corporis infirmitatem. Facit decoctum eius, inquit Dioscorides, quemadmodum & Hyssopi, ad pectoris mala. Miscetur antidotis utiliter. Laxat preterea, extenuat, abstergit; & exta omnia, omnemq; corporis habitum confirmat.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum ac simplium à Littera T. incipientium.

DE TAMARINDO.

NOMENCLATVRAE.

Οξυφοίνικος.

Tamar Indus. Oxyphœni cum. Dactyli Indici.

Ein saure Frucht in der Apotecken. Dactylen auf Indien. Aa iij

OKINA

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN TAMARINDVM.

C **T**AMARINDVM, ut Auerrois testatur, & eius uires so-
li Arabes nobis tradiderunt. Non inuenitur è ueteribus
qui de hoc fructu quicquam memoriae prodiderit.
Ruellius scribit Tamarindum esse fructū ly lustris pal-
mæ quæ Oxyphœnix ab Actuario dicitur, hæc fronde saligna ui-
ret, pomo pruni, osse duro, nucleo intus exili, carne foris copiosa,
colore è nigro in luteum languescente. Recentioribus huius fructus
magni æstimatur, quem à saporis acrimoniam Oxyphœnicum nomi-
narunt: plurimum in India nascitur, unde ad nos frequens mitti-
tur, hinc Tamar Indum sua lingua, quasi palmulam Indicam, nego-
ciatores nominant.

DESCRIP TIO.

Tamarindus nascitur in Cæsaria, folia habet salici similia.

Hic fructus est rotundus, intus multum medullæ continens ad
Cassiae fistulæ similitudinem. Ea medulla colorem obtinet croci, &
mellis dulcedinem.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat in secundo ordine.

VIRES AC IUVAMENTA.

D Tamarindi expellunt Choleram, & sedant uomitionem, faciunt
quocq; ad pruritum cutis. Confortant cor, bonumq; creant san-
guinem. Contra morbillos qui pueris sunt periculosi: decoque
Tamarindos, Iuiubas, Dactylos equali pondere cum iusculo lenti-
um, id decoctum bibitum ipsi opitulatur.

Oxyphœnicum, ut Actuarius scriptum reliquit, abscessu secun-
do refrigerat & humectat, flauæ bilis impetus nihil æque domat.
Arquatis auxiliatur, sitim restinguunt, doloribus capitis remèdio est,
noxios humores qui in uentre coierunt deficit, appetentiam inui-
tat, cibi fastidium abigit: naureas & uomitiones, (ut est Oribasius
autor) sedat: syderationem, insaniam, ac furorem mulcet. Tertia-
nis febribus cum Rheo & Cassia nigra prorsus eliberat, ardentibus
quoq; ac incandescenibus medetur, laterum inflammationibus
cum Menta & Apio potum auxiliatur: dandi modus uncia:

DE TAMARISCO.

NOMENCLATVRAE.

Mycica.

Tamariscus. Myrice. Tamarix.
porst. Tamarisch baum. Bürtschén. Bertschen.

ANNO.

ANNOTATIO IN TAMARISCVM.

TAMARISCVS arbuscula est quæ Dioscoridi, & alijs Græcis Myrice dicitur, ut Verg. Marcellus, & Ruellius scribunt. A Columella Tamarix dicitur. Nascitur prope paludes & stagnantibus aquis: fructum fert quemadmodum & florem concretione sua muscosum, folia producit Sabinæ similia. Duo eius enumerant genera, Sylvestrem omnino sterilem, fructiferam alteram quæ in Ægypto procerissimas æquat arbores, fructumq; producit instar gallæ, in quo semen gustu asperum, eiusdem effectus cuius galla. Sues, ut Columella scribit, dum dulcedinem pabuli consequantur, (est enim insatiabile pecus) supra modum estate splenis incremente laborant: Cui succurritur, si fabricentur canales alueiue Tamaricis è trunco, repleanturq; aqua, & deinde sitientibus admoueantur, quippe ligni succus medicabilis, epotus intestinum compescit tumorem: falluntur qui Myricon interpretantur fruticem illum quem Germani Heyden uocant, è cuius floribus apes Mel conficiunt, nam is frutex Erice à Dioscoride dicitur, ut Cordus & Antonius Musa testantur.

TEMPERAMENTVM.

B Tamariscus est calidæ & siccæ naturæ. Ägineta inquit, Tamarix incidunt extergitq;, ita ut manifeste non siccat, sed astrictionem quoq; nonnullam obtineat, Qua de causa decoctum ipsius potum, lienes adiuuat, item dentium doloribus, fructus autem & cortex ipsius gallæ uirtute proximus est: cinis arboris uehementius exiccat.

Tamarix sativa sylvestri figura similis est, fructum tantū habent dissimilem & discretum. Sativa habet rotundum fructum. Sylvestris uero oblongum, qui natura dissoluit indurationem iecoris atque lienis: fructus & radix ipsam uiribus pollent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum in quo Tamariscus est decoctus, facit ad iecoris lienisq; oppilationem, maxime cit urinam, subuenit stranguriæ.

Folia in uino coquuntur: potumq; eorum decoctum lienis tumorē minuit.

Ex ligno Tamarisci formantur calices, ex quibus ualde salutare est bibere contra dolores & affectus, qui ex atra bile procreantur.

Ex radice eius si bibatur, tum tollit omnem immundiciam corporis tam intus quam foris.

Ex hoc uino ossi colluatur, sedat omnem dolorem dentium & gingiviarum.

Datur sanguinem reſcientibus cortex tritus, & contra profluuiā foeminarum, cœliacis quoq;.

De Aqua

C

DE HERBIS, CAETERISQUE

DE AQUA TAMARISCI.

Tempus distillationie eius conueniens est, ut cortex ē ligno abrasus, & folia decerpta atq; concisa in medio Maij distillentur.

Aqua Tamarisci mane, meridie, & uesperi singulis uicibus tribus uncis pota, prodest contra calculum renum & uesicæ, contra obstructionem & indurationem lienis.

Principalis aqua contra pustulas & affectus lienis, mundificat sanguinem.

Prædicto modo bibita, prodest contra grauia & horrenda somnia.

Prodest bibita contra paralysim, & omnes interiores affectus, medetur pulmonum uitij, aperit oppilationem iecinoris, corroborat atq; confirmat lienem.

DE TANACETO.

D

NOMENCLATVRÆ

Tanacetum.
Athanasia.
Apium rusticum.
Artemisia domestica.

Keinfarn.
Wurmsamen.

ANNO.

ANNOTATIO IN TANACETVM.

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores medici omnes Apium rusticum, Matricariam medium, Artemisiam domestica, & Herbam S. Mariæ appellant, ut Otto Brunsfelsius autor est. Germanicæ Reynsfarn/Wurm Kraut/Bauren epff. Quidam contendunt eam apud Dioscoridem esse Athanasiam & Ambrosiam, quod Verg. Marcellus omnino refellit, Ruellius scribit Tanacetum esse tertiam speciem Artemisiae.

DESCRIPTIO.

Tanacetum folia habet minuta, & semen ad foeniculi ferè figuram, caulem excelsum, in cuius summo multilutei sunt flores, in quibus minutum & luteum semen est. Gaudet nasci in locis altioribus, & mediterraneis, & in finibus pratorum.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccatur natura in primo ordine.

SAHIVIRES AC IUVAMENTA.

Herba ipsa atq; semen profundit contra calculum, & presertim medetur stillicido urinæ.

Contra quasculq; febres, accipe succū Tanaceti cum aqua plantaginis pondere duarum drachmarum.

Radix cocta cum oleo oliuarum, & paralyticis membris illita, opitulatur.

Eadem cū melle sumpta omnibus paralyticis membris prodest.

Quicunq; febre conflictatur, sumat hanc radicem cum oleo rosa-CEO, & se inde inungat.

Semen eius cum saccharo sumptum, grauidis mulierculis conducit.

Herba ipsa siccata & in puluerem contrita, & pondere unius seminiunciae in uino sumpta, locos muliebres expurgat.

Cum melle sumpta, facit ad uentris lumbricos.

In uino cocta medetur calculo lumborum & uesicæ.

Ita sumptum mulierum næfenses trahit.

Medetur febri quotidianæ, & quartanæ.

Semen ex floribus, infantibus cum uino uel lacte propinatum, pellit lumbricos.

Facit Tanacetum ad uesicæ dolorem, & stranguriam & calculum succo dato ex uino drach. ij.

Tritum cum oleo, neruorum dolorem, & tumorem pedum mirificè sanat, si ex eo illinantur.

Tosta cum axungia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infan-

DE HERBIS, CAETERISQVE

C **Vt** infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes simul incursiones malorum auertet.

DE AQVA TANACETI.

Tanaceto florente folia ex floribus decerpta & concisa, in diebus canicularibus distillantur.

Aqua Tanaceti per spacium unius mensis, mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncij pota, maximè prodest calculo;

Eadem cum uino sumpta, ciet urinam, & calculum repellit.

Per quatuor dies mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota, lumbricos expellit è corpore.

DE TAXO BARBATO.

NOMENCLATVRAE.

Φλόμος.

Taxus Barbatus.

Verbascum.

Candelaria.

Candela regis.

Lanaria.

Künigs Kertz.

Wultraut.

Kerzenkraut.

ANNOTATIO IN TAXVM BARBATVM.

HAXVS Barbatus ab officinis uocatur, ea herba quam Dioscorides, à Latinis Verbascum, & à Græcis Phlomos appellari scribit, à quibus & Lychnitis dicitur, quòd ad lucernarum usum esse uideatur, unde & apud nos uulgò Candelaria uocatur. Quidam enim hac herba pice parumper illita pro lucerna utuntur nocturnis temporibus, Lanaria quoq; ab alijs dicitur, propter mollitiem tactus. Apuleius Verbascum pro Enula Campana posuisse uidetur, nam & folijs & floribus Enula Campana cum Taxo Barbato, magnam habet similitudinem. Radix autem Enulæ Campanæ acrior magisq; efficax ad uaria incommoda pellenda. Duo autem genera sunt Verbasci. Alterum folio candido, alterum nigro. Candidum rursus in marem & foeminam digeritur: fœ

Aritur: foeminæ folia brassicæ, multo hirsutiora, latiora & candida, caulis eius cubitalis & amplior, candidus ac leniter pilosus, flore albo & subpallido, semen nigrum, radix longa, acerba, crassitudine digitali, nascitur in campestribus, mari folia candicant, sed longiuscula sunt, & angustiora quam foeminæ, caulis quoq; tenuior.

DESCRIP TIO.

Taxus Barbatus est herba procera ad lanei panni modum tactu mollis & hirsuta, caule excuso & quadrato, in summitate floribus luteis, semine duro. Radix intra terram est lignosa.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba frigidæ & siccæ est naturæ. Aegineta inquit, Verba sci genera plura sunt, cæterum folia omnium siccantem, & mediocriter adstrictoriam uim referunt, præcipue eius quod aurei coloris est, & acerbum, fluidis conferunt affectibus.

VIRES AC IUVAMENTA.

Vtilis est hæc herba, ut alijs herbis & oleribus additis coquatur cum carnibus; tali modo comesta, omnes cordis & gritudines tollit.

Contra raucedinem gutturis, & contra pectus oppletum crassis humoribus, Accipe Taxi barbati, sceniculi, & dulcis radicis singulorum æquale pondus, eaq; in aqua seu uino decocta, linteolo percola, saccharumq; admisce, hoc bibitum remedium præstat.

Hæc herba contusa, & in puluerem cremata, ac uulneribus inspersa, eredit gangrænam.

Natura eisdem uiribus pollet, quibus Aristolochia longa, & pretiaria puluis illius.

Succus eius tribus uicibus, semper una hora ante accessionem, potui datus, febrem pellit quartanam.

Idem cum pyrethro permistus, oreq; inde colluto, prodest contra dolorem dentium.

Folia eius cum aceto temperata, & ambustis imposita, curant.

Flores Verbasci cum plantaginis semine uel herba cocti, curant fluxum hemorrhoidum, si imponantur.

Herba atq; radix in aqua decocta & imposta, sedant tumorem.

Cum uino & melle elixa, & ulceribus alijsq; malis imposta, ea curat.

In aqua elixa imponitur contra iictum Scorpionis.

Verbascum priuatim medetur tonsillis.

Ad lateris & pectoris dolores ex aqua cum ruta bilitur. Panos sanat cum sua radice tusum, uino aspersum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum.

Omnibus pectoris uitij, tussi, & purulenta excreantibus tribus obulis bilitur Verbascum, cui flos aureus.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Tanta uis huic est, ut iumentis non tussientibus modo, sed ilia trahentibus auxilietur potu.

Sem in ex uino decoctum & contritum, luxatis medetur, tumorem & dolorem tollens.

Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Folia ex aceto imponuntur in struma.

Semine ac folijs in uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extracta hantur. Capillum tingit cui flos aureus; & quocunq; abiiciatur, blattas in se contrahit. Aiunt in folijs eius quam foeminam diximus aridas ficus omnino non putrescere.

DE A Q V A T A X I B A R B A T I.

Folia unà cum floribus plene maturis à caule decerpta conuenienti destillationi adaptantur.

Aqua Taxi barbati preciosissima est aqua contra quosuis tumores tam interiores quam exteiiores, mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. aut iii uncias pota, uel duplicatum linteolum in ea intinctum, si imponatur.

Tali modo sumpta facit ad pulmonē ad guttur ascendentem, & crescentem. Ita quoq; conductit contra calidam podagram, in potu sumpta, contra quam nullum melius est remedium.

D Prodest contra quoscunq; affectus ex fluxus prodeentes, per diem & noctem ter, & singulis uicibus ad iij. uncias pota. Eodem modo sumpta, facit ad tormina intestinalium.

Conducit eadem ad faciem, quæ uidetur quasi lepra sit infecta, si molle linteolum in ea madefactum superimponatur; si sepius hoc feceris, iuuabit.

Medetur ambustis, si quam primum duplicatum linteolum in ea intinctum & superimpositum; hoc iterum atq; iterum factum, ardorem educit absq; noxa.

Prodest ad prurientem scabiem, siue humida fuerit siue sicca, linteolis in ea madefactis, & mane, meridie atq; uesperi impositis, prodest quoq; etiam si herpiperas accesserit, molli linteolo in ea maccato, & malo huic imposito.

Opitulatur quoq; si quis diu lippientes oculos habuerit, guttula una uel duabus oculis instillata per duas aut tres hebdomadas,

DE T E R E B I N T H I N A.

NOMENCLATVRAE.

Tερπινθος. Tερπινθινη ἡγετινη

Terebinthus. Terebinthina resina.

Terpentin.

ANNO

A
ANNOTATIO IN TEREBINTHINAM.

TEREBINTHINA est resina quæ ex Terebintho arbore de-
stillat, quæ ex petræa quidem Arabia affertur, ut Dioscorides
indicat. Nascitur tamen & in Iudæa, Syria, Cypro & Cycladibus
insulis: quæ una bonitate alias uincit, magis translucida, candida,
colore ad uitreum & cyaneum inclinato, odore Terebinthi. Ante-
cedit autem omnes alias resinas Terebinthina, ut idem Dioscoride
statur.

TEMPERAMENTVM.

Terebinthina natura calefacit atq; desiccatur. Resinæ omnes, ut
Ægineta docet, calefaciunt & desiccant, uerum Terebinthina prin-
cipatum obtinet, discutientis naturæ, emollientis, tenuis & abster-
soriæ, atq; scabiem corrigit. Natura Terebinthinae in medendo
contrahere uulnera, purgare, discutere collectiones, item pectoris
uitia.

VIRES AC IUVAMENTA.

B Terebinthina usurpata prodest contra malignam tußim, & præ-
sertim contra Tabem. Prius autem cum melle & saccharo ad Ecle-
gmatis modum confici debet, & foris pectori emplastri modo im-
poni.

Eadem cum melle temperata, & malignis nigrisq; pustulis impo-
sita, dolorem inde repellit, & citò eas emollit.

Omnibus emplastris quæ parantur ad calefaciendum corpus,
potest Terebinthina admisceri, ita præbet unguentis temperaturam
quandam, & corpori tanto magis conducit.

Terebinthina ignitis carbonibus imposita, facit ad Tenesmum,
si suffitus inde excipiatur.

Idem suffitus mulieribus prodest ad uulnæ procidentiam, si ab
inferiore parte excipiatur: à superiore parte naribus si excipiatur,
facit ad uulnæ præcipitationem.

Vrinam exigit Terebinthina, ut Dioscorides docet, cruda con-
coquit, uentrem emollit, palpebrarum pilos incômodos replicat,
lepris illinitur cum nitro, ærugine, atramento sutorio. Utissima
auribus sanosis cum oleo atq; melle, item pruritui genitalium: late-
rum dolores finit per se inuncta & imposta.

DE TERENIABIN.

NOMENCLATVRAE.

Tereniabin. Melroris. Manna,
Honigtauw.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN TERENIABIN.

CTERENIABIN Arabes describunt esse rorem de cœlo cadens, qui supra lapides & supra terram coagulatur, & granuloso mellis similis efficitur. A Latinis Mel roris seu roscidum mel dicuntur. Est autem illud quod à Barbaris manna dicitur. Venit hoc ex aëre, Vergiliarum exortu, ut Plinius in mellis titulo docet, vel sydere Syrio splendente, sublucanis temporibus, siue ille sit cœli sudor, siue siderum salvia, siue purgantis se aëris succus, siue aquæ sit liquor, siue naturæ, quum prima aurora locis quibus prouenire solet, folia arborum herbarumq; melle roscida inueniuntur, & si qui matutino sub diuo fuere, uncias hoc liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Hoc tanquam ros è cœlo cadens, dum uenit, obuiu terræ halitu concrescens, in mellitos grumos coit, qui herbis, arboribus & lapidibus interdum inuenitur hærere. Mel sylvestre etiam à Suida dicitur.

DESCRIPTIO.

Tereniabin ros est è cœlo decidens, & granoso mellis similis.

TEMPERAMENTUM.

Habet uirtutem emolliendi, & pectori humiditatem præbendi, & præsertim conduceit illis, qui abundant malo, & minus naturali calore.

VIRES AC IUVAMENTA.

DTereniabin quod albicans & recens est, bonitate antecellit.

Tollit tumorem ex ardentibus febris exortum, sumptu cum succo foeniculi.

Ita quoq; sumptum sedat tussim.

Cum paruis uuis passis sumptum sedat sitim, calorem febrilem cum aqua Endiuiæ sumptum tollit.

Huic Mannæ, ut Ruellius indicat, recentiores medici eandem quam cassiæ nigræ uim tribuunt: sed maiori modo sumi debet, si aluum ciere placet, namq; flauam bilem simplici ratione pellit.

DE THAPSIA.

NOMENCLATVRAE.

Θάψια.

Thapsia,

Ferulago.

Wilder Turbit.

ANNOTATIO IN THAPSIAM.

THAPSIAM alijs Hypopion, Romani Ferulaginem, aliqui Ferulam sylvestrem uocant, ut Dioscor. inquit, Dicitur autem Thapsia,

A Thapsia, quoniam in Thapsō insula una ex Sporadibus potissimum prouenit. In totum porrō natura ferulæ Thapsia est, caule tamen graciliore, fœniculi folijs, in cacumine singulis ramulis umbellas anetho similes ferens, & super eas luteos flores, semen latiusculum quale in ferula, duntaxat exilius, radice magna, interius candida, nigro cortice. Nulli fruticum leuitas maior est, ob id gestata facilis baculorum usum senectuti præbet. Tria ex hac colligenda sunt, liquor qui per abscisionem corticis emanat, succus qui ex contusa radice exprimitur, & in picato crasso fictili in sole siccatur. Radix quoq; separatim est colligenda. Rationem colligendi succi & liquoris docuit Dioscorides. Nero Cæsar claritatem ei dedit, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens cum thure ceraq;, sequenti die contra famam, cutem synceram circumferens. Thapsia uulgò uocatur Sylvestre Turbit.

DESCRIPTIO.

Thapsia planta est folia fœniculi similia habens, in summitate ramulorum umbellam habens instar Anethi, flores albos, semen latum ad leuistici similitudinem.

Radix intus candida, & foris nigra atq; crassa, cortice uestita, & acris.

TEMPERAMENTVM.

B Hæc nimium calefacit, parumq; humiditatis in se continet.

Thapsia, ut Ægineta inquit, acris est, & ualenter cū humiditate calefacit: ex alto igitur trahit insigniter, attractumq; eadē discutit.

VIRES AC IUVAMENTA.

Purgandi uim habet radicis cortex, succus & liquor, in quem usum bibitur cum mulsa aqua, purgatq; tali modo bilem per superiora & inferiora. Huius radicis pondus ultra tres obulos sumi non debet: quicunq; plus sumpserit, ei mortem inferret.

VNGVENTVM CONTRA LEPRAM.

Accipe Thapsiæ, albi & nigri Ellebori, Sinapis, nigellæ, pyrethri, singulorum drachmam, Euphorbij, Scammonij, Sandaracæ singulorum xiiij, granorum hordei pondus. Costi, Colocynthides, Rutæ, Mandragoræ, Staphisagriæ, Salis nitri, singulorum scrupulum semis, hæc omnia in puluerem radacta, & cum aceto temperata, quancunq; lepram repellunt è corpore, cute inde lota.

Hæc herba cum paralysi herba in uino elixa, & podagræ impensa, sedat dolorem.

Succus Thapsiæ contra defluvia capilli, utiliter inungitur, explet enim capillos.

DE TILIA.

DE HERBIS, CAETERISQVE

C

NOMENCLATVRÆ.

φιλυρία.

Tilia.

Lindenbaum.

ANNOTATIO IN TILIAM.

TILIA à Græcis φιλυρία dicitur, arbor est folio hederaceo, molliore, & in angulum acutiorem rotundiore & prolixiore, & in orbem lente crispo atq; serrato, flore tantisper dum calyculo continetur herbaceo: ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semen prænue, quantum atriplicis, omnibus animalibus ingratum, cum foliorum pabulo maximè ducantur. Duo Tiliæ genera Theophrastus, **D** maris & fœminæ appellatione distinxit. Materies mari senticosa, dura, nodosa, rufior, & odoratior: cortex crassior, ac detractus statim inflexibilis, sine semine, sine flore. Crassior fœminæ arbor & materies candida est, atq; præcellens. Mirumq; in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi, foliorum corticisq; succum dulcem esse, inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula Tiliæ uocantur, tenuissimum earum philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumq; honore. Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tiliæ arboris folia, ut Ægineta inquit, syluestri oleæ similiter astringunt, quibus commanducatis, oris ulcera iuuantur, eorumq; decocto colluuntur: quod etiam potū & urinam & menses trahit.

Multi corticem commanducatum vulneribus putant utilissimum: folia trita aspersa pedum tumori.

Humor è medulla castratae arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentemq; continet.

DE AQVA EX FLORIBVS TILIARVM distillata.

Hæc aqua quascunque maculas faciei abstergit, si inde lauetur facies,

A facies, ut autor est Hienonymus Herbarius. Facit ad tremorem cordis in potu sumpta.

Medetur morbo comitali, mane & uesperi duabus uncijis bibita.

Prodest ad Iliacam tali modo sumpta.

Vesperi oculis indita, inducit eis claritatem.

Tribus uncijis, mane ac uesperi pota, medetur calculo;

Eodem modo bibita conducit ad tumores, & quoscumque malos humores ex corpore educit.

DE TITHYMALO.

NOMENCLATVRAE.

Tithymalum.

Tithymalus.

Sprinckwurz.

Sprinck körner.

ANNOTATIO IN TITHYMALVM.

ITHYMALVM & Tithymalus penultima produccta, Meconion à quibusdam uocatur: nostrilactucam appellant caprinam marinamq;: aliqui lactariam, quia & Græci galactida nuncupare soleant, ut Hermolaus Barbarus testatur, lacte Tithymali inscripto corpore cum inaruerit, si cinis inspergatur, narrant apparere literas, & ita quidam adulteras alloqui maluere, quam codicillis, Vsus iam & in castra & obseffas urbes transiit. Tithymali genera numero septem apud Dioscor. sunt, Primus mas est, Characiasq; quasi uallaris dicitur, Secundus foemina, aut à myrti foliorum figura myrtites uocat,

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Tertius paralius, id est maritimus dicitur. Quartus helioscopos, id est solisequus. Quintus à Cupressi similitudine cyparissias. Sextus à ramorum copia, & quod ferè arborescit, denroides. Septimus à latitudine foliorum platyphyllos, id est latifolius dicitur.

DESCRIP TIO.

Tithymalus crescit in altitudinem radice crassa atq; aspera. In cacumine herbæ noduli ad rutæ formam pendent, & aliquanto maiores, in quibus semen est.

TEMPERAMENTVM.

Natura & uis ei est, quam omnes herbæ lactariæ possident, calefacere scilicet & desiccare in quarto gradu, qua facultate plus alijs pollet, Expellit fortiter superfluum Phlegma atq; Choleram.

Tithymali omnes è quarto calefacientium ordine sunt, acrimoniæ & ualidæ amaritudinis participes, ut Ægineta tradit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen quod in nodulis istis continetur, fortiter euacuat tam per superiora quam inferiora, similiter & lacteus eius liquor.

D Folijs in cacumine deflectis lacteus liquor in uitreum uasculum inde excipitur, qui tantam uim habet, ut integrum cutem possit erodere, & ita inflammare, ut aqua Solani alijsq; aquis refrigerantibus oporteat inflammationem sedare. Hic lacteus liquor durat duobus annis, quo non utilicet nisi Gummi Arabico aut Draganto admisto.

Esula atq; Laureola easdem cum Tithymalo vires possident.

Radix Tithymali aceto incocta, dentium erosorum dolores finit, ore inde colluto, pustulasq; oris sanat.

Lacteus liquor ex Tithymalo uehementiori est uirtute, citoque sanat cauos dentium, eroditq; gangrænam ex uulneribus.

Idem cum oleo mixtus depilat capillum, locumq; glabrum reddit, myrinicias, & uerrucas tollit, quæ ex superfluo Phlegmate exoriuntur.

Tollit quoq; minutas acutasq; pustulas glandulasq; inflammatas quæ intra cutem latentia, inter dum suppurare incipiunt, interdum que euanescent, si ex eo inungantur: pellit quoq; malam scabiem, hic liquor cum oleo illitus.

Discutit nigras malignasq; pustulas, quæ Carbunculo similes sunt,

Fistulas

A Fistulas idem funditus curat, instrumento si inspergatur, prædictos morbos sanant omnes lactariæ herbæ, & præterea lacteus inde liquor, præterea tithymalus eis viribus antecellit. Folia atque fructus Tithymali viribus non adeo pollut, ut laetens liquor, & precipue ad euacandum.

Folia, radix atque fructus in piscinam si coquuntur, quicunque pisces inde edunt, statim exanimati fluuit aut, ita ut manibus prehendit possint, nullamque noxam pisces inde accipiunt.

Potio si fiat ex Tithymalo & radice minoris Erythrae, paruisque utris passis, ipsisque simul in aqua in parum aceti admixtum sit decoctis & saccharo edulcatis, medetur febri quotidianæ, & tormentinibus intestinalibus. Tali modo medetur paralysi membrorum.

DE AQVA TITHYMALI.

A ieuno duabus uncij mani pota, quoscunque lumbricos est stomacho pellit.

Semen eius contusum & per quatuor dies in aceto maceratum, deinde in Balneo Mariæ distillatur.

Ea aqua si mane ac uesperi membra illinantur & fricentur, medetur paralysi.

De hac aqua supradicta in Cataputia plura scripta sunt.

DE TORMENTILLA.

NOMENCLATVRÆ.

Επίλαφυλλον.

Tomentilla.
Bistorta.

Tomentill.
Rotwurz.
Blütwurz.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN TORMENTILLAM.

TORMENTILLA est vulgaris & preciosa herba ad uarios effectus salutaris. Hanc Græci Heptaphylon, id est Septifoli-am dicunt. De hac herba etiā oritur disceptatio. Nam recentiores medici, ut clarissimus uir Ioannes Manardus, alijq; plures, putant Tormentillam esse uerā Pentaphylon, nihilq; referre quod septem habeat folia, quum tamen in alijs regionibus, utputa in Pannonia inueniatur quinq; folijs. Sunt ē contrario nonnulli qui eam censem esse genus Consolidæ, uocantq; eam Consolidam rubeam, propterea quod rubeam habet radicem: utcunque tamen sit, uidentur omnes effectus à Dioscor. attributi Pentaphyllo, conuenire cum illis quæ neotherici Tormentillæ tribuunt. Officinæ etiam Bistor-tam eam appellant.

DESCRIP TIO.

Tormentilla quinquefolio est similis, nisi quod septem habet fo-
lia, unde & Heptaphylon dicitur: floribus est luteis, cuius radix
est rubea & tortuosa, similis Galangæ.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat in tertio gradu. Est illimira in adstringen-
do facultas, omnisiq; ueneni magistra.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet confortandi conceptum in foeminis, si ex ea pri-
us in uino decocta, biberint.

Contra dissuriam datur mane & uesperi cum succo plantaginis.

Radix in aqua pluiali cocta si fuerit, & uapor inde ab inferiore
parte excipiatur, deinde puluis eius cum melle permistus, & empla-
stri modo uentri mulieris impositus, adiuuat conceptum.

Contra dysenteriam & quemuis fluxum alui, puluerem radicis
in uino rubro bibe, & præsentaneum erit remedium.

Eadem radix in puluerem contrita, & in uino sumpta, prodest
contra omne uenenum.

Contra febrem Tertianam ex hac radice & herba bibe.

Succus permistus cum oleo Chamomillino & inunctus, mitigat
dolorem articulorum.

Aqua Tormentillæ cum Tutia in puluerem contrita permista,
lippientibus oculis medetur, tutia tamen prius in aqua rosacea ablui-
ta erit.

Tormentilla in puluerem redacta, & cum aqua Acetosæ bibita,
medetur pesti.

Potio contra pestem. Accipe drachmam pulueris Tormentillæ,
Theriacæ semidrachmam, & cum aqua Acetosæ commisce, eique
qui peste corruptus est potui dato, Licebit quoq; drachmam Boli
armeni ad-

A Armeni addere, quo fiat remedium tanto fortius ad præseruandum cor à ueneno.

Omnia interiora membra ex hac radice confortantur atq; corroborantur, si quis ex ea bibat, uel uinum ex aqua eius misceat.

Nullaq; herba præstantior ad restringendum sanguinem ex náribus uel uulneribus fluentem, ad dysenteriam nimiumq; fluxum menstruorum cohibendum, si puluis in uino sumatur, & superligeat.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus uomitum Cholericum refrænat, si talis pastillus contusus pondere unius drachmæ in aqua Balsami potu detur.

Radix atq; ipsa herba in uino decocta, pellunt omne uenenum, similiter & pestem, expellunt autē per sudorem, si illud decoctum calidum in potu sumatur:

Ipsa etiam radix cum herba per noctem in uino macerata, & inde in Balneo Mariae destillata, preciosam & probatam præstat aquam contra prædictos morbos.

B Si quem frigus inuaserit, & ignoraret quodnam genus morbi inde esset oriturum, accipiat drachmā pulueris Tormentillæ, cum drachma Theriacæ permisti, & in prædicta aqua Tormentillæ sumpta, se in lectum componat, usq; dum sudare incipiat, talis homo ab omni uenenoso morbo, siue sit sudor Anglicus, siue febris, siue pestis, liberatur diuina ope, & hoc saepius ueraciter experientia est compertum, ut Hieronymus Bock docet.

T tormentilla etiam herba est uulneraria, & omnibus potionibus uulnernarijs accommodata, nam mundificat atq; sanat omnia putrida uulnera atq; ulcera in uino, uel aqua decocta, si inde lauentur.

Herba atq; radix simul contusa & imposita, dissoluunt & repellant quævis tubera & parotidas, discutunt strumas, sedant dolorem coxendicis, sanant quamvis manantem scabiem, & mariscas, & id genus alios affectus, præsertim si in aceto decocta imponant.

DE A Q V A T O R M E N T I L L A E.

Herba ipsa cum tota substantia concisa atque contusa à xv. die Augusti usq; ad viij. diem Septembris distillatur.

Aqua Tormentillæ mane pondere iij. unciarum à iejuno sumpta, prodest contra omne uenenum.

Contra pestem & insalubrem aërem est bonum præseruatuum, Pestis autem quando inuasit aliquem, statim uena incidenda est, ut decet, deinde hæc potio propinanda, hoc modo præparata: Accipe aquæ Tormentillæ iij. uncias, Theriacæ Venetæ drachmam, acetum sesqui unciam, que simul permista, ei tepida exhibeto, & in lectum collocato, eumq; sudare sinito, ac manus pedesq; cum aceto, ruta, absinthio, atq; sale confricato, postero die eam potionem iterum ei propinato, tum reualescat,

Eadem

DE HERBIS, CAETERISQVE

C Eadem aqua mane ac uesperi singulis uicibus ad tres uncias bibita, facit ad omnia ulcera in homine, fistit omnem alui fluxum, & præsertim dysenteriam.

Supradicto modo sumpta, refocillat corpus, confortat cerebrum, cor, stomachum, iecur, lienem, totumq; thoracem, si interdum uenum ex ea misceatur.

Medetur omnibus febribus eodem modo bibita, corroborat atq; confortat ex diurna egritudine reualescentes;

Conducit uulneribus bibita, atq; si ex ea lauentur, facit quoq; ad omnes affectus oculorum, singulis noctibus eis instillata, clarificat enim uisum.

Sanat fistulas & Cancrum, si sepius inde lauentur, & linteolis si imponatur.

DE TRIFOLIO.

NOMENCLATVRAE.

Τριφυλον.

Trifolium.

Klee.

Triblat.

Fleysch blüm.

Heymischer flee.

ANNOTATIO IN TRIFOLIVM;

T RIFOLIVM nomen suum apud Grecos & Latinos obtinuit à tribus folijs. Herba optima in prato trifolijs est, ut Hermolaus inquit,

A inquit, præfigia tempestatum habet: in horrescit enim & subrigitur contra eas. Sophocles Poëta uenenatum id existimat. Serpentes in trifolio nunquam spectantur. Brunsfelsius alijq; autores ultra septem genera trifoliorum enumerant, quæ omnia eiusmodi sunt, ut uel intuendo, uel palpando, hoc nomen Trifoliū meritò sibi uenidicent. Iuxta Vergilij Marcelli opinionem, duo sunt Trifoliū genera. Commune, & pratense, hoc omnibus notum, & acutioris folij: alterum quod Græci Oxytriphyllon dixerunt, & hoc menianthos & asphaltion uocari: factamq; illi primam appellationem, quòd flos suo se indicet, id enim ea uox significat. Secundam uero cum iam ab integra ætate dilabi cœperit, & bituminis odorem contraxerit, inuenisse. Communis & pratensis Trifoliū apud Dioscoridem tantum fit mentio, sub loto sylvestri, sed non describitur ab eo, propterea fortassis quòd admodum uulgaris & omnibus nota sit herba.

TEMPERAMENTVM.

Trifolium calefacit in primo gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

In aqua decoctum & bibitum, facit ad frigidum stomachum, & ad intestinorum termina.

B Decoctum illud morsui alicuius uenenati animalis linteolo impositum, tollit inde dolorem. Sylvestre Trifolium crescit in altitudinem, uirgis multis, semen minus habens quam commune & pratense. Illud semen multo calidius atq; efficacius est ipsa herba.

Contusum enim & inspersum exulcerato membro uirili, optimè auxiliatur. Hoc semen elixum & bibitum in principio hydroperis, statim auxilium præstat. Coctum hoc semen uaporeq; ab inferiore parte excepto, auxiliatur uulnæ obstructæ, eamq; expurgat. Pratensis Trifoliū semen & folia in aqua decocta, opitulantur ad apostemata mammillarū, dysenteriam, & aquam intercutem. Quicunque tertiana febre laborant, bibant ex semine & herba in uino decocta, hęc auxilium præstant.

Flores Trifoliū in uino cocti atq; bibiti, alba menstrua tollunt, calefaciuntq; stomachum. Omne Trifolium pratense in medicina habet uirtutem emolliendi tam intus quam foris, & flores matuiri cum semine magis probantur, ut Hieronymus Bock auctor est.

Flores Trifoliū cum semine in aqua mulsa, uel uino decocti, ac in potu sumpti, uel enemate per Clysteram infusi, emolliunt in intestinis glutinosos & induratos humores, curant exulcerationem & dolorem eorundem. Flores ijdem cum semine in aqua & oleo cocti & applicati, maturant duras glandulas atq; dura ulcera, habet ferè easdem uires quas semen foenogræci, uerum non adeo est in usu medicinæ. Contra paralysim & spasnum in spina dorsi, accipe

DE HERBIS, CAETERISQVE

C florum Trifolijs, & herbæ paralysis, singulorum Manipulum, siisque
in uino decoctis, spinam inde frica.

DE AQVA TRIFOLII.

Folia & flores in medio Maij distillationi adaptantur.

Aqua Trifolijs mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota,
medetur imbecillo stomacho, oris foetorem emendat, sedat alba fœ
minarum menstrua.

DE TRIFOLIO ACVTO.

NOMENCLATVRÆ.

Οξυτριφύλον.

Trifolium acutum.

Scharpff Klee.

ANNOTATIO IN TRIFOLIVM ACVTVM.

TRIFOLIVM acutum, nascitur in Sicilia plurimum, ut Scribonius Largus indicat. Est autem folijs in specie & numero similiis communi Trifolio, nisi quod huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte uelut aculei rem seminantis. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emitit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

DESCRIPATIO.

Trifolium hoc folijs est acutis, floribus purpureis, in pratis etiam nascens.

TEMPERAMENTVM.

Est natura calidum & siccum in primo gradu, & ad multa con
ducens, & praesertim semen.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

A Qui nullam habet ciborum appetentiam, hoc semen in uino decoctum, per tres ex ordine dies uesperi bibat, deinde drachmam Gingiberis contusi cum aceto bibat, etiam tribus uespertinis temporibus, & calide se uestimentis & stragulis operiat, usq; dum sudare incipiat, quicquid mali intra stomachum est, per sudorem expellitur.

DE TRIBVL O MARINO.

NOMENCLATVRAE.

Tribulus marinus. Meer Distelen.

ANNOTATIO IN TRIBVL V M.

TRIBVL VS marinus, ut Iacobus de Manlijs indicat, est qui fert quendam fructum ad similitudinem Castaneæ: & propter id multi uocant ipsum Castaneolum, Alij uocant Cicer imperiale, Hermolaus Barbarus & Ruellius, de hoc Tribulo ad hunc modum scribunt. Hippocrates genus Tribuli maritimū uocauit, idem cum terrestri, quod minus est aquatico, quod in fluminibus & stagnis nascitur, cuius nuces rura nostra castaneas aquatiles uocant. Siquidem cubitorum quinum & amplius in uado consurgit, ulneo super aquas extante folio, longo pediculo, capitulis sub aqua mersis, caule per summa crassiori, inferne graciliori, qui capillamentis quibusdam spicaceis fruticat, semine atro, duro, nucis ferè magnitudine, retusis aculeis aliquot cincto, cuius nucleo accolæ non secus atque castaneis uescantur, ex quo etiam in farinam molito per inopiam annoæ fiant panes.

DESCRIP TIO.

Tibuli marini sumuntur ad unguentum Agrippæ, quod in Phamacopolij extat, præterea etiam ad multa alia unguenta.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & exiccant in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus illorum maximè medetur hydropicis, uentre ex eo illito, præterea etiam alij tumoribus ex frigore exortis, si inde inungant.

Hos Tribulos introsumere non conuenit, sed foris adhibiti saubres sunt.

DE TVRBIT.

NOMENCLATVRAE.

Turbit. Ein weisse Wurzel in der Apotecken.

DE HERBIS, CÆTERISQVE

C

ANNOTATIO IN TVRBIT.

TVRBIT quidnam reuera apud Arabes & Pharmacopolas sit, nemo adhuc etiam ex doctissimis medicorum satis clare demonstrauit, nisi ex quadam suspitione. Actuarius inter Græcos autor grauissimus inquit Turbith à Barbaris uocatum esse radicem plantæ quæ à Græcis pityusa uocatur, & apud Dioscoridem inter lactarias herbas adnumeratur. Illud autem, ut Antonius Musa testatur, est Turbith Mesue, nam Serapionis & Auicennæ Turbith est Tripolium Dioscoridis. Apud hos duos autores Turbit equiuoce ponitur, apud alterum de planta habente lac, & folia ferulæ similia: apud alterū de planta carente lacte, & folium Istatidis simile gerenti. Tot difficultates & quidem inexplicabiles occurruunt medicis Iunioribus, Arabum autorum doctrinam sequentibus: ob eorundem autorum non modo à Græcis, sed etiam à se ipsis discordantiam, Manardus scribit, se à fide dignis audiuisse illud Turbith quod in officinis nunc passim uenditur, ex planta accipi, quæ folio myrti constat. Consultum igitur esset ab usu Turbith prorsus abstinere, quām ita temere medicinam incognitam usurpare.

DESCRIPTIO.

Turbith est radix folia habens ad nasturtij formam, caulem oblongum, floremq; qui ter quotidie mutato colore uidetur: mane enim albet, meridie purpurescit, uespere puniceo fit colore. Radix huius herbæ in medicinæ usu est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in tertio ordine. Lacteum liquorem p̄abet hæc herba, ut Esula & Tithymalus. Radix Turbith quo recentior fuerit, tanto magis efficax est, inueterata enim temperata est natura. In medicina non debet usurpari, nisi prius correcta fuerit hoc modo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Corticem radicis deradito usque dum albescat, deinde radicem confice cum puro oleo amygdalino, permisce ri autem debet ante q; quis ea utatur, cum Gingibere.

Ita sumpta pellit crassos humores, eosq; leniter per aluum euacuat. Turbit purgat stomachum, thoracemq; mundificat. Quicunq; singulis hebdomadibus unam harum radicum sumperit, non euadet leprosus, Quisquis uero ea utitur, à piscibus & carne suilla abstinebit. Turbit cum modico sacchari & Gingiberis sumptum, subuenit torminibus intestinorum, podagræ, & Chiragræ.

In puluerem redactum & melle temperatum, gangrenam in uulneribus consumit.

Sequuntur

A Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Lite.
ra V. incipientum.

DE VALERIANA.

NOMENCLATVRAE.

Φού.
Αγέια νάρδος.

Valeriana.

Herba Benedicta.

Phu.

Amantilla,

Nardus agrestis.

Baldrian.

Dennen marck.

Katzen wurtzel.

Wilder Nardus:

ANNOTATIO IN VALERIANAM.

VALERIANAM maior pars recentiorum medicorum Phu Dioscoridis esse interpretatur, nonnulli adhuc de ea ambigunt, propterea quod Valeriana multo minor est quam à Dioscoride suum Phu describitur, id alij contraria sic diluunt, dicentes regionis & influentiæ culpam esse, non rei ignorantiam. Ruellius scribit, Valerianam maiorem esse Phu Dioscoridis, quæ folio est olusatri: caule cubitali, interim maiore, leui, in purpurā candicante, cauo, geniculato: flore narcissi, sed ampliusculo, molli, in purpuram albicante, radice digitum minimum crassa, cæterum in obliquum uillosa: capillamentis iunci odorati, aut nigri ueratri modo fibrata, quibus color inest subflavus, odor iucundus, & nardi uim referens cum quadam odoris grauitate. Hieronymus Bock quoq; scribit, hanc esse ueram Valerianam, & raram esse inuentu, & non adeo uulgarem, eamque in hortis seri.

C Alteram Valerianam & uulgarem quę à Germanis uocatur **Karen**, **wurzel**/**Wendel wurzel**/**Denmark**/scribit esse Serpentariam, **Serpillum maius**, quod instar Serpilli serpat. Antonius Musa inquit, cui & **Cordus** assentitur, quod **uulgaris** illa Germanorum Valeriana, Dioscoridis Phu esse non potest, sed apud ipsos herba est **Theriackes Kraut dicta**, quasi Theriacaria, hanc pro Dioscoridis Phu sumere oportet, non eam quę ab ipsis **Baldrian** appellatur. Inter tot ambiguities herbarum, nulla alia relinquitur uia, ut Leoninus in quodam loco scribit, quām ut ad sensum iudicem confugiamus, ut si plantam uirentem habere possimus, eam ipsi discutamus.

DESCRIP TIO.

Valeriana crescit, ut Apium hortense, caule oblongo & alto, atq; concauo, in cacumine habente umbellam, floribus candidis rubore permixtis ad origani formam. Radix est candida, cum multis intra terram capillamentis. Nascitur in altis senticetis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in tertio ordine, & desiccat in principio secundi. Radix tantum in medicinæ usu est. Phu odorata est huius herbæ radix ut Galenus docet, Nardo uiribus similis, sed tamen ad pleraq; infirmior, urinam mouet plus quām aut Indica, aut Syriaca nardus.

VIRES AC IUVAMENTA.

D Radix Valerianæ elicit sudorem, si quis ex ea bibat, cietq; urinā. Hæc radix siccata durat tribus annis synceris uiribus, colligenda autem est in Augusto. Valeriana cum albo helleboro, & farina silaginea commista, necat mures. Cum semine foeniculi & Apij in uino elixa, ualde mouet urinā, ad lateris dolores efficax est, mens ciet. Antidotum contra uenenum & pestem. Quidam Valerianæ radicem cum foeniculo, aniso, & dulciradice decoquunt, contra tussim & difficilem anhelitum. Herba ipsa cum radice uiridis contusa & capitū applicata, pellit inde dolorem.

Vinum ex floribus uel radice Valerianæ coctum, oculis instillatum, eos clarificat, sanat alia uulnera atque ulcera, ut sunt mariscæ, autor est Hieronymus Bock.

DE AQVA VALERIANAE.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut radix, herba, & caulis cum tota substantia concisa, circa exitum Maij distillentur.

Aqua Valerianæ mane ac uesperi singulis uicibus iiii. uncij po ta, & linteolis imposita, ulcera, tumoresq; dolorem adferentes, & mariscas pellit, prodest etiam contra hemorrhoides, linteolis impo sita. Opitulatur eadem bibita, quibus os aliquod fractum est.

Item ruptis subuenit. Oculis applicata, clarificat eos.

Facit ad lumbricos puerorum, mane à ieunis quantum cochlear capit, bibita.

Eadem

Eadem in potu sumpta, prodest contra uenenum & pestilentialēm aērem, sanat recentia atq; antiqua uulnera, discutit ulcera atq;
spostemata in corpore, pellit dolorem coxendicis.

Claros reddit oculos bibita, tollit inde dolorem, prouocat sudorem: turbido uino infusa, illud reddit clarior atq; purius.

Pellit dolorem membrorum ex frigida intemperie proueniens, membris ex ea illitis.

DE AQVA EX RADICIBVS VALERIANAE.

Destillatio huius aquæ fit à xv. die Augusti, usq; ad viij. diem Septembris.

Hæc aqua bibita medetur ueneno, prodestq; contra uenenata animalia.

Medetur febri quotidianæ, ante accessionem vi. uncij̄s pota.

Auxiliatur contra dolorem laterum in potu sumpta, & illita, atque linteolis imposta.

Facit charos atq; concordes, ubi duo ex uno cyatho hāc aquam biberint.

DE VERBENA.

NOMENCLATVRÆ.

Περιστερών.

ΙεραΒετάριν.

Verbena.

Verbenaca.

Peristereon.

Columbina.

Crista Gallinacea.

Iſenkraut.

Iſenhart.

DE HERBIS, CAETERISQUE

ANNOTATIO IN VERBENAM.

CVERBENA à Græcis Peristereon dicitur, nomen ei inditum à columbis, qui in ea uersari plurimum gaudeant, ideo etiam à nonnullis Columbina dicitur. Romani etiam cristam gallinaceam eam appellant, quod folia illi serrata sint, qualis in ea aue crista-
tus apex ille est. Nobilissima herba Verbena est, quæ apud Roma-
nos in summo honore habebatur, ut Plinius lib. 25. cap. 9. scribit,
ut pote qua lustrabant domus & familiam, qua foeciales corona-
bantur, qua mensa Iouis ad sacrificium & epulas uerrebatur, qua
magi & fatidici uaticinabantur: magi circa hanc insaniunt. Hac per
uncos impetrare quæ uelint, febres abigere, amicitias conciliare,
nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut
ne Lūna aut Sol conspiciantur, fauis ante & melle terræ in piamen-
tum datis. Circumscripsam ferro, effodi sinistra manu, & in subli-
me tolli, siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. Aiu-
que si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, latiores conuictus
fieri. Adeo Verbenam in ueneratione habebant, ut hierobotane,
id est sacra herba appellaretur, imò herbas omnes, quæ ad lustratio-
nem ualebant, aut magiam, aut quodcunq; aliud simile facinus, per
excellentiam, Verbenacas appellabant. Mulieres Italicae, ut Anto-
nius Musa indicat, in festo nativitatis diuī Ioannis Baptistæ, & as-
sumptionis Mariæ, hac herba se coronant & cingunt: putantes eo
Danno à capitis & dorsi dolore liberas futuras, qui mos ab antiquita-
te acceptus est. Dioscorides duo eius facit genera, rectum & supi-
num. Plinius marem & foeminam: mari catiles reddendo plures &
tenues, itemque cubitales & angulosos, demum quæcunq; Diosco-
rides supinæ, nisi quod rariora mari folia quam foeminæ adiicit.
Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus tradunt, utrum
que genus in planis aquosis nascitur, quoniam utraq; eosdem esse
etius habeat.

DESCRIPTIO.

Verbenæ duo sunt genera; Altera floribus est albis, altera uero
ceruleis, utraq; habet folia albescens, ad Coriandri foliorum fi-
guram incisuris diuisa, caulem cubitalem, radicemq; gracilem &
candidam, gaudet antiquis areis & coemiterijs.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; uirtutem habet exiccandi, & uulnera consolidandi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Prodest utraq; ad humida manantiaq; uulnera, atcq; ad inuetera-
ta ulcera.

Radix

A

Radix in uino pota, auxiliatur morbo regio.

Itidem pota, medetur suspriosis.

Verbena contusa atq; emplastri modo uulneribus imposita, ea cito exiccat & sanat.

Succus eius in uino sumptus, tollit uenenum ē corpore.

Vinum in quo radix & folia fuerint macerata, bibitum, medetur febri tertianæ.

Si drachma foliorum uino indita per quatuor dies reponatur, & postea os inde colluatur, sanat ulcera oris.

Quicunq; laborat febre tertiana, sumat tres radices Verbenæ, totidemq; folia, eaque simul in uino per noctem macerata, febrem illam breui repellunt, si prius quam frigus senserit ægrotus, uinum illud biberit.

Ad eundem modum Quartana febre laborans accipiat iij. radices totidemq; folia.

Verbena in aqua decocta, mundificat foeminis uuluam, mouetq; menstrua, decoctum illud sibibant.

Semen eius cum succo foeniculi temperatum, & oculis instillatum, eos clarificat.

Medetur Verbena iocineri, tumidoq; lieni, & uitato pulmoni.

B

Cum radice contusa, & in potu sumpta, medetur calculo.

Idem præstat radix in puluerem redacta, & in uino pota.

Folia in aceto macerata atq; sacris ignibus imposita, refrigerant.

Ipsa tota herba, ut Dioscorides inquit, cum uino tonsillarum cristas erumpit, & oris depascentia ulcera gargarissata compescit.

Fertur triclinijs inspersum Verbenacæ dilutum, lætiiores coniuuas facere.

Vulnera glutinat, & uetera ex melle ad cicatricem perducit.

Verbenaca folijs decocta ad tertias, uel radix eius ē mulso calido, calculos ejicit.

Ad calculos quidam Verbenacam, millefolium, betonicam & quis portionibus pro singulari remedio bibere suadent.

Cum plantagine digitorum uitjs omnibus, & priuatim pterigis medetur.

Comitiales ex uino pota sanat. Ex axungia trita pernionibus prodest. Clavos pedum extrahit ex uino.

Podagræ rubenti, hoc est calidæ, medetur illita, aut si pedes macerentur in eius decocto.

Fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidiás, hydropticos sanat.

REME.

DE HERBIS, CAETERISQUE
REMEDIA VERBENACEAE EX APULEIO.

Ad strumas & parotidas.

Herba Verbenaca tusa & imposita, mirificè sanat.

Ad eos qui induratas uenas habent, & cibos
non recipiunt.

Herbae Verbenacæ succus datur bibere, sed cocta postea misce-
tur cum uino & melle, & aqua, & statim sanat.

Ad hepatis dolorem.

Herba Verbenaca solsticio lecta, in puluerem redacta, robusto
dabis cochlearia quinq; ex uino quam optimo cyathis tribus potui
sumpta, mirè proficere creditur. Cæteris pro cuiuscq; uiribus sic
dabis.

Ad Calculosos,

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incre-
dibiliter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quic-
quid esset, quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad capitis dolorem.

Herba Verbenacæ corona facta, & capiti imposta, dolorem ca-
pitis tollit.

Ad morsum rabidi canis.

D Herbam Verbenacam in uulnus adponito, tritici quoq; grana in
tegra indita uulneri, donec humore remollita expleant: iam tumi-
das proiecito illas gallinæ, si non appetit, simili modo alia grana
coniecito, si sic edere cœperint, periculi sublati signum erit.

Ad uulnera recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

DE A Q V A V E R B E N A E.

Verbena mas cum tota substantia, concisa circa festum S. Ioan-
nis destillationi adparatur.

Aqua Verbenæ mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncij
per sex uel octo dies pota, discutit morbum regium, medetur uene-
no, Prodest contra tertianam & quartanam febrem, expellit lum-
bricos alui, quolibet matutino tempore à iejuno sumpta.

Tali modo pota, facit ad angustum pectus, difficultatemq; spi-
randi, ad ulcera pulmonis & tabem, confortat iecur, bonum reddit
colorēm.

Auxiliatur quoq; bibita doloribus stomachi, oppilationibus ie-
cinoris atq; lienis, doloribusq; lumborum & uescæ.

Facit ad obstructionem intestinorum, stomachi atq; alui.
Expurgat

A Expurgat renes atq; ueſicam, calculumq; in eis comminuit.
Prodest contra pustulas interiores corporis, subuenit mening-
tibus ſanguinem, & iuuenit oculorum torminibus.

Preciosa eſt aqua contra dolores & iictus capitis, ſæpius capiti il-
lita, & lineis pannis imposta, facit ad diuturnos morbos, quorum
ignoratur cauſa.

Opitulatur contra omnem caliginem oculorum, eorumq; ulce-
ra, confortat debilem uifum, reducit ei claritatem, quotidie ſemel
atq; iterum oculis indita, uel circumlita.

Medetur ficiſ, doloribusq; ſtomachi, iecoris atq; lienis, inuncta
atq; linteolis imposta.

Prodest quoq; contra exulcerationem locorum muliebrium, fi
inde mane atq; uesperi abluantur, & linteolum in ea intinctum ap-
plicetur.

DE VERMICVLARI.

NOMENCLATVRÆ.

Αιζων η μικρος.

Vermicularis.

Aizoon minus.

Sedum minus.

Crassula minor.

Mauer Pfeffer.

Kagentreublin.

Blat lose.

ANNOTATIO IN VERMICVLAREM.

VERMICVLARIS uulgò dicitur, ut Hermolaus Barbarus in-
dicat, Aizoon minus, ſic autem dicta eſt à ſimilitudine foliorum
que rotunda ſunt, & figuræ ovalis, ut uermiculos putet. Chryſo-
les ſiuē tritales uocatur à quibusdam, quia ter floreat. Nascitur au-

tem in

DE HERBIS, CAETERISQVE

C tem in muris parietinisq; & tegulis. Fruticosa est à radice & fursum usq; ad cacumen, folijs angustis, succosis, radice inutili. Huius minoris Aizoi adhuc aliud genus est, folia minora & ramulos multos habens: quod si gustaueris calidissimum est, & linguam uehementer urit, ut Ruellius, & Antonius Musa testantur. Itaque falsò pro Aizoo, hoc sumi uidetur, quum uires habeat penitus oppositas. Latini illecebram uocant. Hermolaus andrachnen agriam appellat, id est portulacam sylvestrem.

DESCRIP TIO.

Vermicularis est rotunda & crassa herba, in summo flores habens ad Valerianæ figuram, caulem habet crassum & rubrum, radicemq; nodosam. Hęc herba duorum generum est, Altera est maior, altera uero minor, Maior folijs est lentis & pinguibus, & per ambitum hirsutis.

TEMPERAMENTVM.

Natura autem refrigerat, & maximè medetur ambustis. Habet eandem facultatem refrigerandi, quam habet Aizoon maius. Refrigerat in tertio gradu, & parum exiccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Succus huius herbae ad multa conducibilis est, que inflammant, priuatim autem sanat morbum, qui infantibus ualde periculosus, adeo ut cutis sub axillis, & inter pedes atteratur, ad hoc folia contundi debent, oleoq; rosaceo, laridoq; ex maiale admisto, & deinde per linteolum exprimi, succusq; iste in uino albo bonoq; decoquendus erit, & admiscendus mastix, olibanū, singulorum drachmam: hoc pueris illitum, absq; dubio opem præstat.

Medetur herysipelati, ardentibus pustulis & ambustis imposita. Sedat podagram cum polygono imposita.

DE AQVA VERMICULARIS.

Circa finem Maij destillationi adparatur.

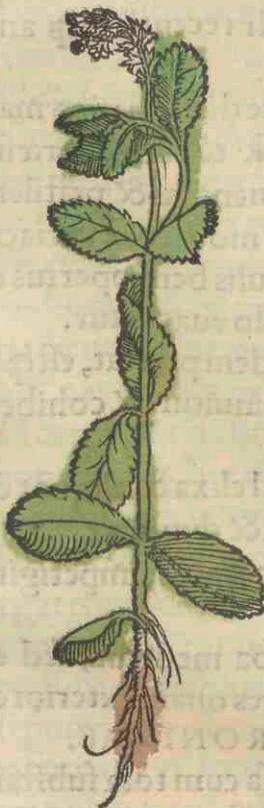
Hęc aqua fortiter refrigerat omnia calida apostemata, & ulceratum interiora quam exteriora corporis, madefactis linteolis imposta.

Aqua Vermicularis necat phagadænam, (quem uermen digiti, uulgo uocant,) & in quoque corporis loco fuerit, linteolis imposta.

Hęc aqua in potu non est sumenda, sed foris calidis tumoribus, & apostematibus cum stupa cannabina est imponenda, & est bonum repercussuum.

DE VE-

A DE VETONICA SEV VERONICA.

NOMENCLATVRÆ.

Vetonica.

Herba tunici.

Veronica.

Ehren preis.

Heydnisch wunt fraut.

Gründt heyl.

B

ANNOTATIO IN VETONICAM.

ERONICA uulgò ab Herbarijs dicitur, herba quæ passim in sylvis sub quercubus crescit, & fermè Chamedryos formam representat. Hieronymus Bock putat quòd propriè Vetonica dici debeat, quia ferè Betonicæ naturam atq; uirtutem obtineat, scribitq; eam apud Dioscoridem esse Teucrion, & profectò meo iudicio, rectè diuinauit, nam descrip̄tio & uires maximè quadrant, easdem enim uires quas Recentiores tribuunt Veronicæ, Dioscorides etiam Teucrio tribuit. Nobilis Herbarius Hieronymus Brunsuicensis scribit, hanc herbam Veronicam dici, à quadam rege Gallorum, qui eius succo à lepra fuit sanatus. Nonnulli Doctores medici eam herbam Tunici appellarunt, quum uerum eius nomen apud Dioscoridem aliosq; antiquos medicos inuenire non potuerint. A Germanis Ehren preis dicitur, quòd ob eius præstantiam & uirtutem, in summo honore habenda sit. Gründt heyl quoq; uocatur, quia recentia sanat uulnera.

DESCRIPTIO.

Veronica tenera est herba, nascens locis incultis. Est herba admodum nobilis, atq; ad multas res conducibilis, fortiter restituit iecur putrefactum: reddit alacres, audaces, benevolos, animosos & securos.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C

VIRES AC IVVAMENTA.

Magnam habet uirtutem sanandi recentia atq; antiqua ulcera,
si liquor expressus imponatur.

Veronica per unam noctem atque diem in uino macerata, atque
ita distillata, ut Hieronymus Bock testatur, præsentaneum &
probatum est remedium contra uenenosas & pestilentiales febres,
si inde tres uel quatuor unciae cum modico Theriacæ temperatæ
bibantur, & deinde ægrotus stragulis benè opertus quiescat, tum
uenenum è corde pellitur, & sudando euacuatur.

Si cum uino decoctum inde fiat, idem prestat, estq; preciosa her-
ba ad uitiatum lienem, qui ex ea minuitur & cohibetur, si per ali-
quot ex ordine dies inde bibatur.

Herba ipsa cum aceto contusa, uel elixa & aliquot diebus indura-
to lieni imposita, dissoluit duriciem, & diminuit.

Succus per se uel cū alumine temperatus, impetiginem, & aliam
quancunq; scabiem curat:

Non solum hominibus hæc herba medetur, sed etiam pecori-
bus, ad multos affectus tam interiores quam exterores conducens.

DE AQVA VERONICÆ.

D Circa principium Iunij herba ipsa cum tota substantia ad destil-
lationem apparatur, uerum melius est, ut prius per unam noctem
& diem in uino maceretur, ac deinde in Balneo Mariæ distilletur,
tum decem annos durabit.

Hæc aqua duabus uncis mane à iejuno sumpta: uel si spongia
in ea intincta in pastillo, hoc est sphærula ex odoribus confecta ge-
stetur, & naribus saepius admoueatur, à peste præseruat.

Manus quoq; & caput, frons ac tempora inde illinuntur; pro-
dest contra quemuis malum odorem.

Qui peste corripitur, prius incidat uenam, deinde accipiat Se-
squiunciam huius herbæ in puluerem contritæ, & cum tribus un-
cis huius aquæ temperatam bibat, & deinde sudet, tum curatur.

Ad recentia uulnera, per diem bis ex hac aqua bibes, & singulis
uicibus ad iiii. uncias, tum ex uulneribus instar olei sudando ema-
nat. uulnera etiam hac aqua mane ac uesperi sunt abluenda, præ-
terea linteolis est imponenda, ita mirum in modum uulnera & ma-
la ulcera curat.

Vncia uitrioli in puluerem contrita & in una libra huius aquæ
liquata, pellit impetiginem, uitiliginem, & unā quamuis malignam
scabiem & cutis defœdationem ex uitiosis humoribus procreatam.
Quo hæc aqua fuerit antiquior, eo melior est.

Linteolis aranearum iictibus uel uenenatorum morsibus imposi-
ta, uel illita, sanat & tumorem repellit.

Bibit

A Bibita atq; gargarissata mane ac uesperi singulis uicibus circiter tres uncias, statim tumorem gutturis pellit.

Aluminis semi libra in libra aquæ, huius herbæ resoluta, & calefacta, pellit tineas è panno inde madefacto & loto.

Mane atq; uesperi singulis uicibus duabus uncijis pota, absunit & purificat malum sanguinem, facit ad uagantem calorem, aperit meatus per sex hebdomadas matutinis temporibus singulis uicibus iij. uncijis pota, emacrat hominem, corroborat iecur, & absunit superfluos malos humores. Mane ac uesperi singulis uicibus duabus uncijis pota, pellit uertiginem capitis.

Ita sumpta & capiti illita præcipue prodest ad memoriam confortandam, ad caput & cerebrum corroborandum, inducit lingue facilitatem, sanguinemq; purificat.

Tribus uncijis à iejuno sumpta cum temperata fuerit cum drachma pulueris facti ex interiore cortice plantæ quæ uocatur Chamæpithys, expurgat thoracem, & facit rejcere sputum.

Aqua Veronicæ mane ac uesperi sumpta, maximè auxiliatur pulmoni & iecinori, si intrinsecus putrefiant, & usq; ad guttur ascendunt, etiam si putrefacta fuerint usq; ad auellanæ magnitudinem, tamen iterum sanitati restituuntur.

B Eadem cum puluere ex herba ipsa contrita in potu sumpta, discutit fellis suffusionem, leniter cit urinam, fœminas prepingues atq; steriles reddit macras atq; fœcundas.

Quatuor uncijis pota, pro necessitate elicit sudorem.

DE VIBICE.

NOMENCLATVRAE.

Σεμυδα.

Betula. Vibex.

Birckbaum. Birck.

ANNOTATIO IN VIBICEM.

IBEX uulgò dititur arbor quam Plinius alijque Latini autores Betulam appellant. A Græcis Semyda dicitur, ut Ruellius scribit. Est autem folio fagino, præterquam paulo angustius est, truncò enodi, cortice uersicolore, materie leui atque candidissima, uirgultorum eximia tenuitate. Cortex ignem facillimè concipit: ideo rura lucernarum uice succendunt, reddit fragrans pingue quoddam & oleosum. Hæc ut olim Romanorum magistratum fascibus minax, sic & hodie uirgeis pedagogorum sceptris pueros terret,

DE HERBIS, CAETERISQVE

DESCRIP TIO.

C Betula foris candido est cortice, nullumq; producit fructum, habet autem multa uirgulta atq; ramos.

TE M PER A M E N T V M.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine,

V I R E S A C T U V V A M E N T A.

Folia eius in aqua decocta exiccat manantia ulcera, si inde lauentur. Si pedes manantes subfumigentur ex cortice eius combusto, ualde desiccantur. Cortex Betulæ in puluerem contritus, & putridis uulneribus inspersus, erodit gangrænam. Suffitus ex cor tice eius factus, pellit malum & pestilentem aërem.

D E A Q V A E X F O L I I S B E T U L A E D I S T I L L A T A.

Folia eius nuperrimè nata, concisa atq; contusa in medio Maij distillantur.

Ea aqua mane atq; uesperi singulis uicibus pondere iiiij. unciam pota, facit ad lithiasim lumborum. Prodest ad refrigerandum calida ulcera, & præsertim quæ in membro uirili fuerint, si linteolis imponatur.

D E A Q V A E X S V C C O E I V S D I S T I L L A T A.

Succus hoc modo colligendus est: In maio cauum in Betula terebrato, & subter ponito uitreum uasculum, tum liquor inde extil lat, quem in Balneo Mariæ distillato.

D

Ea aqua prodest ad omnia uulnera si inde lauentur, sanat atq; exiccat aperta ulcera, si linteolis imponatur.

DE VINCA PERVINCA.

N O M E N C L A T V R A E.

Χαμαιδάφνη.

Αλεξανδρεια.

Δερβίτις.

Chamædaphne.

Alexandria.

Laureola.

Vinca peruviana.

Daphnitis.

Ingrien.

Singrum.

Berwincken.

ANNO.

ANNOTATIO IN VINCAM PERVINCAM.

A **V**INCA peruinca ab Herbarijs Latine dicitur herba quæ apud Dioscoridem Chamædaphne appellatur, ut ferè maior pars medicorum testatur. Magna uero hic inter medicos exorta est contentio, propterea quod Chamædaphne, ut Hermolaus indicat, longe diuersa est ab ea quæ Vinca peruinca dicitur, quod in cubita lem assurgit altitudinem, ut Dioscor. tradit, ut Plinius ipse confirmat, acinis rubris, qui folijs promiscui pendent. Vinca uero peruinca topiaria est herba, uirens in modum lineæ, folijs geniculatim circumdata; ueteribus inopiam florum supplere solita, quæ non attollitur, sed humi serpit, & se in modum funiculi porrigit, uicina quæque uinciens, unde nomen, flore in purpuram coeruleo. Sed ad tollendam eam controuersiam & ambiguitatem, sciendum est utrāq; dici Chamædaphnen, sed non idem esse genus, quum alioqui & medicinæ prorsus uariant, ut Hermolaus Barbarus, & Ottho Brunsfelsius tradunt. Olim defunctæ uirgines ad sepulturam peruinca coronatæ efferebantur. Potest hæc herba omnem hyemis iniuriam tolerare, quo tempore & perpetuo uirere conspicitur, unde à Germanis *Ingruēt* appellata est.

DESCRIPTIO.

B **V**inca peruinca tam hyeme quam æstate uiret, folia instar buxi habens, nascitur locis opacis, in hortis & propè muros. Colligi autem debet à xv. die Augusti usq; ad viij. diem Septembris, & siccari in aëre.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IUVAMENTA.

Virtutem habet expellendi malos humores ex frigida intemperie prouenientes, si in uino cocta bibatur.

Vinca peruinca siccata atq; in puluerem redacta, si pondere unus drachmæ in uino sumatur, per aliquot ex ordine dies, aquam intercutem per urinam educit.

Ardente cinere obruta, & deinde uino conspersa, atque tumoris imposita, ipsum exiccat.

Succus eius auribus instillatus, exiccat ulcera, atq; dolorem mitigat.

Linteolum in succo eius madefactum atq; impositum, calefacit frigidum stomachum atq; locos muliebres, pessus in eodem succo intinctus atq; mulierum pudendis subditus, prouocat menstrua.

Herba ipsa in uino decocta & pota, sedat tormenta intestinorum, euacuat omnes uiscosos humores ex iecore atque uesica, expurgat renes.

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Si quis habuerit uinum turbidum, quodq; colorem amisit, accipiat tantum huius herbæ, quantum pro quantitate & copia uini sufficit, & uasi indat, & deinde ipsum uas operiat usq; ad quatuordecim dies, tunc illud uinum breui sit purum atq; clarum, recuperatq; suum colorem: melius tamen est, ut uinum prius in aliud uas diffundatur. Hoc ipsa experientia comprobatum ste, ut scribit Hieronymus Bock.

DE AQVA VINCAE PERVINCAE.

Optimum tempus distillationis eius est, circa finem Maij.

Hæc aqua mane atq; uesperi singulis uicibus, pondere trium unciarum sumpta, conducta locis muliebris refrigeratis, medetur q; illis qui frigidum habent stomachum; idem præstat, si linteolis imponatur.

DE VIOLA.

NOMENCLATVRAE.

Ιόν μελανη.
Δασυπόδιον.

Viola.

Viola nigra.

Viola purpurea.

Muraria Viola.

Violen.

ANNOTATIO IN VIOLAM.

D **V**IOL A nota uulgò, & ubiq; inuentu facilis, ad murorum enim radices & umbrosis locis frequens, & speciosa nascitur, prima aut cū primis, aduentum ueris mortalibus nuncians. Violam aut dictam Ion Græci putant, quod cum Io ni uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoq; Violam quasi uitulam mutatione Græca uideri possunt appellasse. Græci duo nomina habent quibus Violam significant, ιόν unum est, quo omnes Violas intelligunt, Aliud est, λευκόν, quo proprie albæ Violæ significantur: id enim Græca dictio sonare uidetur, sed tamen ad alias Violas etiam referatur. Quatuor uiolarum sunt species, ut Dioscorides indicat. Est enim Viola alba, lutea, coerulea, & purpurea, quod purpureo colore adeo tincta sit, ut nigrescere uideatur. Hæc uulgaris est Viola, & à Germanis Braun/oder Purpur Violen dicitur. Alij Violam Mariam eam appellant. A Dioscoride quoq; Muraria Viola dicitur; Violaria à Varrone dicuntur, loca uiolis & floribus consita.

DE.

A

DESCRIPTIO.

Viola est parua ac orbiculata coma, in cacumine florem habens purpureum, Radicem autem sub terra habet numerosam; quando autem deflorere incipit, acquirit iuxta radicem semen candidum ac granulosum.

TEMPERAMENTVM.

Violæ frigidæ sunt in primo gradu, & humidæ in fine secundi. Colligi debent Violæ in Martio, & siccari in aëre. Sunt autem trium generum: candidæ, nigræ, & luteæ, quæ easdem in medicina uires obtinent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores inflationem stomachi tollunt.

Decoctum ex floribus utiliter gargarissatur contra anginam.

Succus ex herba, pellit omnem tumorem ex calida causa exortum. Semen uiolarum pondere duarum drachmarum in uino sumptum, menses mulierum trahit.

Radix in uino elixa, ac lieni inflato imposta, repellit tumorem, & ipsum desiccatur.

Tali modo & podagræ medetur, emplasti modo imposta.

B Albæ Violæ decoctæ, ac uentri foeminarum imposta, foetum mortuum extrahuut, uuluæ tumores sedant. Si ab inferiori parte fomentum inde fiat, mundificant uuluam, mouentq; menstrua.

Violæ dolores capitis ex calida intemperie prouenientes sedant, conciliant somnum, leniunt pectus & guttur, conferunt uuulæ & anginæ. Syrupus autem uiolarum præcipue hæc præstat.

Crapulam & grauedines capitis impositis coronis, olfactuue discutiunt. Radices cum aceto elixæ & potæ, tum etiam illitæ lie nem reprimunt, & podagricos iuuant. Herba ipsa cum radice in aqua contusa, medetur tuffientibus pueris.

Oleum Violarum ad multa est salutare. In primis autem auribus instillatum, affectus earum discutit, tollit quoq; capitis dolorem, si illinatur. Idem uentri illitum, pellit lumbricos, si semen lumbricorum admistum fuerit. Syrupus Violarum hoc modo conficitur: Accipe tres manipulos florum uiolarum, eosq; in aqua decoctos, at que percolatos saccharo edulcato, Talis Syrupus prodest contra febriles calores, subducit aluum, medetur calido iecinori.

Violæ aluum leniunt, educunt Choleram, conferunt inflammationibus, sedant sitim, dissipant icteritiam, uarijs modis usurpatæ.

Aiunt Violam purpuream anginis & comitialibus auxiliari, maximè pueris in aqua potam.

DE A Q V A VIOLARVM.

Violæ coeruleæ uel purpureæ in Balneo Mariæ distillantur in Martio.

Dd iiii

DE HERBIS, CAETERISQUE

c Aqua uiolarum in potu sumpta, uel si potus ex ea misceatur, facit ad calorem pestis, emollit ac lenit aluum, refrigerat cor atque iecur, sedat sitim, prodest estuantis stomacho, facit bibita ad calidam & sicciam tussim.

Eadem pota mundificat locos muliebres, & rumpit ulcera eorum, sedat dolorem lienis, facit ad puncturam cordis, & febres ardentes aliosque calores malos, necat lumbricos ventris. Sanat pulmonarios qui Phthisi laborant si bibatur. Medetur morbo comitali, & praecipue in pueris. Prodest pectori & spiriosis, corroborat aluum atque intestina, expurgat renes, tollit alui tormenta.

Bibita ab illo cui craneum ita est contusum ut obmutescat, is loquela recuperat. Medetur podagre, tollit dolorem oculorum, & restringit fluxum eorum ex calida causa prouenientem, linteolis applicata & circumlita. Capiti illita Phreneticis medetur, & illis qui mentis impotes facti sunt ex nimio foetore.

Curat eadem rimas sedis, & discutit fucus. Pellit susurrum & tintinnit aurium, instillata uel superimposita, uel si ex ea aures laetatur.

Restituit uisum, oculis indita.

Prodest contra malas & putridas gingiuas, & dolorem dentium, ore inde colluto.

d Facit ad omnes calores, tam interiores quam exteriores in quacunque parte corporis fuerint, linteolis imposta, ipsos enim refrigerat & extinguit.

DE VITE.

NOMENCLATVRAE.

Αμπελός οινόφρος.

Vitis,

Vitis uinifera.

Weinreb.

Wein stock.

ANNO.

A ANNOTATIO IN VITEM.

VITIS à uino dicta est, quòd ferat uinum, uel ut Varro inquit, Vitis, eo quòd inuitet ad uias percipiendas, dicta primò uideatur. Vitem Græci ampelon œnophoron, id est uitem uiniferam appellant. Nascitur autem, ut Plinius inquit, passim, & in alto propinquā litorī. Durare Vitem ad infinitum restibili fecunditate perhibent, culturae quodam genere. Vites magnitudine inter arbores numerantur. Siquidem in magnam altitudinem exēunt, ita ut sæpe domorum tecta scandant, nec est ligno ulli aeternior natura: nimis propemodū luxuriarent, nisi tonsura annua coēcerentur, qua uis earum omnis euocatur in palmites, deprimiturq; in propagines, succi tantum gratia pluribus modis ad soli ingenia cælique mores. Vitis pergulana Columellæ dicitur, quæ in hortis serit magis ad uoluptatem, quam ad prouentum, & in pergulas, siue rectas siue camerarias attollitur, ut eas uestiat: adiuta tamen pedamentis salignis infornicatis, & topiario interdum opere fabrefactis, umbra opercula subdialibus ambulationibus præbet. Vitis genera perse, qui superuacuum est, quoniam totidem adfirmantur esse quot agri, ut Plinius inquit. Est & sylvestris uitis, quæ labrusca à Latinis dicitur. Vitium genera, ut Theophrastus inquit, magnitudine, colore, saporibus, acinisq; multiplicantur & differunt. Nam purpureo nitent colore, fulgent roseo, nitentq; uiridi candidæ, nigræq; sed uulgares. Tument mammarum modo Bumasti. Quædam prælongis dactyli porriguntur acinis.

B DESCRIPTIO.

Vitis satiuia duorum generum est. Altera enim est candida, altera uero nigra uel rubra. Sylvestris longo est stipite & lignoso acuto, fructū racemosum habet, qui maturescens rubro est colore;

TEMPERAMENTVM.

Folia uitis refrigerandi & astringendi uim habent, ut testatur Dioscorides.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix uitis decocta & cum semine uicig, & feno græci permista, mundificat impuram & lepra infectam cutem, si inde abluatur.

Accipe foliorum Vitis, ebuli, atq; mellis æquale pondus, quibus simul permistis, & in mortario contusis, deinde succum per linteum exprime, quo si oculos inungas, eos exiccat, ac uisum emendat.

Obmutescens sumat succum foliorum uitis atq; bono aceto indat, si inde biberit loquaciam recuperat.

In difficultate partus. Mulier accipiet folia Vitis eaq; contunder, succumq; inde exprimet ac bibet. Vel folia ipsa in uino decoquat, quod in potu sumptum facilitatem pariendi inducit.

Radix

DE HERBIS, CAETERIS QVE

C Radix in uino cocta atq; calidis apostematibus imposita, ea e-
mollit, pulsq; ipsum educit.

Ex cinere uitis si fiat lixuum corpusq; ex eo lauetur, nitidam ac
puram reddit cutem, ulceraq; discutit, hominemq; præseruat à ma-
ligna scabie.

Lachrima uitium tollit rubras corporis maculas, faciei inducit
bonum colorem, si nouem ex ordine dies inde abluatur.

Eadem tollit verrucas, si aqua illa quæ super folijs quercuum con-
tinetur admista fuerit, sæpiusq; inde lauentur.

Vitium lachrima cum uino sumpta, calculos pellit, uisum acuit,
oculorum lippitudinem tollit, uenenatorum morsibus subuenit, ue-
neremq; siccatur. Glabrescunt quæ continue addito oleo ea inungun-
tur, præstatq; id præcipue qui ex palmitibus exudat, aquosus hu-
mor.

Succus ex folijs candidæ uitis, ex ulceratis intestinis succurrit, in
potu sumptus uel foris aluo illitus. Prodest quoq; sanguinem excre-
antibus.

Cinis uitis cum aceto temperatus & mariscis impositus, eas citò
sanat. Idem cum oleo rosaceo atq; oleo rutæ, & aceto permista,
medetur calidis apostematibus, dysenteriæ, atq; lieni, si imponat.

D Succus qui ex uuis immaturis & acerbis exprimitur multas uires
obtinet. Is hoc modo conficitur: Vuas acerbas per tres uel qua-
tuor dies insolato ut marcescant, deinde uinum inde exprimito,
illudq; linteolo opertum reseruato: uocatur autem à medicis qui-
busdam Agresta, Dioscorides lib. 5. cap. 5. id uocat Omphacion.

Virtus eius uini est natura adstringere & corroborare, & poti-
simū corroborat stomachum, conducitq; ijs qui male concoquunt.

Hoc uinum inueteratum efficacius quam recens est, facit cibo-
rum appetentiam, præcipueq; salubre est Diarrhoea alijsq; alui flu-
ctionibus laborantibus.

Vinum ex candidis uitibus calefacit in secundo ordine: quod au-
tem multum inueterauit, calefacit in tertio ordine. Mustum autem
ex iisdem uitibus in primo ordine calefacit.

Album uinum inueteratum tenue est, bonum creat sanguinem,
cietq; urinam. Verum si nimium bibatur, debilitat caput, nocetque
stomacho.

Hoc uinum moderate sumptum tam à iunioribus quam adultis
multis uiribus pollet, confortat enim naturam hominis atq; totum
corpus, concoctionemq; adiuuat, & cerebrum confortat, sensusq;
bonos reddit.

Rubrum uinum natura adstringit, & præcipue quod nigricans
est. Tale autem uinum crassos procreat humores, stomachoque
magis

A magis noxiū est, si nimium sumatur, quām album. Contra dy-
senteriam aliosq; alui fluxus sumi potest, ea de causa, quia fluxum
cohībet atq; sistit. Nihil melius ad confortandum uires corporis,
quām bonum & natuū uinum, quod tenuē, purum atq; uetus est,
quodq; salubrī tempore natum est.

DE AQVA VITIS.

Colligitur ea aqua in uitreo uasculo, circa principiū Aprilis,
quando uites putantur, & destillatur in Balneo Mariæ, ac deinde
per 40. dies insolatur.

Ea aqua bibita, atq; uinum si inde misceatur, mentem atq; sensus
exacuit.

Prodest contra quamvis scabiem, si inde lauetur, puram nitidam
que reddit faciem, pustulas, lentiginesq; faciei discutit.

Verrucas atq; clauos repellit.

Facit ad impetigines, uiliges, & heryspelata, si ex ea abluan-
tur, & per diem bis ac ter linteolis imponatur.

DE AQVA FOLIORVM VITIS.

Folia ex optimis uitibus, quæ in locis editis atq; apricis nascun-
tur, oportuno tempore circa exitum Maij distillantur.

Hæc aqua oculis manantibus indita, eos exiccat, clarificatq; ui-
sum.

B Sanguinem excreantibus medetur bibita, facit ad ulcera intesti-
norum, sistitq; calidam alui fluctionem.

Eadem per diem ter sumpta, & singulis uicibus pondere trium
unciarum, pellit calculum, succurrit prægnantium fastidijs, & ab-
surdis rerum in cibo earum appetitibus, ne fœtui nocumentum in-
ferant.

DE VOLVBILI.

NOMENCLATVRAE.

Kυστικηλος.

Volvilis.

Convolvulus.

Cymbalaris.

Campanella.

Winde.

Windenkraut.

Weiß glocken.

ANNO.

DE HERBIS, CAETERISQUE
ANNOTATIO IN VOLVILEM.

VO LV BIL IS ab omnibus officinis & Herbarijs dici cœpta, ea herba à Latinis Conuoluulus, & à Græcis Cyssampelos dicitur, id est Hedera uitealis, eo quod uitibus adhæreat, quemadmodum Hedera reliquis arboribus. Volubilis autem dicitur, ut Ruelius testatur, quod crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicit. Eius flos rudioris Lilij figuram præbet, ob id liliastrum quoque nomen habet. A uulgo quoq; Campanella uocatur, quod flos cymbalorum effigiem imitetur. Semen ei nigrum, triangulum in folliculis acinorum specie, qui numero tres habentur, conuoluuli maioris nomine. Herba autem lacte plurimo manat, & aluum cit, haud aliter quam Scammonia.

DESCRIPTIO.

Volubilis duplex est, gaudet prope sepes nasci, flores gerit candidos ad campanæ formam. Altera per terram se propagat, habens campanulas candidas atq; rubras. Caulis eius lacteum liquorem præbet. Est & aliud genus Volubilis, quod ab una parte hirsutum est instar Gossipij, flores habens ad Cucumeris formam.

VIRES AC IUVAMENTA.

Succus huius herbæ permistus cum Eruca, si cicatrices inde inungantur, reddit cutem æqualem.

D Quicunq; ex longo itinere in corpore laeditur, illinat succum ex floribus contusis expressum, & curabitur.

Ex hisce herbis nemo medicinam intrò sumat, nisi certò sciat, eas alijs rebus esse permistas, nam omnes herbæ lactariæ uenenose sunt, atq; cum periculo sumuntur.

Discutiendi uim possidet, unde & urinam mouet, & fatus in corpore dissipat & pellit.

Aperit oppilationem iocineris atq; lienis, Salubris est cōtra morbum regium.

DE AQVA VOLVILIS.

Distillatio eius fieri solet in Maio.

Aqua Volubilis mane ac uesper singulis uicibus tribus uel quartuor uncijis pota, aduersus stranguriam auxiliatur.

Flores eius plene maturi in Balneo Mariæ destillari debent.

Hæc aqua medetur multis affectibus corporis, illita uellinteolis imposita.

DE VRTICA.

OMINA

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Ακαλύφη κνίδη.

Vrtica.

Nesselen.

Heyter Nesseln.

ANNOTATIO IN VRTICAM.

VRTICA vulgaris & notissima est herba qua nihil inuisius uel abiectius nascitur, medetur tamen ea multis in humano corpore morbis, plurimisq; scatet remedis. Antiqui etiam ea in cibo usi sunt, quibus iucundum erat ocimo se & Vrtica recreare, ut Verg. Marcellus testatur. Nomen autem Vrticæ inditum ab urendo, quod eius folia tacta accerrime urant. Mirum est, inquit Plinius, sine ulla spinarum aculeis lanuginem ipsam noxiā, & tactu tantum leui, pruritum pustulasq; confessim adusto similes existere. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata: incipiens quidem ipsa nasci uere. Græci eam Acalyphen uocarunt. Alij uero cniden. Vrticarum plutes differentiae, ut Plinius scribit. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in sylvestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit Herculeana uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Inter Vrticas quarum folia tacta adurtiat, una est, quæ radice, caule, & folijs, minor est alijs, & acrius urit, hanc Germani Heyter nessel appellant, ea ubiq; circa sepes, coemiteria, & ædificia nascitur.

Ec

DE HERBIS, CAETERISQUE

DESCRIP TIO.

C Vrtica nascitur ad duorum cubitorum altitudinem, colore herbaceo, caule purpureo, & in aliquibus candido, radice dura, fruticosa, atq; sublutea.

TEMPERAMENTVM.

Vrticæ atq; semen earum calefaciunt in principio primi gradus, & desiccant in secundo.

Calidæ sunt & siccæ Vrticæ, in tertio gradu secundū Serapionē.

Vrticæ & fructus & folia tenuem substantiam, citraq; rationem siccant, tumores discutiunt, abstergunt, uentrem subducunt, mediocriter flatulenta, quare etiam ad uenerem incitant, ut te statut Aegineta.

VIRES AC IUVAMENTA.

Semen non instantum exiccat ut herba.

Vrticæ folia atq; semen in medicina usurpantur, & habent natum penetrandi & discutiendi humores in corpore hominis, & in primis per sudorem.

Semen Vrticæ contritum & in uino potum, præcipue medetur calculo lumborum.

Vrtica decocta, cuteq; inde lota, sanat malam scabiem.

Eadem decocta atq; contusa, aluum emollit imposita:

Semen contusum & melle permistum, & ita sumptū cum uino,

D sedat antiquam tussim, & expurgat pectus. Folia eius contusa atq; sale addito, rabidi canis morsibus imposita, remedium adferunt.

Eodem modo inueteratis & putridis ulceribus, emplastrī modo imposta, mundificant, & erodunt gangrænam. Itidem & quasvis strumas & tubera, tumoresq; frigidos dissipant. Idem præstat & semen, quod uulnibus inspersum, ea renouat.

Folia pudendis fœminarum imposta, restituunt procidentem uuluam. Semen cum melle sumptum, medetur orthopnææ, & lateris & pulmonum inflammationibus prodest. Messibus autem semen colligi oportet.

Folia mulierum menes euocant, si decocta atq; cum myrra temperata, uentri earum imponantur.

Oleum Vrticæ emollit aluum, & expellit crassos humores.

Semen in puluerem contritū, & cancro inspersum, ipsum curat.

Vrtica in uino decocta & bibita, reddit facilem anhelitum, pellit antiquam tussim, & medetur pulmoni refrigerato.

Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uulnern aperit.

Inflammatione turgentem uuam, gargarissatus succus reprimit.

Vrtica cum oleo oliuarum elixa, prouocat sudorem, cute ex ea illita. Radix eius cum forti uino cocta atq; lieni emplastrī modo imposta, pellit inde tumorem.

Talimo.

A Talí modo podagræ illita, ei adiumentum adfert.

Oleum Vrticæ auribus instillatum, tollit tumorem, exiccat ma-
nantia ulcera.

Est alia species Vrticæ, quæ à Germanis uocatur Heytter nessel,
ea natura est multo calidior alia.

Qui Apoplexiam timet, aut ei morbo obnoxius est, hanc Vrti-
cam in uino decoquat, illudq; saepius bibat, ita opem præstabit.

Eiusdem Vrticæ semen cum melle decoctum & potum, & coxis
illitum, morbum coxarum sanat.

Talis potio pellit frigus ac tussim, ita sumpta ac illita, medetur
quoq; pulmonibus, tollit tumorem corporis.

Folia eius cum sale bene contusa ac imposita, mala sanant ulcera,
purgant quoq; putrida uulnera.

Eadem folia in oleo decocta, sanant morsum rabidi canis.

Qui ob humidum cerebrum infestatur destillationibus, bibat se-
men eius in bono uino elixum, ac capiti fronti q; illinat.

Qui surdaster est, radicem eius in aqua uel uino coctam bibat, ea
opitulatur.

Eadem Vrtica cum sale & uitellis ouorum contusa, & permista
cum gallinaceo adipe, cuteq; in sudatorio, bis aut ter inde illita, pel-
lit prurientem scabiem.

Succus eius naribus inditus, statim elicit sanguinem, si autem eo-
dem succo frontem inungas, sanguinem sistit.

Hæc Vrtica cum aceto & sale elixa & sumpta, expurgat crassos
humores stomachi, necat uentris lumbricos.

Eadem in oleo oliuarum frixa, pellit tumorem pedum, si inde in-
ungantur. Ex Vrtica acriter adustis, oleum oliuarum, aut oleum
rolaceum illinitur, tum pustulæ pereunt.

Si quadrupedes initum non admittunt, Vrtica naturalia earum
fricanda esse demonstrant.

Condidit laudes Vrticæ Phanius physicus, utilissimam cibis co-
ctam conditamue professus arteriæ, tussi, uentris destillationi, sto-
macho, panis, parotidi, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam
cum conchis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumq;
menses: cum sale ulcera quæ serpunt prohibere.

Articularijs morbis & podagris plurimi cum oleo ueteri impo-
nunt.

DE AQVA VRTICAE.

Folia atq; flores decerpti, circa 13. diē Iulij destillationi adaptant.

Aqua Vrticæ mane, meridie, atq; uesperi singulis uicibus ad tres
uncias pota, prodest contra colicam & tormenta intestinorum, pel-
lit calculum & affectus renum, ex frigore procreat.

DE HERBIS, CAETERISQUE

- C Facit bibita ad ueterem tussim, orthopnem, & animi defectum ex frigida temperie prouenientem, medetur pulmoni refrigerato. Auxiliatur contra lumbricos, & omnes flatus uentris. Conducit sordidis & impuris vulneribus, & ulceribus manantibus si inde lauentur, uel linteola in ea madefacta imponantur. Ad morbum canis aqua ex rubra Vrtica, ualde salutaris est linteolis imposta.

DE AQVA EX RADICIBVS VRTICAE distillata.

Radices Vrticæ purè lotæ & concisæ in diebus canicularibus tantum destillantur.

Ea aqua mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncis pota, subuenit contra inueteratam & frigidam colicam, sedat antiquam tussim, rumpit apostemata pulmonis.

Pota ac membris illita, pellit Apoplexiā & paralysim, conducedit uulnæ, ciet aluum, sanat affectus pulmonum, accommodata est pectori. Dolorem stomachi bibita discutit, trahit mulierum menses, expellit fœtum mortuum.

Eadem curat malignos affectus cancri & fistulæ linteolis imposta, uel si ex ea lauentur.

Medetur podagræ & tumori pedum linteolis imposta.

Sanat Polypum narium ex ea lotum, restringit sanguinem narium, linteolis fronti applicata,

D

DE VRTICA MORTVA.

NOMENCLATVRÆ.

radicis.

Vrtica mortua.

Lamium.

Vrtica iners.

Vrticalabeo.

Todt Nessel.

Daub Nessel.

ANNO.

ANNOTATIO IN VRTICAM.

A VRTICA mortua est quam Hermolaus Barbarus ex Plinio Lamium uel Aonomon uocat. Est autem inter Vrticas mitissima & folijs nō mordentibus, unde à quibusdam uocatur Vrtica iners. Brunsfelsius & Hieronymus Bock uolunt Vrticas non urentes, & innoxias, ut Barocum, que Germanice Behnsaugen dicitur, & Vrticam mortuam, per Galionis Dioscoridis comprehendit. Vrticæ mortuæ ferè easdem habent facultates cum urentibus urticis, sed ad strumas aliaq; tubera discutienda efficaciores sunt alijs, ut Hieronymus Bock testatur.

DESCRIP TIO.

Vrticæ mortuæ alijs urticis figura similes sunt, sed non urunt, quædam ex ijs floribus sunt luteis, quædam rubicundis, nonnullæ candidis. Hæ non adeo calefaciunt & desiccant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vrtica mortua lixiuio imposta, flauos reddit capillos capite inde loto. Radix eius in uino cocta, pellit calculum lumborum, uino illo bibito. Contra calculum uelicæ, semen prioris efficacius est.

Habet ferè easdem uirtutes quas Aristolochia longa.

B Ad sordida uulnera, Accipe pulueris Vrticæ mortuæ & Aristolochiae æquale pondus, tertiamq; partem uiridis æris, hæc simul cum succo Saniculæ, & oleo oliuarum ad emplastri modum permisce, illud sanat inueterata ulcera, sed ad recentia uulnera unguentum album sumere oportet.

Dioscorides de Galionis scribit. Est uis & natura folijs, succo, cauli & semini disiendi durities, carcinomata, abscessus post aures quos parotidas uocant, & furunculos: oportetq; ex acetobis per diem tepida, emplastri modo imponere. Fouentur & decocto eius utiliter. Faciunt ad ea que pascendo serpunt, gangrenas & exedentia, cum sale emplastri modo imposta.

DE AQVA VRTICAE MORTVÆ.

Hanc destillare oportet in Iunio: Certò prodest contra serpente phagedenam, mane ac uesperi ex ea, siluetur & illinatur, & linoleolis si imponatur. Sanat locum scabiosum in corpore hominis, si inde lauetur & illinatur. Mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijspota, medetur albis menstruis foeminarum.

DE VSNEA.

NOMENCLATVRÆ.

Egyp.

Vsnea. Muscus arboris.

Moss. Myes.

Ee ij

DE HERBIS, CAETERISQVE

ANNOTATIO IN VSNEAM.

CVSNEA à recentioribus uulgò dicitur, quam Dioscorides muscum appellat. A Græcis autem οὐρά dicitur. Est autem nihil aliud muscus, ut Ruellius docet, quām cani arborum uilli, quales in senescente quercu maximè uidemus, sed odore præstantes. Prima laus candidissimis atq; altissimis, secunda rutulis, nulla nigris. In insulis petrisq; nati damnantur, omnesq; quibus palmarum, atq; non suus odor inest. Dioscorides in arboribus, cedro, quercu, populo, muscum inueniri tradit.

DESCRIPTIO.

Muscus multorum est generum, quidam enim nascitur in arboribus odoriferis, ut in malis granatis, quidam in querubus uel alij arboribus. Est autem subuiridi colore uel subflavo, inuenitur & in petris: probatissimus inter omnes est, qui in arboribus odoriferis nascitur, & candido est colore, atq; odore iucundo.

TEMPERAMENTVM.

Calidus aut in primo gradu, & siccus in secundo. Confortat cor.

VIRES AC IVVAMENTA.

Muscus in uino decoctus & potus, conciliat somnum.

Sistit omnes sanguinis fluxus. Cum melle temperatus, oreque inde colluto, tollit asperitatem linguæ atq; gutturis.

Si ex musco in aqua decocto, mulieris pudenda foueantur, tol-

D lit dolorem uuluæ.

Sitali decocto mulier insideat, ac inde foueatur, alba menstrua restringit. Muscus & hyssopus in uino decocta, si inde mulier potet, locis muliebribus medetur. Similiter prodest si uaporem inde ab inferiore parte excipient.

Cum herba paralysi in oleo lini coctus, mitigat dolorem membrorum paralyticorum, si inde inungantur.

In uino decoctus confortat uisum.

DE VVLGAGINE.

NOMENCLATVRÆ;

Κυκλαμινθ.

Cyclaminus.

Panis procinus.

Malum terræ. Vulgago.

Cyclamen. Arthanita.

Bothormarien.

Rapum terræ.

Erd apffel.

Schweins brödt.

A

ANNOTATIO IN VVLGAGINEM.

VVLGAGO à Barbaris appellatur herba quam Dioscorides Cyclaminum uocat. A Romanis Rapum terræ, siue umbilicus terræ dicitur. A recentioribus uocatur Panis procinus, & Arthana. Qui primi huic plantæ nomen fecerunt, ut Verg. Marcellus inquit, circumactam in orbem eius circinationem contemplati, $\tau\alpha\tau\alpha\kappa\lambda\sigma\sigma$, quasi ab orbe Cyclaminon, id est orbicularem dixerunt, fuitq; hæc prior & antiquor plantæ huius appellatio. A subulcis qui hanc pecori suo gratam esse cognouerunt, Panis procinus est appellata. Habet autem Cyclaminos folia hederæ, purpurea & uaria, in quibus suprà infraq; candicant maculæ, cauiculo digitorum quatuor, glabro & folijs carente, folijs in eo purpureis, rosa rum effigie, radice corticis nigri, tam lata, ut Rapum uideri possit. Sic eam Dioscorides representauit. Tres huius plantæ species inueniri scribit Antonius Musa.

DESCRIPTIO.

Planta hæc folia habet similia Azari folijs, sed molliora tactu, hæc folia sunt incisuris diuisa ad Hederæ terrestris figuram, suntq; uario colore. Radix foris est nigricans atq; rotunda, & in medio pressa instar panis dulciarij, flores sunt colore purpureo. Gaudet humidis agris.

B

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccatur in tertio ordine. Radicis in medicina plurimus est usus. Eam in autumno colligi oportet, & in taleolas secundam filo trajecti & suspendi, siccariq; ad radicis gladioli modum.

VIRES AC IUVAMENTA.

Radix expurgat & aperit obstructiones.

Cum aqua sumpta, discutit tumorem alui, pellitq; mala Phlegmata, unde hydrops originem trahit.

Itidem pota, potenter trahit menses mulierum.

In uino pota, pellit uenenum.

Succus huius herbæ naribus inditus, mundificat caput.

Radix præ omnibus alijs radicibus, locos muliebres expurgat, in potu sumpta.

Eadem in taleolas secta lineoque panno indita, & ad pessiforam, mulierum pudendis subdita, educit inde magnam illuumiem, beneq; mundificat, mouetq; menstrua.

Vinum in quo Cyclaminus decoctus est, facit ad oppilationem lienis.

Cyclaminus in puluerem contritus, & linamentis inditus uulnibus uel fistulis, erodit gangrenam.

Idem puluis naribus inditus, erodit carcinoma, quod nares ob-sedit.

Ee iij

DE HERBIS, CAETERISQVE

c DE VVA VERSA.

NOMENCLATVRAE;

Σρύχη μανικός.

Solanum furiosum:

Vua lupina.

Vua canina.

Vua uersa,

Dolwurk.

Linbeer.

ANNOTATIO IN VVAM VERSAM.

VVA uersa uulgò ab Herbarijs dicitur, est autem, ut Antonius Musa, Iacobus de Manlijs, ac Otto Brunsfelssius testantur, quartum genus Solani, quod apud Dioscoridem Σρύχη μανικός, id est Solanum furiosum appellatur. A nonnullis, Vua lúpina seu canina dicitur. Sunt qui uuam morellam à colore quum grana matuerint, uocent.

DESCRIP TIO:

Hæc planta caulem habet crassum & excelsum, folia eius Betae similia, in caule ferens nigros aculos habentes folliculos, qui retro inuersi sunt. Radix crassa & magna est intra terram, gaudetq; nasci in syluis, ubi uetusæ fagi amputatae sunt, & truncus putridus est.

TEMPERAMENTVM.

Herba atq; radix calefaciunt in secundo gradu, facit ad calorem corporis tam foris quam intus, uerum generat & auget Melancholiā, quapropter isti hanc herbam & radicem uitabunt,

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

A Quicunq; ingentes habet calores, bibat ex hac radice cum aqua hordei aut Endiuiæ, nam ualde refrigerat.

Quæcunq; mulier hac herba uititur, facile incidit in phrenesim. Propterea omnes homines, qui natura sunt frigidi atq; siccii, hanc herbam uitabunt, & in primis mulieres, quia cerebrum earum est frigidum.

DE ZEDOARIA.

NOMENCLATVRAE.

Zedoaria. Zitwen.

ANNOTATIO IN ZEDOARIAM.

ZEDOARIA inter radices aromaticas numeratur. Est autem medicina ab Arabibus inuenta. apud Graecos quid sit, non dum medicis constat. Ruellius de ea ad hunc modum scribit. Zedula alijs Zaduara, radix est teres, Aristolochiæ rotundæ non absimilis, sapore & colore Gingiberis: hanc ad nos India mittit. Officinæ & medicorum uulgs Zedoariam eam nominat. Nostræ autem etatis medici ferè hac radice contra pestilentis cœli contagia utuntur.

B TEMPERAMENTVM.

Zedoaria calefacit in tertio ordine, & desiccatur in secundo. Est autem radix herbæ nascentis ultra mare. Hæc radix decem annis durat synceris uiribus. Magnamq; habet uirtutem calefaciendi natura frigidos, estq; ipsa radix rotunda, & odorē Gingiberis prebet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc radix grauem odorem quem allium, cepa, uel uinum excitauit, repellit. Graueolentiam quoq; oris emendat, manducata.

Eadem sumpta prodest contra uenenum, & in primis cum pestis grassatur, tum radicis huius semidrachma in ore contineri debet, quando quis proditurus est in publicum, & apud homines uersari uult, tum præseruat à pestilente & noxio aëre.

Zedoaria confortat cor, & bonum generat sanguinem, malumque repellit.

Facit ad imbecillitatem stomachi, concoctionem adiuuat, appetitiamq; ciborum excitat, calefacitq; omnia interiora membra, si quis inde bibat, uel in ouo sumat.

In uino decocta auxiliatur contra tussim ex frigida materia prouenientem, prodest contra dolorem stomachi, & intestinorum ex frigida intemperie & flatu exortum. Conditum factum ex Zedoaria & Galanga, & cum aceto temperatum, edendi desiderium inducit.

Zedoaria,

DE HERBIS, CAETERISQUE

C Zedoaria, ut Ruellius docet, secundam & calfacentium & exiccantium sedem obtinet, corpus lætiore sagina reficit, flatus discutit, graue uirus animæ, quod allium, cepa, uel uinum excitauit, abigit: uenenatis morsibus opitulatur. Crassiorem uentris spiritum digerit: aluum retinet: abscessus uteri soluit, uomitiones cohibet: & colicos mulcet cruciatus.

DE ZINGIBERE.

NOMENCLATVRÆ.

Zingibet.
Zingiber.
Gingiber.
Zingiberi.
Jngber.

ANNOTATIO IN ZINGIBER.

D **Z**INGIBER Romani pariter Græcis dicunt, plurimum in Arabia & apud Troglodytas nascitur, ut Dioscorides testatur. Qui Gingiberim uiderunt in India, hac facie representat, ut Ruellius scribit. Radix geniculatis serpit internodijs, crebroq; ex ijs & ex acumine nouas radices spargit, folia bis terue in anno fundit arundinacea, sed quæ in breuiorem exilitatem fastigiantur, in totum gramen dicunt æmulari, nec quam in ea regione frequentius inueniri. Oportunum legendi tempus cum folia inaruerint, alioquin & teredinibus obnoxium est, & carie tentatur.

TEMPERAMENTVM.

Zingiber calefacit in tertio ordine & humectat in primo.

Gingiberis uirtus calida est & sicca, ut inquit Platina, licet aliqua ex parte ad corruptionem tendat cum putrescat, ut lignum tinea corrosum. Probatissimum est, quod intus omnino candidum est, neq; perforatum, bonum habebit odorem, acremq; saporem ad peris modum. Bonitate antecellit quod ex India uenit.

Gingiber maximè calefacit, humiditatem in se continet, quare non diu durat, si in loco humido asseruetur.

Durat autem duos annos integra & incorrupta uirtute, Valde accommodatum est frigido stomacho.

VIRES AC IVVAMENTA.

Quilaborat dolore dentium, accipiat radices Gingiberis easque minutim conscindat, atq; in uino decoquat, eoq; calido si os ieunus colluat, tum opem præstat.

Vertigini

A Vertigini medetur, si cibo admisceatur. Zingiber pondere semiunciæ uesperi quando iturus es cubitum, uno hausto sumptum, expellit malos humores per sudorem, si modo post medium noctem, uestibus bene tectus, sudaueris.

Omnibus hominibus Zingiber conducit, qui intus refrigerati sunt.

Vinum in quo Zingiber & Cyminum decocta fuerint, facit ad dolorem stomachi, & intestinorum ex flatu prouenientem, etiamq; concoctionem adiuuat.

Arabes recens Zingiber saccharo condunt, ad stomachi frigiditates præcipuum.

TEΛΘ θεω δόξα.

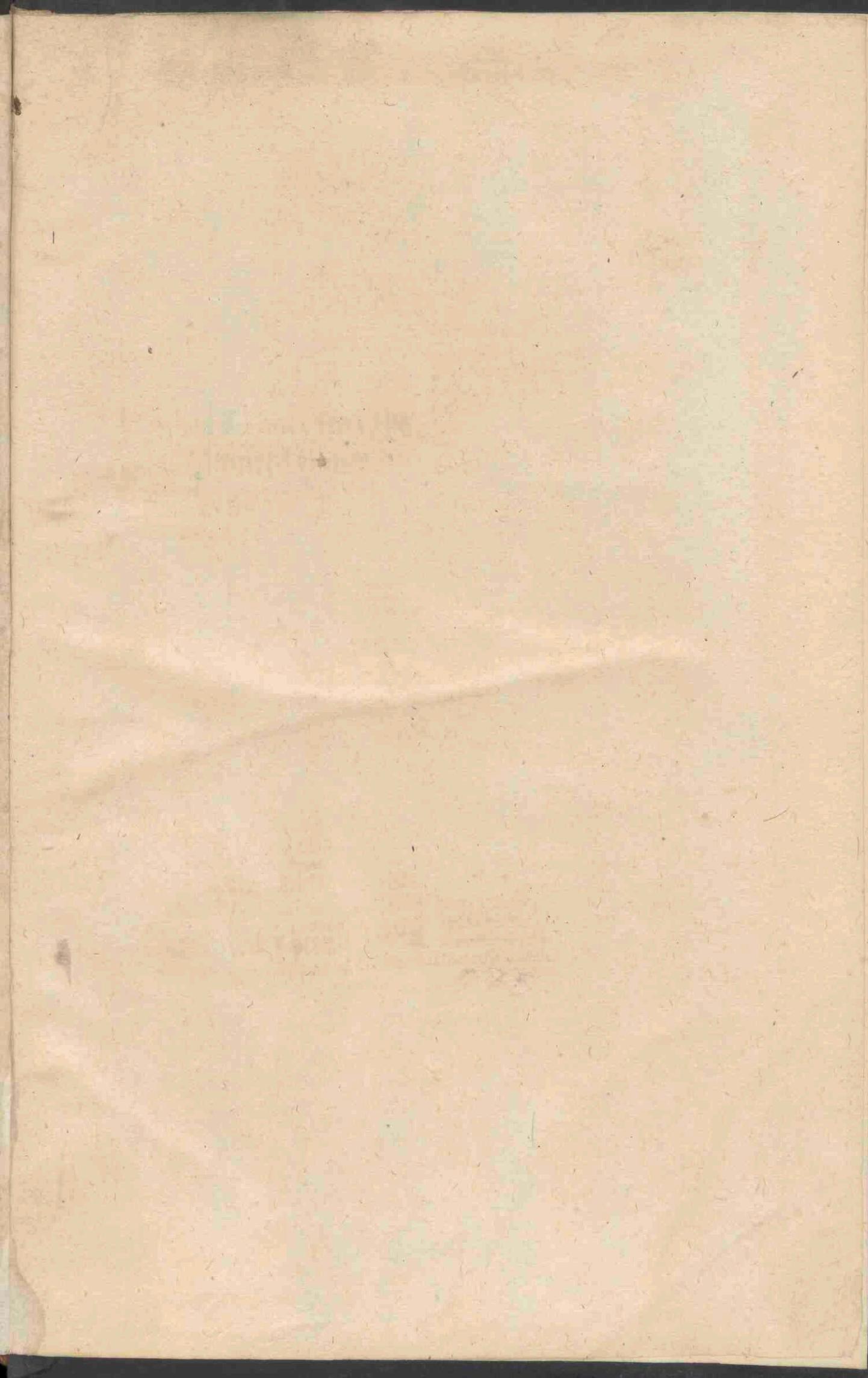
FRANCOFORTI, Apud Christianum Egenolphum

Hadamarium, ANNO M. D. XL.

Mense Martio.

A 167 6830

Digital Education

1

